Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

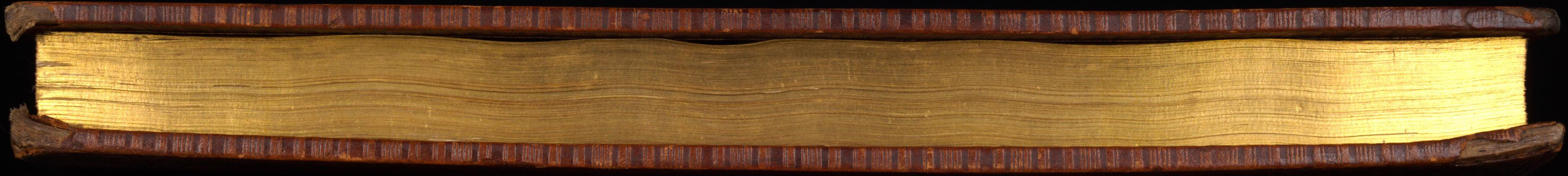

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Coll. ampl. RV
428
46
P. XXIV Sim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

387665

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

46818

ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΥ

ὑπομνήματα εἰς τὰ γ῀ βιβλία τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ ψυχῆς.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ἀφροδισιέως ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ αἰσθήσεως, καὶ αἰσθητοῦ.

ΜΙΧΑΗΛΟΥ τοῦ Ἐφεσίου σχόλια εἰς τὸ περὶ μνήμης, καὶ ἀναμνήσεως.

Εἰς τὸ περὶ ὕπνου, καὶ ἐγρηγόρσεως.

Εἰς τὸ περὶ ἐνυπνίων.

Εἰς τὸ περὶ καθ' ὕπνον μαντικῆς.

Εἰς τὸ περὶ ζώων κινήσεως.

Εἰς τὸ περὶ μακροβιότητος, καὶ βραχυβιότητος.

Εἰς τὸ περὶ νεότητος, καὶ γήρως, καὶ ζωῆς, καὶ θανάτου.

Εἰς τὸ περὶ ἀναπνοῆς.

Εἰς τὸ περὶ ζώων πορείας.

SIMPLICII

Commentaria in tres libros Aristotelis de anima.

ALEXANDRI Aphrodisiei cõmentaria in librum de sensu, & sensibili.

MICHAELIS Ephesii annotationes in librum de memoria, & reminiscentia.

De somno, & uigilia.

De somniis.

De diuinatione per somnium.

De motu animalium.

De longitudine, & breuitate uitæ.

De iuuentute, & senectute, & uita, ac morte.

De respiratione.

De gressu animalium.

M. D. XXVII.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

FRANCISCVS ASVLANVS ALEXANDRO CAMPEGIO BONONIAE EPISCOPO DESIGNATO. S. P. D.

e X maximis meis laboribus, quos librorum copia bonorum suppeditanda capio: fructus eo uberiores, ac iucundiores ferre consueui: quo plures uideo excellenti ingenio, egregia uoluntate nobiles adolescentes, optimarum artium studiis deditos, non ipsos solum curare ea, quæ sunt omnium amplissima: sed cæteros quoq; sui imitatione accendere: ut inuenta ueterũ de natura, de moribus, de omni genere disciplinæ persequantur. Ita enim fit, ut nec frustra meus labor susceptus esse uideatur: & sperem in dies fore plures, eosq; omni laude abundantes, qui me non indignum sua ipsorum gratia putent. quod in primis nobis curæ semper fuit: neq; enim bonorũ amicitia dulcius quidquam iudico. Quam ob causam cum uno omnium sermone prædicareris & studiossimus earum rerum, quæ in philosophia tractantur: & cum elegantia sermonis latini, græcæq; orationis cognitione facilitatem morum, ac suauitatem coniunxisse: tum uel maxime cogitaui qua ratione in tuam amicitiam uenirem. eam autem me assequi posse confidebam, si hoc tibi desideriũ ostendissem: & quod esset meum de tuis præstantissimis uirtutibus iudiciũ aperuissem. est enim tam præclarum, ut cum ad parentis, tuorumq; laudes non mediocria ornamenta adiunxisse te uideam: dignissimum quoq; duxerim, cuius nomine Simplicii in tres libros Aristotelis de anima expositionẽ, & Alexandri Aphrodisiensis in libellum de sensu, deq; iis, quæ sensu percipi possunt: Michaelis itidem Ephesii in ea deinceps, quæ parua naturalia cõsuetudo recentiorum appellauit, emitterem. quam uelim sic legas, ut existimes nos uehementer cupere: aut certo potius scire summam utilitatem ex lectione horum auctorum ad omnes peruenturam: nam præter nobilitatem, qua inter græcos præstant: mirũ in modum nos etiam laborauimus, ut q̃ emendatissimi ederentur. qua re, multisq; imposterum officiis si assequar: ut in iis me numeres, qui tibi, atq; uniuersæ familiæ tuæ omne studiũ dicarint: tum uero hæc ne te opinio unq̃ fallat, omni mea cura prouidebo. Vale.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

CLEMENS PAPA·VII·

DILECTI Filii salutem & apostolicam ben. Exponi nobis nuper fecistis, uos qui ad imitationem quondā Aldi Manutii Pii Romani, cuius impressoriæ artis successores estis nouos quotidie libros tā græcos q̄ latinos eisdémet characteribus quorum ipse Aldus primus inuentor & auctor fuit, cura & impensa uestra impressos in lucem ædere, ac per eos publice utilitati non parum consulere consueuistis, nunc Simplicii opera græca imprimi curare, desyderareq; ne de laboribus uestris, quos ad cōmunem hominum utilitatem suscipitis, alii speratos a uobis fructus auferant, per nos oportune prouideri. Nos ad officium nostrum pertinere putantes omnia procurare quibus bonæ artes temporibus nostris maxime floreāt, illorūq; fautores ad noua semper excogitanda, & studiosis publicanda, iustis gratiarum prærogatiuis alliciantur, & inuitentur. Et propterea desyderio uestro qui bono publico non sine magnis laboribus & impensis studere non desistitis, ne ab aliquibus iusto & honesto lucro defraudemini, annuere uolentes uniuersis & singulis cuiuscunq; dignitatis gradus, & conditionis existant, sub excōmunicationis latæ sententiæ, nostris uero & sanctæ Romanæ ecclesiæ subditis præterea etiam mille ducatorū pœna pro una tertia parte Fabricæ Basilicæ Principis apostolorū de urbe, pro altera uobis, pro reliqua uero iudicibus seu officialibus qui præsentium executores fuerint, applicandorum, tenore præsentium cōmittimus & mandamus, ne dicti Simplicii opera per uos impressa uel imprimenda intra decem annos, postq̄ impressa fuerint, imprimere, seu imprimi facere, aut quoquomodo uēdere, siue uēdi facere præsumāt. Mandantes in uirtute sanctæ obedientiæ urbis nostræ Gubernatori, & Senatori, necnon Auditori Cameræ, ac omnibus & singulis aliis Gubernatoribus, Magistratibus, officialibusq; nostris quibuscunq;, ut a uobis & a uestris agentibus in præmissis & circa ea requisiti, contra eos qui dicta opera Simplicii contra præsentium tenorem impresserint, seu imprimi fecerint, aut uēdiderint, seu uendi fecerint, ad declarationem incursus dictæ pœnæ procedant, & pœnam ipsam pecuniariam, a quibus exigenda erit, irremissibiliter exigant, ac alia faciant & exequantur in præmissis quomodolibet necessaria uel oportuna. Inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii sæcularis. Volumus etiam præsentium litterarum nostrarum transumptis manu notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius persoæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, munitis eandem prorsus fidem in iudicio & extra adhiberi, quam præsentibus originalibus adhiberetur, si exhibitæ forent, uel ostensæ. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus apostolicis, cæterisq; contrariis quibuscunq;. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris. Die. XXII. Augusti. M. D. XXVI.
Pont. nostri anno tertio. B. Cl. Rauenn̄.

A tergo.

Dilectis filiis Andreæ de Asula, & hæredibus quondam Aldi Manutii.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Τοῦ προοιμίου ἡ ἀρχὴ λείπει.

καὶ τὸ τῶν νοητῶν θεωρητικὸν γινώσκειν νοοῦν, καὶ οὐ τὸ ἐξῃρημένον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν ἡμῖν. καὶ γὰρ τῷ ἐν ἡμῖν νῷ νοητὰ ἐκεῖνα. καὶ πρὸς ἄλληλα τό, τε νοητικὸν καὶ τὸ νοητὸν λεγόμενα, ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς θεωρεῖται ἐπιστήμης. ὥσπερ τὸ αἰσθητικόν τε καὶ αἰσθητόν. δι' ὃ οὔτε φυσικὴ ἁπλῶς, οὔτε μετὰ τὰ φυσικὰ ἡ περὶ ψυχῆς θεωρία. ἀλλ' ἀμφοῖν ἐχομένη. ὡς ἐν τούτοις ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους διώρισται. ἔοικε δὲ ἐν πλάτει ὁ Ἀριστοτέλης καὶ τὴν φυσιολογίαν, καὶ τὴν μετὰ τὰ φυσικὰ τιθέμενος φιλοσοφίαν, ἑκατέραν μέχρι ψυχῆς, τὴν μὲν ἀνάγειν, τὴν δὲ προάγειν. ἐπεὶ δῆλον ὡς οὔτε κατὰ τὰ φυσικὰ εἴδη τῶν σωμάτων ἐστὶν οὐσιώδης ὅρος ἡ ψυχή, ἐκεῖνα γὰρ ὡς σωμάτων, αὕτη δὲ ὡς ζώων εἶδός ἐστι. καὶ ἐκεῖνα μὲν τοῦ κινεῖσθαι ἀρχαί, αὕτη δὲ τοῦ κινεῖν. τὸ γὰρ ὑφ' ἑαυτῶν κινεῖσθαι τῶν ἐμψύχων ἴδιον, ὡς ἐν τῷ ὀγδόῳ τῆς φυσικῆς εἴρηται ἀκροάσεως. οὔτε ὡς τὰ ὑπερφυῆ καὶ καθαρῶς ἀμέριστα καὶ μόνιμα πάντῃ καὶ εἰλικρινῆ, τὸ νοερόν ἐστι τῆς ψυχῆς. δι' ὃ εἰ περὶ τὰ ἄκρα ἀφορίζοιτό τις τὰς φιλοσοφίας, τῇ μὲν τὴν φυσικήν, τῇ δὲ τὴν μετὰ τὰ φυσικά, μέση ἀμφοτέρων ἔσται ἡ περὶ ψυχῆς, καὶ αὕτη ἐν πλάτει. μᾶλλον δὲ ἐν βάθει ὁρωμένη. ὅσῳ τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ φυσικοῦ διέστηκε. καὶ δῆλον ὡς ἡ περὶ ψυχῆς ἐπιστήμη τοιαύτη. ἐπειδὴ καὶ ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία τοιάδε, οἷα μέση τῶν τε ὑπερφυῶν εἶναι καὶ τῶν φυσικῶν. καὶ οἷα τὸ μέν τι ἔχειν τοῖς ὑπερφυέσι κοινωνοῦν, τὸ δὲ πρὸς τὰ φύσει ἀποκλῖνον. ἔτι καὶ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον, ὃν αὐτὸς ὁ λό-
» γος ἐκφήνειεν. ὅτι καὶ Ἀριστοτέλης αὐτὸ τοῦτο ζητεῖ. συμπεραινόμενος δὴ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς προ-
» κειμένοις ῥητοῖς, δῆλον φησὶν ὡς οὐ περὶ πάσης ψυχῆς λεκτέον, τῷ φυσικῷ δηλαδή. οὐδὲ γὰρ πᾶσα ψυχὴ φύσις. ἀλλά τι μόριον αὐτῆς ἓν ἢ καὶ πλείω. ἐπεὶ οὖν αὐτὸς καὶ περὶ τοῦ νοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ οὐ περὶ τῶν φυσικῶν μόνων αὐτῆς μορίων ποιεῖται λόγον, δῆλον ὡς οὐκ ἔστιν ἁπλῶς φυσικὴ ἡ περὶ ψυχῆς πραγματεία. τοῦτο μὲν οὖν ἡμῖν ὧδε συμπεπεράνθω. ὁ δὲ σκοπὸς αὐτῆς δοκεῖ περὶ μόνης τῆς ἐν τοῖς θνητοῖς ζώοις εἶναι ψυχῆς. οὐδένα γὰρ φαίνεται περὶ τῆς τῶν οὐρανίων ποιούμενος λόγον. εἰ μὴ ὅσον ἐπισκήπτων ταῖς τοῦ Τιμαίου μαθηματικαῖς περὶ αὐτῆς ἐν λέξεσι. καὶ ἴσως ὡς ἱκαναῖς ταῖς πλατωνικαῖς περὶ αὐτῶν θεωρίαις ἠρκέσθη, τοσοῦτον ἐπιστήσας μόνον μὴ τῷ φαινομένῳ προσανέχειν τῶν μαθηματικῶν. ἴσως δὲ καὶ διὰ τῶν περὶ τῆς ἀκρότητος τοῦ ἡμετέρου νοῦ εἰρημέ-
» νων. ἀξιῶν εἰς τὴν οὐρανίαν ἀναπέμπεσθαι ψυχήν. τὴν γοῦν τοῦ παντός φησι δηλονότι τοιαύτην εἶναι
» βούλεται, οἷόν ποτ' ἐστὶν ὁ καλούμενος νοῦς. οὐ γοῦν οἷόν γε ἡ αἰσθητική. οὐδ' ἔτι ἡ ἐπιθυμητική. λόγος γὰρ καθαρὸς καὶ νοερὸς ἡ τοῦ παντὸς ψυχή, ὅλη δι' ὅλης ἀμιγὴς πρὸς τὰς δευτέρας ζωάς. ὅτι μὴ ῥέπει εἰς σώματα, μὴ δὲ αὐτὴ γίνεται τῶν σωμάτων. ἀλλὰ ταῦτα ἐκείνης μενούσης ἐν ἑαυτῇ. δι' ὃ καὶ κυκλικὴ αὐτῆς ἡ φορά. διὰ τὴν αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν ὅλης πρὸς ὅλην στροφήν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν διαφόρων τῆς ἀνθρωπείας ψυχῆς λήξεων, ἢ τῶν πλειόνων ἐν τοῖς βίοις αἱρέσεων τι φαίνεται πραγματευόμενος. εἰδὼς τῷ καθηγεμόνι τὸν περὶ τούτων ἱκανῶς ἐπεξειργασμένον λόγον. ἀλλ' οὐχ ὡς ἀχώριστον τοῦ σώματος τιθέμενος τὴν ψυχήν, τὴν γοῦν αἰτίαν τοῦ μὴ μεμνῆσθαι ἡμᾶς τῆς χωριστῆς ζωῆς ἀποδίδωσιν ἐν τῷ τρίτῳ, ὡς ὄντας δηλαδὴ καὶ πρὸ τῆς εἰς τὸ σῶμα ἀφίξεως. περὶ δὴ μόνης τῆς ἐν τοῖς θνητοῖς ψυχῆς προηγουμένως πραγματευόμενος, οὐδεμίαν αὐτῆς ἀπολείπει ἀνεπέργαστον δύναμίν τε καὶ οὐσίαν. ἀλλὰ πρῶτον μὲν κοινῇ πάσαις τὴν εἰδητικὴν ἀποδίδωσιν αἰτίαν, οὐχ ὡς σωμάτων ἀλλ' ὡς ὀργάνων ζωτικῶν. φύσις γοῦν ἡ ὡς σωμάτων εἰδητικὴ αἰτία οὐ ψυχή. ἡ δὲ ὡς ὄργανον ζωτικὸν εἰδοποιοῦσα, ἢ ψυχή, ἢ μέρος ψυχῆς. ἢ οὐκ ἄνευ ψυχῆς. καὶ αὕτη μὲν αἰτία εἰδητική. καθ' ἣν τὸ εἰδοποιηθὲν ζωτικῶς οἷόν τε κινεῖσθαι. ἑτέρα δὲ ἡ ὑφ' ἧς κινεῖται, ὑπὸ γὰρ τῆς ψυχῆς τὸ ζῶον κινεῖται, ὡς ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου τὸ πλοῖον. ἑτέρα πως ἤδη ὡς εἰσόμεθα ἡ κινοῦσα ζωτικῶς, τῆς καθ' ἣν τὸ οὕτω κινούμενον ὁρίζεται. ἐπειδὴ οὐ ταὐτὸν τῷ κινουμένῳ τὸ κινοῦν, ἀλλὰ διήρηται κατ' αὐτόν. κινεῖται γὰρ τὰς ζωτικὰς κινήσεις, οἷον βάδισιν καὶ πτῆσιν καὶ ἀναπνοήν, οὐ τὸ σῶμα ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ ζῶον σῶμα. ζῶον δέ ἐστι κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ ζωήν. ὥς τε καὶ ζωτικῶς κινούμενον κατὰ ταύτην. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ κινοῦν ἐν τῷ ζώῳ ἡ ψυχή, πότερον ἡ αὐτὴ τῇ καθ' ἣν κινεῖται, ἢ ἀδύνατον. ἣν γὰρ ἂν καὶ τὸ ὅλον ζῶον κατ' αὐτὴν εἰδοποιούμενον, κινούμενόν τε καὶ κινοῦν. καὶ οὐχ ὡς τῷ Ἀριστοτέλει δοκεῖ, κινεῖ μὲν ἡ ψυχή, κινεῖται δὲ τὸ ζῶον. ἀλλὰ καὶ τὸ ὄργανον ἕτερον τοῦ χρωμένου. καὶ τὸ ὡς ὀργάνου ἄρα χαρακτηριστικὸν εἶδος ἕτερον τοῦ χρωμένου. καὶ ἐντελέχεια καὶ τὸ χρώμενον ὡς ὁ πλωτὴρ τῆς νεώς, διττὴ γὰρ ἡ ἐντελέχεια. ἡ μὲν καθ' ἣν ἐστὶ ναῦς. ἡ δὲ ὡς πλωτήρ. πρῶτον μὲν οὖν ὡς εἴρηται κοινῇ πάσαις ταῖς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

πρῶτον μὲν οὖν ὡς εἴρηται κοινῇ πάσαις ταῖς τῶν θνητῶν ζώων ψυχαῖς, τὴν εἰδητικὴν αὐτῶν ἀποδίδωσιν αἰτίαν δηλονότι οὖσαν. ἔπειτα δὲ καὶ καθ' ἑκάστην ἐπεξιὼν, ἅμα μὲν τὰς διαφορὰς αὐτῶν παραδίδωσιν. ἅμα δὲ καὶ τὸ κοινῇ πάσαις ὑπάρχον ἰδιοτρόπως καθ' ἑκάστην θεωρεῖ. καὶ τὰς μὲν μᾶλλον εἰς τὸ ὀργανικὸν ἀποκλινούσας, τὰς δὲ κατὰ τὸ χρώμενον ἱσταμένας μᾶλλον ὁρᾷ. καὶ πάσας μὲν εἶναι ψυχὴν ἐντελέχειαν τοῦ ὀργανικοῦ σώματος παραδίδωσιν. οὐ πάσας δὲ κατὰ πάσας ἑαυτῆς δυνάμεις. σαφῶς γὰρ ὁ νοῦς εἴρηται μηδὲν συνέχων σῶμα. καὶ μὴ δὲ ὡς ὀργάνῳ τῷ σώματι χρώμενος. δι' ὃ οὐκ ἀπαμβλύνεται πρὸς τὴν τῶν ἐλαττόνων θεωρίαν, ἐκ τῆς τῶν μειζόνων νοήσεως, ὥσπερ ἡ αἴσθησις. διὰ τὸ αὐτὰς ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι τῷ σώματι. διακρίνει δὲ ἱκανῶς καὶ τὰ περὶ τῆς νοερᾶς τῶν ψυχῶν δυνάμεως. ἑτέραν μὲν ὁρῶν τὴν πρακτικὴν ταύτην καὶ φαντασίᾳ χρωμένην, σωματοειδεῖ οὔσῃ ζωῇ κατὰ τὴν μερικὴν πρότασιν. ἑτέραν δὲ τὴν θεωρητικὴν, καὶ ταύτην διττὴν, τὴν μὲν κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς οὐσίας προϊοῦσαν ἐνέργειαν, ἢ ἀτελῶς ἔχουσαν ἢ τελειωθεῖσαν. καὶ ἢ εἰς τὸ πρότερον δυνάμει διὰ τὸ ἀτελὲς ἐκπίπτουσαν. ἢ κατὰ τὸ τελειότερον ἱσταμένην δυνάμει. καὶ ἡ κατὰ τὸ ἐνεργείᾳ, ἥτις οὐ χρῆται μὲν τῇ φαντασίᾳ, ἑπομένην δὲ αὐτὴν ἔχει. ὡς τῇ προϊούσῃ καὶ ἐξισταμένῃ τῆς οὐσίας ἐνεργητικῇ θεωρίᾳ συγκινουμένην. τὴν δὲ κατὰ τὴν μόνιμον καὶ εἰς ἓν καὶ ταὐτὸν τῇ οὐσίᾳ τὴν ἐνέργειαν συνάγουσαν. καθ' ἣν καὶ τὸν ἐξῃρημένον μιμεῖται νοῦν. καὶ ἔστι τῇ οὐσίᾳ ἐνέργεια καθ' ἣν μόνην ἐστὶν ἀθάνατος, ὡς δι' αὐτῆς τῆς αἰωνίοις συναπτομένη. καὶ ὡς ἀεὶ μὲν τὸ μόνιμον ἔχουσα, ἀκραιφνὲς μὲν ἐν τῇ χωριστῇ ζωῇ, ἀφιστάμενον δέ πως ἑαυτοῦ ἐν τῇ εἰς τὰ δεύτερα ῥοπῇ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ὡς μηδαμῶς μένον. ἔστι μὲν οὖν καὶ τό γε μόνιμον δευτέρως. τὸ δὲ ἐξώρροπον οὐκ ἀθάνατον, ὡς μεταβαλλόμενον καὶ ὡς ἐν τῇ χωριστῇ ζωῇ οὐ παρόν. διελὼν δὲ καὶ τὰς ὀρεκτικὰς δυνάμεις ἀπὸ τῶν γνωστικῶν, τίνες αἱ κατὰ τόπον τῶν ζώων κινητικαὶ δυνάμεις ἐπεξεργάζεται. καὶ ταύτην μὲν ἅπασαν τὴν θεωρίαν ἔν τε τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ ποιεῖται. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ μετὰ τὸ ἀφορίσαι τὸν σκοπὸν, καὶ ἐκθέσθαι ὅσα τε καὶ οἷα δεῖ ζητῆσαι περὶ ψυχῆς προβλήματα. καὶ τὸν τρόπον ἀφορίσαι τῆς ἐπεξεργασίας, τὸν ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων ἀρχόμενον, καὶ διὰ μέσης τῆς ἐνεργείας εἰς τὴν οὐσίαν ἀναπεμπόμενον, τὰς τῶν παλαιοτέρων ἱστορήσας περὶ ψυχῆς δόξας, δι' ὧν τε ἀποδέχεται. καὶ δι' ὧν ἀντιλέγει, γνωστικήν τε τὴν ψυχὴν καὶ κινητικὴν τίθεται. ἀσώματόν τε καὶ ἀμέριστον καὶ ἀκίνητον τὰς σωματικὰς κινήσεις οὖσαν. καὶ οὔτε ἁρμονίαν σωματικὴν, οὔτε σύνθεσιν. οὔτε λόγον τινὰ μίξεως ἐπιδείκνυσι. καὶ ἀρχὴν οὐχ ὡς στοιχεῖον, οὐδὲ ὡς ἐκ τῶν στοιχείων. ἀλλ' ὡς λόγον καὶ εἶδος. καὶ μίαν τὴν ἐν ἑκάστῳ ζώῳ εἶναι βούλεται ψυχὴν καὶ ἐν τοῖς λογικοῖς. πάσας ἐχούσας τὰς ζωτικὰς οὐσίας τε καὶ δυνάμεις. καθ' ἅς τε ὀρέγεται λογικῶς τε καὶ θυμοειδῶς καὶ ἐπιθυμητικῶς. καὶ καθ' ἃς γινώσκει νοερῶς, ἢ ἐπιστημονικῶς, ἢ δοξαστικῶς, ἢ φανταστικῶς, ἢ αἰσθητικῶς. καὶ αὐτὰς ἔχουσαν ἐσχάτως τὰς φυσικάς. ἔτι ἐν τῷ τρίτῳ κατ' αὐτὸ τὸ λογικὸν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ἐν μεσότητι τῶν ἄκρων ὁρῶν ζωῶν, ποτὲ μὲν ἀπεικάζει τῇ αἰσθητικῇ, ποτὲ δὲ τῇ νοερᾷ. καὶ ποτὲ μὲν εἰς τὴν αἰσθητικὴν καταβαίνουσαν, ποτὲ δὲ εἰς τὴν νοερὰν ἀνιοῦσαν μίμησιν. καὶ ποτὲ μὲν εἰς τὸ ἀμέριστον ὡς οἷόν τε αὐτῇ συναιρουμένην, καὶ ὅλην ἐν ἑαυτῇ μένουσαν. ὅτε καὶ τὸν ὑπερέχοντα αὐτῆς μιμεῖται νοῦν. ποτὲ δὲ ἀφισταμένην πως ἑαυτῆς ἐν τῇ ἔξω ῥοπῇ. καὶ κατὰ προβολὴν ἐνεργοῦσαν, καὶ εἰς μερισμὸν προϊοῦσαν. οὐ μὴν ὡς πάντῃ τῶν ἀντικειμένων ἀφισταμένην. καὶ γὰρ ὁ μερισμὸς αὐτῆς μετὰ τῆς εἰς τὸ ἀμέριστον συναιρέσεως. καὶ ἡ προβολὴ μετὰ τῆς εἰς ἑαυτὴν ἐπιστροφῆς. καὶ ἡ ἑαυτῆς ἀπόστασις μετὰ τῆς ἐν ἑαυτῇ μονῆς, ἀμυδρουμένης ὅτε εἰς τὸ ἔξω ῥέπει. ἵνα καὶ μένῃ ἅμα καὶ μεταβάλλῃ, διὰ τὴν τῶν μόνως τε μενόντων καὶ πάντῃ μεταβαλλομένων μεσότητα ἡ ἡμετέρα ψυχὴ, ἑκατέρῳ πως ἐπικοινωνοῦσα τῶν ἄκρων. ὥσπερ καὶ μερίζεταί πως. καὶ διὸ ἀμέριστός τε ἅμα γίνεται καὶ ἀγένητος ὑπάρχει. φθείρεταί τε τρόπον τινὰ, καὶ ἄφθαρτος διασώζεται. δι' ὃ οὔτε μένειν τι αὐτῆς θησόμεθα κατὰ τὸν Πλωτῖνον ἀεὶ ὡσαύτως καὶ καθαρῶς. οὔτε παντελῶς προϊέναι ἐν τῇ εἰς γένεσιν ῥοπῇ. ἀλλ' ὅλη πρόεισι καὶ μένει εἰλικρινῶς, ἐν τῇ πρὸς τὰ δεύτερα ῥοπῇ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν σαφέστερον καὶ ἡ ὅλη τῶν λόγων ἐπιδείξει διέξοδος, ὡς καὶ Ἀριστοτέλει δοκοῦντα, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰαμβλίχου ἐναργέστερον ἐκπεφασμένα. ἤδη δὲ τῶν ῥητῶν ἐχώμεθα.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΥ ὙΠΟΜΝΗΜΑ ΕἸΣ ΤῸ ΠΡΩ͂ΤΟΝ ΤΩ͂Ν ΠΕΡῚ ΨΥΧΗ͂Σ ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ.

τ ΩΝ ΚΑΛΩ͂Ν καὶ τιμίων τὴν εἴδησιν εἶναι ὑπολαμβάνοντες.

Τὸ προοίμιον τόν τε σκοπὸν ἅμα τῆς προκειμένης πραγματείας ὁρίζει· καὶ ὡς περισπούδαστον ἀνθρώποις ἅπασι γεραίρει. ἔτι τε συντείνει τὸν ἀκροατὴν, τὸ δυσληπτὸν καθόλου τε τῆς τῶν οὐσιῶν θεωρίας καὶ ἰδίως τῆς ψυχῆς ἐκφαίνων. πᾶσαν μὲν οὖν εἴδησιν ἐν τοῖς καλοῖς τε καὶ τιμίοις τάττει, οὐ τὴν ὁποιανοῦν γνῶσιν εἴδησιν προσαγορεύων, ἀλλὰ τὴν ἐπιστημονικήν. κατὰ γὰρ ταύτην ἡμῖν τὸ εἰδέναι. κατὰ δὲ δόξαν τὸ οἴεσθαι. ἀπολείπονται δὲ καὶ φαντασίαι καὶ αἰσθήσεις τῆς εἰδήσεως, συμβεβηκότων ἀεὶ καὶ οὐδεμιᾶς οὐσίας ἀντιλαμβανόμεναι. εἴδησις μὲν οὖν ἡ ἐπιστημονική ἐστι γνῶσις. καλὰ δὲ καὶ τίμια τῷ μὲν ὑποκειμένῳ συντρέχει. καὶ γὰρ πᾶν τὸ ὄντως τίμιον καλόν· καὶ πᾶν τὸ καλὸν τίμιον. τῷ λόγῳ δὲ διαφέρει· καλὸν μὲν γάρ ἐστιν ὡς ἐραστὸν, καὶ δι' αὑτὸ αἱρετόν. τίμιον δὲ διὰ τὸ σεμνὸν καὶ ὑπερέχον, ὑποκλινομένων αὐτῷ τῶν ἄλλων οἷς ἐστι τίμιον. εἰκότως ἄρα ἄνθρωποι ὄντες καὶ κατὰ λόγον οὐσιωμένοι, τῶν καλῶν καὶ τιμίων εἶναι ὑπολαμβάνομεν τὴν ἐπιστημονικὴν θεωρίαν, ὡς τὴν ἀρίστην οὖσαν τοῦ λόγου τελειότητα, καὶ διὰ τοῦτο ἐφετήν τε αὐτῷ καθ' αὑτὴν οὖσαν, καὶ ἐπιγενομένην τὸ ὑπερέχον αὐτῷ δωρουμένην.

Μ ἌΛΛΟΝ δ' ἑτέραν ἑτέρας, ἢ κατὰ ἀκρίβειαν, ἢ τῷ βελτιόνων τε καὶ θαυμασιωτέρων εἶναι.

Ἅ πασαν μὲν γὰρ ἐπιστήμην καλὴν καὶ τιμίαν. ἄλλην δὲ ἄλλης καλλίω τε καὶ τιμιωτέραν. ἢ τῷ ἀκριβεστέραν εἶναι. ὡς γεωμετρία ἔχει πρὸς τὴν τῶν ἐν οὐρανῷ φαινομένων καταληπτικὴν ἀστρονομίαν, διὰ τὴν πόρρω αὐτῶν ἀπόστασιν καταλιμπανομένῳ τοῦ ἀκριβοῦς. ἢ τῷ βελτιόνων εἶναι. ὡς ἀνάπαλιν ἔχει ἀστρονομία καὶ ἡ περὶ τὰ φαινόμενα πρὸς ὀπτικὴν γεωμετρικήν τινα ὑπάρχουσαν. ἀλλ' αὗται μὲν μαθηματικαὶ οὖσαι πραγματεῖαι, τῶν κυρίως ἀπολείπονται ἐπιστημῶν, ὡς μήτε οὐσίας οὖσαι, μήτε ἐκ τῶν ἀληθινῶν ἀρχόμεναι αἰτίων. ἀληθινὰ γὰρ τὰ οὐσιώδη εἴδη. εἰσὶ δ' αὖ καὶ ἐν ταῖς τῶν οὐσιῶν θεωρητικαῖς, ἀκριβέστερον μὲν ἡμῖν τῆς περὶ τῶν οὐρανίων φυσιολογίας ἐπιγινομένη ἡ περὶ ζώων, διὰ τὸ προσεχὲς οὐ λανθάνουσα. ἐκείνη δὲ ταύτης τῷ περὶ βελτιόνων εἶναι. βέλτιον μὲν οὖν ἐστι τοῦ ποτὲ ὄντος τὸ ἀΐδιον καὶ τὸ αἰτιώτερον, ὡς τέλος, ἢ ὡς ποιοῦν, ἢ ὡς εἶδος, τοῦ αἰτιατοῦ. καὶ ὅλως τὸ θεοῖς πλησιάζον, τοῦ μᾶλλον ἀπωτέρω κατ' οὐσίαν. ἀκριβεστέρα δὲ γνῶσις ἡ ἀναγκαία καὶ ἀπαράλειπτος καὶ ἡ οἰκεία τῷ γνωστῷ.

Δ ΙᾺ ἈΜΦΟΤΕΡΑ ταῦτα τὴν περὶ ψυχῆς ἱστορίαν εὐλόγως ἂν ἐν πρώτοις τιθείημεν.

Δ ιά τε ἀκρίβειαν. καὶ διὰ τὸ περὶ βελτίω καὶ θαυμάσια ἔχειν. διὰ γὰρ τὴν πρὸς ἑαυτὴν αὐτῆς τῆς ψυχῆς οἰκειότητα, ἐγγυτάτω ὂν τῷ γινώσκοντι τὸ γνωστὸν ἐναργῆ παρέχεται καὶ ἀκριβῆ τὴν τῶν συνθέτων γνῶσιν. καὶ γὰρ ἡ τῶν συνθέτων ἡμῶν αὐτῶν συναίσθησις, ἐναργής τε καὶ ἀκριβής. ἡ δὲ κατὰ νοῦν καὶ λόγον τῆς ψυχῆς αὐτῆς εἰς ἑαυτὴν ἐπιστροφὴ ἀπαθῶς γινομένη, ἐναργεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα. ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστροφῇ, ἀσώματον καὶ χωριστὴν σωμάτων ἑαυτὴν εὑρίσκουσα, καὶ γνωστικὴν ἑαυτῆς κυρίαν. διὰ τὸ κατὰ βούλησιν ζῆν, καὶ ἀρχικὴν ὡς βελτίστην, θαυμάζεται ὡς οὐκ ἀπεσπασμένη τῶν πρώτων αἰτίων. οὐ γὰρ ὡς αὐτόθεν πρώτην. ἀλλ' ὡς ἐν τοῖς πρώτοις φυσικήν. διὰ τὴν οἷον συνεχῆ πρὸς αὐτὰ ὑπόβασιν. ἡ δὲ ἱστορία ἀντὶ τῆς ἐπιστήμης εἴληπται νῦν. ἴσμεν γὰρ φαμὲν ὅσα ἀκριβῶς γινώσκομεν.

Δ ΟΚΕΙ͂ δὲ καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἅπασαν ἡ γνῶσις αὐτῆς μεγάλα συμβάλλεσθαι. μάλιστα δὲ πρὸς τὴν φύσιν. ἔστι γὰρ οἷον ἀρχὴ τῶν ζώων.

Κ αὶ καθ' αὑτὴν μὲν ἡ περὶ ψυχῆς εἴδησις καλή τε καὶ τιμία ὡς εἴρηται. μειζόνως δὲ εἰ καὶ πρὸς πᾶσαν ἀλήθειαν μεγάλα ἡ γνῶσις αὐτῆς συντελεῖ. τουτέστι πρὸς τὴν τῶν ὄντων ἐπιστημονικὴν γνῶσιν. ἀλήθειαν γὰρ νῦν οὐ τὴν αἰσθητικὴν οὐδὲ τὴν δοξαστικὴν ἀκουστέον. ἀλλὰ τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ τὴν τῶν οὐσιῶν. πρὸς ἣν οὐ μόνον συμβάλλεται ἡ τῆς ψυχῆς γνῶσις, ἀλλὰ καὶ μεγάλως. πρὸς μὲν τὴν περὶ τῶν ὄντων, ἐπειδὴ ὡς ἐν τοῖς περὶ ζώων μορίων ἔφη, οὐκ ἄλλου τῆς τοῦ νοῦ γνώσεως τὸ νοητὸν οἷόν τε γνῶναι. οὐδ' ἄλλου τῆς τοῦ ἡμετέρου νοῦ. εἴγε ἡμῖν ὁπωσοῦν γνωστὰ τὰ νοητά. ὁμοίως μὲν οὖν οὐδὲ τὰ αἰσθητὰ ἄλλου τῆς τοῦ αἰσθητικοῦ. ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἐπιστητὰ ὡς αἰσθητὰ οὐδὲ οὐσίαι, λόγος δὲ καὶ νοῦς ὁ τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν φυσικῶν θεωρητικὸς, ἡ τούτου γνῶσις καὶ πρὸς τὴν τῶν φυσικῶν γνῶσιν ὡς ἐπιστητῶν ἱκανῶς συντελεῖ. ἔτι διὰ τὸ μέσην τῶν τε ἀληθῶς νοητῶν καὶ τῶν φυσικῶς ὄντων, καὶ τῶν ἀμερίστων τε καὶ μεριστῶν εἶναι τὴν ψυχὴν, καὶ ἡ περὶ αὐτῆς θεωρία ἱκανὴ πρὸς τὰς τῶν ἄκρων συμβάλλεσθαι φιλοσοφίας. πρὸς μὲν τὴν πρώτην διὰ τὴν πρὸς τὰ ἄλλα τῆς ψυχῆς ὁμοιότητα. ἐκ γὰρ τῶν μέσων ῥᾴων ἡ πρὸς τὰ κρείττω ἀναφορά. πρὸς δὲ τὴν φυσικὴν μάλιστα, διὰ τὸ ὡς ἐξ αἰτίας

τὰ αἴτια τὰ γινώσκειν ἐπιστημονικὸν ὑπάρχειν. εἰκότως οὖν μάλιστα πρὸς τὴν φύσιν. διότι ἡ ἐξ αἰτίων τῶν αἰτιατῶν γνῶσις, κυριωτέρα τῆς ἐκ τῶν αἰτιατῶν εἰς τὰ αἴτια ἀναγομένης. ἐκ δὲ τῆς ψυχῆς τὰ φυσικὰ ὡς ἐξ ἀρχῆς ἤρτηται. κυριώτατα γὰρ τῶν φυσικῶν τὰ ζῶα. ὧν οἷον ἀρχή φησιν ἡ ψυχή. τὸ, οἷον προσθεὶς, ὅτι τὸ εἶδος καὶ ἡ νοερὰ καὶ ἡ ἀμέριστος οὐσία, ὄντως ἀρχή. ἡ δὲ ψυχὴ ἐκβᾶσα τῆς ἀμερίστου καθαρῶς οὐσίας, καὶ τῆς ἀληθῶς ἀρχῆς ἀπολείπεται. καὶ γὰρ ἡ εἰδητικὴ ἀρχὴ ἀμέριστος. πᾶν γὰρ εἶδος ὅρος καὶ οὗ ἕνεκα. τελειότης γὰρ καὶ τὸ ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. νοῦς γὰρ τὸ πρώτως κινοῦν. δοκεῖ δὲ ἔφη οὐχ ὡς ἀμφισβητῶν, ἀλλ' ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ὁμολογούμενον.

ΕΠΙΖΗΤΟΥΜΕΝ δὲ θεωρῆσαι καὶ γνῶναι τήν τε φύσιν αὐτῆς καὶ τὴν οὐσίαν.

Σαφέστερον τὸν σκοπὸν ἐκτίθεται διὰ τούτων, τῆς τε ψυχικῆς οὐσίας καὶ τῶν καθ' αὑτὰ ὑπαρχόντων αὐτῇ τε τῇ ψυχῇ καὶ δι' ἐκείνην τοῖς, ὄντα θεωρητικόν τε καὶ γνωστικόν. δηλοῖ δὲ ἡ μὲν θεωρία τὴν ἐκ τῆς ἐνεργείας καὶ ἐκ τῶν τῇ αἰσθήσει φαινομένων, ἀναφορὰν εἰς τὴν περὶ αὐτῆς ἀλήθειαν. ἡ δὲ γνῶσις τὴν κατὰ λόγον ἐπιστημονικὴν κατάληψιν. ἡ δὲ φύσις οὔτε τὸ γένος δοκεῖ μοι δηλοῦν. οὐ γὰρ συνήθης ἡ χρῆσις. οὔτε ἐκ παραλλήλου ταὐτὸν τῇ οὐσίᾳ σημαίνει. ἀλλ' ἡ μὲν, τὸ, ὅσον αὐτῆς πρὸς τὰ φυσικῶς ὄντα ἀποκλῖνον δηλοῖ. ἡ δὲ οὐσία τὸ πρὸς τὰ νοητὰ συγγενὲς καὶ χωριστόν.

ΕΙΘ' ΟΣΑ συμβέβηκε περὶ αὐτήν. ὧν τὰ μὲν, ἴδια πάθη τῆς ψυχῆς εἶναι δοκεῖ. τὰ δὲ, κοινὰ καὶ τοῖς ζώοις δι' ἐκείνην ὑπάρχειν.

Τὰ καθ' αὑτὰ δηλαδή. τὰ γὰρ ὡς ψυχῇ. καὶ ἐπεὶ προηγεῖται κατὰ τὴν ἐξ αἰτίων γνῶσιν, ἐπιστημονικὴν οὖσαν, ἡ τῆς οὐσίας τῶν συμβεβηκότων, βουλόμεθα δὲ γενέσθαι ἐπιστήμονες, εἰκότως ἐπιζητοῦμεν πρότερον γνῶναι τὴν οὐσίαν. εἶθ' ὅσα συμβέβηκεν. ἀλλ' ἐπεὶ ἐκ τῶν ἡμῖν γνωριμωτέρων ἐπὶ τὰ φύσει πρότερα ἡ μάθησις, ἀναγκαίως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τὴν οὐσίαν αἱρεῖ. πάθη δὲ λέγει οὐ τὰ ὁπωσοῦν αὐτῇ ὑπάρχοντα. οὐ γὰρ καὶ τὰς μονίμους αὐτῆς νοερὰς ἐνεργείας. ἀλλ' ὅσα τῷ παθεῖν τι αὐτὴν ὑπάρχει. οἷα ἡ εἰς σῶμα ῥοπή. καὶ ὅλως ἡ κατὰ προσβολὴν ζωή. ἐν γὰρ ἀποστάσει πως τῇ ἀφ' ἑαυτῆς. τοῦτο δὲ πάθος. ἐπεὶ ἡ μόνιμος ἐνέργεια ἡ αὐτὴ τῇ οὐσίᾳ, καὶ οὐ συμβεβηκός. τῶν δὲ συμβεβηκότων, ἃ καὶ πάθη ἔφη, τὰ μέν ἐστιν ἴδια τῆς ψυχῆς. ὡς ἡ θεωρητικὴ αὐτῆς γνῶσις. οὐδὲν αἰσθήσει ἢ φαντασίᾳ ἢ ὅλως τῷ σώματι χρωμένη. ὅση δὲ αἰσθητικὴ καὶ φανταστικὴ, καὶ ἡ τούτοις χρωμένη πρακτικὴ γνῶσις, κοινὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ὑπάρχει. οὐ δὲ μόνων ἐστὶ τῶν ζώων, ἅπερ ἐστὶ τὰ σύνθετα, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς. ὡς γὰρ ῥεῖ ἢ ἄρχεται ἐξ αὐτῆς, ἢ λήγει εἰς αὐτήν.

ΠΑΝΤΗ δὲ καὶ πάντως ἐστὶ τῶν χαλεπωτάτων λαβεῖν τινα πίστιν περὶ αὐτῆς. καὶ γὰρ ὄντος κοινοῦ τοῦ ζητήματος, καὶ πολλοῖς ἑτέροις, λέγω δὴ τοῦ περὶ τὴν οὐσίαν, καὶ τοῦ τί ἐστι, τάχ' ἄν τῳ δόξειε μία τις εἶναι μέθοδος κατὰ πάντων περὶ ὧν βουλόμεθα γνῶναι τὴν οὐσίαν. ὥσπερ γὰρ καὶ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἰδίων ἀπόδειξιν. ὥστε ζητητέον ἂν εἴη τὴν μέθοδον ταύτην. εἰ δὲ μή ἐστι μία καὶ κοινή τις μέθοδος περὶ τὸ τί ἐστιν, ἔτι χαλεπώτερον γίνεται τὸ πραγματεύσασθαι. δεήσει γὰρ λαβεῖν περὶ ἕκαστον, τίς ὁ τρόπος. ἐὰν δὲ φανερὸν ᾖ, πότερον ἀπόδειξίς ἐστιν, ἢ διαίρεσις, ἢ καί τις ἄλλη μέθοδος. ἔτι πολλὰς ἂν ἀπορίας ἔχει καὶ πλάνας, ἐκ τίνων δεῖ ζητεῖν.

Αἱρετὴν ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν περὶ ψυχῆς ἐπιδείξας θεωρίαν, καὶ ὅτι μάλιστα ἐπιζητοῦμεν τὴν οὐσίαν αὐτῆς γνῶναι προειπὼν, συντείνων τοὺς φιλοθεάμονας τῶν ὄντων, τὸ δύσληπτον πρῶτον μὲν καθόλου τῆς τῶν οὐσιῶν γνωστικῆς μεθόδου ὑπομιμνήσκει. οὔτε γὰρ εἰ μία ἢ πλείους ῥᾴδιον γνῶναι. καὶ γὰρ ἂν μία δόξειεν. ἐπεὶ καὶ αὐτὴ ἡ ζητουμένη οὐσία κοινὴ καὶ μία τις ἐν πᾶσιν εἶναι δοκεῖ. καὶ ἡ τοῦ ὄντος κοινωνία. καὶ διὰ τὸ μίαν παραδίδοσθαι μέθοδον, ἐπὶ μὲν τῶν ἁπλῶν ἰδιοτήτων τὴν κατ' ἐπιβολὴν σύνεσιν. ἢ τοὺς ὅρους γινώσκομεν. ἐπὶ δὲ τῶν ἐκ πλειόνων, τὴν ὡς ἐκ γένους καὶ διαφορῶν. καὶ πλείους αὖ διὰ τὴν ἑτερότητα τῶν τε γενῶν καὶ τῶν διαφορῶν. καὶ δηλονότι καὶ τῶν εἰδῶν. εἴτε δὲ μία εἴτε πλείους, εἴτε ὅπερ ἀληθὲς καὶ μία καὶ πλείους, οὐκ εὔκολος αὐτῆς ἡ κατάληψις. ἐπειδὴ καὶ πᾶσα ἐπιστημονικὴ ἕξις δύσληπτος, φύσεώς τε δεομένη ἐπιτηδείας καὶ γυμνασίας μακρᾶς, καὶ διακεκαθαρμένης τῆς λογικῆς ζωῆς. εἰ μέλλοιμεν ὀρθῶς πάντως τοῦ προτιθεμένου τὴν οὐσίαν ἀνελέγκτως αἱρεῖν. ἀλλὰ τοῦτο τὸ ζήτημα οὐκ ἴδιον τῆς περὶ ψυχῆς θεωρίας. κοινὸν δέ φησι πολλοῖς ἑτέροις, ἐφ' ὅσων τὸ τί ἐστι ζητοῦμεν. κοινὴ γὰρ τούτων ἁπάντων ἡ ὁριστική. εἶτα ὅτι μία μετὰ παραμυθίας ὑποθέμενος, ὡς γὰρ μία ἡ τῶν καθ' αὑτὰ ὑπαρχόντων ἐπιστήμη, ἥπερ ἐστὶν ἡ ἀποδεικτικὴ, οὕτω καὶ ἡ τοῦ τί ἦν εἶναι μία ἡ ὁριστικὴ, ἐπεὶ καὶ ἡ ἀναλυτικὴ μία. καὶ ἡ διαιρετικὴ ὡσαύτως, ζητητέον φησὶ τὴν μέθοδον ταύτην, οὕτω δηλαδὴ ὡς ἕξιν κτήσασθαι ὁριστικήν. ἐπεὶ δὲ καὶ πολλαὶ τρόπον τινὰ, ὑπέμνησεν δὲ καὶ τοῦτο, διὰ τοῦ δεήσει γὰρ λαβεῖν περὶ ἕκαστον τίς ὁ τρόπος, δεῖ γὰρ ἐφ' ἑκάστου ἰδιοτρόπως τῇ κοινῇ χρήσασθαι μεθόδῳ, ἐπεὶ οὖν καὶ πολλαὶ, ἔτι χαλεπώτερον γίνεται τὸ πραγματευθῆναι. τουτέστι τὸ τὴν ἴδιον ἑκάστου ἑλεῖν οὐσίαν. τὸ δὲ ἐπιφερόμενον,

τὸ, ἐὰν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

τὸ, ἐὰν δὲ φανερὸν ᾖ, πότερον ἀπόδειξις καὶ τὰ ἑξῆς, ἐξήγησις εἶναί μοι τοῦ προειρημένου δοκεῖ, τοῦ, δεήσει γὰρ λαβεῖν περὶ ἕκαστον τίς ὁ τρόπος, ὡς ἑπομένου τούτου καὶ τοῖς μίαν ἡντιναοῦν τὴν τοῦ τί ἐστιν ὁμολογοῦσι μέθοδον. ἕπεται γὰρ καὶ τούτοις ζητεῖν ἐκ τίνων ἀρχῶν ὁ ἴδιος ἑκάστου ἀποδοθήσεται ὁρισμός.

ἌΛΛΑΙ γὰρ ἄλλων ἀρχαί, καθάπερ ἀριθμῶν καὶ ἐπιπέδων.

Καὶ ἄλλαι τῶν φυσικῶν. καὶ ἐπὶ πάντων ὁμοίως. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἴδια τὰ ἀποδεικνύμενα λέγεται, κἂν οὐσιώδη ᾖ. ὅτι ὡς ἄλλο ἄλλου κατηγορεῖται πᾶν δεικνύμενον. καὶ διὰ τοῦτο μὲν συμβεβηκός, ὡς ἄλλῳ βεβηκός. ἴδιον δέ, ἐπειδὴ καὶ τὸ κοινὸν πλειόνων ἰδιοτρόπως χρὴ γινώσκεσθαι διὰ τῆς ἀποδείξεως. οὕτω μὲν οὖν πρῶτον κοινὴν τὸ δύσληπτον τῆς ὁριστικῆς ὑπέμνησεν ἕξεως. προστίθησι δὲ καὶ τὴν ἴδιον ἐπὶ τῆς ψυχῆς οὐσίας χαλεπότητα, ἅμα καὶ τὰ προβλήματα ἐκτιθέμενος περὶ ὅσων ζητήσει, διὰ τοῦ.

ΠΡΩ͂ΤΟΝ δ᾽ ἴσως ἀναγκαῖον διελεῖν, ἐν τίνι τῶν γενῶν, καὶ τί ἐστι. λέγω δὲ πότερον τόδε τι, καὶ οὐσία, ἢ ποιόν, ἢ ποσόν. ἢ καί τις ἄλλη τῶν διαιρεθεισῶν κατηγοριῶν.

Ἐπείπερ ἐν τοῖς ὁριστικοῖς λόγοις πρὸ πάντων ἐστὶ τὸ γένος λαμβανόμενον. καὶ τότε ἡ διαφορά. διότι ἀμέριστον τὸ εἶδος. καὶ ἀμερίστως τό, τε ὡρισμένον καὶ χαρακτηριστικὸν συνειληφός, ὁ λόγος ἅμα τε διαιρῶν καὶ συνάγων, ἰδίᾳ πρῶτον αὐτοῦ ἐμφαίνει τὸ ὡρισμένον. ἔπειτα δὲ τὸ χαρακτηριστικόν. ὧν τὸ μὲν ἐν τῷ τί ἐστι, τὸ δὲ ἐν τῷ ὁποῖον τί ἐστι γινώσκεταί τε καὶ λέγεται. διὸ καὶ αὐτὸς εἰπὼν ἐν τίνι τῶν γενῶν ἀναγκαῖον εἶναι ἑλεῖν, προστέθεικε καὶ τί ἐστι, σαφηνίζων τί δηλοῖ τὸ ἐν γένει εἶναι, ὅτι καθ᾽ ὃ τί ἐστιν. ὥσπερ ἐν διαφοραῖς καθ᾽ ὃ τοιόνδε. ἀμφισβητεῖται δὲ ἐπὶ ψυχῆς, εἰ τὸ γένος αὐτῆς οὐσία ἢ ποιὸν ἢ ποσόν. διὸ καὶ τούτων εἰδικῶς τῶν τριῶν ἐμνήσθη κατηγοριῶν, ὡς ἐν ταῖς φερομέναις δόξαις τῶν τριῶν λεγομένων. προσθεὶς δὲ τό, ἢ καί τις ἄλλη τῶν διαιρεθεισῶν κατηγοριῶν, διὰ τὸ ἐνδέχεσθαι τινὰς καὶ ὑπ᾽ ἄλλην αὐτὴν ἄγειν. οἱ μὲν οὖν πυθαγόρειοι καὶ πλάτων οὐσίαν αὐτὴν φασίν. οἱ δὲ ἁρμονίαν σωμάτων εἰπόντες, καὶ οἱ τοιάνδε κρᾶσιν, ἐν τῷ ποιῷ τίθενται. ξενοκράτης δὲ ἀριθμὸν αὐτὴν θέμενος, ἐν ποσῷ δοκεῖ.

ἜΤΙ ΔῈ πότερον τῶν ἐν δυνάμει ὄντων, ἢ μᾶλλον ἐντελέχειά τις. διαφέρει γὰρ οὔτι σμικρόν.

Ἡ μὲν πρώτη καὶ εἰλικρινὴς ἐντελέχεια τὸ εἶδός ἐστιν. ἡ γὰρ ἐνέργεια καὶ ἡ τελειότης τὸ εἶδος. ἐν δυνάμει δ᾽ ἐστίν, οὐχ ἡ ὕλη μόνη ὡς ἀτελὴς καθ᾽ αὑτήν, ἐν τῷ δεκτικῷ τῶν εἰδῶν οὐσιωμένη. ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ εἰδοπεποιημένον. μάλιστα δὲ τὸ σύνθετον, διὰ τὴν πρὸς τὴν ὕλην κοινωνίαν. ἤδη δὲ καὶ πᾶν τὸ σῶμα κἂν ἄϋλον ᾖ, ὡς μὴ καθ᾽ ἑαυτὸ μηδ᾽ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ ζῶν, ἀλλ᾽ ἑτέρωθεν. οὐ γὰρ ὡς σῶμα. ἡ δὲ ψυχὴ κατὰ μὲν ἀλήθειαν μέση τῶν εἰδῶν καὶ τῶν εἰδοπεποιημένων. ὡς ὅλη δὲ ὅλης ἑαυτῆς τὴν πρὸς ἑκάτερον ἐμφαίνουσα κοινωνίαν. ἀξιοῦται δὲ ὑπὸ ἀριστοτέλους διὰ τὸ ἀφ᾽ ἑαυτῆς ζῆν τε καὶ ἐγείρεσθαι, καὶ ὡς κινητικὴ τῶν σωμάτων ἀρχή, οὐ πρὸς τὸ ὁριζόμενον ἀλλὰ πρὸς τὸ ὁρίζον ἀποκλίνειν. διὸ καὶ οὕτω πως ἔφη, ἢ μᾶλλον ἐντελέχεια. ἐπειδὴ οὐκ εἰλικρινῶς οὐδὲ ἁπλῶς. ἐπεὶ καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ καὶ ὁ μετεχόμενος ὑπ᾽ αὐτῆς νοῦς, δυνάμει τε καὶ ὑλικὸς λέγεται. διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν καὶ τὸ τὶς πρόσκειται. ὅτι μὴ ἀπροσδιορίστως καὶ ἁπλῶς ἐστιν ἐντελέχεια. ἀλλ᾽ ὑποβεβηκότως. ὅθεν οὐδὲ ἀεὶ κατὰ τὴν τελείαν ἵσταται ἐνέργειαν. ἀλλ᾽ ἐνίοτε κατὰ τὴν ἀτελεστέραν τὴν κατὰ τὴν ἕξιν. ἐν δυνάμει δὲ ὂν καὶ τὸ εἰδοποιούμενον θέμενος, ὅπερ ἐντελεχεία μέν ἐστιν, οὐ μὴν ἐντελέχεια, αὕτη γὰρ τὸ εἶδος, εἰκότως τῷ ἐν δυνάμει οὐ τὸ ἐντελεχεία, ἀλλὰ τὴν ἐντελέχειαν ἀντιτέθεικεν. ἐν μὲν γὰρ ἐντελεχεία τὸ εἰδοποιηθέν. τὸ δὲ εἶδος οὐκ ἐν αὐτῇ, ἀλλ᾽ αὐτή, ὅπερ οὐ σμικρὸν διαφέρει. ἡ μὲν γάρ ἐστι καθ᾽ αὑτὴν οὐσία, ὡς ἐν τῷ ζῆτα τῆς μετὰ τὰ φυσικὰ μανθάνομεν. ἡ δὲ καθ᾽ ἕτερον. καὶ ἡ μὲν πρώτη. ἡ δὲ δευτέρα. καὶ ἡ μὲν αἰτία, ἡ δὲ αἰτιατή.

ΣΚΕΠΤΕΌΝ δὲ καὶ εἰ μεριστή, ἢ ἀμερής.

Μεριστὴ μὲν ἁπλῶς ἡ σωματικὴ οὐσία πᾶσα, ἄλλων ἀλλαχοῦ τῶν μορίων κειμένων. ἀμέριστος δὲ εἰλικρινῶς ἡ νοερά, πολὺ δὲ βάθος ἔχουσα. καὶ ἡ μεταξὺ ἀμφοῖν οὐσία, ἐν ᾗ καὶ ἡ ψυχή. δηλοῖ δὲ τὴν μὲν εἰς τὸ μεριστὸν αὐτῆς ὑπόβασιν, ἡ κατὰ ἀπόστασιν τοῦ γνωστοῦ ἀντίληψις. καὶ ἡ ἀφ᾽ ἑτέρων εἰς ἕτερα μετάβασις. καὶ ἡ κατὰ μέρος ἐπὶ τῶν ζητουμένων διέξοδος. τὴν δὲ τοῦ ἀμερίστου μέθεξιν, ἡ κατὰ τὸ γνωστὸν τῆς γνώσεως στάσις. ἕνωσις γὰρ ἀμφοῖν ἥδε ἀμερής. καὶ ἡ καθ᾽ ὅρους ἀεὶ ἐν τῇ μεταβολῇ βάσις. καὶ ἡ μετὰ τὴν κατὰ μέρος διέξοδον εἰς ἓν συναγωγή. ὁ δὲ ἀριστοτέλης ὥσπερ πρὸς τῷ εἴδει, οὕτω καὶ πρὸς τῷ ἀμερίστῳ μᾶλλον τίθεται τὴν ψυχήν. τοῦτο μὲν ὡς οὐ μεριστόν. τοῦτο δὲ ὡς οὐ μόνον τῶν μεριστῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς περὶ τὰ σώματα μεριζομένης οὐσίας ἐξῃρημένης τῆς λογικῆς ψυχῆς.

ΚΑῚ ΠΌΤΕΡΟΝ ὁμοειδὴς ἅπασα ψυχή, ἢ οὔ.

Καὶ τοῦτο εἰς ζήτησιν προβάλλεται. εἰ ὁμοειδεῖς ἀλλήλαις αἱ ψυχαὶ πᾶσαι, ἡ φυτική, ἡ αἰσθητική, ἡ λογική. ὁμοειδῆ δὲ δηλαδή. τὰ καθ᾽ ἓν τὸ εἰδικώτατον ὁριζόμενα εἶδος. τὰ γοῦν κατά τι κοινότερον, ὁμογενῆ οὐχ ὁμοειδῆ. ζητήσεως δὲ τὸ προκείμενον ἀξιοῦται, διὰ τὸ τὴν διαφορὰν ἐν τοῖς συνθέτοις:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἀπὸ τῆς ὕλης, ἀλλὰ μὴ ἐκ τοῦ εἴδους εἰσάγοντας. ὡς ἐπὶ τῶν αὐλῶν φασὶ διάφοροι οἱ ἐκ τῶν ἐγγίων καὶ τῶν ἀποτέρω τρήσεων ἀποδιδόμενοι ἦχοι, ἑνὸς ὅμως ὄντος τοῦ ἐμφυσωμένου πνεύματος. ἀλλ' οὐ κατ' εἶδος οὐδὲ κατ' οὐσίαν φήσομεν ἡ διαφορά. ὡς γὰρ τὸ μακρότερον καὶ βραχύτερον οὐ ποιεῖ κατ' εἶδος ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐναλλαγήν, οὕτως οὐδὲ τὸ βαρύτερον καὶ ὀξύτερον τὸν αὐλητικὸν ἦχον κατ' εἶδος ἐξαλλάττει. ἐπεὶ πᾶσα οὐσία καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ τοιάδε εἶναι κατά τι ἔχουσα εἶδος, κατὰ τοῦτο ἂν καὶ τὴν πρὸς τὰς ἄλλας ἔχοι ἑτερότητα. καὶ γὰρ ἡ ἐν τοῖς ὀργάνοις καὶ ἡ ἐν ταῖς ὕλαις ἑτερότης, ἢ ἐκ τῶν διαφόρων ἥκει εἰδῶν, ἢ ἐκ τῶν ἐν τῷ ἑνὶ εἴδει διαφόρων λόγων. ἕπεται δὲ τῷ ὁμοειδεῖς τὰς ψυχὰς ὑποτιθεμένῳ τό, καὶ τὰς διαφόρους ἐν μιᾷ ψυχῇ δυνάμεις, ὁμοειδεῖς ὑποτίθεσθαι. ὡς εἶναι κατ' εἶδος ἐν ἡμῖν ἀδιάφορον τὴν φυτικήν τε καὶ αἰσθητικὴν καὶ λογικὴν καὶ ὅσαι ἄλλαι. οὐ μὴν εἰ ἀνομοειδεῖς αἱ τῶν διαφόρων ζώων, οἷον ἡ ἵππου αἰσθητικὴ τῆς ἀνθρώπου, ἡ μὲν γὰρ ἄλογος. ἡ δὲ λογική, ἤδη καὶ αἱ ἐν ἀνθρώπῳ πλείους δυνάμεις ἀνομοειδεῖς, ἡ αἰσθητικὴ φέρε καὶ ἡ δοξαστική. πᾶσαι γὰρ ἀνθρώπειαι. καὶ καθ' ἓν εἰδικώτατον τὸ ἀνθρώπειον χαρακτηρίζονται εἶδος. ἀλλὰ λόγοις διαφόροις. πολλοὶ γὰρ οἱ καθ' ἕκαστον εἶδος λόγοι.

ΕἸ ΔῈ ΜῊ ὁμοειδής, πότερον εἴδει διαφέρουσιν ἢ γένει.

Κἂν γὰρ πᾶσαι ψυχαὶ καὶ ζωαί τινες, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἀλλήλων διαφέρουσαι, οὐδ' ἂν ὑφ' ἓν τελοῖεν γένος. τοιαῦτα γὰρ τὰ ὁμοταγῆ. τὰ δὲ ὕστερα τοῖς πρώτοις ὡς τὰ ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἓν κοινωνεῖ.

ΝΥ͂Ν ΜῈΝ γὰρ οἱ λέγοντες καὶ ζητοῦντες περὶ ψυχῆς, περὶ τῆς ἀνθρωπίνης μόνης ἐοίκασιν ἐπισκοπεῖν.

Εἰς τὸν τίμαιον ἔοικεν ἀποτείνεσθαι, εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ φυσιολογίᾳ καὶ τὰς τούτου ζωὰς καταλήξαντα, ὡς αὐτὸς καὶ ἐπὶ τὰς τῶν ἄλλων ζώων τε καὶ φυτῶν ψυχὰς διατείνειν τὴν θεωρίαν μέλλων. δοκεῖ δέ μοι καὶ ὁ τίμαιος ἀφιέναι τὸν ἴδιον περὶ τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις λόγον, ὡς ἐκ παραδείγματος τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου μέρους τῆς ἀνθρωπείας, ἀξιῶν τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις αἱρεῖν.

ΕΥ᾿ΛΑΒΗΤΈΟΝ δέ, ὅπως μὴ λανθάνῃ, πότερον εἷς ὁ λόγος αὐτῆς ἐστι, καθάπερ ζώου, ἢ καθ' ἕκαστον ἕτερος. οἷον, ἵππου. κυνός. ἀνθρώπου. θεοῦ.

Εἰ μὲν γὰρ ὁμοειδεῖς πᾶσαι, εἷς ἔσται πάσης λόγος, ὥσπερ καὶ ἀνθρώπου καὶ ὡς αὐτὸς ἔφη ζώου. εἰ δὲ ἀνομοειδεῖς, καθ' ἕκαστον εἶδος ἕτερος ἀποδοθήσεται λόγος.

ΟἹΟΝ, ἵππου. κυνός. ἀνθρώπου. θεοῦ.

Θεοῦ τοῦ οὐρανίου λέγων ζώου. ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἀνομοειδῶν ἑκάστου ὁ τοῦ γένους κατηγορεῖται λόγος, τὴν διαφορὰν ὑπογράφων τοῦ εἰδητικοῦ λόγου πρὸς τὸν τοῦ γένους ἐπάγει.

ΤῸ ΔῈ ζῶον τὸ καθόλου, ἤτοι οὐδέν ἐστιν, ἢ ὕστερον.

Ἅπαν μὲν γὰρ εἰδικώτατον εἶδος οὐσίας αὐτοτελῆ δηλοῖ ὕπαρξιν, καὶ καθ' ἑαυτὴν οὐσιωμένην, κἂν ἔνυλον ᾖ, οὐκ οὐσιωμένον ἐκ τῆς ὕλης ἢ τοῦ συνθέτου. ἀλλ' αὐτοῦ οὐσιοῦν μὲν τὰ σύνθετα, τελειοῦν δὲ τὴν ὕλην, εἰς ἐνέργειαν τὸ δεκτικὸν αὐτῆς ἄγον. τὸ δὲ γένος ὡς καθ' αὑτὸ μὲν ἄνευ τῶν εἰδῶν ὑφεστώς, οὐδέν ἐστιν. ἀεὶ γὰρ μετά τινος εἴδους τοῦ οὐρανίου ἢ ἀνθρωπείου ἢ ἱππίου ἢ τινος ἄλλου, ἢ ὕστερον. τὸ γὰρ ἐν ἑκάστῳ εἴδει γένος μετὰ τὸ εἶδος. ἐπειδὴ τὸ μὲν εἶδος ἀμερίστως ἐστὶ τὸ ὅλον. τὸ δὲ γένος καθ' ἕνα λόγον μερικὸν τῶν ἐν τῷ εἴδει περιεχομένων ὁρίζεται. δι' ὃ ὡς μὲν καθ' αὑτὸ ὑφεστὼς οὐδέν ἐστιν. ὡς δὲ μερικὸς λόγος ἐν τῷ εἴδει περιεχόμενος, ὕστερος τοῦ εἴδους.

ὉΜΟΙΏΣ δὲ κἂν εἴ τι κοινὸν ἄλλο κατηγοροῖτο.

Οὐ μόνον εἴ τι ἄλλο ὡς γένος κατηγοροῖτο ὡς τὸ φυτόν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον καὶ εἴ τι ὡς ἐν προτέροις καὶ ὑστέροις κοινὸν ὑπάρχον. οὐδὲ γὰρ τὸ κοινὸν καθαρὸν ἐν τούτοις. ἀλλ' ὅ, τι ἂν φῇς μετὰ ἐξαλλαγῆς.

ἜΤΙ ΔῈ εἰ μὴ πολλαὶ ψυχαί, ἀλλὰ μόρια, πότερον δεῖ ζητεῖν πρότερον τὴν ὅλην ψυχήν, ἢ τὰ μόρια. χαλεπὸν δὲ καὶ τούτων διορίσαι, ποῖα πέφυκεν ἕτερα ἀλλήλων.

Εἰ μὴ πολλαὶ ψυχαί φησιν, τουτέστιν εἰ μὴ κατ' εἶδος ἀλλήλων διαφέρουσιν, αἵ τε ἐν τοῖς διαφόροις καὶ ἐν ἑνὶ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ μόρια τὸ διάφορον οὐ κατ' εἶδος ἔχοντα, διὰ τὸ ἑνὸς εἶναι μόρια, ἀλλὰ κατὰ λόγους, ὡς τὸ κοῦφον καὶ φωτιστικὸν τοῦ πυρός, τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν ἑνὸς ζώου εἴτε ἀνθρώπου εἴτε τινὸς ἄλλου ἀληθές. ἵνα μία ἡ ἑνὸς ἑκάστου ἡ ψυχή. εἴτε οὖν μόρια εἴτε δυνάμεις τὰς πολλὰς ἐν ἑκάστῳ λεκτέον ζωάς, ὁμοειδεῖς μὲν κατὰ λόγον δὲ διαφερούσας ῥητέον. τὰς δὲ ἐν τοῖς ἀνομοειδέσι ζώοις. κατ' εἶδος ἐξηλλαγμένας θετέον. ἵνα καὶ προηγουμένως τὸ κατ' εἶδος αὐτῶν διάφορον ἐκ τῶν ψυχῶν ἐφήκῃ. ἐφ' ὧν δ' οὖν μόρια τὰ πολλά, προτίθεται ζητεῖν, πότερον τὸ ὅλον πρότερον ἢ τὰ μόρια θεωρητέον. καὶ ποῖα μὲν τῶν μορίων ἀληθῶς ἐστιν ἀλλήλων ἕτερα, ποῖα δὲ οὐχί. οἷον τὸ φυτικὸν μὲν ἕτερον τοῦ ὀρεκτικοῦ. τὸ δὲ θρεπτικὸν καὶ αὐξητικὸν καὶ γεννητικὸν οὐ πλείω. ἀλλ' ἓν πάντα. χαλεπὸς δὲ ὁ περὶ τούτων διορισμός. διότι κατὰ ἀλήθειαν καὶ τῇ οὐσίᾳ μία καὶ πολλαὶ ἡ ψυχή, καὶ καθ' ὅλην ἑαυτὴν καὶ καθ' ἑκάστην ζωήν. καὶ γὰρ ἑκάστη μία καὶ πολλαί. μεριστή τέ πως

καὶ ἀμέριστος

καὶ ἀμέριστος διὰ τὴν μεσότητα. καὶ οὔτε τὸ πάντων εἰλικρινῶς δι' ὅλης ἔχουσα ἑαυτῆς. οὔτε τὸ ἕτερον διεσπασμένον, ἢ ὅλως μεριστὸν παντελῶς. χαλεπὴ δὴ διὰ ταῦτα καὶ δυσδιάκριτος περὶ τῶν μέσων ἡ τῶν ἀντικειμένων θέα διὰ τὴν πρὸς τὰ ἄκρα τῶν μεταξὺ κοινωνίαν.

ΚΑΙ ΠΟΤΕΡΟΝ τὰ μόρια δεῖ ζητεῖν πρῶτον, ἢ τὰ ἔργα αὐτῶν. οἷον, τὸ νοεῖν, ἢ τὸν νοῦν. καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ τὸ αἰσθητικόν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. εἰ δὲ τὰ ἔργα πρότερον, πάλιν ἄν τις ἀπορήσειεν, εἰ τὰ ἀντικείμενα πρότερον τούτων ζητητέον. οἷον, τὸ αἰσθητόν, τοῦ αἰσθητικοῦ. καὶ τὸ νοητόν, τοῦ νοητικοῦ.

Ἐπιστημονικὴ μὲν ἡ ἐκ τῆς οὐσίας τῶν ἐνεργειῶν γνωστική. πρὸς ἡμᾶς δὲ σαφεστέρα ἡ ἀνάπαλιν. ἀλλὰ καὶ τὰς ἐνεργείας πρός τι οὔσας, διὰ τὴν ἢ ὡς πρὸς γνωστόν, ἢ ὡς πρὸς ὀρεκτόν, ἢ ὡς πρὸς τὸ θρέφον ἀπότασιν, οὐκ ἂν γνοίημεν, ἄνευ τῶν πρὸς ἃ λέγεται. ἅπερ ἀντικείμενα κατὰ τὴν τῶν πρός τι ἀντίθεσιν, οἷον ἀντίβασίν τε καὶ ἀντέρεισιν οὖσαν, καὶ σὺν ἀλλήλοις ὑπόστασιν. καὶ ἐναργεστέρα τῆς περὶ τῶν ἐνεργειῶν γνώσεως, ἡ περὶ τῶν ἀντικειμένων. ὅταν αἰσθητικώτερα ᾖ τὰ ἀντικείμενα. ὡς αὐτὸ τὸ αἰσθητὸν καὶ τὸ ἐν τούτοις ὀρεκτόν, καὶ ὅσον ἐν τοῖς αἰσθητοῖς νοητόν. τὸ δέ γε ἐξῃρημένον τοῦ ἡμετέρου νοῦ ἐκ τοῦ νοῦ ληψόμεθα μᾶλλον.

ἜΟΙΚΕ δέ, οὐ μόνον τὸ τί ἐστιν γνῶναι χρήσιμον εἶναι, πρὸς τὸ θεωρῆσαι τὰς αἰτίας τῶν συμβεβηκότων ταῖς οὐσίαις ὥσπερ ἐν τοῖς μαθήμασι, τί τὸ εὐθύ, καὶ τί τὸ καμπύλον. ἢ τί γραμμὴ καὶ ἐπίπεδον, πρὸς τὸ κατιδεῖν πόσαις ὀρθαῖς αἱ τοῦ τριγώνου γωνίαι ἴσαι. ἀλλὰ καὶ ἀνάπαλιν τὰ συμβεβηκότα συμβάλλεται μέγα μέρος πρὸς τὸ εἰδῆσαι, τὸ τί ἐστιν. Ἐπειδὰν γὰρ ἔχωμεν ἀποδιδόναι κατὰ τὴν φαντασίαν περὶ τῶν συμβεβηκότων, ἢ τῶν πάντων, ἢ τῶν πλείστων, τότε καὶ περὶ τῆς οὐσίας ἕξομεν τι λέγειν ὅτι κάλλιστα.

Ἐπειδὴ τὰ προβλήματα ἐκτιθέμενος, καὶ τὴν χαλεπότητα τῆς θεωρίας ἐξέφαινε, τὸ μετὰ ταῦτα εὐπορίας ἀφορμὰς παραδίδωσι. καὶ πρῶτον εἰς τὴν παντὸς ὁρισμοῦ εὕρεσιν. ἐπιστημονικὸν μὲν γὰρ ἐκ τοῦ τί ἐστι. τουτέστιν ἐκ τοῦ τὸ εἶναι ἐκφαίνοντος ὁρισμοῦ, τὰ καθ' αὑτὰ συμβεβηκότα θεωρεῖν ταῖς οὐσίαις. διότι ἐξ αἰτίου ἡ θεωρία. αἰτία γὰρ τῶν συμβεβηκότων ἡ οὐσία. οὐσίαν δὲ ἀκουστέον νῦν κοινότερον πᾶν εἶδος. κἂν ὑπὸ ἡντιναοῦν τελῇ κατηγορίαν. τὸ γοῦν εὐθὺ καὶ τὸ τρίγωνον εἴληπται, οἷς τὰ συμβαίνοντα ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ αὐτῶν γνωρίζομεν. ὁ γὰρ ὁρισμὸς οἰκείως τὸ εἶναι αὐτῶν ἐκφαίνων, παρασκευάζει ἡμᾶς ῥᾳδίως καὶ τὰ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα τῷ τοιῷδε ὄντι γνωρίζειν. ἐπιστημονικὸν οὖν τοῦτο. ἐπειδὴ τὸ ἑκάστου ὂν τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ αἴτιον. ἀλλὰ τὸ ὂν ἐνίοτε οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ὂν γνώριμον, ἀνάπαλιν ἐκ τῶν καθ' αὑτὰ συμβεβηκότων αὐτῷ, ὧν καὶ ἡ αἴσθησις καὶ ἡ φαντασία ἀντιληπτική, γινώσκεται. περὶ μὲν οὖν τῶν μαθημάτων γνώριμον τὸ τί ἦν εἶναι ἑκάστου. διὰ τὸ ποσὰ ἁπλᾶ ἢ ποιὰ εἶναι τὰ ὁριζόμενα. ὧν καὶ ἡ αἴσθησις καὶ ἡ φαντασία ἀντιληπτική. ὅσαι δὲ οὐσίαι, ὧν λόγος καὶ νοῦς θεωρητικός, οὐκ ἐξ αὐτῶν φανερὰ τοῖς κατ' αἴσθησιν ζῶσιν. ἀλλ' ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς ἡ ἐπ' αὐτὰ ἀναφορά. ὃς δὴ τρόπος περὶ ψυχῆς ἀναγκαῖος.

ΠΑΣΗΣ γὰρ ἀποδείξεως ἀρχή, τὸ τί ἐστιν. ὥστε καθ' ὅσους τῶν ὁρισμῶν μὴ συμβαίνει τὰ συμβεβηκότα γνωρίζειν, ἀλλὰ μὴ δ' εἰκάσαι περὶ αὐτῶν εὐμαρές, δῆλον ὅτι διαλεκτικῶς εἴρηνται καὶ κενῶς ἅπαντες.

Ὁ αἰτιολογικὸς πρόσκειται σύνδεσμος, δηλῶν ὡς καὶ διὰ ταῦτα περισπούδαστος ἡ τῆς οὐσίας θεωρία, διὰ τὸ καὶ ἀρχὴν ἔχειν ἀποδείξεως. ἀπόδειξις δὲ ἡ ἐκ τοῦ τί ἐστι τὰ συμβεβηκότα συλλογιζομένη. ἀλλ' οὐχὶ ἀνάπαλιν ἡ ἐκ τούτων εἰς τὴν οὐσίαν ἀναδρομή. φησὶν οὖν ὡς ἕξομεν τι λέγειν περὶ τῆς οὐσίας μάλιστα. ἵνα καὶ ἀποδείξεως ἡμῖν ἀρχὴ ᾖ τὸ τί ἐστιν. ἐφ' οἷς οἷον πόρισμα ἐπάγει, πρὸς διάκρισιν τῶν τε ὀρθῶς, καὶ τῶν οἷον ὑπογραφικῶς καὶ ἐπιπολαίως ἀποδιδομένων ὁρισμῶν. ἐκ μὲν γὰρ τῶν τῆς φύσεως τοῦ ὑποκειμένου ἐχομένων ὅρων, ἢ ἐναργέστερον ἢ ἀμυδρότερον ἀκολουθεῖ ἡ τῶν συμβεβηκότων γνῶσις. εἰ δὲ μὴ ἕπεται, διαλεκτικῶς εἴρηνται καὶ κενῶς, ἀντὶ τοῦ λογικῶς καὶ οὐ φυσικῶς. εἴωθε γὰρ τῷ φυσικῶς ἀντιδιαστέλλειν τὸ λογικῶς, τὸ κατὰ τὸ φαινόμενον καὶ ἔνδοξον, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὸ εἶναι τῶν πραγμάτων εἰλημμένον. οὐ γὰρ περὶ τῆς πραγματειώδους, ἀλλ' περὶ τῆς ἐνδόξου γνώσεως τὸ τῆς διαλεκτικῆς αὐτὸς φέρει ὄνομα. καὶ ὡς τῆς φύσεως καὶ τοῦ βάθους τῶν ὄντων ἀποπίπτον κενὸν προσαγορεύει.

ἈΠΟΡΙΑΝ δὲ ἔχει καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς πότερόν ἐστι πάντα κοινὰ καὶ τοῦ ἔχοντος, ἢ ἔστι τι καὶ τῆς ψυχῆς ἴδιον αὐτῆς. τοῦτο γὰρ λαβεῖν μὲν ἀναγκαῖον. οὐ ῥᾴδιον δέ. φαίνεται δὲ τῶν πλείστων οὐδὲν ἄνευ σώματος πάσχειν, οὐδὲ ποιεῖν. οἷον, ὀργίζεσθαι. θαρρεῖν. ἐπιθυμεῖν. ὅλως αἰσθάνεσθαι.

Πάθη μὲν ὡς καὶ πρότερον ἔφημεν ψυχῆς, οὐχ ἁπλῶς πᾶσαν αὐτῆς καλοῖ ἐνέργειαν. ἀλλὰ τῆς παθούσης καὶ ἔξω ἀφ' ἑαυτῆς προϊούσης. οὐ γὰρ δὴ καὶ τὰς μονίμους αὐτῆς ἐνεργείας, καὶ μὴ ἀφισταμένας τῆς οὐσίας, ἀλλὰ συνδρόμους οὔσας αὐτῇ. ἀξιοῖ δὲ ἀπὸ τούτων ὡς ἀπὸ φανερῶν εἰς τὴν ψυχικὴν ἀνάγεσθαι οὐσίαν. καὶ πρός γε εἰς τὰς τῇ οὐσίᾳ συνδρόμους ἐνεργείας, τὸ κρύφιον καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ταύτας ὁμοίως ἐχούσας τῇ οὐσίᾳ. διὸ καὶ οὐ ῥᾴδιον ὡς αὐτός ἔφη ταύτας λαβεῖν. ἐξ ὧν μόνων τὸ χωριστὸν πάντη σωμάτων αὐτῆς καταδησαίμεθα ἄν. φαίνεται γὰρ τὸ μὲν οὐσίαν πᾶσαν εἶναι ψυχὴν, ὡς ἐναργὲς τιθέμενος. ἐπειδὴ καὶ πᾶσα ζωὴ οὐσία καὶ ἡ ἐσχάτη, ὡς τῶν ἐναντίων δεκτική. οἷον ἡδονῆς λύπης. ἐπιθυμίας ἀποστροφῆς, καὶ ὡς κινητικὴ καὶ συνεκτικὴ σωμάτων. καὶ τῶν ζώντων συμφυῶς ἐρειστική. ἀπὸ τῶν ἄλλων πάντων σωμάτων κυριώτεραί εἰσιν οὐσίαι. ὅπερ δὲ τὸ ζῶν δευτέρως, τοῦτο πρώτως ἡ ζωή. καθ' ἣν καὶ τοῖς ζῶσι τὸ εἶναι ἅπερ ἐστί. πρώτως οὖν καὶ κυριώτερον οὐσία πᾶσα ζωή. ζητεῖ δὲ εἰ ἔστι τις ψυχὴ χωριστὴ παντελῶς σωμάτων. τὸ μὲν γὰρ ἀχωρίστους εἶναι πολλὰς ζωὰς, καὶ τοῦτο ὡς ἐναργὲς ὑποτίθεται. ἐπειδὴ μὴ δὲ αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν χωρισταὶ σωμάτων. ἀξίωμα δὲ ἀληθέστατον καὶ ἐναργέστατον τὸ, οἰκείας ἀεὶ ταῖς οὐσίαις εἶναι τὰς ἐνεργείας. ζωτικαὶ μὲν γὰρ αἱ τῶν ζώντων. λογικαὶ δὲ αἱ τῶν λογικῶν. ὥστε καὶ τὴν χωριστὴν οὐσίαν χωριστὰς πάντως ἔχειν ἐνεργείας. αἰσθήσεις δὲ πᾶσαι καὶ φαντασίαι, καὶ τὰ ταύταις συνυπάρχοντα πάθη, ὀργή. θάρρος, ἐπιθυμία, ἀποστροφὴ, οὐκ ἄνευ σωμάτων. ὥστε οὐδὲ ἡ ταῦτα πάσχουσά τε καὶ ἐνεργοῦσα ψυχὴ πάντη χωριστή. ἐπεὶ δὲ πολλαὶ αἱ κατὰ βάθος τοῦ ἀχωρίστου διαφοραὶ, αἱ μὲν ἔσχαται ἀχώριστοι, ὡς τοῦ ὀργανικοῦ σώματος οὖσαι ἐντελέχειαι. καθ' ἃς ζωτικῶς δύναται κινεῖσθαι. αἱ δὲ ὡς κινητικαὶ τοῦ ὀργάνου, αἱ ἀνάλογον τῷ πλωτῆρι. αἳ καὶ τὸ ἀχώριστον ἔχουσι κρειττόνως. ὡς γὰρ κινητικαὶ τῶν κινουμένων ὑπερέχουσαι πάντως, διὰ τὴν πρὸς αὐτὰ ἐνέργειαν ἀχώριστοι αὐτῶν ὑπάρχουσι, δυνάμεναι καὶ χωριστὰς ἔχειν ἄλλας αὐταί. ὡς καὶ ὁ πλωτὴρ τῆς νεὼς τὰς βαδιστικὰς φέρει. ἄλλον δὲ τρόπον ἀχώριστοι αἱ πρακτικαὶ τοῦ λόγου ἐπιστῆμαι, κατὰ μόνην τὴν ἐλάττονα αἰσθήσει καὶ φαντασίᾳ συμπλεκόμεναι. καὶ διὰ τοῦτο κοιναὶ καὶ τοῦ ἔχοντος. κατὰ δὲ τὴν μείζω οὐδὲν αὐτοῦ προσδεόμεναι. ὁμοίως δὲ καὶ ὅσαι θεωρητικαὶ τῶν φυσικῶς ὄντων. αἱ δὲ περὶ τὰ νοητὰ, οὐδὲν μὲν αὐτῷ χρώμεναι, ὅσαι δὲ κατὰ προβολὴν ἐνεργοῦσαι τὴν περὶ τῶν νοητῶν ποιοῦνται θεωρίαν, οὐκ ἄνευ φαντασίας εἰσὶν, ὡς ἐπακολουθούσης αὐτῆς ἀλλ' οὐ συνεργούσης, καθάπερ ἡ σκιὰ τῷ ἐν φωτὶ σώματι, διὰ τὴν ἔξω πρόοδον τοῦ λόγου κινοῦντος τὴν φαντασίαν. ταύτῃ οὖν ἀχώριστος καὶ ἥδε, ὡς ὅλως ἀκολουθοῦσαν ἔχουσα. ἐπεὶ ἡ μόνιμος καὶ εἰς τὸ οὐσιῶδες συναιροῦσα τὴν ἐνέργειαν, παντελῶς ἐστι χωριστὴ, οὐδὲ ὁπωσοῦν συγκινουμένη τῇ τῆς ὁποιασοῦν σωματοειδοῦς κινήσει ἢ ὀρέξεως ἢ γνώσεως.

ΜΑΛΙΣΤΑ δ' ἔοικεν ἴδιον τὸ νοεῖν.

Τὸ αἰσθάνεσθαι ὡς κοινὸν παραθέμενος, καὶ τὰς παθητικὰς ὀρέξεις τὸ ὀργίζεσθαι καὶ θαρρεῖν καὶ ἐπιθυμεῖν ὑπὸ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ ταῦτα ἄγων, διότι τὰ πάθη ἢ αἰσθήσεις ἢ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως, καὶ ἀντιθεὶς τὸ νοεῖν, παρέλαβε δηλονότι ἐν τῷ νοεῖν πάσας τὰς ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν ζωάς. τουτέστι τὴν φαντασίαν καὶ πᾶσαν τὴν κατὰ λόγον ἐνέργειαν. αἷς ἀμφοτέραις κοινὸν τὸ ἔνδοθεν ἄρχεσθαι, καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἐγείρεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἰδίῳ τῆς ψυχῆς ἔοικεν.

ΕἸ ΔΈ ἘΣΤΙ καὶ τοῦτο φαντασία τις, ἢ μὴ ἄνευ φαντασίας οὐκ ἐνδέχοιτ' ἂν οὐδὲ τοῦτο ἄνευ σώματος εἶναι.

Καλῶς ἐξ ὑποθέσεως εἶπεν. ἐπειδὴ μήτε πᾶσα φαντασία νοῦς. οὐ γὰρ καὶ ἡ τῶν ἀλόγων. ὅθεν καὶ τὸ τὶς τῇ φαντασίᾳ προσκεῖται. οὔτε ἁπλῶς νοῦς ἡ φαντασία. ἀλλὰ τὸ ὅλον τοῦτο παθητικὸς καὶ μορφωτικὸς νοῦς. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἐπὶ τῆς λογικῆς ἐνεργείας νοεῖν πᾶν οὐκ ἄνευ φαντασίας. ἀλλ' ὅσον οὐ καθαρὰ ἐνέργεια, οὐδὲ μόνιμος ἐν ἑαυτῇ, ἔξω δὲ προϊούσης ἀφ' ἑαυτῆς τῆς ψυχῆς γίνεται, καὶ ἀπὸ τῆς οὐσίας μετρίως διακρίνεται. ὅπερ καὶ πάθος πώς. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἀπορίαν εἶναι λέγει οὐ περὶ τῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς. καὶ ταῦτα νῦν μὲν ὑποτίθεται οὐκ ἄνευ σώματος εἶναι. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ καὶ ἀποφαίνεται. ἀλλὰ διατί ὅλως ἀπορίαν ἔχειν λέγει, εἰ περὶ παθῶν ὁ λόγος. δοκεῖ γὰρ ἐναργῶς πᾶν πάθος κατὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα γίνεσθαι ῥοπήν. ἢ διότι τὴν λογικὴν ἐνέργειαν τὴν μηδὲν προσδεομένην σώματος, κἂν παρακολουθῇ ἡ φαντασία, ἀπορήσειεν ἄν τις, εἰ δεῖ κοινὴν καὶ σώματος φάναι. τὸ γὰρ χωριστὸν ἔχει σαφῶς. ἀλλ' εἴπερ ἄρα οὕτως, ὡς ἀκριβέστερον αὐτὸς ἐπήγαγεν, ὅτι οὐκ ἄνευ σώματος, οὐ δή που πάντως τοῦ θνητοῦ. αἰσθητικὸν γοῦν καὶ φανταστικὸν καὶ τὸ αἰθερῶδες τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὄχημα.

ΕἸ ΜῈΝ οὖν ἐστί τι τῶν τῆς ψυχῆς ἔργων ἢ παθημάτων ἴδιον, ἐνδέχοιτ' ἂν αὐτὴν χωρίζεσθαι. εἰ δὲ μηδέν ἐστιν ἴδιον αὐτῆς, οὐκ ἂν εἴη χωριστή.

Καλῶς, ἐκ τῶν ἐνεργειῶν εἰς τὴν οὐσίαν ἀναπεμπόμενος. ὡς γὰρ ἐκ τῶν ζωτικῶν ζῶσαν ἴσμεν, καὶ ἐκ τῶν λογικῶν λογικὴν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν χωριστῶν χωριστήν. ἐπειδὴ καὶ τὸ ἀντίστροφον ἀναγκαῖον, τὴν λογικὴν οὐσίαν λογικὰς ἐνεργείας ἔχειν, καὶ τὴν χωριστὴν χωριστάς. πρότερον δὲ τὴν ἀπορίαν προάγων ἐπὶ τῶν παθῶν, εἰ κοινὰ πάντα καὶ τοῦ ἔχοντος, νῦν διοριζόμενος καθόλου, οὐκ ἐκ μόνων τῶν παθημάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων ἀξιοῖ τὸ χωριστὸν ὁρᾶν τῆς ψυχῆς, εἰδὼς τὰ μὲν πάθη τρόπον τινὰ ἀχώριστα. τὰς δὲ μονίμους αὐτῆς ἐνεργείας χωριστάς. ἀλλὰ πῶς φησιν οὐδέποτε ὁραθήσεται τὸ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἔσται τὸ ἐν βυθῷ ὄστρακον ὁρατὸν ὄν. διότι ἔργῳ φθάνει φθαρῆναι πρὶν ὁραθῆναι. οὐ γὰρ τὸ βαδιστικὸν πάντως βαδίσει. ἀλλὰ πέφυκεν ὅμως βαδίζειν. καὶ οὐχὶ τὸ τῇ οὐσίᾳ τοιονδὶ, καὶ ἐνεργεῖν ἤδη τοιωσδὶ ἀξιοῦμεν. ἀλλὰ πεφυκέναι. καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἰδίας ἔχων ἐνεργείας, ὅμως ἀχώριστός ἐστι τοῦ σώματος ὅλου κατ' οὐσίαν. οὐ γὰρ ταυτὸν φήσω τὸ ἴδιον καὶ τὸ χωριστόν. ἴδιον μὲν γὰρ αὐτοῦ τὸ ὁρᾶν. οὐ μὴν ἄνευ τοῦ ὅλου. ὅτι καὶ τοῦ ζῴου τῷ ὅλῳ ὀφθαλμοῦ ἦν ἴδιον. ὁ δὲ κυβερνήτης ἀνάπαλιν δοκεῖ, ἀχωρίστους ἔχων τῆς νεὼς ἐνεργείας, χωριστὸς εἶναι κατ' οὐσίαν. ὅτι ὡς ἄνθρωπος ἦν χωριστὸς, ἔχων καὶ ἐνεργείας ἄλλας χωριστάς. ἀνθρώπειαι μὲν γὰρ καὶ αἱ κυβερνητικαὶ, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς ἕτερον γινόμεναι συμπλοκήν. οὐ κωλύεται δὲ τὸ χωριστὸν ποτὲ κατά τινα ἐνέργειαν συμπλέκεσθαι τῷ, οὗ κεχώρισται.

ἈΛΛΑ ΚΑΘΑΠΕΡ τῷ εὐθεῖ, ᾗ εὐθὺ, πολλὰ συμβαίνει. οἷον ἅπτεσθαι τῆς χαλκῆς σφαίρας κατὰ στιγμὴν, οὐ μέντοι γε ἅψεται τούτου χωρισθὲν, τὸ εὐθύ. ἀχώριστον γὰρ, εἴπερ ἀεὶ μετὰ σώματός τινός ἐστιν.

ὩΣ γὰρ τὸ λευκὸν ὁμώνυμον, ποτὲ μὲν δηλοῦν τὴν λευκότητα, ποτὲ δὲ τὸ λελευκασμένον, οὕτω καὶ τὸ εὐθὺ, τήν τε εὐθύτητα καὶ τὸ κατ' αὐτὴν χαρακτηριζόμενον. οἷον τὸ κανόνιον σῶμα ὂν πάντως. ἐπειδὴ ἀχώριστος σωμάτων ἡ εὐθύτης. τὸ οὖν εὐθὺ τὸ τῆς χαλκῆς ἐφαπτόμενον σφαίρας ᾗ εὐθὺ, τὸ χαρακτηριζόμενόν ἐστι τῇ εὐθύτητι σῶμα. ἐπεὶ καὶ ἡ σφαῖρα ἡ χαλκῆ. οὐ μέντοι ἅψεται τούτου χωρισθὲν τὸ εὐθύ. τούτου μὲν τοῦ ὑποκειμένου λέγει. εὐθὺ δὲ νῦν τὸ ὡς χαρακτῆρα καὶ τὸ ὡς εὐθύτητα. βούλεται δὲ διὰ τούτων τὰ τοῦ ὁριζομένου καὶ εἰδοποιουμένου θεωρεῖν πάθη, κατὰ μὲν τὸν ὅρον ὄντα, οὐ μέντοι τοῦ ὅρου τοῦ ὁριζομένου. ὡς ἡ βάδισις κατὰ τὴν ζωὴν μὲν, τοῦ δὲ ζῴου.

ἜΟΙΚΕ δὲ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη πάντα εἶναι μετὰ σώματος. θυμός. πραότης φόβος. ἔλεος. θάρσος. ἔτι χαρά. καὶ τὸ φιλεῖν τε καὶ μισεῖν. ἅμα γὰρ τούτοις πάσχει τι τὸ σῶμα. μηνύει δὲ, τὸ ποτὲ μὲν ὑπὸ ἰσχυρῶν, καὶ ἐναργῶν παθημάτων συμβαινόντων, μηδὲν παροξύνεσθαι ἢ φοβεῖσθαι. ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ μικρῶν καὶ ἀμαυρῶν κινεῖσθαι. ὅταν ὀργᾷ τὸ σῶμα, καὶ οὕτως ἔχῃ, ὥσπερ ὅταν ὀργίζηται. ἔτι δὲ τοῦτο μᾶλλον φανερόν. μηθενὸς γὰρ φοβεροῦ συμβαίνοντος, ἐν τοῖς πάθεσι γίγνονται τοῖς τοῦ φοβουμένου.

ἈΦΕΙΣ τὰ ἔργα τουτέστι τὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, περὶ μόνων λέγει νῦν τῶν παθημάτων αὐτῆς. ἅπερ πάντα μὲν αὐτῇ συμβαίνει κατὰ τὴν εἰς τὸ σῶμα ῥοπήν. καὶ διὰ τοῦτο πάθη τε λέγεται, καὶ ἀχώριστά πως ἐστὶ τοῦ σώματος. ἀλλὰ τὰ μὲν ὡς παρακολουθοῦντος, τὰ δὲ ὡς συμπράττοντος. καὶ ταῦτα διχῶς γινόμενα, κατά τε τὴν χρωμένην ζωὴν καὶ κινοῦσαν τὸ ὄργανον, τουτέστι τὸ ζῷον σῶμα. καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὡς ὄργανον αὐτὸ εἰδοποιοῦσαν ζωήν. τὰ μὲν οὖν ὡς παρακολουθοῦντος μόνον τοῦ σώματος πάθη νῦν οὐκ ἠξίωται μνήμης. ἐπειδὴ ἐνέργειαι μᾶλλον ταῦτα. τὸ γὰρ νοεῖν κἂν μὴ ἄνευ φαντασίας, ἐνέργεια μᾶλλον ἢ πάθος. μάλιστα δὲ παραδίδοται τὰ κατὰ τὴν ὡς ὄργανον αὐτὸ εἰδοποιοῦσαν ζωήν. θυμὸς, πραότης. καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις. ἅπερ τοῦ κινουμένου μὲν ζωτικῶς ἐστὶ πάθη ὡς πάσχοντος. τῆς δὲ ψυχῆς ὡς κινούσης. ἐπεὶ μὴ δὲ αἱ πρακτικαὶ νοήσεις. διότι καὶ αὗται ὡς καθ' ὅλας ἑαυτὰς χρῶνται τῷ σώματι. καὶ διότι οὐ δὲ αἱ χρώμεναι ὡς πάσχοντι, κατὰ ῥοπὴν οἰκείαν χρῶνται τῷ σώματι. ἀλλ' ὡς ἐνεργοῦντι μᾶλλον τῷ ζῴῳ. καὶ αὗται κατ' ἐνέργειαν ἑστῶσαι κριτικήν. τὰ δὲ καταριθμούμενα νῦν πάθη, κατὰ ῥοπὴν καὶ ἀλλοίωσιν ἐγγινόμενα τῷ σώματι, εἰ καὶ κινούσης τῆς χρωμένης ἐγγίνεται ψυχῆς, ἀλλ' ἐγγίνεται τῷ ὀργάνῳ πάθη ὄντα ζωτικά. οὐ γὰρ ὡς τὰ τῶν ἀψύχων κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν μόνην ῥοπήν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειάν πως διὰ τὸ ζωτικόν. τὸ γὰρ κινοῦν ἐπὶ τῶν ἐμψύχων ἔνδοθεν. διὸ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀπαιδεύτων ἡ σωματικὴ διαφαίνεται κρᾶσις, αἰτία γινομένη τῶν παθῶν τούτων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πεπαιδευμένων ἡ τῆς ψυχῆς κινητικὴ ἐνέργεια, ἡ κινοῦσα καὶ μὴ ὀργῶν τὸ σῶμα, ἢ ἀναστέλλουσα τὴν κίνησιν καὶ ὀργῶντος. ὁ δὲ ἀριστοτέλης ὅτι μὲν κυρία τῆς τούτων ἐγέρσεώς τε καὶ κατοχῆς ἡ λογικὴ ψυχὴ, ὡς ἐναργὲς ὂν ἐκ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἀφῆκε. διὸ καὶ πρὸς τῷ τέλει τοῦδε τοῦ βυβλίου, ἄρχειν καὶ κυριεύειν τοῦ σώματος καὶ τὸν νοῦν διαβεβαιοῦται, ὅτι δὲ οὐκ αὐτῆς ἐστι τῆς ψυχῆς ἀλλὰ τοῦ ζῴου, πιστοῦται, σωματικὰ πάντα βουλόμενος εἶναι τὰ πάθη, τὰ ἐν ῥοπῇ καὶ ἀλλοιώσει. τὴν δὲ ψυχὴν παντὸς ἐξαίρων πάθους, οὐ μόνον ὅση χωριστὴ καὶ μένει ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ ὅση χρῆται ὡς ὀργάνῳ τῷ σώματι, καὶ ἐν τῷ κινεῖν ἕστηκεν. ἡ δὲ αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου ζωὴ μόνη, σὺν τῷ σώματι τὰ προειρημένα πάθη ἀναδέχεται. ἀλλ' εἰ καθ' αὐτὴν ἀπαθὴς ἡ κινοῦσα ψυχὴ, πῶς αὐτὴ παιδευομένη ἀναστέλλει τὰ πάθη. τί δὲ ἡ ἔξω αὐτῆς ῥέψασα, τῆς ὅλης ἐν ἑαυτῇ ἱσταμένης διοίσει ψυχῆς, εἰ καὶ αὐτὴ ἀπαθής. ἢ ἔστι τις καὶ ἐν ταῖς ἐνεργείαις ὑπόβασις καὶ διαστροφή. ὅπερ ἕτερον τρόπον πάθος φαμὲν, εἰ καὶ μὴ πάθος καλεῖν δεῖ. τὸ γὰρ κυρίως πάθος ἔξωθεν πᾶν. καὶ ἐν μεταβολῇ τῇ ὑπό τινος ἄλλου κινοῦντος. ἡ δὲ κινοῦσα ψυχὴ καὶ ἡ χρωμένη τῷ

σώματι, οὐκ ἔξωθέν τι δεχομένη, οὐδὲ ὑπ' ἄλλου κινουμένη, ἀλλὰ κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν, καὶ ὑποβαίνει καὶ διεστραμμένως κινεῖ, καὶ χρῆται τῷ ὀργάνῳ, τῷ ἀμυδρῶς ἢ παρὰ λόγον ἢ ἀτάκτως ἢ ὁπωσοῦν ἀορίστως ἐνεργεῖν. καὶ ἡ παιδεία μὲν ἴασις τῆς διεστραμμένης ἐνεργείας. ἡ δὲ νωθρὰ θεωρία τῆς πρὸς τὸ ἔξω ἀποτεινομένης ἐνεργείας, ἐπὶ τὴν οὐσιώδη μετάστασις. θυμοὶ δὲ καὶ φόβοι καὶ τὰ ὅμοια μετὰ σωματοειδοῦς ἐπιγινόμενα ῥοπῆς, τὸ δὲ ὅλον τοῦ ζῴου ζωτικὰ ὄντα κινήματα, πάθη μέν ἐστι τοῦ ζῴου, κατὰ τὴν ὡς ζῴου χαρακτηριστικὴν ζωήν. ὑπὸ δὲ τῆς κινούσης ἐπιγινόμενα ψυχῆς, ἢ ἀτάκτως καὶ ἀμέτρως· ὑπὸ τῆς ἀορίστως ἐνεργούσης. ἢ τεταγμένως, ὑπὸ τῆς κατὰ φύσιν καὶ λόγον. ὅτι δ' οὖν κοινὰ τοῦ ἔχοντος σώματος τὰ τοιάδε πάθη, πρώτη πίστις τὸ ἅμα τούτοις πάσχειν τὸ σῶμα. τουτέστι τὸ σωματικὴν ἐπιγίνεσθαι μεταβολήν. δευτέρα δὲ ἐκ τῶν ἀπαιδεύτως κατὰ τὰς σωματικὰς κράσεις καὶ διαθέσεις. ἢ ἀκινητοτέρων καὶ ἰσχυρῶν ἐνίοτε συμβαινόντων τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων ἡδέων ἢ λυπηρῶν. ἃ δὴ καὶ αὐτὰ παθήματα κέκληκεν. ἢ πέρα τοῦ μετρίου κινουμένων, ὅταν ὀργᾷ τὸ σῶμα. ὡς τὸ πολύσπερμον πρὸς ἀφροδίσια. ἢ τὸ ἐκκεχολωμένον πρὸς ὀργήν. ὅταν δὲ καὶ μηδενὸς ἔξωθεν συμβαίνοντος λυπηροῦ, οἱ μελαγχολικώτεροι ἐν φόβοις γίνονται, φανερωτέρα ἡ ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος διαθέσεως αἰτία τῶν παθῶν, προσκαλουμένη τὴν κινοῦσαν αὐτὸ ψυχήν. ὥσπερ γὰρ δὴ ποτὲ μὲν κατάρχουσα ἡ τῆς ψυχῆς ἐνέργεια πρόεισιν εἰς τὸ σῶμα. ὅτε δὲ τὰ τούτου πάθη προσκαλεῖται τὴν ἐκείνης εἰς ἑαυτὸ ἐνέργειαν. οὐχ ὡς πρὸς τέλος καθάπερ ὁ ἄρτος τὴν ὄρεξιν. ἀλλ' ὡς χαρακτηρίζουσαν ἐν αὐτῷ σύμμετρα καὶ οἰκεῖα τῇ ὑποκειμένῃ κράσει πάθη.

Ε Ι Δ' ΟΥ῞ΤΩΣ ἔχει, δῆλον ὅτι καὶ τὰ πάθη λόγοι ἔνυλοί εἰσιν. ὥστε οἱ ὅροι τοιοῦτοι. οἷον, τὸ ὀργίζεσθαι, κίνησίς τις τοῦ τοιουδὶ σώματος. ἢ μέρους, ἢ δυνάμεως.

Τ ὴν μὲν ζωτικὴν ἐνέργειαν τοῦ λόγου δηλοῦντος. τὴν δὲ ἀχώριστον αὐτοῦ πρὸς τὴν σωματικὴν κίνησιν μίξιν τοῦ ἐνύλου, διὰ τὸ τοῦ συνθέτου εἶναι τὰ πάθη. ἑπόμενος οὖν τοῖς πράγμασι καὶ ὁ ὁριστικὸς τῶν παθῶν λόγος, οὐ τὸ ζωτικὸν μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα παραλήψεται. οἷον τὸ ὀργίζεσθαι κίνησίς τις τοῦ τοιουδὶ σώματος ἢ μέρους. μεταβολὴ γὰρ σωματική, καὶ διὰ τοῦτο κίνησις. οὐχ ἁπλῶς δὲ, ἀλλά τις. ἐπειδὴ τὸ ὅλον τοῦτο ζωτική ἐστι, καὶ ὡς ζῶντος σώματος κίνησις. διὸ καὶ οὐ σώματος ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῦ τοιουδὶ σώματος, τουτέστι τοῦ ζῶντος. καὶ κατὰ τὸ τοιόνδε ζωῆς ζῶντος εἶδος. οἷον ὀρεκτικόν, καὶ αἰσθητικόν, καὶ ἀμυντικόν. ἐνίοτε δὲ οὐ τὸ ὅλον παραλαμβάνεται σῶμα, ἀλλὰ μέρος τὸ πρώτως τοῦ πάθους δεκτικόν. οἷον τὸ περὶ καρδίαν αἷμα, ἢ τὸ αἰσθητικὸν πνεῦμα. καὶ διὰ τοῦτο ἢ μέρους ἔφη. τὸ δὲ ἢ δυνάμεως πρόσκειται, διὰ τὸ ἐνίοτε τὸν ὅρον τὴν κίνησιν τῆς τοιᾶσδε πρώτως λέγειν ζωῆς, τῆς τὸ ὄργανον χαρακτηριζούσης. ὁ μὲν γὰρ τὴν ὀργὴν εἰπὼν ζέσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος, ὀρεκτικὴν ἀντιλυπήσεως, τὴν κίνησιν τοῦ σώματος πρώτως εἰπὼν τὸ ὑλικόν, ὕστερον τὸ εἶδος διὰ τοῦ ὀρεκτικοῦ ἐδήλωσεν. ὁ δὲ ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως, ἐκ τοῦ περὶ καρδίαν ζέοντος αἵματος, τὴν κίνησιν πρώτως ἔφη τῆς δυνάμεως. τουτέστι τὸ ὄργανον τῆς χαρακτηριζούσης ζωῆς.

Υ῾ ΠΟ' ΤΟΥ῀ΔΕ ἕνεκα τοῦδε.

Π αραληπτέον οὖν ἐν τοῖς τελείοις τῶν παθῶν ὁρισμοῖς, οὐ τὸ ζῶν μόνον τοιωσδὶ σῶμα. ἀλλὰ καὶ τὸ κινοῦν αὐτό, καὶ τὸ ὡς ὀργάνῳ χρώμενον, καὶ τὸ τελικὸν αἴτιον, ἢ ἀληθῶς ὂν ἀγαθὸν ἢ φαινόμενον. οἷον ἡ μὲν κατὰ φύσιν σωτηρία ἀγαθόν. ἡ δὲ ἄμυνα φαινόμενον.

Κ ΑΙ' ΔΙΑ' ταῦτα ἤδη φυσικοῦ θεωρῆσαι περὶ ψυχῆς, ἢ πάσης, ἢ τῆς τοιαύτης.

Τ οιαύτην μὲν λέγει οὐ μόνον τὴν τὸ ὄργανον εἰδοποιοῦσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὡς κινητικὴν αὐτοῦ, καὶ ὡς ὀργάνῳ χρωμένην, ᾗ κινεῖ καὶ ᾗ χρῆται. καὶ τὴν ὅλως πρὸς σῶμα ῥέπουσαν ᾗ ῥέπει. πᾶσαν δὲ πρὸς ταύταις καὶ τὴν θεωρητικὴν τῆς τῶν ὄντων ἀληθείας. κατά τε προβολήν, καὶ κατὰ τὴν εἰς τὴν οὐσίαν τὴν ἐνέργειαν συναιροῦσαν. ἐπεὶ γὰρ μία καὶ πολλὴ ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία, καθ' ὃ μὲν μία καὶ ἡ αὐτὴ τῷ ὑποκειμένῳ, ἥ τε μονίμως καὶ ποτὲ κατὰ προβολὴν θεωροῦσα, καὶ πρὸς σῶμα ἀπονεύουσα, καὶ χρωμένη τῷ σώματι. καὶ κινοῦσα αὐτό, περὶ πάσης ἂν δόξειεν ὁ φυσικὸς ποιεῖσθαι λόγον. τῆς γὰρ ὕλης ἐφάπτεται ὁ καθ' ὁτιοῦν αὐτὴν θεωρῶν. καθ' ὃ δὲ διαφορεῖται, ὡς οὐ μία μόνη ἀλλὰ καὶ πολλὴ οὖσα, ὁ κατὰ τὸ ἀχώριστον αὐτὴν θεωρῶν, οὐ περὶ πάσης ἂν θεωροίη. ἀλλ' ἰδίως περὶ τῆς ἀχωρίστου σωμάτων ὁπωσοῦν καθ' ὃ τοιαύτη.

Δ ΙΑΦΕΡΟ'ΝΤΩΣ δ' ἂν ὁρίσαιντο ὁ φυσικός τε καὶ διαλεκτικός, ἕκαστον αὐτῶν. οἷον, ὀργὴ, τί ἐστιν. ὁ μὲν γὰρ, ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως, ἤ τι τοιοῦτο. ὁ δὲ, ζέσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος, ἢ θερμοῦ. τούτων δὲ, ὁ μὲν τὴν ὕλην ἀποδίδωσιν. ὁ δὲ, τὸ εἶδος καὶ τὸν λόγον.

Ε' πειδὴ διώρισται ὅπῃ τῆς ψυχικῆς οὐσίας ὁ φυσικὸς ἀντιλαμβάνεται, καθ' ὅσον ἐστὶ σωμάτων ἀχώριστος, καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ τῆς γνώσεως ἀφορίζει ἑπόμενον τοῖς πράγμασι. τὸ γὰρ ὅσον αὐτῆς σωμάτων ἀχώριστον, ὡς πέφυκε καὶ νοεῖσθαι δεῖ, κατὰ τὴν τοῖς οὖσιν ἀκολουθοῦσαν νόησιν, τουτέστιν ὡς ἀχώριστον καὶ αὐτό. δύο τε ἅμα τό, τε ζωτικὸν εἶδος καὶ τὸ σῶμα, ὁ τοῖς πράγμασιν

ἀκολουθῶν

ἀκολουθῶν ἔσεται. ὁ δὲ μὴ ὡς ἀχώριστον τὴν ἀχώριστον θεωρῶν ζωὴν, ἐπιπολαιότερον αὐτῆς καὶ οὐκ ἐκ βάθους ἀντιλαμβάνεσθαι ἔοικεν. καὶ διὰ τοῦτο λογικῶς τε καὶ διαλεκτικῶς. τὴν γὰρ ἐπιπολαιοτέραν καὶ οὐ πραγματειώδη γνῶσιν, λογικὴν καὶ διαλεκτικὴν ἔωθε προσαγορεύειν, ὡς δοξαστικὴν καὶ οὐκ ἐπιστημονικήν. ὁ τοίνυν φυσιολόγος ἐπιστημονικὸς ὢν, καὶ ὡς ἀχώριστον ἔσεται. καὶ ὅπως ἀχώριστον. καὶ ὁποῖον τι τὸ τῆς ζωῆς εἶδος, περὶ οὗ ὁ λόγος. καὶ τίνος σώματος ἀχώριστον. ἐν δὲ τῇ λέξει. προειπὼν διαφερόντως ὁρίζεσθαι τόν τε φυσικὸν καὶ τὸν διαλεκτικὸν, ἕκαστον αὐτῶν τῶν τῆς ζωῆς εἰδῶν καὶ παθῶν, ἐπὶ τοῦ παραδείγματος τῆς ὀργῆς τὸ διάφορον παραστῆσαι θελήσας, τὸν μὲν εἶναι μόνου τοῦ εἴδους φησὶ, τὸν δὲ μόνης τῆς ὕλης. οὐ τὸν φυσικὸν μόνης τῆς ὕλης λέγων. σαφῶς γὰρ ἄμφω τὸν φυσικὸν παραλαμβάνειν ἐρεῖ. ἀλλὰ σκοπὸν θέμενος τὴν διαφορὰν ἰδεῖν. τοῦ τε φυσικοῦ καὶ τοῦ διαλεκτικοῦ, διαιρεῖ καθολικώτερον, ὅσοι ἂν νομισθεῖεν γίνεσθαι τῆς ὀργῆς ὅροι. ἐν οἷς καὶ ὁ ἐκ τῆς ὕλης παρείληπται διὰ τὸ τέλειον τῆς διαιρέσεως. ὁ μὲν οὖν ἐκ τῆς ὀρέξεως, τοῦ εἴδους. ὁ δ' ἐκ τοῦ περὶ καρδίαν θερμοῦ, τῆς ὕλης. ἐπιφέρει δὲ καὶ τὸν ἐξ ἀμφοῖν διὰ τῶνδε.

Ὁ ΜΕΝ γὰρ λόγος ὅδε, τοῦ πράγματος. ἀνάγκη δ' εἶναι τοῦτον, ἐν ὕλῃ τοιαδὶ, εἰ ἔσται. ὥσπερ ἐπὶ οἰκίας, ὁ μὲν λόγος, τοιοῦτος ἂν εἴη ὅτι, σκέπασμα κωλυτικὸν φθορᾶς, ὑπ' ἀνέμων καὶ ὄμβρων, καὶ καυμάτων. ὁ δὲ φήσει λίθους. καὶ πλίνθους. καὶ ξύλα.

Οὐχ ὡς ὁ φιλόσοφος ἐξηγεῖται πλούταρχος, ἀντιδιαιρῶν τὸν λόγον πρὸς τὸν τοῦ πράγματος. ἀλλ' εἰπὼν τὴν ὄρεξιν τῆς ἀντιλυπήσεως εἶδος εἶναι καὶ λόγον, τὸν λόγον τοῦ πράγματος εἶναί φησι, τουτέστι τὸ εἶδος, καθ' ὃ εἰδοποιεῖται ἡ ὀργή. ἐπεὶ δὲ σύνθετος ἡ ὀργὴ, ἀνάγκη καὶ τὸν λόγον καὶ τὸ εἶδος ἐν ὕλῃ ὁρᾶν εἰ ἔσται. ἐπειδὴ τὸ εἶναι αὐτῷ οὐκ ἄνευ ὕλης. εἶτα καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἰδίας τὸ εἶδος, καὶ ἰδίᾳ τὴν ὕλην εἰπὼν, τὸν ἐξ ἀμφοῖν προστίθησιν.

Ἕ ΤΕΡΟΣ δ' ἐν τούτοις τὸ εἶδος, ἕνεκα τωνδί. τίς οὖν ὁ φυσικὸς τούτων. πότερον ὁ περὶ τὴν ὕλην, τὸν δὲ λόγον ἀγνοῶν, ἢ ὁ περὶ τὸν λόγον μόνον, ἢ μᾶλλον ὁ ἐξ ἀμφοῖν.

Ἐν ξύλοις δηλαδὴ καὶ λίθοις καὶ πλίνθοις τὸ εἶδος, τουτέστι τὸ σκέπασμα, προσθεὶς καὶ τὸ τέλος. ἐπειδὴ ἐν τοῖς τεχνητοῖς διώρισται τὸ οὗ ἕνεκα ἐκ τοῦ εἴδους. διακρίνας δὴ τοὺς ὅρους, ζητεῖ λοιπὸν τίς ἐκ τούτων ὁ φυσικός. καὶ ἐγκρίνει εἶναι τὸν ἐξ ἀμφοῖν.

Ἐ ΚΕΙΝΩΝ δὲ δή τις ἑκάτερος.

Ὅ τε περὶ τὴν ὕλην, καὶ ὁ περὶ μόνον τὸν λόγον. δοκεῖ δέ μοι τὸν μὲν περὶ τὴν ὕλην ἀφεῖναι, ἐνδεικνύμενος μηδένα ποτὲ ἐκ μόνης ὁρίζεσθαι τῆς ὕλης. διὰ δὲ τῶν ἐπιφερομένων διακρίνει καθολικῶς τοὺς περὶ τὸν λόγον ὁρισμούς. τῶν γὰρ ἐνύλων λόγων, τῶν μὲν ὄντων οὐσιωδῶν, καθ' οὓς οὐσίαι τὰ σύνθετα, οἷος ὁ τῆς ὁριστικῆς τῶν ζώων ζωῆς, ὅ, τε τοῦ πυρὸς καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων, καὶ ἔτι ὁ τῶν ἐκ τούτων συνθέτων, τῶν δὲ ἑπομένων ταῖς οὐσίαις, πάντων τῶν κατὰ τὰ συμβεβηκότα λόγων, καὶ τούτων τῶν τε ὡς οὐσιῶν καὶ τῶν ὡς συμβεβηκότων λόγων, τῶν μὲν ὡς ἀχωρίστων τῆς ὕλης, ὥσπερ καὶ ἔχει φύσεως νοουμένων, τῶν δὲ ὡς καθ' ἑαυτοὺς ὄντων ἐπινοουμένων, περὶ πάντων αὐτῶν, τῶν τε οὐσιωδῶν καὶ τῶν ὡς συμβεβηκότων ἐνύλων λόγων, οὐ χωριστῶν ὄντων, καὶ ὡς μὴ χωριστῶν, μόνος ἔσται ὁ φυσικός.

Ἢ ΟΥΚ ἔστι τις ὁ περὶ τὰ πάθη τῆς ὕλης τὰ μὴ χωριστά. μηδ' ᾗ χωριστά. ἀλλ' ὁ φυσικὸς, περὶ ἅπανθ', ὅσα τοιουδὶ σώματος καὶ τῆς τοιαύτης ὕλης ἔργα καὶ πάθη.

Ἀλλ' ὁ φυσικὸς περὶ πάντα τὰ τοῦ τοιουδὶ σώματος, καὶ τῆς τοιαύτης ὕλης. ἔργα καὶ πάθη τοὺς ἐνύλους καλῶν λόγους. οὓς πάντας τούς τε οὐσιώδεις καὶ τοὺς συμβεβηκότας, μόνος ὁρᾷ ὁ φυσικὸς ἀχωρίστους ὄντας ὡς ἀχωρίστους.

Ὁ ΠΟΣΑ δὲ μὴ ᾖ τοιαῦτα, ἄλλος.

Τουτέστι μὴ ᾗ ἀχώριστα, ἀλλ' ὡς χωριστὰ, ἄλλος. ὁ γοῦν διαλεκτικός. ὃς καὶ τοὺς οὐσιώδεις ὡς καθ' ἑαυτοὺς ὄντας ἐπινοεῖ.

ΚΑῚ ΠΕΡΊ τινα μὲν τεχνίτης ἐὰν τύχῃ. οἷον τέκτων, ἢ ἰατρός. τῶν δὲ μὴ χωριστῶν μέν. ᾗ δὲ μὴ τοιούτου σώματος πάθη καὶ ἐξ ἀφαιρέσεως, ὁ μαθηματικός.

Ὡς περὶ ἀχωρίστων μὲν καὶ ὁ τεχνίτης θεωρῶν, οὐ περὶ πάντων δὲ, ἀλλὰ περὶ συμβεβηκότων μόνων. συμβεβηκὸς γὰρ καὶ ἡ ὑγεία, καὶ τὸ εὔξεστον τοῦ ξύλου. καὶ ταύτῃ τοῦ φυσικοῦ διαφέρει. τῷ περί τινων εἶναι ὡς εἴρηται. καθάπερ ὁ διαλεκτικὸς τῷ ὡς χωριστοὺς σκοπεῖν καὶ τοὺς οὐσιώδεις λόγους. περὶ τινῶν δὴ καὶ ὁ μαθηματικὸς, ὥσπερ καὶ ὁ τεχνίτης. καὶ τούτων συμβεβηκότων, καὶ δηλονότι οὐ χωριστῶν. ἀλλ' οὐκέτι ὁ μαθηματικὸς ὡς τοιούτου σώματος παθῶν. οὐ γὰρ ὡς ἀχωρίστων. ἀλλ' ὡς ἐξ ἀφαιρέσεως, καὶ αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς, τούς τε ἀριθμοὺς καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν σχέσεις καὶ σχήματα ἐπισκοπεῖ.

Ἡ ΔῈ ΚΕχωρισμένα, ὁ πρῶτος φιλόσοφος.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Ὅτι μὲν περὶ τὰ χωριστὰ ὁ πρῶτος φιλόσοφος, ἐναργές. τὸ δὲ ᾗ κεχωρισμένα χώραν ἔχει οὐκ ἐπὶ τῶν ὑπερτέρων ἡμῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἡμετέρας λογικῆς ζωῆς. ἣν προσαγορεύει νοῦν. αὕτη γὰρ ἐν τῇ πρὸς σῶμα νεύσει χωριστὴ ἅμα ἐστὶ καὶ ἀχώριστος. καὶ ὡς μὲν ἀχώριστον ὁ φυσικὸς ὁρᾷ. ᾗ δὲ κεχωρισμένη τῷ πρώτῳ ἐστὶ φιλοσόφῳ θεατή.

ἈΛΛ' ἘΠΑΝΙΤΈΟΝ ὅθεν ὁ λόγος. ἐλέγομεν δὲ ὅτι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἀχώριστα τῆς φυσικῆς ὕλης τῶν ζῴων. ᾗ δὲ τοιαῦθ' ὑπάρχει. θυμὸς καὶ φόβος, καὶ οὐχ ὥσπερ γραμμὴ ἢ ἐπίπεδον.

Τουτέστιν ἐπὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, ὅσα χωριστὰ ὄντα τῆς φυσικῆς ὕλης τῶν ζῴων, ᾗ γε τοιαῦτα ὑπάρχει. ψυχῆς μὲν οὖν λέγεται τὰ πάθη, καίτοι ὄντα τοῦ συνθέτου, ὡς κινούσης ἐκείνης καὶ ἐνεργούσης αὐτὰ ἐν τῷ συνθέτῳ. καθάπερ καὶ τοῦ ἡλίου φαμὲν τὸ ἐν ἀέρι φῶς, ὡς ἐνεργοῦντος μὲν αὐτὸ τοῦ ἡλίου, πάσχοντος δὲ τοῦ ἀέρος. φυσικὴ δὲ ὕλη τῶν ζῴων, τὸ ὀργανικὸν σῶμα καὶ πρὸς ζωὴν ἐπιτηδειότατον. τὸ δὲ ᾗ τοιαῦτα ὑπάρχει ἢ τὰ ἑξῆς, δηλοῖ τὰ τοιαῦτα πάθη, θυμὸν λέγω καὶ φόβον καὶ τὰ ὅμοια. ἃ μὴ δὲ ἐξ ἀφαιρέσεως. ὥσπερ γραμμὴ καὶ ἐπίπεδον ἐπινοεῖσθαι δύναται ἄνευ τῆς ὕλης, ὡς καθ' ὃ τοιαῦτα συνεφελκόμενα τὴν ὕλην. καὶ οὐχ ὥσπερ τὸ ἐπίπεδον ἄνευ τοῦ χαλκοῦ, καὶ ὅλως τοῦ ἀντιτύπου. τὸ μὲν γὰρ ἐπίπεδον, ὡς τὸ κοῖλον ἔχει ἄνευ ῥινὸς ἐπινοούμενον. ὁ δὲ θυμὸς ὡς τὸ σιμόν. τὸ γὰρ σιμὸν ἡ ἐν ῥινὶ κοιλότης. ὡς ἡ ὀργὴ ὄρεξις ἀντιλυπήσεως, ἐν τῇ ζέσει τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος.

ἘΠΙΣΚΟΠΟΥ͂ΝΤΑΣ δὲ περὶ ψυχῆς, ἀναγκαῖον ἅμα διαποροῦντας περὶ ὧν εὐπορεῖν δεῖ, προσελθόντας ταῖς τῶν προτέρων δόξαις, συμπαραλαμβάνειν ὅσοι τι περὶ αὐτῆς ἀπεφήναντο, ὅπως τὰ μὲν εἰρημένα καλῶς λάβωμεν. εἰ δὲ μή τι καλῶς, τοῦτ' εὐλαβηθῶμεν.

Διὰ τὸ μὴ αὐτόθεν ἡμῖν τὴν τῶν πραγμάτων προσπίπτειν ἀλήθειαν. ἅτε ὡς ἔχουσιν ἐν τῇ γενέσει πρὸς θεωρίαν, προηγεῖται ἡ ζήτησις καὶ ἡ πρὸς τὰ ἀντικείμενα φορὰ καὶ τούτων διαπορία. οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, πότερον οὐσία ἡ ψυχὴ ἢ οὔ. καὶ εἰ οὐσία, πότερον δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ. καὶ πότερον σῶμα ἢ ἀσώματος. καὶ αὖθις εἰ οὐσία. πότερον χωριστὴ ἢ ἀχώριστος, ἢ ἀμφοτέρως τρόπον τινά. ἀλλ' ἐπεὶ αἱ προκαταβεβλημέναι περὶ αὐτῆς δόξαι, τὰ ἀντικείμενα περὶ αὐτῆς εἶναι ἀπεφήναντο, μέγα ἡμῖν ἡ περὶ αὐτῶν ἱστορία συντελεῖ, πρός τε τὴν διαπορίαν καὶ πρὸς τὴν εὕρεσιν, ἐπισημαινομένοις, εἰς ἃ ἀποβλέψαντες οἱ μὲν ὡδί, οἱ δὲ ὡδὶ τεθείκασι, καὶ τὰ μὲν ἐλέγχουσι. τὰ δὲ ἀποδεχομένοις.

ἈΡΧῊ ΔῈ τῆς ζητήσεως, προθέσθαι τὰ μάλιστα δοκοῦνθ' ὑπάρχειν αὐτῇ κατὰ φύσιν.

Ἐπειδὴ καὶ τὸ εἰδέναι τὰ ὑπάρχοντα ὡς προείρηται, μέγα συμβάλλεται μέρος πρὸς τὸ εἰδέναι τὸ τί ἐστι. τὸ δὲ κατὰ φύσιν πρόσκειται, ἵνα τὰ καθ' αὑτὰ δηλώσῃ. τὰ γὰρ κοινότερα τῶν συμβεβηκότων οὐκ εἰς τὴν ἴδιον τῆς ψυχῆς ἀναπέμπει οὐσίαν.

ΤῸ ἜΜΨΥΧΟΝ δή, τοῦ ἀψύχου. δυοῖν μάλιστα διαφέρειν δοκεῖ. κινήσει τε καὶ τῷ αἰσθάνεσθαι. παρειλήφαμεν δὲ καὶ παρὰ τῶν προγενεστέρων σχεδὸν ταῦτα περὶ ψυχῆς.

Βούλεται μὲν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ ψυχῇ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἑλεῖν. τίνα δὲ τὰ ὑπάρχοντα, ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῆς ὁριζομένων τουτέστι τῶν ἐμψύχων, ᾗ τοιαῦτά ἐστι, θεωρεῖ. τίνα οὖν ὑπάρχει τῷ ἐμψύχῳ ὡς ἐμψύχῳ, κατὰ τὰς πάντων ὡς εἰπεῖν δόξας. τό, τε ἔνδοθεν κινεῖσθαι. ἡ γὰρ ἔνδοθεν αὐτῷ νῦν εἴληπται κίνησις. ἀλλ' οὐχ ἡ ἁπλῶς. ἡ γὰρ ἔνδοθεν τῶν ἐμψύχων ἴδιος. ἡ δὲ ὑφ' ἑτέρου καὶ ἐν ἀψύχοις. τὸ δὲ αἰσθάνεσθαι εἴληπται, οὐχ ὡς πᾶσιν ὑπάρχον τοῖς ἐμψύχοις, ἀλλ' ὡς μόνοις. τὸ δὲ ἔνδοθεν κινεῖσθαι πᾶσι. καὶ γὰρ τοῖς φυτοῖς ἡ αὔξησίς τε καὶ μείωσις.

ΦΑΣῚ ΓᾺΡ ἔνιοι, καὶ μάλιστα καὶ πρώτως ψυχὴν εἶναι, τὸ κινοῦν.

Ἡ μὲν φύσις οὐ τοῦ κινεῖν ἀλλὰ τοῦ κινεῖσθαι ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ ἐν ᾧ ἐστιν. ἡ δὲ ψυχὴ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῦ ζωτικῶς ἔνδοθεν. δι' ὃ οὐ τοῦ κινεῖσθαι μόνον κατάρχει τοῖς ζῴοις, ἀλλὰ καὶ ὡς αὐτὴ κινητική. ἔστι μὲν οὖν τοῦ ζωτικῶς κινουμένου καὶ ἡ τοῦ κινεῖσθαι οὕτως ἀρχή, ἡ ἐνδοθεῖσα τῷ σώματι ζωή. ἀλλ' ἐπειδὴ ταύτην οὐ πάνυ ψυχήν, ἀλλ' ἢ μέρος ψυχῆς ἢ οὐκ ἄνευ ψυχῆς προσαγορεύει, ἀνέδραμεν εἰς τὴν ἐνδοτικὴν τοῖς σώμασι, τῆς ζωῆς κυριωτέραν οὖσαν ψυχήν. ἣν κατὰ τὸ κινοῦν ἀφορίζεται. κινοῦν μὲν οὖν εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ αὐτὸς τίθεται. ἀλλ' οὐ πρώτως. καὶ μάλιστα τὴν τῶν γενητῶν ψυχήν. περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος. αἱ δὲ τῶν οὐρανίων ψυχαί, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρὸ τούτων ὁ νοῦς. αἱ δὲ ἡμέτεραι οὐ δι' ἑαυτὰς τὸ ὅλον φαῖεν κινοῦσαι τὰ θνητὰ σώματα, ἀλλὰ καὶ πρός τι ἔξωθεν συμβαῖνον ἀφορῶσαι τέλος, ὡς ἐν τῇ φυσικῇ εἴρηται, καὶ διὰ τὴν πρὸς σώματα ῥοπὴν κατὰ συμβεβηκὸς κινούμενα, οὐκ ἂν εἶεν πρώτως καὶ μάλιστα κινοῦσαι. ὅπου γε οὐδὲ τὰ τῶν πλανωμένων κινητικὰ αἴτια, εἴτε ψυχαὶ εἴτε νόες εἶεν, διὰ τὸ μὴ μόνα τῆς πάσης κατάρχειν αὐτῶν κινήσεως. ἴσως δὲ τὸ ἔνιοι πρόσκειται καὶ δι' Ἀναξαγόραν, οὐ σαφῶς ψυχὴν λέγοντα τὸν νοῦν, ὃν πρῶτον κινοῦν τίθεται. καὶ δι' Ἐμπεδοκλέα, φιλίαν καὶ νεῖκος ἀλλ' οὐ ψυχὰς λέγοντα τὰ κινοῦντα. ἢ καὶ διὰ τοὺς φυσικούς, ὅσοι μόνοις τοῖς ὑλικοῖς χρῶνται αἰτίοις.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ΟἸΗΘΕΝΤΕΣ δὲ τὸ μὴ κινούμενον αὐτὸ, μὴ ἐνδέχεσθαι κινεῖν ἕτερον, τῶν κινουμένων τι τὴν ψυχὴν οὕτως ὑπέλαβον εἶναι.

ὩΣ ἐν τοῖς ὑλικοῖς αἰτίοις τὸ μέν τι ἐστὶ προσεχὲς, τὸ δὲ ἀπωτέρω. καὶ τὸ πρῶτον, καὶ ἐν τοῖς εἰδικοῖς ὡσαύτως, οὕτω καὶ ἐν τοῖς κινητικοῖς. καὶ ἐπεὶ τὸ μὲν κινοῦν αἴτιον, ἡ δὲ κίνησις αἰτιατὸν, τὸ πρῶτον κινοῦν οὐδαμῆ κινεῖσθαι ἀνάγκη. ἵνα καθαρῶς ἐν τῇ τοῦ κινεῖν μένῃ αἰτίᾳ. τὰ δὲ μέσα κινεῖσθαί πως βούλεται ὁ πλάτων, ὡς τοῦ πρώτου κινητικοῦ νοῦ ἀποβάντα. ἀλλ᾽ οὐ τὴν σωματοειδῆ κίνησιν ἐσχάτην οὖσαν, καὶ τῶν μόνως κινουμένων. δεκάτη γοῦν ἐν νόμοις ἡ τῆς ψυχῆς λέγεται κίνησις, μετὰ τὰς σωματικὰς οὔσας ὀκτὼ, καὶ ἐνάτην τὴν φυσικήν. καὶ γὰρ ἡ φύσις παρ᾽ ἐκείνῳ κινεῖται, διὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀμερίστου ὑπόβασιν. καὶ μειζόνως ἡ ψυχή. ἀλλ᾽ ὁ ἀριστοτέλης μόνην τὴν σωματοειδῆ ὀνομάζων κίνησιν, ταύτην μηδενὶ τῶν κινητικῶν αἰτίων προσάπτειν ἀπαγορεύει.

ὍΘΕΝ Δημόκριτος μὲν, πῦρ τι καὶ θερμόν φησιν αὐτὴν εἶναι. ἀπείρων γὰρ ὄντων σχημάτων καὶ ἀτόμων, τὰ σφαιροειδῆ, πῦρ καὶ ψυχὴν λέγει. οἷον ἐν τῷ ἀέρι τὰ καλούμενα ξύσματα. ἃ φαίνεται ἐν ταῖς διὰ τῶν θυρίδων ἀκτῖσιν. ὧν τὴν πανσπερμίαν. στοιχεῖα λέγει τῆς ὅλης φύσεως. ὁμοίως δὲ καὶ Λεύκιππος. τούτων δὲ τὰ σφαιροειδῆ, ψυχήν. διὰ τὸ μάλιστα διαπαντὸς δύνασθαι διαδύνειν τοὺς τοιούτους ῥυσμοὺς, καὶ κινεῖν τὰ λοιπὰ, κινούμενα καὶ αὐτά. ὑπολαμβάνοντες τὴν ψυχὴν εἶναι τὸ παρέχον τοῖς ζώοις τὴν κίνησιν. διὸ καὶ τοῦ ζῆν ὅρον εἶναι τὴν ἀναπνοήν. συνάγοντος γὰρ τοῦ περιέχοντος τὰ σώματα καὶ ἐκθλίβοντος τῶν σχημάτων τὰ παρέχοντα τοῖς ζώοις τὴν κίνησιν, διὰ τὸ μηδ᾽ αὐτὰ ἠρεμεῖν μηδέποτε, βοήθειαν γίνεσθαι θύραθεν, ἐπεισιόντων ἄλλων τοιούτων ἐν τῷ ἀναπνεῖν. κωλύειν γὰρ αὐτὰ καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα ἐν τοῖς ζώοις ἐκκρίνεσθαι συνανείργοντα τὸ συνάγον καὶ πηγνύον. καὶ ζῆν δὲ, ἕως ἂν δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. ἔοικε δὲ καὶ τὸ παρὰ τῶν πυθαγορείων λεγόμενον, τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν. ἔφασαν γάρ τινες αὐτῶν, ψυχὴν εἶναι, τὰ ἐν τῷ ἀέρι ξύσματα. οἱ δὲ, τὸ, ταῦτα κινοῦν. περὶ δὲ τούτων εἴρηται διότι συνεχῶς φαίνεται κινούμενα, κἂν ᾖ νηνεμία παντελής.

ΠΕΡὶ τοῦ Δημοκρίτου μέμνηται, ὡς σαφῶς σωματικὴν κίνησιν, τοπικὴν γὰρ, τῇ ψυχῇ ἀποδιδόντος. ἐπειδὴ τῶν ἀτόμων τι σωμάτων αὐτὴν ὑπετίθετο, ὅπερ σφαιροειδὲς, ὅπερ καὶ πῦρ εἶναι. τὸ γὰρ εὐκίνητον καὶ διαπάντων διϊέναι οὐ κωλυόμενον, διὰ τὸ ἀγώνιον ἐν σχήμασι τὸ σφαιροειδὲς ὂν, προσήκειν τῷ τε πυρὶ καὶ τῇ ψυχῇ. σαφὴς δὲ ἡ Δημοκρίτου περὶ τῶν στοιχείων δόξα, ἐκ τοῦ πρώτου τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, ἄτομα ὑποτιθεμένη μικρὰ ἄττα σωμάτια, οἷα τὰ ἐν ἀέρι φαίνεται ταῖς διὰ τῶν θυρίδων ἀκτῖσι ξύσματα. οὐ γὰρ ταῦτα ἀλλ᾽ ὅμοια τούτοις διὰ σμικρότητα τὰ στοιχεῖα ὁ Δημόκριτος ὑπετίθετο, μιᾶς μὲν οὐσίας ὄντα ἅπαντα, μεγέθει δὲ καὶ σχήματι ἀλλήλων διαφέροντα. ἐξ ὧν ὡς σπερμάτων τὰ σύνθετα πάντα συνίστασθαι σώματα. διὸ καὶ πανσπερμίαν αὐτὰ προσαγορεύει, ὡς πάντων σπέρματα. διὸ καὶ τοῦ ζῆν ὅρον εἶναι τὴν ἀναπνοὴν, διχῶς αἰτίαν τοῦ ζῆν γινομένην. καὶ τῷ κωλύειν τὴν τῶν ἤδη ἐνυπαρχόντων σφαιροειδῶν ἔξοδον, ἀντιβαίνοντός τε τοῦ εἰσιόντος ἀέρος τοῖς καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἐξιοῦσι σφαιρικοῖς σχήμασι διὰ τὸ εὐκίνητον, καὶ κατὰ ἀνάγκην ἐκθλιβομένοις ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ περιέχοντος τῶν στερεῶν συναγωγῆς, καὶ πρὸς αὐτὴν μαχομένου τὴν συναγωγὴν τοῦ εἰσιόντος ἀέρος, τοῦ διευρύνειν καὶ ἐξωθεῖν τὰ στερεά. ταύτῃ τε οὖν ἡ ἀναπνοὴ γίνεται τοῦ ζῆν αἰτία. καὶ τῷ ἀντὶ τῶν ἐξιόντων σφαιροειδῶν θύραθεν τὰ ὅμοια ἐπεισάγειν. πότερον δὲ οὕτως ὁ Δημόκριτος ἀπὸ τῶν σωμάτων ἐγέννα τὴν ζωὴν, ἢ ἐνδεικτικῶς τὴν νοερὰν ἐβούλετο δηλοῦν διὰ τῆς σφαίρας οὐσίαν, οὐκ ἔχομεν ἀποφήνασθαι. οὐ δεῖ γὰρ τῇ ἀριστοτελικῇ ἐπερείδεσθαι ἱστορίᾳ. διὰ τὸ ὡς ἐπίπαν μόνον ἐκτίθεσθαι τὸ φαινόμενον. ὥσπερ καὶ τὸ περὶ τῶν πυθαγορείων ἐπαγόμενον. τὸν μὲν γὰρ Δημόκριτον ἱστορεῖ ὅμοια τοῖς ἐν ἀέρι λέγειν ξύσμασι τὰ στοιχεῖα. τινὰς δὲ τῶν πυθαγορείων αὐτὰ ταῦτα. οὐκ ἂν ταῦτα οἰηθέντων ποτὲ τῶν πυθαγορείων ἀνδρῶν, ἐνδεικνυμένων δὲ ἴσως τὴν ἤδη μεριζομένην τῆς ψυχῆς οὐσίαν. ἢ εἰς τὸ φανερὸν προϊοῦσαν.

ἘΠῚ ΤΑΥΤῸ δὲ φέρονται, καὶ ὅσοι λέγουσι τὴν ψυχὴν τὸ αὐτὸ κινοῦν. ἐοίκασι γὰρ οὗτοι πάντες, ὑπειληφέναι τὴν κίνησιν οἰκειότατον εἶναι τῇ ψυχῇ. καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κινεῖσθαι διὰ τὴν ψυχήν.

ὍΠΩΣ μὲν ὁ πλάτων τὴν ψυχὴν κινεῖσθαι λέγει, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου κινοῦντος ὑπόβασιν, ἤδη εἴρηται. οὐχ ἁπλῶς δὲ κινητὴ ἀλλ᾽ αὐτοκίνητος λέγεται, ὡς οὐ παντελῶς τῆς ἀμερίστου οὐσίας τε καὶ ἐνεργείας ἀποστᾶσα. τὸ γὰρ αὐτὸ τὴν ἀμέριστον οὐσίαν καὶ τὴν τελείαν ἐνέργειαν τῷ πλάτωνι δηλοῖ. ὡς τὸ κινητὸν τῆς μεριστῆς ἐστι σημαντικόν. τῇ οὖν μεσότητι τῆς ψυχῆς τὸ ἐκ τῶν ἄκρων σύνθετον ἀποδίδοται ὄνομα. διὰ τὴν πρὸς ἄμφω τὰ ἄκρα τοῦ μέσου κοινωνίαν. ὁ δὲ ἀριστοτέλης ἐπεὶ μόνης τῆς πάντῃ μεριστῆς, καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι ἐχούσης ἐνεργείας, τὸ τῆς κινήσεως φέρων ὄνομα, εἰκότως ἀπαγορεύει μὴ κινεῖσθαι τὰ ἀσώματα τῆς κινήσεως αἴτια, κἂν πρῶτα καὶ μέσα κἂν ἔσχατα ᾖ.

ΤΑΥΤΗΝ δ᾽ ὑφ᾽ ἑαυτῆς, διὰ τὸ μηδὲν ὁρᾶν κινοῦν, ὃ μὴ καὶ αὐτὸ κινεῖται. ὁμοίως δὲ καὶ Ἀναξαγόρας ψυχὴν εἶναι λέγει τὴν κινοῦσαν, καὶ εἴ τις ἄλλος εἴρηκεν, ὡς τὸ πᾶν ἐκίνησε νοῦς. οὐ μὴν παντελῶς γε ὥσπερ Δημόκριτος. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἁπλῶς ταὐτὸν τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν. τὸ γὰρ ἀληθὲς εἶναι τὸ φαινόμενον. διὸ καλῶς ποιῆσαι τὸν Ὅμηρον, ὡς Ἕκτωρ κεῖτ᾽ ἀλλοφρονέων. οὐ δὴ χρῆται τῷ νῷ ὡς δυνάμει τινὶ περὶ τὴν ἀλήθειαν. ἀλλὰ ταὐτὸ λέγει ψυχὴν καὶ νοῦν. Ἀναξαγόρας δὲ, ἧττον διασαφεῖ περὶ αὐτῶν. πολλαχοῦ μὲν γὰρ τὸ αἴτιον τοῦ καλῶς καὶ ὀρθῶς, τὸν νοῦν λέγει. ἑτέρωθι δὲ, τὸν νοῦν εἶναι τὸν αὐτὸν τῇ ψυχῇ. ἐν ἅπασι γὰρ ὑπάρχειν αὐτὸν τοῖς ζώοις καὶ μεγάλοις καὶ μικροῖς. καὶ τιμίοις καὶ ἀτιμοτέροις. οὐ φαίνεται δὲ ὅ γε κατὰ φρόνησιν λεγόμενος νοῦς, πᾶσιν ὁμοίως ὑπάρχειν τοῖς ζώοις. ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις πᾶσιν. ὅσοι μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι τὸ ἔμψυχον ἀπέβλεψαν, οὗτοι τὸ κινητικώτατον ὑπέλαβον τὴν ψυχήν.

Καὶ γὰρ ὁ νοῦς πρώτως κινεῖ πάντη ὢν ἀκίνητος, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ φύσει. ἐὰν οὖν κινῶν ἥ τε ψυχὴ καὶ ἡ φύσις, τὸ ἐξ ἑαυτῶν καὶ τοῦ νοῦ συμπλεκόμενον κινητικὸν αἴτιον, κινούμενον ἔσται. μνησθεὶς δὲ Ἀναξαγόρου τῆς κινήσεως τὸν νοῦν αἰτιωμένου, ὡς καὶ αὐτοῦ ψυχὴν τὴν κινοῦσαν λέγοντος, ἐπάγει, οὐ μὴν παντελῶς γε ὥσπερ Δημόκριτος. ἐκεῖνον μὲν γὰρ ὡς μὴ διορίζοντα τὴν ἀεὶ ἀληθῆ γνωστικὴν δύναμιν, ἣν νοῦν φαμὲν, ἀπὸ τῆς ψευδομένης ποτέ. ὁποία ἥ τε αἰσθητικὴ καὶ ἡ φανταστικὴ καὶ ἡ δοξαστικὴ ἐν ἡμῖν ζωὴ, διὰ τὸ πᾶν τὸ φαινόμενον ἀληθὲς τίθεσθαι, εἰς ταυτὸν φησὶν ἄγειν νοῦν τε καὶ ψυχὴν, τὴν ὅση δηλαδὴ γνωστική, ἐπαινεῖσθαι γοῦν καὶ τὸν Ὅμηρον ὑπὸ Δημοκρίτου ἱστορεῖ, ποιήσαντα ὡς ὁ Ἕκτωρ κεῖτ᾽ ἀλλοφρονέων ὑπὸ τῆς πληγῆς, καίτοι τῆς τοῦ συνθέτου βεβλαμμένης κριτικῆς ζωῆς, διὰ τὴν σωματικὴν πληγήν. ἀλλ᾽ οὐ τῆς σώματος χωριστῆς. τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς καλεῖ τῆς ἀληθείας ἀντιληπτικὴν, καὶ τὸν κατὰ φρόνησιν νοῦν ἐπιστημονικὸν ὄντα δηλαδή. τὸν μὲν οὖν Ὅμηρον κατὰ ποιητικὴν ἐξουσίαν ἀδιαφόρως χρῆσθαι τοῖς ῥήμασιν οὐδὲν θαυμαστόν. ὁ δὲ Δημόκριτος καὶ τῷ τοῦτον ἐπαινεῖν, δῆλός ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς ὁποιασοῦν γνώσεως τὸν κατὰ φρόνησιν φέρων νοῦν. τὸν δὲ Ἀναξαγόραν φησὶ μὴ παντελῶς εἰς ταὐτὸν ψυχήν τε καὶ νοῦν ἄγειν. ὅτι τε μὴ σαφῶς. καὶ ὅτι τὰ ἀντικείμενα φαίνεται λέγων. ἐνίοτε μὲν μόνης τῆς ὀρθῆς γνώσεως τὸν νοῦν αἰτιώμενος, καὶ διὰ τοῦτο χωρίζων πως αὐτὸν τῆς ψυχῆς, ὡς μὴ πάσης τῆς ἀληθείας οὔσης ἀντιληπτικῆς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀρίστην δύναμιν. ποτὲ δὲ ἐν ἅπασιν αὐτὸν ὑπάρχειν τοῖς ζώοις ἀποφαινόμενος, τὸν αὐτὸν τίθεται τῇ ψυχῇ. ψυχὴ γὰρ ἐν ἅπασιν ἀλλ᾽ οὐχὶ νοῦς. εἰ μὴ ἄρα τὴν φαντασίαν τις καλοίη νοῦν. πρὸς ὃν ἀντιδιαστέλλων τὸν κατὰ φρόνησιν νοῦν, λέγει μὴ ἐν πᾶσιν ὑπάρχειν. ὅπου γε μηδὲ ἐν ἀνθρώποις πᾶσιν. ὀλίγοι γὰρ οἱ κατ᾽ ἐπιστημονικὴν φρόνησιν τῆς ἀληθείας θεωρητικοί. οὐκ ἐν πᾶσιν οὖν τοῖς ἀνθρώποις, οὐχ ὡς μὴ ἔχουσι τὴν νοητικὴν οὐσίαν. μία γὰρ ἡ πάσας ἔχουσα τὰς δυνάμεις ψυχή, ἀλλ᾽ ὡς μὴ χρωμένοις αὐτῷ.

ΟΣΟΙ ΔΕ ἐπὶ τὸ γινώσκειν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι τῶν ὄντων, οὗτοι δὴ λέγουσι τὴν ψυχὴν τὰς ἀρχάς. οἱ μὲν πλείους ποιοῦντες τὰς ἀρχὰς οἱ δὲ μίαν ταύτην, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς μὲν ἐκ τῶν στοι-
» χείων πάντων. εἶναι δὲ καὶ ἕκαστον ψυχὴν τούτων οὕτω λέγων. Γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὀπώπαμεν.
» ὕδατι δ᾽ ὕδωρ. αἰθέρι δ᾽ αἰθέρα δῖον. ἀτὰρ πυρὶ πῦρ ἀΐδηλον. στοργῇ δὲ στοργήν. νεῖκος δέ τε νείκει λυ-
» γρῷ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐν τῷ Τιμαίῳ Πλάτων τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ. γινώσκεσθαι γὰρ ὁμοίῳ ὅμοιον, τὰ δὲ πράγματα ἐκ τῶν ἀρχῶν εἶναι.

Ἀπέβλεψαν δηλαδή. προείρηται γὰρ τοῦτο. δυσὶ δὲ χαρακτηρίζεσθαι τὴν ψυχὴν εἰπὼν, τῷ τε κινητικῷ καὶ τῷ γνωστικῷ, καὶ ἱστορήσας ὡς τῷ κινεῖσθαι κινεῖν αὐτὴν οἱ παλαιότεροι ἐτίθεντο, ἐπάγει καὶ ὅπως γινώσκειν αὐτὴν ὑπέλαβον τὰ ὄντα. τῷ γὰρ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀεὶ γινώσκεσθαι οἰόμενοι, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς τῶν ὄντων γνωριστικὴν ἀφομοιοῦν τοῖς οὖσι βουλόμενοι, ἵνα μὴ ἐκ πάντων τῶν ὄντων αὐτὴν ποιῶσιν ἀπείρων ὑπαρχόντων, ἐκ τῶν ἀρχῶν αὐτὴν ὑφιστᾶσιν. ἐπειδὴ καὶ ἡ τῶν ἀρχομένων γνῶσις ἐκ τῶν ἀρχῶν. ἱκανῶς οὖν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τὴν ψυχὴν συμπληρουμένην, οὐ μόνας αὐτὰς ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γνωρίζειν. οὕτω δὴ Ἐμπεδοκλέα μὲν ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτὴν ὑφιστάνειν στοιχείων, καὶ ἐκ τῶν δύο κινητικῶν ἀρχῶν φιλίας τε καὶ νείκους, οὐ μόνον τὸ ἐκ πασῶν μίγμα ψυχὴν λέγοντα. ἀλλὰ καὶ ἑκάστην ἀρχὴν γνωστικὴν οὖσαν τοῦ ὁμοίου. τὸ γὰρ γνωστικὸν ὁτουοῦν ψυχὴν εἶναι. Πλάτων δὲ ἐν Τιμαίῳ ἐκ τῆς ἀμερίστου καὶ τῆς περὶ τὰ σώματα μεριζομένης οὐσίας. ὧν ἡ μὲν τὸ νοητὸν, ἡ δὲ τὸ αἰσθητὸν δηλοῖ ὅρον, ἐκ τῶν τοῦ ὄντος γενικῶν στοιχείων οὐσίας τε καὶ ταὐτοῦ καὶ θατέρου. ἃ δὴ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια διακόσμια γένη τῶν ὄντων πάντων στοιχεῖα τίθεται Πλάτων.

ΟΜΟΙΩΣ δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις διωρίσθη.

Περὶ φιλοσοφίας νῦν λέγει, τὰ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῷ, ἐκ τῆς Πλάτωνος ἀναγεγραμμένα συνουσίας. ἐν οἷς ἱστορεῖ τάς τε Πυθαγορείους καὶ Πλατωνικὰς περὶ τῶν ὄντων δόξας.

ΑΥΤΟ ΜΕΝ τὸ ζῶον ἐκ τῆς τοῦ ἑνὸς ἰδέας καὶ τοῦ πρώτου μήκους. καὶ πλάτους. καὶ βάθους.

τὰ δ' ἄλλα ὁμοιοτρόπως.

Ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τὸ φαινόμενον ἀεὶ εἰωθὼς ἱστορεῖν καὶ ἐλέγχειν, καὶ τὰ ὀνόματα κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν συνήθειαν ἐκδέχεσθαι εἴωθεν. ἀλλ' οὐ τῇ πραγματειώδει τῶν ἀνδρῶν ἀναιρεῖν αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ μόνον τὴν τῶν ὀνομάτων κατάχρησιν. ἀπατωμένους τε ἤδη τινὰς ὁρῶν, καὶ ἐπ' ἀριθμούς τε τοὺς μαθηματικοὺς, καὶ ἐπὶ μεγέθη φερομένους τὰ γεωμετρικά. οἱ δὲ ἄνδρες τὰς λεωφόρους ἐκτρεπόμενοι, καὶ ἐν ἀπορρήτοις μόνοις τοῖς ἀξίοις παραδιδόντες τὴν φιλοσοφίαν, πρὸς τοὺς ἄλλους διὰ τῶν μαθηματικῶν αὐτὴν ἐνεδείκνυντο ὀνομάτων. καὶ σαφέστερον μὲν ἡ τῶν ἀνδρῶν ἔννοια, ἐν τοῖς εἰς τὰ μετὰ τὰ φυσικά μοι γεγραμμένοις διήρθρωται. νῦν δὲ ὅσον πρὸς μόνην τὴν τῶν προκειμένων ῥητῶν ἐξήγησιν ἐπιμνησθῆναι ἀνάγκη, λέγωμεν. ἀριθμοὺς λέγοντες τὰ εἴδη, ὡς πρῶτα διακεκριμένα τῆς ἀμερίστου ἑνώσεως, τὰ γὰρ ὑπὲρ εἴδη, καὶ ὑπὲρ διάκρισιν, τὸ μὲν παντελὲς τῶν εἰδῶν πλῆθος διὰ τῆς δεκάδος ᾐνίττοντο. τὰς δὲ πρώτας εἰδητικὰς ἀρχὰς, τῇ μὲν μονάδι καὶ δυάδι ὡς οὐδὲ ἀριθμοῖς. πρώτῃ δὲ τριάδι καὶ τετράδι ὡς πρώτοις ἀριθμοῖς, τῇ μὲν περιττῶν, τῇ δὲ ἀρτίων. ἐξ ὧν κατὰ συναγωγὴν ὁ δέκα γίνεται ἀριθμός. μετὰ δὲ τοὺς ἀριθμοὺς ἐν ζωαῖς δευτέραις καὶ πολλοσταῖς, τὰ γεωμετρικὰ πρὸ τῶν φυσικῶν ὑποτιθέμενοι μεγέθη, καὶ ταῦτα ὡς εἰς αἰτίους τοὺς εἰδητικοὺς ἀνῆγον ἀριθμοὺς, καὶ τὰς τούτων ἀρχάς. τὸ μὲν σημεῖον ὡς ἀμερὲς εἰς τὴν μονάδα. τὴν δὲ γραμμὴν ὡς πρώτην διάστασιν εἰς τὴν δυάδα. καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὖ ὡς ἐπὶ πλέον διαστᾶσαν. εἰς τὴν τριάδα. εἰς δὲ τὴν τετράδα τὸ στερεόν. καὶ ἐκάλουν ὡς ἐκ τῶν ὑπὸ Ἀριστοτέλους λεγομένων τεκμαίρεσθαι, τὴν δυάδα πρῶτον μῆκος. οὐ γὰρ ἁπλῶς μῆκος. ἀλλὰ τὸ πρῶτον. ἵνα τὸ αἴτιον σημαίνωσιν. ὡσαύτως δὲ καὶ πρῶτον πλάτος τὴν τριάδα. καὶ πρῶτον βάθος τὴν τετράδα. ἀνῆγον δὲ εἰς τὰς εἰδητικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ψυχικὰς πάσας γνώσεις. τὴν μὲν νοερὰν ὡς καθ' ἕνωσιν ἀμέριστον συναιρουμένην εἰς τὴν μονάδα. τὴν δὲ ἐπιστημονικὴν ὡς ἀνελισσομένην, καὶ ὡς ἀφ' ἑτέρου τοῦ αἰτίου εἰς τὸ αἰτιατὸν προαγομένην, ὡς δὲ καὶ διὰ τὸ ἀπλανὲς καὶ ἀεὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὁδεῦον, εἰς τὴν δυάδα. τὴν δὲ δόξαν εἰς τὴν τριάδα. διὰ τὸ τὴν δύναμιν αὐτῆς μὴ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀεὶ, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἐπὶ τὸ ἀληθὲς, ποτὲ δὲ ἐπὶ τὸ ψεῦδος κλίνειν. εἰς δὲ τὴν τετράδα τὴν αἴσθησιν, διὰ τὸ σωμάτων εἶναι ἀντιληπτικήν. καὶ γὰρ ἐν μὲν τῇ δυάδι μίαν ἀφ' ἑκατέρας μονάδος πρὸς τὴν λοιπὴν διάστασιν. ἐν δὲ τῇ τριάδι δύο ἐξ ὁποιασοῦν πρὸς τὰς λοιπάς. ἐν δὲ τῇ τετράδι τρεῖς. ἀνῆγον τοίνυν εἰς τὰς ἀρχὰς, τά τε γνωστὰ πάντα, τουτέστι τὰ ὄντα καὶ τὰς γνωστικὰς τούτων δυνάμεις. διῄρουν δὲ τά τε ὄντα οὐ κατὰ πλάτος. ἀλλὰ κατὰ βάθος. εἴς τε τὰ νοητὰ καὶ ἐπιστητὰ καὶ δοξαστὰ καὶ αἰσθητά. καὶ ὁμοίως τὰς γνώσεις εἰς νοῦν καὶ ἐπιστήμην καὶ δόξαν καὶ αἴσθησιν. τὸ μὲν οὖν αὐτοζῶον ἐκ τῆς τῶν γνωστῶν εἴληπται διαιρέσεως, τὸν νοητὸν δηλοῦν διάκοσμον. ἐν ᾧ τὰ αὐτοειδῆ τουτέστι τὰ πρώτιστα καὶ αἱ τούτων ἀρχαὶ, ἥ τε τοῦ αὐτοενὸς ἰδέα, ἥ τε τοῦ πρώτου μήκους, ἥτις ἦν ἡ αὐτοδυάς. ἥ τε τοῦ πρώτου πλάτους, καὶ ἡ τοῦ πρώτου βάθους. κατὰ κοινοῦ γὰρ τὸ πρῶτον ἐπὶ πάντων συναρμοστέον. τουτέστιν ἡ αὐτοτριὰς καὶ ἡ αὐτοτετράς. τὰ δὲ ἄλλα ὁμοιοτρόπως φησὶ, τὰ λοιπὰ λέγων τῆς τῶν γνωστῶν διαιρέσεως τὰ ἐπιστητὰ, τὰ δοξαστὰ, τὰ αἰσθητά. ἐκ τῶν ἀρχῶν μὲν καὶ ταῦτα ὄντα τῶν εἰδῶν. ἀλλ' οὐκέτι ἐκ τῶν αὐτοαρχῶν ὡς ἐκ στοιχείων. ἀλλ' ἐξ ἐκείνων μὲν ὡς ἐξῃρημένων αἰτίων τῶν ἑκάστοις συστοίχων.

Ἔτι δὲ καὶ ἄλλως. νοῦν μὲν, τὸ ἓν ἐπιστήμην δὲ τὰ δύο. μοναχῶς γὰρ ἐφ' ἕν. τὸν δὲ τοῦ ἐπιπέδου ἀριθμὸν, δόξαν. αἴσθησιν δὲ τὸν τοῦ στερεοῦ.

Τρόπου μὲν ἑτέρου τὸ ἄλλως σημαντικόν. δηλοῖ δὲ τὴν ἐπὶ ὄντων μὲν καὶ αὐτὴν γινομένην διαίρεσιν. οὐ μὴν ᾗ γνωστὰ, ἀλλ' ᾗ γνωστικὰ, καὶ τούτων εἰς τὰς αὐτὰς ἀνηρτημένων ἀρχάς.

Οἱ μὲν γὰρ ἀριθμοὶ, τὰ εἴδη αὐτὰ καὶ ἀρχαὶ τῶν ὄντων ἐλέγοντο. εἰσὶ δὲ ἐκ τῶν στοιχείων, κρίνεται δὲ τὰ πράγματα τὰ μὲν, νῷ. τὰ δὲ, ἐπιστήμῃ. τὰ δὲ, δόξῃ, τὰ δὲ αἰσθήσει. εἴδη δ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι τῶν πραγμάτων.

Μετὰ τὸ διελεῖν ἑκάτερα ἰδίως τά τε γνωστὰ καὶ τὰ γνωστικὰ, τὴν πρὸς ἄλληλα αὐτῶν ἐν τούτοις ἐπιδείκνυσιν ὁμοιότητα. ἵνα καὶ κατὰ τοὺς ἄνδρας τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον γνωρίζηται. οἱ γὰρ ἀριθμοὶ τὰ αὐτὰ καὶ πρώτιστα εἴδη ὄντες, ἦσαν μὲν ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ αὐτοενὸς, δυάδος τε καὶ τριάδος καὶ τετράδος. ἀρχαὶ δὲ ἐλέγοντο τῶν τε γνωστικῶν καὶ τῶν γνωστῶν οὐσιῶν. καὶ γὰρ τὰ οἷς κρίνεται τὰ πράγματα, ταῖς στοιχειώδεσιν ὡρίζετο ἀρχαῖς, καὶ αὐτὰ τὰ γνωστὰ πράγματα. ὅτι εἴδη οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, τουτέστιν οἱ εἰδητικοὶ, καὶ αἱ τούτων στοιχειώδεις ἀρχαὶ τῶν πραγμάτων. πάντα γὰρ τὰ γνωστὰ πράγματα τοῖς εἴδεσιν ὁρίζεται, ἢ εἴδη ἐστίν.

Ἐπεὶ δὲ καὶ κινητικὸν ἐδόκει ψυχὴ, εἶναι καὶ γνωριστικὸν, οὕτως ἔνιοι συνέπλεξαν ἐξ ἀμφοῖν. ἀποφηνάμενοι τὴν ψυχὴν, ἀριθμὸν κινοῦνθ' ἑαυτόν.

Ξενοκράτους ὁ τῆς ψυχῆς οὗτος λόγος, βουλομένου τὴν μεσότητα αὐτῆς τῶν τε εἰδῶν καὶ τῶν εἰδοποιουμένων, ἅμα καὶ τὸ ἴδιον αὐτῆς ἐνδείξασθαι. ὁ γὰρ ἀριθμὸς τὸ εἶδος. τὸ δὲ κινητὸν τοῖς εἰδο-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ποιουμένοις προσήκει. ἐκ μὲν οὖν τῶν ἄκρων μονονουχὶ δηλοῖ τὸ, οὔτε ἀριθμὸς ἁπλῶς ἐστὶν, οὔτε κινητός. τοῦ μὲν γὰρ ὑφεῖται ἢ τοῦ ἀμερίστου ἐκβέβληται. τοῦ δὲ ἐστὶ κρείττων, ἢ τοῦ μεριστοῦ ὑπερέχει. τὸ συναμφότερον οὖν ἄν πως εἴη, ὡς ἀμφοτέροις κοινωνοῦσα, ἀριθμὸς κινητός. κατὰ δὲ τὸ οἰκεῖον τῆς μεσότητος, ὑφ' ἑαυτοῦ κινητὸς λέγεται. ὅτι οὐχ ὡς διαστατικὴ ἐστὶ μέση ἡ ψυχὴ, οἷος ὁ φυσικὸς λόγος. καὶ πρὸ τούτου κατὰ τὴν ἄνοδον ἡ μαθηματικὴ οὐσία. οὐ δὲ οἷα κατὰ τὸ πρόϊον ἀπὸ νοῦ φῶς οὐσία. νοερὰ μὲν ἔτι μένουσα. τῷ δὲ εἰς τὸ φανὸν καὶ σύμμετρον τοῖς ἀπὸ νοῦ καταλαμπομένοις προέρχεσθαι, ἐξαγγέλλουσα τὸ μόνιμον καὶ κρύφιον τῆς νοερᾶς φύσεως, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν ζωτικὴν ἰδιότητα ἔγερσιν καὶ ζέσιν τινὰ πάσης δηλούσης ζωῆς, ἀμέριστον μὲν καὶ ἐν ἑαυτῇ μένουσαν τῆς νοερᾶς. περὶ δὲ τὰ σώματα μεριζομένην, καὶ ἑτέρωθεν εἰς ἕτερα ὑφιζάνουσαν τῆς σωματοειδοῦς. τῆς δὲ ψυχῆς τὴν ἀφ' ἑαυτῆς εἰς ἀνέλιξιν καὶ εἰς διάστασιν ἅμα συναγωγήν. διὰ ταῦτα μὲν οὖν ὁ ξενοκράτης ἀριθμὸν αὐτὸν ἑαυτὸν κινοῦντα τὴν ψυχὴν ἀπεφήνατο. ὁ δὲ ἀριστοτέλης τὸν ἀριθμὸν ὁριστικὸν προειπὼν καὶ τῶν γνωστῶν καὶ τῶν γνωστικῶν, ἐπὶ τῆς ψυχῆς εὐλόγως ὡς γνωστικὸν εἰρῆσθαι ἀκούει. καὶ διὰ τοῦτο τοὺς εἰπόντας τὴν ψυχὴν ἀριθμὸν αὐτὸν ἑαυτὸν κινοῦντα, συμπλέξαι ἔφη τὸ κινητικὸν καὶ τὸ γνωστικόν.

ΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑΙ δὲ περὶ τῶν ἀρχῶν, τίνες καὶ πόσαι. μάλιστα μὲν οἱ σωματικὰς ποιοῦντες, τοῖς ἀσωμάτους. τούτοις δὲ οἱ μίξαντες καὶ ἀπ' ἀμφοῖν τὰς ἀρχὰς ἀποφηνάμενοι. διαφέρονται δὲ καὶ περὶ τὸ πλῆθος. οἱ μὲν γὰρ μίαν. οἱ δὲ, πλείους λέγουσιν. ἑπομένως δὲ τούτοις, καὶ τὴν ψυχὴν ἀποδιδόασι. τότε γὰρ κινητικὴν, τὴν φύσιν, τῶν πρώτων ὑπειλήφασιν οὐκ ἀλόγως. ὅθεν ἔδοξέ τισι. πῦρ εἶναι. καὶ γὰρ τοῦτο λεπτομερέστατόν τε, καὶ μάλιστα τῶν στοιχείων ἀσώματον, ἔτι κινεῖταί τε καὶ κινεῖ τὰ ἄλλα πρώτως.

ἘΠΕΙΔῊ ἐκ τῶν ἀρχῶν συμπληροῦσι τὴν ψυχὴν οἱ περὶ αὐτῆς ὡς αὐτὸς ἱστορεῖ φιλοσοφήσαντες, ὁποίας ἂν καὶ ὁπόσας ἕκαστος ὑπετίθετο ἀρχὰς, ἐκ τοιούτων καὶ τοσούτων καὶ τὴν ψυχὴν συνέστησαν, σωματικὰς μὲν οἱ φυσιολόγοι θέμενοι, ἀσωμάτους δὲ οἱ πυθαγόρειοι καὶ πλάτων. μίξαντες δὲ ἀπ' ἀμφοῖν ἐμπεδοκλῆς τε καὶ ἀναξαγόρας. ἑπομένως δὲ τούτοις καὶ τὰς ψυχὰς ἀποδιδόασιν, ἕκαστος τὴν παρ' αὐτοῦ ἀρχὴν εἰς τὴν ψυχὴν φέρων ἢ τὰς ἀρχὰς, οὐχ ὡς γνωστικὴν μόνον τῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ ὡς κινητικήν. οὐκ ἀλόγως γάρ φησιν αὐτοὺς τῶν πρώτων ὑπειληφέναι τὸ κινητικὸν αἴτιον. ἐπειδὴ αἰτιατὸν μὲν πάντως τὸ κινούμενον. τὸ δὲ καθ' ἑαυτὸ κινοῦν καὶ μὴ τῷ ἑτέρωθεν κινεῖσθαι, τῆς αἰτιώδους φύσεως. οἱ δὲ πῦρ τὴν ἀρχὴν ὑποθέμενοι, ἢ ὡς τὸ λεπτομερέστατον σῶμα τῇ ψυχῇ ἀπονέμοντες, οἰκειότερόν τι αὐτῇ προσάπτουσι, τῶν ἄλλο τι αὐτὴν οἰομένων σῶμα. ἀσώματος γὰρ κατ' ἀλήθειαν ἡ ψυχὴ ἐστί. διὸ οἰκειότερον αὐτῇ τὸ λεπτομερέστερον ὡς ἀσωματώτερον, ἢ τὸ παχυμερές. καὶ ὡς εὐκίνητόν τε φαινόμενον αὐτὸ καὶ τἄλλα κινοῦν, συγγενέστερον ἔδοξε τῇ ψυχῇ.

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ δὲ, καὶ γλαφυρωτέρως εἴρηκεν ἀποφηνάμενος, διὰ τί τούτων ἑκάτερον. ψυχὴν μὲν γὰρ εἶναι ταὐτὸ καὶ νοῦν, ὥσπερ εἴπομεν καὶ ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀδιαιρέτων σωμάτων. κινητικὸν δὲ, διὰ μικρομέρειαν καὶ τὸ σχῆμα. τῶν δὲ σχημάτων εὐκινητότατον τὸ σφαιροειδὲς λέγει. τοιοῦτον δ' εἶναι τόν, τε νοῦν, καὶ τὸ πῦρ.

ὩΣ καὶ τὰς αἰτίας προστιθεὶς, κατὰ μὲν τὰς κοινὰς αἰτίας νοερὰς τὰς ψυχὰς τιθέμενος. κατὰ δὲ τὰς ἰδίας ὑποθέσεις ἐν τοῖς ἀδιαιρέτοις αὐτὴν τιθέμενος σώμασιν. καὶ ἔτι τὴν ψυχὴν εἰς ταὐτὸν ἄγων τῷ νῷ. καὶ ταῖς ἀρχαῖς τὸ κινητικὸν ἀπονέμων. ἐν δὲ τοῖς ἀδιαιρέτοις εὑρίσκων τὸ σφαιροειδὲς ὂν σχῆμα εὐκίνητον, ἐν τούτῳ τὴν ψυχὴν ἔθετο.

ἈΝΑΞΑΓΌΡΑΣ δ' ἔοικε μὲν ἕτερον λέγειν ψυχήν τε καὶ νοῦν, ὥσπερ εἴπομεν καὶ πρότερον. χρῆται δ' ἀμφοῖν ὡς μιᾷ φύσει. πλὴν ἀρχήν γε τὸν νοῦν τίθεται μάλιστα πάντων. μόνον γοῦν φησιν αὐτὸν τῶν ὄντων ἁπλοῦν εἶναι, καὶ ἀμιγῆ τε καὶ καθαρόν. ἀποδίδωσι δ' ἄμφω τῇ αὐτῇ ἀρχῇ, τό, τε γινώσκειν, καὶ τὸ κινεῖν. λέγων νοῦν κινῆσαι τὸ πᾶν.

ΔΙΌΤΙ ὡς ἤδη ἔφη μόνον τοῦ καλῶς καὶ ὀρθῶς αἰτιᾶται τὸν νοῦν. χρῆται δὲ ἀμφοῖν ὡς μιᾷ φύσει. διότι εἰς πάντα τὰ ζῷα ἐνοικίζει καὶ τὸν νοῦν. πλὴν ἀρχήν γε τὸν νοῦν τίθεται μάλιστα πάντων. ἐπειδὴ σαφῶς καὶ πρὸ πάντων ἀμιγῆ ὡς ἐξῃρημένον πάντων ὑμνεῖ, καὶ τὸ γνωστικὸν καὶ τὸ κινητικὸν αὐτῷ ἀποδιδούς.

ἘΟΙΚΕ δὲ καὶ Θαλῆς ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι, κινητικόν τι τὴν ψυχὴν ὑπολαμβάνειν. εἴπερ τὸν λίθον ἔφη ψυχὴν ἔχειν, ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ. Διογένης δ' ὥσπερ καὶ ἕτεροί τινες, ἀέρα τοῦτον οἰηθεὶς πάντων λεπτομερέστατον εἶναι, καὶ ἀρχήν. καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν τε καὶ κινεῖν τὴν ψυχήν. ᾗ μὲν πρῶτόν ἐστι καὶ ἐκ τούτου τὰ λοιπὰ γινώσκειν. ᾗ δὲ λεπτότατον, κινητικὸν εἶναι. καὶ Ἡράκλειτος δὲ τὴν ἀρχὴν εἶναί φησι τὴν ψυχήν. εἴπερ τὴν ἀναθυμίασιν ἐξ ἧς τἄλλα συνίστησι. καὶ γὰρ ἀσωματώτατον δὴ καὶ ῥέον ἀεί. τὸ δὲ κινούμενον, κινουμένῳ γινώσκεσθαι. ἐν κινήσει δ' εἶναι τὰ ὄντα, κἀκεῖνος ᾤετο, καὶ οἱ πολλοί.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Ὅτι μηδὲν αὐτοῦ ἐφέρετο σύγγραμμα. τοσοῦτον δὲ περὶ θαλοῦ ἱστορήσας καὶ τοῦτο μετά τινος ἐπιτιμήσεως, ὅτι τῇ μαγνήτιδι λίθῳ ψυχὴν ἐδίδου, ὡς κινητικῇ τοῦ σιδήρου, ἵνα κατ' ἐκεῖνον κινητικὴν εἶναι τὴν ψυχὴν πιστώσηται, οὐκέτι τὸ ὕδωρ εἶναι τὴν ψυχὴν εἰς αὐτὸν ἀνέπεμψεν, καίτοι στοιχεῖον τὸ ὕδωρ τιθέμενον. ἐπειδὴ τῶν σωμάτων τὸ ὕδωρ ἔλεγε στοιχεῖον. εἰκὸς δὲ ἀσώματον αὐτὴν ἐκεῖνον ὑποτίθεσθαι. σαφῆ δὲ τὰ περὶ διογένους ἱστορημένα. περὶ δὲ ἡρακλείτου συλλογιζομένῳ ἔοικεν, οὐχ ὡς σαφῶς λέγοντος πῦρ ἢ ἀναθυμίασιν ξηρὰν τὴν ψυχήν. ἀλλ' ὡς τοῦ πυρὸς πρὸς τῷ λεπτομερεῖ καὶ τὸ εὐκίνητον ἔχοντος, καὶ τῷ κινεῖσθαι τὰ ἄλλα κινοῦντος. καὶ διὰ ταῦτά τε τῇ ψυχῇ προσήκοντος, ὡς διὰ παντὸς τοῦ ζῶντος ἰούσῃ σώματος, καὶ ὡς τῷ κινεῖσθαι κινητικῇ, καὶ ἔτι ὡς γνωστικῇ. ἐν μεταβολῇ γὰρ συνεχεῖ τὰ ὄντα ὑποτιθέμενος ὁ ἡράκλειτος, καὶ τὸ γνωσόμενον αὐτὰ τῇ ἐπαφῇ γινώσκον, συνέπεσθαι ἐβούλετο. ὡς ἀεὶ εἶναι κατὰ τὸ γινώσκον ἐν κινήσει.

ΠΑΡΑΠΛΗΣΙΩΣ δὲ τούτοις, καὶ ΑΛΚΜΑΙΩΝ ἔοικεν ὑπολαβεῖν περὶ ψυχῆς. φησὶ γὰρ αὐτὴν ἀθάνατον εἶναι, διὰ τὸ ἐοικέναι τοῖς ἀθανάτοις. τοῦτο δ' ὑπάρχειν αὐτῇ, ὡς ἀεὶ κινουμένῃ. κινεῖσθαι δὲ καὶ τὰ θεῖα ἅπαντα συνεχῶς ἀεί. σελήνην. ἥλιον. ἀστέρας, καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον.

Ὁ ἀλκμαίων κροτωνιάτης ὢν ὑπὸ μὲν ἄλλων ὡς πυθαγόρειος παραδέδοται. ὑπὸ δὲ ἀριστοτέλους ἐν τῇ μετὰ τὰ φυσικά, ὡς τὰς δύο συστοιχίας ἢ αὐτὸς παραδοὺς τοῖς πυθαγορείοις, ἢ παρ' ἐκείνων λαβών, μνήμης ἠξίωται. ἔοικε δὲ ἄριστα φιλοσοφεῖν, ὡς ἐκ τῶν νῦν λεγομένων τεκμαίρεσθαι. ἀθάνατον γὰρ λέγει τὴν ψυχήν, ὡς ἐοικυῖαν τοῖς ἀθανάτοις. καὶ παρὰ πλάτωνι γοῦν ὁμωνύμως λέγεται τοῖς ἀθανάτοις. διὰ τὸ καὶ τῆς ἀθανασίας ὑφειμένως τὴν ἡμετέραν μετέχειν ψυχήν. ὑπάρχειν δὲ αὐτῇ τὸ ἀθάνατον ὡς ἀεικινήτῳ. οὕτω δὴ καὶ ἐν τῷ φαίδρῳ ὡς ἀεικίνητος, διὰ τὸ εἶναι αὐτοκίνητος, δείκνυται ἀθάνατος, οὐ τὴν σώμασι πρέπουσαν κίνησιν, ἀλλ' ἣν καὶ αἱ οὐράνιαι ψυχαί. δι' ἣν καὶ τὰ φαινόμενα αὐτῶν σώματα κινεῖται ἀϊδίως.

ΤΩΝ ΔΕ φορτικωτέρων, καὶ ὕδωρ τινὲς ἀπεφήναντο, καθάπερ ἵππων. πεισθῆναι δ' ἐοίκασιν ἐκ τῆς γονῆς, ὅτι πάντων ὑγρά. καὶ γὰρ ἐλέγχει τοὺς αἷμα φάσκοντας τὴν ψυχήν, ὅτι ἡ γονὴ οὐχ αἷμα. ταύτην δ' εἶναι τὴν πρώτην ψυχήν. ἕτεροι δ' αἷμα καθάπερ κριτίας, τὸ αἰσθάνεσθαι τῆς ψυχῆς οἰκειότατον ὑπολαμβάνοντες. τοῦτο δ' ὑπάρχειν διὰ τὴν τοῦ αἵματος φύσιν.

Ἐτίθετο μὲν καὶ θαλῆς ὕδωρ τὸ στοιχεῖον, ἀλλὰ σωμάτων. καὶ οὐχὶ τὴν ψυχὴν πάντως σῶμα ᾤετο. ἵππων δὲ ὡς εἰκὸς οὕτως ἐνόμισεν. ὃν καὶ ἄθεον γενέσθαι ἱστοροῦσιν. ὅθεν καὶ ἐν τῇ μετὰ τὰ φυσικὰ οὐκ ἀξιοῖ συντάττειν αὐτὸν τοῖς φυσικοῖς. καὶ ἐνταῦθα φορτικὸν καλεῖ, οὐ μόνον ὡς παχυμερέστερον αὐτὴν λέγοντα στοιχεῖον. τούτου γὰρ καὶ ὑπεραπολογεῖσθαι ἠξίωσεν, τὴν αἰτίαν τῆς ὑπονοίας ἐκθέμενος. ἀλλὰ μάλιστα διὰ τὴν ἀθεΐαν. ὁ δὲ τὸ αἷμα τὴν ψυχὴν θέμενος κριτίας, εἴτε ὁ τῶν τριάκοντα γενόμενος εἷς, εἴτε σοφιστής τις, οὐδὲν ἡμῖν διοίσει. εἰς τοῦτο δὲ ὑπεφέρετο, διὰ τὸ τὰ ἐν ἡμῖν ἄναιμα οἷον τὰ ὀστᾶ, ἀναίσθητα ὁρᾶν.

ΠΑΝΤΑ γὰρ τὰ στοιχεῖα κριτὴν εἴληφε, πλὴν τῆς γῆς. ταύτην δ' οὐδεὶς ἀποπέφανται, πλὴν εἴ τις αὐτὴν εἴρηκεν ἐκ πάντων εἶναι τῶν στοιχείων, ἢ πάντα.

Τουτέστι τὸν ἐγκρίναντα ἕν τι στοιχεῖον εἶναι. ἀρχήν τε καὶ τῇ ψυχῇ προσήκειν. οὐδεὶς δὲ μόνην τὴν γῆν, διὰ τὸ παχυμερὲς καὶ ἀκίνητον.

ὉΡΙΖΟΝΤΑΙ δὲ πάντες τὴν ψυχήν, τρισὶν ὡς εἰπεῖν. κινήσει. αἰσθήσει. τῷ ἀσωμάτῳ.

Τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ ἐκ τῶν τῷ ἐμψύχῳ ὑπαρχόντων, εἰς τὰ τῇ ψυχῇ προσόντα ἀνεπέμπετο, μόνας αὐτῇ προσῆπτε κίνησίν τε καὶ αἴσθησιν. οὐ γὰρ ἦν τῷ ἐμψύχῳ προσὸν τὸ λεπτομερὲς ἢ τὸ ἀσώματον. ὕστερον δὲ ἐκ τῶν περὶ αὐτῆς εἰπόντων, καὶ ἔτι διά τε τὸ εὐκίνητον. καὶ διὰ τὸ δι' ὅλου ἰέναι τοῦ σώματος καὶ τῷ ἀσωμάτῳ αὐτὴν ὁρίζεσθαι ὑπὸ πάντων λέγει, οὐ τῷ κυρίως λέγων ἀσωμάτῳ πάντως, ἀλλὰ ἀσώματον λέγων καὶ τὸ λεπτομερὲς σῶμα.

ΤΟΥΤΩΝ δὲ ἕκαστον ἀνάγεσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς. διὸ καὶ οἱ τῷ γινώσκειν ὁριζόμενοι αὐτήν, ἢ στοιχεῖον, ἢ ἐκ τῶν στοιχείων ποιοῦσι. λέγοντες παραπλησίως ἀλλήλοις, πλὴν ἑνός. φασὶ γὰρ γινώσκεσθαι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ. ἐπειδὴ γὰρ ἡ ψυχὴ πάντα γινώσκει, συνιστᾶσιν αὐτὴν ἐκ πασῶν τῶν ἀρχῶν. οἱ μὲν οὖν μίαν τινὰ λέγουσιν αἰτίαν καὶ στοιχεῖον ἕν, καὶ τὴν ψυχὴν ἓν τιθέασιν. οἷον, πῦρ, ἢ ἀέρα. οἱ δὲ πλείω λέγοντες τὰς ἀρχάς, καὶ τὴν ψυχὴν πλείω λέγουσιν. Ἀναξαγόρας δὲ μόνος, ἀπαθῆ φησιν εἶναι τὸν νοῦν. καὶ κοινὸν οὐθὲν οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἔχειν.

Ὡς κατὰ τὴν πρὸς ἀρχὰς κοινωνίαν τῆς ψυχῆς ἕκαστον τούτων ὑπάρχειν τῇ ψυχῇ, τό, τε κινητικὸν καὶ τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ ἀσώματον. ὅτι μὲν οὖν τὸ ἀσώματον καὶ τὸ κινητικὸν ταῖς ἀρχαῖς προσήκει, νῦν παρῆκεν ὡς αὐτόθεν γνώριμον. τὸ γὰρ σωματικὸν καὶ τὸ κινούμενον πάντῃ σωματοειδῆ κίνησιν, μεριστὸν ὂν καὶ μεριστὴν ἔχον ἐνέργειαν, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ συνέχοντος δεόμενον, τοῖς αἰτιατοῖς ἀλλ' οὐ ταῖς ἀρχαῖς προσήκει. τὸ δὲ κινητικὸν καὶ τὸ ἀσώματον, ὡς αἴτια τούτων καὶ αὐτὸς ἐγκρίνει ἀρχικὰ εἶναι. ὅπως δὲ καὶ οἱ τὸ αἰσθητικὸν ἢ ἁπλῶς τὸ γνωστικὸν αὐτῇ ἀποδιδόντες, κατὰ τὴν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

πρὸς τὰς ἀρχὰς οἰκειότητα καὶ αὐτὸ ἀπονέμουσι, λόγου καὶ νοῦ ἠξίωσε. διὰ γὰρ τὸ οἴεσθαι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ γινώσκεσθαι. τῆς δὲ τοιαύτης αἰτίας μόνον τὸν ἀναξαγόραν ἐξαίρει, οὐχ ὡς μὴ καὶ αὐτὸν τῇ ἀρχικῇ δυνάμει τὸ γνωστικὸν προσήκειν τιθέμενον. νοῦν γοῦν αὐτὴν τίθεται. ἀλλ' ὅπερ καὶ σαφῶς ἐπάγει. ὡς μὴ καθ' ὁμοιότητα ἡγούμενον γίνεσθαι τὴν γνῶσιν. ἀμιγῆ γὰρ ὄντα πρὸς τὰ ἄλλα τὸν νοῦν. καὶ οὐδὲν ἔχοντα πρὸς αὐτὰ κοινὸν, ἀλλ' οὐδὲ μετεχόμενον ὑπ' αὐτῶν, τοῦτο γὰρ τὸ ἀπαθὲς δηλοῖ, ὅμως γινώσκειν πάντα.

Τ ΙΟΥΤΟΣ δ' ὢν, πῶς γνωρίζει, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, οὔτε ἐκεῖνος εἴρηκεν, οὔτ' ἐκ τῶν εἰρημένων ἐμφανές ἐστιν. ὅσοι δ' ἐναντιώσεις ποιοῦσιν ἐν ταῖς ἀρχαῖς, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν ἐναντίων συνιστᾶσιν. οἱ δὲ, θάτερον τῶν ἐναντίων. οἷον θερμὸν, ἢ ψυχρόν. ἤ τι τοιοῦτον ἄλλο, καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοίως ἕν τι τούτων εἶναι τιθέασιν. διὸ καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀκολουθοῦσιν. οἱ μὲν τὸ θερμὸν λέγοντες, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ τὸ ζῆν ὠνόμασται. οἱ δὲ τὸ ψυχρὸν διὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν κατάψυξιν, καλεῖσθαι ψυχήν. τὰ μὲν οὖν παραδεδομένα περὶ ψυχῆς, καὶ δι' ἃς αἰτίας λέγουσιν οὕτω, ταῦτά ἐστιν.

Δ ιὼν τὸ μὲν ἀμιγὲς τῆς κυρίως καὶ πρώτης ἀρχῆς πρὸς τὰ ἀπ' αὐτῆς, καὶ τὸ ἀπαθὲς ἀποδεχόμενος φαίνεται. τῷ δὲ ἐπισκήπτειν αὐτῷ. ὡς μὴ εἰπόντι τὴν τῆς γνωρίσεως αἰτίαν, ἁπλῶς δὲ ἀμιγῆ μόνον εἰπόντι τὴν ἀρχὴν, φαίνεται τὴν μὲν ὡς ἐν συστοίχοις ὁμοιότητα τῆς ἀρχῆς πρὸς τὰ ἀπ' αὐτῆς μὴ ἀποδεχόμενος. οὐ προσιέμενος δὲ οὐδὲ τὸ παντελῶς ἀκοινώνητον. δεῖ γὰρ εἶναι κατά τι τοῦ γνωστοῦ εἶδος τὸ γινῶσκον. τοῦτο δὲ οὐκ ἦν τοῦ μηδεμίαν ἔχοντος πρὸς αὐτὸ κοινωνίαν. ἔδει οὖν καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπολείπειν οὐ τὴν σύστοιχον πρὸς τὰ ἀπ' αὐτῆς. ἀλλὰ τὴν κατὰ κρείττονα ἰδέαν, καὶ αὐτὸ τοῦτο αἰτιώδη αὐτῶν πρόσληψιν. ἢ καὶ οὐχ ὁμοταγῶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑφειμένην πρὸς ἑαυτὴν ὁμοιότητα, καὶ παράξει αὐτὰ καὶ γνωριεῖ. δι' ὃ καὶ τοῖς τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς ἐν τῇ ψυχῇ θεμένοις ἐπισημαίνεται, ὡς εἰς τὴν κινουμένην τὰς τῶν κινουμένων ἀχωρίστους μεταφέρουσι. δῆλον δὲ ὡς καὶ οἱ ἐν τῶν ἐναντίων τιθέμενοι τὴν ψυχὴν, γνωστικὴν ἀμφοῖν ὑπέλαβον, διὰ θατέρου καὶ τὸ λοιπὸν γινώσκουσαν. εἴπερ μία καὶ ἡ αὐτὴ τῶν ἐναντίων ἐπιστήμη.

Ε ΠΙΣΚΕΠΤΕΟΝ δὲ, πρῶτον μὲν περὶ κινήσεως. ἴσως γὰρ οὐ μόνον ψεῦδός ἐστι τὸ τὴν οὐσίαν αὐτῆς τοιαύτην εἶναι, οἵαν φασὶν οἱ λέγοντες εἶναι τὴν ψυχὴν τὸ κινοῦν αὐτὸ, ἢ δυνάμενον κινεῖν. ἀλλ' ἕν τι τῶν ἀδυνάτων, τὸ ὑπάρχειν αὐτῇ κίνησιν.

Ο σκοπὸς τὰς παραδεδομένας ἐξετάσαι δόξας. καὶ ἐλέγξαι μὲν εἴ τι ἀληθῶς εἴρηται. διαρθρῶσαι δὲ καὶ εἴ τι μὴ κατὰ τὴν συνήθη τῶν ὀνομάτων χρῆσιν παραδέδοται. ἵνα μὴ κατὰ ταῦτα τὰς τῶν πρεσβυτέρων ἡμεῖς ἐκδεχόμενοι δόξας, καὶ ὡς ἀληθῶς διὰ τὸ κλεινὸν τῶν παραδόντων προσιέμενοι, σφαλλώμεθα. αὐτίκα τοῦ πλάτωνος τῷ τῆς κινήσεως χρωμένου ὀνόματι καὶ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ζωῆς, ὡς ἀνελιττομένης, καὶ οὐδὲ μεριζομένης πάντη, οὐδὲ καθαρῶς ἀμερίστου μενούσης, καὶ ταύτην κίνησιν προσαγορεύοντος, διὰ τὴν ὅλως ἐκ τοῦ ἀμερίστου ὑπόβασιν, καὶ οὐσίαν τῆς ψυχῆς τὸ αὐτοκίνητον θεμένου, ὡς κατὰ ζωὴν οὐσιωμένης τοιαύτην, ὑποβᾶσαν μὲν τῆς ἀμερίστου οὐσίας, ἀλλ' οὐ πάντη ἔξωθεν, ἵνα διὰ μὲν τοῦ κινητοῦ τὴν ὕφεσιν, διὰ δὲ τοῦ αὐτὸ τὴν ἐν τῷ ἀμερίστῳ μονὴν ἐνδείξηται, καὶ τὴν ἅμα ἐν ἑαυτῇ μένουσαν, καὶ ἀφ' ἑαυτῆς προϊοῦσαν, ὁ ἀριστοτέλης τὴν μεριστὴν καὶ κατὰ συνέχειαν ἀριθμουμένην μόνην εἰωθὼς προσαγορεύειν κίνησιν, κατὰ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς τοῦ ὀνόματος χρῆσιν, οὐ μόνον ἀποφάσκει τῆς ψυχικῆς αὐτὴν οὐσίας, ἀλλὰ μὴ δὲ ὁπωσοῦν καθ' αὐτὴν κινεῖσθαι τὴν ψυχὴν ἀποφαίνεται.

Ο ΤΙ ΜΕΝ οὖν οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κινοῦν καὶ αὐτὸ κινεῖσθαι, πρότερον εἴρηται. διχῶς δὲ κινουμένου παντὸς, ἢ γὰρ καθ' ἕτερον, ἢ καθ' αὑτό. καθ' ἕτερον δὲ λέγομεν. ὅσα κινεῖται τῷ ἐν κινουμένῳ εἶναι. οἷον πλωτῆρες. οὐ γὰρ ὁμοίως κινοῦνται τῷ πλοίῳ. τὸ μὲν γὰρ καθ' αὑτὸ κινεῖται. οἱ δὲ τῷ ἐν κινουμένῳ εἶναι, δῆλον δ' ἐπὶ τῶν μορίων. οἰκεία μὲν γάρ ἐστι κίνησις, ποδῶν βάσις. αὕτη δὲ καὶ ἀνθρώπων. οὐχ ὑπάρχει δὲ τοῖς πλωτῆρσι τότε. διχῶς δὲ λεγομένου τοῦ κινεῖσθαι νῦν ἐπισκοποῦμεν περὶ τῆς ψυχῆς. εἰ καθ' αὑτὴν κινεῖται, καὶ μετέχει κινήσεως. τεσσάρων δὲ κινήσεων οὐσῶν, φορᾶς. ἀλλοιώσεως. φθίσεως. αὐξήσεως. ἢ μίαν τούτων κινοῖτ' ἂν, ἢ πλείους, ἢ πάσας. εἰ δὲ κινεῖται μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, φύσει ἂν ὑπάρχοι κίνησις αὐτῇ. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τόπος. πᾶσαι γὰρ αἱ λεχθεῖσαι κινήσεις, ἐν τόπῳ. εἰ δ' ἐστὶν ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς τὸ κινεῖν ἑαυτὴν, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς τὸ κινεῖσθαι αὐτῇ ὑπάρξει. ὥσπερ τῷ λευκῷ. ἢ τῷ τριπήχει. κινεῖται γὰρ καὶ ταῦτα. ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. ᾧ γὰρ ὑπάρχουσιν, ἐκεῖνο κινεῖται τὸ σῶμα. διὸ καὶ οὐκ ἔστι τόπος αὐτῶν. τῆς δὲ ψυχῆς ἔσται, εἴπερ φύσει κινήσεως μετέχει.

Ε ν γὰρ τῷ θῆτα τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως. ἐν ᾧ δέδεικται πάντα μὲν τὰ πρῶτα κινητικὰ καθ' αὑτὰ ἀκίνητα. τὸ δὲ πρώτιστον καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἀκίνητον. καὶ νῦν ὑπομιμνήσκει διὰ τοῦ ἐν τῷ κινουμένῳ πλοίῳ ἠρεμοῦντος ἀνθρώπου. ὃς κινεῖταί πως ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλον μεταφερόμενος τόπον. οὐχ ὁμοίως δὲ τῷ πλοίῳ. ὅτι τοῦτο μὲν καθ' αὑτό. ὁ δὲ ἐν αὐτῷ ἠρεμῶν, οὔτε καθ' ὅλον ἑαυτὸν,

οὔτε κατὰ τὰ μόρια, ἀλλὰ τῷ ἐν τῷ κινουμένῳ εἶναι. κατὰ συμβεβηκὸς μὲν οὖν συγχωρεῖ τὴν ψυχὴν κινεῖσθαι κινήσεις, ἃς τὸ ἐν ᾧ ἐστι σῶμα κινεῖται. οὐ μὴν καθ' αὑτήν. τέσσαρας δὲ αἱ κινήσεις τῆς οὐσιώδους οὐ κατηριθμημένης μεταβολῆς, ἀλλὰ τῶν κατὰ τὰ τρία γένη. ὧν ἡ κατὰ ποσὸν μία μὲν οὐκ ἔχουσα δὲ κοινὸν ὄνομα, ὡς δύο ἠρίθμηται. καθάπερ καὶ ἐν κατηγορίαις. ὅτι οὖν μηδεμίαν τῶν σωματικῶν καθ' ἑαυτὴν κινεῖται ἡ ψυχὴ, ἐκ τοῦ τόπου ὑπέμνησται. τὸ γὰρ ὁποιανοῦν αὐτῶν κινούμενον, ἢ σῶμα ἁπλοῦν ἐστιν, ἢ σύνθετον ὡς τὸ ζῷον. ταῦτα δὲ ἐν τόπῳ. καὶ ἔτι δηλοῖ τὸ τὰς λεχθείσας κινήσεις ἐν τόπῳ εἶναι, ὡς τῷ ἐν τόπῳ ὄντι ὑπαρχούσας. τουτέστι τῷ ἄλλοθι τὰ οἰκεῖα ἔχοντι μόρια. ἵνα μὲν ἴσα οὖσαι τοῦ μὲν ἴσου ὦσιν ἐντελέχειαι. ἡ δὲ ψυχὴ οὐκ ἐν τόπῳ ὅλη ἁπανταχοῦ τῷ σώματι παροῦσα, ὡς καὶ ἡ ἐσχάτη αὐτῆς ζωὴ δηλοῖ ἡ ἁπτική, ὅλη ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν παροῦσα μορίῳ. τῶν γοῦν διαφόροις προσπιπτόντων μορίοις αἰσθητῶν, ἡ αὐτὴ ἀντιληπτική. τήν τε ταυτότητα αὐτῶν καὶ τὴν ἑτερότητα κρίνουσα, οὐ κατὰ τὰ μόρια ἑαυτῆς, ἀλλὰ καθ' ὅλην ἑαυτὴν πάντων, ἐπεὶ ὅμοιον ὡς εἰ τοῦ μὲν ἐγὼ, τοῦ δὲ σὺ αἴσθοιο. ἀλλὰ πῶς οὐκ ἀλλοιοῦται ἢ ἐξ ἀπαιδευσίας ἢ κακίας, εἰς ἀρετὴν ἢ ἐπιστημονικὴν μεταβάλλουσα ἕξιν. ποιότητες γὰρ αἱ ἕξεις. ἀλλ' ὡς ἐν τῷ ἑβδόμῳ εἴρηται τῆς φυσικῆς, αἱ μεταβολαὶ καὶ ἐν ταῦτα μετὰ τὰ πάθη γίνονται. ἅ ἐστιν οὐ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τοῦ ζῴου. ἡ μὲν γὰρ ἀθρόα παρουσία τῆς ἕξεως ἐν τῇ ψυχῇ, ἡ δὲ πρὸ τῆς παρουσίας διεξοδικὴ μεταβολὴ ἐν τῷ συνθέτῳ. καὶ σαφέστερον ταῦτα καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς εἰς ἐκεῖνα γεγραμμένοις ὑπέμνησται. ἐπεὶ δ' οὐκ ἐν τόπῳ ἡ ψυχὴ, οὐδ' ἂν κινοῖτο τὰς τῶν ἐν τόπῳ ὄντων κινήσεις. εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός. ἀλλ' εἴπερ φύσει κινήσεως μετέχει, τουτέστιν εἰ μὴ κατὰ τὸ ἐν ᾧ ἐστιν, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἐν τόπῳ ἔσται

Ἔτι δ' εἰ φύσει κινεῖται, κἂν βίᾳ κινηθείη, κἂν εἰ βίᾳ, καὶ φύσει, τὸ αὐτὸ δὲ τρόπον ἔχει καὶ περὶ ἠρεμίαν. εἰς ὃ γὰρ κινεῖται φύσει, καὶ ἠρεμεῖ ἐν τούτῳ φύσει. ὁμοίως δὲ καὶ εἰς ὃ κινεῖται βίᾳ, καὶ ἠρεμεῖ ἐν τούτῳ βίᾳ

Ἡ τῶν ἐν γενέσει ζῴων δηλαδὴ ψυχὴ, περὶ ἧς ὁ λόγος, καὶ ἡ ὑπόθεσις τὸ κινεῖσθαι κινεῖν. οὐ γὰρ καθόλου ἠξίωται πᾶν φύσει κινούμενον καὶ βίᾳ κινεῖσθαι. ὅπερ ψεῦδος ἐπὶ τὰ οὐράνια. ἀλλ' ἰδίως περὶ τῆς τοιαύτης εἴρηται ψυχῆς. ἥτις τὰς τοιαύτας κινεῖ κινήσεις τὰς καθ' ὅλον τὸ ζῷον. αἷς καὶ τὸ βίαιον παρυφίσταται. ποτὲ γὰρ καθ' ὅλα κατὰ φύσιν κινούμενα, καὶ ἠρεμοῦντα ποτὲ, καὶ βίᾳ πέφυκε κινεῖσθαι. καὶ ἡ ψυχὴ οὖν εἰ τῷ κινεῖσθαι κινεῖ, ποτὲ ἂν κινοῖτο, ἅτε μὴ ἀεὶ κινοῦσα. διὸ καὶ βίᾳ κινηθήσεται. ἢ οὔτε ἡ ψυχή ποτε κινεῖται, εἴ γε κατὰ τὴν ζωὴν κινεῖται. οὔτε τὸ καθ' ὁρμὴν κινούμενον κἂν ποτὲ κινῆται, ἀνάγκη καὶ βίᾳ κινεῖσθαι. οὐ γὰρ ἑτέρωθεν ποθὲν, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ ἀεὶ καὶ ἑκουσίως ὁρμῶν. ἐπὶ δὲ τῶν ἑτέρωθεν κινουμένων, καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν κινήσεων, εἰ ποτὲ γένοιτο, ἀληθὲς τὸ ἀξίωμα. εἴ τι γὰρ τούτων φύσει κινεῖται, καὶ βίᾳ. καὶ τὸ ἀνάπαλιν εἰ βίᾳ, καὶ φύσει. οὐ γὰρ ἂν ἐβιάσθη μὴ πεφυκὸς, τὸ δὲ πεφυκὸς ἔχοι ἄν τινα κατὰ φύσιν κίνησιν. καὶ ἔτι καὶ ἠρεμεῖν φύσει τε καὶ βίᾳ καλῶς ἀξιοῦται. καὶ εἰς ὃν φέρεται φύσει τόπον, καὶ μένειν κατὰ φύσιν. ἐν τούτῳ γὰρ ὑπ' ἄλλου κινούμενον ἐπὶ τὸ οἰκεῖον, οὐκ ἀεὶ δηλαδὴ τὸ οἰκεῖον ἔχον πέφυκε καὶ αὖθις εἰς τὸ μὴ οἰκεῖον ὑπό τινος γενέσθαι παρὰ φύσιν καὶ βίᾳ.

Ποῖαι δὲ βίαιοι τῆς ψυχῆς κινήσεις ἔσονται καὶ ἠρεμίαι, οὐδὲ πλάττειν βουλομένοις ῥᾴδιον ἀποδοῦναι.

Διότι ὅλη αὐτοπροαίρετος ἡ λογικὴ ζωή. τὸ δὲ προαιρετῷ ἐναντίον τὸ βίαιον. διὸ καὶ ἐν ταῖς τυραννικαῖς ἀνάγκαις, διαφαίνεται τὸ τῆς ψυχῆς ἑκούσιον, ἢ ἀντεχούσης ἤτοι, καί πως ἑκουσίως πρὸς τὴν ἀνάγκην ἐνδιδούσης.

Ἔτι δ' εἰ μὲν ἄνω κινήσεται, πῦρ ἔσται. εἰ δὲ κάτω, γῆ. τούτων γὰρ τῶν σωμάτων αἱ κινήσεις αὗται. ὁ δ' αὐτὸς λόγος, καὶ περὶ τῶν μεταξύ.

Ὅρα ὡς πανταχοῦ τὰς σωματικὰς ἀποσείεται τῆς ψυχῆς κινήσεις.

Ἔτι δὲ, ἐπεὶ φαίνεται κινοῦσα τὸ σῶμα, ταύτας εὔλογον κινεῖν τὰς κινήσεις ἃς καὶ αὐτὴ κινεῖται. εἰ δὲ τοῦτο καὶ ἀντιστρέψασιν εἰπεῖν ἀληθές. ὅτι ἣν τὸ σῶμα κινεῖται ταύτην καὶ αὐτὴ. τὸ δὲ σῶμα κινεῖται φορᾷ.

Ἀεὶ μὲν τὸ κινοῦν κατὰ τὸ εἶδος ἵσταται τοῦ κινουμένου, ὡς ἔφη ἐν τῷ τρίτῳ τῆς φυσικῆς, εἶδος δὲ ἀεὶ οἴσεται τι τὸ κινοῦν, ἤτοι τόδε ἢ τοιόνδε ἢ τοσόνδε ὃ ἔσται ἀρχὴ καὶ αἴτιον τῆς κινήσεως ὅταν κινῇ. ἀλλ' ἐνεργητικῶς μὲν πάντως. παθητικῶς δὲ ποτὲ, ὅταν τῷ κινεῖσθαι κινῇ. ὁ μὲν γὰρ πατὴρ τῷ εἶναι αὐτὸ ὃ ἄνθρωπος ἄνθρωπον γεννᾷ, καὶ ἐνεργῶν ἀνθρωπείως καὶ διακείμενος. ὁ δὲ ἥλιος ἄνθρωπον γεννᾷ, ἐνεργῶν μὲν κατὰ τὸ ἀνθρώπειον εἶδος, οὐκ ὢν δὲ αὐτὸ ὃ ἄνθρωπος. καὶ ἡ μὲν χεὶρ τὸν κάλαμον τοπικῶς κινεῖ, ἅμα τε ἐνεργοῦσα καὶ αὐτὴ τὴν τοπικὴν κίνησιν καὶ πάσχουσα. ἡ δὲ τῆς χειρὸς κινητικὴ ψυχὴ μόνον ἐνεργοῦσα τοπικῶς. εἴ γε μὴν τὸ πάσχειν ἐνήργει, εὔλογον ἂν ἦν κατὰ τὸ αὐτὸ ἄμφω γίνεσθαι εἶδος, τήν τε ἐνέργειαν καὶ τὸ πάθος. οὐ γὰρ τῇ κουφότητι ἀλλὰ τῇ θερμότητι θερμαίνει

τὸ πῦρ, καὶ τὸ τοπικῶς κινεῖσθαι κινεῖ τὸν κάλαμον ἡ χείρ. ἀλλὰ τὸ αἰσθητικὸν οὐκ αἰσθάνεται φα- σιν, οὐδὲ τὸ τύπτον τύπτεται, καίτοι κινούμενα κινεῖ, οὐδὲ ὁ οὐρανὸς ἀλλοιούμενος τὰ τῇδε ἀλλοιοῖ. ἐ- πειδὴ φησὶν κἂν τῷ τοπικῶς κινεῖν τε καὶ κινεῖσθαι, ἔχει ταῦτα, τὸ καὶ ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν τὴν τοπικὴν κίνησιν, ἀλλ' οὔτι γε τὴν αἰσθητικὴν ἢ τὴν πληκτικὴν ἢ τὴν ἀλλοιωτικὴν κίνησιν, τῷ πάσχειν ἐνδίδου τοῖς κινουμένοις, μόνῳ δὲ τῷ ἐνεργεῖν, τὸ προειλῆφθαι μὲν ἐν τῷ κινοῦντι τὸ τοῦ ἀποτελουμένου εἶδος, οὐ μὴν παθητικῶς, ἐνεργητικῶς δὲ, οὐκοῦν οὐδὲ τὴν ψυχὴν κωλύσει τι ζω- τικῶς κινουμένην, ἐνεργεῖν τὰς σωματοειδεῖς κινήσεις. πῶς οὖν ὡς εὔλογον ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέλους ἀξιοῦται, τὸ τὴν αὐτὴν κινεῖσθαι τὸ κινοῦν κίνησιν ἐὰν κινῆται, ἣν κινεῖ, εἴγε μὴ δὲ ἐπὶ τῶν σωμά- των πάντως φαίνεται τοῦτο, μὴ δὲ ἐπ' αὐτῆς ἔτι μᾶλλον τῆς ψυχῆς. διότι ὁ τὸ ἐνεργεῖν λόγων προει- λῆφθαι ἐν τῷ κινοῦντι τὸ εἶδος, οὐχὶ δὲ ἐν τῷ πάσχειν, δίδωσι μὴ ἀεὶ τὸ κινοῦν ᾧ κινεῖσθαι κινεῖν, ἕπεται γὰρ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ τῆς κινήσεως εἶδος. ἵνα μὴ ὁπηοῦν ἀκίνητόν τι ὂν κινῇ. ταύτῃ οὖν καὶ τὸ ἀντίστροφον ἀληθές.

ὭΣΤΕ ΚΑΙ ἡ ψυχὴ μεταβάλλοι ἂν κατὰ τὸ σῶμα ταύτην. καὶ αὐτὴ, ἢ ὅλη, ἢ κατὰ μόρια μεθι- σταμένη.

Τουτέστι καθ' ὅπερ σῶμα τοπικῶς ἢ ὅλη ἢ κατὰ μόρια μεθισταμένη. ἐπειδὴ φορὰ ἡ ἀπὸ ψυχῆς πρώ- τως τοῖς ζώοις ἐνδιδομένη κίνησις.

ΕἸ ΔῈ τοῦτο ἐνδέχεται, καὶ ἐξελθοῦσαν εἰσιέναι πάλιν ἐνδέχοιτ' ἄν. τούτῳ δ' ἕποιτ' ἂν τὸ ἀνίστα- σθαι τὰ τεθνεῶτα τῶν ζώων.

Εἰ γὰρ ἃς αὐτὴ κινεῖται καὶ τὸ σῶμα κινεῖ, καὶ τὸ ἀντίστροφον ἃς κινεῖ κινεῖται, οὐχ ἕξει ἑτέραν κί- νησιν παρὰ τὰς σωματικάς. αὗται δὲ τοπικαὶ αἱ ἀπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος προηγουμένως, καὶ αἱ τῆς ψυχῆς ἄρα ζωτικαὶ κινήσεις ἔσονται τοπικαί, ὡς κατὰ μόνην μὲν τὴν τοπικὴν ἔνδοθεν αὖ τὴν παροῦσαν ζῆν, κατὰ μόνην δὲ τὴν ἔξοδον ἀποθνήσκειν. ὥστ' ἕπεται τὸ ἀνίστασθαι τὰ τεθνεῶτα τῶν ζώων, τοπικῶς τε δυναμένης κινεῖσθαι τῆς ψυχῆς, καὶ εἰσιέναι τε καὶ ἐξιέναι.

ΤῊΝ ΔῈ κατὰ συμβεβηκὸς κίνησιν κἂν ὑφ' ἑτέρου κινοῖτο, ὠσθείη γὰρ ἂν βίᾳ τὸ ζῷον.

Καθ' αὑτὴν μὲν ἀκίνητον βουλόμενος εἶναι τὴν ψυχήν, ἅτε μόνας τὰς σωματικὰς προσαγορεύων κι- νήσεις, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τῷ ἐν κινουμένῳ εἶναι σώματι. καὶ ὑφ' ἑαυτῆς λέγει οὕτω κινεῖσθαι αὐ- τὴν καὶ ὑφ' ἑτέρου, καὶ γὰρ ὑπ' αὐτῆς κινεῖται τὸ σῶμα, καὶ ὑπό τινος ἂν ἄλλου κινηθείη βίᾳ.

ΟΥ̓ ΔΕῚ δὲ ᾧ τὸ ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι ἐν τῇ οὐσίᾳ, τοῦτο ὑπ' ἄλλου κινεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ κατὰ συμ- βεβηκός.

Καὶ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ ὑφ' ἑτέρου κινούμενον, δῆλον ὡς οὐχ ᾗ ὑφ' ἑαυτοῦ, ταύτῃ καὶ ὑφ' ἑτέρου. καὶ ἔτι ἐναργέστερον τὸ φύσει καὶ καθ' ἑαυτὸ, ὅπερ τὸ ἐν τῇ οὐσίᾳ δηλοῖ, ὑφ' ἑαυτοῦ κι- νούμενον, ᾗ ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖται, οὐχ ὑπ' ἄλλου κινεῖται, πλὴν εἰ κατὰ συμβεβηκός. εἰ μὲν γὰρ ἑτέ- ραν ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ ἑτέραν ὑπ' ἄλλου, ὡς αἱ τῶν πλανήτων σφαῖραι, τὴν μὲν ἐπὶ ἀνατολὰς ὑφ' ἑαυ- τῶν, τὴν δὲ ἐπὶ δυσμὰς ὑπὸ τῆς ἀπλανοῦς, ὡμολογημένως κατὰ συμβεβηκὸς τὸ κινούμενον ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ ὑφ' ἑτέρου κινεῖται. ἀλλὰ καὶ εἰ τὴν αὐτὴν ὑφ' ἑαυτοῦ τε καὶ ὑφ' ἑτέρου τι κινοῖτο, ὡς εἰ τὸν αὐθορμήτως ἐπί τινα τόπον βαδίζοντα συνεπωθοίη τις, οὐ καθ' αὑτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ τε καὶ ὑφ' ἑτέ- ρου κινεῖται. οὔτε γὰρ ᾗ ὑφ' ἑαυτοῦ ἔξωθεν, οὔτε ᾗ ἔξωθεν ὑφ' ἑαυτοῦ, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ μόνον ἡ αὐ- τή, ὅτι ἐν τῷ κινουμένῳ ἄμφω.

ὭΣΠΕΡ οὐδὲ τὸ καθ' αὑτὸ ἀγαθὸν ἢ δι' αὑτὸ, τὸ μὲν δι' ἄλλο εἶναι, τὸ δ' ἑτέρου ἕνεκα.

Τῷ καθ' αὑτὸ ἀγαθὸν, τὸ δι' ἄλλο ἀντιτίθησι. τῷ δὲ δι' ἑαυτὸ τὸ ἑτέρου ἕνεκεν. ἡ ὑγεία καθ' αὑτὴν ἀγα- θή, τελειότης οὖσα τοῦ ζῶντος σώματος, τὸ δὲ ὑγιεινὸν διὰ τὴν ὑγίειαν. καὶ ἡ μὲν ἀρετὴ δι' αὑτὴν ἀγα- θή. ἐπειδὴ αὐτὴ τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τέλος. ὁ δὲ πλοῦτος φορὲ ἄλλου ἕνεκα, καὶ ὅσα ὀργανικὰ λεγό- μενα ἀγαθά. οὐκ ἔστιν οὖν τὸ καθ' αὑτὸ ᾗ τοιοῦτον, δι' ἄλλο. οὐδὲ τὸ δι' ἑαυτὸ ὡς δι' ἑαυτὸ ἄλλου ἕνεκα, οὐ- δὲ τὰ ἀντικείμενα ὁμοίως, ἀλλὰ κἂν τὸ αὐτὸ δι' ἑαυτό τε ᾗ αἱρετὸν καὶ δι' ἄλλο, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν αὐ- τὸν λόγον.

ΤῊΝ δὲ ψυχὴν μάλιστα φαίη τις ἂν ὑπὸ τῶν αἰσθητικῶν κινεῖσθαι, εἴπερ κινεῖται.

Ἐπειδὴ πάλιν τὴν σωματικὴν μόνην προσαγορεύει κίνησιν, καθ' ἣν ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν οὐχ ἡ ψυχὴ ἀλ- λὰ τὸ αἰσθητήριον κινεῖται διακρινόμενον, ἢ συγκρινόμενον, ἢ ὅλως ἀλλοιούμενον, ὃ καὶ ἀριστοτέλης ἐνδεικνύμενος εἴπερ κινεῖται ἔφη.

ἈΛΛᾺ μὴν καὶ εἰ κινεῖ γε αὐτὴ ἑαυτήν, καὶ αὐτὴ κινοῖτ' ἄν.

Τὴν αὐτὴν γὰρ τὴν ἀλλοιωτικήν, ἐπειδὴ μόνη αὐτὴ δοκεῖ τῆς ψυχῆς σωματικὴ κίνησις, καὶ καθ' ὃ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν γίνεται, ταύτῃ καὶ ὑφ' ἑαυτῆς ἂν λέγοιτο. ἐπεὶ μὴ παρόντων καὶ δρώντων τῶν αἰσθητῶν οὐκ ἂν γένοιτο.

ὭΣΤΕ εἰ πᾶσα κίνησις ἔκστασίς ἐστι τοῦ κινουμένου ᾗ κινεῖται, καὶ ἡ ψυχὴ ἐξίσταιτο ἂν ἐκ τῆς οὐσίας. εἰ μὴ

κατὰ συμβεβηκὸς αὐτὴν κινεῖ. ἀλλ' ἔστιν ἡ κίνησις τῆς οὐσίας αὐτῆς καθ' αὑτήν. ἔνιοι δὲ καὶ κινεῖν φασὶ τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα ἐν ᾧ ἐστιν, ὡς αὐτὴ κινεῖται. οἷον Δημόκριτος παραπλησίως λέγων Φιλίππῳ, τῷ κωμῳδιοδιδασκάλῳ. φησὶ γὰρ τὸν Δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι τὴν ξυλίνην Ἀφροδίτην ἐγχέαντα ἄργυρον χυτόν. ὁμοίως δὲ καὶ Δημόκριτος λέγει. κινουμένας γάρ φησι τὰς ἀδιαιρέτους σφαίρας, διὰ τὸ πεφυκέναι μηδέποτε μένειν, συνεφέλκειν καὶ κινεῖν τὸ σῶμα πᾶν. ἡμεῖς δ' ἐρωτήσωμεν εἰ καὶ ἠρεμήσειν ποιεῖ τοῦτ' αὐτό. πῶς δὲ ποιήσει, οὕτω χαλεπὸν ἢ καὶ ἀδύνατον εἰπεῖν.

Ἐν μεταβολῇ γὰρ πᾶσα κίνησις. τὸ δὲ μεταβάλλον πᾶν ἐξίσταται πάντως τοῦ ἐν ᾧ πρότερον ἦν. ὥστε καθ' ὃ ἂν γένοιτο γένος ἡ κίνησις, κατὰ τοῦτο ἐξίστασθαι τὸ κινούμενον. οἷον κατὰ ποσὸν ἢ κατὰ ποιὸν, καὶ κατ' οὐσίαν ἄρα. ἐὰν οὖν καὶ ἡ ψυχικὴ οὐσία μὴ κατὰ συμβεβηκὸς ἀλλὰ καθ' αὑτὴν κινῆται, ἐκστήσεται κατ' οὐσίαν ὡς φθείρεσθαι ἢ γίνεσθαι. τοιαῦται γὰρ αἱ οὐσιώδεις μεταβολαί. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἡ οὐσία κινεῖται, ἢ τῷ ἐν ἑτέρῳ καθ' αὑτὸ κινουμένῳ εἶναι, ἢ τῷ μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ πάθος, ἢ κατὰ ἄλλην συμβεβηκυῖαν μεταβάλλειν κατηγορίαν. διὰ μὲν οὖν τὸ ἐν ᾧ ἐστι σῶμα κινοῖτο ἂν κατὰ συμβεβηκὸς ἡ ψυχὴ, οὐ μὴν οὐδὲ τὴν κατὰ πάθος ἢ τὴν κατὰ ποσὸν ἢ τὴν ποῦ κατηγορίαν. οὔτε γὰρ ποσὸν ἡ ψυχὴ, οὔτε ἐν τόπῳ, καὶ ἡ κατὰ πάθος δὲ ἡ τῶν ἕξεων καὶ τῶν ἀρετῶν μεταβολὴ οὐκ ἐν τῇ ψυχῇ ἀλλ' ἐν τῷ ζῴῳ. τὴν δὲ κατὰ τὰς αὐτῆς ἐνεργείας ἀπ' ἄλλης εἰς ἄλλην μετάβασιν ἀθρόαν οὖσαν, καὶ καθ' ὅρους ἀεὶ γινομένην οὐ καλεῖ κίνησιν ὁ Ἀριστοτέλης. ἀλλὰ μόνην τὴν διεξοδικὴν καὶ κατὰ συνέχειαν γινομένην. ὅπου γε οὐδὲ τὰ σώματα, ὅτε ἐκ τοῦ μὴ κινεῖσθαι ἢ τὸ ἀνάπαλιν μετέρχεται, λέγεται κινεῖσθαι. ἵνα μὴ κινήσεως ἡ κίνησις. ὁ δὲ Πλάτων καὶ τὰς κατ' ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς μεταβάσεις καλεῖ κινήσεις. τοιοῦτο τὸ σκοπεῖσθαι καὶ βουλεύεσθαι, καλεῖ δὲ καὶ τὴν κατ' οὐσίαν αὐτῆς ἀπὸ τῆς νοερᾶς καὶ ἀμερίστου οὐσίας ὑπόβασιν κίνησιν, ὡς ἐκστᾶσαν, αὐτὸ δὴ τοῦτο ὃ καὶ Ἀριστοτέλης ἀξιοῖ, τοῦ ὅρου καὶ τοῦ εἴδους, ὃν δὲ ὅρον καὶ τὸ εἶδος οὐσίαν Ἀριστοτέλης καλεῖν εἴωθεν. ἔσται οὖν ἡ ψυχὴ τῆς μὲν εἰδητικῆς οὐσίας ἔκστασις, κατ' αὐτὴν δὲ τὴν κίνησιν οὐσιωμένη καὶ τὸ εἶναι ἔχουσα, ἀλλ' οὐ γινομένη ἢ φθειρομένη, ἕτερον οὖν τρόπον τῆς ψυχῆς λεγομένης κινεῖσθαι κατ' οὐσίαν τε καὶ κατὰ τὰς ἐνεργείας, καλῶς τὰς σωματικὰς ἀποδοκιμάζει ἐπ' αὐτῆς. καὶ ὅτι πρὸς διάρθρωσιν τῶν διαφόρων τῆς κινήσεως σημαινομένων, ὁ περὶ τοῦ αὐτοκινήτου αὐτῷ τείνει λόγος σαφῶς, καὶ ἤδη τὰς σωματικὰς αὐτῆς ἀποφάσκων κινήσεις ἐδήλωσε, καὶ νῦν ἱστορῶν τὰ κατὰ τὸν Δημόκριτον, καὶ οἷς δοκεῖ λέγειν ὁ Τίμαιος τὴν αὐτὴν τῇ τε ψυχῇ καὶ τῷ σώματι ἀποδίδοσθαι κίνησιν τοπικὴν, ὡς δυναμένης καὶ ἑτέρως ἀκούεσθαι τῆς κινήσεως ἐπὶ ψυχῆς. ἐνίους γὰρ οὕτω φησὶ λέγειν, ὡς τῶν ἄλλων οὐχ οὕτω, σαφῆ δὲ τὰ περὶ Δημοκρίτου λεγόμενα. πλὴν ὅτι τὸν χυτὸν ἄργυρον, τὸν ὑδράργυρόν φασι δηλοῦν. ἐρωτᾷ δὲ τὸ τῇ κινήσει τῶν ψυχικῶν ἀτόμων κινοῦντα τὸ σῶμα, εἰ καὶ ἠρεμίζει τὸ σῶμα ἡ ἐκείνων κίνησις. ὃ πρὸς ὡς χαλεπὸν ὑποτίθεσθαι καὶ ὡς ἐναργῶς ἀδύνατον διαβάλλων, οὐκέτι ὑπετίθετο τῇ τῶν ἀτόμων ἐξόδῳ ἢ ἀκινησίᾳ ἠρεμίζεσθαι τὸ σῶμα. ἡ μὲν γὰρ ἔξοδος ἀζωίαν ἀλλ' οὐκ ἠρέμησιν εἰσῆγε τοῦ ζῴου. τὴν δὲ ἀκινησίαν τῶν ἀτόμων οὔτε ὑπετίθεντο οἱ περὶ Δημόκριτον, ἀεικίνητα εἶναι βουλόμενοι, οὔτε δὲ δυνατὸν ὑποτίθεσθαι τὴν ἐν σώματι ψυχικῶν ἀτόμων ἀκινησίαν, διὰ τὸ μὴ δὲ ἄλλην τινὰ τὸ ζῷον ἢ τὴν ἐκείνων κινεῖσθαι κίνησιν.

Ὅλως δὲ, οὐχ οὕτως φαίνεται κινεῖν ἡ ψυχὴ τὸ ζῷον. ἀλλὰ διὰ προαιρέσεώς τινος καὶ νοήσεως.

Τῷ τοπικῶς κινεῖσθαι δηλαδὴ κατὰ τὰς Δημοκριτείους ὑποθέσεις. ἀλλὰ διὰ προαιρέσεως τινὸς καὶ νοήσεως. προαίρεσιν μὲν νοῶν ἀντὶ τῆς ὀρέξεως εἰπὼν, νόησιν δὲ καλῶν καὶ τὴν φαντασίαν. ἵνα καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῴων τὰ τῆς κινήσεως σημαίνῃ αἴτια, ὡς σαφέστερον ἐν τῷ τρίτῳ ἐρεῖ. ἅμα δὲ καὶ ἠνίξατο τίνας ὁ Πλάτων ἐκάλει ψυχικὰς κινήσεις. τὰς γὰρ ὀρέξεις τε καὶ νοήσεις, ὡς ἐνεργούσας τε τὴν κατὰ συνέχειαν τῶν σωμάτων κίνησιν, καὶ ὡς αὐτὰς ἀνελιττομένας οὔσας ζωάς.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ Τίμαιος φυσιολογεῖ τὴν ψυχὴν κινεῖν τὸ σῶμα τῷ γὰρ κινεῖσθαι αὐτὴν, καὶ τὸ σῶμα κινεῖν, διὰ τὸ συμπεπλέχθαι πρὸς αὐτό. συνεστηκυῖαν γὰρ ἐκ τῶν στοιχείων καὶ μεμερισμένην κατὰ τοὺς ἁρμονικοὺς ἀριθμοὺς, ὅπως αἴσθησίν τε καὶ σύμφυτον ἁρμονίαν ἔχῃ, καὶ τὸ πᾶν φέρηται συμφώνους φορὰς, τὴν εὐθυωρίαν εἰς κύκλον κατέκαμψε. καὶ διελὼν ἐκ τοῦ ἑνὸς κύκλου δύο κύκλους διχῇ συνημμένους, πάλιν τὸν ἕνα διεῖλεν, εἰς ἑπτὰ κύκλους. ὡς οὔσας τὰς τοῦ οὐρανοῦ φορὰς, τὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις.

Διὰ τῶν μαθημάτων συμβολικῶς εἰωθότων τῶν Πυθαγορείων, τά τε περὶ τῶν ὑπερφυῶν καὶ τὰ περὶ τῆς ψυχῆς τε καὶ τὰ φυσικὰ φιλοσοφεῖν, καὶ ὁ Πλάτων Πυθαγόρειον ἄνδρα τὸν Τίμαιον ὑποκρινόμενος, ὡς τοῖς ἁπλοῖς σώμασι τὰ πέντε ἀποδίδωσι στερεὰ εὐθύγραμμα σχήματα, οὕτω καὶ τὴν τῆς ψυχῆς τοῦ παντὸς οὐσίαν, διά τε εὐθειῶν καὶ τῶν κύκλῳ καμπτομένων γραμμῶν ἐμφαίνει. ἵνα ἅμα μὲν τὴν μεσότητα αὐτῆς, τῆς ἀμερίστου καὶ τῆς περὶ τὰ σώματα μεριζομένης οὐσίας ἐνδείξηται. ὡς καὶ ἡ γραμμὴ μέση τοῦ τε σημείου καὶ τῶν στερεῶν. ἅμα δὲ τὴν προσεχεστέραν τῷ νῷ

ὑπόστασιν. καὶ ἔτι τὴν προϊοῦσαν παρ᾽ ἑαυτῆς ἀδιάστροφον πρόοδον, ὃ ἡ εὐθεῖα σημαίνει, καὶ τὴν εἰς ἑαυτὴν ἐπιστροφὴν διὰ τῆς κύκλῳ κάμψεως. ὥσπερ δὴ διὰ τῆς εἰς δύο τῆς μιᾶς εὐθείας σχίσεως, καὶ τῆς αὖθις εἰς ἑπτὰ τῆς ἐνδοτέρω τὴν αἰτιώδη τῶν οὐρανίων σφαιρῶν κατὰ τὴν οἰκείαν μεσότητα περίληψιν. οὐ γὰρ ὡς ὁ νοῦς ἀμερίστως, ἀλλ᾽ ὡς ψυχὴ κατὰ ἀνέλιξιν. ἧς αἱ κυκλικαὶ γραμμαὶ σύμβολα, ὥσπερ ἡ τῶν γραμμῶν τούτων κίνησις, τῆς ψυχικῆς ζωῆς. καὶ γὰρ εἰ καὶ ὁ νοῦς κινεῖ τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ ξὺν τῇ ψυχῇ, ἥτις διὰ τῆς ἰδίας ἀνελιγμένης ζωῆς ὡς μέσης, προάγει τὴν ἀμέριστον τοῦ νοῦ κινητικὴν ἐνέργειαν, εἰς τὴν συνεχῆ καὶ μεριστὴν τοῦ οὐρανοῦ ἐνέργειαν. ἣν μόνην ὁ φιλόσοφος οὗτος προσαγορεύει κίνησιν, καὶ πρὸς τὸν Τίμαιον ἀντιλέγει, ὡς μεριστὴν καὶ διάστασιν καὶ ἐνέργειαν τῇ ψυχῇ ἀπονέμοντα. ἵνα μὴ ἡμεῖς τῇ συνηθείᾳ τῶν ὀνομάτων χρήσει ἑπόμενοι, οὕτω καὶ τὰ Πλάτωνος ἐκδεχόμενοι ἢ μέγεθός τι δοξάζωμεν τὴν ψυχὴν, ἢ σωματικῶς κινεῖσθαι. καὶ ἡ πρὸς τὸ σῶμα δὲ αὐτῆς συμπλοκὴ, δῆλον ὡς οὐ τοπικῶς ἀκουστέα, ἀλλὰ κατὰ τὴν δι᾽ ὅλου αὐτοῦ καὶ κατ᾽ οὐσίαν προσεχῆ παρουσίαν. ἡ δὲ ἐκ τῶν στοιχείων σύστασις τὴν ἐκ τῆς οὐσίας καὶ ταὐτοῦ καὶ θατέρου, καὶ ὅλως τὴν τῶν κοινῶν τῶν ὄντων ᾗ ὄντα συστατικῶν ἰδιοτήτων δηλοῖ συμπλήρωσιν, ἰδιοτρόπως καὶ ταύτην ἐπὶ τῆς ψυχῆς παρειλημμένην. ἐκ πασῶν μὲν γὰρ τῶν κοινῶν ἅπαντα τὰ ὄντα. ἀλλ᾽ οἰκείως ἕκαστα καθ᾽ ἣν ἔλαχε τάξιν. ὁ μὲν γὰρ νοῦς ἐκ τῶν ἀμερίστων. αἱ δὲ σωματοειδεῖς ζωαὶ ἐκ τῶν περὶ τὰ σώματα μεριζομένων, ἡ δὲ ψυχὴ ἐκ τῶν μεταξύ. πάλιν ὁ κατὰ ἁρμονικοὺς ἀριθμοὺς μερισμὸς, τὴν τῶν ἐν αὐτῇ πάντων λόγων ὑπόστασιν, καὶ τὸν τῆς ὑποστάσεως τρόπον, εἰς μεμερισμένον τε ὑποφερόμενον, καὶ εἰς τὸ ἀμέριστον συναγόμενον, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ ἁρμονίαν μεριζομένων τῶν ἀριθμῶν. ἡ γὰρ ἁρμονία διὰ τῆς συμφωνίας τῆς συναγωγῆς δηλωτική, τῶν κατ᾽ ἰδιότητας διαφόρους ἱσταμένων λόγων. οἱ γὰρ ἀριθμοὶ τῶν ἰδιοτήτων εἰσὶ σημαντικοί. τοῖς δὲ λόγοις ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ, καὶ κινεῖ τὸν οὐρανὸν ἐναρμόνιον φορὰν, καὶ γνώσκει τήν τε ἐν τοῖς ὑπερτέροις, καὶ τὴν ἐν τοῖς ὑφειμένοις ἁρμονίαν. ὅτι καὶ τοῖς κρείττοσι κατὰ συνέχειαν συνάπτονται, καὶ τῶν ὑφειμένων εἰσὶν αἴτιοι, ὡς οὔσας τὰς οὐρανίους φορὰς τὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις. ἐπειδὴ φαντασίαν παρέχονται καὶ αἱ κυκλικαὶ κινήσεις, ὡς ὅμοιαι ταῖς σφαιρικαῖς φοραῖς. ὅπερ καὶ ἐλέγχει διὰ τῶν ἐλέγχων, καὶ ὅτι ἀσώματος ἡ ψυχὴ δεικνὺς, καὶ ὅτι ἐνέργειαν ἔχει οὐ κατὰ συνέχειαν μεριζομένην. αὕτη γὰρ σώμασι προσήκει, ὡς καὶ οὐσιωμένοις κατὰ διάστασιν. τῇ δὲ ψυχῇ καὶ μάλιστα τῇ τοῦ παντὸς οὐδαμῶς.

Π ΡΩΤΟΝ μὲν οὖν, οὐ καλῶς, τὸ λέγειν τὴν ψυχὴν μέγεθος εἶναι. τὴν γὰρ τοῦ παντὸς δηλονότι, τοιαύτην εἶναι βούλεται, οἷόν ποτ᾽ ἐστὶν ὁ καλούμενος νοῦς. οὐ γὰρ δὴ οἷόν γε ἡ αἰσθητική, οὐδ᾽ οἷα ἡ ἐπιθυμητική. τούτων γὰρ ἡ κίνησις, οὐ κυκλοφορία.

Κ αὶ ἤδη πάλιν ψυχὴν ἀσώματον δέδειχε. διὰ τὸ σωμάτων μὲν οἰκείας ἐνεργείας εἶναι τὰς κινήσεις, ψυχῇ δὲ μηδεμίαν προσήκειν τήν γε μεριστὴν καὶ συνεχῆ, ἅτε μὴ ἐν τόπῳ οὔσῃ, ὡς δηλοῖ ἡ δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος αὐτῆς παρουσία, καὶ ἡ ὅλη ἐν ἑκάστῳ μέρει. ὅπερ ἐναργὲς ἐπὶ τῆς ἁπτικῆς γίνεται αἰσθήσεως, καὶ ἅτε ὀφειλούσης μὲν τῆς τῶν θνητῶν ψυχῆς καὶ βίαιόν τινα κινεῖσθαι κίνησιν, εἴπερ ὅλως κινεῖται, τῷ δὲ ἑκουσίῳ καὶ αὐθορμήτῳ τῆς ψυχῆς εἴδει, ἀντικειμένως ἔχειν τὸ βίαιον. καὶ ὡς ἐξηλλαγμένης φύσει τῆς ζωτικῆς οὔσης παρουσίας, παρὰ τὴν τοπικήν. τῷ γὰρ τεθνεῶτι ζωτικῶς μὲν παραγίνεσθαι τὴν ψυχὴν ἀδύνατον. τοπικῶς δὲ ἦν ἂν δυνατὸν, εἴ γε κατὰ τόπον ἐκινεῖτο. ἀνάγκη δὲ ἦν οὕτω κινεῖσθαι, διὰ τὸ ὁμοίως ἂν κινεῖσθαι αὐτὴν τῷ ὑπ᾽ αὐτῆς κινουμένῳ σώματι. εἰ τῷ κινεῖσθαι μερικῶς ἐκίνει. τοπικὴ δὲ ἡ ἐνδιδομένη ὑπ᾽ αὐτῆς τῷ σώματι κίνησις, καὶ ὡς μὴ δὲ τῆς αἰσθητικῆς ἀλλοιώσεως, ἣ ἂν μάλιστα δόξειεν εἶναι τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τοῦ αἰσθητηρίου, καὶ ὡς ζωῆς μὲν οὔσης ψυχῆς κατ᾽ οὐσίαν, τῆς δὲ σωματώδους κινήσεως κατ᾽ οὐσίαν οὔσης ἐκστάσεως. τοὐναντίον δὲ τῆς ζωῆς καὶ τὸ σῶμα συνεχούσης μονίμως. ἕως ἂν αὐτῷ παρῇ, διὰ μὲν οὖν τούτων καὶ πάλιν ψυχὴν ἀσώματον ἔδειξε. διὰ δὲ τῶν προκειμένων ἰδίως τὴν λογικὴν, ἣν νοῦν καλεῖ, ὡς αὐτὸς δηλοῖ, ἀντιδιαιρῶν αὐτὴν πρὸς τὴν αἰσθητικὴν καὶ ἐπιθυμητικήν. ἥτις οὐδὲ κατὰ τοὺς Πυθαγορείους ἔσται κύκλος, ὡς μὴ πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσα. ὅπερ τῶν λογικῶν ψυχῶν ἴδιον.

Ὁ ΔΕ ΝΟΥΣ, εἷς καὶ συνεχὴς, ὥσπερ καὶ ἡ νόησις. ἡ δὲ νόησις, τὰ νοήματα. ταῦτα δὲ τῷ ἐφεξῆς ἕν, ὡς ὁ ἀριθμός. ἀλλ᾽ οὐχ ὡς τὸ μέγεθος. διόπερ οὐδὲ νοῦς οὕτω συνεχὴς, ἀλλ᾽ ἤτοι ἀμερὴς, ἢ οὐχ ὡς μέγεθός τι συνεχής.

Ἑ πομένως τῷ Πλάτωνι ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τὴν οὐσίαν πιστοῦται, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἀσωμάτων, ὧν οὔτε σχῆμα οὔτε χρῶμα, ἐξ ὧν καὶ αὐτῶν ἐνίοτε ἐπὶ τὴν οὐσίαν ἡ ἀναφορά. ἐνέργεια δὲ νοῦ νόησις, μία μὲν, ἐπειδὴ καὶ πᾶν τὸ ὁπωσοῦν ὂν καὶ ἕν ἐστιν, οὐ κατὰ τὴν μεριστὴν δὲ διάστασιν ὑπάρχει μία ἐν ᾗ οὐδὲ τὸ ὅλον οὐδὲ μέρος ὁτιοῦν ὁμοῦ πᾶν. ἀλλὰ κἂν σμικρόν τι λάβῃς, ὡδὶ καὶ ὡδὶ, ἢ ἄλλο τε καὶ ἄλλο τε ἔχει γινόμενα τὰ ἑαυτοῦ μόρια. οὐ τοιαύτη δὲ ἡ νόησις. ἀλλ᾽ ἢ οὕτω μία ὡς ἀμερὴς, καθάπερ ἡ τοῦ ἐξῃρημένου τῆς ψυχῆς νοῦ, ἅμα πάντα αἱροῦσα τὰ ὄντα καὶ οὖσα ἀμετάβατος. καὶ κα-

θάπερ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ὥσπερ ἡ ἡμετέρα τῶν εἰδητικῶν ὅρων γνῶσις, οὐ κατὰ πάντα ἅμα ἐστὶν, ἀλλὰ καθ᾽ ἕκαστον εἶδος, μετὰ τὴν ἀνάπλεξιν τῶν μερικωτέρων ἰδιοτήτων, εἰς τὴν τοῦ ὅλου θέαν ἀμερίστως ὡς οἷόν τε αὐτῇ, συμπτυσσομένη πως ἡ λογικὴ γνῶσις τῶν τε προτάσεων καὶ τῶν συλλογισμῶν. ἀναπτυσσομένη τε εἰς τοὺς μερικωτέρους τῶν προτάσεων ὅρους, καὶ ἰδίᾳ μὲν τὸν ὑποκείμενον, ἰδίᾳ δὲ τὸν κατηγορούμενον γινώσκουσα, καὶ αὖθις συντιθεῖσα, καὶ ὡς ἓν τὸ συναμφότερον συνεπτυγμένως θεωμένη, καὶ οὕτως ἐφεξῆς. καὶ τέλος τὸν ὅλον συλλογισμὸν εἰς ἓν συμπεραίνουσα. οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν καὶ μεριστὴν μεταβαίνουσα μεταβολήν. αὕτη μὲν γὰρ οὔτε κατὰ μέρος ὁποιονοῦν, οὔτε κατὰ τὸ ὅλον τὸ ὁμοῦ πᾶν. ἡ δὲ λογικὴ ἡμῶν γνῶσις καθ᾽ ὅρους ἀεὶ βαίνει, τά τε μέρη τῶν προτάσεων σκοποῦσα, καὶ τὴν ὅλην συλλαμβάνουσα πρότασιν, καὶ τὸν ὅλον συναιροῦσα συλλογισμὸν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τῶν λόγων εἰς τὸ εἶδος ἀνατεινομένη, καὶ μεταβαίνουσα, οὐ κατὰ τὴν μεγεθικὴν ἢ συνεχῆ διάστασιν. ἀλλὰ μᾶλλον ὡς οἱ ἀριθμοῦντες ἐκ μονάδος εἰς μονάδα ἑτέραν, ὡς ἀμέριστον καθ᾽ ἕκαστον εἶναι ἐνέργειαν. ἐπειδὴ καὶ ἕκαστον νόημα ἀμερὲς ὁμοῦ γινωσκόμενον, τὸ ζῶον, καὶ πάλιν τὸ λογικὸν, καὶ τὸ θνητὸν αὖ, καὶ τὸ ἐκ πάντων ὡς ἕν. ὁ γὰρ νοῦς φησιν εἷς καὶ συνεχής. διότι ὁ μὲν τῆς ψυχῆς ἐξῃρημένος νοῦς εἷς ὡς ἀμερής. ἡ δὲ λογικὴ ἡμῶν οὐσία διὰ τὴν ἀνέλιξιν οὕτω μία, ὡς εἰς συνέχειαν ἐκτεινομένη, οὐ τὴν οἵα ἡ μεγεθική, ἀλλὰ τὴν χαλάσασαν τὸ καθαρῶς τῶν εἰδῶν ἀμέριστον. ὥσπερ καὶ ἡ νόησις. διότι ὡς ἔχει ἡ ἐνέργεια, οὕτω καὶ ἡ οὐσία. ἡ δὲ νόησις τὰ νοήματα οὖσα, ὥσπερ τῷ ἐφεξῆς ἑνίζεται, ὡς ὁ ἀριθμὸς ἐκ διῃρημένων ὑπάρχων, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς τὸ μέγεθος, οὐδ᾽ ἂν αὐτὴ εἴη διαστατή. οὐ δὲ ὁ νοῦς οὕτω συνεχὴς ὡς τὸ μέγεθος καὶ τὰ διαστήματα. ἀλλ᾽ ἤτοι ἀμερὴς, ἢ οὐχ ὡς τὸ μέγεθος συνεχὴς, ἐπειδὴ νοῦς καὶ τὸ ἄϋλον εἶδος, καὶ ἡ λογικὴ οὐσία. ἀλλ᾽ ὁ μὲν παντελῶς ἀμερής. ἡ δὲ ἐν διαστάσει πως, διὰ τὴν ἀνέλιξιν καὶ τὸν χαλασμόν. ἀλλ᾽ οὐχ ὡς μεγεθικὴν ἔχουσα τὴν συνέχειαν, καθάπερ τὰ σώματα. ὡς γὰρ τῶν ἀΰλων ὑφεῖται εἰδῶν, οὕτω καὶ τῆς σωματικῆς διαστάσεως ὑπερῆρται. δι᾽ ὧν τὴν μεταξὺ τῆς ἀμερίστου, καὶ τῆς περὶ τὰ σώματα μεριζομένης οὐσίας ἐκφαίνει. διὰ τοῦ, ἢ οὐχ ὡς τὸ μέγεθος συνεχής. ὡς διὰ τοῦ, ἢ ἀμερὴς, τὸν ἄϋλον καὶ ὑπὲρ ψυχὴν νοῦν. ἐπεὶ καὶ ὁ μετεχόμενος ὑπὸ ψυχῆς μεταξύ. οὐ γὰρ ἀσύμμετρος ὑπὸ ψυχῆς μετείχετο.

ΠΩΣ ΓΑΡ ΔΗ καὶ νοήσει, μέγεθος ὤν, πότερον καθόλου, ἢ ἐν ὁτῳοῦν τῶν μορίων τῶν αὐτοῦ. μορίων δὲ, ἤτοι κατὰ μέγεθος, ἢ κατὰ στιγμήν, εἰ δεῖ καὶ ταύτην μόριον εἰπεῖν. εἰ μὲν οὖν κατὰ στιγμήν.

Ἡ καθαρὰ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἐνέργεια, οἵα ἀεὶ μὲν ἡ τῆς τοῦ παντὸς, ποτὲ δὲ καὶ ἡ τῆς ἡμετέρας, ὅτε μήτε αἰσθήσει μήτε φαντασίᾳ χρῆται, διὰ τὸ μήτε εἰς σῶμα ἤ τι σωματικὸν ἀποτείνεσθαι εἶδος, ἀλλ᾽ εἰς τὰ σωμάτων κεχωρισμένα, οὔτε ὡς ὀργάνῳ χρῆται τῷ σώματι, ἢ ὁπωσοῦν συνεργοῦντι, ἀδιαστάτως τοῖς τοιούτοις προσβάλλουσα γνωστοῖς, οὐ κατὰ τὴν μεγεθικὴν συνέχειαν ἑνιζομένοις, διὸ οὐδὲ νόησις αὕτη συνεχής. ἀλλὰ καθ᾽ ὅρους ἱσταμένη ἀεί. πολλῷ δὲ μᾶλλον οὐκ ἔσται μέγεθος αὐτὸ τὸ νοοῦν. τὸ μὲν γὰρ νοούμενον ἓν ἀδιαστάτως. τὸ δὲ νοοῦν εἰ μέγεθος εἴη, ἢ καθ᾽ ὅλον ἑαυτὸ ἔσται τὸ γνωστὸν, ἢ κατά τι τῶν αὐτοῦ. καὶ εἰ καθ᾽ ὅλον, ἢ τῷ μὲν ὅλῳ τὸ ἅπαν, τοῖς δὲ μέρεσιν ἑαυτοῦ ἢ πέρασι τὰς μερικωτέρας ἰδιότητας. ἢ τῷ ὅλῳ καὶ ἑκάστου τῶν γινωσκομένων ἀντιλήψεται ὅρου. εἰ δὲ κατά τι τῶν ἑαυτοῦ, ἢ κατὰ σημεῖα ἢ κατὰ σμικρότερα μεγέθει, καὶ τὸ ὅλον ἑκάστου τῶν μορίων τε καὶ περάτων γινώσκοντος, ἢ ἑκάστου μὲν μερικωτέραν ἰδιότητα, τοῦ δὲ ὅλου καθ᾽ ὅλον τὸ πᾶν, ἢ καὶ κατά τι τῶν ἑαυτοῦ ἕκαστον καὶ καθ᾽ ὅλον τὸ πᾶν. ὅπερ ὡς εὐλογώτερον πρῶτον ὑποτίθεται, νοητικοῦ γὰρ ὄντος τοῦ μεγέθους, γνωστικὴ ἔσται καὶ ἡ τοῦ ὅλου καὶ ἡ ἑκάστου τῶν αὐτοῦ ἐνέργεια. καὶ οὐκ ἄλλων μὲν ἡ ἑκάστου τῶν αὐτοῦ, ἄλλων δὲ ἡ τοῦ ὅλου. ἐπεὶ ὅμοιον ὡς εἰ τοῦ μὲν ἐγώ, τοῦ δὲ σὺ αἴσθοιο, καὶ οὐδὲ τὸ ὅλον ἔσται ἅπαν τὸ γνωστὸν, ἐὰν μὴ καθ᾽ ἑαυτὸ καὶ πᾶν καὶ τὰ ἐξ ὧν τὸ πᾶν γινώσκῃ. εὐλογώτερον οὖν τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ ὅλον, καὶ τῶν αὐτοῦ ἕκαστον, ἢ περάτων εἰ κατὰ σημεῖον ποιοῖτο τὴν θεωρίαν, ἢ μορίων, εἰ κατὰ μεγέθη ἄλλο τε ἄλλα γινώσκοι. κοινῶς μόρια οὐ τὰ μεγέθη μόνον ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα εἰπὼν ἐπέστησεν εἰ δεῖ καὶ ταῦτα μόρια λέγειν, εἶτα ἐπάγει τὰ ἑπόμενα τῇ ὑποθέσει ἄτοπα, τέως μὲν τοῖς καθ᾽ ἑκάστην στιγμὴν τὸ αὐτὸ νοεῖν βουλομένοις ἄλλο τε ἄλλῃ, διὰ τὸ κατὰ κίνησιν νοεῖν.

ΑΥΤΑΙ δ᾽ ἄπειροι, δῆλον ὡς οὐδέποτε διέξεισιν. εἰ δὲ κατὰ μέγεθος, πολλάκις, ἢ ἀπειράκις νοήσει τὸ αὐτό. φαίνεται δὲ καὶ ἅπαξ ἐνδεχόμενον.

Οὐδὲ κύκλος ἄρα ἔσται, οὐδὲ τὸ ὅλον ὡς ὅλον γνώσεταί ποτε. εἰ γὰρ τὸ ὅλον, καὶ πᾶσαι ἔσονται ἐγνωκυῖαι αἱ ἐν αὐτῷ στιγμαί. ἐξ ὧν ἡ τοῦ ὅλου συναθροίζεται θεωρία. ἀδύνατον δὲ τὰς πάσας ἐγνωκέναι διὰ τὴν ἀπειρίαν. ἐπιφέρει δὲ καὶ τὸ ἀκολουθοῦν ἄτοπον, τοῖς μὴ κατὰ στιγμὴν ἀλλὰ κατὰ μόρια διαιροῦσι. διαιρεῖν γὰρ ἀνάγκη, ἐπειδὴ καὶ μέγεθος καὶ κινούμενον ὑπόκειται νοεῖν, τί οὖν ἄτοπον. ὅτι πολλάκις ἢ ἀπειράκις νοήσει τὸ αὐτό. πολλάκις μὲν εἰ ὡρισμένα

τὰ μεγέθη, εἰς ἃ ἡ διαίρεσις εἴη, ἀπειράκις δὲ εἰ ἀόριστα, τῷ ἀεὶ τὸ δεύτερον τοῦ πρὸ ἑαυτοῦ ἥμισυ φέρε ἢ τρίτον λαμβάνεσθαι. ἀνάγκη οὖν, εἰ μέλλοι τῷ ὅλῳ ἡ τοῦ προκειμένου γνῶσις ἐπιγίνεσθαι πολλάκις ἢ ἀπειράκις. καὶ διὰ τὸ μηδέποτε διεξιέναι, ἀδύνατον. τὸ δὲ πολλάκις καὶ αὐτὸ ἄτοπον. φαίνεται γὰρ καὶ ἅπαξ ἐνδεχόμενον. ὅταν ἅμα τῷ νοῆσαί τι εὐθέως ἐπ' ἄλλο μεταβαίνωμεν.

ΕΙ ΔΕ ἱκανὸν θιγεῖν ὁπωσοῦν τῶν μορίων, τί δεῖ κύκλῳ κινεῖσθαι ἢ καὶ ὅλως μέγεθος ἔχειν. εἰ δ' ἀναγκαῖον νοῆσαι τῷ ὅλῳ κύκλῳ θίγοντα, τίς ἐστιν ἡ τοῖς μορίοις θίξις.

Τὸ ἐπιχείρημα πάσχων ἐλέγχει τὴν διὰ μορίων ἢ περάτων γνῶσιν. εἰ γὰρ γνωστικὴ τοῦ προκειμένου γνωστοῦ ἡ ὁτουοῦν μορίου ἢ πέρατος ἐνέργεια, τί δεῖ κύκλῳ κινεῖσθαι, ἐὰν τοῦ παντὸς εὐθὺς ἀντιλαμβάνηται κατὰ τὴν ἐπαφήν, τί δὲ δεῖ μέγεθος ἔχειν τὸ γινῶσκον, ἐὰν καὶ τὸ ὁποιοῦν μόριον γνωστικὸν τοῦ παντὸς ᾖ. δῆλον γὰρ ὡς ἐν ἀμερεῖ καὶ κατὰ ἀμέριστον χρόνον ἡ ὁτουοῦν γνῶσις, ὥστε οὐδὲ κατὰ κίνησιν. πᾶσα γὰρ κίνησις ἐν χρόνῳ οὐδὲ ἐν μεριστῷ. οὐδὲ γὰρ τῶν μερικωτέρων ἄλλο τε ἄλλῳ μορίῳ ἢ πέρατι ἀντιλήψεται ἰδιοτήτων, τῷ δὲ ὅλῳ πασῶν. ἀμερῶς μὲν γὰρ δεῖ συναιρεῖσθαι καὶ ἐν ἀμερεῖ τὸ γνωστόν. τὸ δὲ μέγεθος πᾶν μεριστόν. καὶ εἰ ἄλλο τε ἄλλῃ τὸ γινῶσκον προσβάλλον τῇ τοῦ γνωστοῦ ἰδιότητι, τὸ πᾶν ἀθρόως καὶ ἀμερῶς αἱρεῖ, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη, τὸ πάσας τε ἐπεξιὸν, καὶ αὖ πάσας συναιροῦν. εἰ γοῦν ὁ τὸ πᾶν εἰδὼς, καὶ πάσας τὰς μερικωτέρας, δι' ὧν καὶ τὸ πᾶν γινώσκει. ἐλήλεγκται ἄρα καὶ ἡ τῷ μὲν ὅλῳ μεγέθει τὸ πᾶν, τοῖς δὲ μορίοις ἢ πέρασι τὰς μερικωτέρας ἰδιότητας γινώσκεσθαι βουλομένη ὑπόθεσις. λείπεται δὲ ἡ τῷ ὅλῳ ἀποδιδοῦσα, καὶ τὴν τοῦ παντὸς καὶ τὴν τῶν μερικωτέρων θεωρίαν. ἡ γὰρ μόνοις τοῖς μέρεσιν ἄμφω ἀποδιδοῦσα, οὐδὲ τοῦ ἐλέγχεσθαι ἀξία ὡς ἐναργῶς ἀδύνατος, τὸ νοοῦν οὐδὲ νοεῖν ὑποτιθεμένη. ὅπου γε καὶ τὸ τὰ μόρια τοῦ νοοῦντος μὴ εἶναι νοητικὰ ἀδύνατον. τίς γάρ φησιν ἡ τοῖς μορίοις θίξις, ἐὰν τὸ μὲν ὅλον νοῇ, μηκέτι δὲ καὶ τὰ μέρη. οὐ γὰρ δὴ τὰ τοῦ νοοῦντος ὡς νοοῦντος μόρια θερμαντικὰ ἔσται, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ νοητικά.

ΕΤΙ ΔΕ πῶς νοήσει τὸ μεριστὸν ἀμερεῖ, ἢ τὸ ἀμερὲς μεριστῷ.

Ἅπασα γνῶσις κἂν μεριστοῦ πράγματος ᾖ, συναιρεῖ αὐτὸ εἰς ἓν ἀμερὲς, ἵνα ἅμα τὸ ὅλον ὡς ὅλον θεωρῇ. ἡ γὰρ κατὰ μέρος διεξιοῦσα, καὶ ἄλλο τε ἄλλου ἐφαπτομένη, ἐκείνου ἀεί ἐστιν, οὗ ἂν ἀεὶ ἐφάπτηται. καὶ τοῦ ὅλου οὖν ὅταν ὡς ὅλου, οὐ μέρεσι μερῶν. ἐπεὶ ὅμοιον ὡς εἰ τοῦ μὲν ἐγὼ τοῦ δὲ σὺ αἴσθοιο. ἀλλ' ὡς ἑνὸς ὅλου τοῦ ὅλου, ἐν ἑνὶ καὶ ἀμερεῖ τῷ γινώσκοντι συμπτυσσομένου. ὅθεν καὶ ἡ αἴσθησις καίτοι ἐσχάτη οὖσα καὶ τῶν μεριστῶν γνῶσις, κατὰ τὸ εἶδος ἵσταται τοῦ γνωστοῦ. πᾶν δὲ εἶδος ἀμερὲς, ὡς τοῦ κατ' αὐτὸ εἰδοποιουμένου ἀμερίστως περιεκτικόν. ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ πέρας τῆς γραμμῆς τὸ σημεῖον. τοῦτο γὰρ ἀπεστενωμένως, καὶ κατὰ ἀπόπτωσιν τοῦ μεριστοῦ καὶ χειρόνως ἐστὶν ἀμερές. ἡ οὖν τοῦ σημείου γνῶσις, μόνου αὐτοῦ ἐστι γνῶσις, καὶ οὐχὶ καὶ τῆς γραμμῆς. διὰ τὸ τί εἶναι τῆς γραμμῆς τὸ ἔσχατον, ἡ δὲ κατὰ τὸ εἶδος αὐτῆς, καὶ τῆς γραμμῆς καὶ τῶν περάτων. ὁ νοῦς τοίνυν εἰ μέγεθος εἴη, κἂν ἔχῃ ἀμερῆ πέρατα, κατὰ τοὺς γραμμικὸν αὐτῷ ἀποδιδόντας μέγεθος, οὔτε τὰ μεριστὰ οὔτε τὰ ἀμερῆ εἴσεται. ὅλον μὲν γὰρ καὶ κατὰ πᾶν ἑαυτοῦ, ἀντιλήψεται τοῦ γνωστοῦ παντὸς τὸ γινῶσκον. οὔτε δὲ τὸ μεριστὸν γνωστὸν τῷ ἀμερεῖ ἑαυτοῦ σημείῳ ὄντι. ἐπεὶ οὐ συμπαρατείνεται τῷ μεγέθει τὸ σημεῖον, ἵνα αὐτοῦ καὶ ἐφάψηται. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἀμερὲς τοῦ γνωστοῦ, τῷ μεριστῷ ἑαυτοῦ γνώσεται ὡς μὴ ἐφαρμόζοντι. εἰ γὰρ τῷ μεγέθει κατὰ τὸ εἶδος ἀποδοίη τις τὸ γνωστικὸν, ἤδη μὲν καὶ οὕτως ἀσώματον ὁμολογεῖ αὐτό, τὸ γὰρ εἶδος ὅρος, ἀλλ' οὐχ ὁριζόμενον. καθάπερ δὲ διὰ τῆς κινήσεως διορίζομεν τὸ κινοῦν, τοῦ ζωτικῶς κινουμένου ὀργάνου. οὐ γὰρ ὡς τὸ σῶμα, ἀλλ' ὡς ζῶον καὶ ὡς ἔμψυχον κινεῖται ἱπτάμενον ἢ βαδίζον, τὸ δὲ κινοῦν ἡ ψυχὴ ἑτέραν ἔχουσα τὴν κινητικὴν ἐνέργειαν καὶ οὐ τὴν αὐτὴν τῷ κινουμένῳ, διὸ καὶ ὡς ὀργάνου ἐντελέχεια, καὶ ὡς χρωμένη τῷ ζῶντι σώματι ἡ ψυχὴ, ἐξῃρημένη οὐ τοῦ σώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀχωρίστως αὐτῷ ἐνδιδομένης ζωῆς, καθ' ἣν ζωτικῶς ἀποτελέθει κινούμενον, οὕτω καὶ τὸ γνωστικὸν καὶ τὸ διὰ σώματος διττὸν ἀξιοῦμεν ὁρᾶν. τὸ μὲν κατὰ τὴν ἐνδοθεῖσαν τῷ σώματι ζωὴν καὶ σὺν τῷ σώματι γινόμενον, καὶ οὐ καθαρῶς ὂν ἐνεργητικὸν, ἀλλὰ μετὰ τῆς τοῦ σώματος πάθης διακεινουμένου ἢ συγκεινουμένου ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. τὸ δὲ εἰς εἶδος ἀποτελούντων καὶ ἐνεργοῦν μόνως, ὅσον ἐν τῇ χρωμένῃ ψυχῇ γνωστικὸν, ἥτις οὐδὲ μέγεθος οὐδὲν γὰρ μέγεθος εἶδος, ἀλλ' εἰδοποιούμενον. καὶ χωριστή πως ἐστὶ τοῦ μεγέθους, οὐ παθητικῶς ἀλλ' ἐνεργητικῶς γινώσκουσα. τὸ δὲ νοοῦν καὶ ἔτι μειζόνως τὸ χωριστὸν ἐμφαίνει. ἔγω ὡς δείξει οὐχ ὁμοία ἥτε τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ ἡ τοῦ νοητικοῦ ἀπάθεια, οὐδὲ ὡς ὀργάνῳ τῷ σώματι τοῦ νοῦ χρωμένου, καὶ μάλιστα ὅταν τὰ χωριστὰ γινώσκῃ εἴδη. ἔνθα οὔτε χρῆται σωματοειδεῖ γνώσει αἰσθήσει ἢ φαντασίᾳ, καὶ τὰ δεικνύμενα νῦν ἐπὶ τοῦ νοῦ.

τοῦ νοῦ. νοῦν δὲ ὡς ἔφαμεν καλεῖ τὴν λογικὴν τῆς ψυχῆς ζωήν· ἣν καὶ ἀντιδιεῖλε τῇ αἰσθητικῇ καὶ ἐπιθυμητικῇ. τὰ οὖν νῦν δεικνύμενα οὐ μόνον ἀσώματον ἀποφαίνει τὸν νοῦν. ἀλλ' οὐδὲ ὡς ὀργάνῳ τῷ σώματι χρώμενον ἐν ταῖς νοήσεσι, τὸ γὰρ ἀμερὲς ἢ τὸ καθ' ὅρους βαῖνον, τί χρήσεται τῷ κατὰ συνέχειαν μεριστῷ ἰόντι, εἰ μὴ τὸ γινωσκόμενον εἶδος ἐν μεριστῷ εἴη. τό τε γὰρ συνεργὸν γίνεται τὸ ὄργανον, διὰ τὴν τοῦ μεριστοῦ κατάληψιν. ἐπειδὴ καὶ εἴδους τοῦ ἐν σώματι ἡ γνῶσις. ὡς ὅτε γε τὰ χωριστὰ γινώσκει εἴδη ὁ νοῦς, οὔτε ὡς ὀργάνῳ τῷ σώματι χρήσεται, καὶ εἰ καὶ τῷ τοιῷδε νῷ ἀκολουθεῖ ἡ φαντασία, οὐχ ὡς συνεργοῦσα, ἀλλ' ὡς αὐτὸ τοῦτο παρακολούθημα ἕπεται. καθάπερ ἡ σκιὰ τῷ ἐν φωτὶ στερεῷ. ἢ καθάπερ τῇ συντόνῳ τῆς ψυχῆς θεωρίᾳ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν συστροφή. ὅσα δὴ οὖν συνῆκται ἄτοπα, τῷ μέγεθός τι αὐτὸν λέγοντι τὸν νοῦν, τὰ αὐτὰ ἕψεται καὶ τοῖς, ὡς ὀργάνῳ τῷ σώματι ἐν τῇ τῶν χωριστῶν εἰδῶν νοήσει, χρῆσθαι ὑποτιθεμένοις τὸν νοῦν. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τοὺς τὸν νοῦν μέγεθος λέγοντας διελέγξας, πιστοῦται ἐφεξῆς τὴν αὐτὴν εἶναι τὴν τοῦ Τιμαίου κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπόθεσιν, γράφων.

ΑΝΑΓΚΑΙΟΝ ΔΕ τὸν νοῦν εἶναι τὸν κύκλον τοῦτον. νοῦν μὲν γὰρ κίνησις, νόησις. κύκλου δέ, περιφορά. εἰ οὖν ἡ νόησις περιφορά; καὶ νοῦς ἂν εἴη ὁ κύκλος. οὗ ἡ τοιαύτη περιφορὰ νόησις.

Καὶ οὔτε ὡς ἐντελέχειαν αὐτοῦ, οὔτε ὡς ὀργάνῳ χρώμενον, οὔτε ἔτι μᾶλλον ὡς πάντη χωριστόν. εἴ γε κατ' αὐτὸν ἡ τοῦ κύκλου περιφορά ἐστιν ἡ νόησις, οὐ παντὸς δηλαδή, ἀλλὰ τούτου. ὅν φησι χιασθέντα καὶ κατακαμφθέντα περιάγεσθαι. πόθεν οὖν συλλογίζεται τὸν κύκλον τοῦτον νοῦν εἶναι. ἐπειδὴ ὧν αἱ ἐνέργειαι αἱ αὐταί, τούτων καὶ αἱ οὐσίαι. λέγεται δὲ καὶ ἡ τοῦ κύκλου περιφορὰ νόησις· ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ νοῦ ἐνέργεια νόησις ὁμολογουμένως. ὧν δὲ μία ἡ ἐνέργεια, καὶ αὐτὰ τὰ αὐτά, νοῦς ἄρα καὶ ὅδε ὁ κύκλος τὰ αὐτά. ὅπως δὲ ἐνδεικτικῶς διὰ τῶν μαθημάτων ταῦτα γέγραφεν ὁ Τίμαιος, ἤδη ἡμῖν διήρθρωται.

ΑΙΕΙ ΔΕ δή τι νοήσει. δεῖ γὰρ εἴπερ ἀΐδιος ἡ περιφορά. τῶν μὲν γὰρ πρακτικῶν νοήσεων, ἔστι πέρατα. πᾶσαι γὰρ ἑτέρου χάριν. αἱ δὲ θεωρητικαί, τοῖς λόγοις ὁμοίως ὁρίζονται. λόγος δὲ πᾶς, ἢ ὁρισμός, ἢ ἀπόδειξις. αἱ δ' ἀποδείξεις, καὶ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἔχουσί πως τέλος τὸν συλλογισμόν, ἢ τὸ συμπέρασμα. εἰ δὲ μὴ περατοῦνται. ἀλλ' οὐκ ἀνακάμπτουσί γε πάλιν ἐπ' ἀρχήν. προσλαμβάνουσαι δ' ἀεὶ μέσον καὶ ἄκρον, εὐθυποροῦσιν. ἡ δὲ περιφορὰ πάλιν ἐπ' ἀρχὴν ἀνακάμπτει. οἱ δ' ὁρισμοὶ πάντες, πεπερασμένοι.

Δεῖ γὰρ ἐπειδὴ γὰρ ἀΐδιος ἡ περιφορά, ἀΐδιος ἔσται καὶ νόησις, ἡ αὐτὴ οὖσα τῇ περιφορᾷ. καὶ οὕτως ἀΐδιος ὡς καὶ ἡ περιφορά, αὕτη δὲ οὐ καθ' ἕνα ἑστῶτα ὅρον ἀΐδιος. ἀλλ' ἐν μεταβολῇ οὐ τῇ καθ' ὅρους, ἀλλὰ τῇ κατὰ συνέχειαν γινομένῃ, καὶ οὔτε ἐν στάσει ἐστὶν ἐν πέρατί ποτε, τοιαύτη δὲ ἔσται ἡ νόησις ἀεὶ ἑνός τινος ἔσται. ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλο μεταβάσει, στάσει τῇ ἐν τῷ πρότερον νενοηκέναι διαλαμβάνεσθαι ἀνάγκη. οὐ διαλαμβάνεται δὲ ἡ περιφορὰ στάσει. ἔσται οὖν καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀεὶ νόησις, καὶ οὐκ ἐν στάσει, ἀλλ' ἐν τῷ γίνεσθαι ὡς ἀεὶ τὸ αὐτὸ διεξιοῦσα, καὶ οὐκ εἰς πέρας ἐλθοῦσα. ἐρωτᾷ οὖν, τί ἀεὶ νοήσει. ὅτι γὰρ ἀεί, συντόμως ὑπέμνησεν, διὰ τοῦ ἀΐδιον εἶναι τὴν περιφοράν. οὔτε γὰρ πρακτὸν εἶναι τὸ νοούμενον, οὔτε θεωρητόν. ἐπειδὴ ἑκατέρα ἡ πρακτικὴ καὶ ἡ θεωρητικὴ νόησις, πεπερασμένη, ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν πρακτῶν ἀρχομένη, καὶ λήγουσα εἰς τὴν τῆς πράξεως ἀρχήν, ἡ δὲ ὁριστικῶς μὲν ἐνεργοῦσα εὐθύς, καὶ καθ' ἕνα ἱσταμένη ὅρον ἐν τῇ τοῦ ὅλου συλλήψει. ἀποδεικτικῶς δὲ ἀρχομένη τε ἀπὸ τῶν προτάσεων, καὶ εἰς τὸ συμπέρασμα λήγουσα, καὶ διὰ τοῦτο τέλος ἔχουσα τὸν συλλογισμὸν καὶ τὸ συμπέρασμα. τοῦτο μέν, ὡς εἰς αὐτὸ λήγουσα· τὸν δὲ συλλογισμὸν ὡς μετὰ τοῦ συμπεράσματος καὶ τὰς προτάσεις συναιροῦσα. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς ἀποδεικτικοῖς, ὡς οὔτε ἐπὶ τὰς ἀρχάς, οὔτε ἐπὶ τὰ τέλη ἄπειρος ἡ πρόοδος. καὶ ὡς τῶν ἄκρων ὡρισμένων, καὶ τὰ μέσα πεπέρασται. νῦν δὲ καὶ ἐνδιδοὺς ἐξ ὑποθέσεως μὴ περατοῦσθαι, διάφορον ὅμως τὴν τοιαύτην ἀπειρίαν τῆς κατὰ περιφορὰν ὑπέμνησεν. ἔχει αὐτὴ μὲν γὰρ ἐπανακάμπτειν, ἐκείνη δὲ ἐπ' εὐθείας. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ διαιρετικὴ καὶ ἀναλυτικὴ θεωρία ὡρισμένη δειχθήσεται.

ΕΤΙ ΕΙ ἡ αὐτὴ περιφορὰ πολλάκις, δεήσει πολλάκις νοεῖν τὸ αὐτό. ἔτι δὲ καὶ ἡ νόησις ἔοικεν ἠρεμήσει τινί, καὶ ἐπιστάσει μᾶλλον, ἢ κινήσει. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ συλλογισμός.

Ἀεὶ μὲν τὸ αὐτὸ ὁ κρείττων ἡμῶν νοεῖ νοῦς. ἀλλ' οὐ πολλάκις τὸ αὐτό. οὐ δὲ γὰρ αὖθις καὶ αὖθις, οὐδὲ ὅλως κατὰ παράτασιν. οὐδὲ νῦν εἶτα νῦν. ἀλλὰ καθ' ἓν ἑστὼς νῦν, τὸ πᾶσαν τὴν χρονικὴν ἀπειρίαν ἀμερῶς συνειληφός, ὥστε οὐ πολλάκις τὸ αὐτό. ἀλλ' ἅπαξ κατὰ τὸ αἰώνιον ἅπαξ. ἡ δὲ ἡμετέρα νόησις μεταβατικὴ οὖσα, οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ μέτεισιν. ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον, καὶ διὰ μέσων πάλιν εἰς τὸ αὐτό. εἰ δὲ ἡ περιφορὰ εἴη νόησις καὶ πολλάκις, ἀλλ' οὐκ αἰωνία ἔσται ἡ νόησις, καὶ ἐξ ἑαυτῆς εἰς ἑαυτὴν οὐ διὰ μέσων ἑτέρων μεταβαίνουσα, καὶ οὐδὲν ἴσως ἄτοπον εἶναι τὸ αὐτὸ νῦν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἢ γινομένου ἐν παρατάσει ὂν χρόνου, πεπερασμένου μὲν ἐπὶ τῶν γενητῶν, ἀπείρου δὲ ἐπὶ τῶν οὐρανίων. ἐπει-
δὴ οὐκ αἰώνιον τῶν φυσικῶν τὸ εἶναι, ἵνα ἐν ἑνὶ μένῃ νῦν. διατί οὖν μὴ καὶ ἡ τῶν θείων ψυχῶν νόη-
σις οὕτω μία, ὡς ἀεὶ μὲν πάντων καὶ ἀμετάβατος, ἀλλ' οὐχ ὡς αἰώνιος ἐν ἑνὶ μένουσα νῦν. ἐπειδὴ
κρεῖττον ἢ κατὰ ψυχὴν τὸ αἰώνιον. ἀλλ' ὡς ἡ αὐτὴ μὲν νῦν δὲ καὶ νῦν κατὰ τὴν ἄπειρον διαμένου-
σα συνέχειαν. καὶ ταύτῃ ὑφεῖται τοῦ ὑπὲρ ψυχὴν νοῦ. ὡς καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὰ νοητὰ συνα-
φήν. ἡ μὲν γὰρ καθ' ἕνωσιν ἀμέριστον. ἡ δὲ κατὰ τὴν ἐπαφήν. καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνου μὲν τοῦ πλήθους τῶν
νοήσεων εἰδητικῶς μόνον διακεκριμένου. διὰ δὲ τὴν ἀμέριστον συναίρεσιν καὶ ἑνώσεως ὅπερ αἱ ἄλ-
λαι οὔσης, καὶ διὰ τοῦτο παντελοῦς. ἐπὶ δὲ τῶν θείων ψυχῶν καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας τῶν γνώ-
σεων συναιρέσεως, καὶ τῆς τῶν γνωστῶν πρὸς ἑαυτὰ οὐ καθαρῶς οὔσης ἀμερίστου, ὠδινούσης ἤ-
δη τὸν μερισμόν. εἰ οὖν νῦν καὶ νῦν ἡ αὐτή, διατί ἄτοπον τὸ πολλάκις νοεῖν τὸ αὐτό. διότι φή-
σω οὐ μόνον ὑπόκειται τὸ αὐτό, ἀλλὰ μεταβαλλόμενον. εἴπερ ἡ περιφορὰ ἡ νόησις. οὐκ ἔστιν οὖν
ἅμα ὅλη, ἀλλ' οἷα ἡ παρ' ἡμῖν οὔπω γνοῦσι τὸ ὅλον, προκόπτουσι δὲ ἐπὶ αὐτό, τῷ πρότερον μὲν γνῶ-
ναι τὴν οὐσίαν, εἶτα τὸ ἔμψυχον, καὶ ἑξῆς τὸ αἰσθητικόν, καὶ οὕτω τὸ ὅλον ζῷον. ἄτοπον δὲ τό, οὔ-
τω πάλιν καὶ πάλιν. οὐδὲν γὰρ τούτου δεῖται ἡ ἅπαξ τελεωθεῖσα καὶ οὔπω λέγω ὡς καὶ ἀ-
πειράκις δεήσεται. ὅπου γε οὐδὲ ἅπαξ ἐπὶ τῶν θείων ψυχῶν. ἐναργέστερον γὰρ ἐπ' ἐκείνων, ἠ-
ρεμήσει τινὶ καὶ ἐπιστάσει μᾶλλον ἢ κινήσει ἡ νόησις ἔοικεν εἴγε καὶ ἐπὶ ἡμῶν ἐξ ἄλλων ἄλλα συμ-
περαινομένοις, ὅπερ ὁ συλλογισμός, τὸ στάσιμον μᾶλλον ἐμφαίνεται ἢ ἡ κίνησις, διὰ τὴν καθ' ὅρους
ἀεὶ βάσιν. οὐ γὰρ ἐν τῇ μεταβάσει, ἀλλ' ἐν τῇ καθ' ἕκαστον ὅρον στάσει ἀεὶ ἡ νόησις.

ἈΛΛΑ' μὴν, οὐδὲ μακάριόν γε τὸ μὴ ῥᾴδιον, ἀλλὰ βίαιον.

Ἐναργὴς ἑκατέρα τῶν προτάσεων. καὶ γὰρ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἡ ῥᾳστώνη. καὶ ἐν τῷ ῥᾴστῳ ἡ μακαριό-
της. διὸ καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ βιαίῳ, ἀφθαρσία γὰρ ἡ μακαριότης. τὸ δὲ μὴ φθεί-
ρεσθαι καὶ τοῖς φθαρτοῖς, ἕως ἂν κατὰ φύσιν ἔχῃ. ἀεὶ οὖν κατὰ φύσιν τὸ ἄφθαρτον. προείληπται
δὲ τοῦτο διὰ τὸ εὐθὺς ἐπιφερόμενον

ΕΙ Δ' ἔστιν ἡ κίνησις αὐτῆς μὴ οὐσία, παρὰ φύσιν κινοῖτο ἄν.

Βίαιον γὰρ τὸ παρὰ φύσιν, τὸ δὲ βίαιον οὐ μακάριον. ὅτι δὲ οὐ κατὰ φύσιν ἡ τοῦ οὐρανοῦ ψυχῇ ὑπάρ-
χει κίνησις, πρότερον μὲν κατὰ κοινὸν λόγον ἐπιδέδειχεν ἐπὶ πάσης ψυχῆς, ὕστερον δὲ καὶ ἐπ'
αὐτῆς ἰδίως. εἰ ἄρα κινεῖται λέγων παρὰ φύσιν κινεῖται. τοῦτο μὲν οὖν δῆλον. ἀλλὰ διατί εἰ μὴ
οὐσία αὐτῆς ἡ κίνησις, ἔφη παρὰ φύσιν ἂν κινοῖτο. οὐδὲ γὰρ τοῦ οὐρανοῦ οὐσία ἡ κίνησις, καὶ ὅμως οὐ
παρὰ φύσιν κινεῖται. ἢ διότι ὡς ἐν τῷ τρίτῳ ἐρεῖ, ὁ νοῦς τῇ οὐσίᾳ ἐστὶν ἐνέργεια, οὐχ ὁ τῶν ψυχῶν
κρείττων μόνος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἡμετέρα ψυχή. ὅταν πᾶσαν τὴν ἔξω συστείλασα προβολήν, χωριστῶς
ζῇ καὶ ἀμερίστως ὡς οἷόν τε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν οὐσίαν συναιροῦσα. πολλῷ δὲ μειζό-
νως καὶ οὐ ποτὲ ἀλλὰ ἀεὶ ἡ θεία τοῦ παντὸς ψυχὴ τῇ οὐσίᾳ ἔσται ἐνέργεια. κἂν εἰ κίνησις ἦν αὐτῆς ἡ ἐν-
έργεια, οὐσία ἂν ἦν αὐτῆς ἡ κίνησις. εἰ οὖν μὴ τοῦτο, ἢ οὐ κινήσεται ἢ παρὰ φύσιν κινήσεται.

ἘΠΙΠΟΝΟΝ δὲ καὶ τὸ μεμῖχθαι τῷ σώματι, μὴ δυνάμενον ἀπολυθῆναι. καὶ προσέτι φευκτόν, εἴπερ
βέλτιον τῷ νῷ, μὴ μετὰ σώματος εἶναι. καθάπερ εἴωθέ τε λέγεσθαι, καὶ πολλοῖς συνδοκεῖ.

Διὰ τῶν προειρημένων ὅτι μὴ σῶμα μηδὲ μέγεθος ὅλως τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς. τουτέστι τὴν λογικὴν ἐ-
πιδείξας ζωὴν πᾶσαν, ἁρμόζει γὰρ καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ δευτέρως, τὰ ἐπὶ τῆς τοῦ παντὸς
πρώτως δεικνύμενα, νῦν ὅτι καὶ χωριστὴ σωμάτων φύσει ἡ λογικὴ πᾶσα ψυχὴ ὑπομιμνήσκει,
ἐπὶ τῆς τοῦ παντὸς προηγουμένως τὸν λόγον ποιούμενος, διὰ τὸ καὶ ἐπιτείνεσθαι ἐπ' ἐκείνης τὰ ἄ-
τοπα. πῶς οὖν τὸ χωριστὸν τῆς λογικῆς, ἣν νοῦν καλεῖ, δείκνυσιν, ὅτι βέλτιον αὐτῇ μηδὲ μετὰ σώ-
ματος εἶναι, οὐ μόνον ὑπὸ Πλάτωνος ὁμολογούμενον, ἀλλ' ὡς καὶ τοῖς πολλοῖς δοκοῦν. εἴγε κρείτ-
των ἡ θεωρητικὴ φιλοσοφία τῆς πρακτικῆς. καὶ τῆς θεωρητικῆς ἡ περὶ τὰ χωριστὰ τῆς φυσικῆς. καὶ ἡ μη-
δὲν σώματι χρωμένη τῆς χρωμένης. καὶ τῆς ἔξω φερομένης ἡ εἰς αὐτὴν συμπτυσσομένη. ἀλλ' ὅτι γε τῇ
ἀχωρίστῳ σωμάτων τοῦτο βέλτιον. τὸ γὰρ οἰκεῖον ἀγαθὸν ἑκάστῳ βέλτιον. τῇ οὖν ἀχωρίστῳ σωμάτων
ζωῇ τὸ μετὰ σώματος βέλτιον, καὶ εἰ τὸ μὴ μετὰ σώματος βέλτιον, χωριστή ἐστι σωμάτων. ἡ οὖν μετὰ
σώματος ζωή, ἣν μίξιν καλεῖ, ἅτε οὐ προηγουμένως οὖσα κατὰ φύσιν τῇ χωριστῇ ψυχῇ, ἐπίπονος.
οὐ γὰρ ὡς χωριστῇ αὐτῇ ὑπάρχει, ἀλλ' ὡς ἀφισταμένῃ πως ἑαυτῆς, ἐπίπονος δὲ ἡ τοῦ οἰκείου ἔκστασις.
διὸ καὶ οὐχ αἱρετὴ προηγουμένως. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἡμετέρων ἀνεκτή, διὰ τὸ δύνασθαι ἀπολύεσθαι.
πρόσκαιρος γὰρ ἡ μίξις. ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ παντὸς εἴη ἂν καὶ φευκτή, οὐδέποτε ἀπολυθῆναι δυναμένης
ἐπιτεταμένον οὖν τὸ ἐπίπονον ἐπὶ τῆς τοῦ παντός, διὰ τὸ ἀΐδιον, δι' ὧν ἔοικε τῷ ῥήματι τῷ Πλατω-
νικῷ ἐφιστάνειν, τῇ μίξει καὶ συμπλοκῇ. δόξειε γοῦν ἂν νεῦσιν καὶ ῥοπὴν πρὸς σῶμα, καὶ ὡς ὀργάνῳ χρῆσιν
κἀκείνῳ ἀποδιδόναι. καὶ ταύτῃ ἀεὶ τὸ βέλτιον καὶ ἀγαθὸν ἐν τῷ χωρισμῷ, μὴ γοῦν οὕτω μηδὲ τὰ Πλα-
τωνικὰ νοῶμεν ῥήματα, μηδὲ ἔτι μᾶλλον τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν νομίσωμεν, νεύσει ἢ ῥοπῇ τῇ

πρὸς τὸ σῶμα, ἢ ὡς χρωμένην αὐτῷ μεμιγμένην ἀκούοντες. ἀλλ' ὡς τῷ μένειν ἐν αὐτῇ εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσαν, καὶ τὸ σῶμα ἑαυτῆς ποιουμένην, ἐξῃρημένως τε αὐτὸ κινοῦσαν, καὶ ὡς ὀρεκτοῦ προϊσταμένην. ἵνα καὶ τῆς ἡμετέρας χωριστῆς ζωῆς τὸ παράδειγμα ἔχωμεν, τῆς ποτὲ καὶ δευτέρως. τὸ ἀεὶ καὶ πρώτως.

ἌΔΗΛΟΣ δὲ καὶ τοῦ κύκλῳ φέρεσθαι τὸν οὐρανὸν ἡ αἰτία· οὔτε γὰρ τῆς ψυχῆς ἡ οὐσία, αἰτία τοῦ κύκλῳ φέρεσθαι, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς οὕτω κινεῖται, οὔτε τὸ σῶμα αἴτιον.

Ἐλεγχθείσης τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως τῆς, ὅτι τῷ κύκλῳ κινεῖσθαι ἡ ψυχή, αἰτία τῆς τοῦ οὐρανοῦ κυκλοφορίας, ἄδηλος λοιπὸν γίνεται ἡ αἰτία. οὔτε γὰρ ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία αἰτία τοῦ κύκλῳ φέρεσθαι. ὡς οἱ κίνησιν τὴν οὐσίαν οἰόμενοι, καὶ κατ' οὐσίαν κυκλοφορεῖσθαι βουλόμενοι καὶ οὕτω κινεῖν. μήτε γὰρ κύκλῳ, μήτε κινεῖσθαι ὅλως τὴν ψυχήν. τῷ δ' οὖν κινεῖσθαι οὐκ ἔσται αἰτία. οὐ γὰρ καθ' αὑτὴν ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς κινεῖται, οὐχὶ τοῦ σώματος αἰτίου ὄντος, ἢ τῆς ἑαυτοῦ καθ' αὑτὴν κινήσεως, ἢ τῆς ψυχῆς κατὰ συμβεβηκός.

ἈΛΛ' Ἡ ψυχὴ μᾶλλον ἐκείνῳ.

Τῷ σώματι δηλαδή. τὸ δὲ μᾶλλον πρόσκειται, διότι εἰ καὶ ἡ φύσις ἀρχὴ κινήσεως, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ψυχή. κυριώτερον γὰρ τὸ κινοῦν τῆς καθ' ὃ κινεῖται ἀρχῆς. οὕτω δὲ ἡ φύσις ἀρχή, ὡς τὸ καθ' ὅ, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ ὑφ' οὗ. μή ποτε δὲ κἀκεῖνο, ὃ καὶ τῷ Ἰαμβλίχῳ δοκεῖ, ἐνδείκνυται τὸ οὐράνιον σῶμα καὶ καθ' αὑτὸ ζῶν, οὐκ ἐπικτήτως ὡς τὰ ἡμέτερα. ἀλλ' ὡς συνουσιωμένην ἔχον τὴν ζωήν, καὶ ζωὴν κινητικήν. ὡς καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς κίνησιν ἐγείρεσθαι, ἀλλὰ κυριώτερον ὑπὸ τῆς ψυχῆς. διὸ μᾶλλον ἡ ψυχὴ τῷ σώματι αἰτία, ἢ αὐτὸ ἑαυτῷ. ἔχοι δ' ἂν ἔνδειξιν ἡ τοῦ μᾶλλον προσθήκη, ὡς καὶ ἄλλων ἔτι κυριωτέρων αἰτίων ὄντων τῆς κινήσεως. μᾶλλον μὲν γὰρ ἡ ψυχὴ ἢ τὸ σῶμα ἑαυτῷ, ἀλλ' ἔτι πρότερος ὁ ὑπὸ τῆς ψυχῆς μετεχόμενος νοῦς. καὶ ἔτι πρότερον ὁ ἀμέθεκτος. ταῦτα μὲν οὖν ὀρθά, ἐκεῖνο δὲ πῶς ἀληθῶς λέγεται τὸ ἄδηλον εἶναι καὶ κατὰ Πλάτωνα τὴν αἰτίαν, τοῦ κύκλῳ τὸν οὐρανὸν φέρεσθαι. διότι ἐλήλεγκται μήτε κύκλῳ μήτε ὅλως κινουμένη ἡ ψυχή. ἡ γὰρ σωματοειδὴς καὶ φυσικὴ ἐπ' αὐτῆς ἐλήλεγκται κίνησις. ἣν οὐδὲ ὁ Πλάτων ἀξιοῖ ἀκούειν ἐπὶ τῆς ψυχῆς. ὡς εἴγε κατὰ τὸν Πλάτωνος σκοπὸν ἀκούοιμεν τῆς ψυχικῆς κινήσεως, ζωῆς οὔσης, ὑποβάσης μὲν ἀπὸ νοῦ, καὶ τὸν ἀμερίστου χαλασάσης ὅρον, οὔπω δὲ μεριζομένης, οὐδὲ ἀφισταμένης ἑαυτῆς, ἀλλ' εἰς ἑαυτὴν δευτέρως ἐστραμμένης ὃ δὴ ἐκεῖνος διὰ τῆς κυκλοφορίας μαθηματικῶς ᾐνίττετο, ἐναργὴς ἡ αἰτία τῆς τοῦ οὐρανοῦ κυκλοφορίας. προσεχὴς γὰρ αἰτία, συνεχοῦς μὲν καὶ μεριστῆς οὔσης τῆς οὐρανίας κινήσεως, ἀεὶ δὲ ἐν τέλει, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ἀεὶ τῆς αὐτῆς γινομένης, ἡ προειρημένη ζωή. διὰ μὲν τὴν ἐκ τοῦ ἀμερίστου ὑπόβασιν ἐνεργοῦσα τὸν μερισμόν, ἀλλ' οὐ πάσχουσα. διὰ δὲ τὴν πρὸς αὐτὴν ἐπιστροφὴν μένουσαν δευτέρως ἐν αὐτῇ συνεχῆ ἀεί, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἀποτελοῦσα κίνησιν. ἀλλ' ὃ πολλάκις φαμέν, κατὰ τὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν τῶν ὀνομάτων ἀκούων, καὶ ἐλέγχει, καὶ ἄδηλον εἶναι τὴν αἰτίαν κατὰ ταύτην λέγει.

ἈΛΛᾺ μὴν οὐδ' ὅτι βέλτιον λέγεται. καίτοι γ' ἐχρῆν τὸν θεὸν διὰ τοῦτο, κύκλῳ ποιεῖν φέρεσθαι τὴν ψυχήν. ὅτι βέλτιον αὐτῇ τὸ κινεῖσθαι τοῦ μένειν. κινεῖσθαι δὲ οὕτως ἢ ἄλλως.

Παντὶ τῷ προηγουμένως καὶ καθ' αὑτὸ ὄντι, καὶ τὸ ἀγαθὸν συνυφίσταται. στέρησις γὰρ ὂν τὸ κακὸν ὥσπερ οὐκ ὂν ἐστι προηγουμένως, οὕτως οὐδὲ ἀγαθόν. καὶ ὥσπερ ὂν ἐστι. οὕτω καὶ ἀγαθόν ἐστι, τῷ ἴχνει τινὶ παρυφίστασθαι τοῦ ἀγαθοῦ. καλῶς οὖν ἀξιοῖ τὸν τῶν ὄντων θεωρητικόν, καὶ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἑκάστοις σύμμετρον ἐπισκοπεῖν. ἀλλὰ καὶ τὸν θατέρου ἔλεγχον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ποιεῖσθαι. εἰ τοίνυν μὴ ἡ κίνησις προσήκει τῇ ψυχῇ, οὐδὲ τὸ τῇ κινήσει σύμμετρον ἀγαθὸν αὐτῇ ἁρμόσει, καὶ ὁ τὸ πρόσφορον τῇ ψυχῇ ἑωρακὼς ἀγαθόν, ἔγνω ἂν καὶ αὐτὴν ἐξῃρημένην τῆς τοιαύτης κινήσεως, ὀρθῶς δὲ ἀξιοῖ καὶ τὸν θεὸν μάλιστα τοῦ ἀγαθοῦ αἰτιᾶσθαι, καὶ πρὸς τοῦτο βλέπειν, ὅτι καὶ ἄριστον ἐν πᾶσι τὸ ἀγαθόν. καλῶς δὲ κἀκεῖνο μαρτυρεῖ Πλάτωνι, ὡς οὐ λέγοντι τὸ βέλτιον τῆς κινήσεως ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ἧς αὐτὸς ἀκούει. ἧς γὰρ ὁ Πλάτων καὶ τὸ εἶδος ὁρίζει καὶ τὴν τελειότητα, οὐσίαν τε αὐτῇ ἀπονέμων, τὴν μεταξὺ τῆς τε ἀμερίστου καὶ τῆς περὶ τὰ σώματα μεριζομένης οὐσίας, καὶ ταύτην ὁλικήν, καὶ δῆλον ὡς καὶ ἁπλότητα τῆς τοιαύτης συνεκτικὴν καὶ σωστικὴν οὐσίαν. ἐν ᾗ αὐτῇ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ βέλτιον.

ἘΠΕῚ δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη σκέψις ἑτέρων λόγων οἰκειοτέρα, ταύτην μὲν ἀφῶμεν τανῦν.

Οὐχ ἡ περὶ κινήσεως. ἵνα εἰς τὴν φυσικὴν ἡμᾶς ἀναπέμπῃ ἀκρόασιν, ὡς τῷ τε Ἀλεξάνδρῳ καὶ τῷ Πλουτάρχῳ δοκεῖ. οὐδὲ γὰρ περὶ κινήσεως ἦν προηγουμένως ὁ λόγος. ἀλλ' εἰ ἡ ψυχὴ κινεῖται. καὶ εἰ τοῦτο αὐτῇ βέλτιον. καὶ ὅτι χρὴ τὸν θεὸν διὰ τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν, τὴν οὖν περὶ τὸ ἀγαθὸν σκέψιν ὑπερτίθεται ὡς ἑτέρων οὖσαν λόγων οἰκειοτέραν τῶν μετὰ τὰ φυσικά. ἐν οἷς καὶ τὸ ἀγαθὸν ὅτι ἐν ἁπλότητι ἀπὸ τοῦ πρώτως ἀγαθοῦ παραδέδοται.

ἘΚΕΙ͂ΝΟ δὲ ἄτοπον συμβαίνει καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ τοῖς πλείστοις τῶν περὶ ψυχῆς. συνάπτουσι γὰρ καὶ τιθέασιν εἰς σῶμα τὴν ψυχήν, οὐθὲν προσδιορίσαντες διὰ τίνα αἰτίαν καὶ πῶς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἔχοντος τοῦ σώματος. καί τοι δόξειεν ἂν τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι διὰ γὰρ τὴν κοινωνίαν, τὸ μὲν, ποιεῖ. τὸ δὲ πάσχει. καὶ τὸ μὲν, κινεῖται τὸ δὲ, κινεῖ. τούτων δὲ οὐδὲν ὑπάρχει πρὸς ἄλληλα τοῖς τυχοῦσιν.

Ὅτι μὴ σώματι ἡ ψυχὴ συμπεριανάμενος. διὰ τὸ σώματος μὲν εἶναι οἰκείαν ἐνέργειαν τὴν κίνησιν, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ κινεῖσθαι, ἀξιοῖ ὅπως τέ ἐστιν ἐν σώματι ἐπισκοπεῖν, καὶ οὐ μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑποκείμενον αὐτῇ σῶμα, ὁποῖον εἶναι χρή. ὅτι γὰρ συνῆπται σώματι ἐναργές. τίνι οὖν καὶ πῶς ἔχοντι. οὐ γὰρ ἅπαντι, εἶτα λαβὼν ὡς φανερὸν ποιεῖν μὲν τὴν ψυχὴν, πάσχειν δὲ τὸ σῶμα, καὶ τὴν μὲν κινεῖν, τὸ δὲ κινεῖσθαι, εἰκότως καὶ τὴν μὲν εἶναι βούλεται τὸ χρώμενον, τὸ δὲ τὸ ὄργανον. καὶ οὐ τὸ τυχὸν εἶναι ὄργανον τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ τὸ πρὸς ζωὴν δηλαδὴ ἐπιτήδειον, καὶ διάφορον πρὸς τὰς διαφόρους ζωάς. οὐ γὰρ τὰ τυχόντα ὑπὸ τῶν τυχόντων πάσχει.

ΟΙ ΔΕ μόνον ἐπιχειροῦσι λέγειν ποῖόν τι ἡ ψυχὴ, περὶ δὲ τοῦ δεξομένου σώματος, οὐθὲν ἔτι προσδιορίζουσιν.

Ἴον ὅτι κινητικὴν ζωτικῶς τῶν σωμάτων. καὶ ἡ μὲν φθορὰ θρεπτικῶς, ἡ δὲ πρὸς τούτῳ καὶ γνωστικῶς, ἡ δὲ καὶ κατὰ τόπον καὶ ὁρμητικῶς, ἡ δὲ καὶ λογικῶς, περὶ δὲ τοῦ δεξομένου σώματος οὐδὲν ἔτι προσδιορίζουσιν. οὐ γὰρ διακρίνουσι τὰ πρὸς διαφόρους ζωὰς ἐπιτήδεια ὄργανα.

ὯΣΠΕΡ ἐνδεχόμενον κατὰ τοὺς πυθαγορικοὺς μύθους, τὴν τυχοῦσαν ψυχὴν εἰς τὸ τυχὸν ἐνδύεσθαι σῶμα.

Ὀρθῶς εἰδώς τε καὶ λέγων, ὅτι ὡς μυθικῶς χρώμενοι παραπετάσματι. τὴν λογικὴν εἰς ἄλογα ἔφασκον εἰσκρίνεσθαι ὀχήματα, τὴν ἐμπαθῆ καὶ ἀλόγιστον αὐτῆς ἐκφραγῳδοῦντες ζωήν.

ΔΟΚΕῚ γὰρ ἕκαστον ἴδιον ἔχειν εἶδος καὶ μορφήν. παραπλήσιον δὲ λέγουσιν, ὥσπερ εἴ τις φαίη, τὴν τεκτονικὴν εἰς αὐλοὺς ἐνδύεσθαι. δεῖ γὰρ τὴν μὲν τέχνην, χρῆσθαι τοῖς ὀργάνοις. τὴν δὲ ψυχὴν, τῷ σώματι. καὶ ἄλλη δέ τις δόξα παραδέδοται περὶ ψυχῆς, πιθανὴ μὲν, πολλοῖς. καὶ οὐδεμιᾶς ἧττον τῶν λεγομένων. λόγους δὲ ὥσπερ εὐθύνας δεδωκυῖα, καὶ τοῖς ἐν κοινῷ λεγομένοις λόγοις. ἁρμονίαν γάρ τινα αὐτὴν τινὲς λέγουσι.

Καὶ γὰρ ζωὴν ἤδη χρὴ τὸ ζωτικῶς ὑπὸ τῆς ψυχῆς κινηθησόμενον σῶμα. καὶ ζωὴν κατὰ τὸ τῆς κινούσης εἶδος ὁριζόμενον. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ ἐν τούτοις ἀξιοῖ διακρίνειν τε τὴν ἐν τῷ σώματι ζωὴν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ὡς κατὰ τὸ χρώμενον ἱσταμένης, τῆς ὡς ὄργανον τὸ σῶμα καὶ ὡς ζωτικῶς κινούμενον εἰδοποιούσης, καὶ ὁμοίαν τῇ χρωμένῃ ἀεὶ τὴν εἰδοποιὸν τοῦ ὀργάνου ὑποτίθεσθαι. ὡς γὰρ οὐκ ἂν αὐλοῖς τεκτονικὴ χρήσαιτο, οὕτως οὐδὲ ἡ λογικὴ ψυχὴ τοῖς κατὰ τὴν ἄλογον ζωὴν χαρακτηριζομένοις ὀργάνοις. ἐπεὶ καὶ ἐπεισοδιώδης ἀλλ' οὐκ αὐτοφυὴς ἔσται ἡ χρῆσις. καί μοι δοκεῖ διὰ τοῦ θεωρήματος ἀξιοῦν, καθ' ὁμοιότητα τὴν πρὸς τὸ χρώμενον ἀφορίζειν τὸ ὄργανον, ἀλλ' ὁμοιότητα ἐκβεβηκυῖαν. τὸ γὰρ ἔμψυχον τῇ ψυχῇ ἐκβεβηκότως ὅμοιον, οὐ κατ' αὐτὴν τὴν κινοῦσαν χαρακτηριζόμενον ψυχήν. ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκεῖθεν μὲν ὑποβᾶσαν, τῷ μὴ κινητικὴν ἔτι ἀλλὰ τοῦ κινουμένου εἶναι ὁριστικὴν, καθ' ὁμοιότητα δὲ ὑποβᾶσαν. ἢ καὶ τὸ κινούμενον τῷ κινοῦντι ὡμοίωται. ὡς τοῦτο πεπονθὸς ὅπερ ἐνεργεῖ τὸ κινοῦν τὴν κίνησιν. ἀλλ' οὐχ ὡς κινούμενον κινοῦντι μόνον ὡμοιῶσθαι δεῖ, καὶ ὡς τοιῶσδε κινοῦντι, διὸ αἰσθητικῶς ἢ λογικῶς, ἀκολούθως δὴ οὖν τούτοις, ὅτι μηδὲ ἁρμονία τῶν τοῦ σώματος μορίων ἐστὶ δείκνυσι, μήτε ὡς ζωτικῶς κινουμένου χαρακτηριστικὴ, μήτε ἔτι μᾶλλον ἡ κινοῦσα. δεῖ μὲν γὰρ ἡρμόσθαι πάντως τὸ δεκτικὸν τῆς ζωῆς σῶμα, καὶ συμφώνως ἡρμόσθαι πρὸς τὴν ἐπιγινομένην ζωήν. ἵνα ἐπιτήδειον ᾖ πρὸς τὴν ταύτης μέθεξιν. διαφέρειν δὲ πάντως τὸ πρὸς μετοχὴν ἐπιτήδειον τοῦ μετεχομένου, καὶ ὡς ὕλη πρὸς εἶδος ὑπέστρωται. καὶ πρὸς εἶδος, τὸ μὲν ὡς πρὸς ὀργάνου ὁριστικὸν, τὸ δὲ ὡς πρὸς χρώμενον διὸ ἡ ποιὰ τῶν ξύλων σύνθεσις, ἐπιτηδεία μὲν πρὸς τὸ σχῆμα τῆς νεὼς, οὐχ ἡ αὐτὴ δὲ τῷ σχήματι οὐδὲ ἔτι μᾶλλον τῇ κυβερνητικῇ. οὔτε ἡ σύνθεσις τοίνυν τῶν σωματικῶν στοιχείων, ἢ ἡ τῶν ποιοτήτων κρᾶσις, ἢ ὁ πρὸς ἄλληλα τῶν συντιθεμένων ἢ κεραννυμένων λόγος, ἐστὶν ἡ ψυχικὴ ζωή. ἀλλ' ὡς ὕλη ὑπέστρωται τῇ τοῦ ὀργάνου ὁριστικῇ. διατί οὖν πιθανὴ τοῖς πολλοῖς ἡ ἁρμονίαν τὴν ψυχὴν τιθεμένη δόξα. ἐπειδὴ τῇ προσεχεῖ ὕλῃ τελείαν ἀπολαβούσῃ τὴν ἐπιτηδειότητα, ἀθρόως ἐπιγινόμενον τὸ εἶδος, ὡς ταὐτὸν ὂν ἐκείνῃ φαντάζεται. οὕτω γοῦν τὸ σχῆμα τῆς νεὼς οὐδέν τι διαφέρειν δοκεῖ, τῆς τῶν ξύλων τοιᾶσδε ἁρμονίας. καὶ ἐπειδὴ οὐ διακρίνουσιν οἱ πολλοὶ τὴν ὡς ὀργάνῳ χρωμένην, τῆς τὸ ὄργανον ὡς ὄργανον εἰδοποιούσης ζωῆς. ὅπου γε καὶ ὁ τοῦ ἀριστοτέλους ἐξηγητὴς ἀλέξανδρος τοῦτο πέπονθε. καὶ ἀξιοῖ μὴ ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι τῇ ψυχῇ. μὴ γὰρ γίνεσθαι ἔν τι ἐκ τοῦ χρωμένου,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

καὶ τοῦ ὀργάνου. ὅθεν οὐδὲ τὸ κινητικὸν ἂν αὐτῇ δοίη, τοῦ κινουμένου ὡς κινουμένου εἶδος αὐτὴν τιθέ-
μενος, καὶ κατὰ τοῦτο μόνον αὐτὴν ἀκούων ἐντελέχειαν σώματος, τοῦ ἀριστοτέλους καὶ τὸ,
ὀργανικοῦ προσθέντος, καὶ ὡς αὐτῆς οὔσης τῆς χρωμένης καὶ κινούσης διαβεβαιουμένου,
καὶ διὰ τοῦτο τῆς φύσεως ἐξαιρούσης. ὅτι ἐκείνη μὲν τοῦ κινεῖσθαι καὶ πάσχειν ἀρχὴ, κινητι-
κὴ δὲ ἡ ψυχή. πῶς οὖν ἓν τὸ ζῶον ἐκ ψυχῆς ὂν καὶ σώματος, εἰ μὴ ἐκ τοῦ χρωμένου καὶ τοῦ ὀρ-
γάνου γίνεται ἕν τι. ἢ οὐκ ἀληθὲς τοῦτο ἁπλῶς. ἀλλά τινος δεῖται διορισμοῦ. ὅταν γὰρ ἡ τοῦ ὀρ-
γάνου χαρακτηριστικὴ διάθεσις, ἀπεσπασμένη τοῦ χρωμένου ᾖ, οὐ γίνεται ἕν, ὡς ἐπὶ τῶν τεχνῶν
ἔχει. ὅταν δὲ ἐκείνου ἐξάπτηται, καὶ συμφυῶς τῷ χρωμένῳ τὸ ὄργανον συνάπτηται, ἓν ἀποτε-
λεῖταί τι, οὐχ ὡς ἐξ ὕλης καὶ τοῦ ὀργανικοῦ εἴδους. ἤδη γὰρ ὄργανον ὑπόκειται, ἀλλ᾽ ὡς ἐξ ὀρ-
γάνου καὶ χρωμένου διὰ τὴν οὐσιώδη σύμφυσιν. ἐν κοινῷ δὲ γινομένους λόγους, τοὺς συμμέτρως καὶ
τοῖς πολλοῖς ἠρωτημένους καλεῖ, αἰνιττόμενος μὲν ἴσως καὶ τοὺς ἐν φαίδωνι, λέγων δὲ καὶ τοὺς ὑπ᾽
αὐτοῦ ἐν τῷ διαλόγῳ τῷ εὐδήμῳ γραφέντας ἐλεγκτικοὺς τῆς ἁρμονίας.

ΚΑῚ ΓᾺΡ τὴν ἁρμονίαν, κρᾶσιν καὶ σύνθεσίν τινα ἐναντίων εἶναι, καὶ τὸ σῶμα συγκεῖσθαι
ἐξ ἐναντίων.

Ο ὐ μόνον συγχωρεῖν ἡρμόσθαι τὸ σῶμα τῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ συλλογιζόμενος αὐτὸ, συγκεῖσθαι μὲν
τὸ ζῶον σῶμα καὶ κεκρᾶσθαι συμμέτρως ἐξ ἐναντίων ὡς ἐναργὲς λαμβάνων, πᾶν δὲ τὸ ἐξ ἐν-
αντίων συμμέτρως κεκραμένον ἢ συγκείμενον ἡρμόσθαι, καὶ δῆλον τὸ συναγόμενον. τὸ μὲν οὖν
ἡρμόσθαι τὸ ζῶον σῶμα, ἀληθές. οὐκέτι δὲ τὸ τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ εἶναι τὴν ψυχὴν, ὡς αὐτίκα
ἐπάγων δείκνυσι.

ΚΑΊΤΟΙ ΓΕ ἡ μὲν ἁρμονία, λόγος τίς ἐστι τῶν μιχθέντων ἢ σύνθεσις. τὴν δὲ ψυχὴν, οὐδέτε-
ρον τούτων εἶναι οἷόν τε. ἔτι δὲ τὸ κινεῖν οὐκ ἔστιν ἁρμονίας. ψυχῇ δὲ τοῦτο ἀπονέμουσι πάντες,
μάλισθ᾽ ὡς εἰπεῖν. ἁρμόζει δὲ μᾶλλον καθ᾽ ὑγιείας λέγειν ἁρμονίαν. καὶ ὅλως τῶν σωματικῶν ἀρε-
τῶν. ἢ κατὰ ψυχῆς.

Τ ί μὲν οὖν ἡ σύνθεσις καὶ τί ὁ λόγος, μικρὸν ὑποκατελθὼν αὐτὸς σαφηνίζει. τοσοῦτον δὲ καὶ
νῦν λαβὼν, ὅτι κρᾶσίς τις καὶ ὁ σύνθεσις καὶ ὁ λόγος πρὸς ἄλληλα τῶν μιχθέντων, τὴν ψυχὴν
οὐσίαν ἀλλ᾽ οὐ κρᾶσιν δείκνυσι διὰ τοῦ προκειμένου. ἐκ μὲν οὖν τοῦδε τοῦ λόγου, οὐ μόνον ἡ ὡς ὀργά-
νῳ χρωμένη τῷ σώματι ζωὴ, οὐκ οὖσα ἁρμονία ὑπέμνησται, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἡ αὐτοῦ ὁριστικὴ τοῦ ὀρ-
γάνου. πᾶσα γὰρ ζωὴ οὐσία, ἐπειδὴ καὶ τὸ ζῶον. καὶ ἐπειδὴ τῶν ἐναντίων δεκτική. τὸ δὲ ἐφεξῆς
ἐπὶ τῆς χρωμένης ἠρώτηται. αὕτη γὰρ ἡ κινοῦσα, ἣ οὐ μόνον ἐστὶν οὐσία, ἀλλὰ καὶ ἀρχικὴ οὐσία.
οὔτε δὲ οὐσία, οὔτ᾽ ἔτι μᾶλλον ἀρχικὴ ἡ κρατικὴ ἁρμονία. ἀφείσθω γὰρ νῦν ἡ κατὰ τοὺς πυθαγο-
ρείους, κἂν μαθηματικὴ ἡ ἁρμονία, οὐσία λεγομένη. ὁ δὲ ἐκ τῆς ὑγιείας καὶ ὅλως τῶν σωματι-
κῶν ἀρετῶν, τῇ τούτων παραθέσει τὸν ἔλεγχον ποιεῖται, τῶν τὴν ψυχὴν οἰομένων ἁρμονίαν
εἶναι σωματικήν. ἔστι μὲν γὰρ οὔτε ἡ ὑγεία ἢ ἰσχὺς ἢ κάλλος, ἢ ἃς κοινότερον σωματικὰς καλεῖ
ἀρετὰς, σωματικὰς τελειότητας οὔσας, ἁρμονία. ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν ἁρμονία καὶ συμμετρία ἐπιγινό-
μεναι, ἡ μὲν τῶν ποιοτήτων, ἡ δὲ τῶν ὁμοιομερῶν μορίων, ἡ δὲ τῶν ἀνομοιομερῶν. οὐ μὴν αὗται
αἱ συμμετρίαι οὖσαι, ἀλλ᾽ αἱ ἐπιγινόμεναι τελειότητες. πλὴν ταύταις ἂν δόξειε μᾶλλον προ-
σήκειν ἡ ἁρμονία ἢ τῇ ψυχῇ. ὅτι ὑγεία μὲν καὶ ἰσχὺς κἂν τῶν ζώντων ὦσι σωμάτων, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ
τὴν ψυχὴν, κατὰ δὲ τὸ σωματοειδὲς καὶ τὴν ἐκείνου ἐκφαίνονται εὐκρασίαν. ἡ δὲ ζωὴ καὶ ἡ ἐσχά-
τη κατὰ τὴν ψυχήν.

ΦΑΝΕΡΏΤΕΡΟΝ δ᾽ εἴ τις ἀποδιδόναι πειραθείη τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς ἁρμονίᾳ τι-
νί. χαλεπὸν γὰρ ἐφαρμόζειν.

Ἐ κ τῶν ἐνεργειῶν ἡ ἐπιχείρησις. ὧν γὰρ διάφοροι αἱ ἐνέργειαι, καὶ αὐτὰ διάφορα τὰ πράγμα-
τα. ψυχῆς μὲν οὖν ἐνέργειαι αἵ τε παθητικαὶ λεγόμεναι, ἃς καὶ πάθη καλεῖ, ὅσαι καὶ τοῦ σώμα-
τος κοιναί. ὀργὴ, πραότης, ἐπιθυμία ἀποστροφὴ, αἴσθησις, φαντασία. καὶ αἱ ἀπαθεῖς, ἃς ἔργα
προσαγορεύει, οἷαι αἵ τε θεωρητικαὶ ἐπιστῆμαι, καὶ αἱ νοήσεις τῶν χωριστῶν, χαλεπὸν μὲν οὖν μᾶλ-
λον δὲ ἀδύνατον, ὁποιανοῦν σωματικὴν ἁρμονίαν, τὰς τοιαύτας ἀποδοῦναι ἐνεργείας. τὸ γὰρ ζωτι-
κὸν ἁπάσαις ἐμφαίνουσι, καὶ τὸ κατὰ τὸ ζῶον χαρακτηρίζεσθαι, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν σύ-
στασιν, κἂν τοῦ συνθέτου ὦσιν. ἑτέρα δὲ παρὰ τὰ σώματα οὐσία ἡ ζωή. ἡ δὲ ἁρμονία τῶν μο-
ρίων, ἢ τῶν ποιοτήτων τῶν σωματικῶν σωματοειδής ἐστι διάθεσις, κἂν ζώντων ἢ σωμάτων, καὶ
οὐ ζωή.

Ἔ ΤΙ ΔΈ ΕἸ ΛΕΓΟΙΜΕΝ τὴν ἁρμονίαν, εἰς δύο ἀποβλέποντες. κυριώτατα μὲν τῶν
μεγεθῶν, ἐν τοῖς ἔχουσι κίνησιν καὶ θέσιν. τὴν σύνθεσιν αὐτῶν. ἐπειδὰν οὕτω συναρμόζω-
σιν, ὥστε μηδὲν συγγενὲς παραδέχεσθαι. ἐντεῦθεν δὲ, καὶ τὸν τῶν μεμιγμένων λόγον. οὐδετέ-
ρως μὲν οὖν εὔλογον.

Ἡ μὲν θέσις αὐτὴ ἡ πρὸς ἄλληλα ἐστὶ τῶν συνεχῶν καὶ ὑπομενόντων μορίων σύνταξις. δι' ὃ οὐδὲ τὰ τοῦ ἀριθμοῦ μόρια, ὅτι οὐ συνεχῆ. οὐδὲ τὰ τοῦ χρόνου διὰ τὸ μὴ ὑπομένειν. οὐδὲ τὰ τοῦ λόγου δι' ἄμφω. ἡ δὲ σύνθεσις πλειόνων ἂν εἴη πραγμάτων, θέσιν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα, μηδενὸς συγγενοῦς μέσου παρεμπίπτοντος. ἁρμονία γὰρ καὶ σύνθεσις πλείω τε ἀπαιτεῖ τὰ κείμενα, καὶ συνάπτει πρὸς ἄλληλα. δι' ὃ ἅπτεσθαι δεῖ καὶ ἀκριβῶς ἅπτεσθαι τὰ κυρίως συγκεῖσθαι λεγόμενα. ὡς μὴ τῶν συγγενῶν τι, ἢ ἀμφοτέροις ἐὰν ὅμοια, ἢ ὁποτέρῳ, ὅταν ἀνομοειδῆ τυγχάνῃ, παρεμπίπτειν μεταξὺ δύνασθαι. οἷον εἰ ξύλα εἴη, μὴ ξύλον, εἰ δὲ ξύλον καὶ λίθος, μήτε ξύλον μήτε λίθον. ὑγρὸν γάρ τι οἷον ἀέρα ἢ ὕδωρ, οὐ θαυμαστὸν παρεμπίπτειν. σύνθεσις δὲ αὕτη κυριώτατα λέγεται, ὅτι κατὰ τὴν θέσιν ἔχει τὸ σὺν ἀλλήλοις. ἐν γὰρ τῷ κυριώτατα μὲν τῶν μεγεθῶν ἐν τοῖς ἔχουσι κίνησιν καὶ θέσιν, τὴν σύνθεσιν αὐτῶν, οὐ τὴν ἁρμονίαν ἐπὶ τῆς συνθέσεως κυριώτατα λέγεσθαι ἀκουστέον. ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐχόντων κίνησιν καὶ θέσιν, τὴν σύνθεσιν κυριώτατα ἔχειν. τὰ δὲ φυσικὰ δηλῶν μεγέθη, κίνησιν αὐτὰ καὶ θέσιν ἔχειν ἔφη. τὰ γὰρ μαθηματικὰ θέσιν μὲν ἔχει, οὐ μὴν κίνησιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὸν τῶν μεμιγμένων λόγον, ἐκ τῆς κυρίως εἰρημένης συνθέσεως, καὶ τὴν κατὰ λόγον μίξιν τε καὶ κρᾶσιν, σύνθεσιν καλοῦμεν κοινότερον. οὐ γὰρ οἶνος οἴνῳ, ἀλλ' οἶνος μίγνυται ὕδατι, ὡς ἀλλοιοῦσθαι μὲν ἄμφω ὑπ' ἀλλήλων, καὶ μηδέτερον μένειν εἰλικρινές. μὴ μέντοι παντελῶς ἀπόλλυσθαι, ἢ θάτερον ὑπὸ τοῦ λοιποῦ ἐπικρατοῦντος ἄγαν. ὡς ὁ τοῦ οἴνου χοῦς εἰς θάλατταν ἐκχεόμενος. ἢ ἄμφω εἰς ἑτέραν τινὰ φύσιν ὑπό τινος ἄλλου μεταβάλλοντα. ὡς εἰ ὑπὸ πυρὸς καὶ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ οἶνος ἐξαερωθείη. δι' ὃ εἰ μέλλοι εἶναι μίξις, κατά τινα πάντως ἔσται, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν μιγνυμένων συμμετρίαν. ἵνα μὴ θάτερον ἄγαν ὑπερβάλλον, μεταβάλλῃ εἰς ἑαυτὸ τὸ λοιπόν. οὐκέτι γὰρ τοῦτο μίξις. ὡς ἔν γε τῇ κατὰ παράθεσιν συνθέσει, δύναται καὶ τῷ πολὺ ὑπερέχοντι συνηρμόσθαι. διὰ τὸ μὴ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων τὰ οὕτω συγκείμενα. οὐδετέρως μὲν οὖν εὔλογον, οὐδὲ τὴν κατὰ παράθεσιν ἁρμονίαν, οὐδὲ τὴν κατὰ μίξιν εἶναι ψυχήν. ἐπειδὴ οὐδέτερον τὸ ζωτικὸν ἐμφαίνει.

Ἡ ΔΕ ΣΥΝΘΕΣΙΣ τῶν τοῦ σώματος μερῶν, λίαν εὐεξέταστος. πολλαί τε γὰρ συνθέσεις τῶν μερῶν, καὶ πολλαχῶς.

Τουτέστιν εὐέλεγκτος. διὰ τὸ ἐναργεστέραν ἔχειν τὴν ἀτοπίαν. ἡ μὲν γὰρ μίξις ἐν τοῖς συνθέτοις σώμασιν ἐκ τῶν αὐτῶν πᾶσι στοιχείων, καὶ εἰ μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν ἐν πᾶσι λόγον. ἡ δὲ κατὰ τὰ μέρη οὐδὲ ἐξ ὑποκειμένων τῶν αὐτῶν. ἀλλὰ πῇ μὲν ὀστέων πρὸς ὀστέα ἢ πρὸς σάρκας. πῇ δὲ νεύρων ἢ ἀρτηριῶν ἢ καὶ ἀνομοιομερῶν, πρὸς ἕτερα ἀνομοιομερῆ. ὡς χειρὸς πρὸς ὦμον. οὐδὲ ἡ αὐτὴ σύνθεσις πάντως. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ὀστέου καὶ σαρκός, καὶ ὀστέου πρὸς ὀστέον, καὶ σαρκὸς πρὸς νεῦρον. πολλαὶ οὖν αἱ καθ' ἕκαστον ζῷον ἔσονται ψυχαί, πολλῶν τε τῶν συγκειμένων ὄντων μερῶν καὶ διαφόρων, καὶ πολλαχῶς γινομένων τῶν συνθέσεων.

ΤΙΝΟΣ οὖν, ἢ πῶς ὑπολαβεῖν χρὴ τὸν νοῦν σύνθεσιν εἶναι, ἢ καὶ τὸ αἰσθητικὸν ἢ ὀρεκτικόν.

Δύο λέγων ἕπεσθαι ἄτοπα τῇ ὑποθέσει, ἓν μὲν διὰ τὸ μὴ εὐλόγως ἡμᾶς ἀποδοῦναι δύνασθαι τὴν τῶν δὲ ἢ ἑτέρων σύνθεσιν εἶναι νοῦν, ἢ ἄλλην τινὰ ψυχικὴν δύναμιν. ἕτερον δὲ διὰ τὸ ἀπεμφαίνειν παντελῶς, πάντα τρόπον ἐκ τῆς συνθέσεως τῆς σωματικῆς τὰς ζωτικὰς ἀναπλάττοντα οὐσίας. τοῦτο γὰρ τὸ πῶς δηλοῖ.

ΟΜΟΙΩΣ ΔΕ ἄτοπον, καὶ τὸν λόγον τῆς μίξεως εἶναι τὴν ψυχήν. οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει λόγον ἡ μίξις τῶν στοιχείων, καθ' ἣν σάρξ, καὶ καθ' ἣν ὀστοῦν. συμβήσεται οὖν πολλάς τε ψυχὰς ἔχειν, καὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα. εἴπερ πάντα μὲν ἐκ τῶν στοιχείων μεμιγμένων. ὁ δὲ τῆς μίξεως λόγος, ἁρμονία καὶ ψυχή.

Ὁμοίως κατὰ τοσοῦτον, καθ' ὅσον πλείους καὶ οἱ τῶν μίξεων λόγοι, καὶ πλείους διὰ τοῦτο καὶ αἱ ψυχαὶ ἐν ἑκάστῳ. τῷ δὲ πάντα ἐκ τῶν αὐτῶν εἶναι στοιχείων οὐκέτι ὁμοίως. ἐκεῖ γὰρ καὶ διὰ τὸ μὴ ἐκ τῶν αὐτῶν εἶναι μερῶν τὸ ἄτοπον, συμβήσεται οὖν πολλάς τε ψυχὰς ἔχειν, καὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα, ἐν ἑκάστῳ γὰρ τῶν ὀργανικῶν μορίων, φλέβες, ἀρτηρίαι, νεῦρα, ὀστέα, σάρκες, ὑμένες. κατὰ διαφόρους μεμιγμένα λόγους, ὥστε καὶ πολλὰς εἶναι ψυχάς. καὶ οὐκ ἐν μόνῳ τῷ ὅλῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν ἀνομοιομερῶν μορίων τὸ πλῆθος τῶν ψυχῶν εἶναι.

ἈΠΑΙΤΗΣΕΙΕ δ' ἄν τις τοῦτό γε καὶ παρ' Ἐμπεδοκλέους. ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ἐν λόγῳ τινί φησιν εἶναι. πότερον οὖν ὁ λόγος ἐστὶν ἡ ψυχή, ἢ μᾶλλον ἕτερόν τι οὖσα ἐγγίνεται τοῖς μέλεσιν. ἔτι δὲ πότερον ἡ φιλία τῆς τυχούσης αἰτία μίξεως, ἢ τῆς κατὰ τὸν λόγον. καὶ αὕτη πότερον ὁ λόγος ἐστίν, ἢ παρὰ τὸν λόγον ἕτερόν τι. ταῦτα μὲν οὖν ἔχει τοιαύτας ἀπορίας. εἰ δ' ἔστιν ἕτερον ἡ ψυχὴ τῆς μίξεως, τί δή ποτε ἅμα τῷ σαρκὶ εἶναι ἀναιρεῖται καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις μορίοις τοῦ ζῴου. πρὸς δὲ τούτοις εἴπερ μὴ ἕκαστον τῶν μορίων ψυχὴν ἔχει, εἰ μὴ ἔστιν ἡ ψυχὴ ὁ λόγος τῆς μίξεως, τί ἐστιν ὃ φθείρεται

τῆς ψυχῆς ἀπολιπούσης. ὅτι μὲν οὖν οὔθ' ἁρμονίαν οἷόν τε εἶναι τὴν ψυχήν, οὔτε κύκλῳ περιφέρεσθαι, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κινεῖσθαι καθάπερ εἴπομεν, ἔστι καὶ κινεῖν ἑαυτήν. οἷον κινεῖσθαι μὲν, ἐν ᾧ ἐστι. τοῦτο δὲ κινεῖσθαι ὑπὸ τῆς ψυχῆς. ἄλλως δὲ οὐχ οἷόν τε κινεῖσθαι κατὰ τόπον αὐτήν.

Ἐπισημαίνεται καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, ὡς μὴ σαφῶς διορίζοντι τὸ ἐπιγινόμενον τῆς ζωῆς εἶδος, ἀπὸ τοῦ ὑπεστρωμένου αὐτῇ τῆς μίξεως τῶν στοιχείων λόγου, καὶ ὡς οὐ δὲ αὐτὴν τὴν φιλίαν διαρθροῦντι, πότερον μόνης ἐστὶ τῆς κατὰ λόγον μίξεως αἰτία, ἢ καὶ τῆς τυχούσης. κἂν γὰρ πᾶσα μίξις κατά τινα γίνηται λόγον, ἀλλὰ καὶ τὸ παρὰ φύσιν ἐν αὐτῇ πολύ, καὶ τὸ κατὰ φύσιν δὲ ἐν πλάτει, καὶ εἰ αὐτὸν τὸν τῆς μίξεως λόγον τὴν τῆς φιλίας τίθεται οὐσίαν, ἢ αἰτίαν μὲν τοῦ λόγου, ἑτέραν δὲ παρ' αὐτόν, εἶτα ἀπορίαν ἐπιφέρει τοῖς μὴ ὁμολογοῦσιν ἁρμονίαν εἶναι τὴν ψυχήν, καὶ μίαν ταύτην, πῶς καὶ μιᾶς ἀναιρουμένης μίξεως, τῆς καθ' ἣν τὸ σαρκίον εἶναι καὶ αἱ τῶν ἄλλων ἀναιροῦνται μίξεις μορίων, καθ' ἃς αὐτοῖς τὸ εἶναι ὡς ζώου μορίοις, ὡς καὶ τὴν ψυχὴν ἐξ ἀνάγκης ἀφίστασθαι, τοῦ δεκτικοῦ γινομένου ἀνεπιτηδείου. τοῦτο μὲν οὖν τὸ ἄπορον τείνει, πρὸς τοὺς μὴ ἕνα τὸν τῆς μίξεως οἰομένους εἶναι λόγον, ἀλλὰ πλείους καθ' ἕκαστον. καὶ ἀναπέμπει ἡμᾶς, εἰς τὸ καὶ πλείους ἅμα τοὺς λόγους τίθεσθαι, καθ' ἕκαστον τῶν ὁμοιομερῶν διαφερομένους, καὶ ἕνα τὸν τοῦ ὅλου ζώου ἐκ πάντων συμπληρούμενον, ὡς τῶν ἡγεμονικωτέρων αὐτοῦ φθειρομένων μορίων, καὶ τὸν ὅλον φθείρεσθαι. τὸ δὲ ἐφεξῆς αὐτὸ τοῦτο κατασκευάζειν βούλεται, τὸ τὴν ψυχὴν τὸν τῆς μίξεως εἶναι λόγον, διά τε τὸ ἕκαστον μόριον ψυχὴν ἔχειν, καὶ διὰ τὸ ἀπολειπούσης τῆς ψυχῆς φθείρεσθαι τὰ ὄργανα, ὡς ἀπολλύντα τοὺς λόγους. ἔχει μὲν οὖν ἕκαστον τῶν μορίων ψυχήν, μίαν δὲ καὶ τὴν αὐτὴν ἅπαντα ἑκάστῳ παροῦσαν. καὶ συντελεῖ μὲν ὁ λόγος τῆς μίξεως πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς παρουσίαν. ἐπιτηδείαν γὰρ εἶναι δεῖ τὴν ὑποδεξομένην φύσιν. οὐχ αὐτὸς δέ ἐστιν ἡ ψυχή. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ ἐν ἡ τῇ ὕλῃ ἐπιτηδειότης, ἔμφασις οὖσα ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ τῆς μίξεως λόγος, εἰκότως ἀπολειπούσης, καὶ ἡ ἔμφασις καὶ ὁ τῆς μίξεως φθείρεται λόγος. οἱ μὲν οὖν τὸ ἀκίνητον αὐτῆς δεικνύντες λόγοι, τὸ ἀσώματον αὐτῆς καὶ ἀμέριστον κατεσκεύαζον. οἱ δὲ τῆς ἁρμονίας ἐλεγκτικοί, οὐκ ἐῶσιν ὥστε τῶν συμβεβηκότων ἀσώματον αὐτὴν φαντάζεσθαι. ἀλλ' ὡς οὐσίαν καὶ ὡς ἀρχικὴν οὐσίαν. καὶ γὰρ κινητικὴν τίθενται, καὶ ὡς μίαν ἁπανταχοῦ τοῦ σώματος παροῦσαν πρεσβεύουσι, καὶ ὡς συνεκτικὴν αὐτοῦ, καὶ τῆς πρὸς ζωὴν ἐπιτηδειότητος αἰτίαν.

ΕΥΛΟΓΩΤΕΡΟΝ δὲ ἀπορήσειεν ἄν τις περὶ αὐτῆς. ὡς κινουμένης, εἰς τὰ τοιαῦτα ἀποβλέψας. φαμὲν γὰρ τὴν ψυχὴν, λυπεῖσθαι. χαίρειν. θαρρεῖν. φοβεῖσθαι. ἔτι δὲ ὀργίζεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ διανοεῖσθαι. ταῦτα δὲ πάντα, κινήσεις εἶναι δοκοῦσιν. ὅθεν οἰηθείη τις ἂν, αὐτὴν κινεῖσθαι. τὸ δὲ, οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον.

Ἐπειδὴ καὶ ἀσώματος ἡ ψυχή, καὶ ὡς οὐσία ἀσώματος, διακρίνει διὰ τῶν προκειμένων, τήν τε χαρακτηριστικὴν τοῦ ζῶντος σώματος ψυχήν, καθ' ἣν ἐστι ζῶον καὶ ζωτικῶς κινούμενον, καὶ τὴν ὡς κινοῦσαν καὶ τῷ ζῶντι ὡς ὀργάνῳ χρωμένην. καὶ πρός γε διττὴν ταύτην ἰδεῖν. τὴν μὲν ἐν τῷ κινητικῷ μόνῳ τῶν σωμάτων οὐσιωμένην, ἑτέραν παρὰ τὴν τῶν σωμάτων χρῆσιν οὐκ ἔχουσαν ἐνέργειαν. τὴν δὲ ὡς καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐνεργοῦσαν, καὶ τότε πάντως χωριζομένην σώματος. ἡ τοίνυν εὔλογος περὶ αὐτῆς ὡς κινουμένης ἀπορία, εἰς τὴν ὁριστικὴν τοῦ ζῶντος σώματος ἀποβλέπει ψυχήν, αὕτη γὰρ ὡς ζωτικῶς κινουμένου οὖσα ἐντελέχεια, δόξοι ἂν τὰ τοῦ κατ' αὐτὴν ὁριζομένου ἀναδέχεσθαι πάθη, πάλιν δὲ ὑπομνηστέον, ὡς ἄλλη μὲν ἡ ὡς φυσικῶς κινουμένου σώματος κίνησις, ὡς ἡ ἄνω τοῦ πυρὸς φορά, ἄλλη δὲ ἡ ὡς ἐμψύχου, ὡς αὔξησις καὶ βάδισις καὶ πτῆσις, καὶ ὡς μεριστὴ ἑκατέρα, καὶ διὰ τοῦτο μεριστῆς οὔσης οὐσίας. τοιαύτη δὲ ἡ εἰδοποιουμένη, ἀλλ' οὐχὶ ἡ εἰδητική. διὸ ὥσπερ ἐν τῷ ζῆτα τῆς μετὰ τὰ φυσικὰ ἀκίνητον τὸ φυσικὸν δείκνυσιν εἶδος, καίτοι τοῦ κινουμένου ὂν ὁριστικόν, οὕτως ἐνταῦθα καὶ τὴν τοῦ ζωτικῶς κινουμένου χαρακτηριστικὴν ψυχήν. διττῶν δὲ οὐσῶν τοῦ ζῶντος ἐνεργειῶν, τῶν μὲν τὸ σωματικὸν μᾶλλον ἐμφαινουσῶν, τῶν δὲ τὸ ζωτικόν, αὐξήσεως μὲν καὶ βαδίσεως τὸ σωματοειδές, αἰσθήσεων δὲ καὶ ἡδονῶν καὶ ὁμοίων τὸ ζωτικόν, αἱ μὲν πρότεραι ὁμολογουμένως εἰσὶ κινήσεις. αἱ δὲ δεύτεραι δοκοῦσιν εἶναι κινήσεις. παθεῖν μὲν γάρ τι δεῖ καὶ τὸ ὄργανον σῶμα ὄν. κίνησις δὲ ἡ τοῦ σώματος πεῖσις. ἀλλ' ἐπειδὴ ζῶόν ἐστι σῶμα, οὐχ ἁπλῶς πάσχει, ἀλλὰ μετὰ τῆς ζωτικῆς ἐνεργείας. τὸ δὲ ζωτικὸν μᾶλλον ἐμφαίνουσαι, ἐνέργειαι μᾶλλον ἂν ἢ κινήσεις εἶεν. διὸ καὶ κινεῖσθαι ἔφη, καὶ αὖθις ἐξ ὑποθέσεως.

ΕΙ ΓΑΡ ΚΑΙ ὅτι μάλιστα τὸ λυπεῖσθαι ἢ χαίρειν, ἢ διανοεῖσθαι κινήσεις εἰσί, καὶ ἕκαστον κινεῖσθαι τούτων.

Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπειον ζῶον λογικόν ἐστιν, ἔσται καὶ ἡ τοῦ ὀργάνου ὁριστικὴ διανοητική. ἀλλ' οὐ μόνη ἡ κινητικὴ ζωή. καὶ οὐ τὸ λυπεῖσθαι ἢ χαίρειν μόνα, ἀλλὰ καὶ τὸ διανοεῖσθαι κίνησις ἔσται ἢ κινεῖσθαι. ἄμφω γὰρ περὶ αὐτῶν εἴρηται. τὸ μὲν, εἰ αὐτὴν τὴν μετὰ πάθους ἐνέργειαν τὸ χαίρειν καὶ τὸ διανοεῖσθαι νοοῖμεν, τὸ δὲ, εἰ τὴν κατ' ἐνέργειαν μετάθεσιν. ὡς γὰρ τῆς λευκότητος τὸ λελευκᾶνθαι, οὕτω καὶ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

τῆς κινήσεως τὸ κινεῖσθαι, καὶ τὸ ἐνεργεῖν τῆς ἐνεργείας διενήνοχεν.

ΤΟ ΔΕ κινεῖσθαι, ἔστιν ὑπὸ τῆς ψυχῆς.

Τὰ μὲν προειρημένα τὴν τοῦ ὀργάνου, ὅπερ ἐστὶ τὸ ζῶον σῶμα, ὡς τοιούτου χαρακτηριστικὴν ἐξέφαινε ζωὴν, διὰ τῶν προσηκουσῶν αὐτῇ ἐνεργειῶν ταῖς σωματικαῖς συμπεπλεγμένων κινήσεσι, καὶ διὰ τῶν κινήσεων τινῶν δοκουσῶν εἶναι, καὶ οὐσῶν φορῶν τινῶν. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν χρωμένην τῷ ὀργάνῳ ἀνείσι ψυχὴν, διὰ τὸ πᾶν μὲν τὸ κινούμενον ὑπό τινος κινεῖσθαι, τὸ δὲ ὀργίλως ἢ διανοητικῶς κινεῖσθαι ὑπὸ ψυχῆς εἶναι, οὐ τῆς καθ' ἣν κινεῖται, ἀλλὰ τῆς ὑφ' ἧς, διοριζομένης καὶ ταύτης ἐκ τῆς ἐνεργείας. αὐτὸ γὰρ τὸ κινεῖν ταύτης ἴδιον, καὶ οὐ συμπεπλεγμένον τῷ κινεῖσθαι. ἀλλ' ὡς ποιητικὸν προσεχῶς αἴτιον, διακέκριται δὲ ἡ τοιαύτη ζωὴ τῆς πρότερον. ἡ τὸ ὑφ' οὗ, τῆς καθ' ὅ. καὶ ἡ τὸ καθαρῶς ἐνεργοῦν, τῆς συμπεπλεγμένως ταῖς σωματικαῖς κινήσεσιν. ἃ δὴ καὶ ἐφεξῆς ἀντιπαρατιθεὶς, ἐναργῶς τὸ διάφορον τῆς τε καθ' ἣν αἱ κινήσεις, καὶ τῆς ὑφ' ἧς παρίστησιν.

ΟΙΟΝ, τὸ ὀργίζεσθαι ἢ φοβεῖσθαι, τὸ τὴν καρδίαν ὡδὶ κινεῖσθαι. τὸ δὲ, διανοεῖσθαι, ἢ τοιοῦτον. ἴσως δὲ ἕτερόν τι. τούτων δὲ συμβαίνει τὰ μὲν κατὰ φορὰν τινῶν κινουμένων. τὰ δὲ, κατὰ ἀλλοίωσιν. ποῖα δὲ καὶ πῶς, ἕτερος ἐστὶ λόγος.

Τοῦ γὰρ ζώου ταῦτα, διὰ τὸ τὰς ἐνεργείας τὰς ζωτικὰς, μετὰ σωματικῆς γίνεσθαι κινήσεως ἢ φορᾶς ἢ ἀλλοιώσεως, ὡς ἐπὶ ὀργῆς μὲν, πηδώσης τῆς καρδίας. ἐπὶ δὲ φόβου, καταψύξεως σημαινούσης. ἐπὶ δὲ τοῦ διανοεῖσθαι ξηρότητός τινος ἐνίοτε.

ΤΟ ΔΕ λέγειν ὀργίζεσθαι τὴν ψυχὴν, ὅμοιον κἂν εἴ τις λέγοι τὴν ψυχὴν ὑφαίνειν ἢ οἰκοδομεῖν. βέλτιον γὰρ ἴσως, μὴ λέγειν τὴν ψυχὴν ἐλεεῖν ἢ μανθάνειν, ἢ διανοεῖσθαι. ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον τῇ ψυχῇ.

Ἐπειδὴ τὸ ὀργίζεσθαι καὶ μανθάνειν καὶ διανοεῖσθαι, ὅσον εἰς τὸ ζῶον καθήκει, κινεῖσθαί πως ἐστὶν, οὐκ ἂν εἴη τῆς ψυχῆς ἀλλὰ τοῦ ζώου. ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὑφαίνειν ἢ βαδίζειν. καὶ γὰρ ταῦτα τοῦ συναμφοτέρου. εἰ καὶ ταῦτα πλέον τὸ σωματοειδέστερον ἐμφαίνει ἢ τὸ ὀργίζεσθαι. ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον τῇ ψυχῇ, τῇ μὲν ὁριστικῇ τοῦ ὀργάνου, ὡς κατ' αὐτὴν ὀργιζόμενον καὶ διανοούμενον, καὶ ὅλως ζωτικῶς κινούμενον. τῇ δὲ κινητικῇ ὡς ὑπ' αὐτῆς κινούμενον. φαίνεται δὲ τῇ ψυχῇ εἰπὼν, οὐ τῇ ὁριστικῇ τοῦ ὀργάνου, ἀλλὰ τῇ κινητικῇ, ἣν καὶ μᾶλλον καλεῖ ψυχήν. τὴν γὰρ ἑτέραν ἢ εἴδωλον ψυχῆς, ἢ οὐκ αὐτὴν ψυχῆς. δηλοῖ δὲ ἐπιφέρων καὶ τάδε.

ΤΟΥΤΟ δὲ μὴ ὡς ἐν ἐκείνῃ τῆς κινήσεως οὔσης. ἀλλ' ὁτὲ μὲν, μέχρις ἐκείνης. ὁτὲ δὲ, ἀπ' ἐκείνης. οἷον, ἡ μὲν αἴσθησις ἀπὸ τωνδί. ἡ δ' ἀνάμνησις ἀπ' ἐκείνης, ἐπὶ τὰς ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις κινήσεις ἢ μονάς. ὁ δὲ νοῦς, ἔοικεν ἐγγίνεσθαι, οὐσία τις οὖσα, καὶ οὐ φθείρεσθαι.

Διὰ τῶν ἐναργεστέρων διακρίνει τὴν κινητικὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τοῦ ὀργάνου χαρακτηριστικῆς ζωῆς. αὕτη γὰρ εἰ καὶ μὴ αὐτὴ κινεῖται, ἀλλ' ὅμως ἐν αὐτῇ πως ἡ κίνησις, διὰ τὸ κατ' αὐτὴν τὸ κινούμενον ὁρίζεσθαι. ἐν δὲ τῇ κινούσῃ οὐδαμῶς, ὡς κατ' ἐνέργειαν ἱσταμένῃ ἀμερῆ, ἀλλ' οὐ μεριστήν, εἴτε αὐτὸ κινοίη τὸ ὄργανον. εἴτε κινηθέντος ἔξωθεν τοῦ ζώου, τὴν κριτικὴν τοῦ κινήσαντος προβάλλεται ἐνέργειαν κατ' αὐτὸ στᾶσα αὐτοῦ τὸ εἶδος. ὁτὲ μὲν γάρ φησι μέχρι ἐκείνης ἡ κίνησις. οὐχ ὅτι καὶ ἐν ἐκείνῃ. τοῦτο γὰρ ἀπέφησεν. ἀλλ' ὅτι ἡ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ γινομένη κίνησις ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ δηλαδὴ, εἰς τὴν καθαρὰν κριτικὴν ἐκείνης ἀποπερατοῦται ἐνέργειαν. ἡ δὲ ἀνάμνησις ἀπ' ἐκείνης, ἐπὶ τὰς ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις κινήσεις ἢ μονάς. ὅτε ἡ κινοῦσα ἀφ' ἑαυτῆς διὰ τῆς ἀναμνήσεως ἐγειρομένη, κινεῖ ἢ ἠρεμίζει τὸ ζῶον. ὅπερ αἰσθητήριον ἔφη. εἰ δὴ ἕτερον τὸ ἀφ' οὗ καὶ τὸ ἐφ' ὃ, ἑτέρα ἡ ψυχὴ αὕτη, εἰς ἣν ἀποτελευτᾷ ἡ αἴσθησις, καὶ ἀφ' ἧς ἄρχεται ἡ ἀνάμνησις, παρὰ τὸ ζῶον σῶμα. οὐ γὰρ ὡς σώματος ἁπλῶς ἡ αἴσθησις. ἀλλ' ὡς ζῶντος, οὐδὲ ὡς σώματος ἡ τοῦ αἰσθητηρίου κίνησις καὶ μονή. τῷ δὲ ζῶντι συνείληπται καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ αὐτοῦ ζωὴ, καὶ οὔτε ἐπὶ ταύτην ἀπὸ τοῦ ζῶντος ἡ ἀναφορὰ, οὔτε ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὸ ζῶον. οὐ γὰρ ἔχει οἰκείαν παρὰ τὸ σῶμα ἐνέργειαν, οὔτε κριτικὴν καθαρὰν, οὔτε ἀρχικὴν, ἅτε τοῦ ἀρχομένου οὖσα ὁριστικὴ, καὶ τὸ κριτικὸν ἐμπαθὲς διὰ τὸ σῶμα ἔχουσα. χρὴ δὲ καὶ τὴν αἴσθησιν εἰς καθαρὰν στῆναι ἐνέργειαν, καὶ τὸν κατὰ τὸ εἶδος τοῦ αἰσθητοῦ ὅρον. αὕτη μὲν οὖν ἡ τῆς κινούσης ψυχῆς, πρὸς τὴν τοῦ κινουμένου ὡς ζωτικῶς δὲ κινουμένου, χαρακτηριστικὴ ζωὴ, οὐκ ἀνθρώποις μόνοις ἀλλὰ καὶ πᾶσι προσήκει ζώοις. ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, ἣν νοῦν καλεῖ, κινητικὴ ἐνεργείας. ἐγγίνεσθαι γοῦν αὐτήν φησι δηλαδὴ τῷ σώματι, ἀλλά ποτε καὶ ὡς χωριστήν. ὅπερ ἀλλαχοῦ φησιν ἐπεισιοῦσαν, καὶ οὐσίαν τινὰ εἶναι ἀποφαίνεται. οὐχ ὅτι μὴ αἱ ἄλλαι ψυχαὶ οὐσίαι. πᾶσα γοῦν ζωὴ οὐσία. ἀλλ' ὡς ἄϋλον ὑπάρχουσαν καὶ καθ' αὑτὴν ὑφεστῶσαν. τὸ δὲ τὶς πρόσκειται, ἵνα τὴν πρὸς τὰς ἀεὶ μενούσας ἐν ἑαυταῖς ὕφεσιν αὐτῆς δηλώσῃ. οὕτω γὰρ καθ' αὑτὴν ἀσώματος καὶ ἄϋλος, ὥς ποτε καὶ σώματι ἐγγινομένη καὶ εἰς ὕλην ῥέπουσα οὐ φθείρεσθαι.

ΜΑΛΙΣΤΑ γὰρ ἐφθείρετ' ἂν ὑπὸ τῆς ἐν τῷ γήρᾳ ἀμαυρώσεως. νῦν δ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων συμβαίνει. εἰ γὰρ λάβοι ὁ πρεσβύτης ὄμμα τοιονδὶ, βλέποι ἂν, ὥσπερ καὶ ὁ νέος. ὥστε τὸ γῆ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ρας, οὐ τῷ τὴν ψυχὴν πεπονθέναι τι, ἀλλ' ἐν ᾧ· καθάπερ ἐν μέθαις καὶ νόσοις. καὶ τὸ νοεῖν δὴ καὶ τὸ θεωρεῖν μαραίνεται, ἄλλου τινὸς ἔσω φθειρομένου. αὐτὸ δὲ ἀπαθές ἐστι.

Ὅτι μὲν κατὰ στέρησιν ἡ φθορά, αὐτὸς ἐν τῷ πρώτῳ ἡμᾶς διδάσκει τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως. τῆς δὲ στερήσεως οὔτε τὸ εἶδος δεκτικόν, οὐ ἡ στέρησις. οὐδὲν γὰρ τοῦ ἀντικειμένου δεκτικόν. οὔτε τὸ συμφυῶς τοῦ εἴδους μετέχον. ὡς οὐδὲ τὸ πῦρ ψυχρότητος, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἐναντίου συμφυῶς μετέχειν. ὡς πᾶν τὸ φθειρόμενον διὰ τὴν ἐν τῷ ἀνεπιτηδείως δεχομένῳ ὑπόστασιν φθείρεσθαι. ἐκεῖνο γὰρ τῶν ἐναντίων δεκτικόν. ἥτις οὖν ψυχὴ καθ' αὑτὴν ὑφέστηκεν, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἀνεπιτηδείως ζῶντι τὸ εἶναι ἔχει, πάντως ἄφθαρτος. διὸ τῷ χωριστῷ τῆς ψυχῆς ἐπερειδόμενος, τὸ λογικὸν ἄφθαρτον εἶναι ἀποφαίνεται, κἂν τῷ τρίτῳ κἂν τούτοις. ἡ μὲν οὖν τοῦ ὀργάνου χαρακτηριστικὴ ζωή, καὶ ἡ ἐν τῷ χρῆσθαι τῷ ὀργάνῳ ὅλη οὐσιωμένη, οὐκ ἂν ἐκείνου ἄνευ ὑποσταίη. ὡς εἰ φθαρτὸν ἐκεῖνο εἴη, φθαρτὴν καὶ τὴν τοιαύτην ἀποφαίνειν ζωήν. εἰ μὴ καὶ ἀφθάρτου τινὸς εἴη ὀχήματος ἡ χαρακτηριστικὴ ἢ κινητική. ἡ δέ γε καὶ χωριστὰς ἔχουσα ἐνεργείας, ἣν νοῦν προσαγορεύειν ὁ ἀριστοτέλης εἴωθεν, ὡς ὁ πλωτὴρ τῆς νεὼς οὐχ ᾗ πλωτὴρ ἀλλ' ᾗ ἄνθρωπος χωρίζεται, οὕτω καὶ ἡ τοιαύτη χωρισθεῖσα τοῦ ὀργάνου ψυχὴ ἀποστήσεται. εἰσὶ δὲ τῆς λογικῆς ψυχῆς χωρισταί, αἱ πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρεπτικαί, καὶ αἱ τῶν κρειττόνων θεωρητικαί, αἱ αὐτῆς τῆς ἰδίου ἀντιληπτικαί, αἱ παντὸς εἴδους γνωστικαί, καὶ εἰς τὸ ἀμερὲς τὰς πολλὰς συναιροῦσαι ἰδιότητας. ὁ δὲ ἀριστοτέλης τεκμαίρεται τὸ χωριστὸν τῆς λογικῆς ἐνεργείας, ἐκ τοῦ ἀντικειμένως τῷ σώματι ἀκμάζειν αὐτήν, ἀκμάζει γὰρ ὅταν παρακμάζῃ τὸ σῶμα ὡς ζῶον, δηλαδὴ ἐν τῷ γήρᾳ. τότε γὰρ ἀμαυρουμένου τοῦ σώματος, καὶ τῶν χρωμένων αὐτῷ ζωτικῶν δυνάμεων ἀμυδρότερον ἐνεργουσῶν, διὰ τὴν τοῦ ὀργάνου ἀσθένειαν, διὸ τῶν τε αἰσθητικῶν καὶ τῶν ὀρεκτικῶν ἀσθενεστέρα ἡ λογικὴ ἀποτελεῖται, ὡς οὐ συγγινομένη οὐδὲ συμφθειρομένη τῷ σώματι. ἀκμάζοντί τε γὰρ οὐ συνήκμαζε. καὶ γηράσκοντι συνεμαραίνετο. τὸ μὲν οὖν συγγινόμενον καὶ φθειρόμενον, συναύξεσθαί τε καὶ συμφθίνειν ἀνάγκη. ὅθεν τὸ μὴ συναυξόμενον μηδὲ συμφθῖνον, οὔτε συγγίνεται οὔτε συμφθείρεται. οὐκέτι δὲ τὸ ἀνάπαλιν, εἰ τὰς ἐνεργείας τι ἔχει συνακμαζούσας, ἢ συμφθειρομένας τῷ ὀργάνῳ, ἤδη συγγίνεται πάντως καὶ συμφθείρεται τούτῳ τῷ σώματι. ἐνίοτε γὰρ οὐ τῷ αὐτό τι πάσχειν, ἀλλὰ διὰ τὸ ὄργανον ἡ δι' αὐτοῦ ἐνέργεια ἐπιδίδωσιν ἢ ἀμυδροῦται. ὃ καὶ αὐτὸς βουλόμενος ἐπισημαίνεται. ὡς οὐκ εἴ ποτε τὸ θεωρεῖν μαραίνεται ἐν νόσοις ἢ μέθαις, ἤδη καὶ τὸν νοῦν πάσχειν ἀνάγκη. οὐδὲ γὰρ ἡ κατ' ἐνέργειαν αἴσθησις ἀμυδροῦται, τῷ τὴν αἰσθητικὴν τι πάσχειν ψυχήν, ἀλλὰ τῷ τὸ ὑποκείμενον ὄργανον. εἰ οὖν λάβοι ὁ πρεσβύτης ὄμμα, βλέποι ἂν ὥσπερ ὁ νέος. οὕτως οὖν καὶ τὸ νοεῖν ἐν ταῖς παρὰ φύσιν διαθέσεσι παραποδίζεται, ἄλλου τινὸς ἔσω φθειρομένου. αὐτὸ δὲ ἀπαθές ἐστι τὸ νοοῦν δηλαδή. διατί οὖν ἡ μὲν αἴσθησις ἐν τῷ γήρᾳ παραποδίζεται κατὰ τὰς ἐνεργείας, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ νόησις. ἐπειδὴ ὡς καὶ αὐτὸς προϊὼν ἐρεῖ, ἡ μὲν χρῆται ὡς ὀργάνῳ τῷ σώματι. διὸ καὶ ἀπὸ τῶν σφοδροτέρων αἰσθητῶν ἀμβλύνεται πρὸς τὴν τῶν ἐλαττόνων κατάληψιν, ἡ δὲ λογικὴ θεωρία οὐ χρῆται, κἂν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸ σύνταξιν παρακολουθοῦν ἔχῃ, καὶ συνδιατιθέμενόν πως, ὡς τὸ ἐν φωτὶ σῶμα τὴν σκιάν. ἀνάπαλιν γοῦν αὕτη ἐκ τῆς τῶν μειζόνων θεωρίας ἐπιρρώννυται, πρὸς τὴν τῶν ἐλαττόνων, ἀλλ' εἰ μὴ χρῆται, πῶς ὅλως ἄλλου τινὸς ἔσω φθειρομένου ἢ πνεύματος ἢ κράσεως, μαραίνεται τὸ νοεῖν, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸ σχέσιν καὶ σύνταξιν, καὶ τὴν κατά τινας ἐνεργείας χρῆσιν, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὰς θεωρητικάς. ὡς καὶ ὁ κυβερνήτης ὑπὸ ἀνέμων καὶ κλύδωνος, οὐ πρὸς μόνην τὴν τῆς νεὼς παρεμποδίζεται χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς χωριστὰς τῆς νεὼς ἐνεργείας, διὰ τὴν ταραχὴν οὐδὲ ἐκείνας οἷός τε ὢν προβάλλειν. οὕτω καὶ εἰ βελόνην τις ἀπαρτήσειε τοῦ καρποῦ, πρὸς τὸ ῥάπτειν αὐτῇ χρωμένης τῆς χειρός, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ πλάττειν, οὐδενὸς πρὸς τοῦτο δεομένης ὀργάνου. ἀλλὰ τὸ κατὰ φύσιν μὲν μέγεθος καὶ τὴν οἰκείαν βαρύτητα ἐχούσης τῆς βελόνης, οὐδὲν πρὸς τὴν ταύτης χρῆσιν οὐδὲ πρὸς τὸ πλάττειν τι κωλύεται ἡ χείρ. βάρος δὲ πολὺ προσλαβούσης, οὐ πρὸς τὴν ῥαπτικὴν μόνην ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν πλαστικὴν ἐμποδίζεται. οὕτως οὖν καὶ ἡ λογικὴ ψυχή, κατὰ μὲν τὰς πρακτικὰς γνώσεις, χρωμένη τῷ σώματι οὐ μὴν καὶ κατὰ τὰς θεωρητικάς, βαρυνομένου αὐτοῦ καὶ παρὰ φύσιν διατιθεμένου, παραποδίζεται ταρασσομένη. ἕως ἂν αὐτῷ συνταράσσηται καὶ ὅλως ἔξω ῥέπῃ. οὐχὶ δὲ ἐν τῷ γήρᾳ, τῷ μὴ ταράσσεσθαι ἐν ταῖς κατὰ φύσιν τοῦ σώματος διαβολαῖς.

ΤΟ ΔΕ διανοεῖσθαι καὶ φιλεῖν ἢ μισεῖν, οὐκ ἔστιν ἐκείνου πάθη, ἀλλὰ τουδί, τοῦ ἔχοντος ἐκεῖνο, ᾗ ἐκεῖνο ἔχει. διὸ καὶ τούτου φθειρομένου, οὔτε μνημονεύει, οὔτε φιλεῖ. οὐ γὰρ ἐκείνου ἦν, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ, ὃ ἀπόλωλεν. ὁ δὲ νοῦς ἴσως θειότερόν τι καὶ ἀπαθές ἐστι.

Ἐπειδὴ τὴν διάνοιαν λογικὴν οὖσαν γνῶσιν, ἐν τοῖς τοῦ κοινοῦ πάθεσιν ἐτίθετο, νῦν δὲ τὸν νοῦν ἀπαθῆ τίθεται καὶ ἐγγίνεσθαι, λογικὴ δὲ γνῶσις καὶ ὁ νοῦς, διορίζεται, ὡς διάνοιαν μὲν αὐτὸς καλεῖ τὴν τοῦ λογικοῦ ζώου χαρακτηριστικὴν ζωήν, καὶ διανοεῖσθαι τὸ τοῦ λογικοῦ ζώου μετὰ πάθους ἐνέργημα. οὗ καὶ τὸ φιλεῖν καὶ τὸ μισεῖν. νοῦν δὲ αὐτὴν τὴν λογικὴν ψυχήν. ἢ ὡς χρωμένην ὡς ὀργάνῳ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

τῷ συνθέτῳ οἷος ὁ πρακτικὸς νοῦς, ἢ ὡς καθ' ἑαυτὴν ἐνεργοῦσα, οἷος ὁ θεωρητικός. ἄμφω δὲ ἡ αὐτὴ ἐνεργοῦσα ὡς ἀπαθὴς καὶ ὡς ἔχουσά τι θεῖον ὑμνεῖται. διὰ τὸ ὄντος ἀρχικὸν σωμάτων, διὰ τὸ εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρεπτικόν. διὰ τό τε πάντη ἀρρεπές. διὰ τὴν πρὸς τὰ κρείττω συναφήν.

ΟΤΙ ΜΕΝ οὖν οὐχ οἷόν τε κινεῖσθαι τὴν ψυχήν, φανερὸν ἐκ τούτων. εἰ δ' ὅλως μὴ κινεῖται, δῆλον ὡς οὐδ' ὑφ' ἑαυτῆς.

Ἐπειδὴ τὰς μεριστὰς καὶ συνεχεῖς καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν μόνας αὐτῷ δέδοκται κινήσεις καλεῖν, ὧν μάλιστα ἡ λογικὴ ἐξήρηται ψυχή

ΠΟΛΥ δὲ τῶν εἰρημένων ἀλογώτατον, τὸ λέγειν ἀριθμὸν εἶναι τὴν ψυχὴν κινοῦνθ' ἑαυτόν. ὑπάρχει γὰρ αὐτοῖς ἀδύνατα.

Ὅτι μὲν τὸν Ξενοκράτους τῆς ψυχῆς ὁρισμὸν διακαθαίρει, ἵνα μὴ κατὰ τὴν συνήθη τῶν ὀνομάτων χρῆσιν ἀκούωμεν, φανερόν. ὁ δὲ πραγματειώδης αὐτῷ τέτακται σκοπός, παντὸς μερισμοῦ τὴν ψυχικὴν οὐσίαν ὑπερέχουσαν δεῖξαι. οὐ τοῦ κατὰ συνέχειαν μόνου. τοῦτο γὰρ ἤδη δέδειχεν, ἀκίνητον αὐτὴν τὰς σωματικὰς κινήσεις δεδειχώς, καὶ καθ' ὅρους ἀεὶ βαίνουσαν, καὶ οὐ μέρεσι μέρη ἢ τὸ ὅλον γινώσκουσαν. δι' ὧν οὐ μόνον ὅτι οὐ σῶμα, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ ἄλλο τι μέγεθος ἔχειν ἐδείκνυτο. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ὁ συνήθως λεγόμενος ἀριθμός, ὅ, τε ἐκ μονάδων οἷος ὁ μαθηματικός, καὶ ὁ ἐκ σωμάτων ἀδιαιρέτων, ἢ ἐνεργείᾳ μόνον ἢ καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, ὡς οἱ περὶ Δημόκριτον ὑπετίθεντο, ἢ ὅλως τῇ θέσει ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένον, μεριστός ἐστιν, αὐτός τε ἐν διαιρέσει θεωρούμενος, καὶ τὰ συμπληροῦντα ἔχων μεριστὰ καὶ ἀπεστενωμένα, διὰ τῶν πρὸς Ξενοκράτην ἀντιρρήσεων, ὅτι οὐδὲ οὕτω μεριστὴ ἡ ψυχὴ δείκνυσιν, οὔτε ὡς ἀριθμός, οὔτε ὡς μονάδες ἢ στιγμαί, ἐξ ὧν ὡς ἀδιαιρέτων ὁ ἀριθμός. ὁ γὰρ ἐκ σωμάτων τινῶν ἀριθμὸς ὡμολογημένως αὐτῇ οὐ προσήκει. εἴ γε μηδὲν ἔχει μέγεθος. ὁ μὲν οὖν Ξενοκράτης ἀριθμοὺς τὰ εἴδη καὶ αὐτὸς προσαγορεύων, καὶ πᾶν εἶδος ἀμέριστον εἰδὼς τὸ δὲ κινούμενον μεριστόν, καὶ πάντως μετὰ τὰ εἴδη, τὴν μεσότητα τῆς ψυχῆς διὰ τῶν ἄκρων ἀμφοτέρων δηλοῖ, ἀριθμὸν κινούμενον αὐτὴν εἰπών, ὡς οὐχ ἁπλῶς οὖσαν εἶδος, ἀλλὰ τὸ ὅλον τοῦτο εἰς μερισμὸν ὑποβάν. οὐ μερισθὲν τελέως, ἀλλ' οὐδὲ μεῖναν εἶδος, τῷ χαλάσαι καὶ ἐκλῦσαί πως τὴν ἀμέριστον ἕνωσιν μεταξὺ γενόμενον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ κινούμενον ἁπλῶς, ἀλλ' ἑαυτὸν ἔφη κινοῦντα. ἵνα καὶ τὸ ἴδιον ἐμφήνῃ τῆς μεσότητος, κεχαλασμένης μέν, ὅπερ ἡ κίνησις σημαίνει, οὐχ οὕτω δὲ ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀποσπασθείσης. ὁ δὲ ἀριστοτέλης ἀριθμόν τε τὸ μεριστὸν ἀκούων πλῆθος, καὶ κίνησιν τὴν κατὰ συνέχειαν προϊοῦσαν, ἀναγκαίως ἄμφω τῆς ψυχῆς ἀποφάσκει, ὡς διὰ τὴν μεσότητα παντὸς ὑπερέχουσαν μερισμοῦ.

ΠΡΩΤΑ μέν, τὰ ἐκ τοῦ κινεῖσθαι συμβαίνοντα. ἴδια δέ, ἐκ τοῦ λέγειν αὐτὴν ἀριθμόν.

Διχῆ ἐνίσταται. καὶ ὅτι ἀριθμὸν ὅλως λέγει τὴν ψυχήν. καὶ ὅτι ἀριθμῷ τῷ ἐκ μονάδων ἢ ἐκ σημείων ἀσύγκλωστος ἡ κίνησις.

ΠΩΣ γὰρ χρὴ νοῆσαι μονάδα κινουμένην, καὶ ὑπὸ τίνος. καὶ πῶς, ἀμερῆ καὶ ἀδιάφορον οὖσαν. εἰ γὰρ ἐστι κινητικὴ, καὶ κινητή, διαφέρειν δεῖ.

Μεριστὴ γὰρ τὸ μεριστῶς ἐνεργοῦν. ἀμερὴς δὲ ἡ μονάς. καὶ ὑπὸ τίνος καὶ πῶς. οὔτε γὰρ ὑφ' ἑαυτῆς. ἐπειδὴ διάφορος ἡ κινητικὴ παρὰ τὴν ὡς κινουμένου ἰδιότης, ἡ δὲ μαθηματικὴ μονάς, οὔτε τὴν ἑτέραν ἐμφαίνει τούτων, οὔτε που καὶ ἀμφοτέρας. ἕξοι γὰρ ἂν καὶ τὸ πρὸς ἑαυτὴν διάφορον, ὡς ἅμα κινητική τε καὶ κινητή. ἁπλῆ δὲ ἀπεστενωμένως ἅπασα μονάς. οὔτε ὑφ' ἑτέρας, ἢ γὰρ ἂν ἔνδοθεν, καὶ ἔμψυχος ἔσται. οὐδεμία δὲ μονὰς ζωτικῶς ἐνεργεῖ. ἢ ἔξωθεν, καὶ ἢ ὠσεῖ ἢ ἕλξει. τὸ δὲ ἀμερὲς οὐδέτερον οἷόν τε. τὸ οὖν δεύτερον πῶς, τῷ ὑπό τινος συντεταγμένον. δηλωτικὸν τοῦ μήτε ὡς ἔμψυχον μήτε ἑτεροκινήτως.

ΕΤΙ Δ' ἐπεί φασι κινηθεῖσαν γραμμὴν, ἐπίπεδον ποιεῖν. στιγμὴν δὲ, γραμμήν. καὶ αἱ τῶν μονάδων κινήσεις, γραμμαὶ ἔσονται. ἡ γὰρ στιγμή. μονάς ἐστι, θέσιν ἔχουσα. ὁ δ' ἀριθμὸς τῆς ψυχῆς, ἤδη πού ἐστι, καὶ θέσιν ἔχει.

Καὶ τοῦτο εἰς ταυτὸν τείνει τὸ ἐπιχείρημα, οὐ συγχωροῦν τῷ μοναδικῷ ἀριθμῷ προσήκειν τὴν κίνησιν. ἀλλ' εἴπερ ἄρα, μᾶλλον τῷ ἐκ στιγμῶν κατὰ τὴν γραμμὴν ῥύσιν σημείου ὁριζομένους. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν στιγμήν τινες ὁρίζονται μονάδα θέσιν ἔχουσαν, κινοῖτο ἂν καὶ ὁ ἐκ μονάδων ἀριθμός, θέσιν προσλαβουσῶν, προσλαμβάνουσι δὲ ἐν τῇ πρὸς σῶμα τῆς ψυχῆς κοινωνίᾳ, εἴ γε τοιοῦτος ἀριθμὸς ἡ ψυχή. ἤδη γὰρ πού ἐστι, καὶ θέσιν ἔχει ἐν τῷ ἐμψύχῳ σώματι. ἀλλ' ἄτοπον καὶ τούτων συγχωρουμένων γραμμὴν εἶναι τὴν τῆς ψυχῆς κίνησιν. γραμμὴ γὰρ ἡ τῆς στιγμῆς ῥύσις.

ΕΤΙ Δ' ἀριθμοῦ μὲν, ἐὰν ἀφέλῃ τις ἀριθμὸν ἢ μονάδα, λείπεται ἄλλος ἀριθμός. τὰ δὲ φυτὰ, καὶ τῶν ζώων πολλὰ διαιρούμενα, ζῇ, καὶ δοκεῖ τὴν αὐτὴν ψυχὴν ἔχειν τῷ εἴδει.

Τοῦτο καθ' αὑτὸ ἐλέγχει ἀριθμὸν εἶναι τὴν ψυχήν, καὶ οὐκέτι ὡς κινούμενον. ὁ γὰρ ἀριθμὸς καὶ διαιρεῖται καὶ εἰς ἀλλοίους τῷ εἴδει ἀριθμούς, καὶ ἐλαττοῦται ἐν τῇ διαιρέσει. ἡ δὲ ψυχὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ ἐμψύχου

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

τομῇ μένει ἀδιαίρετος. καὶ πολλαπλασιαζομένη μὲν τῷ ἀριθμῷ ἐνίοτε. κατ' εἶδος δὲ ἀνεξάλλακτος μένουσα. ὡς ἐπὶ τῶν φυτῶν. ἐφ' ὧν καὶ οἱ ἀποκοπέντες κλάδοι τὴν αὐτὴν ἔχουσι ψυχὴν, οὐ δή που μίαν τῷ ἀριθμῷ τοῖς διαφόροις παροῦσαν, οὐ δὲ ἐν τῷ ὅλῳ φυτῷ, πολλῶν ὁμοειδῶν ὑπαρχουσῶν ἄλλης ἐν ἄλλῳ μορίῳ. τὸ γὰρ ἓν καὶ μιᾷ ζωοῦται ψυχῇ. πόθεν οὖν ἡ ἐν τῷ κλάδῳ ψυχή. ἔξωθεν φημὶ, ὅθεν ὅλως τοῖς ἐμψύχοις παραγίνεται, εἴτε τότε γινομένη εἴτε καὶ προϋφεστῶσα, εὐθὺς δὲ τῷ τμηθέντι ἐπιγινομένη κλάδῳ, ὡς ἤδη τελείαν τὴν τῆς μεταλήψεως ἔχοντι ἐπιτηδειότητα. διὰ γὰρ τὸ ἀμυδρὸν τῆς φυσικῆς ζωῆς, οὐ πολλῆς δεῖ τῇ φύσει πραγματείας, πρὸς τὴν τῆς ἐπιτηδειότητος τοῦ ὑποκειμένου παρασκευήν. οὕτω δὲ καὶ ζῶα ἔνια ἐκ σήψεως γίνεται, ἀρκούμενα μόνῃ τῇ ἐκ τῶν ὅλων ποιήσει. ὡς τά γε τελειότερα καὶ τῶν μερικωτέρων ποιητικῶν προσδεῖται αἰτίων. ἀλλὰ πῶς δὴ καὶ ζώων ἐνίων διαιρουμένων, ἑκάτερον τῶν τμημάτων ζῇ. θάτερον μὲν γὰρ ἐν ᾧ τὰ ἡγεμονικὰ μόρια οὐ θαυμαστὸν, τῆς αὐτῆς ἐν αὐτῷ μενούσης ψυχῆς. τὸ δὲ λοιπὸν πῶς. οὐ δὲ γὰρ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἅπαξ ἀποτετμημένον, οὐ δὲ ἑτέρα ζωοποιούμενον ψυχῇ, μὴ προσλαβὸν τὰ κυριώτερα μόρια, οἷς δέξεται τὴν ψυχήν. διὸ οὐ δὲ ἐπὶ πολὺ ἐπαρκεῖ. ἀλλὰ πῶς καὶ ἐφ' ὁποσονοῦν. οὐ δὲ γὰρ ἔμφασιν μόνην αἰτιᾶσθαι δυνατόν. ἐπειδὴ πρὸς τὸ κινεῖσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι, τελείας δεῖ παρουσίας τῆς κινητικῆς τε καὶ κριτικῆς ψυχῆς. μή ποτε οὖν καὶ τοῖς κεχωρισμένοις ἡ αὐτὴ παρεῖναι οὐ κωλύεται ψυχὴ, ἕως ἂν ἄμφω τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν ἄτομον τῆς ψυχῆς ζωὴν σώζῃ ἐπιτηδειότητα.

ΔΟΞΕΙΕ δ' ἂν οὐδὲν διαφέρειν, μονάδας λέγειν, ἢ σωμάτια σμικρά. καὶ γὰρ ἐκ τῶν Δημοκρίτου σφαιρίων, ἐὰν γένωνται στιγμαὶ, μόνον δὲ μένῃ τὸ ποσὸν, ἔσται τι ἐν αὐτῷ. τὸ μὲν, κινοῦν. τὸ δὲ, κινούμενον. ὥσπερ ἐν τῷ μεγέθει. οὐ γὰρ διὰ τὸ μεγέθει διαφέρειν ἢ σμικρότητι τοῦτο συμβαίνει τὸ λεχθὲν, ἀλλ' ὅτι ποσόν.

Τὸ μὲν νῦν ἐπαγόμενον ἄτοπον, τοῖς ὡς ἐκ μονάδων ἀριθμὸν ποιοῦσι τὴν ψυχήν ἐστι, τὸ ἐξ ἀνάγκης τὰς μὲν τῶν μονάδων κινητικὰς λέγειν, τὰς δὲ κινουμένας. ἐπεὶ εἰ ἑκάστη ἱκανὴ αὐτὴ ἑαυτὴν κινεῖν, τί δεῖ τοῦ πλήθους, ἀλλὰ μὴ ἑκάστη μονὰς ἐστὶ ψυχή. εἴπερ δὲ ἀριθμὸς, αἱ μὲν ἔσονται κινητικαὶ, αἱ δὲ κινούμεναι. ἀλλ' οὕτω διάφοροι κατ' εἶδος αἱ μονάδες ἔσονται πρὸς ἀλλήλας. στιγμή τε στιγμῆς διοίσει. αἱ γὰρ μονάδες θέσιν ἤδη ἐν σώματι ἔχουσαι, στιγμαὶ γίνονται. κοινοποιῶν δὲ τὸ ἄτοπον, καὶ πρὸς τὴν Δημοκρίτου περὶ ψυχῆς δόξαν, ὡς κἀκείνῃ ἑπόμενον, πρότερον τὸ διάφορον τῶν δοξῶν, τῆς τε Δημοκρίτου καὶ τῆς Ξενοκράτους, κατὰ τὸ πλῆθος τι λέγειν αὐτὴν, ὑπομιμνήσκει. ἵνα ὡς εἴρηται καὶ ἀμφοτέροις κοινὴ τὸ ἐντεῦθεν ἕπηται ἄτοπον. κἂν γὰρ ἐκ σωματίων τινῶν ποιῇ τὸν ἀριθμὸν ὁ Δημόκριτος, ἀλλ' ἐξ ἀδιαιρέτων διὰ ναστότητα, καὶ ἔτι ἀδιαφόρων κατ' εἶδος καὶ τὴν ὑποκειμένην φύσιν. ἀριθμὸς οὖν κατ' ἀμφοτέρους ἡ ψυχὴ ἐξ ἀδιαιρέτων καὶ ἀδιαφόρων. οὐδὲν γὰρ διοίσει πρὸς τὸ ἀριθμὸν εἶναι, τὸ τὰ μὲν σωμάτια ὄγκον ἔχειν. ὃ δὴ μέγεθος ἔφη. τὰς δὲ μονάδας εἶναι ἀμερεῖς, ἃς μικρὰς διὰ τοῦτο εἶπεν. ἀρκεῖ γὰρ τὸ ποσὸν κατὰ πλῆθος λέγειν ἑκάτερον, πρὸς τὸ ἔνια μὲν κινητικὰ, ἔνια δὲ κινούμενα ἐξ αὐτῶν ἐξ ἀνάγκης ὁμολογεῖν. ὅταν οὖν λέγῃ μόνον δὲ μένει τὸ ποσὸν, καὶ πάλιν ἀλλ' ὅτι ποσὸν, τὸ διωρισμένον λέγει ποσόν.

ΔΙΟ ἈΝΑΓΚΑΙΟΝ εἶναί τι τὸ κινῆσον τὰς μονάδας. εἰ δ' ἐν τῷ ζώῳ, τὸ κινοῦν ἡ ψυχὴ, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ, ὥστε οὐ τὸ κινοῦν καὶ τὸ κινούμενον ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ τὸ κινοῦν μόνον. ἐνδέχεται δὲ δή πως μονάδα ταύτην εἶναι. δεῖ γὰρ ὑπάρχειν αὐτῆς διαφορὰν πρὸς τὰς ἄλλας. στιγμῆς δὲ μοναδικῆς, τίς ἂν εἴη διαφορὰ, πλὴν θέσις.

Ἄλλο τι παρὰ τὰς κινουμένας δηλαδή. ἐπεὶ καὶ ἑκάστη μονὰς, καὶ τῶν Δημοκριτείων σφαιρῶν ἑκάστη ἔσται ψυχή. φησὶ δὲ μὴ ἐνδέχεσθαι μονάδα εἶναι τὴν κινοῦσαν. διαφορὰν γὰρ ἄν τινα ἔχοι πρὸς τὰς κινουμένας. οὐδεμιᾷ δὲ μονάδι πρὸς μονάδα διαφορά. ὡς οὐδὲ τοῖς κατὰ Δημόκριτον σφαιρίοις, ἐξ ὧν ἡ ψυχὴ, πρὸς ἄλληλά τίς ἐστι κατ' οὐσίαν διαφορὰ, πλὴν θέσις. τὰς δὲ μονάδας, ἐξ ὧν ἀριθμὸς ἡ ψυχὴ, στιγμὰς νῦν καλεῖ, ὡς θέσιν προσλαβούσας. διὰ τὴν ἐν σώματι αὐτῆς παρουσίαν. καὶ αἱ στιγμαὶ δὲ οὐ τῷ εἴδει, ἀλλὰ μόνῃ θέσει τῷ ὡδὶ ἢ ὡδὶ κεῖσθαι διαφέρουσιν.

ΕἸ ΜῈΝ οὖν εἰσὶν ἕτεραι αἱ ἐν τῷ σώματι μονάδες, ἢ στιγμαὶ, ἐν τῷ αὐτῷ ἔσονται αἱ μονάδες. καθέξει γὰρ χώραν στιγμῆς. καί τοι τί κωλύσει ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι, εἰ δύο καὶ ἀπείρους. ὧν γὰρ ὁ τόπος ἀδιαίρετος, καὶ αὐτά. εἰ δ' αἱ ἐν τῷ σώματι στιγμαί εἰσιν ὁ ἀριθμὸς ὁ τῆς ψυχῆς. ἢ εἰ ὁ ἐκ τῶν ἐν τῷ σώματι στιγμῶν ἀριθμὸς ἡ ψυχὴ, διατί οὐ πάντα ψυχὴν ἔχουσι τὰ σώματα. στιγμαὶ γὰρ ἐν ἅπασι δοκοῦσιν εἶναι, καὶ ἄπειροι. ἔτι δὲ πῶς οἷόν τε χωρίζεσθαι τὰς ψυχὰς καὶ ἀπολύεσθαι τῶν σωμάτων, εἴγε μὴ διαιροῦνται αἱ γραμμαὶ εἰς τὰς στιγμάς.

Ἐπειδὴ πᾶν μέγεθος στιγμὰς ἔχειν δοκεῖ, εἰ καὶ μὴ ἐνεργείᾳ ἀλλὰ δυνάμει, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ σῶμα, ἐρωτᾷ. πότερον ἕτεραι αἱ τῆς ψυχῆς μονάδες, θέσιν λαβοῦσαι, τῶν σωματικῶν στιγμῶν, ἢ αἱ αὐταί. εἰ μὲν οὖν ἕτεραι, τὴν τοῦ σώματος στιγμὴν χώραν ἕξει ἡ τῆς ψυχῆς. ἀμερὴς γὰρ οὖσα ἐν ἀμερεῖ

κείσεται. καὶ πρῶτον μὲν οὐ κατὰ τὸ μέγεθος ἑαυτοῦ τὸ σῶμα, οὐδὲ κατὰ τὴν συνέχειαν ἔσται ἔμψυχον. ἀλλὰ κατὰ μόνα σημεῖα. οὐ γὰρ σύγκειται τὸ συνεχὲς ἐκ τῶν στιγμῶν. ἀλλὰ παρὰ τοῦτο αὐτὸ οὐθεὶς νοῶ τὸ ἄτοπον, διότι μὴ ἰδίως ἐνίσταται πρὸς τὴν τῆς ἑτερότητος τῶν ψυχικῶν στιγμῶν παρὰ τὰς σωματικὰς ὑπόθεσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὅλως ἀριθμὸν ἐκ στιγμῶν τὴν ψυχὴν τιθεμένην, ἕτερον ἐπάγει. τί κωλύει εἰ δύο ἐν ταὐτῷ γίνονται στιγμαί, μὴ καὶ πλείους γίνεσθαι. ὥς καὶ πάσας τὰς ψυχικὰς ἐν μιᾷ εἶναι σωματικῇ. ἣν κοινότερον τόπον ἐκάλεσεν ὡς δεκτικὴν ἐκείνων. οὕτω δὲ συμβήσεται μόνον τὸ σωματικὸν σημεῖον εἶναι ἔμψυχον. εἰ δὲ μὴ ἕτεραι ἀλλ' αἱ αὐταὶ αἱ ψυχικαὶ ταῖς σωματικαῖς, ὡς εἶναι τὰς ἐν τῷ σώματι στιγμὰς τὸν ἀριθμὸν τῆς ψυχῆς, ἢ κάλλιον φάναι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῷ σώματι στιγμῶν εἶναι τὴν ψυχήν, πάντα ἔσται τὰ σώματα ἔμψυχα. εἴγε ἐν πᾶσι στιγμαί. τὸ δὲ καὶ ἄπειροι προσκείμενον, καὶ ἄλλό τι δηλοῖ ἑπόμενον τῇ ὑποθέσει ἄτοπον. οὐ γὰρ ἐνεργείᾳ ἀλλὰ δυνάμει ἐν τῷ σώματι, εἴπερ ἄρα αἱ στιγμαί. ἄπειροι δὲ αἱ δυνάμει. διὸ οὐδὲ ἀριθμὸς τὸ ἐξ αὐτῶν πλῆθος. πεπερασμένος γὰρ πᾶς ἀριθμός. πρὸς ὃ καὶ τὴν ψυχὴν δυνάμει ποιεῖν ἀλλ' οὐκ ἐνεργείᾳ ἐν τοῖς ἐμψύχοις. ἐπάγει δὲ καὶ ἄλλο τὸ ἀχώριστον ἔσεσθαι οὕτω τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος, ὃ οὐδὲ ἀληθὲς οὐδὲ αὐτοῖς ἀρέσκον τοῖς ταῦτα λέγουσιν. εἰ μὴ διαιροῦνται αἱ γραμμαὶ εἰς στιγμάς. οὕτω γὰρ ἂν μόνως χωρίζοιντο αἱ ψυχαί, εἰ τὰ μὲν σώματα εἰς ἐπιφανείας, αὗται δὲ εἰς γραμμάς, αἱ δὲ γραμμαὶ εἰς σημεῖα διαιροῖντο. ἔσονται γὰρ οὐκέτι μετὰ συνεχείας. ἀδύνατοι δὲ αἱ τοιαῦται διαιρέσεις. ὅτι οὐ μέρη ἀλλὰ πέρατα αἱ στιγμαὶ τῶν γραμμῶν, καὶ αὗται τῶν ἐπιφανειῶν, κἀκεῖναι τῶν σωμάτων.

ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ δὲ καθάπερ εἴπομεν, τῇ μὲν, ταυτὸ λέγειν τοῖς σῶμά τι λεπτομερὲς αὐτὴν τιθεῖσι. τῇ δ' ὥσπερ Δημόκριτος κινεῖσθαί φησιν ὑπὸ τῆς ψυχῆς, ἴδιον τὸ ἄτοπον. εἴπερ γάρ ἐστιν ἡ ψυχὴ ἐν παντὶ τῷ αἰσθανομένῳ, ἀναγκαῖον ἐν τῷ αὐτῷ δύο εἶναι σώματα, εἰ σῶμά τι ἡ ψυχή. τοῖς δ' ἀριθμὸν λέγουσιν ἐν τῇ μιᾷ στιγμῇ, πολλὰς στιγμάς. ἢ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχειν, εἰ μὴ διάφορός τις ἀριθμὸς ἐγγίνεται, καὶ ἄλλος τις τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν τῷ σώματι στιγμῶν. συμβαίνει τε κινεῖσθαι τὸ ζῷον, ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ, καθάπερ καὶ Δημόκριτον ἔφαμεν, αὐτὸ κινεῖν. τί γὰρ διαφέρει σφαίρας λέγειν μικράς, ἢ μονάδας μεγάλας, ἢ ὅλως μονάδας φερομένας. ἀμφοτέρως γὰρ ἀναγκαῖον κινεῖν τὸ ζῷον, τῷ κινεῖσθαι αὐτάς. τοῖς δὴ συμπλέξασιν εἰς τὸ αὐτὸ κίνησιν καὶ ἀριθμόν, ταῦτά τε συμβαίνει, καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα. οὐ γὰρ μόνον ὁρισμὸν ψυχῆς ἀδύνατον τοιοῦτον εἶναι, ἀλλὰ καὶ συμβεβηκός. δῆλον δ' εἴ τις ἐπιχειρήσειεν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς ἀποδιδόναι. οἷον, λογισμούς. αἰσθήσεις. ἡδονάς. λύπας. ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, ὥσπερ γὰρ εἴπομεν πρότερον, οὐδὲ μαντεύσασθαι ῥᾴδιον ἐξ αὐτῶν.

Φθάνει γὰρ εἰπών, ὡς τοῖς ἀριθμὸν ἑαυτὸν κινοῦντα λέγουσι τὴν ψυχὴν ὑπάρχει ἀδύνατα, πρῶτα μὲν τὰ ἐκ τοῦ κινεῖσθαι συμβαίνοντα ἄτοπα. ἴδια δὲ ἐκ τοῦ λέγειν αὐτὴν ἀριθμόν. ἀλλ' ἐπεὶ κινεῖσθαι εὐλόγως ἂν μόνοι αὐτὴν νομίζοιεν οἱ σῶμα οἰόμενοι, τὴν πρὸς τούτους κατὰ τὰ ἄτοπα κοινωνίαν, τῶν ἀριθμὸν αὐτὴν ὁριζομένων ἑαυτὸν κινοῦντα παραδίδωσιν, οὐκέτι κατὰ τὸ κινεῖσθαι, τοῦτο γὰρ ἤδη εἴρηται, ἀλλὰ κατὰ ἄλλας ἐπιβολάς. τοῖς μὲν γὰρ ἐν σῶμα συνεχὲς αὐτὴν φάσκουσιν, πῦρ ἢ ἀέρα ἤ τι ὅλως λεπτομερές, ἕπεται ἄτοπον τὸ δύο ἐν ταὐτῷ σώματα ποιεῖν, τό, τε κινοῦν καὶ τὸ κινούμενον. διὰ παντὸς γὰρ τοῦ ζῶντος ἥκει ἡ ψυχή. τοῖς δὲ ἐκ μονάδων ἀριθμὸν αὐτὴν φάσκουσι, τὸ δύο στιγμὰς ἢ καὶ πολλὰς ἐν ταὐτῷ ποιεῖν. καὶ πᾶσαι γὰρ αἱ τῆς ψυχῆς ἐν τῇ μιᾷ σωματικῇ ἔσονται. ἕτεραι γὰρ αἱ ψυχικαὶ στιγμαὶ παρὰ τὰς σωματικάς. ἵνα μὴ πᾶν σῶμα ἔμψυχον ὁμολογεῖν ἀναγκαζώμεθα. τοῖς δὲ πλῆθος αὐτὴν λέγουσι σωμάτων, κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῖς ἑπόμενον ἄτοπον, παρὰ τοὺς κινοῦντας αὐτήν, οἱ ἀριθμὸν εἰπόντες ἐκ μονάδων κοινωνοῦσιν. εἴρηται δὲ ἤδη τὸ τούτοις ἑπόμενον, τὸ τὰ μὲν κινοῦντα λέγειν τῶν ψυχικῶν μορίων, τὰ δὲ κινούμενα ἀδιάφορα ὄντα. ἕπεσθαι δέ φησι καὶ ἄλλα ἄτοπα, τοῖς εἰς ταυτὸ συμπλέξασιν ἀριθμὸν καὶ κίνησιν. ἃ καὶ εὐθὺς ἐπιφέρει, ὅτι οὐ μόνον τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἀδύνατον εἶναι τοιαύτην, ἀλλ' οὐδὲ συμβεβηκέναι αὐτῇ τὰ λεγόμενα δυνατόν, τουτέστι τὸν ἀριθμόν. οὐ γὰρ ὥσπερ τὴν κίνησιν ὑπάρχειν ἐλέγομεν τῇ ψυχῇ καὶ τοῖς πάθεσι κατὰ συμβεβηκός, τῷ τὸ σῶμα κινεῖσθαι, οὕτω καὶ τὸν ἀριθμόν. ποῖον γὰρ ἄν τις ἀριθμὸν τοῖς λογισμοῖς ἢ τοῖς ἄλλοις ἢ τοῖς πάθεσιν ἀποδοίη ἁπωσοῦν. χαλεπὸν γὰρ ἐφαρμόζειν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἁρμονίας ἔφη, εἰ ἐκ μονάδων δηλαδὴ νοοῖμεν τὸν ἀριθμόν. ἐπεὶ τῇ μεσότητι τῆς ψυχῆς, ἣν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἑαυτὸν κινοῦντος δηλοῦν ὁ Ξενοκράτης ἐβούλετο, καθ' αὐτὰ τῇ εἰς γένεσιν προελθούσῃ ὑπάρχει ταῦτα τὰ πάθη.

ΤΡΙΩΝ ΔΕ τρόπων παραδεδομένων, καθ' οὓς ὁρίζονται τὴν ψυχήν, οἱ μέν, τὸ κινητικώτατον ἀπεφήναντο, τῷ κινεῖν ἑαυτό. οἱ δέ, σῶμα τὸ λεπτομερέστατον. ἢ τὸ ἀσωματώτατον τῶν ἄλλων. ταῦτα δέ τινας ἀπορίας τε καὶ ὑπεναντιώσεις ἔχει, διεληλύθαμεν σχεδόν.

Οὐ ταὐτὸν τὸ τινὰ οὐσίαν ἢ ἐνέργειαν, ἢ ὅλως ὁποιανοῦν σκοπεῖν ἰδιότητα, καὶ τὸν τοῦ εἶναι αὐτῆς τρόπον. τὸ μὲν οὖν κινητικὴν εἶναι τὴν ψυχήν, καὶ ἀσωματωτέραν τῶν φαινομένων πάντων σωμάτων καὶ γνωστικήν,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

καὶ γνωστικὴν, τὴν τῶν ζώων, τὴν μὲν αἰσθητῶν μόνων, τὴν δὲ καὶ νοητῶν, ἀποδέχεται τῶν ἐπιβαλόντων. οὐ μὴν ἔτι τοῖς παραδεδομένοις ἀρέσκεται τρόποις. οὔτε γὰρ τῷ κινεῖν ἑαυτὴν, κινεῖν. οὔτε τῷ λεπτομερέστερον εἶναι σῶμα, ἀσωματωτέραν εἶναι. οὔτε τῷ ἐκ τῶν στοιχείων εἶναι γνωρίζειν τὰ πράγματα. ἀκίνητόν τε οὖσαν παντελῶς καὶ καθαρῶς ἀσώματον, καὶ οὐ κατὰ τὴν ὑλικὴν ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰδητικὴν ἔσωθεν ἀρχήν. ὑλικὰ δὲ τὰ στοιχεῖα. ὅτι μὲν οὖν καὶ ἀκίνητος τὰς σωματικὰς πάσας κινήσεις, καὶ ὅτι ἀσώματος ἥ τε τοῦ ὀργάνου ὡς ὀργάνου χαρακτηριστικὴ ζωὴ, καὶ μειζόνως ἡ χρωμένη καὶ κινητικὴ τοῦ ὀργάνου, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ νοερὰ, ἤδη διώρισε, διὰ τῶν τὰ ἀντικείμενα ἐλεγχόντων λόγων. ἐλέγχει δὲ λοιπὸν τοὺς ἐκ τῶν στοιχείων λέγοντας αὐτὴν εἶναι. ἵνα καὶ αὐτῶν τῶν ἁπανταχοῦ στοιχείων, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν συνισταμένων, δι᾽ ὁμοιότητος ᾖ γνωριστική. οὐ γὰρ ταύτῃ βούλεται τὴν ψυχὴν γινώσκειν ὁ ἀριστοτέλης. ἀλλ᾽ εἶναι μὲν συγγένειάν τινα καὶ οἰκειότητα τῷ γινώσκοντι πρὸς τὸ γνωστόν. εἴγε ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν γνῶσις κατὰ τὸ γνωστικὸν ἵσταται. εἰδητικὴν δὲ ταύτην καὶ οὐδαμῶς ὑλικήν. ἐπεὶ καὶ ὅταν σύνθετον ᾖ τὸ γνωστὸν ὡς τὸ αἰσθητὸν, οὐ κατὰ τὴν ὕλην οὐδὲ κατὰ τὸ συναμφότερον, ἀλλὰ κατὰ μόνον αὐτοῦ τὸ εἶδος ἕστηκεν ἡ γνῶσις, ὡς ἐνέργειαν οὖσαν καὶ οὐ πάθος. ἀλλὰ τὴν μὲν τῷ ὀργάνῳ συνεργῷ χρωμένην, οὐκ ἄνευ πάθους γινομένην, οὐκ ἐν αὐτῇ τῇ γνώσει ἀλλ᾽ ἐν αὐτῷ τῷ σώματι συνισταμένου τοῦ πάθους. καὶ τό τε γὰρ ἡ εἰς τὸ εἶδος ἀποτελευτῶσα κρίσις ἀπαθής ἐστιν ἐνέργεια, ἔτι καὶ κατ᾽ οἰκείαν ἐνέργειαν τοῦ γινώσκοντος ἐγγινομένη. ἔστι γάρ τι καὶ ἔξωθέν τινι κατ᾽ ἐνέργειαν ἐγγινόμενον εἶδος. ὡς τὸ φῶς τῷ ἀέρι οὐ κατὰ τροπήν τινα. ὡς τὸ ἄχρονον τῆς παρουσίας τε καὶ ἀπουσίας δηλοῖ. διὸ καὶ ἐντελέχεια λέγεται τοῦ διαφανοῦς. καὶ ὡς ἡ ζωὴ τῷ σώματι, καὶ ὅλως τῇ ὕλῃ τὸ εἶδος. ἀλλ᾽ ἔξωθεν. ἡ δὲ γνωστικὴ ἐνέργεια ἔνδοθεν. καὶ αὐτὴ οὐ τοῦ συνθέτου, ὡς ἡ θερμαντικὴ τοῦ πυρός. ἡ γὰρ εἰς εἶδος ἀποτελευτῶσα καὶ ἡ ἀμερὴς καὶ ὅλη ἐν τῷ νῷ, οὐ μεριστῆς ἀλλ᾽ ἀμερίστου ἐστὶν οὐσίας. ὅθεν καὶ ἀρχικὸν πᾶν τὸ καθαρὸν, κατὰ τὴν εἰδητικὴν ἔσω ἐνέργειαν. τὸ δὲ λογικῶς καὶ νοερῶς μειζόνως ἀρχικόν. καὶ μάλιστα ὅταν μὴ δὲ ὡς ὀργάνῳ χρῆται τῷ σώματι. τίς οὖν ἡ τοῦ γνωστικοῦ πρὸς τὸ γνωστὸν συγγένεια. εἰδητικὴ ὡς εἴρηται. καὶ αὐτὴ ζωτικὴ καὶ κριτική. ἡ δὲ εἰδητικὴ τὴν ἀμέριστον δηλοῖ πάντων πρὸς πάντα κοινωνίαν. καὶ ἥνωται μὲν ἀλλήλοις καὶ τὰ ἔσχατα εἴδη, τὰ τοῦ κινεῖσθαι ἄρχοντα, καὶ ὡς κινουμένων ὁριστικά. τὰ δὲ γνωστικὰ καὶ ὡς γνωστικῶς ἀλλήλων πεπληρωμένα. ἀλλ᾽ ἡ μὲν εἰλικρινῶς ἀμέριστος ἕνωσις τοῖς εἴδεσι πρόσκειται. ταῖς δὲ λογικαῖς οὐσίαις ἡ κατὰ λόγους κοινωνία. οὐ δὲ γὰρ οὐδὲ οἱ λόγοι ἀλλήλων εἰσὶν ἀπεσπασμένοι. ὅτι οὐκ ἐν μερισμῷ αὐτοῖς τὸ εἶναι, ἀλλ᾽ ἐν κοινωνίᾳ κεχαλασμένῃ καὶ ὑφειμένῃ τῆς ἀμερίστου ἑνώσεως. διάφορα δὲ τὰ μέτρα τῆς ὑφέσεως. τὰ μὲν γὰρ κατὰ λόγους τοὺς προσεχεῖς τοῖς νοεροῖς εἴδεσι γινώσκοντα, ὀλίγην ἔχει τὴν ὕφεσιν καὶ διαπρεπῆ τὴν κοινωνίαν. τὰ δὲ ἀπωτέρω, ἀνάπαλιν. καὶ τὰ μὲν τῶν πρώτων ἐστὶ θεωρητικὰ εἰδῶν, ὡς καὶ κατ᾽ οὐσίαν αὐτοῖς συνημμένα, καὶ οὐ πάντη ἐξωρέοντα. ἀλλὰ καὶ εἰς ἑαυτὰ καὶ εἰς τὰ κρείττω ἐπιφερόμενα. τὰ δὲ ἔσχατα ὅλα πρὸς τὸ ἔξω ἀποτεινόμενα, οὔτε τῶν κρειττόνων οὔτε ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῶν ἔξω κειμένων πραγμάτων ἐστὶ μόνων ἀντιληπτικά. οἷς καὶ αὐτοῖς συγγενῆ τὰ μέσα, οὐχ ὡς τὰ αὐτὰ ἀλλ᾽ ὡς μέσα ἐσχάτοις, ὡς ἀνάπαλιν ὅταν τὰ μέσα τῶν πρώτων ᾖ θεωρητικὰ, ἡ συγγένεια καὶ οἰκειότης ὡς δευτέροις ἐστὶ πρὸς πρῶτα. οὐχὶ οὖν τὴν πρὸς ἄλληλα τοῦ γνωστικοῦ καὶ τοῦ γνωστοῦ οἰκειότητα ἀναιρεῖται ὁ ἀριστοτέλης. ἀλλ᾽ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἐν ταυτότητι τὴν οἰκειότητα τίθεται εἶναι. μήτε γὰρ τοῖς ἐξῃρημένοις αἰτίοις, ὁ τῇ φιλίᾳ ἢ τῷ νείκει, ἐς ταυτὸν ἰέναι τὴν ψυχὴν, μήτε τοῖς ὑφειμένοις τοῖς τέτταρσι στοιχείοις. πῶς οὖν ταῦτα ὑλικὰ ὄντα γνώσεται. ὅτι καὶ ταῦτα κατὰ λόγους ὁρίζεται φυσικούς. οἷς καὶ αὐτοῖς συγγενὴς ὁ ψυχικός ἐστι λόγος. εἰ δὲ καὶ πᾶν τὸ δεκτικὸν οἰκείως ἔχειν δεῖ πρὸς τὸ ἐγγινόμενον εἶδος, καὶ τὸ εἶδος πρὸς τὴν ὑποδοχὴν, καὶ τῇ ὕλῃ ἔσται πρός τά τε εἴδη καὶ τοὺς λόγους οἰκειότης, κατὰ τὴν ἀμυδρὰν ἔμφασιν, καὶ τούτοις πρὸς τὴν ὕλην, κατὰ τὴν ὁριστικὴν ὑπεροχὴν, καὶ τὴν συνεκτικὴν καὶ ἑνοποιὸν ἀρχήν. οἰκεία δὲ ἥ τε ἕνωσις τοῖς ἑνιζομένοις, καὶ ἡ συνοχὴ τοῖς συνεχομένοις. οὐκ αὐτὰ οὖν ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ψυχῆς τὰ γινωσκόμενα πράγματα. ἀλλ᾽ αἱ πρὸς αὐτὰ συγγενεῖς εἰδητικαὶ ἰδιότητες. μᾶλλον δὲ εἰδητικαὶ μὲν ἐν τῷ νῷ, λογικαὶ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ διάφοροι πρὸς τὰ διάφορα. τῷ μὲν γὰρ κατὰ τὰ ἐν αὐτῷ εἴδη καὶ ἡ τῶν δευτέρων γνῶσις. τῇ δὲ κατὰ τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους οἰκείως πρὸς ἕκαστον τῶν γνωστῶν προβαλλομένους. ταῦτα δὲ καὶ τῇ τοῦ φιλοσόφου συμπροϊόντες λέξει θεωρήσωμεν.

Λ ΕΙΠΕΤΑΙ δὲ ἐπισκέψασθαι, πῶς λέγεται τὸ ἐκ τῶν στοιχείων αὐτὴν εἶναι. λέγουσι μὲν γὰρ ἵν᾽ αἰσθάνηταί τε τῶν ὄντων, καὶ ἕκαστον γνωρίζῃ. ἀναγκαῖον δὲ συμβαίνειν πολλὰ καὶ ἀδύνατα τῷ λόγῳ. τίθενται γὰρ γνωρίζειν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον. ὥσπερ ἂν εἰ τὴν ψυχὴν τὰ πράγματα τιθέντες. οὐκ ἔστι δὲ μόνα ταῦτα, πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα. μᾶλλον δὲ ἴσως ἄπειρα τὸν ἀριθμὸν, τὰ ἐκ τούτων. ἐξ ὧν μὲν οὖν ἐστιν ἕκαστον τούτων, γινώσκειν τὴν ψυχὴν καὶ αἰσθάνεσθαι. ἀλλὰ τὸ σύνολον τίνι γνωριεῖ, ἢ αἰσθήσεται. οἷον, τί θεὸς, ἢ ἄνθρωπος. ἢ σὰρξ. ἢ ὀστοῦν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Οὐ βουλόμενος αὐτὰ τὰ πράγματα ἐν τῇ ψυχῇ ὑπάρχειν, διαφαίνεται γὰρ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἄτοπον μάλιστα ἐπὶ τῶν σωμάτων. ὅτι οὐδὲ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα μόνα ἐν αὐτῇ ἀνάγκη ὑποτίθεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ σύνθετα πάντα. οὐ γὰρ ἐκ στοιχείων μόνων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς συνθέσεως γινώσκεται. δεῖ οὖν καὶ τὸν ἑκάστου ἐνυπάρχειν λόγον, εἰ μέλλοι καὶ τὸ σύνολον τουτέστι τὸ σύνθετον γνωρίζειν. θεὸν δὲ κατ' Ἐμπεδοκλέα λέγει, ἐκ τῶν στοιχείων ὄντα καὶ αὐτὸν, τὸν σφαῖρον. καὶ μαρτύρεται καὶ Ἐμπεδοκλέα ἐπὶ τῶν ὀστῶν, καὶ τὸν λόγον τῆς συνθέσεως παραδιδόντα. ἐπίηρος δὲ, τουτέστιν ἐναρμόνιος, εἴρηται ἡ γῆ ὡς κύβος, κατὰ τὴν πυθαγόρειον παράδοσιν. τὸν γὰρ κύβον διὰ τὸ δώδεκα μὲν ἔχειν πλευρὰς, ὀκτὼ δὲ γωνίας, ἓξ δὲ ἐπίπεδα, τὴν ἁρμονικὴν ποιοῦντα ἀναλογίαν, ἁρμονίαν ἐκάλουν. χοάνας δὲ καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ, ἐν οἷς ἡ τῶν μιγνυμένων γίνεται κρᾶσις,
» ἀΐδεα. φύσαι δ' ἐνὶ χοάνοισιν ἐείκοσι πᾶσαι ἐφύσων. ἃ καὶ εὔστερνα ὡς πλατέα διὰ τὸ χωρητικὸν καλεῖ. μίγνυσι δὲ πρὸς τὴν τῶν ὀστῶν γένεσιν, τέσσαρα μὲν πυρὸς μέρη, διὰ τὸ ξηρὸν καὶ λευκὸν χρῶμα ἴσως, πλείστου λέγων αὐτὰ μετέχειν πυρός. δύο δὲ γῆς. καὶ ἓν μὲν ἀέρος, ἓν δὲ ὕδατος. ἃ δὴ ἄμφω νῆστιν αἴγλην προσαγορεύει. νῆστιν μὲν διὰ τὸ ὑγρὸν, ἀπὸ τοῦ νάειν ἢ ῥεῖν. αἴγλην δὲ ὡς διαφανῆ.

ὉΜΟΙΩΣ δὲ καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ μὴ ἀγαθόν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Ἄτοπον μὲν καὶ τὰ σώματα ἁπλῶς ὅλως λέγειν ἐν τῇ ψυχῇ. ἀτοπώτερον δὲ τὸ καὶ ἄπειρα ὡς εἰπεῖν. διὰ τὸ καὶ κατ' εἶδος τὰ σύνθετα ἀπερίληπτα ἀνθρωπίνῃ εἶναι νοήσει. καὶ μειζόνως τὸ, καὶ στερήσεις ἐν εἰδητικῇ ἢ λογικῇ τίθεσθαι οὐσίᾳ. ἐν γὰρ τῷ ἐπικτήτως τῶν λόγων δεκτικῷ ὑφίσταται ἡ στέρησις. καὶ οὐδὲ ἐν τῇ συμφυῶς αὐτῶν μετεχούσῃ. καὶ πολὺ μᾶλλον οὐκ ἐν τῇ κατ' αὐτοὺς οὐσιωμένῃ. οὐ γὰρ ἔστιν ἀλλ' ἐνεργεῖ τὴν στέρησιν τὰ τῶν γινητῶν ὁριστικὰ εἴδη. ταῦτα μὲν ὡς ὑποστατικά. τὰ δὲ γνωστικὰ γνωστικῶς. τῷ προηγουμένως μὲν τὸ ἀγαθὸν γνωρίζειν. ὅταν δὲ γινῇ τὸ ἢ τὸ ἀγαθόν. οἶδεν αὐτὸ καὶ ἀναστελλόμενον ποτέ. καὶ αὐτὰ τῇ ἀναστολῇ τῇ τοῦ ἀγαθοῦ γνώσεως γινώσκοντα τὸ κακόν. ὡς ἡ ὄψις τὸ σκότος οὐ κατ' ἐπιβολὴν καθάπερ τὸ φῶς, ἀλλ' αὐτῷ τῷ μὴ θεωρεῖν φῶς. εἰ δὲ τὰ ὁπωσοῦν γνωστὰ αὐτά τις ἐν τῇ ψυχῇ τιθείη, οὐ τὸ ἀγαθὸν ἔσται μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐν αὐτῇ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων εἰδῶν ἐνέσονται στερήσεις.

ἜΤΙ ΔΕ, πολλαχῶς λεγομένου τοῦ ὄντος, σημαίνει γὰρ τὸ μὲν, τόδε τι. τὸ δὲ, ποσόν. ἢ ποιόν. ἢ καί τινα ἄλλην τῶν διαιρεθεισῶν κατηγοριῶν, πότερον ἐξ ἁπάντων ἔσται ἡ ψυχὴ, ἢ οὔ. ἀλλ' οὐ δοκεῖ κοινὰ πάντων εἶναι στοιχεῖα. ἆρ' οὖν ὅσα τῶν οὐσιῶν, ἐκ τούτων μόνων, πῶς οὖν γινώσκει καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἢ φήσουσιν ἑκάστου γένους εἶναι στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς ἰδίας, ἐξ ὧν τὴν ψυχὴν συνεστάναι. ἔσται ἄρα καὶ ποσόν. καὶ ποιόν. καὶ οὐσία. ἀλλ' ἀδύνατον ἐκ τῶν τοῦ ποσοῦ στοιχείων, οὐσίαν εἶναι, καὶ μὴ ποσόν. τοῖς δὴ λέγουσιν ἐκ πάντων, ταῦτά τε καὶ τοιαῦθ' ἕτερα συμβαίνει.

Στοιχεῖα ἑκάστου λέγει γένους τὰ κοινῇ μὲν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὸ γένος ὑπάρχοντα, οὐκέτι δὲ ἄλλῳ τινί. οἷον οὐσίας μὲν τὸ αὐθέδραστον καὶ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι. τὸ ἑδραστικὸν τῶν ἄλλων καὶ ὑποκείμενον αὐτοῖς τὸ ἑαυτοῦ ὄν. τὸ μηδὲν πρὸς τὸ εἶναι τῶν συμβεβηκότων δεῖσθαι. διὸ καὶ ἡ αὐτὴ καὶ μία τῷ ἀριθμῷ τῶν ἐναντίων ἐστὶ δεκτική. ποσοῦ δὲ τὸ μέτρον καὶ τὸ τοσόνδε. τὸ ἰσότητος καὶ ἀνισότητος δεκτικόν. τὸ καὶ πρὸς πέρας καὶ πρὸς ἀπειρίαν. ποιοῦ δὲ τὸ χαρακτηριστικόν. τὸ τοιόνδε. τὸ ὅμοιον. καὶ ἀνόμοιον. κοινὰ δὲ τῶν δέκα ἐστὶ μὲν ὅσα ὄντων στοιχεῖα. ἀλλ' οὐ συνωνύμως ἐπὶ πάντων λεγόμενα. διὸ νῦν οὐ δοκεῖ ἔφη εἶναι κοινὰ, ἀλλ' ὡς ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἕν. διὸ εἰ μὲν αὐτὰ τὰ γνωστὰ ἐνυπάρχει τῷ γινώσκοντι, δεῖ πολλαχῶς τὰ κοινὰ ὑπάρξαι, καὶ δεκαχῶς, ὁσαχῶς καὶ τὰ κοινά. εἰ δὲ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰ τῶν λόγων συγγένειαν, ἀρκεῖ καὶ ὁ εἷς λόγος τῆς ταυτότητος, τὸ ἁπανταχοῦ γινώσκειν ταὐτόν. οὐ γὰρ μόνου τοῦ συνωνύμως λεγομένου ἐστὶν ἑνὸς μία ἐπιστήμη. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀφ' ἑνὸς ἢ πρὸς ἕν. ὡς σαφῶς ταῦτα ἐν τῇ μετὰ τὰ φυσικὰ διώρισται. καθάπερ καὶ τοῦ ὑγιεινοῦ ἡ ἰατρική, καίτοι πολλαχῶς λεγομένου. πάλιν εἰ μὲν αὐτά τις λέγοι ἐνυπάρχειν τῇ ψυχῇ τὰ τῶν γνωστῶν στοιχεῖα, ἔσται ἡ ψυχὴ οὐκ οὐσία μόνον, ἀλλὰ καὶ ποιὸν καὶ ποσὸν καὶ τὰ ἄλλα γένη. ἡ δὲ λογικὴ πρὸς ἅπαντα οἰκειότης οὐδὲν κωλύεται εἶναι οὐσιώδης.

ἌΤΟΠΟΝ δὲ καὶ τὸ φάναι μὲν ἀπαθὲς εἶναι τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. αἰσθάνεσθαι δὲ τὸ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου, καὶ γινώσκειν τῷ ὁμοίῳ, τὸ ὅμοιον.

Καὶ ἐν ἄλλοις διώρισται ὡς τὸ ἐνεργείᾳ καὶ πάντῃ ὅμοιον ἀπαθὲς ὑπὸ τοῦ ὁμοίου, τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, καὶ τὸ ξηρὸν ὡσαύτως. οὕτω δὲ καὶ τὸ γνωστικὸν γνωστοῦ, ἀλλ' οὐ γνωστικοῦ. ἢ γὰρ καὶ αὐτοῦ. ἐπειδὴ καὶ τὸ γνωστικὸν γνωστὸν, ὥσπερ καὶ τὸ γνωστὸν γνωστικόν. καὶ γινώσκει ἐνίοτε ὡς γνωστικόν. διὸ οὐ καθ' ὁμοιότητα ἁπλῶς.

ΤΟ Δ' ΑἸΣΘΑΝΕΣΘΑΙ πάσχειν τι καὶ κινεῖσθαι τιθέασιν.

Οὐ κατὰ μόνην τὴν τοῦ ὀργάνου πάθην πάσχειν ὂν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν κρίσιν, ἢ κατὰ τὴν τοῦ

αἰσθητοῦ εἴδους ἑτέρου ὄντος τῷ λόγῳ παρὰ τὸ αἰσθητικόν, τελειοῦταί γε κατ' αὐτὴν τὴν αἰσθητικὴν ἐνέργειαν ποιεῖν ὄν.

ὉΜΟΙΏΣ δὲ καὶ τὸ νοεῖν τε καὶ γινώσκειν. πολλὰς δὲ ἀπορίας καὶ δυσχερείας ἔχοντος τοῦ λέγειν καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς, ὡς τοῖς σωματικοῖς στοιχείοις ἕκαστα γνωρίζεται καὶ πρὸς τὸ ὅμοιον, μαρτυρεῖ τὸ νῦν λεχθέν. ὅσα γὰρ ἔνεστιν ἐν τοῖς τῶν ζῴων σώμασιν ἁπλῶς γῆς. οἷον, ὀστᾶ. νεῦρα τρίχες. οὐθενὸς αἰσθάνεσθαι δοκεῖ. ὥστε οὐδὲ τῶν ὁμοίων. καίτοι προσῆκεν. ἔτι δ' ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν, ἄγνοια πλέον ἢ σύνεσις ὑπάρξει. γνώσεται μὲν γὰρ ἓν ἕκαστον. πολλὰ δ' ἀγνοήσει. πάντα γὰρ τὰ ἄλλα. συμβαίνει δὲ Ἐμπεδοκλεῖ γε καὶ ἀφρονέστατον εἶναι τὸν θεόν. μόνος γὰρ τῶν στοιχείων ἓν οὐ γνωριεῖ τὸ νεῖκος. τὰ δὲ θνητά, πάντα. ἐκ πάντων γὰρ ἕκαστον.

ΓΙΝΏΣΚΕΙΝ λέγων τὸ ἐπιστημονικῶς. καὶ αὐτὰ δὲ ποιεῖν τέ ἐστι καὶ πάσχειν. τὸ γνωρίζειν γὰρ τὰ ὄντα κατὰ μὲν αὐτὴν τὴν γνωστικὴν ἐνέργειαν, ποιεῖν ἂν εἴη. πάσχειν δὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ νοητοῦ ἢ ἐπιστητοῦ τελείωσιν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἄϋλα, ἐφ' ὧν συντρέχει εἰς ταυτὸν τῷ ὑποκειμένῳ τὸ γινώσκειν τε καὶ τὸ γινώσκεσθαι, ἅμα ἐστὶ ποιεῖν τε εἰς ἑαυτά, καὶ πάσχειν ὑφ' ἑαυτῶν. οὐ καθ' ὃ ὅμοια αὐτὰ ἑαυτοῖς, ἀλλὰ καθ' ὃ ἀνόμοιά πως τῷ λόγῳ. ἐπειδὴ αὐτὰ καὶ γνωστικὰ ἑαυτῶν, καὶ γνωστὰ ἑαυτοῖς. ἐπὶ δὲ τῶν ὑλικῶν οὐ συντρέχει τὸ γνωστὸν τῷ γνωστικῷ, ὡς ἐν τῷ τρίτῳ ἐρεῖ. ἀλλὰ καὶ τῷ ὑποκειμένῳ κεχώρισται, καὶ οὐ μόνον τῷ λόγῳ. οὐ δὴ οὖν τὸ πῦρ ὑπὸ πυρὸς γινώσκεται. γνωστὸν γὰρ ἀλλ' οὐχὶ καὶ γνωστικὸν τὸ πῦρ. καὶ ὅτι ἐπὶ τούτων οὐ συντρέχει ἀμφότερα. μαρτύρεται δὲ καὶ τὰ ἐναργῶς φαινόμενα. εἰ γὰρ ἡ γῆ ἐγίνωσκε, τὰ γηϊνώτερα ἂν τῶν μορίων ἦν καὶ αὐτὰ γνωστικά. καίτοι μάλιστα τῶν γηΐνων σωμάτων οὐδὲν αἰσθανόμενον. ἐν δὲ τῇ λέξει τῇ, μαρτυρεῖ δὲ τὸ νῦν λεχθέν, ἀντὶ τοῦ λεχθησομένου ἀποδεκτέον. ὡς δηλοῖ ἐπιφερόμενος ὁ γὰρ σύνδεσμος αἰτιολογικὸς ὤν. καὶ τὰ νεῦρα δὲ ἐν τοῖς ἀναισθήτοις τάττει, ὡς καὶ τὸ κατὰ τὴν ἁφὴν αἰσθητήριον τὸ πνεῦμα εἶναι βουλόμενος. δῆλα δὲ καὶ τὰ ἑξῆς ἐπιχειρήματα. τὴν γὰρ κυρίως ἀρχὴν ἑαυτῆς εἶναι γνωριστικήν, καὶ ὡς αὐτὸ τοῦτο οὔσης ἀρχῆς, καὶ δι' ἑαυτῆς καὶ τῶν ἀρχομένων πάντων κατὰ τὴν αἰτιώδη πάντων περιείληφεν. συμβαίνει δὲ τοῖς οὕτω μερίζουσι τὰς ἀρχάς, καὶ διὰ τῆς ὁμοιότητος τὴν γνῶσιν εἰσάγουσιν, ἑνὸς μόνου ἀποδιδόναι γνῶσιν ἑκάστῃ ἀρχῇ, τῶν δὲ ἄλλων ἄγνοιαν. τῷ δὲ ἀρχομένῳ καὶ ἐξ αὐτῶν συνθέτῳ τὴν πάντων γνῶσιν, πλὴν τοῦ σφαίρου. ὃν Ἐμπεδοκλῆς θεὸν ὑμνεῖ. ἐκεῖνος γὰρ μόνος τῶν συνθέτων τὸ νεῖκος οὐκ εἴσεται ἐπεὶ οὐ συμπληροῦται ἐξ αὐτοῦ.

ὍΛΩΣ ΔΈ διὰ τίν' αἰτίαν, οὐχ ἅπαντα ψυχὴν ἔχει τὰ ὄντα. ἐπειδὴ πᾶν ἢ στοιχεῖον, ἢ ἐκ στοιχείου ἑνός, ἢ ἐκ πλειόνων, ἢ πάντων. ἀναγκαῖον γὰρ ἐστὶν ἕν, τι γινώσκειν, ἢ τινά, ἢ πάντα.

ἘΠΕΙΔῊ νοῦς καὶ ψυχὴ τὰ γνωστικά, γνωστικὰ δὲ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν, καὶ τὸ ἀντίστροφον ἔσται ἀληθές, τὸ πᾶν στοιχεῖον καὶ ἐκ στοιχείων ψυχὴν εἶναι ἢ νοῦν. ἢ γοῦν ἔχειν ταῦτα καθ' ὃ γνωστικά. διότι μὴ κατ' ἄλλο τι ἢ γνωστικὸν ὥρισται. τὸ δὲ γνωστικὸν λέγουσι τοῖς στοιχείοις καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχειν.

ἈΠΟΡΉΣΕΙΕ δ' ἄν τις καὶ τί ποτέ ἐστι τὸ ἑνοποιοῦν αὐτά. ὕλῃ γὰρ ἔοικε τά γε στοιχεῖα. κυριώτατον γὰρ ἐκεῖνο τὸ συνέχον ὅ, τί ποτέ ἐστι.

ἍΠΑΝ σῶμα κἂν ἁπλοῦν κἂν σύνθετον ᾖ, ὡς τὸ εἶναι ἔχει οὐ καθ' ἑαυτὸ οὐδ' ὑφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καθ' ἕτερον τὸ εἰδητικόν, καὶ ὑφ' ἑτέρου τοῦ ποιητικοῦ ἢ τελικοῦ αἰτίου, οὕτω καὶ τὸ ἓν κατὰ τὸ εἰδητικὸν ἔχει, καὶ ὑπὸ τοῦ ὑποστατικοῦ αἰτίου. διὸ καὶ τὸ τὰ σύνθετα ἑνίζον ἐστί, τὸ μὲν εἶδος ὡς τὸ καθ' ὅ. τὸ δὲ ποιητικὸν ὡς τὸ ὑφ' οὗ. κυριώτερον δὲ δηλαδὴ τὸ τοῦ εἶναί τε καὶ τοῦ συνέχεσθαι αἴτιον, τῶν οὐσιωμένων τε καὶ ἑνιζομένων. τὰ δὲ στοιχεῖα οὐσιοῦταί τε καὶ ἑνίζεται. ὅπερ τὸ συνέχεσθαι δηλοῖ ἐν τοῖς ζῴοις τῇ ψυχῇ. κυριωτέρα ἄρα τῶν στοιχείων ἀρχὴ ἡ ψυχή. τὰ μὲν γὰρ ὡς ὕλη. ἡ δὲ ὡς τὸ εἶδος καὶ ὡς τὸ ποιοῦν. ἡ μὲν ὡς ζῶντος χαρακτηριστική, ὡς εἶδος. ἡ δὲ ὡς ὀργάνῳ χρωμένη, ὡς τὸ ποιοῦν.

ΤΗ͂Σ ΔΈ ψυχῆς, εἶναί τι κρεῖττον καὶ ἄρχον, ἀδύνατον. ἀδυνατώτερον δ' ἔτι, τοῦ νοῦ. εὐλογώτατον γὰρ εἶναι τοῦτο προγενέστατον καὶ κύριον κατὰ φύσιν. τὰ δὲ στοιχεῖά φασι πρῶτα τῶν ὄντων εἶναι.

ΤΟΥΤΈΣΤΙ τῆς λογικῆς ψυχῆς. αὕτη γὰρ ἡ ἐν ὑπάρχουσα. καὶ αὕτη προγενεστέρα ἐστὶ κατὰ τὴν τοῦ λόγου ἀκολουθίαν. ὅπερ τὸ εὔλογον σημαίνει. διὰ τὸ ἐγίνεσθαι καὶ μὴ φθείρεσθαι καθάπερ πρότερον ἔφη. καὶ κυρία κατὰ φύσιν. κυριώτατον γὰρ τὸ καὶ τοῦ γίνεσθαι καὶ τοῦ εἶναι ἐξῃρημένως αἴτιον. οὐ καλῶς ἄρα τινὲς τὰ σωματικὰ στοιχεῖα, ὡς πρῶτα τῶν ὄντων πρεσβεύουσι. δι' ὧν ἐδήλωσε καὶ ὅπως γινώσκει ἡ ψυχή. ὅτι ὡς εἶδος οὖσα γνωστικόν. ὥστε καὶ ἡ πρὸς τὰ γνωστὰ αὐτῆς οἰκειότης, οὐχ ὑλικὴ ἀλλ' εἰδητικὴ νοείσθω συγγένεια.

ΠΆΝΤΕΣ δὲ, καὶ οἱ διὰ τὸ γνωρίζειν καὶ αἰσθάνεσθαι τὴν ψυχὴν τὰ ὄντα, ἐκ τῶν στοιχείων λέγοντες αὐτήν, καὶ οἱ τὸ κινητικώτατον, οὐ περὶ ἁπάσης λέγουσι ψυχῆς. οὔτε γὰρ τὰ αἰσθανόμενα

πάντα κινητικά. φαίνεται γὰρ εἶναί τινα μόνιμα τῶν ζώων κατὰ τόπον. καίτοι δοκεῖ γε ταύτην μόνην τῶν κινήσεων κινεῖν ἡ ψυχὴ τὸ ζῶον.

Ὁ σκοπὸς τῶν προκειμένων ῥημάτων ἐν τούτοις, ἐνδείξασθαι εἶναι μέν τι κοινὴ πάσῃ ὑπάρχον ψυχῇ, οὐ συνωνύμως λέγω, ἀλλ' ὡς τὰ ἀφ' ἑνὸς καλούμενα, καθάπερ τὸ ὂν, τὸ ἀγαθόν, τὸ ὑγιεινόν. ἡ κίνησις. εἶναι γάρ τι δεῖ τοιοῦτον, ὃ πάσῃ ὑπάρχει ψυχῇ, καθ' ὃ καὶ κοινωνοῦσιν ἀλλήλαις, καὶ τῶν ἄλλων χωρίζονται. παρὰ δὲ τοῖς πρεσβυτέροις μὴ παραδεδόσθαι τὸ κοινόν. οὔτε γὰρ τὸ γνωριστικὸν καὶ αἰσθητικὸν, οὔτε τὸ κατὰ τόπον κινητικὸν πάσῃ ὑπάρχει. γνωριστικὸν δὲ ἔοικε τὸ λογικῶς λέγειν γνωστικόν. δι' ὃ ἀποκατιὼν νοῦν αὐτὸ καλεῖ. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ τὸ κατὰ τόπον κινητικὸν, τὸ κινητικὸν ἁπλῶς δόξει πάσῃ ὑπάρχειν. καὶ γὰρ τῇ φυτικῇ τὸ αὐξητικόν. ὃ ἦν κατὰ ποσὸν κινητικόν. ἀλλὰ δοκεῖ φησι μόνην τὴν κατὰ τόπον κινεῖν ἡ ψυχὴ τὸ ζῶον. ἐπειδὴ μηδενὶ τῶν ἐκτὸς χρωμένη, αὐτὸ οὕτως κινεῖ. ὡς τό γε αὐξητικὸν ἔξωθεν οὖσι τοῖς σιτίοις χρῆται. μή ποτε δὲ καὶ ὡς τῆς φυτικῆς οὐκ ἐχούσης ἐναργῶς τὸ ὑφ' οὗ, ἐπικλινούσης δὲ μᾶλλον εἰς τὸ καθ' ὃ, διὰ τὸ φύσεως τινὸς οὔσης. καὶ γὰρ ἡ φύσις ἀρχὴ τοῦ κινεῖσθαι καὶ τοῦ πάσχειν. ἵνα καὶ ἐπὶ τῶν φερομένων τὸ καθ' αὑτὸ κινοῦν τὸ ἀποτεθὲν ᾖ. ὡς καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν κινουμένων, ἐναργὴς ἡ ἀπὸ τῆς ψυχῆς κίνησις, διὰ τὸ καθ' ὁρμὴν γίνεσθαι.

Ὁμοίως δὲ καὶ ὅσοι τὸν νοῦν καὶ τὸ αἰσθητικὸν ἐκ τῶν στοιχείων ποιοῦσι. φαίνεται γοῦν τά τε φυτὰ ζῆν, οὐ μετέχοντα φορᾶς οὐδ' αἰσθήσεως, καὶ τῶν ζώων πολλὰ διάνοιαν οὐκ ἔχειν.

Ὁμοίως γὰρ καὶ οὗτοι οὐ περὶ πάσης λέγουσι ψυχῆς. οὔτε γὰρ τὰ ἄλογα διάνοιαν ἔχει. ταύτην νῦν διάνοιάν τε καὶ νοῦν λέγων. ἵνα τὴν λογικὴν δηλώσῃ ζωήν. οὔτε τὰ φυτὰ αἴσθησιν ἢ φοράν. δι' ὃ οὐδὲ τοὺς τὸ κατὰ τόπον κινητικὸν αὐτῇ ἀποδιδόντας περὶ πάσης λέγειν ὑπέμνησεν.

Εἰ δέ τις καὶ ταῦτα παραχωρήσειε καὶ θείη τὸν νοῦν μέρος τι τῆς ψυχῆς. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ αἰσθητικόν, οὐδ' ἂν οὕτω λέγοιεν καθόλου περὶ πάσης ψυχῆς, οὐδὲ ὅλης οὐδὲ περὶ μιᾶς. τοῦτο δὲ πέπονθε καὶ ὁ ἐν τοῖς ὀρφικοῖς ἔπεσι λόγος. φησὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνεόντων φερομένην ἀπὸ τῶν ἀνέμων, οὐχ οἷόν τε δὴ τοῖς φυτοῖς τοῦτο συμβαίνειν, οὐδὲ τῶν ζώων ἐνίοις, εἴπερ μὴ πάντα ἀναπνέουσι. τοῦτο δὲ λέληθε τοὺς οὕτως ὑπειληφότας.

Ἐπειδὴ μυθικώτερον, ὡς αὐτὸς ἔφη, οἱ πυθαγόρειοι καὶ τὰ ἄλογα ἐδόκουν ταῖς λογικαῖς ζῴου ψυχαῖς, ἔνιοι δὲ καὶ τὰ φυτὰ ὡς ἐμπεδοκλῆς, οὕτω δ' ἂν καὶ τὸ κινητικὸν κατὰ τόπον καὶ τὸ αἰσθητικὸν καὶ πρός γε τὸ νοητικὸν πάσαις ἡρμόττε ψυχαῖς, εἴ τις φησὶ καὶ ταῦτα ἄτοπα ὄντα συγχωρήσειεν, ἵνα πάσης ψυχῆς μέρος ᾖ τὸ νοητικὸν καὶ αἰσθητικὸν, οὐδ' ἂν οὕτω λέγοιεν καθόλου περὶ πάσης ψυχῆς. ἀντὶ τοῦ περὶ τῆς πάσης. ὅπως γὰρ εἴπε περὶ πάσης ἑρμηνεύων ἐπήγαγεν, οὐδὲ περὶ ὅλης οὐδὲ περὶ μιᾶς ὡς ἐχούσης ἑκάστης καὶ ἄλλας δυνάμεις. περὶ ὧν οὐδὲν εἰρήκασι. δῆλον δὲ ὡς καὶ οἱ δι' ἀναπνοῆς ἕλκεσθαι τὴν ψυχὴν λέγοντες ἀπὸ τῶν ζώων, οὐ περὶ πάσης λέγουσιν. οὔτε γὰρ ἅπαν ζῶον οὔτε τῶν φυτῶν τι ἀναπνεῖ. ἔοικε δὲ ὁ ὀρφεὺς τὴν μὲν τῶν σωμάτων πρὸς ζωὴν ἐπιτηδειότητα ἀναπνοὴν καλεῖν. τὰς δὲ ὁλικὰς κινητικὰς αἰτίας ἀνέμους. ὧν οὐκ ἄν ποτε χωρὶς αἱ μερικαὶ ψυχώσειαν τὰ ἐπιτήδεια σώματα. τοῦτο δὲ λέληθε φησὶ τὸ μὴ πάντα ἀναπνεῖν, τοὺς οἰομένους κατὰ ἀλήθειαν πάντα τὰ ζῶντα δι' ἀναπνοῆς ψυχοῦσθαι.

Εἴπερ δεῖ τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖν οὐθέν. δεῖ ἐξ ἁπάντων. ἱκανὸν γὰρ θάτερον μέρος τῆς ἐναντιώσεως, ἑαυτό τε κρίνειν καὶ τὸ ἀντικείμενον. καὶ γοῦν τῷ εὐθεῖ καὶ αὐτὸ καὶ τὸ καμπύλον γινώσκομεν. κριτὴς γὰρ ἀμφοῖν ὁ κανών. τὸ δὲ καμπύλον, οὔθ' ἑαυτοῦ, οὔτε τοῦ εὐθέος.

Ὅτι μὲν οὐ στοιχειώδης ἡ πρὸς τὰ γνωστὰ τῆς ψυχῆς οἰκειότης ἵνα γινώσκῃ, ἀλλ' εἰδητικὴ καὶ ἀρχικὴ τῶν ἐνύλων καὶ ἑνοειδὴς ὡς ἀμέριστος, δι' ὃ καὶ ταῦτα ἑνίζει ἀλλήλοις τὰ ἐν τοῖς ἐμψύχοις στοιχεῖα, ἤδη διήρθρωται. νῦν δὲ προστίθησιν ὡς εἰ καὶ ἔδει ἐκ στοιχείων αὐτὴν ποιεῖν, ἵνα οὕτως ἡ πρὸς τὰ γνωστὰ σώζηται συγγένεια, οὐκ ἐκ πάντων ἔδει. ἀρκεῖν γὰρ θάτερον τῶν ἐναντίων ἑαυτό τε κρίνειν καὶ τὸ ἐναντίον. τοῦτο δὲ οὐχ ἁπλῶς ἀληθὲς οἶμαι. ἀλλ' ὅταν θατέρου στέρησις ᾖ. τῷ γὰρ εἴδει ἡ στέρησις γινώσκεται, ὡς τῇ ὑγείᾳ ἡ νόσος. ἐπειδὴ πᾶσα στέρησις ἐν ἐμφάσει τε ἐστὶν ἀτελεῖ τοῦ εἴδους, οὗ ἐστὶν ἡ στέρησις. καὶ ἅμα ἀπουσία τῆς τοῦ εἴδους τελειότητος. κατὰ τὴν ἔννοιαν τοίνυν τοῦ εἴδους καὶ τὴν ἔμφασιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπουσίαν γνωρίζω. ὅταν δὲ ἄμφω εἴδη ᾖ τὰ ἐναντία, πῶς τῷ ἑτέρῳ τὸ λοιπὸν, καὶ αὐτὸ ἰδιότητος εἰσάγον αἰτίαν, καὶ οὐ καθ' ἕτερόν τι ἀλλὰ καθ' αὑτὸ γνωριζόμενον. ἀλλ' εἰωθὼς ὁ ἀριστοτέλης τὸ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ λέγειν στέρησιν, εἰ ταῦτά τις θείη στοιχεῖα, ἀκολούθως ἑαυτῷ λέγει ἱκανὸν τὸ θερμὸν τὸ ἐν ψυχῇ εἶναι, καὶ πρὸς τὸ τὸ ἐναντίον γινώσκειν. δηλοῖ δὲ καὶ παραδείγμασι χρώμενος, τῷ μὲν εὐθεῖ ὡς εἴδει. τῷ δὲ καμπύλῳ ὡς στερήσει. δι' ὃ τὸ καμπύλον οὔτε ἑαυτοῦ οὔτε τοῦ εὐθέος εἶναι γνωριστικόν. ἀλλὰ τὸ εὐθὺ ἀμφοῖν. εἰ γοῦν ὡς εἶδος καὶ τὸ καμπύλον ληφθῇ, οἷον τὸ κυκλικὸν, οὐ τῷ εὐθεῖ κανόνι γνωσθήσεται ὡς κυκλικόν. ἀλλὰ μόνον ὅτι οὐκ εὐθύ. ὡς τῷ ἐφαρμόζοντι αὐτῷ διαφόρῳ μέτρῳ, καὶ τὸ κυκλικὸν εἰσόμεθα καθ' αὑτὸ, καὶ τὸ εὐθὺ ὡς μὴ κυκλικόν.

κυκλικόν. βούλεται δὲ καὶ διὰ τούτων δηλοῦν, εἰδητικὴν εἶναι τὴν γνῶσιν ἐνέργειαν.

ΚΑΙ ἘΝ τῷ ὅλῳ δέ τινες αὐτὴν μεμῖχθαί φασιν.

Εἰ καὶ προηγουμένως αὐτῷ ἐξ ἀρχῆς ὁ σκοπὸς περὶ τῆς τῶν θνητῶν ζώων ψυχῆς, ἀλλ' ὅμως καὶ περὶ τῆς οὐρανίας ἐποιήσατο ἤδη τινὰ λόγον· ὡς ἀμεγέθης, ὡς νοερά· ὡς χωριστῶς παροῦσα τῷ σώματι. καὶ οὐχ ὡς δοκεῖ λέγειν Πλάτων συμπεπλεγμένη. καὶ νῦν ὅπως αἱ ἐν τοῖς ὅλοις στοιχείοις, αἳ καὶ αὐταὶ ζῳοῦσαι πάρεισι ψυχαί, ἐνδείκνυται. ὅτι οὐ τῷ μεμῖχθαι καθάπερ αἱ ἡμέτεραι αὐταὶ κατατεινόμεναι, καὶ ῥέουσαι εἰς τὰ σώματα, καὶ ἐκείνων γινόμεναι. καὶ ὅτι οὐ πρώτως τοῖς ἐνύλοις τούτοις παροῦσαι τοῖς φαινομένοις αὐτῶν σώμασιν· ὥσπερ οὐδὲ αἱ ἡμέτεραι θριξὶν ἢ ὀστοῖς. διὸ οὐδὲ ζῷον καθ' αὑτὸ ὁ ἀήρ. καὶ ζῇ ὅμως ψυχῆς ἐνούσης. δι' ὧν ἅμα μὲν τὸ ὑφειμένον πρὸς τὴν οὐρανίαν τῶν τοιούτων ἐνδείκνυται ψυχῶν, ὡς καὶ μέχρι τῶν στοιχείων διηκουσῶν γενητῶν καὶ φθαρτῶν, κατὰ πάντα ὄντων τὰ ἑαυτῶν μέρη. ἅμα δὲ τὸ πρὸς τὰς ἡμετέρας αὐτῶν ὑπερέχον. ἐπειδὴ ἑαυτῶν οὖσαι ἐκεῖναι καὶ τὰ στοιχεῖα ζῳοῦσι. τὴν γὰρ πρὸς σῶμα νεῦσιν ἡ μῖξις δηλοῖ. διὸ καὶ ἐν τῷ ὅλῳ ἔφη, ὡς καὶ ἐν τοῖς μερικοῖς τῆς μίξεως οὔσης.

ὍΘΕΝ ἴσως καὶ Θαλῆς ᾠήθη πάντα πλήρη θεῶν εἶναι.

Ὅτι μὲν πλήρη πάντα θεοῦ, δημιουργοῦντος, ἀγαθύνοντος, συνέχοντος αὐτά, οὐδεὶς ἂν ἀμφισβητήσειεν. οὐ δὴ τοῦτο ἐπισημαίνεται. οὐδὲ τὸ ἴσως διὰ τοῦτο εἴρηκεν. ἀλλὰ πρὸς τὸ μεμῖχθαι. οὕτω γὰρ ἴσως καὶ Θαλῆς ᾠήθη πάντα πλήρη θεῶν εἶναι, τῷ μεμῖχθαι αὐτούς. καὶ τοῦτο ἄτοπον.

ΤΟΥ͂ΤΟ δὲ ἔχει τινὰς ἀπορίας· διὰ τίνα μὲν γὰρ αἰτίαν ἐν τῷ ἀέρι ἢ ἐν τῷ πυρὶ οὖσα ἡ ψυχή, οὐ ποιεῖ ζῷον. ἐν δὲ τοῖς μικτοῖς. καὶ ταῦτα βελτίων ἐν τούτοις εἶναι δοκοῦσα.

Ταῖς ἀπορίαις ὥσπερ εἴωθε διακρίνει τὴν περὶ τῶν προκειμένων ἀλήθειαν. ὧν μία διατί τὸ μὲν ἡμέτερον σῶμα σύνθετον ὄν, ζῷον γίνεται τῇ παρουσίᾳ τῆς ψυχῆς, οὐχὶ δὲ τὸ πῦρ ὑπὸ βελτίονος ζῳοῦσθαι δοκούσης ψυχῆς, καὶ δοκούσης ἀληθῶς. εἴγε τὸ μὲν ἡμέτερον ὅλον φθαρτόν, ἐκεῖνο δὲ κατὰ τὰ μέρη μόνον. καὶ εἴγε αὐτῶν τὸ μέν ἐστι μερικόν, τὸ δὲ ὁλικόν. εἰ οὖν τὸ ὅλον τοῦ μερικοῦ, καὶ τὸ καθ' ὁλότητα ἀΐδιον τοῦ πάντη φθαρτοῦ βέλτιον, οἰκείως δὲ αἱ ψυχαὶ τοῖς σώμασιν ἐπιγίνονται, ὡς ἤδη διώρισται, δῆλον ὡς καὶ ἡ τὸ πῦρ ζῳοῦσα βελτίων τῆς ἡμετέρας. πῶς οὖν οὐ ζῷον· ἢ δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι βελτίων. πρῶτον μὲν γὰρ ὥσπερ καὶ Πλάτωνι δοκεῖ, οὐ σύνθεσις ἐκεῖ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ μενούσης ἐν ἑαυτῇ τῆς ψυχῆς, ἐκείνης γίνεται τὸ σῶμα. κατὰ δὲ σύνθεσιν τὸ ζῷον. δεύτερον δὲ ὅτι οὐ τὸ φαινόμενον τοῦτο πῦρ προηγουμένως ἐστὶν ἐκείνης τῆς ψυχῆς ὄχημα. ἀλλά τι κρεῖττον τῆς οὐρανίας ὂν καὶ αὐτὸ συστάσεως δευτέρως. εἰ δὲ τοῦτό τις καὶ ἐπὶ ἡμῶν εἶναι φαίη, ἀλλ' ἴσως ἐπὶ ἡμῶν καὶ τὸ κρεῖττον ὄχημα συγκατατεινόμενον τῇ ψυχῇ εἰς τὸ θνητοειδὲς σῶμα, ὡς ἐκ πάντων συμπληροῦσθαι. ἐπ' ἐκείνων δὲ ἐξήρτηται καὶ τὸ φαινόμενον τοῦ κρείττονος. καὶ δι' ἐκείνου ζῳοῦται καὶ αὐτό. οὐ μὴν εἰς ἑνὸς ἄμφω συντελεῖ συμπλήρωσιν. οὔτε οὖν ἐκ πάντων συμπληροῦται τὸ φαινόμενον καθ' αὑτὸ ζῷον, ὅτι οὐκ αὐτοτελῶς, ἀλλὰ τῷ τοῦ κρείττονος ἐξῆφθαι ζῇ. καὶ ὅτι ὅλως ὡς μόριον, εἰ καὶ δοίη τις ἓν ἐκ πάντων γίνεσθαι.

ἘΠΙΖΗΤΉΣΕΙΕ γὰρ ἄν τις. καὶ διὰ τίνα αἰτίαν ἡ ἐν τῷ ἀέρι ψυχή, τῆς ἐν τοῖς ζῴοις βελτίων ἐστὶ καὶ ἀθανατωτέρα.

Οὐκ εἰ ἔστι βελτίων ζητεῖ. ἀλλὰ διατί ἐστί. καὶ γὰρ εἴρηται ὡς δοκεῖ βελτίων. καὶ οὐκ ἠπόρησε διατί δοκεῖ, ἀλλὰ διατί ἐστιν, ὡς οὔσης μὲν, τῆς δ' αἰτίας ἐν κοινῷ ζητεῖσθαι ὀφειλούσης, μᾶλλον δὲ τρόπον τινὰ ἤδη εἰρημένης ὑπ' αὐτοῦ, τῷ ἐπιστῆσαι τοῖς μεμῖχθαι αὐτὴν φάσκουσι, καὶ τῷ μὴ ζῷον προσαγορεύειν τὸ πῦρ. δῆλον γὰρ ὡς διὰ τὴν χωριστὴν παρουσίαν οὐ συμμιγνυμένη τῷ σώματι, οὐδὲ σύνθετόν τι μετ' αὐτοῦ ἀποτελοῦσα, βελτίων ἐστὶ τῆς μιγνυμένης, καὶ συμπληρούσης ἕν τι μετ' αὐτοῦ. καὶ αὕτη αἰτία τοῦ βελτίονος, ἡ ἐξῃρημένως καὶ κατ' οὐδεμίαν εἰς τὰ χείρω ῥοπὴν τῶν ἐξηρτημένων σωμάτων ζωοποιΐα. ἀθανατωτέρα δὲ οὐχ ὡς θνητῆς τῆς ἐν τοῖς ζῴοις οὔσης. τὸ γὰρ ἀθανατώτερον ὡς τὸ λευκότερον λευκοῦ λευκότερον. ἀλλ' ὡς κατὰ κρείττονα μέτρα ἀθανασίας ἑστώσης τῆς τῶν ὅλων ψυχῆς. διὸ καὶ ὁ Πλάτων ὁμωνύμους τοῖς ἀθανάτοις τὰς ἡμετέρας προσαγορεύει ψυχάς. καὶ πολλῷ μᾶλλον αὐτὸ τὸ τῆς ζωῆς εἶδος καὶ τὸν θεὸν εἶναι λέγει ἀθάνατον.

ΣΥΜΒΑΙ΄ΝΕΙ δὲ ἀμφοτέρως ἄτοπον καὶ παράλογον.

Καὶ γὰρ τὸ λέγειν ζῷον τὸ πῦρ ἢ τὸν ἀέρα τῶν παραλογωτέρων ἐστί. διὰ τὸ σύνθετον εἶναι τὸ ζῷον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, μιγνυμένης αὐτῷ δηλαδή, καὶ πρὸς αὐτὸ ῥεπούσης, καὶ ἑαυτῆς ἀφισταμένης πως. τὸ οὖν παράλογον οὐ διὰ τὸ μὴ ζῆν τὸ ὅλον πῦρ ἢ τὸν ἀέρα. ἀλλὰ διὰ τὸ τὰς τῶν ὅλων ψυχὰς ὁμοίως κατατεινομένας ταῖς ἡμετέραις ποιεῖν ψυχαῖς, καὶ οὐδὲ ἀπολυομένας ποτὲ ὡς τὰς ἡμετέρας, ἀλλ' ἀϊδίως τοῦτο πασχούσας. ὅπερ ἄτοπον. καὶ σαφῶς ἐπὶ τῆς οὐρανίας εἴρηται, τὸ συμπλέκουσιν αὐτὴν πρὸς σῶμα ἑπόμενον.

ΚΑΙ ΓΑΡ τὸ λέγειν ζῶον τὸ πῦρ, ἢ τὸν ἀέρα, τῶν παραλογωτέρων ἐστί· καὶ μὴ λέγειν ζῶα ψυχῆς ἐνούσης.

Γ αὔτως γὰρ ζῶον τὸ ἐκ τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐνυπαρχούσης ψυχῆς. δῆλον γὰρ ὡς οὐ μένει ἔτι χωριστή, εἴγε τῷ σώματι ἔνεστι, καὶ ζωὴν αὐτῷ ζῇ τε καὶ ἐνεργεῖ. διὸ φυλακτέον ἐνεῖναι αὐτὴν φάσκειν, χωριστῶς δὲ παρεῖναι, καὶ ζωὴν μὲν τὰ ὅλα θετέον, οὐ μὴν εἶναι ζῶα διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας.

ΑΤΟΠΟΝ ὑπολαβεῖν δὲ ἐοίκασι τὴν ψυχὴν εἶναι ἐν τούτοις, ὅτι τὸ ὅλον τοῖς μορίοις ὁμοειδές.

Τὴν αἰτίαν ἐκφαίνει τῆς τῶν πολλῶν παρατροπῆς, δι' ἣν καὶ τὰ ὅλα οὕτω λέγουσι ζῆν, ὡς ἐν αὐτοῖς ἐνούσης τῆς ψυχῆς, ἀλλ' οὐ χωριστῶς ζωούσης. διὰ γὰρ τὸ ὁμοιομερὲς τὸν ἐν ἡμῖν ἀέρα τῷ ὅλῳ ὁρᾶν, ᾠήθησαν ὁμοίως καὶ ὑπὸ ὁμοίας ψυχῆς ὥσπερ τὸν κἀκεῖνον ψυχοῦσθαι. ἐνεῖναι οὖν καὶ ἐκείνῳ ὡς ἐν τούτῳ τὴν ψυχήν. εἶτα τὸ ἐπισυμβαῖνον αὐτοῖς ἄτοπον εὐθὺς ἐπάγει.

ΩΣΤ' ΑΝΑΓΚΑΙΟΝ αὐτοῖς λέγειν καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοειδῆ τοῖς μορίοις εἶναι.

Εἰ γὰρ ἐνοῦσα καὶ τῷ ὅλῳ ἀέρι ἡ ψυχὴ ζωοῖ αὐτόν, ἕξει κἀκείνη μόρια, ὥσπερ ἡ τῶν μορίων, τουτέστι τῶν μερικῶν σωμάτων. ἔσται γὰρ καὶ τὸ ὡς ὀργάνῳ χρώμενον, καὶ οὐ τὸ χωριστὸν μόνον. ἀλλὰ καὶ τὸ αἰσθητικὸν καὶ φανταστικόν. ἀλλὰ καὶ θυμὸς καὶ ἐπιθυμία. λέγει γὰρ τούτων τῇ μὴ χωριστῶς ζωούσῃ. ἀλλ' ἐνούσῃ τοῖς σώμασι ψυχῇ. ἔσται οὖν ὁμοειδὴς ἥ τε τοῦ ὅλου ἀέρος καὶ ἡ τοῦ μορίου ψυχή.

ΕΙ ΤΩ ΑΠΟΛΑΒΕΙΝ τι τοῦ περιέχοντος ἐν τοῖς ζώοις ἔμψυχα ζῶα γίνεται. εἰ δ' ὁ μὲν ἀὴρ διασπώμενος, ὁμοειδής. ἡ δὲ ψυχὴ ἀνομοιομερής, τὸ μέν τι αὐτῆς ὑπάρξει δῆλον ὅτι, τὸ δ' οὐχ ὑπάρξει. ἀναγκαῖον οὖν αὐτὴν ἢ ὁμοιομερῆ εἶναι, ἢ μὴ ἐνυπάρχειν ἐν ὁτῳοῦν μορίῳ τοῦ παντός. φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὡς οὔτε τὸ γινώσκειν ὑπάρχει ψυχῇ διὰ τὸ ἐκ τῶν στοιχείων εἶναι, οὔτε τὸ κινεῖσθαι αὐτὴν καλῶς, οὐδ' ἀληθῶς λέγεται.

Εἰ τῆς τοῦ περιέχοντος ψυχῆς ἀπολαμβανόμενόν τι μόριον, ὡς πᾶσαν μὲν ἔχοι ἰδιότητα ζωῆς, ἣν καὶ ἐκείνη εἶχε, διῃρημένον δὲ ὡς εἰς μερικώτερον σῶμα περιγραφόμενον, καθάπερ καὶ τὸ τοῦ ἀέρος μόριον ἅπασαν ἔχον ποιότητα, ἣν καὶ ὁ ὅλος ἀήρ, ἀπολείπεται μόνῳ τῷ μερικῷ, εἰ οὖν οὕτως ἔχει καὶ ἡ ἐν τοῖς ζώοις ψυχὴ πρὸς τὴν ἐν τοῖς ὅλοις στοιχείοις, ὁμοειδὴς ἂν αὐτῇ εἴη. ἐπεὶ οὖν αὕτη οὐ νοητικὴ μόνον ἀλλὰ καὶ παθητική, εἴη ἂν κἀκείνη ὡσαύτως ἔχουσα. εἰ δὴ ταῦτα ἄτοπα, τό τε τὰς τῶν ὅλων εὐπαθεῖς ποιεῖν, καὶ οὐδὲ ἀπολυομένας ποτέ, καὶ ὁμοίας ταῖς εἰς τὸ χεῖρον ὑποφερομέναις μερικαῖς, καὶ διὰ ταῦτα κατὰ μόνην ἐκείνας ἑστήκασι τὴν νόησιν, δῆλον ὡς οὐχ ὁμοίως ἡ τοῦ ὅλου ἀέρος ψυχὴ πρὸς τὴν μερικὴν ἕξει, ὡς αὐτὸς ὁ ἀὴρ πρὸς τὰ οἰκεῖα μέρη. οὗτος μὲν γὰρ ὁμοειδὴς αὐτοῖς. ἀνομοειδὴς δὲ τοῖς μέρεσιν ἡ τοῦ ὅλου ψυχή. εἰ δὲ ὥσπερ, τὸ μέν τι αὐτοῖς ὑπάρξει δηλονότι, τὸ δὲ οὐχ ὑπάρξει. ἐπειδὴ γὰρ οὐ πάντῃ ὁμώνυμος ἡ τοῦ ὅλου πρὸς τὴν τοῦ μέρους, ἕξει τι κοινόν. εἰ καὶ αὐτὸ κοινὸν ὡς τὰ ἀφ' ἑνός. καὶ ἐπειδὴ πλεονάζει τοῖς πάθεσιν ἡ ἐν τοῖς μέρεσιν, τὸ μέν τι τῆς ψυχῆς ὑπάρχει ἐν τοῖς ὅλοις. τὸ δὲ οὐχ ὑπάρχει. μόνον γὰρ αὐτὸ τὸ νοητικόν. ἀλλ' εἰ καὶ ἡ ἐν τοῖς ὅλοις ἡ αὐτὴ ὑπάρχει, οὐχ οἷόν τε μὴ καὶ τὸ παθητικὸν ἐνεῖναι. διὸ καλῶς συμπεραίνεται, ἢ ὁμοιομερῆ, ἕξει γὰρ καὶ ἡ ὅλη καὶ ἡ τῶν μερῶν τὰ αὐτά, ἢ μὴ ὑπάρχειν ἐν ὁτῳοῦν τῶν μορίων τοῦ παντός. οὐ τοῦ παντὸς ἀέρος λέγων ἀλλὰ τοῦ κόσμου, ὡς τῆς μὲν ἐν τοῖς συνθέτοις καὶ τοῖς ζώοις ἐνυπαρχούσης, διὰ τὴν κατὰ τάξιν καὶ τὴν κατὰ νεῦσιν καὶ ῥοπὴν πρὸς τὸ σῶμα συναφήν. τῆς δὲ ἐν οὐρανῷ καὶ τῆς ἐν τοῖς ὅλοις, ἃ δὴ καὶ αὐτὰ μέρη κέκληκε τοῦ παντὸς οὐκ ἐνυπαρχούσης, ἀλλὰ χωριστῶς αὐτὰ ζωούσης. οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ μᾶλλον τὴν ἀριστοτελικὴν καθιστάνειν λέξιν, ἢ ὡς κατὰ γινώσκοντος ἀζωΐαν τῶν ὅλων στοιχείων.

ΕΠΕΙΔΗ δὲ τὸ γινώσκειν ψυχῆς ἐστι, καὶ τὸ αἰσθάνεσθαί τε καὶ δοξάζειν, ἔτι δὲ τὸ ἐπιθυμεῖν καὶ βουλεύεσθαι. καὶ ὅλως ὀρέξεις. γίνεται δὲ καὶ ἡ κατὰ τόπον κίνησις τοῖς ζώοις ὑπὸ ψυχῆς. ἔτι δὲ αὔξησίς τε καὶ ἀκμὴ καὶ φθίσις, πότερον ὅλῃ τῇ ψυχῇ τούτων ἕκαστον ὑπάρχει.

Τὸ ζητούμενον πότερον μία ἐστὶν ἡ ἐν ἑκάστῳ ψυχὴ ζώῳ, ἢ πολλαὶ καθ' ἕκαστον. ἐπειδὴ καὶ ἐνέργειαι αὐτῆς πολλαί τε καὶ πολυειδεῖς. καὶ εἰ μία, πότερον σύνθετος ἐκ πλειόνων οὐσιῶν. ἢ ἁπλῆ μέν, πολυδύναμος δέ, ὅθεν τὸ πλῆθος τῶν ἐνεργειῶν. οὐ γὰρ δὴ πολλαὶ διεσπασμέναι ἔσονται οὐσίαι. καὶ οὐ μιᾶς οὖσαι ψυχῆς πληρώματα. ἐπειδὴ ὥσπερ τὸ σῶμα ἓν καὶ τὸ ζῶον, ἀναγκαῖον καὶ τὴν ψυχὴν εἶναι μίαν. ἔτι δὲ ἓν τὸ λέγον ἐγὼ ἐνόησα καὶ ᾐσθόμην καὶ ἐθυμώθην καὶ ὠρέχθην οὐκ ἂν ἦν, εἰ μὴ ὁπωσοῦν μία ἦν ἡ ψυχή. ὅτι μὲν οὖν μία ἐναργές. ἀλλὰ πότερον ἁπλῆ κατ' οὐσίαν, ταῖς δυνάμεσι πληθυνομένη, ἢ καὶ κατ' οὐσίαν πολλή. τῆς γὰρ ἁπλῆς ἴσως καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια ἁπλῆ. ὡς καὶ τῆς λογικῆς λογική. ἢ καὶ τῇ οὐσίᾳ πολλή.

καὶ εἰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

καὶ εἰ τοῦτο, πότερον ἀεὶ τοῦ νοητικοῦ ἐν ἡμῖν τῷ παθητικῷ συμπεφυκότος καὶ τῷ θρεπτικῷ. ἢ ἐν τῇ εἰς σῶμα ῥοπῇ ταῦτα προσλαμβάνοντος, καὶ μιᾶς συντιθεμένης ἐκ πλειόνων ζωῶν. ὥσπερ καὶ ἐκ ψυχῆς ἓν γίνεται τὸ ζῶον, ἢ μηδὲ οὐκ ἀεὶ συμπεφυκότων ἀλλὰ ποτέ. καὶ εἰ οὕτως, ἆρα προϋπαρχουσῶν μὲν τῶν διαφόρων ζωῶν γίνεται ἡ σύμφυσις ποτὲ, ἢ ἐνίων ποτὲ γινομένων. εἰ δὲ ἀεὶ, πότερον καὶ τῶν λοιπῶν διὰ τὸν νοῦν χωριζομένων τοῦ σώματος, ἢ καὶ τοῦ νοῦ ἀχωρίστου διὰ τοὺς λοιποὺς ὄντος. συντελεῖ δὲ τὸ κεφάλαιον καὶ πρὸς τὸ πῶς ψυχοῦται τὰ σώματα. πότερον ἀπὸ τῆς ὅλης, ἢ ὑπό τινων αὐτῆς δυνάμεων. καὶ εἰ ἀπὸ τῆς ὅλης, πότερον κατ' ἄλλην ἄλλῳ μορίῳ παρούσης, ἢ ὅλης ἁπανταχοῦ. καὶ πότερον ὅλης κατὰ πάσας, ἢ ὅλης μὲν ἀλλ' οὐ κατὰ πάσας. οὐ γὰρ δὴ καὶ κατὰ τὰς χωριστάς. ὁ μὲν οὖν Πλάτων σαφῶς ὕστερον τῇ λογικῇ ζωῇ, ἣν καὶ ἀθάνατον καλεῖ, τὴν παθητικὴν, ἣν θνητὸν εἶδος ζωῆς, προσυφαίνεσθαι λέγει. οἶμαι δὲ ὡς καὶ Ἀριστοτέλης οὕτως, τὴν μὲν χωριστὴν εἰδὼς, καὶ οὐδὲ ὡς ὀργάνῳ ποτὲ χρωμένην τῷ σώματι οὐδὲ συνέχουσάν τι τοῦ σώματος μόριον, ποτὲ δὲ καὶ ἀφισταμένην τῆς ἔξω ῥοπῆς, καὶ εἰς τὴν οὐσίαν συναιροῦσαν τὴν ἐνέργειαν, καὶ χωρισθεῖσαν μόνην εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ, τὴν δὲ ἄλλην ζωὴν ἀχώριστον λέγων, ἣ σὺν τῷ σώματι ἀεὶ ἐνεργοῦσαν. οὐ γὰρ τῆς ψυχῆς ἀλλὰ τοῦ συναμφοτέρου εἶναι τά τε πάθη καὶ τὰ τοιαῦτα ἔργα. οἷον αἰσθήσεις. φαντασίας, ὀργάς. καὶ ὅσαι λογικαὶ τῷ σώματι χρῶνται συνεργῷ. ἃς διανοητικὰς καλεῖ. ὡς τὰς χωριστὰς ἐπιστημονικὰς θεωρητικὰς καὶ νοητικάς. ἐν οὖν τῷ παντελεῖ χωρισμῷ οὐ μένει δηλαδὴ μία ἐξ ἀμφοῖν. οὐ γὰρ ἂν ἔτι πάντῃ εἴη κεχωρισμένη. ὅπερ ποτὲ καὶ σαφῶς εἴρηται περὶ τοῦ νοῦ. χωρισθεὶς δ' ἐστὶ μόνον τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν, ὡς μόνον τὸ νοερὸν λέγεσθαι. ἐν δὲ τῇ ἔξω τοῦ νοῦ ῥοπῇ, καὶ τῇ κατὰ προβολὴν ζωῇ, ἡ πρὸς τὰς ἄλλας σύμφυσις. ἀλλ' ἡ σύμφυσις οὐ κατὰ συνέχειαν, οἵα ἡ τῶν σωματικῶν μερῶν, ἀλλ' ἡ ἀσώματος προσήκουσα, ἀμερίστως πρὸς ἀλλήλας ἑνουμένων, καὶ μιᾶς ἀμερίστου τῆς ὅλης ἀποτελουμένης. ὡς ἡ τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανος ὄψις μία. κατὰ δύο μὲν ἐνεργοῦσα λόγους ἅμα. ὅλη δὲ κατ' ἄμφω καὶ μία, ὡς ἀμερὴς ἐν ἀμερεῖ τὰ δύο συνειληφυῖα. εἰ δὲ τῷ σώματι ἡ ψυχὴ οὕτω συνάπτεται, ὡς ἐν ἐξ ἀμφοῖν γίνεσθαι τὸ ζῶον, πολλῷ μᾶλλον συγχωρητέον τῇ ἐκ διαφόρων εἰδῶν ζωῆς ἑνώσει. κἂν αἱ μὲν ὦσιν ἀχώριστοι, ἡ δὲ χωριστὴ μὲν, τῇ δὲ ἀφ' ἑαυτῆς ἐκστάσει καὶ πρὸς τὸ ἔξω νεύσει, ἀχώριστός πως γινομένη, καὶ συναρμοζομένη πρὸς αὐτάς. καὶ τὰς μὲν κοινὰς ἐνεργείας καθ' ὅλην ἑαυτὴν ἐνεργοῦσα, τὰς δὲ χωριστὰς καθ' ἑαυτὴν, ἢ τὸ ἐξῃρημένον ἔχουσα πρὸς τὰς λοιπάς. νῦν οὖν τῇ Ἀριστοτελικῇ συμπαρακολουθήσωμεν λέξει. διακρίνας δὴ τὰς γνωστικὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας ἀπὸ τῶν ὀρεκτικῶν, καὶ ποικίλας εἶναι ἀμφοτέρας δηλώσας, τὰς μὲν, ὡς δοξαστικὰς καὶ νοητικὰς καὶ αἰσθητικὰς, τὰς δὲ κατὰ τὸ λογικὸν καὶ παθητικὸν, παθητικὴ γὰρ ὄρεξις ἐπιθυμία. λογικὴ δὲ ἡ βούλησις, προσθεὶς δὲ καὶ τὰς κατὰ τόπον κινητικὰς, καὶ ἔτι τὰς φυτικὰς, ζητεῖ πότερον ὅλῃ τῇ ψυχῇ τούτων ἕκαστον ὑπάρχει καὶ πάσῃ, καθ' ἣν νοοῦμεν τε καὶ αἰσθανόμεθα καὶ κινούμεθα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ποιοῦμεν τε καὶ πάσχομεν, ἢ μορίοις ἑτέροις ἕτερα. ἐπεὶ δὲ τὸ μέν τι νοεῖν τῆς νοητικῆς ἐστὶ ψυχῆς ἴδιον. μάλιστα μὲν τὸ μόνιμον, εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ἐνεργείας συναιρουμένης, ἢ ἤδη δὲ καὶ τὸ κατὰ προβολὴν, ὅσον μὴ τῷ σώματι ὡς ὀργάνῳ χρῆται, μὴ δὲ συμπαραλαμβάνει τὴν φαντασίαν, κἂν ἑπομένην αὐτὴν ἔχῃ καθάπερ σκιὰν παρακολουθοῦσαν, τὸ δέ τι νοεῖν, ὃ παθητικὸν ἔρει σὺν φαντασίαν γινόμενον, περὶ τούτου νῦν ἐρωτῶν διακρίνει αὐτὸ ἀπὸ τοῦ προτέρου, τῷ ἡμᾶς φάναι εἶναι τοὺς νοοῦντας. ὧδε εἰπών.

ΚΑΙ ΠΑ'ΣΗ νοοῦμέν τε καὶ αἰσθανόμεθα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ποιοῦμέν τε καὶ πάσχομεν, ἢ μορίοις ἑτέροις ἕτερα. καὶ τὸ ζῆν δὲ πότερον ἔν τινι τούτων ἐστίν. ἢ καὶ ἐν πλείοσιν. ἢ καὶ ἐν πᾶσιν, ἢ καὶ ἄλλο τι αἴτιον.

Ἡμεῖς γὰρ οἱ σύνθετοι καὶ οἱ νοοῦντες καὶ αἰσθανόμενοι, οὐ κατὰ τὸ πρότερον νοεῖν. ἴδιον γὰρ ἐκεῖνο τῆς χωριστῆς ψυχῆς. ἐπεὶ οὖν τὸ σύνθετον καὶ νοεῖ, ἣν δὴ καὶ νοεῖ νόησιν, καὶ αἰσθάνεται καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖ τε καὶ πάσχει ἅμα, διὰ μὲν γὰρ τὴν ζωτικὴν ἐνέργειαν ποιεῖν ἐστὶν ἕκαστον, πάσχειν δὲ διὰ τὴν σωματικὴν κίνησιν, δῆλον ὡς τῇ ὅλῃ ψυχῇ τῇ ἐκ πασῶν τῶν ζωῶν συνυφανθείσῃ, τούτων ὑπάρξει ἕκαστον. ἡ γὰρ ὅλη ἐστὶν ἡ τὸ σύνθετον ὅλον ὁρίζουσα. τὸ δὲ ὅλον ἐστὶ καὶ αἰσθανόμενον καὶ νοοῦν καὶ ὀρεγόμενον. ἐπειδὴ καὶ ἐν πάντα ἐνεργεῖ. ἵνα καὶ τὴν ταυτότητα αὐτῶν καὶ τὴν διαφορὰν γνωρίζει. τῇ μὲν οὖν ὅλῃ ἕκαστον ὑπάρξει, ἄλλοτε δὲ κατ' ἄλλην ζωὴν ἐνεργούσῃ. οὐ γὰρ κατὰ τὴν αὐτὴν τρέφεται καὶ αἰσθάνεται. οὐ δὲ αἰσθάνεται καὶ νοεῖ. τὸ δὲ ζῆν καὶ ἄλλο τι παρ' ἕκαστον, οἷον παρὰ τὸ αἰσθητικὸν καὶ νοητικὸν καὶ θρεπτικόν. ἐπειδὴ ἕκαστον οὐχ ἁπλῶς ἐστὶ ζῆν. ἀλλὰ μετὰ διαφορᾶς. διό οὐ τὸ οὕτως ἄλλο, ὡς τὸ ζῶον τοῦ λογικοῦ ζώου. καὶ ἐν ἑνί τ' ἐστὶν ἑκάστῳ καὶ ἐν πᾶσιν ἅμα, τὸ ἐφ' ἑαυτοῦ ὂν ἐγειρόμενον καὶ οἷον ζέον.

ΛΕΓΟΥΣΙ δέ τινες μεριστὴν αὐτὴν εἶναι, καὶ ἄλλῳ μὲν νοεῖν, ἄλλῳ δὲ ἐπιθυμεῖν. τί οὖν δή ποτε συνέχει τὴν ψυχήν, εἰ μεριστὴ πέφυκεν. οὐ γὰρ δή γε τὸ σῶμα. δοκεῖ γὰρ τοὐναντίον μᾶλλον ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν. ἐξελθούσης γοῦν διαπνεῖται καὶ σήπεται. εἰ οὖν ἕτερόν τι μίαν αὐτὴν ποιεῖ, ἐκεῖνο μάλιστα ἂν εἴη ἡ ψυχή. δεήσει δὲ πάλιν κἀκεῖνο ζητεῖν. πότερον, ἕν, ἢ πολυμερές. εἰ μὲν γὰρ ἕν, διατί οὐκ εὐθὺς καὶ τὴν ψυχὴν ἓν εἶναι. εἰ δὲ μεριστόν, πάλιν ὁ λόγος ζητήσει, τί τὸ συνέχον ἐκεῖνο. καὶ οὕτω δὴ πρόεισιν ἐπὶ τὸ ἄπειρον.

Οὐκοῦν κἀκεῖνοι τὴν ὅλην βούλονται καὶ νοεῖν καὶ ἐπιθυμεῖν, ἀλλ' ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ. καὶ οὐ τοῦτο ἐπισημαίνεται, ὅτι ἡ ὅλη ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ. ἀλλ' ὅτι ὡς μεριστὴ καὶ ὡς μορίοις. δέον ὡς ἀμερίστως φάναι, καὶ διαφόροις ζωαῖς ἀμερίστως ἀλλήλαις συμφυομέναις. διὸ καὶ ἀπαιτεῖ τὸ συνέχον εὐλόγως. τὸ γὰρ μεριστὸν πᾶν δεῖται τοῦ συνέχοντος. εἰ δὲ μεριστὴ εἴη ἡ ψυχή, οὔτε ἑαυτὴν οὔτε ἄλλο τι συνέξει. ὡς οὐδὲ τὸ σῶμα. ἀλλὰ μὴν συνέχει τὸ σῶμα ἡ ψυχή. ἐξελθούσης γοῦν διαπνεῖται. ἀμέριστος ἄρα. ἐπεὶ εἰ καὶ αὐτὴ τοῦ συνέχοντος δεῖται, ἢ στησόμεθα εἰς τὸ ἀμέριστον, κἀκεῖνο ἡ ψυχή. ἢ εἰς ἄπειρον χωρήσομεν.

ἈΠΟΡΗΣΕΙΕ δ' ἄν τις καὶ περὶ τῶν μορίων αὐτῆς, τίνα δύναμιν ἔχει ἕκαστον ἐν τῷ σώματι. εἰ γὰρ ὅλη ἡ ψυχὴ πᾶν τὸ σῶμα συνέχει, προσήκει καὶ τῶν μορίων ἕκαστον συνέχειν τι τοῦ σώματος. τοῦτο δὲ ἔοικεν ἀδυνάτῳ. ποῖον γὰρ μόριον, ἢ πῶς ὁ νοῦς συνέξει, χαλεπὸν καὶ πλάσαι.

Ἡ ὅλη μὲν κατὰ τὸν ἀριστοτέλη. καὶ κατὰ τοὺς μεριστὴν αὐτὴν ὑποτιθεμένους, συνέχει τὸ σῶμα. ἀλλ' ὡς αἰσθάνεται ἡ ὅλη κατὰ τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν. διὰ τὸ ἑκάστην δύναμιν ἀμερίστως τῷ ὅλῳ συμφύεσθαι, καὶ οὐ κατὰ διάστασιν ἄλλό τι οἷον τὸ δοξαστικόν, οὕτω καὶ συνέχει μὲν ἡ ὅλη. κατὰ δὲ τὰς ἀχωρίστους αὐτοῦ ζωὰς διὰ τὴν καὶ τούτων ἀμέριστον ἐν τῇ ὅλῃ σύμφυσιν. ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ νοητικόν. ὃ παρὰ τοῖς μεριστὴν οἰομένοις οὐχ ἕπεται. ἀλλ' εἰ καὶ δοίη τις αὐτὴν μεριστὴν οὖσαν, καὶ συνεκτεινομένην τὴν ὅλην τοῦ ὅλου εἶναι συνεκτικήν, ἔσται καὶ τὰ μέρη τῶν μερῶν κατὰ τὸ ἑκάστῳ ἐπιβάλλον συνεκτικόν. ὡς καὶ ἕκαστον ψυχικὸν μόριον σωματικοῦ εἶναι συνεκτικὸν μορίου. ὥστε καὶ ὁ νοῦς. τοῦτο δὲ χαλεπὸν καὶ πλάσαι. ἀχώριστον γὰρ τοῦ συνεχομένου τὸ προσεχῶς συνεκτικόν. χωριστὸς δὲ ὁ νοῦς. καὶ τὸ μὲν ἐκείνου ἐστίν, ὡς αὐτὸ τοῦτο ἐκεῖνο συνέχον. τὸ δὲ ἑαυτοῦ, ἑαυτὸ νοοῦν καὶ εἰς ἑαυτὸ ἐπιστρέφον. ἔτι εἰ καὶ ἀμερὲς τὸ συνεκτικὸν τῶν μεριστῶν, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ μεριζόμενον. καὶ τὸ μὲν οὐ πρὸς ἑαυτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ κρείττω ἀνεπίστροφον, ἔγκατα δεδυκὸς τῷ συνεχομένῳ. ὁ δὲ καὶ τὰ κρείττω νοεῖ. καὶ ἐκείνων ἔχεται. πῶς οὖν παραποδίζεται τὸ νοεῖν ὑπὸ τοῦ σώματος. διότι τὸ σῶμα τῇ ὅλῃ ψυχῇ κατὰ τὰς ἀχωρίστους αὐτῇ συνήρτηται ζωάς. διὰ δὲ τὴν συνάρτησιν, οὐ ταῖς χρωμέναις μόναις, ἀλλὰ καὶ ταῖς μηδὲν αὐτῷ χρωμέναις ἐμποδίζει. ὡς ἐπὶ τῆς βελόνης εἴρηται.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ δὲ καὶ τὰ φυτὰ διαιρούμενα ζῆν. καὶ τῶν ζώων ἔνια τῶν ἐντόμων, ὡς τὴν αὐτὴν ἔχοντα ψυχὴν τῷ εἴδει, εἰ καὶ μὴ ἀριθμῷ. ἑκάτερον γοῦν τῶν μορίων, αἴσθησιν ἔχει καὶ κινεῖται κατὰ τόπον, ἐπί τινα χρόνον. εἰ δὲ μὴ διατελοῦσιν, οὐδὲν ἄτοπον. ὄργανα γὰρ οὐκ ἔχουσιν ὥστε σώζειν τὴν φύσιν. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐν ἑκατέρῳ τῶν μορίων ἅπαντα ἐνυπάρχει τὰ μόρια τῆς ψυχῆς. καὶ ὁμοειδῆ εἰσιν ἀλλήλοις, καὶ τῇ ὅλῃ. ἀλλήλων μέν, ὡς οὐ χωριστὰ ὄντα. τῆς δὲ ὅλης ψυχῆς, ὡς διαιρετῆς οὔσης.

Καὶ τοῦτο δεικτικὸν τῆς ἀμερίστου τῶν ἐν ἑκάστῳ πλειόνων οὐσιῶν τε καὶ δυνάμεων ζωτικῶν συναφῆς. τὰ γὰρ ὡς μεριστοῦ μόρια. κἂν ἥνωταί πως, ἰδίαν ἑκάστῳ ἔχει θέσιν. ὡς ὀφθαλμὸς καὶ ῥίς. αἱ δὲ ζωαὶ οὕτως ἥνωνται, ὡς καὶ ἑκάστῳ τοῦ σώματος μορίῳ ἐνίοτε πάσας παρεῖναι, ὅταν ἐπιτήδειον ᾖ πρὸς τὴν πᾶσαν ὑποδοχήν. καὶ γὰρ ὁ κλάδος τοῦ φυτοῦ τὴν ὅλην ἔχει φυτικὴν ψυχήν, θρεπτικήν τε οὖσαν καὶ αὐξητικὴν καὶ γεννητικήν. καί τινων ἐντόμων ζώων εἰς δύο διαιρουμένων, ἑκάτερον μόριον ἐπί τινα χρόνον καὶ κινεῖται καὶ αἰσθάνεται. καὶ δῆλον ὡς καὶ τρέφεται. οὐ γὰρ ἄνευ ταύτης αἱ λοιπαί. καὶ δῆλον ὡς οὐ τῷ εἴδει μόνῳ ἀλλὰ καὶ τῷ ἀριθμῷ, ὡς ἤδη εἴρημεν, τῆς ἀμερίστου ζωῆς ὅλης ἐν ἑκάστῳ παρούσης ἀμερίστως, τῶν πρὸς τὴν ἄτομον ζωὴν ἐπιτηδείων μορίων. κἄν τε συνεχῆ ᾖ πρὸς ἄλληλα κἄν τε διωρισμένα. ἀλλ' ἐν τοῖς διωρισμένοις, οὐκ ἐν ἀμφοτέροις ὄντα τὰ τῆς σωτηρίας ὄργανα, τὰ ἡγεμονικὰ καλούμενα, οὐκ ἐᾷ ἐπὶ πολὺ τὴν αὐτὴν τῷ ἀριθμῷ παρεῖναι ψυχὴν ἐν ἀμφοῖν. καὶ γὰρ ἐν τοῖς φυτοῖς αἱ ῥίζαι κατ' ἀριθμὸν διάφοροι. εἰ δὲ αἱ ἔσχαται ζωαὶ ἀμερίστως ἀλλήλαις συνυπάρχουσι, μειζόνως αἱ κρείττους καὶ ὁμοειδεῖς εἰσιν. οἷον αἱ ψυχαὶ ἀλλήλαις τε καὶ τῇ ὅλῃ. ψυχὰς νῦν οὐ τὰς ἐν πλείοσι ζώοις καλῶν, ἀλλὰ τὰς ἐν ἑκάστῳ ζώῳ διαφόρους ζωάς. οἷον τὴν φυτικήν. τὴν αἰσθητικήν. τὴν λογικήν. εἶναι δὲ ταύτας καὶ ἀλλήλαις καὶ τῇ ὅλῃ ὁμοειδεῖς. οὐχ ὅτι τὸ φυτικὸν καὶ τὸ αἰσθητικὸν τῷ εἴδει ταὐτόν. ἀλλὰ διὰ τὴν

ἀχώριστον πρὸς ἀλλήλας σύμφυσιν, ὡς ἑκάστου εἴδους ζωῆς μετὰ τῶν ἄλλων ὄντος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἑκάστου τρόπον τινὰ πάντα ὄντος. ἐπεὶ καὶ τὸ φυτικὸν ἡμῶν αἰσθητικοῦ τε καὶ λογικοῦ ὀργανόν ἐστι θρεπτικόν τε καὶ γεννητικόν. καὶ τὸ αἰσθητικὸν ἡμῶν λογικόν. τεχνοῦται γοῦν ἡ ὄψις καὶ ἡ ἀκοὴ καὶ ἡ ἁφή. καὶ κατακούει λόγου ἡ φαντασία. ἀλλὰ καὶ θρεπτικόν πως. δηλοῖ δὲ ἡ ὄρεξίς τε καὶ ἀπόλαυσις τῆς τροφῆς, αἰσθητικὴ οὖσα ἑκατέρα. καὶ τὸ λογικὸν δὲ οἷον ἀμφοτέροις κοινωνοῦν. κατὰ γὰρ τὴν προβεβλημένην ζωὴν εἰς τὸ θνητὸν, τὴν πρὸς αὐτὰς ἀναδέχεται κοινωνίαν. διὸ οὐδὲ ἡ νόησις ἡ τοιαύτη ἄνευ φαντασίας. ταύτῃ μὲν οὖν ἀλλήλαις ὁμοειδεῖς, τὸ συνυπάρχειν πάσας ἀμερίστως ἐν τῇ τοῦ ζώου συστάσει. τῇ δὲ ὅλῃ ψυχῇ, ὡς διαιρετῇ οὔσῃ φησὶ κατὰ συμβεβηκὸς, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηγεῖται, διαιρουμένῃ τῷ τὸ σῶμα διαιρεῖσθαι, ὡς ἐν ἑκατέρῳ τῶν μορίων τὴν ὅλην ἐμφαίνεσθαι. ἀλλὰ τοῦτο δεικτικὸν μὲν ἔσω, τοῦ εἶναι ὁμοειδεῖς τὰς μερικὰς τῇ ὅλῃ. οὐ μὴν τὸν τρόπον σημαίνει πῶς εἰσὶν ὁμοειδεῖς. ὅπερ τὸ. ὡς. ἐπίρρημα δηλοῖ. μᾶλλον μὲν οὖν εἶναι νοητέον, ὅτι οὐχ ὡς ἁπλῇ, ἀλλ᾽ ὡς συμπληρουμένῃ ἐξ αὐτῶν. καὶ οὕτω συμπληρουμένῃ, ὡς καὶ διαιρεῖσθαι δυναμένῃ, ὁμολογουμένως μὲν τοῦ νοῦ τῶν λοιπῶν χωριζομένου, ἴσως δὲ καὶ τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς φυτικῆς. ἐὰν τὴν πρώτην ὑπόστασιν μὴ ἐν τῷ δεομένῳ τροφῆς σώματι ἔχῃ, ἀλλ᾽ ἐν κρείττονι. ἐκεῖνο δὲ γνώριμον ὡς καὶ τὸ φυτικὸν ἡμῶν τοιοῦτον, οἷον αἰσθήσει καὶ λόγῳ συμφύεσθαι. καὶ τὸ αἰσθητικὸν οἷον τῷ λόγῳ. διὸ οὐδὲ τῷ ἐν τοῖς φυτοῖς φυτικῷ, οὐδὲ τῷ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις φυτικῷ καὶ αἰσθητικῷ, τὰ ἐν ἡμῖν τὰ αὐτὰ πάντῃ. τὰ μὲν γὰρ οἷα λογικά πως εἶναι. τὰ δὲ πρὸς τὴν
» τοῦ λόγου κοινωνίαν ἀδυνατεῖ. ἡ δὲ λέξις. ἢ, ἀλλήλων μὲν οὐ χωριστὰ ὄντα, τῆς δὲ ὅλης ψυχῆς ὡς
» διαιρετῆς οὔσης, ἀκαταλλήλως εἴρηται. ὅτι τὸ ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἐνθάδε τὰ μόρια μετενήνεκται. καὶ ὅτι ἀντὶ δοτικῆς γενικῇ πτώσει χρῆται. δέον γὰρ ἀλλήλοις φάναι, ἀλλήλων εἶπεν.

Ε ΟΙΚΕ δὲ καὶ ἡ ἐν τοῖς φυτοῖς ἀρχὴ ψυχή τις εἶναι. μόνης γὰρ ταύτης κοινωνεῖ καὶ ζῶα, καὶ φυτά. καὶ αὕτη μὲν χωρίζεται τῆς αἰσθητικῆς ἀρχῆς. αἴσθησιν δὲ, οὐδὲν ἄνευ ταύτης ἔχει.

Ψ υχὰς καλέσας τὰς διαφόρους ἐν ἡμῖν ζωὰς, περὶ μὲν τῆς λογικῆς ἢ τῆς αἰσθητικῆς, ὡς ἐναργῶς τὸ ἀρχικὸν καὶ εἰδητικὸν ἐχουσῶν, καὶ διὰ τοῦτο ψυχῶν καλῶς εἰρημένων, οὐκ ἐπέστησε. τὴν δὲ φυτικὴν ὅτι ψυχὴ καὶ λόγου τινὸς ἠξίωσε. πρῶτον μὲν ἀρχὴν αὐτὴν προειπών. ἔπειτα δὲ αὐτὸ τοῦτο δεικνὺς, διά τε τοῦ ταύτης μόνης κοινωνεῖν καὶ ζῶα καὶ φυτά. καὶ διὰ τοῦ αὐτὴν μὲν χωρίζεσθαι τῆς αἰσθητικῆς ἀρχῆς, αἴσθησιν δὲ μηδὲν ἄνευ ταύτης ἔχειν, τὴν παθητικὴν δηλαδὴ, καὶ κατὰ τὴν πληγὴν τοῦ αἰσθητηρίου ἐγειρομένην. δι᾽ ὧν ἱκανῶς τὸ εἰδητικὸν τῆς φυτικῆς καὶ ἀρχικὸν πιστοῦται. εἰ γὰρ ταῖς ὁμολογημένως εἰδητικαῖς καὶ ἀρχικαῖς ζωαῖς συμφύεται, τῇ τε αἰσθητικῇ καὶ τῇ λογικῇ, εἴη ἂν καὶ αὐτὴ ἀρχικὴ καὶ εἰδητική. καὶ εἰ ἄνευ ἐκείνων εἰδοποιοῖ καὶ καθ᾽ αὑτὴν τὰ φυτὰ, εἴη ἂν καὶ αὐτοτελές τι εἶδος ψυχικόν.

ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ.

Ν τῷ πρώτῳ ἱστορήσας τε ἅμα τὰς τῶν παλαιῶν δόξας καὶ ἐπεξεργασάμενος, καὶ διὰ τῆς ἐπεξεργασίας, ὅτι τε οὐσία καὶ ὅτι ἀσώματος, καὶ ὅτι τὸ μέν τι αὐτῆς ἐστιν ὡς κινουμένου τοῦ ζῶντος σώματος ὁριστικὸν, τὸ δὲ ὡς κινοῦν, καὶ ὅτι ἡ λογικὴ ψυχὴ ἔχει τινὰς, ὡς μὴ δι᾽ ὀργανικῷ τῷ σώματι χρωμένας ἐνεργείας, εἶτα καὶ ὅτι ἀρχικὴ αὕτη μάλιστα, καὶ ὅπως γινώσκει οὐ κατὰ τὴν στοιχειώδη ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰδητικὴν πρὸς τὰ γνωστὰ οἰκειότητα, ἐνδειξάμενος δὲ καὶ τὸ διάφορον τῆς τῶν ὅλων στοιχείων πρὸς τὰ μερικὰ ψυχώσεως, ὅτι τε μία ἡ ἐν ἑκάστῳ ψυχὴ ὑπομνήσας, αὐτὸς καθ᾽ αὑτὸν ἀπὸ τοῦ δευτέρου τὴν θεωρίαν ποιούμενος, καὶ περὶ πάσης ψυχῆς τῆς τῶν θνητῶν ζώων τὴν πραγματείαν εἶναι βουλόμενος, ζητεῖ προηγουμένως τί κοινὸν πάσαις ὑπάρχει, καθ᾽ ὃ πᾶσαί εἰσί τε καὶ λέγονται ψυχαὶ αἱ τῶν θνητῶν ὡς εἴρηται ζώων. ἀλλ᾽ ἐπεὶ οὔτε ὁμοειδεῖς ἀλλήλαις, οὔτε τὸ κοινὸν αὐταῖς συνωνύμως ὑπάρχει,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

οὐ μὴν οὐδὲ πάντῃ ὁμωνύμως, ἐπειδὴ καὶ μία πως ἡ τῆς ψυχικῆς ζωῆς ἔννοια, ἡ ἔνδοθεν κινητική· καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων πλείους καθ' ἕκαστον ἰδίως, ἄλλη γὰρ ἡ περὶ τοῦ χερσαίου κυνός, παρὰ τὴν τοῦ θαλασσίου καὶ παρὰ τὴν τοῦ ἀστρῴου, καὶ ἔτι παρὰ τὴν τοῦ ὡς σπασμοῦ ἔννοιαν, ἔτι δὲ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ μία καὶ τὸ κοινὸν ἔχουσα παραλλάττει καθ' ἕκαστον εἶδος, ὡς καὶ κατὰ βάθος πολλῆς γινομένης παραλλάξεως, καθάπερ ἔχει τὰ ὡς ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἓν λεγόμενα, ἀναγκαία ἐστὶ τούτων οὐχ ἡ κατὰ τὸ κοινὸν μόνον, οὐδὲ ἡ κατὰ μόνον τὸ παρηλλαγμένον, ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ συναμφότερον θεωρία· ἵνα ὡς ἔχει τὰ πράγματα οὕτως αὐτὰ γνώσκωμεν. ἔχει δὲ ὡς μήτε τὸ κοινὸν ποτὲ ἄνευ τῆς εἰρημένης διαφορᾶς, μήτε τὸ παρηλλαγμένον ἄνευ τοῦ κοινοῦ αὐτὴν εἶναι ἢ ἀκριβῶς θεωρεῖσθαι. ἀλλ' ἐπειδὴ μεριστὴ οὖσα ἡ ἡμετέρα γνῶσις, οὐκ ἰσχύει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ συναμφότερον ἑλεῖν, πρὶν ἰδίᾳ νοῆσαι ἑκάτερον, εἰκότως ὁ φιλόσοφος τι τὸ κοινὸν πρότερον θεωρεῖ, οὕτως ὂν κοινὸν ὡς τὰ πολλαχῶς λεγόμενα· ὡς τὸ ὄν· ὡς τὸ ἀγαθόν· ὡς τὸ ἕν· ὡς τὸ ὑγιεινόν. καὶ γὰρ οὐ τῶν συνωνύμων μόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν οὕτω κοινῶν μία ἐπιστήμη. ὡς αὐτὸς ἡμᾶς ἐν τῇ μετὰ τὰ φυσικὰ διδάσκει πραγματείᾳ. καὶ ἕνα κοινὸν φέρε τοῦ ἑνὸς αὐτοῦ ἀποδίδωσι λόγον, καίτοι πολλαχῶς λεγομένου. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ φυσικῇ τῆς κινήσεως ἕνα ἀποδίδωσιν ὅρον. καὶ οὐ τοῦτο μεμπτόν, τὸ κοινὸν τῶν πολλαχῶς λεγομένων ἀποδιδόναι ὅρον, ὅπερ καὶ πάντως ἀναγκαῖον ποιεῖν, ἀλλὰ τὸ ἀρκεῖσθαι τῷ κοινῷ, μὴ προστιθέναι δὲ καὶ τὸ καθ' ἕκαστον ἴδιον. ἵνα τότε κατὰ τὸ κοινὸν ὁμοῦ καὶ τὸ ἴδιον τὴν ἀκριβῆ ἑκάστου ἕλωμεν γνῶσιν. πάλιν δὲ ὑπομνηστέον, ὡς περὶ τῆς ἐν τοῖς θνητοῖς ζῴοις ψυχῆς ὁ προηγούμενος αὐτῷ σκοπός. ὧν καὶ ἡ λογικὴ ἡμετέρα.

ἘΠΕῚ ΔῈ παραδεδομένα περὶ ψυχῆς τῶν ἄλλων ἐφ' ὅσον ἕκαστος ἀπεφήνατο, πρότερον εἴρηται. νῦν ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς πάλιν ἐπανίωμεν· πειρώμενοι διορίσαι τί ἐστι ψυχή, καὶ τίς ἂν εἴη κοινότατος λόγος αὐτῆς.

Οὐ τὸ ἱστορῆσθαι μόνον δηλοῦντος τοῦ εἰρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξειργάσθαι, ἀναφανέντων ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ τοῦ ἀσωμάτου πάσης ψυχῆς, τοῦ οὐσιώδους, τοῦ ἀρχικοῦ ὡς εἰδητικοῦ, τοῦ ἀμερίστως ἡνωμένου. ἐπαγγέλλεται δὲ διορίζειν καὶ τὸν κοινότατον ἀποδιδόναι τῆς ψυχῆς λόγον· ἵνα τὰ πάσῃ τῇ ψυχῇ περὶ ἧς ὁ λόγος κοινῇ πως ὑπάρχοντα θεωρήσῃ, ὡς ὕστερον τὰ ἑκάστης προσθήσων ἴδια.

ΛΈΓΟΜΕΝ δὴ ἕν τι γένος τῶν ὄντων, τὴν οὐσίαν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ὡς ὕλην.

Περὶ τῆς ἐν τοῖς θνητοῖς ζῴοις ψυχῆς ὄντος τοῦ λόγου, οὐ πάσης οὔσης ὁμοειδοῦς πρὸς πᾶσαν, καὶ οὐδὲ συστοίχως μόνον ἀντιδιαιρουμένων, ἀλλὰ καὶ κατὰ βάθος πλείστης οὔσης διαφορᾶς ἐν αὐταῖς, ζητεῖ ὡς εἴρηται τὸ κοινῇ πάσῃ ὑπάρχον, εἰ καὶ μὴ συνώνυμον τὸ κοινόν, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον εἶδος ἐξαλλαττόμενον. ὡς μὴ δὲ αὐτὸ μένειν τὸ κοινὸν ἀνεξάλλακτον, οὐ κατὰ μόνας τὰς συστοίχως ἀντιδιαιρουμένας διαφοράς, ἀλλὰ κατὰ βάθος ἐξαλλαττόμενον. ὅτε καὶ αὐτὸ καθ' αὑτὸ τὸ κοινὸν διαφορεῖται, κρειττόνως ἢ ὑφειμένως αὐτὸ τοῦτο ὂν ὅπερ εἶναι λέγεται. καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν συστοίχων ἡ ἀντιδιαίρεσις οὐ κατ' αὐτὸ τοῦτο ἀλλὰ κατὰ τὰς διαφοράς. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἢ πρώτως ἢ κυριώτερον τὸ χρῶμα ἐν τῷ λευκῷ ἢ ἐν τῷ μέλανι. τὸ δὲ ὂν κυριώτερον καὶ ὄντως ὂν ἐν τῇ οὐσίᾳ ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις κατηγορίαις. καὶ τὸ ἀγαθὸν κυριώτερον ἐν τῇ θείᾳ αἰτίᾳ ἢ ἐν τοῖς αἰτιατοῖς. καὶ ἐν τούτοις, μειζόνως ἐν τοῖς ἀϊδίοις ἢ ἐν τοῖς φθαρτοῖς. διαφορεῖται μὲν γὰρ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ καὶ ἐν ἵππῳ τὸ ζῷον. ἀλλὰ ταῖς διαιρετικαῖς αὐτοῦ διαφοραῖς καὶ οὐ ταῖς συστατικαῖς. διὸ καὶ οὐχ ἧττον ζῷον. τὸ δὲ οὐράνιον καὶ τὸ χθόνιον καὶ ἧττον ζῷον. τὸ γὰρ ἄφθαρτον καὶ φθαρτὸν διαιρετικαὶ μὲν τοῦ ὄντος, συστατικαὶ δὲ τοῦ ζῴου διαφοραί. τὸ δὲ αὐθέδραστον ἢ μή, διαφοραὶ τοῦ ὄντος. καὶ τὸ ἁπλῶς καὶ πῃ ἐφετὸν τοῦ ἀγαθοῦ συστατικαί. τὸ δὴ οὕτω κοινὸν καὶ ἐπὶ ψυχῶν πρόκειται εὑρεῖν. λαβὼν τοίνυν οὐσίαν πᾶσαν εἶναι ψυχήν, ἐπειδὴ ζωὴ ἡ ψυχή, ἡ δὲ ψυχὴ οὐσία, διότι καὶ τὸ ζῷον, τοῦτο δὲ οὐσία, ὡς πρὸ τοῦ ζῴου τὴν ζωὴν εἶναι οὐσίαν, δι' ἣν καὶ ἡ ὁριζόμενον ζῷόν ἐστι, καὶ γὰρ ὡς ζῷον οὐσία καὶ τῶν ἐναντίων ὡς ζῷον δεκτικόν, καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ κατὰ τὴν ζωὴν συνεχομένου, λαβὼν οὖν ἐκ τούτων οὐσίαν εἶναι τὴν ψυχήν, καὶ οὔτε ὑλικήν, διότι ἀτελὴς οὐσία ἡ ὑλική, κατὰ ἀμυδράν τινα τοῦ εἴδους ἀποτελεύτησιν τὴν δεκτικὴν τῶν εἰδῶν ὑφισταμένη. δεῖ γὰρ καὶ τὸ δεκτικὸν τῶν εἰδῶν ἔχειν μέν τινα πρὸς αὐτὰ οἰκειότητα, οὐ μὴν αὐτὰ εἶναι. καὶ ἡ ζωτικὴ οὖν ὕλη ἀμυδρὰν ἔχει πρὸς ζωὴν οἰκειότητα ὡς δεκτική. δι' ὃ δυνάμει μὲν αὐτῇ, τῇ δὲ ψυχῇ κατ' ἐνέργειαν πάρεστι τὸ ζῆν. οὐκ ἄρα ὑλικὴ οὐσία τῶν ζῴων ἡ ψυχή. ἀλλ' οὐδὲ ἡ σύνθετος αὐτῶν οὐσία. οὐ γὰρ πρώτως, ἀλλὰ δευτέρως καὶ κατὰ τὴν μέθεξιν τῆς ζωῆς οὐσιοῦται τὸ ζῷον· καὶ πᾶν τὸ σύνθετον κατὰ τὸ εἶδος ἔστι τε καὶ τόδε τι ἐστίν. ὡς τὸ εἶδος καὶ τὸ δέ τι ὂν πρώτως εἶναι. καὶ ἡ ζωὴ ἄρα πρὸ τοῦ ζῴου καὶ οὐσία ἐστί, καὶ ζωτικὴ οὐσία ὡς οὐ κατὰ μέθεξιν ζῶσα, ἀλλ' ὡς αὐτὸ τοῦτο οὖσα ζωή. τοῦτο δὲ ἦν τὸ τῶν ζῴων εἶδος. οὔτε οὖν κατὰ τὴν ὕλην, οὔτε κατὰ τὸ ἔμψυχον οὐσία ἡ ψυχὴ ὑπάρχουσα, ὡς τὸ εἶδος ἔσται οὐσία. τῆς οὐσίας δὴ τὸ μὲν ὡς ὕλην φησίν.

Ὃ ΚΑΘ' ΑΥΤΟ μὲν οὐκ ἔστι τόδε τι, ἕτερον δὲ, μορφὴν καὶ εἶδος, καθ' ἣν ἤδη λέγεται τόδε τι. καὶ τρίτον, τὸ ἐκ τούτων,

Ὡρισμένης ὑπάρξεως τὸ τόδε δηλωτικόν. τὸ γὰρ ἐν περιγραφῇ τινι καὶ ὅρῳ καὶ οἷον ὑπὸ αἴσθησιν καὶ δεῖξιν πῖπτον, διὰ τοῦ τις προσθήκης, καὶ τὸ μερικὸν δηλοῖ. μερικὸν δὲ ἅπαν τὸ σύνθετον καὶ οὐχ ὡς τὸ εἶδος τὸ μὲν ἐστὶν μερικὸν, τὸ δὲ κοινὴ τῶν ὁμοειδῶν ὁριστικὸν ὡς ἐν ἄλλοις διώρισται. οὔτε οὖν ἡ ὕλη τὸ δέ τι ὡς ἀόριστος, διὰ τὴν ἀτελῆ καὶ δυνάμει, καὶ δεκτικὴν μὲν ὅρου, οὔπω δὲ ὡρισμένην οὐσίαν. οὔτε τὸ εἶδος. ὅρος γὰρ ἐστὶ καὶ τελειότης καὶ πρώτη καὶ καθ' αὑτὴν οὐσία. ἀλλ' οὐ τὸ ὁριζόμενον καὶ τέλειον καὶ τὸ οὐσιωμένον, καὶ ἡ καθ' ἑτέραν οὐσία. ἐφ' ἧς τὸ τόδε τι λέγομεν. ἥ τις κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ οὐσία εἶναι, καὶ τὸ τοιάδε οὐσία ἔχει. ἐκ μὲν τῆς ὕλης τὸ ἀορισταίνειν πως καὶ τὸ δυνάμει ἔχουσα. φθαρτὸν γὰρ πᾶν τὸ ἐξ ὕλης καὶ γενητόν. καὶ διὰ τὸ μὴ ὄν πως καὶ ὅταν ᾖ. ὡς ἐν τῷ νῦν ᾖ συνουσιωμένον ἔχον, καὶ τὸ πρότερον μὴ ᾖ ὡς γενητὸν, καὶ τὸ ὕστερον ὡς φθαρτόν. καὶ ἐφ' ἑκάτερον τὴν τοῦ μὴ εἶναι δύναμιν. ἐκ δὲ τοῦ εἴδους τὸ εἶναι ὡρισμένως καὶ τελείως εἶναι. καὶ τὸ τοιόνδε εἶναι.

ἜΣΤΙ ΔΕ ἡ μὲν ὕλη, δύναμις. τὸ δὲ εἶδος, ἐντελέχεια.

Οὐ δή που ὕλη δυνάμει ἐστὶν, ἀλλ' οὐσία δυνάμει. οὐχ ὡς ἐσομένη ποτὲ κατ' ἐνέργειαν. μένει γὰρ ἀεὶ ὅπερ ἐστίν. ἀλλ' ὡς κατὰ τὸ δεκτικὸν οὐσιωμένη, καὶ τὴν ἀμυδρὰν καὶ ἀτελῆ οὐσίαν. τὸ δὲ εἶδος ἐντελέχεια, ὡς τελειότης καὶ ἐν τελειότητι ἔχον τὸ εἶναι, καὶ ὡς αὐτὸ ὂν καὶ τὸ σύνθετον ἐν τελειότητι συνέχον.

ΚΑΙ ΤΟΥΤΟ, διχῶς. τὸ μὲν ὡς ἐπιστήμη. τὸ δὲ, ὡς τὸ θεωρεῖν.

Εἶδός τι μέλλον καὶ τὴν ψυχὴν τίθεσθαι, τὸ δὲ καθαρὸν καὶ πρώτως ὂν εἶδος ἀμέριστον ἅπαν εἰδὼς, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὴν ἐνέργειαν τῆς οὐσίας ἀπομερίζον ἀλλὰ τῇ οὐσίᾳ ὂν ἐνέργεια, τὴν δὲ ψυχὴν ὡς πρώτως τοῦ ἀμερίστου ὑποβᾶσαν, καὶ διακεκριμένην ἔχουσαν ἀπὸ τῆς οὐσίας τὴν ἐνέργειαν, καὶ οὕτως ὡς μὴ δὲ ἀεὶ παροῦσαν ὅταν εἰς σῶμα ἐνδύσῃ, διχῶς φησι τὸ εἶδος εἶναι, οὐ τὸ ἄϋλον, οὐδὲ τὸ τῶν ἀΰλων ὁριστικόν. ἀλλὰ τὸ τῶν γενητῶν, ὧν αἱ ψυχαὶ τὴν αὐτὴν οὐκ ἀεὶ ἐνεργοῦσιν ἐνέργειαν. καὶ τὰ εἴδη πάντα ἄλλοτε ἄλλων ἐστὶν ὁριστικὰ ἁπάντων. ἐναργῶς οὖν ἡ τῶν θνητῶν ζώων ψυχὴ οὐκ ἐν τῷ ἐνεργεῖν οὐσίωται, ὡς καὶ οὖσα ποτὲ καὶ οὐκ ἐνεργοῦσα, ἢ οὐχ ὡσαύτως ἐνεργοῦσα. διὸ κατὰ τὴν ἕξιν ἐστὶν ἐντελέχεια, καὶ οὐχ ἡ ἀπὸ τῆς ἕξεως ἐνέργεια. ἐπὶ τῶν ἀΰλων γοῦν ἡ ταυτότης τῆς οὐσίας πρὸς τὴν ἐνέργειαν. καὶ ἐπὶ ψυχῆς ὅσον αὐτῆς πάντη χωριστὸν, δευτέρως καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν νοῦν συναφὴν συναιρούσης εἰς τὴν ἐνέργειαν.

ΟΥΣΙΑΙ δὲ μάλιστα εἶναι δοκοῦσι τὰ σώματα. καὶ τούτων, τὰ φυσικά. ταῦτα γὰρ τῶν ἄλλων ἀρχαί.

Τριχῶς εἶναι τὴν οὐσίαν παραδοὺς, καὶ τὴν μὲν ὡς ἀτελῆ καὶ οὔπω ὡρισμένην θέμενος, ὡς ἀορισταίνουσαν μέν πως, ἀλλ' οὐκ ἐναντίως τῷ ὅρῳ ὡς δὲ δεκτικὴν καὶ ἐφιεμένην τοῦ ὅρου, τὴν δὲ ὡρισμένην οὐ καθ' αὑτὴν ἀλλὰ καθ' ἑτέραν, τὸ εἶδος, καὶ μετέχουσάν πως καὶ τοῦ ἀορίστου. ὅση γε ἐξ ὕλης, τὴν δὲ ὡς πρῶτον ὅρον καὶ τελειότητα, εἴγε κατ' αὐτὴν καὶ τὸ σύνθετον, καὶ εἴγε ἐντελέχεια τὸ εἶδος, ζητεῖ ἐν τίνι τούτων τὴν ψυχὴν τακτέον. πρότερον ὅτι οὐσία ὑπομνήσας ἐκ τῶν κατ' αὐτὴν ὁριζομένων. πρὸς ἡμᾶς γὰρ πρῶτα τὰ κατὰ φύσιν ὕστερα. ὁρίζεται δὲ τῇ ψυχῇ τὰ ἔμψυχα καὶ ζῶντα. ὅτι δὲ ταῦτα οὐσίαι, ἐπιστώσατο ἐκ τοῦ καὶ πάντα τὰ φυσικὰ σώματα, πρόδηλα δὲ ταῦτα πᾶσιν ὄντα οὐσίαι. ὡς μὴ ἐν ὑποκειμένῳ ὄντα, καὶ ὡς τῶν ἐναντίων δεκτικά. διὰ τὸ καὶ τῇ αἰσθήσει εἶναι γνώριμα. δοκοῦσι μὲν οὖν εἶναι ἐνίοις καὶ τὰ μαθηματικὰ οὐσίαι. ὡς τοῖς πυθαγορείοις. καὶ τὰ τεχνητὰ ὥσπερ τοῖς πολλοῖς. οἷον κλίνη καὶ πλοῖον διὰ τὰ ὑποκείμενα αὐτοῖς ξύλα. τὸ δὲ ἀληθὲς μόνα ἐκ τούτων τὰ φυσικά ἐστι σώματα. ἅπερ καὶ δοκεῖ καὶ ἔστι. ταῦτα γὰρ τῶν ἄλλων ἀρχαί, τῶν δοκούντων μὲν, οὐκ ὄντων δὲ, τῶν μὲν μαθηματικῶν, ὡς ἐξ ἀφαιρέσεως τούτων εἰλημμένων. τῶν δὲ τεχνητῶν ὡς ἐν τοῖς φυσικοῖς τὸ εἶναι ἐχόντων.

ΤΩΝ ΔΕ φυσικῶν, τὰ μὲν ἔχει ζωὴν, τὰ δὲ οὐκ ἔχει. ζωὴν δὲ λέγομεν τὴν δι' αὐτοῦ τροφήν τε καὶ αὔξησιν καὶ φθίσιν. ὥστε πᾶν σῶμα φυσικὸν μετέχον ζωῆς, οὐσία ἂν εἴη. οὐσία δὲ οὕτως, ὡς συνθέτη. ἐπεὶ δὲ ἐστὶ σῶμα τοιόνδε ζωὴν γὰρ ἔχον, οὐκ ἂν εἴη τὸ σῶμα ψυχή. οὐ γάρ ἐστι τῶν καθ' ὑποκειμένου τὸ σῶμα

Οὐκ ἔχει μὲν τὰ ἀποσπάσματα τῶν στοιχείων, καὶ ὅσα νενέκρωται. ἐνεργῇ δὲ τὰ ἔχοντα, οὐχ ὡς συμβεβηκότος τῆς ζωῆς μετασχόντα, καθάπερ τὸ ξύλον τοῦ σχήματος τῆς κλίνης. οὐσίαι γὰρ τὰ ζῶντα. ὥστε οὐσία καὶ ἡ ζωὴ, καὶ κρείττων τῆς σωματικῆς. εἴγε καὶ καθ' αὐτὰ συνέχεται τὰ ὀργανικὰ τῶν ζώων σώματα, καὶ εἴπερ τῶν ἐναντίων δεκτικά. καὶ ἄλλως δὲ τὸ ζῶν σῶμα μᾶλλον τοῦ ἀψύχου οὐσία, διὰ τὸ τὰ ζῶντα καὶ ἐγείρεσθαι οἴκοθεν πρὸς ἐνέργειαν, καὶ γεννητικὰ εἶναι οὐσιῶν. καὶ οὐσίαι οὖν καὶ μειζόνως τῶν ἀψύχων οὐσίαι τὰ ζῶντα. ᾧ τε καὶ ἡ ζωή. καθ' ἣν τὰ ζῶντα, οὐσία καὶ πρώτη καὶ καθ' αὑτὴν οὐσία. καὶ ἔτι μειζόνως τῆς καθ' ἣν ἡ ὑφ' ἧς ζωοῦται τὰ ζῶντα. ψυχὴ δὲ ἡ

καθ' αὑτήν. καὶ μάλιστα ἡ ὑφ' ἧς. ἡ γὰρ καθ' αὑτήν, μόριον ψυχῆς ἢ εἴδωλον ψυχῆς. τὸ δὲ κινοῦν ἡ κυρίως ψυχή. ζωὴν δὲ λέγει μὲν τὴν δι' ἑαυτοῦ τροφήν τε καὶ αὔξησιν καὶ φθίσιν. οὐ δι' ὅτι ἐν μόνοις τούτοις τὸ ζῆν. καὶ γὰρ ἡ ὄρεξις καὶ ἡ αἴσθησις καὶ ὁ νοῦς ζωαί. οὐδ' ὅτι πᾶν τὸ ζῶν τούτων κεκοινώνηκεν. ἀλλὰ μόνα τὰ θνητά. ἐπεὶ οὔτε τρέφεται οὔτε αὔξει οὔτε φθίνει τὰ οὐράνια. ἀλλ' ἐπεὶ τῶν ἐμψύχων ἴδιον εἶναι βούλεται, ὡς καὶ Πλάτων, τὸ ἔνδοθεν κινεῖσθαι, τὴν ἐσχάτην ἐν τούτοις παρείληφε ζωήν, δεικνὺς καὶ ταύτην κινήσεώς τινος κατάρχουσαν. μεταβολὴ γὰρ κατὰ ποιότητα καὶ ποσότητα, τροφή τε καὶ αὔξησις καὶ φθίσις, ἡ μὲν ἀναπληροῦσα τὸ ἐλλεῖπον κατά τε δύναμιν καὶ τὸ ποσόν. ἡ δὲ καὶ ἐπὶ πλέον ἐπιρρωννῦσα τε καὶ προστιθεῖσα, ἡ δὲ ἀφαιροῦσα ἀμφοῖν. γίνεται μὲν οὖν καὶ ἐπὶ ἀψύχων πρόσθεσίς τε καὶ ἀφαίρεσις. ἀλλὰ τὸ δι' αὑτοῦ τῶν ἐμψύχων ἴδιον. τὸ μὲν γὰρ πῦρ τὸ καυστικὸν καὶ διαμένει καὶ πλέον γίνεται, τῷ ἐπινέμεσθαι καὶ ἄλλοτε ἄλλο γίνεσθαι, ἄλλοτε ἄλλως ἐπιλαμβανόμενον τῆς καιομένης ὕλης. διὸ οὐ τροφὴ ἥδε οὐδὲ αὔξησις. οὐ γὰρ ὑπομένει τὸ ἐξ ἀρχῆς. ἀλλὰ γένεσις καὶ φθορὰ πυρός, ἑτέρου μὲν φθειρομένου, ἑτέρου δὲ γινομένου, ὑπ' ἄλλου ἀεὶ τοῦ προτέρου τοῦ ἐφεξῆς γινομένου. τῇ δὲ κηρίνῃ σφαίρᾳ προσθέντες κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν κηρόν, αὔξομεν τὸν πρότερον ὄντα ὄγκον, οὔτε αὐτοῦ τι ἐνεργοῦντος τοῦ κηροῦ πρὸς τὴν αὔξησιν ἀλλὰ πάσχοντος μόνον, οὔτε δι' ὅλου ἑαυτοῦ ἐπιρρωννυμένου. ἀλλὰ καὶ εἰ ὕδωρ εἴη, ἐπιμένον τε ὁπόσον ἦν, καὶ πλέον γινόμενον τῷ τὰ παρακείμενα σήπειν καὶ μεταβάλλειν εἰς ὕδωρ, οὔτε τρέφεται οὔτε αὔξεται. οὐ γὰρ ἐπιρρώννυται τὸ ἤδη ὄν. ἀλλ' ἑτέρου κἀνταῦθα συμβαίνει γένεσις. ἐν δὲ τοῖς φυτοῖς καὶ ὅλως ἐν τοῖς τρεφομένοις, ἥ τε ἕλκουσα τὴν τροφὴν δύναμις ἔνδον, καὶ ἡ ἀλλοιοῦσα αὐτήν, καὶ τοῖς ἤδη οὖσι προσκρίνουσα μορίοις, καὶ ὅλα δι' ὅλων ἑαυτὰ ἐπιρρωννῦσα. ζῇ οὖν ταῦτα ὅτι ἔνδον τὸ κινοῦν. καὶ τοῦτο δηλοῖ τό, δι' αὑτοῦ. καὶ γὰρ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ζωῇ οὐ μόνον ἐστὶ τὸ ζωτικῶς κινούμενον, τουτέστι τρεφόμενον καὶ αὐξόμενον καὶ φθῖνον, ἀλλὰ καὶ τὸ κινοῦν καὶ ἡ ἀπεργαζομένη αὐτὰ δύναμις καὶ οὐσία. τὸ μὲν οὖν ζῶν σῶμα, οὐσία, ὡς σύνθετος οὐσία ἐκ σώματος καὶ ζωῆς. ἡ δὲ ψυχὴ κατὰ τὴν ζωήν, καὶ οὐ κατὰ τὸ σῶμα. οὐδὲ γὰρ ἔμψυχον τὸ στερηθὲν σῶμα ζωῆς. οὔπω λέγω ψυχή.

ΜΑΛΛΟΝ δὲ ὡς ὑποκείμενον καὶ ὕλη. ἀναγκαῖον ἄρα τὴν ψυχήν, οὐσίαν εἶναι.

Οὐ γὰρ ὡς ἡ οὐσία τοῖς συμβεβηκόσιν, οὕτω τὸ σῶμα τῇ ζωῇ ὑπόκειται. ἀλλ' ὡς ὕλη τοῖς εἴδεσιν, ὁριζομένη καὶ οὐσιωμένη αὐτοῖς κατ' ἐνέργειαν. διὸ εἰπὼν ὡς ὑποκείμενον, ἵνα δηλώσῃ ὅπως ὑποκείμενον, ἐπήγαγε καὶ ὕλη. οὐ δὴ κατὰ τὸ σύνθετον ἡ ψυχή. ἐπειδὴ κατ' αὐτήν, ἀλλ' οὐκ αὐτὴ τὸ ἔμψυχον.

ΩΣ ΕΙΔΟΣ σώματος φυσικοῦ, δυνάμει ζωὴν ἔχοντος.

Ἐπεὶ γὰρ τὸ κοινῇ πάσῃ ὑπάρχον ἐπιζητεῖ ἐν τοῖς θνητοῖς ζώοις ψυχῇ, οὐ τὸ χωριστὸν καὶ ἑαυτοῦ ὂν ἀποδίδωσιν αὐτῇ εἶδος. ἀλλὰ τὸ σώματος ὁριστικόν. τοῦτο γὰρ ἁπάσῃ κοινόν. καὶ μετὰ τὰ εἴδη μὲν ἡ ψυχή. ἀμέριστος γὰρ ἡ εἰδητικὴ οὐσία. ἀνειλεγμένη δὲ ζωὴ ἡ ψυχική. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ λογικὴ ἐνέργεια, ἀφισταμένη πως τῆς οἰκείας οὐσίας, καὶ ἐπιστρέφουσα ὡς εἰς ἑτέραν πρὸς αὐτήν, καὶ τοῖς γνωστοῖς κατὰ ἀπόστασίν τινα συναπτομένη. μετὰ μὲν οὖν τὰ εἴδη ἡ ψυχή. ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν εἰδητικὴν ὑπάγεται αἰτίαν. ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ πάντες λόγοι. ὁρίζει γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ οὐσιοῖ καθ' αὑτήν. καὶ τελειοῖ τὰ μετέχοντα. διὸ καὶ ἐντελέχεια. ἔστι μὲν οὖν καὶ εἴδη ἄττα, μετὰ τὰ πρῶτα καὶ ἑαυτῶν πάντῃ ὄντα, ἑτέρων ὄντα ὁριστικά. ὥς τά τε φυσικὰ πάντα, καὶ τὰ τῶν ψυχῶν. οἷος ὁ ἀπὸ τῆς ψυχῆς μετεχόμενος νοῦς. ἀλλὰ τὸ μὲν φυσικὸν εἶδος, εἰ καὶ μὴ πᾶν ἐστὶ ζωτικόν, διαφέρει καὶ τῷ ἀμερίστῳ τῆς ψυχῆς. ἀμέριστον γὰρ ἅπαν εἶδος. ἡ δὲ ψυχὴ λόγος τις παρὰ τὸ εἶδος τὸ ζωτικόν, ἀνελίττων τὸ ἡνωμένως προειλημμένον ἐν τῷ εἴδει πλῆθος. τὸ δὲ τῆς χωριστῆς ψυχῆς ὁριστικόν. ἔστι μὲν καὶ αὐτὸ οὐχ ἑαυτοῦ πάντῃ, ἀλλ' ἑτέρου τῆς ψυχῆς γινόμενον. οὐχὶ δὲ σώματος ἀλλὰ ψυχῆς. ἡ δὲ ψυχὴ ὅση ἑτέρου ἐστίν, ἐντελέχεια σώματός ἐστι πάντως καὶ τούτου τοῦ φυσικοῦ. ἐπειδὴ οὐσίας αἰτία. τὸ δὲ μαθηματικὸν οὐκ οὐσία. καὶ φυσικοῦ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. κατὰ γὰρ τὴν ψυχὴν ἡ ζωή. καὶ τὸ μεθέξον αὐτῆς, ζωῆς εἶναι χρὴ δεκτικόν. καὶ οὐ πάντα ἁπλῶς τὰ φυσικά, ἀλλὰ τὰ ζῶντα τῇ ψυχῇ τελειοῦται. καὶ τοῦ δυνάμει ζῶντος σώματος ἐντελέχειά ἐστιν ἡ ψυχή. καὶ γὰρ ἤδη ζῶν τὸ θνητὸν σῶμα, δυνάμει ἐστὶ ζῶν, ὡς οὐ συμφυῆ τῷ σώματι ἀλλ' ἐπουσιώδη τῇ τῆς ψυχῆς παρουσίᾳ δεχόμενον τὴν ζωὴν τότε, καὶ ἐπιτήδειον γινόμενον κατὰ τοιάνδε κρᾶσίν τε καὶ διοργάνωσιν. ὁριστικὴ μὲν οὖν καὶ ἡ οὐρανία ψυχὴ τοῦ ἀϊδίου σώματος, ἀλλ' οὐ νεύουσα πρὸς αὐτό, οὐδ' ὡς ὀργάνῳ αὐτῷ χρωμένη. ἴσως δὲ τὸ οὐράνιον σῶμα οὐδὲ δυνάμει ζωὴν ἔχει. οὐ γὰρ ἐπικτήτως μόνον, ἀλλὰ καὶ συνουσιωμένην ἔχει ζωήν. διὸ ἕτερον τρόπον ἐκεῖνο ἔμψυχον, ὡς ἤδη ζῶν ἐνεργείᾳ, καὶ ὡς αὐτοκινήτως τρόπον τινὰ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ψυχὴν ἀνατεινόμενον, καὶ αὐτὸ ἐκείνης ὄν, οὐχὶ δὲ ἐκείνου τῆς ψυχῆς γινομένης, ἀλλ' ἑαυτῆς ἐκεῖνο ποιούσης. ἡ δὲ τῶν θνητῶν ζώων ψυχὴ ἐντελέχεια φυσικοῦ σώματος, οὐκ εἶδος οὖσα ἀλλὰ λόγος. καὶ οἱ λόγοι δὲ εἰδητικαί εἰσι δευτέρως αἰτίαι. λογικὴ οὖν ἐντελέχεια ἡ ψυχή. καὶ οὐχ ἑαυτῆς. οὐδὲ μένουσα ἐν ἑαυτῇ ὅλη. ἡ ὅλη οὕτως οὐσίωται, ἐν τῷ σωμάτων εἶναι ὁριστική, ἀνεπίστροφος πρὸς ἑαυτήν. ἡ εἰ καὶ διττὰς ἔχει ζωάς, κατὰ τὴν εἰς σῶμα ῥοπήν, καὶ τὴν ἀφ' ἑαυτῆς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἔξω τεινομένην. ἢ ὡς ζωοῦσαν τὸ σῶμα. ἢ ὡς τῷ ζῶντι χρωμένην. καὶ γὰρ αὕτη ἐντελέχεια τοῦ φυσικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος σώματος. καθάπερ ὁ κυβερνήτης τῆς νεώς. ὡς κινητικὴ καὶ ὡς χρωμένη τῷ ζῶντι σώματι. ὃ καὶ ὄργανον διὰ τοῦτο λέγεται, ὡς τῇ χρωμένῃ ὑπηρετοῦν ψυχῇ. ἀλλ' ὡς τὰ ἄψυχα τῶν φυσικῶν, εἰδοποιούμενα μὲν καὶ αὐτά, οὐ μὴν ὡς ὀργανικά. ὅτι μὴ τὸ κινοῦν μηδὲ τὸ χρώμενον ἔχει ἔνδον. τοῦτο γὰρ τῶν ἐμψύχων ἴδιον, ὥστε τὴν ψυχὴν τῶν ἄλλων διαφέρειν φυσικῶν εἰδῶν, τῷ διχῶς εἶναι ἐντελέχειαν ὁριστικῶς τε καὶ κινητικῶς τοῦ ὀργάνου. φαίνεται δὲ πρότερον τὸ ὁριστικὸν παραδιδούς, προστιθέναι ὕστερον τὸ κινητικὸν ὡς τελειότερον, ὅτε τὸ ὀργανικὸν τῷ θνητοειδῶς ζῶντι παντὶ ἀποδίδωσι σώματι. συμφέρει μὲν οὖν πάντως τὸ ὀργανικὸν τοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντι. οὐ μὴν ἐστὶ τῷ λόγῳ ταυτόν. οὐδὲ πρὸς τὴν αὐτὴν ἀπαραλλάκτως λέγεται ζωήν. ἀλλὰ ζωὴν μὲν ἔχει ὡς ζωτικῶς εἰδοποιούμενον, καὶ καθ' ἣν εἰδοποιεῖται ζωήν. ὄργανον δὲ γίνεται τῇ χρωμένῃ ὑφ' ἧς καὶ ζωοῦται. ἵνα καὶ συμφυῶς αὐτῇ χρῆται καὶ μόνῃ ὁρμῇ. ἐξήλλακται δὲ τὸ ὑφ' οὗ κινεῖται τοῦ καθ' ὅ, ὡς ποιητικὸν εἰδητικοῦ αἰτίου. μία μὲν οὖν ἡ ὅλη τοῦ ζώου ψυχή. ἀλλὰ τὸ μέντοι ἔχουσα ἐξῃρημένον τὸ κινοῦν καὶ χρώμενον. τὸ δὲ ἐκτεινόμενον καὶ ἐκείνου γινόμενον ὡς ὁρίζον αὐτό.

ἩΔΕ οὐσία ἐντελέχεια. τοιούτου ἄρα σώματος ἐντελέχεια.

Εἰπὼν καὶ θέμενος τὴν ψυχὴν οὐσίαν εἶναι ὡς εἶδος, προστίθησιν ὡς μείζονα πρότασιν τὴν οὐσίαν ἐντελέχειαν εἶναι, τὴν ὡς εἶδος δηλαδὴ οὐσίαν. ἐπειδὴ καὶ πολλάκις οὐσίαν τὸ εἶδος καλεῖ. ἐπεὶ οὖν εἰδητικὴ οὐσία ἡ ψυχή, ἐντελέχεια ἔσται τοῦ τοιούτου σώματος, τοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. εἴρηται δὲ ὡς τοῦ ἤδη μὲν ζῶντος δυνάμει δὲ λεγομένου ζῆν, ὅτι μὴ καθ' αὑτὸ μηδὲ ὡς σῶμα ἄφθαρτον ζῇ.

ΑὙΤΗ ΔΕ λέγεται διχῶς. ἡ μὲν ὡς ἐπιστήμη. ἡ δέ, ὡς τὸ θεωρεῖν. φανερὸν οὖν ὅτι ὡς ἐπιστήμη. ἐν γὰρ τῷ ὑπάρχειν τὴν ψυχήν, ὕπνος καὶ ἐγρήγορσίς ἐστιν. ἀνάλογον δ' ἡ μὲν ἐγρήγορσις, τῷ θεωρεῖν. ὁ δ' ὕπνος, τῷ ἔχειν καὶ μὴ ἐνεργεῖν.

Τὸ κοινὸν πάσης τῆς τῶν θνητῶν ζώων ἐκφαίνων ψυχῆς, οὐ τὸ χωριστὸν οὐδὲ τὸ τὴν ἐνέργειαν συναιροῦν εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῇ ἀποδίδωσιν. ἴδιον γὰρ τοῦτο ψυχῆς τῆς νοερᾶς, καὶ ταύτης ὅταν χωρισθῇ. ἐπεὶ καὶ ἡ λογικὴ ἡμῶν κατὰ τὴν εἰς σῶμα ῥοπὴν μεριζομένην, ἐκ τῆς οὐσίας ἔχει τὴν ἐνέργειαν. καὶ οὐδὲ ἀεὶ τελείαν, οὐδὲ πᾶσαν ἀεὶ παροῦσαν. ἀπολείπει γοῦν ἐν τοῖς ὕπνοις ἡ αἰσθητικὴ ἐνέργεια. τυχὸν δὲ ἐν τοῖς καροῖς καὶ ἡ φανταστική. μήποτε δὲ πᾶσα γνῶσις, ἡ κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἀφισταμένην τῆς ψυχῆς κατάστασιν, καὶ τὴν ἔξω προϊοῦσαν ῥοπήν, παραποδίζεται ἐν ταῖς παρὰ φύσιν τῶν ὀργάνων σφοδραῖς διαθέσεσιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ ὕστερον ζητήσομεν. εἰ δὲ κατὰ συνέχειαν τῷ ἐμψύχῳ πάρεστιν ἡ ψυχὴ ζωτικῶς ἐνεργοῦσα εἰς αὐτό, τὴν μὲν ζωτικὴν ὁριστικὴν τοῦ ὑποκειμένου αὐτῇ σώματος κατὰ συνέχειαν ἐνεργεῖ. τὴν δὲ γνωστικὴν οὐκέτι. ἐν γοῦν τοῖς ὕπνοις ἀπολείπει τὴν αἰσθητικήν, καὶ ἐν τοῖς καροῖς τὴν φανταστικήν. διὸ οὔτε τῇ οὐσίᾳ ἐνέργειά ἐστι γνωστικὴ ἡ ψυχή, οὔτε πάντως ἑπομένην ἔχει τῇ οὐσίᾳ τὴν γνωστικὴν ἐνέργειαν, ὅτε πρὸς σῶμα κοινωνεῖ. εἴγε καὶ παροῦσα ποτὲ οὐκ ἐνεργεῖ. ἀναλογεῖ οὖν τῇ μὲν ἐπιστημονικῇ ἕξει ἡ οὐσία. τῇ δὲ θεωρίᾳ ἡ ἐνέργεια ἡ γνωστική. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἐπιστήμην κτησαμένοις, ἡ μὲν ἕξις κατὰ συνέχειαν πάρεστιν, ἕως ἂν ἐπίστωνται. ἡ δὲ κατ' αὐτὴν θεωρία οὐκ ἀεί. ἀλλ' ἔστι καὶ ἐπιστάμενον μὴ ἐνεργεῖν. εἴληφε δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἀντὶ μὲν τῆς γνωστικῆς ἐνεργείας τὴν ἐγρήγορσιν. ἀντὶ δὲ τῆς ἀργίας τὸν ὕπνον. ζωτικὴ μὲν γὰρ ἐνέργεια καὶ ὁ ὕπνος, ἀναστολὴ οὖσα τῶν αἰσθήσεων, οὐ κατὰ πάρεσιν ἤ τινα ἀσθένειαν ἀλλὰ κατὰ δύναμιν. ἐρρωμένης γοῦν φύσεως καὶ ταύτης ζωτικῆς τὸ ὑπνοῦν. ἀλλ' οὐ γνωστικὴ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνασταλτικὴ τῆς γνώσεως ἐνέργεια. οὐκοῦν εἰ καὶ μὴ γνωστικῶς ἀεί, ὅμως ἐνεργεῖ τι ἡ ψυχή. διατί οὖν πρώτη ἐστὶν ἐντελέχεια, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τὸ ἐνεργεῖν. θεωρητικὴ μὲν γὰρ οὐκ ἔσται. ἁπλῶς δὲ ἐνεργητικὴ κατὰ φύσιν. καὶ ἐνεργοῦσα, ἵνα μὴ μάτην ᾖ. μάτην γὰρ τὸ μηδὲν ἐνεργοῦν. οὐδὲν δὲ μάτην ἢ φύσεως ἢ ἔτι μᾶλλον θεοῦ οἷόν τε εἶναι ἔργον. ἢ τάχα μὲν οὐ κατὰ πᾶσαν ἐνέργειαν ἠξίωται εἶναι ἡ πρώτη ἐντελέχεια. ἀλλὰ κατὰ μόνην τὴν θεωρητικήν, ὡς ταύτην οὐκ ἀεὶ ὅταν ᾖ ἐνεργοῦσα. ἴσως δὲ ἄμεινον ἐκεῖνο φάναι, διὰ τούτων ἐνδείκνυσθαι τὴν τῶν θνητῶν ζώων ψυχήν, μεμερισμένην ἔχουσαν τὴν ἐνέργειαν τῆς οὐσίας, ἵνα κατὰ τὴν προβλητικὴν τῆς ἐνεργείας οὐσίαν τε καὶ δύναμιν τὸ εἶναι ἔχουσα, ἄλλην ἔχῃ τὴν τελειότητα, ὅταν καὶ ἐνεργῇ, ταύτῃ τοῦ νοῦ διαφέρουσα, ὃς τῇ οὐσίᾳ ἐστὶν ἐνέργεια. καὶ τῆς εἰς νοῦν ἀναδραμούσης εἰς ἓν ψυχῆς, καὶ ταύτῃ ἄμφω συναπτούσης, καὶ εἰς τὴν οὐσίαν ἀναγαγούσης τὴν ἐνέργειαν. ἥγε μὴν τῶν θνητῶν ζώων ψυχή, πᾶσαν ἔοικεν ἐνέργειαν ἀπομερίζειν τῆς οὐσίας. κἂν γάρ τινα παροῦσαν ἔχῃ ἀεὶ ὡς τὴν ζωοποιόν, ἀλλὰ ὁποιασοῦν οἰκείας ἐνεργείας στερομένη ποτέ, οὐκ ἂν εἴη καθαρῶς ἀμέριστος. πρὸ γοῦν ἄλλου παντὸς μερισμοῦ τοῦ τε τοπικοῦ καὶ τοῦ χρονικοῦ, καὶ τοῦ κατὰ τὴν τῶν διαφόρων ἰδιοτήτων ἐπικράτειαν, καθ' ἣν τὰ πολλὰ ὑφίσταται ὁμοειδῆ ἄτομα, καὶ πρὸ τῆς εἰς τὰ συμβεβηκότα ἐκβάσεως, ὁ τῆς ἐνεργείας ἀπὸ τῆς οὐσίας ἀναφαίνεται μερισμός. δῆλον δὲ ὡς μεμέρισται αὕτη τῆς τῶν θνητῶν ζώων ψυχῆς. εἴγε μὴ ἀεὶ καὶ ὁποιασοῦν ἀποδίδωσιν ἐνεργείας. ἃς ἐνεργεῖν πέφυκεν, ἔχουσα ὡς ἔχει νῦν, ὅτε πρὸς σῶμα κοινωνεῖ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Π ΡΟΤΕΡΑ δὲ τῇ γενέσει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ἡ ἐπιστήμη. διὸ ψυχή ἐστιν, ἐντελέχεια ἡ πρώτη.

Κ αὶ γὰρ πάσης γενέσεως ἀπὸ τοῦ ἀτελοῦς ἐπὶ τὸ τέλειον ἡ προκοπή. καὶ τὰ πρότερα τῶν ὑστέρων ἀτελέστερα. καὶ ἡ ἄνευ τοῦ ἐνεργεῖν ἐπιστημονικὴ ἕξις, ἧττον τελεία τῆς μετὰ τοῦ ἐνεργεῖν. τῇ μὲν οὖν φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ ὡς αἴτιον πρότερον τοῦ ἀτελοῦς τὸ τέλειον. ἐν δὲ τῷ γίνεσθαι πρότερον κατὰ χρόνον τὸ ἀτελὲς τοῦ τελείου. καί τοι τό γε ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἄμφω τό, τε ἀτελὲς καὶ τὸ τέλειον θεωρεῖται. ἐπεὶ κἂν τῇ γενέσει ἄλλο τι δεῖ τέλειον προϋπάρχειν, ἐξ οὗ τὸ ἐν ἄλλῳ ἀτελές. οἷον τὸ σπέρμα ἐκ τοῦ ἤδη τελείου τοῦ γεννῶντος αὐτὸ ζώου. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τὸ ἀτελέστερον πρότερον. σπέρμα γὰρ πρότερον. εἶτα ἔμβρυον. εἶτα ζῶον. ἀλλ' εἰ ἀγέννητος ἡ ψυχή, πῶς κατὰ τὸ ἀτελέστερον οὐσιωμένη, ὕστερόν ποτε τὸ τελειότερον ἴσχει, ὅταν ἐνεργῇ. σαφῶς γὰρ καὶ ὁ ἀριστοτέλης τὸ οὕτω πρότερον τῇ γενέσει ἀπέδωκεν. καὶ διὰ τοῦτο τῇ ψυχῇ προσήκειν τὴν πρώτην ἐντελέχειαν, ὡς μὴ παντελῶς τελείαν. καὶ οὐ δή που ὡς πλάτων τῷ τῆς γενέσεως ὀνόματι χρώμενος ἐπὶ τῆς ψυχῆς, διὰ τὴν πρώτην εἰς μερισμὸν ὑπόβασιν, ἀλλ' οὐχ ὡς ποτὲ οὔσης ἀγεννήτου καὶ ἀνωλέθρου αὐτῷ δεικνυμένης, καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, οὔπω λέγω τῆς κρείττονος, ἣν ἀρίστην προσαγορεύει τῶν γεννητῶν. ἀλλ' ὅ γε ἀριστοτέλης ἐπὶ τῶν ποτὲ ὄντων τῷ γεννητῷ χρῆται. ἢ εἰ καὶ μὴ κατ' οὐσίαν ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν καὶ τελειότητα, τὸ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν σαφῶς ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, καὶ κακουμένης καὶ τελουμένης ποτέ. εἰ δὲ ὡς τῷ ἰαμβλίχῳ δοκεῖ, οὐκ ἂν ἐξ ἀπαθοῦς καὶ τελείας οὐσίας διεστραμμένη καὶ ἀτελὴς προΐοι ἐνέργεια, εἴη ἂν παθαινομένη πως καὶ κατ' οὐσίαν. ὡς καὶ ταύτῃ εἶναι μέσῃ οὐ τῶν μεριστῶν μόνον καὶ ἀμερίστων. οὐ δὲ τῶν μενόντων καὶ προεληλυθότων. οὐ δὲ τῶν νοερῶν καὶ ἀλόγων. ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγεννήτων καὶ γεννητῶν. κατὰ μὲν τὸ μόνιμον ἑαυτῆς καὶ νοερὸν καὶ ἀμέριστον ἀγέννητος οὖσα. κατὰ δὲ τὴν πρόοδον καὶ τὸ μεριστὸν καὶ τὴν πρὸς τὸ ἄλογον κοινωνίαν γινομένη, οὐ δὲ τὸ ἀγέννητον εἰλικρινὲς ἔχουσα οἷον τὸ νοερόν. ἐπειδὴ οὐ τὸ ἀμέριστον ἢ τὸ μόνιμον οὐ δὲ τὸ γεννητὸν τοῖς ἐσχάτοις ὅμοιον, τοῖς ὅλως ποτὲ μὴ οὖσιν. ἀλλὰ τὸ μὲν οἷον ἐξίστασθαί πως ἑαυτοῦ ποτέ, τῇ πρὸς τὴν γένεσιν κοινωνίᾳ, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἔτι μένειν. ἀλλὰ τὸ συναμφότερον ὁμοῦ μένειν τε ὅπερ ἐστὶ καὶ γίνεσθαι. τὸ δὲ οὐδέποτε τοῦ ἀγεννήτου ἀπολειπόμενον, ἀλλ' εἰ αὐτῷ συνηρτημένον, καὶ ἔνδοθεν ἔχον τὸ διαμένειν καὶ οἷον ἐπιρρέον καὶ ἀναπληρωματικὸν τοῦ ἀπογινομένου. ἀλλὰ τὸ μὲν γεννητὸν αὐτῆς καὶ προϊὸν οὐδέποτε ἄνευ τοῦ μονίμου καὶ ἀγεννήτου. τὸ δὲ ἀγέννητον αὐτῆς ποτὲ πάσης ἀπαλλάσσεται, τῆς πρὸς γένεσιν κοινωνίας, ἐν τῇ χωριστῇ ἀπὸ σωμάτων ζωῇ. διὸ καὶ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ καὶ μόνιμος, ἀεὶ μὲν τῆς νοερᾶς ζωῆς ὑφειμένην ἔχουσα τὴν ἀθανασίαν καὶ μονιμότητα. καὶ πρὸς ἑαυτὴν δὲ ἡ ἡμετέρα διαφορουμένη. καὶ ἀκραιφνὲς μὲν ὅσον αὐτῇ προσήκει τὸ ἀθάνατον καὶ μόνιμον καὶ ἀμέριστον ἀπολαμβάνουσα, ἐν τῇ χωριστῇ καὶ νοερᾷ ζωῇ. χωρισθεῖσα γὰρ ὡς ὄντως ἔστιν ὅπερ ἐστίν. ἐν δὲ τῇ πρὸς τὰ ἔξω ῥοπῇ οὐ παντελῶς μὲν ἀπολείπουσα ἑαυτὴν μένειν. δηλοῖ δὲ πᾶσα λογικὴ ἐνέργεια, οὐκ ἄνευ τῆς πρὸς ἑαυτὴν γινομένη ἐπιστροφῆς. ὅθεν καὶ ἡ πίστις μετὰ τὴν συγκατάθεσιν, τὸ γνῶσθαι ὅτι ἀληθὲς ἐπικρινούσης, καὶ τό τε συγκατατιθεμένης. τοῦτο γὰρ ἡ πίστις. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἔνδοθεν αὖθις ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀνάκλησις, καὶ ἡ ὑφ' ἑαυτῆς τελείωσις. οὐ μὴν καθαρὸν τὸ ἑαυτῆς σώζουσα μόνιμον. διὰ γὰρ τὴν ἔξω ῥοπὴν ὁμοῦ ὅλη καὶ μένει καὶ πρόεισι. καὶ οὐδέτερον ἔχει τοῦ λοιποῦ ἀπηλλαγμένον παντελῶς. ὅθεν καὶ τὸ ἀθάνατον αὐτῆς τότε ἀναπίμπλαται τοῦ λοιποῦ κατὰ πᾶν ἑαυτό, καὶ οὐ μένει μόνον ἀθάνατον. καὶ τὸ ἀγέννητον γινόμενόν πως τυγχάνει ὄν. ὡς καὶ τὸ ἀμέριστον αὐτῆς μεριζόμενον. οὐκέτι τῇ οὐσίᾳ οὖσα ἐνέργεια, καθ' ὅσον αὐτῇ θέμις. κατὰ τὸ γεννητὸν οὖν ἑαυτῆς ἡ πρώτη ἐστὶν ἐντελέχεια, διὰ τὸν ἀπὸ τῆς οὐσίας τῆς ἐνεργείας μερισμόν. καὶ οὐ κατὰ τὸ ἐπιστάμενον. οὐ γὰρ ἦν τὸ σύνθετον. ἀλλ' ὡς ἡ ἐπιστήμη ἤτοι ὡς τὸ εἶδος.

Σ ΩΜΑΤΟΣ φυσικοῦ ζωὴν ἔχοντος δυνάμει. τοιοῦτον δέ, ὃ ἂν ᾖ ὀργανικόν.

Ε ἴρηται ὡς διττὴ ἡ ψυχικὴ τῶν θνητῶν ζωή. ἡ μὲν καθ' ἣν τὸ ὄργανον ὡς ὄργανον εἰδοποιεῖται. ἵνα καὶ ὄργανον ᾖ ψυχῆς. ἡ δὲ ὡς χρωμένη τῷ ἤδη ζῶντι ὀργάνῳ, οὐχ ἑτέρα παντελῶς ζωή. οὐ γὰρ ἂν αὐτοφυῶς ἐχρῆτο, καὶ ἐκινεῖτο ἑτέρωθεν ζῶν. ἀλλ' ἔστι μία τὸ διοειδὲς ἐμφαίνουσα, τὸ μὲν ὡς εἰδητικὸν τοῦ ὀργάνου, οὐχ ὡς κινοῦν. ἀλλ' ὡς κινουμένου ζωτικῶς χαρακτηριστικόν. τὸ δὲ ὡς κινοῦν καὶ χρώμενον. καὶ γὰρ πᾶσα ψυχὴ ἡ τῶν θνητῶν κατ' ἄμφω ἐστὶν ἐντελέχεια. ἐπειδὴ καὶ ζωτικῶς κινεῖται, καὶ τὸ κινοῦν ἔνδον. καὶ τὸ διττὸν αὐτῆς ὁ ἀριστοτέλης κατὰ τὴν ἐντελέχειαν παραδίδωσι, τὴν αὐτὴν καὶ τοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος λέγων, καὶ σώματος ὀργανικοῦ. καὶ συμφέρει μὲν ἄμφω πάντως, ὡς καὶ τὸ δυνάμει ζωὴν ἔχον ὄργανον εἶναι ψυχῆς, καὶ τὸ ψυχῆς ὄργανον δυνάμει ζωὴν ἔχειν. ἀλλ' οὐ ταυτὸν ὅμως ἄμφω σημαίνει. ἀλλὰ τὸ μέν, τὴν ἐσχάτην μόνην ἐμφαίνει ζωήν, καθ' ἣν ὡς κινούμενον ζωτικῶς εἰδοποιεῖται. τὸ δέ, τὴν ὡς χρωμένην αὐτῷ καὶ κινοῦσαν. διὸ ἄμφοιν δεῖται τῷ τελείῳ τῆς ψυχῆς ὅρῳ. ἵνα καὶ ὅτι ὡς ὀργάνῳ χρῆται τῷ σώματι δηλῶται.

Ο ΡΓΑΝΑ δὲ καὶ τὰ τῶν φυτῶν μέρη. ἀλλὰ παντελῶς ἁπλᾶ. οἷον τὸ φύλλον περικαρπίου σκέπασμα. τὸ δὲ περικάρπιον, καρποῦ. αἱ δὲ ῥίζαι τῷ στόματι ἀνάλογον. ἄμφω γὰρ ἕλκει τὴν τροφήν.

Ἐπειδὴ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Ἐπειδὴ ἐσχάτη οὖσα ἡ τῶν φυτῶν ψυχή, ἐντελέχεια μέν ἐστιν ἐναργῶς τοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος, οὐδόλως δὲ αὐτῷ ὡς ὀργάνῳ χρῆται, οὐ γὰρ δοκεῖ ἐξῃρημένον τι ἔχειν ἵνα καὶ κινῇ, πιστοῦται ὡς οὐ μόνον ζῆν τὰ τῶν φυτῶν μόρια, ἀλλὰ καὶ ὡς ὄργανα τῇ ψυχῇ ἄλλα πρὸς ἄλλων χρείαν ὑπηρετεῖ. ὡς καὶ ἐν τῇ φυτικῇ ψυχῇ τὸ χρώμενον εἶναι. οὐ γὰρ ἀπὸ ταὐτομάτου τὰ μὲν φύλλα σκέπει τὸ περικάρπιον, ἔτι δὲ τὸν καρπόν. ἢ τὴν τροφὴν αἱ ῥίζαι ἀναλόγως στόματι ἕλκουσαι τῆς γῆς τῷ ὅλῳ διαπέμπουσι φυτῷ. κινούμεναι δὲ ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ ψυχῆς ἕκαστα, πρὸς ἀλλήλά τε καὶ πρὸς τὸ ὅλον, συνταττούσης καὶ κινούσης ἔνδοθεν ἕκαστα πρὸς τὸ οἰκεῖον ἔργον.

ΕἸ ΔΈ ΤΙ κοινὸν ἐπὶ πάσης ψυχῆς δεῖ λέγειν, εἴη ἂν ἡ πρώτη ἐντελέχεια σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ.

Τῆς ἔξω δηλαδὴ τεινομένης πρὸς τὸ σῶμα ῥυούσῃ. ἣ καὶ ὡς ὀργάνῳ χρῆται τῷ σώματι. ὡς τήν γε ἐν αὐτῇ μένουσαν, καὶ οὐ τοῦ σώματος τῇ πρὸς αὐτὸ ῥοπῇ γινομένην, νοῦν προσαγορεύει. ἐπεὶ δὲ τὸ κοινὸν οὐ συνώνυμον, ἀλλ᾽ ὡς τὰ ἀφ᾽ ἑνὸς λεγόμενα, τὸ δὲ τοιούτων εἴρηται ὡς ἀδύνατον εἶναι τοῦ καθ᾽ ἕκαστον ἰδίου ἀκριβῆ ἀποδοῦναι λόγον, δεῖ δὲ ἑκάτερον καὶ τὸ κοινὸν καὶ τὸ ἴδιον γνωρίζεσθαι, διὰ τοῦτο καὶ λέγει τὸ κοινῇ πάσῃ ὑπάρχον, καὶ μετά τινος ἐπιτιμήσεως ἐφιστάνει. εἰ δεῖ λέγειν. ἐπειδὴ ἀναγκαῖον μὲν λέγειν, οὐκ ἀρκεῖ δὲ εἰ μὴ προστεθῇ καὶ τὸ ἴδιον, μνησθεὶς δὲ τοῦ κοινοῦ ὅρου, παρῆκε τὸ δυνάμει ζωὴν ἔχον, ὡς πάντως τῷ τῆς ψυχῆς προσεχεῖ ὀργάνῳ συνεισαγόμενον. ζωὴν γὰρ αὐτὸ ἀνάγκη. ἵνα διὰ τῆς ζωῆς τῇ κινούσῃ συναπτόμενον ψυχῇ, ἀβιάστως καὶ μόνῃ τῇ ὁρμῇ τῆς ψυχῆς ἐγείρηται.

ΔΙῸ ΚΑῚ οὐ δεῖ ζητεῖν εἰ ἓν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. ὥσπερ οὐδὲ τὸν κηρὸν καὶ τὸ σχῆμα. οὐδ᾽ ὅλως τὴν ἑκάστου ὕλην, καὶ τὸ οὗ ἡ ὕλη. τὸ γὰρ ἓν καὶ τὸ εἶναι. ἐπεὶ πλεοναχῶς λέγεται τὸ κυρίως ἡ ἐντελέχειά ἐστι.

Ἀκριβέστερον ἐν τῇ μετὰ τὰ φυσικὰ διήρθρωται, ἅπαν μὲν τὸ ὂν πάντως εἶναι καὶ ἕν. ἀλλὰ τὸ μὲν εἶδος καὶ ὂν καὶ ἓν πρώτως, καὶ καθ᾽ αὑτὸ ὑπάρχον. τὸ γὰρ σύνθετον κατὰ τὸ εἶδος. ὡς γὰρ τοῦ εἶναι, οὕτω καὶ τοῦ ἓν εἶναι τὸ εἶδος τῷ συνθέτῳ αἴτιον. ἐπὶ πάντων μὲν ὡς τὸ καθ᾽ ὅ. ἐπὶ δὲ τῶν ἐμψύχων καὶ ὡς τὸ ὑφ᾽ οὗ. διότι ἴδιον τῶν ἐμψύχων παρὰ τὰ ἄλλα φυσικὰ σώματα, τὸ ἐν αὑτοῖς ἔχειν τὴν τοῦ κινεῖν ἀρχήν. πλεοναχῶς μὲν οὖν καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ εἶναι. ὅτι ἢ καθ᾽ αὑτὸ ἢ καθ᾽ ἕτερον. ἢ ὡς ἀτελὲς καὶ δυνάμει, οἷον τὸ ὑλικόν, τὸ δὲ κυρίως ἡ ἐντελέχειά ἐστιν. ἐπειδὴ καθ᾽ αὑτὸ καὶ πρώτως καὶ αἴτιον καὶ τῷ συνθέτῳ ἐξ ἀνάγκης ὄντι τε καὶ ἑνὶ ὄντι, ὡς κατὰ τὸ καθ᾽ αὑτὸ ὄν τε καὶ ἓν ὁριζομένῳ. ὡς γὰρ τὸ τῇ λευκότητι χαρακτηριζόμενον λευκόν, οὕτω καὶ τὸ τῷ ὄντι καὶ τῷ ἑνὶ ὄν τε καὶ ἓν κατὰ μέθεξιν καὶ συνθέτως. ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ καθ᾽ αὑτό. ἵνα ὃν ἔχῃ λόγον τὸ λευκὸν πρὸς τὴν λευκότητα, τοῦτον ἔχῃ καὶ τὸ ὁριζομένως ὄν τε καὶ ἓν πρὸς τὸ εἰδητικῶς ὄν τε καὶ ἕν. κἂν μὴ τὰ ὀνόματα ἐπὶ τούτων ᾖ διάφορα, ὡς ἐπὶ τῆς λευκότητος καὶ τοῦ λευκοῦ.

ΚΑΘΌΛΟΥ μὲν οὖν εἴρηται τί ἐστιν ἡ ψυχή. οὐσία γὰρ ἡ κατὰ τὸν λόγον. τοῦτο γὰρ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιῳδὶ σώματι.

Εἰ μὲν οὖν τοῦτο συμπέρασμα τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ προειρημένων, τὸ δὲ καθόλου οὐχ ὡς τὸ συνωνύμως κατηγορούμενον ἀκουστέον, ἀλλ᾽ ὡς τὸ κοινὸν ἅμα καὶ ἐξηλλαγμένον. τὸ δέ, οὐσία γὰρ ἡ κατὰ τὸν λόγον, ἀντὶ τοῦ ἡ κατὰ τὸ εἶδος εἴρηται. καὶ ἁρμόζει μᾶλλον ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὸ κατὰ τὸν λόγον φάναι ἢ κατὰ τὸ εἶδος, διὰ τὴν εἰς ἀνέλιξιν ἐκ τοῦ ἀμορίστου ὑπόβασιν, πρὸς δὲ τῆς εἰδητικῆς ἐστιν αἰτίας καὶ ὁ λόγος. ἀλλ᾽ ἐπεὶ καὶ εἴδη καὶ λόγοι οἱ μέν εἰσι χωριστοὶ πάντῃ σωμάτων, οἱ δὲ ἀχώριστοι, οὐχ ὡς οὐσιούμενοι ἐν ἑαυτοῖς, οὐσίαι γὰρ πρῶται τὰ εἴδη, ἀλλ᾽ ὡς σωμάτων ὁριστικοὶ καὶ ταύτῃ ἀχώριστοι. οὐ χωριστὸν εἶδος ἢ λόγον εἶναι συμπεραίνεται τὴν ψυχήν. ἀλλ᾽ ὡς τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιῷδε οὖσαν σώματι. τοῦτο γὰρ ὀργανικοῦ ἦν σώματος ἐντελέχεια. ἐπειδὴ τοῦτο ἦν κοινὸν καὶ τῇ λογικῇ ἐν ἡμῖν ζωῇ πρὸς τὰς ἄλλας ψυχάς. τὸ δὲ κοινὸν ἰδεῖν ἐβουλόμεθα πρῶτον. τὸ γὰρ ὅσον τῆς λογικῆς ψυχῆς χωριστὸν καὶ ἤδη ἐν τῷ πρώτῳ ᾐνίξατο, καὶ ὕστερον ἐν τῇ ἰδίᾳ θεωρίᾳ παραδώσει, μεμνῆσθαι δὲ χρή, ὡς τὸ τί ἦν εἶναι τοῦ φυσικοῦ ὀργανικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος σώματος, διττόν, τὸ μέν, ὡς τὸ χρώμενον καὶ κινοῦν. τὸ δὲ ὡς τὸ καθ᾽ ὅ ἐστι ζωτικὸν ὄργανον, καὶ ζωτικῶς κινούμενον.

ΚΑΘΆΠΕΡ εἴ τι τῶν ὀργάνων φυσικὸν ἦν σῶμα. οἷον πέλεκυς. ἦν γὰρ ἂν τῷ πελέκει εἶναι, ἡ οὐσία αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχή, τοῦτο. χωρισθείσης γὰρ ταύτης, οὐκ ἂν ἔτι πέλεκυς ἦν, ἀλλ᾽ ἢ ὁμωνύμως.

Ὄργανα τῆς ψυχῆς οὐ τὰ καθ᾽ αὑτὴν ζῶντά ἐστι σώματα μόνα, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα. τὰ μὲν φυσικὰ οἷον λίθοι καὶ ξύλα τὰ ἐκκοπέντα. τὰ δὲ τεχνητὰ ὡς τὰ φυσικὰ μὲν καὶ αὐτά, οὐχ ᾗ δὲ φυσικά, χρείαν τινὰ τῇ χρωμένῃ παρεχόμενα ψυχῇ, ἀλλὰ κατὰ τέχνην εὖ παρεσκευασμένα. ὡς ἀσπὶς καὶ ξίφος. ἐπὶ οὖν τῶν τεχνητῶν ὀργάνων φησί, ταῦτα γὰρ νῦν ὄργανα καλεῖ ὡς καὶ τὸ τοῦ πελέκεως δηλοῖ

ὑπόδειγμα, φυσικὸν ἦν σῶμα, ὥσπερ ὀργανικὸν φυσικὸν ἦν σῶμα δυνάμει ζωὴν ἔχον, ἐν ᾧ τῆς ψυχῆς ἔλεγεν ὁρισμῷ, εἰ τοιοῦτον ἦν ὁ πέλεκυς, ἦν ἂν τοῦτο τὸ εἶναι πελέκει. εἴωθε δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἐπὶ τῶν εἰδοποιουμένων, αὐτὸ μὲν τὸ εἰδοποιούμενον προσαγορεύειν, τὸ δὲ εἶδος δηλοῦν τὸ εἶναι αὐτῷ. σημαίνει δὲ αὐτῷ καὶ ἡ οὐσία πολλαχοῦ τὸ εἶδος. ὥσπερ καὶ νῦν ἑρμηνεύων τὸ τί ἦν εἶναι τῷ πελέκει, τὴν οὐσίαν εἶπε τουτέστι τὸ εἶδος. ἦν δ' ἂν τοῦτο ἡ ψυχή, εἰ τὸ δυνάμει ζωὴν ἔχον ὁ πέλεκυς ἦν. καὶ ἦν ἂν καὶ ζωτικὸν ὄργανον, καὶ τὸ χρώμενον εἶδον ἔχον. καὶ χωρισθείσης ἐκείνης οὐκέτι ἔμενεν ὅπερ ἦν. κατὰ γὰρ τὸ εἶδός ἐστιν ἕκαστον ὅπερ ἐστί, τὰ μὲν ἁπλῶς φυσικὰ τὸ τῆς κινήσεως ἀρχόν, τὰ δὲ ἔμψυχα τὸ καὶ τῆς κινήσεως ζωτικῶς καὶ αὐτὸ ὂν κινητικόν. ἐπιστῆσαι δὲ δεῖ ὡς οὐ πάντως φθείρεσθαι βούλεται, ἀφισταμένην τοῦ σώματος τὴν ψυχήν, ὁ γὰρ χωρισμὸς ἐπὶ τῶν καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν ὑφισταμένων λέγεται μᾶλλον, ἀλλ' ἢ ὁμωνύμως φησί. διὸ τὸ καὶ τὰ τῶν τεθνεώτων ζώων σώματα ὁμωνύμως τοῖς ζῶσι, λέγεσθαι κύνα φέρε καὶ ἵππον, καὶ τὰ μέρη ὡσαύτως κεφαλὴν τυχὸν ἱππείαν.

ΝΥΝ δ' ἐστὶ πέλεκυς. οὐ γὰρ τοιούτου σώματος τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ λόγος ἡ ψυχή. ἀλλὰ φυσικοῦ τοιουδί. ἔχοντος ἀρχὴν κινήσεως καὶ στάσεως ἐν αὐτῷ.

Ἐκ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῶν ἀψύχων καὶ ὀργάνων, ὁποῖόν ἐστι τὸ ζωτικὸν ὄργανον δηλοῖ. τὸ μὲν γὰρ ἄψυχον καὶ αὐτὸ τῇ ψυχῇ πρός τινα ἀπουργοῦν χρῆσιν, καὶ χωρισθείσης τῆς χρωμένης, οὐδὲν ἧττον τὴν ἑαυτοῦ ἔχει δύναμιν. ὅτι μὴ κατ' αὐτὴν ὡρίζετο. τὸ δὲ ζωτικὸν καὶ ἔμψυχον οὐκέτι. ὅπερ φυσικὸν μέν ἐστι σῶμα καὶ οὐ τεχνητὸν ἢ τοιοῦτον. δεῖ δὲ ὡς δυνάμει ζωὴν ἔχον, καὶ ὡς ζωτικῶς εἰδοποιούμενον ὀργανικὸν εἶναι τῇ ψυχῇ. εἴγε τὸ τί ἦν εἶναι αὐτοῦ καὶ ὁ λόγος, ἡ ψυχή. καὶ ὡς ὄργανον αὐτῇ ὑπηρετοῦν. ἐν αὐτῷ γὰρ ἡ τῆς κινήσεως καὶ στάσεως ἀρχή, ὡς κινοῦσα καὶ ἱστῶσα. ὅπερ τῶν ἐμψύχων ἴδιον. οὕτω μὲν οὖν διὰ τῆς τῶν ἀνομοίων παραθέσεως ἀψύχων, ὁποῖον τὸ τῶν ἐμψύχων παρέστησεν. ἐφεξῆς δὲ διὰ τῶν ὁμοίων. διὰ γὰρ τῶν μορίων αὐτοῦ ὁποῖον καὶ τὸ ὅλον σαφηνίζει.

ΘΕΩΡΕΙΝ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μορίων δεῖ τὸ λεχθέν. εἰ γὰρ ἦν ὁ ὀφθαλμὸς ζῷον, ψυχὴ ἂν αὐτῷ ἦν ἡ ὄψις. αὕτη γὰρ οὐσία ὀφθαλμοῦ ἡ κατὰ λόγον. ὁ δ' ὀφθαλμός, ὕλη ὄψεως. ἧς ἀπολιπούσης, οὐκ ἔστιν ὀφθαλμός. πλὴν ὁμωνύμως, καθάπερ ὁ λίθινος καὶ γεγραμμένος. δεῖ δὴ λαβεῖν τὸ ἐπὶ μέρους ἐφ' ὅλου τοῦ ζῶντος σώματος. ἀνάλογον γὰρ ἔχει ὡς τὸ μέρος πρὸς τὸ μέρος, ἡ ὅλη αἴσθησις πρὸς τὸ ὅλον σῶμα τὸ αἰσθητικόν, ᾗ τοιοῦτο. ἔστι δέ, οὐ τὸ ἀποβεβληκὸς τὴν ψυχήν, τὸ δυνάμει ὂν ὥστε ζῆν, ἀλλὰ τὸ ἔχον. τὸ δὲ σπέρμα καὶ ὁ καρπός, τὸ δυνάμει τοιονδὶ σῶμα.

Ἀντὶ μὲν τοῦ ὅλου ζῴου τὸν ὀφθαλμὸν λαβών. ἀντὶ δὲ τῆς πάσης ψυχῆς τοῦ ζῴου τὴν ὄψιν. αὕτη γὰρ οὐσία ὀφθαλμοῦ ἡ κατὰ τὸν λόγον, τουτέστι κατὰ τὸ εἶδος. ὁ δὲ ὀφθαλμὸς ὕλη ὄψεως. οὐχ ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηγεῖται, ὀφθαλμὸν νῦν λέγει τὸ σῶμα μόνον ἄνευ τῆς ὄψεως. εὐθὺς γοῦν ἐπάγει ὡς ἀπολιπούσης τῆς ὄψεως, οὐκέτι ἐστὶν ὀφθαλμός. ἀλλ' ἡ ὄψις διχῶς ἐστὶν εἶδος τοῦ ὀφθαλμοῦ. πῆ μὲν ὡς ὀργάνῳ χρῆται αὐτῷ ζωτικῷ. πῆ δὲ ἡ ὄργανον αὐτὸν ἀποτελεῖ ζωτικόν. καὶ ὁ ὢν τῇ τοιαύτῃ ὄψει ὀφθαλμὸς ὕλη ἐστὶ τῆς ὄψεως τῆς χρωμένης. καὶ ἀπολιπούσης τῆς χρωμένης, οὐκ ἔστιν ὀφθαλμός. ὅτι συναπολείπει καὶ ἡ ὡς ὄργανον αὐτὸν χαρακτηρίζουσα ὄψις. ἡ γὰρ χρωμένη καὶ ταύτης εἰδοποιητικὴ παροῦσα καὶ ἀφισταμένη, κἀκείνην συναφίστησιν. εἰλήφθω τοίνυν ὡς ἡ ὄψις πρὸς τὸν ὀφθαλμόν, οὕτως ἡ ὅλη αἴσθησις πρὸς τὸ ὅλον σῶμα τὸ αἰσθητικὸν καθ' ὃ αἰσθητικόν. καὶ τοῦτο ὡς σαφῶς καὶ αὐτὸς ἐπάγει τὸ ἤδη ζῶν. οὐ γὰρ τὸ ἀποβεβληκὸς τὴν ψυχήν, ἢ ὡς τὸ σπέρμα εἴρηται τὸ δυνάμενον ζῆν, ἀλλὰ τὸ ἤδη ἔχον τὴν ζωήν. ἐπεὶ τὸ σπέρμα οὐ δυνάμει ζωὴν ἔχει. ἀλλὰ δυνάμει τοιόνδε ἐστὶ σῶμα, ὃ προσεχῶς ἐστι ζωῆς δεκτικόν. καὶ διὰ τοῦτο δυνάμει ζωὴν ἔχον, διὰ τὸ τῇ ζωῇ ὡς ὕλη ὑπεστρῶσθαι, τῇ τε ὡς ὄργανον αὐτὸ ὁριζούσῃ, καὶ τῇ ὡς ὀργάνῳ αὐτῷ χρωμένῃ. καὶ γὰρ αὕτη εἶδος τοῦ ζῶντος σώματος. ὡς καὶ ὁ πλωτὴρ τοῦ πλοίου. ὅτι μὴ ἑαυτῆς οὕτω ζωοῖ καὶ κινεῖ τὸ σῶμα, καθάπερ τὸ οὐράνιον ἡ θειοτέρα ψυχή, ἀλλὰ ῥοπῇ καὶ νεύσει τῇ πρὸς αὐτό. καὶ πρὸς τὸ χρήσιμον κινοῦσα, ἀλλ' οὐ διὰ μόνον τὸ ἤδη εἶναι ἐν τελειότητι. εἰκότως οὖν καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὕλη εἴρηται τῆς ὄψεως, καὶ τὸ ὅλον αἰσθητικὸν σῶμα καθ' ὃ αἰσθητικόν, καὶ ἤδη ὂν αἰσθητικόν, ὕλη τῆς αἰσθήσεως τῆς ὡς ὀργάνῳ αὐτῷ χρωμένης.

ὩΣ ΜΕΝ οὖν ἡ τμῆσις καὶ ἡ ὅρασις. οὕτω καὶ ἡ ἐγρήγορσις ἐντελέχεια. ὡς δὲ ἡ ὄψις καὶ ἡ δύναμις τοῦ ὀργάνου, ἡ ψυχή. τὸ δὲ σῶμα, τὸ δυνάμει ὄν. ἀλλ' ὥσπερ ὁ ὀφθαλμός, ἡ κόρη καὶ ἡ ὄψις, κἀκεῖ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, τὸ ζῷον.

Τοῦτο ἐκείνου ἐστὶ τοῦ λόγου συμπέρασμα. δι' οὗ ἐδείκνυτο ἡ ψυχὴ οὐχ ἡ δευτέρα οὖσα τοῦ σώματος ἐντελέχεια. ἀλλ' ἡ προτέρα καὶ ἤδη μεριζομένη, καὶ διϊσταμένην ἔχουσα τῆς οὐσίας τὴν ἐνέργειαν. παραδείγμασι δὲ δύο πρὸς τὴν τοῦ ζῴου οὐσίαν χρησάμενος, τῷ πελέκει καὶ τῷ ὀφθαλμῷ, εἰκότως καὶ τῇ τμήσει καὶ τῇ ὁράσει ἐνταῦθα ὡς τῇ ἐγρηγόρσει ἐπὶ τοῦ αἰσθητικοῦ χρῆται. ταῦτα μὲν οὖν δῆλα. ὁ δὲ ὀφθαλμὸς ἡ κόρη εἶναι καὶ ἡ ὄψις εἴρηται. καὶ τὸ ζῷον ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. κατὰ τὴν εἰς τὰ προσεχῆ αἴτια ἀναφοράν. ὡς γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ὄν. ἐπειδὴ οὐδέποτε τὸ σύνθετον ἡ ὕλη ἐστὶ καὶ τὸ εἶδος, ἀλλ' ἐκ τούτων.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ΟΤΙ ΜΕΝ οὖν οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ χωριστὴ τοῦ σώματος, ἢ μέρη τινὰ αὐτῆς, εἰ μεριστὴ πέφυκεν, οὐκ ἄδηλον.

Διὰ τοῦδε τοῦ ῥητοῦ, ὅτι καὶ πάσῃ τῇ τῶν θνητῶν ψυχῇ, περὶ ἧς ὁ λόγος, τὸ ἀχώριστον σώματος προσήκει καὶ ὅτι τῇ λογικῇ καὶ τὸ χωριστὸν, καὶ ὅτι πλεοναχῶς, τὸ ἀχώριστον, ἐνδείκνυται. καὶ πρός γε ὅτι οὐκ εἰ τὸ αὐτὸ καὶ χωριστὸν εἴη καὶ ἀχώριστον, μεριστὸν ἔσται. ἵνα κατὰ τὰ διάφορα μέρη ἔχῃ τὰ ἀντικείμενα. ἀλλ᾽ ἕτερον τρόπον καὶ οὐχ ὡς τὰ σώματα ὂν μεριστόν. δι᾽ ὃ καὶ ἐξ ὑποθέσεως ἔφη, εἰ μεριστὴ πέφυκεν. οὐχ ὡς ἀγνοῶν, ἢ ὡς μήπω δεικνύς, ὅτι οὐ μεριστή. ἀλλ᾽ ὡς τρόπον μέν τινα ἀμέριστον πᾶσαν ψυχὴν καὶ εἰδὼς καὶ δεικνύς. ἐπειδὴ καὶ ἀσώματον. σῶμα γὰρ τὸ ἁπλῶς μεριστόν. τρόπον δὲ ἄλλον μέρη ἔχουσαν, εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τῆς οὐσίας διϊσταμένην βλέπων, καὶ εἰς τὸ μόνιμον τῆς λογικῆς καὶ προϊόν. ὡς διάφορα καταριθμούμενα μέρη, ὅλης ἅμα ἐν τῇ προβολῇ τῆς γενεσιουργοῦ ζωῆς καὶ προϊούσης καὶ μενούσης. οὕτω δὲ καὶ ἡ ὅλη σωμάτων ἀχώριστος λέγεται, ἢ μέρη τινά. ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκάτερόν πως ἀληθὲς ἐπὶ τῆς λογικῆς, ὅλης τε ῥεπούσης καὶ προϊούσης εἰς σῶμα καὶ ὡς ὀργάνῳ αὐτῷ ὑπηρετοῦντι χρωμένης. καὶ αὖ μέρους τινὸς ὡς καὶ νοῦν ἐχούσης τὸ μόνιμον, καὶ τούτου ὄντος χωριστοῦ. ἀλλὰ τὸ μὲν χωριστὸν ἴδιον τῆς λογικῆς. τὸ δὲ ἀχώριστον πάσης κοινὸν τῆς τῶν θνητῶν ψυχῆς, οὐχὶ ἑκάστης μόνως οὔσης ἀχωρίστου. ἀλλὰ τῆς λογικῆς. τῆς καὶ τὸ χωριστὸν ἐχούσης. καὶ τὸ ἀχώριστον δὲ οὐχ ὡσαύτως ὑπάρχει ταῖς τε τῶν ὀργάνων ὡς ὀργάνων ὁριστικαῖς ζωαῖς, καὶ ταῖς τούτοις χρωμέναις. οὐ δὲ ταῖς φυσικαῖς τε καὶ ταῖς αἰσθητικαῖς, καὶ ἐν ταύταις δὲ πολὺ τὸ πρὸς ἀλλήλας διάφορον, καὶ ἔτι μειζόνως πρὸς πάσας τὸ ἐν ταῖς λογικαῖς ἀχώριστον, ἀρχικὸν ὂν τῶν καθαρῶς σωμάτων. ὅπερ οἶμαι καὶ αὐτὸς δηλῶν ἐπιφέρει.

ΕΝΙΩΝ γὰρ ἡ ἐντελέχεια τῶν μερῶν ἐστὶν αὐτῶν.

Ἐνίων γὰρ λέγων ψυχῶν οὕτως ἔχειν τὴν ἐντελέχειαν, ὡς αὐτῶν τῶν σωματικῶν οὖσαν μερῶν, ὁποῖαι αἱ τῶν ὀργάνων ὡς ὀργάνων ὁριστικαί, καὶ αἱ τοῖς φυσικοῖς πλησιάζουσαι εἴδεσιν, ἐναργέστερον ἔχουσι τὸ εἶναι σωμάτων ἐντελέχειαι ἀχώριστοι. αἱ γὰρ χρώμεναι τοῖς ζῴοις ὡς ὀργάνοις ἧττόν εἰσιν ἀχώριστοι, καὶ μᾶλλον ἐμφαίνουσαι τὸ κατ᾽ οὐσίαν ὑπερέχον. δι᾽ ὧν ἅμα καὶ τὸ διάφορον τοῦ ἀχωρίστου ἐνδειξάμενος, ἐφεξῆς ὅτι καὶ πάντῃ χωριστή ἐστιν ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία, σαφῶς ὑπέμνησε, καὶ τὴν αἰτίαν προσθείς.

ΟΥ ΜΗΝ ἀλλ᾽ ἔνιά γε οὐθὲν κωλύει, διὰ τὸ μηθενὸς εἶναι σώματος ἐντελεχείας.

Ἔνια δηλαδὴ μέρη. ἐπειδὴ ἡ ὅλη ψυχὴ ἅμα τε μένει καὶ προέρχεται καὶ θεωρεῖ. οὐδὲν τοῦ σώματος δεομένη. κἂν πράττουσα τι χρῆται τῷ σώματι. μέρη δὲ τρόπον τινὰ αὐτῆς τὸ μόνιμόν τε καὶ τὸ θεωρητικὸν καλεῖται. καὶ αὖ τὸ προϊόν τε καὶ τὸ πρακτικόν. οὐδὲν δὲ κωλύειν ἔφη, διὰ τὸ πᾶσαν ψυχὴν σώματος ἐντελέχειαν εἰρῆσθαι. ἐκώλυε γὰρ ἂν εἰ καὶ καθ᾽ ὅλην αὐτὴν καὶ κατὰ πᾶσαν ἐνέργειαν ἑαυτῆς σώματος ἦν ἐντελέχεια. οὐδὲν δὲ κωλύει, εἰ ἔστι μὲν μὴ καθ᾽ ὅλην δὲ ἑαυτὴν, μὴ δὲ κατὰ πᾶσαν ἐνέργειαν. ἔσται γὰρ ταύτῃ οὐδενὸς σώματος ἐντελέχεια. ὁ γὰρ νοῦς ἔτι συνέχει σῶμα. καὶ πλάσαι χαλεπὸν, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ εἶπε. καὶ ἐπειδὴ ὡς ἐν τῷ τρίτῳ ἐρεῖ, οὐ δὲ ὡς ὀργάνῳ χρῆται τῷ σώματι ὁ θεωρητικός. δι᾽ ὃ οὐ δὲ ἀμβλύνεται πρὸς τὴν τῶν ἐλαττόνων γνῶσιν ὑπὸ τῆς τῶν μειζόνων, ὡς ἡ αἴσθησις.

ΕΤΙ ΔΕ ἄδηλον, εἰ οὕτως ἐντελέχεια τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ, ὥσπερ πλωτὴρ πλοίου.

Διὰ τοῦ ἐνίων γὰρ ἐντελέχεια τῶν μερῶν ἐστὶν αὐτῶν, τὴν πάντων σωμάτων ἀχώριστον παραδοὺς ζωήν. διὰ δὲ τοῦ, οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἔνιά γε οὐδὲν κωλύει, διὰ τὸ μηδενὸς εἶναι σώματος ἐντελεχείας, τὴν πάντῃ χωριστὴν, διὰ τούτων ἐπὶ τῆς αὐτῆς τὸ συναμφότερον ὁρᾷ. ἡ γὰρ ὡς χρωμένη ἐντελέχεια, καὶ ἀχώριστός πῃ τῷ ὅλως χρῆσθαι, καὶ χωριστή πῃ ὡς ἐξῃρημένως ὑπηρετοῦντι τῷ ὀργάνῳ χρωμένη. εἰ δὲ καὶ πῇ μὲν χρῆται, πῇ δὲ μηδ᾽ ὅλως. ὡς τὸ τοῦ πλωτῆρος δηλοῖ παράδειγμα, τὸ μὴ χρώμενον αὐτῆς πάντῃ ἐστὶ χωριστόν. διατί οὖν ἄδηλον ἔτι εἰπεῖν, εἰ καὶ πλάσαι χαλεπόν. ἢ ἐπεὶ τὸ χρῆσθαι ὑπάρχει καὶ ταῖς ἀλόγοις, ἄδηλόν ἐστι πρὶν ἑκάστῃ ἰδιοτρόπως ἐπελθεῖν, τίνι τε διακριτέον τὸ χρήσιμον ἐπ᾽ αὐταῖς, παρὰ τὸ τοῦ ὀργάνου ὁριστικόν. καὶ ἐπὶ τίνων δεῖ καὶ χωριστὰς ἐνεργείας ζητεῖν.

ΤΥΠΩ μὲν οὖν, ταῦτα διωρίσθω καὶ ὑπογεγράφθω περὶ ψυχῆς.

Τύπον καλεῖ καὶ ὑπογραφὴν τὸν ἀποδοθέντα τῆς ψυχῆς λόγον. ἐπειδὴ μόνον ἀπεδίδου τὸ κοινῇ πᾶσιν ὑπάρχον. ὁ δὲ ἀκριβὴς λόγος κατὰ τὴν ἑκάστου ἴδιον ἀποδίδοται οὐσίαν. ἴδιος δὲ ἡ καὶ τὸ κοινὸν ἰδιοτρόπως ὁρίζουσα.

ΕΠΕΙ ΔΕ ἐκ τῶν ἀσαφῶν μὲν, φανερωτέρων δὲ γίγνεται τὸ σαφὲς καὶ κατὰ τὸν λόγον γνωριμώτερον.

Ἐπεὶ οὐ τὸ ἀκριβὲς εἶχεν ὁ ἀποδοθεὶς λόγος, διὰ τὸ μόνον ἐκφαίνειν τὸ κοινῇ πᾶσιν ὑπάρχον, καὶ τοῦτο οὐχ ὡσαύτως, ἀλλ᾽ ὡς τὰ ἀφ᾽ ἑνὸς λεγόμενα, ὅθεν καὶ ἀδύνατον πασῶν ὁμοῦ τὸν ἀκριβῆ ἀποδοθῆναι λόγον, ἅτε μὴ συνωνύμων οὐσῶν, ἀλλὰ καθ᾽ ἑκάστην ἐπεξιέναι ἀνάγκη εἰ τοῦ ἀκριβοῦς

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἀντεχοίμεθα, πρὶν ἐπεξιέναι τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας ἀφορίζεται, ἐκ τῶν αἰτιατῶν εἰς τὰ αἴτια ἐπανιόντα. οὗτος γὰρ τοῖς μήπω τελείοις ἀλλ' ἔτι ζητοῦσι σύμμετρος ὁ τρόπος. φύσει μὲν γὰρ καὶ τῷ ἑπομένῳ τῇ φύσει ἐπιστημονικῷ λόγῳ σαφέστερα τὰ αἴτια. πρὸς αἴσθησιν δὲ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς μήπω τελείους τὰ αἰτιατά. ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς φυσικῆς εἴρηται ἀκροάσεως. καὶ νῦν ἐκ τῶν ἀσαφῶν μὲν φύσει, ἐλλείπει δὲ τῇ λέξει τὸ τῇ φύσει καὶ τῷ λόγῳ, φανερωτέρων δὲ, καὶ πάλιν ἐλλείπει τὸ ὡς πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν αἴσθησιν, γίνεται τὸ σαφές. παρεῖται δὲ πάλιν τὸ τῇ φύσει. εἴρηται δὲ τὸ καὶ κατὰ τὸν λόγον γνωριμώτερον.

Γ ΕΙΡΑΤΕΌΝ πάλιν οὕτως ἐπελθεῖν περὶ αὐτῆς.

Τ ὁ μὲν πάλιν εἰπὼν, ὡς ἤδη τινὰ ὑπογραφικὸν ἀποδοὺς λόγον. τὸ δὲ οὕτως ἐπελθεῖν, ἐπειδὴ κρείττω καὶ ἀκριβέστερα τὰ τῷ λόγῳ γνώριμα τῶν πρὸς αἴσθησιν.

Ο ΎΓΑΡ μόνον τὸ ὅτι δεῖ τὸν ὁριστικὸν λόγον δηλοῦν, ὥσπερ οἱ πλεῖστοι τῶν ὅρων λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἐνυπάρχειν καὶ ἐμφαίνεσθαι. νῦν δὲ ὥσπερ συμπεράσμαθ' οἱ λόγοι τῶν ὅρων εἰσίν. οἷον, τί ἐστι τετραγωνισμός. τὸ ἴσον ἑτερομήκει, ὀρθογώνιον εἶναι ἰσόπλευρον. ὁ δὲ τοιοῦτος ὅρος, λόγος τοῦ συμπεράσματος. ὁ δὲ λέγων ὅτι ἐστὶ τετραγωνισμὸς μέσης εὕρεσις, τοῦ πράγματος λέγει τὸ αἴτιον.

Τ οὐ ἐπανελθεῖν τὴν αἰτίαν ἐπάγει. διὸ καὶ τῷ αἰτιολογικῷ χρῆται συνδέσμῳ. ἐπειδὴ μὴ ἐμμένειν δεῖ τοῖς αἰτιατοῖς, ἀλλ' ἐντεῦθεν εἰς τὰ αἴτια ἀνάγεσθαι. εἴρηται δὲ ἐν τοῖς δευτέροις ἀναλυτικοῖς, ὡς ὁ μὲν τίς ἐστιν ὁρισμὸς συμπέρασμα ἀποδείξεως. ὁ δὲ μέσος ὅρος τοῦ συλλογισμοῦ. ὁ δὲ ὅλος συλλογισμὸς θέσει διαφέρων τῆς ἀποδείξεως. καὶ διαιρεῖται ὡς ὁ μὲν κατὰ τὸ συμπέρασμα τοῦ αἰτιατοῦ καὶ τοῦ εἰδοποιουμένου ἐστὶν ὁρισμός. ὅπερ νῦν πρᾶγμα καλεῖ. ὁ δὲ κατὰ τὸν μέσον ὅρον τοῦ εἴδους καὶ τοῦ αἰτιατοῦ. ὁ δὲ θέσει τῆς ἀποδείξεως διαφέρων, ὁ τὸ αἴτιον τὸ ἅμα λέγων καὶ τὸ αἴτιον. οἷον ὁ ἄνθρωπος ζωὴ χαρακτηρίζεται λογικὴ, πεπερασμένα ἔχουσα μέτρα. ἔστι δὲ ἐστι ζῷον λογικὸν θνητόν, καὶ ἔστιν οὗτος τοῦ συνθέτου ὅρος. ἡ δὲ πεπερασμένα ἔχουσα μέτρα λογικὴ ζωὴ, τὸ εἶδος τὸ καὶ τοῦ συμπεράσματος καὶ τοῦ πράγματος αἴτιον τοῦ συνθέτου φημὶ, καὶ ἐφ' οὗ αὐτὸς χρῆται παραδείγματος. ἐπειδὴ ἐὰν τρεῖς ὦσιν εὐθεῖαι, ἀνάλογον τὸ ἀπὸ τῆς μέσης ἀναγραφόμενον τετράγωνον, ἴσον ἐστὶ τῷ ὑπὸ τῶν ἄκρων περιεχομένῳ ὀρθογωνίῳ, ἑτερομήκει δηλαδὴ ὄντι. ὁ μὲν οὖν τὸ τετραγωνίζειν ἑτερόμηκες ὁριζόμενος, τὸ ἴσον ἑτερομήκει ὀρθογώνιον εἶναι, ἰσόπλευρον αὐτὸ τὸ ἀποτελούμενον καὶ δεικνύμενον ὁρίζεται. ὃ δὴ συμπέρασμα καλεῖ ὡς γεωμετρικῶς ἀποδεικνύμενον. ὁ δὲ μέσης τῶν τοῦ ἑτερομήκους ἀνίσων πλευρῶν εὕρεσιν αὐτὸ ὁριζόμενος, τὴν αἰτίαν λέγει. δι' ἧς καὶ γίνεται ἑτερομήκει ἴσον τετράγωνον καὶ δείκνυται, ὡς οὐ τοῦ συμπεράσματος μόνου εἰρηκὼς τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πράγματος.

Λ ΈΓΟΜΕΝ οὖν ἀρχὴν λαβόντες τῆς σκέψεως, διωρίσθαι τὸ ἔμψυχον τοῦ ἀψύχου, τῷ ζῆν.

Τ ὃν τρόπον τῆς διδασκαλίας ὁρίσας, ὡς ἀπὸ τῶν πρὸς ἡμᾶς σαφῶν ἐπὶ τὰ τῇ φύσει τοιαῦτα ἐπανιόντα, καὶ ὅτι χρὴ τὸν καλῶς ἔχοντα ὅρον τῆς αἰτίας ἔχεσθαι ὑπομνήσας, καὶ ταύτης ἀκριβῶς, ἀλλ' οὐ τύπῳ τινὶ καὶ ὑπογραφικῶς, διὰ μὲν τὸν τῆς διδασκαλίας τρόπον ἀπὸ τῶν τῇ αἰσθήσει γνωρίμων τῆς περὶ ψυχῆς ἄρχεται θεωρίας. ὅπερ καὶ εὐθὺς ποιεῖ. τῷ ἔμψυχον τοῦ ἀψύχου διωρίσθαι τουτέστι διαφέρειν τῷ ζῆν. διὰ δὲ τῆς εἰς τὸ αἴτιον ἀναδρομῆς, οὐ τῷ ἐμψύχῳ ἐμμένει. ἀλλ' εἰς τὸ αἴτιον αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἀναγόμενος. ἵνα δὲ μὴ τύπῳ ἔτι ἀλλὰ ἀκριβεῖ αὐτὴν θεωρῇ ὅρῳ, οὐ κοινῶς ἀλλ' ἕκαστον εἶδος ψυχῆς ἰδίᾳ ὁρίζεται. ἐπεὶ καὶ ὁ κοινὸς ἀποδοθεὶς τῆς αἰτίας εἴχετο. ἡ γὰρ ἐντελέχεια εἶδος καὶ αἰτία τοῦ κατ' αὐτὴν τελειουμένου. ἀλλ' οὐ δὲ εἰ τὸ κοινὸν συνωνύμως κατηγορεῖτο, οὐδ' οὕτως ἡ τοῦ κοινοῦ θεωρία ἱκανὴ πρὸς ἀκρίβειαν χωρὶς τοῦ ἰδίου. ἀλλὰ πῶς τὸ ἔμψυχον διορίζεται τοῦ ἀψύχου τῷ ζῆν. διὰ τὸ ἔνδοθεν κινεῖσθαι, ὡς καὶ τῷ Πλάτωνι δοκεῖ, καὶ ἡ ἐνάργεια δηλοῖ. καὶ τὸ κινοῦν τοίνυν ἔνδοθεν. ἀλλ' εἰ τοῦτο, πῶς οὐκ αὐτοκίνητος ἡ ψυχὴ, ἡ ἀφ' ἑαυτῆς ἐγειρομένη. κίνησις γάρ τις ἡ ἔγερσις. ἢ ἐπειδὴ πράγματα μὲν τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ὁ Ἀριστοτέλης νοεῖ τῷ Πλάτωνι. ὀνομάζει δὲ τὴν συνήθειαν ἐνίοτε ὑπειδόμενος οὐχ ὡσαύτως. οὐ δὴ οὖν αὐτοκίνητον τὴν ψυχὴν καλεῖ. ἐπειδὴ μὴ δὲ κίνησιν αὐτῆς προσαγορεύει τὴν ἐνέργειαν. ὀρθὸν οὖν καὶ κατ' αὐτὸν ἀποδιδόναι αὐτῇ τὸ αὐτενέργητον, ὡς ὑφ' ἑαυτῆς ἐγειρομένην. ἐνέργεια δέ τις ἡ ἔγερσις. τὸ δὲ οἷον ζέον καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ βράττον ἡ ζωὴ δηλοῖ.

Γ ΛΕΟΝΑΧΩ͂Σ δὲ τοῦ ζῆν λεγομένου.

Τ ὁ πολλαχῶς ἢ ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων, ἢ ἐπὶ τῶν ὡς ἀφ' ἑνὸς εἴωθε λέγειν. ἀλλ' ὁμωνύμως οὐκ εἴρηται νῦν. ἐπειδὴ καὶ ὡς πράγματος ἑνὸς μίαν τοῦ ζῆν προβαλλόμεθα ἔννοιαν. ἐν δὲ τοῖς ἀφ' ἑνὸς λεγομένοις, ὅσα μὲν τελείως, κἂν δευτέρως ἢ τρίτως ἢ ἐσχάτως, τελείως δὲ μετέχει, καὶ τῷ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος προηγουμένως δηλωτικῷ καλεῖται ὀνόματι, καὶ τῇ ἐξ αὐτοῦ παραγομένῃ μεθέξει. ὅσα δὲ ἀτελῶς μετέχει, τῇ μὲν ἀπ' αὐτοῦ μεθέξει προσαγορεύεσθαι, οὐ μὴν ἔτι τῷ τοῦ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

πράγματος προηγουμένως σημαντικῷ ὀνόματι. διὸ τὸ ἔτι γινόμενον εἶναι μὲν λέγομεν, ὂν δὲ οὐ φαμέν, καὶ λελευκάνθαι μὲν τὸ ἀτελὲς ἔτι, οὐχὶ δὲ λευκόν. καὶ ἰατρεύειν καὶ κιθαρίζειν τοὺς ἔτι μανθάνοντας, οὐ μὴν ἰατροὺς καὶ κιθαριστάς, καὶ τρέχειν μὲν καὶ γράφειν τοὺς παῖδας, οὐ δρομέας δὲ καὶ γραφέας. τοὺς μέντοι τελείους ὄντας καὶ εἶναι λέγομεν κιθαριστὰς καὶ κιθαρίζειν. καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως. οὕτω δὴ καὶ ζῶα μὲν καλεῖ ὁ φιλόσοφος, ὅσα κατὰ τελείαν τὴν ἀφ' ἑαυτῶν ἐγειρομένην χαρακτηρίζεται ζωήν, καὶ τὰ μὲν πρώτως ὡς ἑαυτῶν εἰς ἑαυτὰ ἐνεργοῦντα. τὰ δὲ δευτέρως, ὡς ἀφ' ἑαυτῶν εἰς ἄλλα. τὰ δὲ μέσως ὡς ἐφ' ἑκάτερα. καὶ ταῦτα κατὰ διάφορα μέτρα. ἅπερ ἅπαντα καὶ ζῶα καὶ ζῆν λέγει. ὅσα δὲ ἀτελῆ καὶ οὐκ εἰλικρινῆ τὴν ἔνδοθεν ἔγερσιν ἔχει ἀλλὰ μέσην ταύτης τε καὶ τῆς τοῦ πάντη ἑτεροκινήτου. ἵνα μὴ καὶ ἀμέσως τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ τῷ ἑτέρωθεν συνεχίζηται, τοιαῦτα δὲ τὰ κατὰ τὴν φυτικὴν ζῶντα ψυχήν, ζῆν μὲν λέγει. οὐ μὴν ἔτι ζῶα προσαγορεύει. διὸ καὶ τὴν διαφορὰν ἀποδεικνὺς τῶν ἐμψύχων πρὸς τὰ ἔμψυχα, τῷ ζῆν αὐτὰ διακρίνει. ὃ κοινὸν τῶν ὁπωσοῦν ζώντων ἐστίν. ὡς ὅταν γε ἀντιδιαιρῇ τὸ ζῆν πρὸς τὸ ζῶον, πρόδηλον ὅτι κατὰ τὴν ἀτελῆ μέθεξιν τῆς ζωῆς παραλαμβάνει τὸ ζῆν. τὸ γὰρ κατὰ τὴν τελείαν καὶ τῷ ζώῳ προσήκει.

Κ ἊΝ ἕν τι τούτων ὑπάρχῃ μόνον, ζῆν λέγομεν αὐτό. διὸ, νοῦς. αἴσθησις. κίνησις. καὶ στάσις ἡ κατὰ τόπον. ἔτι κίνησις, ἡ κατὰ τροφὴν καὶ φθίσις τε καὶ αὔξησις.

Ζ ῆν γὰρ ἐκεῖνο λέγομεν, ᾧ ἂν ἕν τι τούτων ὑπάρχῃ. εἴληπται δὲ ὁ μὲν νοῦς, ὡς τὴν λογικὴν δηλῶν ζωήν ᾗ καὶ ἡ βούλησις συνείληπται. ἡ δὲ αἴσθησις οὐχ ὡς μόνης τῆς ἀλόγου καλουμένης σημαντικὴ γνώσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς συμφυοῦς αὐτῇ ὀρέξεως. νοῦς μὲν οὖν καὶ αἴσθησις ζωῆς εἰσι προηγουμένως δηλωτικαί, αἱ δὲ κινήσεις ἐνεργειῶν ζωτικῶν. ἡ μὲν κατὰ τόπον πρώτως τοῖς τελειοτέροις τῶν ζώων ὑπάρχουσα, ἡ δὲ κατὰ τὴν θρεπτικὴν ἀλλοίωσιν ἅπασι τοῖς θνητοῖς.

Δ ΙΟ ΚΑΙ τὰ φυόμενα πάντα δοκεῖ ζῆν. φαίνεται γὰρ ἐν αὐτοῖς ἔχοντα δύναμιν καὶ ἀρχὴν τοιαύτην, δι' ἧς αὔξησίν τε καὶ φθίσιν λαμβάνουσι κατὰ τοὺς ἐναντίους τόπους. οὐ γὰρ ἄνω μὲν αὔξεται, κάτω δὲ οὔ. ἀλλ' ὁμοίως ἐπ' ἄμφω καὶ πάντοσε ὅσα ἀεὶ τρέφεταί τε καὶ ζῇ διὰ τέλους, ἕως ἂν δύνηται λαμβάνειν τροφήν.

Δ ιὰ τὴν τροφήν τε καὶ αὔξησιν καὶ φθίσιν, καὶ τὸ δοκεῖ χώραν ἔχειν διὰ τὸ ἀτελὲς τῆς ζωῆς, καὶ τὸ τῶν ζώντων τε καὶ μὴ ζώντων μεταίχμιον. ὅθεν καὶ παραμυθίας ἐδεήθη πρὸς πειθὼ τοῦ ζῆν τὰ φυόμενα. εἰ γὰρ πάντα τὰ προσθήκην τινὰ ὑπ' ἄλλων δεχόμενα, καθ' ἕν τι δέχεται μόριον, καὶ οὐ κατὰ πάντα ὁμοίως τὰ ἀντικείμενα, καὶ γὰρ εἰ σφαιροειδῶς τι τῷ χαλκῷ προστιθείης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ βάθος αὐτὸ ἂν αὐξήσεις, δῆλον ὡς τὰ κατὰ πᾶν ὁμοίως αὐξόμενα, ἔνδοθεν ἕξει τῆς προσθήκης αἰτίαν. κίνησις δέ τις ἡ αὔξησις. κινήσεως οὖν ἔνδοθεν ἔχοντα ἀρχὴν ὀρθῶς ἀξιοῦμεν ζῆν. τὴν δὲ μεσότητα αὐτῆς πάλιν ἐνδεικνύμενος, δύναμιν ἔφη καὶ ἀρχήν, διὰ μὲν τῆς ἀρχῆς τὸ ἡγεμονικόν, διὰ δὲ τῆς δυνάμεως τὸ ἀτελὲς αὐτῆς καὶ ὑφ' ἑτέρου ἐγειρόμενον παριστῶν. ἐπὶ τούτων γοῦν εἴωθεν ὁ φιλόσοφος τὰ πλεῖστα, τῷ τῆς δυνάμεως χρῆσθαι ὀνόματι. καὶ δεῖ τῆς τοιαύτης ζωῆς πᾶσι τοῖς θνητοῖς ζώοις. ταύτῃ γὰρ γεννᾶταί τε καὶ τρέφεται καὶ διαμένει, σωματοειδεστάτῃ οὔσῃ ζωῇ καὶ συμμέτρῳ αὐτοῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχάτῃ καὶ οὐκ εἰλικρινεῖ ζωῇ. ἀλλ' εἰ μὴ τὸ ὅλον ὑφ' ἑαυτῶν ἐγείρεται, καὶ ὑφ' ἑτέρου δὲ τὰ οὕτω ζῶντα, τί τὸ ἔξωθεν ἐγεῖρον. ἢ ταύτῃ, τοῖς ἑτεροκινήτοις ἐοικότα, κινοῖτο ἂν καὶ αὐτὰ ὡς τὰ στοιχεῖα κατὰ φύσιν ἀπὸ τοῦ ἀποστήσαντος ὡς ἑτέρωθεν καὶ ἔξωθεν. ἐπεὶ καὶ τὰ ἔνδοθεν ὅλα ἐγειρόμενα, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀποστήσαντος ἐγείρεται. ἀλλὰ ταῦτα μὲν διὰ τῆς πρὸς αὐτὸ συναφῆς, καὶ ὅσῳ μειζόνως συνάπτεται τῷ αἰτίῳ, μειζόνως ἐστὶν αὐτενέργητον. τὰ δὲ ἑτεροκίνητα διὰ τὴν ἀπόστασιν ἔχει τὴν δι' ἑτερότητος παραδοχὴν τῆς ἐγέρσεως.

Χ ΩΡΙΖΕΣΘΑΙ δὲ τοῦτο μὲν τῶν ἄλλων, δυνατόν, τὰ δὲ ἄλλα τούτου, ἀδύνατον ἐν τοῖς θνητοῖς. φανερὸν δὲ ἐπὶ τῶν φυομένων. οὐδεμία γὰρ αὐτοῖς ὑπάρχει δύναμις ἄλλη ψυχῆς.

Τ οῦτο μὲν γὰρ ἀμέσως τὸ τῆς ζωῆς εἶδος τοῖς σώμασιν ἐφεστὼς τοῖς φθαρτοῖς, διὰ τῆς ἐπιρρεούσης αὐτὰ ἀναπληροῖ. τὰ δὲ ἄλλα οὐκ ἄνευ τούτου τοῖς θνητοῖς παραγίνεται. ὅτι καὶ γεννᾶται καὶ τρέφεται διὰ τούτου.

Τ Ο ΜΕΝ ΟΥΝ ζῆν, διὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὑπάρχει πᾶσι τοῖς ζῶσι. τὸ δὲ ζῶον, διὰ τὴν αἴσθησιν πρώτως. καὶ γὰρ τὰ μὴ κινούμενα μηδ' ἀλλάττοντα τόπον, ἔχοντα δ' αἴσθησιν, ζῶα λέγομεν, καὶ οὐ ζῆν μόνον.

Ο ὐχ ἁπλῶς τὸ ὁπωσοῦν ζῆν. ἦν γὰρ καὶ τὸ κατὰ νοῦν καὶ κατ' αἴσθησιν ζῆν. ἀλλὰ τὸ ἀντιδιαιρούμενον πρὸς τὸ ζῶον. τουτέστι τὸ ἀτελῶς καὶ ἡ ἐσχάτη ζωή. ἀντιδιαιρεῖ γὰρ λέγων, τὸ μὲν ζῆν διὰ ταύτην, τὸ δὲ ζῶον διὰ τὴν αἴσθησιν πρώτως

Α ΙΣΘΗΣΕΩΣ δ' ὑπάρχει πρῶτον πᾶσιν, ἁφή. καὶ ὥσπερ τὸ θρεπτικὸν δύναται χωρίζεσθαι

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

τῆς ἁφῆς καὶ πάσης αἰσθήσεως, οὕτω καὶ ἡ ἁφὴ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. θρεπτικὸν δὲ λέγομεν τὸ τοιοῦτον μόριον, τῆς ψυχῆς, οὗ καὶ τὰ φυτὰ μετέχει. τὰ δὲ ζῶα πάντα φαίνεται τὴν ἁπτικὴν αἴσθησιν ἔχοντα. δι' ἣν δ' αἰτίαν ἑκάτερον τούτων συμβέβηκεν, ὕστερον ἐροῦμεν,

Σωματοειδεστάτη οὖσα τῶν αἰσθήσεων καὶ παθητικωτάτη. δι' ὃ καὶ τῶν πλησίον ἀντιλαμβάνεται μόνον. τῇ γὰρ ἁφῇ συνείληπται καὶ ἡ γεῦσις. καὶ ἔστιν ἀναγκαιοτάτη τοῖς ζώοις. ὡς καὶ τοῦτο ῥηθήσεται ὕστερον.

ΝΥ͂Ν δ' ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω μόνον, ὅτι ἡ ψυχὴ τούτων ἐστὶν ἀρχὴ τῶν εἰρημένων, καὶ τούτοις ὥρισται. θρεπτικῷ. αἰσθητικῷ. διανοητικῷ. κινήσει.

Τῶν εἰρημένων μὲν λέγει, νοῦ τε καὶ αἰσθήσεως καὶ τῆς κινητικῆς τε καὶ θρεπτικῆς ζωῆς. ἀρχὴν δὲ τὴν εἰδητικὴν αἰτίαν. ἡ δὲ ψυχὴ τοιαύτη, ὡς οὐ τὸ μετέχον αὐτῶν οὖσα. ἀλλ' ὡς αὐτὸ δὴ τὸ νοητικόν τε καὶ αἰσθητικὸν πέρας. ἐπεὶ δὲ οὐ τὸ μεριστόν ἐστιν εἶδος ἡ ψυχή, οὐδὲ ὁ πρώτιστος ὅρος, εἰς λογικὴν δὲ ὑπέβη ἀνέλιξιν, οὐ μόνον αὐτὴν τούτων ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ ὡρίσθαι τούτοις ἔφη. τὸ γὰρ συναμφότερον αὐτῇ ὁμοῦ ἐκ τῶν ἄκρων ἐπιτρέπει, τὸ οὕτως ἄρχον ὡς ὁριζόμενόν πως. ὧν ἡ μὲν ἀρχὴ τοῖς πρὸ αὐτῆς, τὸ δὲ ὡρίσθαι τοῖς μετ' αὐτὴν κυρίως προσήκει. τῷ δὲ διανοητικῷ ἀντὶ τοῦ νοῦ χρώμενος, δηλοῖ καὶ πρότερον διὰ τοῦ νοῦ τὸν λόγον σημαίνων.

ΠΌΤΕΡΟΝ δὲ τούτων ἕκαστόν ἐστι ψυχή, ἢ μόριον ψυχῆς. καὶ εἰ μόριον πότερον, οὕτως ὥστ' εἶναι χωριστὸν λόγῳ μόνον, ἢ καὶ τόπῳ.

Ἐπειδὴ ἐν τοῖς λογικοῖς ζώοις πᾶσαι αἱ εἰρημέναι ὑπάρχουσι ζωαί, προτίθεται μὲν ἐπισκέψασθαι εἰ διαφόρων ἐστὶν ἑκάστη σωματικῶν μορίων ἐντελέχεια, ὡς ὁμοίως τὴν ψυχὴν τῷ σώματι μεμερίσθαι. ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ πρώτου, οὐ ψυχὴν ἑκάστην, ἀλλὰ μόρια πάσας μιᾶς ἐτίθετο ψυχῆς. διὰ δὲ τὸ τέλειον τῆς διαιρέσεως, καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅπερ ἤδη διακέκειται, προτείνει, πότερον ἑκάστη τούτων αὐτοτελής ἐστι ψυχή, ἢ μόριον ψυχῆς. ἀλλὰ πρὸς θάτερον οὐδὲν ἀποκρινόμενος, ὡς ἐκεῖ διακρίνας ἱκανῶς, τὸ λοιπὸν ἐπεξεργάζεται, εἰ οὕτως ἐστὶ μόρια, ὡς μὴ τῷ λόγῳ μόνῳ τουτέστι τῇ ἰδιότητι διωρίσθαι ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ τῷ τόπῳ, τῶν διαφόρων ζωῶν διαφόροις τοῦ σώματος μορίοις ὡς ἐν τόποις ἱδρυμένων. ὡς δοκεῖ ὁ Τίμαιος τῇ μὲν κεφαλῇ τὸν λόγον, τῇ δὲ καρδίᾳ τὸν θυμόν, τῷ δὲ ἥπατι τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐνοικίζων. αὐτὸς τὸν μὲν θεωρητικὸν λόγον καὶ παντελῶς χωρίζων τοῦ σώματος. τὰς δὲ λοιπὰς ζωάς, διὰ τὸ τὰ σωματικὰ μόρια ἐνίοτε πρὸς ὑποδοχὴν διαφόρως ζωῶν παρεσκευάσθαι, μὴ καὶ αὐτὰς ὁμοίως ἐκείνοις νομίζων ἀπ' ἀλλήλων μεμερίσθαι δυναμένας τῷ αὐτῷ μορίῳ, καὶ ἅμα πλείους ὑπάρχειν. ἄλλος γὰρ ὁ ψυχικὸς μερισμός, εἰ δεῖ καὶ μόρια λέγειν ἐπ' αὐτῆς, παρὰ τὸν σωματικόν. καὶ ἅμα μὲν τὴν πρὸς τὰ ἤδη ὕφεσιν διὰ τὸν ὁποιονοῦν μερισμόν. ἅμα δὲ τὴν πρὸς τὰ σώματα ὑπεροχὴν τῆς ψυχῆς, διὰ τὴν τῶν πασῶν ὁμοῦ ἐν ἑνὶ παρουσίαν δηλοῖ.

ΠΕΡΙ μὲν τινων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. ἔνια δὲ ἀπορίαν ἔχει. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν φυτῶν ἔνια διαιρούμενα φαίνεται ζῶντα καὶ χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων.

Οὐχὶ τῷ Ἀλεξάνδρῳ οἶμαι ἑπόμενος λέγειν αὐτόν, ἀπορίαν ἔνια ἔχειν διὰ τὸν νοῦν. ἐκεῖνον γὰρ διαρρήδην καὶ πρότερον ἀπεφήνατο μὴ συνέχειν τι σῶμα, καὶ ἐπάγει εὐθὺς μήπω μὲν εἶναι φανερὰ τὰ περὶ τῆς θεωρητικῆς δυνάμεως, ὡς οὔπω τῆς τελέας περὶ αὐτῆς παραδεδομένης θεωρίας. εἶναι δέ τι ψυχῆς γένος ἕτερον, καὶ χωρίζεσθαι καθάπερ τὸ ἀΐδιον τοῦ φθαρτοῦ. ἀλλ' ἐπ' ἐνίων μὲν ῥᾳδίαν εἶναι ἰδεῖν τὴν ἕνωσιν, τῶν τε φυτικῶν δυνάμεων τῆς τε θρεπτικῆς καὶ αὐξητικῆς καὶ γεννητικῆς. καὶ ἐπὶ τῶν ζώων τῆς αἰσθητικῆς καὶ ὀρεκτικῆς. καὶ γὰρ ἐν τοῖς φυτοῖς διαιρουμένοις, ἡ ὅλη φυτικὴ ἐνυπάρχει ψυχή. καὶ τῶν ἐντόμων ἑκάτερον μόριον μέχρι τινὸς αἰσθάνεταί τε καὶ κινεῖται. ἔνια δὲ ἀπορίαν ἔχει. ὄψις, ἀκοή. ὄσφρησις γεῦσις. ἐπειδὴ διωρισμένοις χρῶνται ὀργάνοις. ἢ πρῶτον μὲν αὐτίς ἐκ τῶν ἄλλων καὶ περὶ τούτων τεκμήραιτο, ὡς οὐ καθ' ἑαυτὰς ἀλλὰ διὰ τὰ ὄργανα διεστᾶσι μεριστῶς, ἄλλο πρὸς ἄλλην γεγονὸς αἴσθησιν. ἔπειτα δὲ δηλοῖ τὸ ἡνωμένον καὶ τούτων πρὸς ἀλλήλας, ἡ εἰς ἓν πασῶν συνδρομή, ὃ καὶ ξανθὸν καὶ γλυκὺ καὶ εὐῶδες ἐρεῖ τὸ μέλι.

ΩΣ ΟΥ̓ΣΗΣ τῆς ἐν αὐτοῖς ψυχῆς, ἐντελεχείᾳ μὲν μιᾶς ἐν ἑκάστῳ φυτῷ, δυνάμει δὲ πλειόνων.

Οὐ τῆς μιᾶς εἰς πλείους ὁμοίας μεριζομένης. μεριστὴ γὰρ ἂν εἴη ὡς ὁμοιομερές τι σῶμα. ἀλλὰ τῆς ἐν τῷ φυτῷ, καὶ τῷ ἀποτμηθέντι παρούσης κλάδῳ μέχρι τινός, καὶ ἐπιτήδειον αὐτὸν ποιούσης πρὸς ἰδίας ψυχῆς ὑποδοχήν, ἐπειδὰν φυτευθῇ. δυνάμει οὖν πλείους αἱ ἐν ἑνὶ φυτῷ, ὡς διαιρεθέντι κατὰ κλάδους καὶ φυτευθέντι πλείους ἐνυπάρξουσαι.

ΟΥ̓ΤΩ καὶ περὶ τὰς ἄλλας διαφορὰς τῆς ψυχῆς ὁρῶμεν συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἐντόμων ἐν τοῖς τεμνομένοις. καὶ γὰρ αἴσθησιν ἑκάτερον τῶν μερῶν ἔχει καὶ κίνησιν τὴν κατὰ τόπον.

Τὸ οὕτως οὐ πρὸς τὸ πλείους εἶναι δυνάμει ψυχὰς ἀποδίδοται. οὐκέτι γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν φυτῶν τοῦτο συμβαίνει. ἀλλὰ πρὸς τὸ διαιρούμενα καὶ αὐτὰ ζῆν τὴν ὅλην ἑκάτερον μόριον ζωήν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Εἰ δὲ αἴσθησιν, καὶ φαντασίαν καὶ ὄρεξιν. ὅπου μὲν γὰρ αἴσθησιν, λύπη τε καὶ ἡδονὴ παρακολουθεῖ. ὅπου δὲ ταῦτα, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπιθυμία.

Εἰ γὰρ καὶ μὴ διηρθρωμένην ἀλλ' ἀόριστον καὶ τὰ ἔσχατα ἔχει ζῷα φαντασίαν. ἵνα καὶ ὀρέγηται τοῦ ἀπόντος.

Περὶ δὲ τοῦ νοῦ καὶ τῆς θεωρητικῆς δυνάμεως, οὐδέ πω φανερόν. ἀλλ' ἔοικε ψυχῆς γένος ἕτερον εἶναι. καὶ τοῦτο μόνον ἐνδέχεται χωρίζεσθαι, καθάπερ τὸ ἀΐδιον τοῦ φθαρτοῦ.

Ἐπειδὴ νοῦν ὁ δὲ καὶ τὸν καθαρῶς ἀμέριστον ὑπὲρ τὴν ψυχὴν οὐσίαν, νοῦν δὲ καλεῖ καὶ τὸν παθητικὸν, ἐν συμπλοκῇ τῆς λογικῆς προϊούσης ζωῆς, καὶ τῶν σωματοειδῶν ζωτικῶν δυνάμεων συνιστάμενον, καὶ πρός γε τὸν πρακτικὸν τὸν χρώμενον λόγον ταῖς τοιαύταις ζωαῖς, ἀλλ' οὐκ ἐξ αὐτῶν συνεστῶτα, ἵνα τὸν μὴ δὲ χρώμενον αὐταῖς δηλώσῃ λόγον νοῦν τε αὐτὸν καλεῖ, καὶ θεωρητικὴν αὐτῷ ἀποδίδωσι δύναμιν, διὰ μὲν τῆς δυνάμεως τὴν ὕφεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν κρείττονα σημαίνων νοῦν, ἐπειδὴ τῇ δυνάμει οὐ πάνυ ἐπὶ τῆς ἀμερίστου χρῆται οὐσίας ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ, διὰ δὲ τοῦ θεωρητικοῦ τὴν εἰς ἑαυτὸν, καὶ εἰς τὰ κρείττω τοῦ λόγου δηλῶν ἐπιστροφήν. περὶ δὴ τούτου οὐδὲν εἶναι λέγει φανερὸν, ὡς μὴ δὲ τοῦ ἀποδεδομένου τῆς ψυχῆς ὅρου τῷ τοῦ θεωρητικοῦ λόγῳ ὡς θεωρητικοῦ προσήκοντος, οὐδὲ τῷ πρὸς τὰς σωματικὰς ζωὰς ἡνωμένῳ. τοὐναντίον γὰρ ἐν τῷ χωρίζεσθαι ἀπ' αὐτῶν ἡ θεωρία. ᾧ καὶ δῆλόν ἐστιν, ὡς ἕτερον γένος ἐστὶ ψυχῆς ὁ λόγος, παρὰ τὰς ἀχωρίστους σωμάτων, ὁ χωρίζεσθαι πεφυκώς. ᾗ νῦν μὲν μίαν μετ' αὐτῶν συμπληρῶν οὐσίαν, ὡς καὶ μετὰ σώματος τὴν σύνθετον. ποτὲ δὲ πάσας ἀπολείπων τὰς δευτέρας. καὶ τὸ ἔοικεν οὐκ ἀμφιβόλως εἴρηκεν, ὡς τῷ Ἀλεξάνδρῳ δοκεῖ. οὐδὲ γὰρ πολλὴ ἡ τοιαύτη τοῦ ἔοικε παρὰ τοῖς παλαιοῖς χρῆσις. ἀλλ' ἀντὶ τοῦ πρέπει καὶ φαίνεται. ἑτέρα τε κατ' οὐσίαν ἡ λογικὴ ψυχὴ τῶν λοιπῶν, καὶ πάντῃ αὐτῶν ποτὲ χωριζομένη, ᾗ ἀΐδιος οὖσα ἐκείνων φθειρομένων. ὅσαι τοῦ φθαρτοῦ σώματος ἰδίως εἰσὶν ἐντελέχειαι. τό γε μὴν χωριστὸν καὶ ἀπὸ πασῶν ἔχει τῶν ὁποιουσοῦν σώματος ἀχωρίστων. ἡ γὰρ θεωρία χωριστή ἐστιν ἐνέργεια. αὕτη δὲ οὐσίας χωριστῆς καὶ δι' ὅλης ζώσης. μᾶλλον δὲ αὐτὸ τοῦτο ζωῆς οὔσης, καὶ ὅλην ἑαυτὴν τῇ θεωρίᾳ ἀποπληρούσης. καὶ οὔτε μεριστῆς. τοῦτο μὲν γὰρ οὐδ' ἄλλο τι εἶδος, καὶ οὐχ ἥκιστα γνωστικόν. ἀλλ' οὐδὲ μεριστῶς χρωμένης, διὰ τὸ καθ' ὅρους βαίνειν, καὶ διὰ τὴν εἰς ἑαυτὴν καὶ εἰς τὸ ἀμέριστον σύννευσιν. ὅθεν καὶ ἀΐδιος δείκνυται. οὔτε γὰρ ὡς μεριστὴ διαιρεθήσεται, ὅτι οὐ μεριστὴ, οὔτε ὡς σύνθετος διαλυθήσεται, διὰ τὸ ἁπλοῦν· οὔτε ὡς τὰ μεριστὰ εἴδη τῆς ὕλης αὐχμωσούσης, διὰ τὸ χωριστόν. μόνος οὖν χωριστὸς ὁ λόγος. ἐπειδὴ αἱ ἄλλαι ζωαὶ σωματοειδεῖς πάσας ἔχουσι τὰς ἐνεργείας.

Τὰ δὲ λοιπὰ μόρια τῆς ψυχῆς, φανερὸν ἐκ τούτων, ὅτι οὐκ ἔστι χωριστὰ καθάπερ φασί τινες. τῷ δὲ λόγῳ ὅτι ἕτερα, φανερόν. αἰσθητικῷ γὰρ εἶναι καὶ δοξαστικῷ ἕτερον, εἴπερ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι τοῦ δοξάζειν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν εἰρημένων. ἔτι δὲ ἐνίοις μὲν τῶν ζῴων ἅπαντα ὑπάρχει. ἐνίοις δὲ ἐλάττω. τοῖς δὲ, ἓν μόνον. τοῦτο δὲ ποιεῖ διαφορὰς τῶν ζῴων. δι' ἣν δ' αἰτίαν σκεπτέον ὕστερον. παραπλήσιον δὲ καὶ περὶ τὰς αἰσθήσεις συμβέβηκε. τὰ μὲν γὰρ ἔχει πάσας. τὰ δὲ, ἐλάττους. τὰ δὲ, μίαν τὴν ἀναγκαιοτάτην ἁφήν.

Μόρια μὲν οὐχ οἷα τὰ σωματικά. τοῦτο γὰρ δέδεικται, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀμερίστου ὑπόβασιν. τὰ δὲ λοιπὰ εἶπεν, ὡς καὶ τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ μορίου ὄντος, ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔξω ῥοπῇ, καὶ πρὸς τὰ χείρω συμπλοκῇ. οὐκ ἔστι δὲ ἐκεῖνα ὡς ὁ Τίμαιος λέγει ἀλλήλων χωριστὰ τόπῳ, διαφόροις ἐνοικοῦντα τοῦ σώματος μορίοις. καλῶς δὲ καὶ τὴν διάφορον τῶν συνυπαρχουσῶν ζωῶν πιστοῦται ἰδιότητα ἐκ τῶν διαφόρων ἐνεργειῶν. εἰ γὰρ τὸ αἰσθάνεσθαι τοῦ δοξάζειν ἕτερον, καὶ τὸ αἰσθητικὸν τοῦ δοξαστικοῦ, καὶ ἡ αἴσθησις τῆς δόξης. ποιεῖ δὲ διαφορὰν τῶν ζῴων, τὸ ἢ πάσας ἐνυπάρχειν τὰς ζωὰς, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. ἢ οὐ πάσας μὲν, πλείους δέ. ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῴων, ἢ μίαν μόνην τὴν φυτικὴν, ὡς ἐπὶ τῶν φυτῶν, δι' ὧν μοι δοκεῖ καὶ ἑκάστης ζωῆς διαφορὰν αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν αἰνίττεσθαι. οὐ γὰρ ὁμοία οὐδὲ πάντῃ ἀδιάφορος, ἡ μετὰ λόγου αἴσθησις, τῆς ἄνευ λόγου. ἀλλ' οὐδὲ ἡ ὡρισμένην κινοῦσα φαντασίαν τῆς ἀορίστως φαντασιουμένης. δι' ὃ καὶ πολλὴ καὶ ἡ κατὰ βάθος ἐν ἑκάστῃ ζωῇ διαφορά. καὶ ἐν τῇ φυτικῇ ζωῇ πολὺ τὸ διάφορον, ἢ λογικοῦ ὀργάνου οὖσα θρεπτικὴ, ἢ ἀλόγου μὲν, κινουμένου δὲ κατὰ τόπον. ἢ μόνου αἰσθητικοῦ, ἢ τοῦ ἀναισθήτως ζῶντος καὶ κατερριζωμένου ἐν τῇ γῇ. τὴν δὲ αἰτίαν τούτων ἐρεῖ μετ' ὀλίγον.

Ἐπεὶ δὲ ᾧ ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα διχῶς λέγεται, καθάπερ ᾧ ἐπιστάμεθα. τούτων δὲ λέγομεν, τὸ μὲν ἐπιστήμην. τὸ δὲ, ψυχήν. ἑκατέρῳ γὰρ τούτων φαμὲν ἐπίστασθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ᾧ ὑγιαίνομεν, τὸ μὲν ὑγιείᾳ. τὸ δὲ μορίῳ τινὶ τοῦ σώματος ἢ καὶ ὅλῳ.

Ἐπειδὴ κεῖται εἶδός τι εἶναι ἡ ψυχὴ, οὐχ ὅτι τὸ ἑαυτοῦ ὂν καὶ ἄϋλον, ἤγουν τῶν θνητῶν, ἀλλὰ σώματος ὀργανικοῦ, διὰ τούτων ὅτι ζωτικόν ἐστιν εἶδος, ἐκ τοῦ ταύτῃ τὸ ἔμψυχον τοῦ ἀψύχου διαφέρειν λαβὼν, διορίζει μὲν τὰ αἴτια καὶ τὰ αἰτιατά. κἂν τοῖς αἰτίοις τίθεται τὴν ψυχὴν,

τοῖς ὑλικοῖς, ἀλλὰ τοῖς εἰδητικοῖς. οἷς καὶ τὰ ποιητικά τε καὶ τελικὰ συντρέχει, ἀφορίζει δὲ καὶ τὸ κατ᾽ αὐτὴν αἴτιον τὸ, καὶ ἐκφαίνει τὴν πρώτην οὐσίαν ἐν τοῖς ζώοις τὴν ψυχὴν ὑπάρχουσαν. οὐσία μὲν γὰρ καὶ τὸ φυσικὸν σῶμα, ὅπερ ὡς ὕλη ἐν τοῖς ζώοις, κυριωτέρα δὲ τὸ ἔμψυχόν τε καὶ ζῶον. ἧς πρώτη καὶ κρείττων ἅτε καθ᾽ αὑτὴν οὐσία ἡ ψυχή. καὶ γὰρ πᾶν εἶδος ἡ πρώτη οὐσία ἐστὶ καὶ καθ᾽ αὑτὴν, καὶ μειζόνως τὸ ζωτικόν. διορίζων δὴ τὸ εἰδητικὸν αἴτιον τοῦ κατ᾽ αὐτὸ εἰδοποιουμένου, ἐπὶ τῶν εἰς θεωρίαν νῦν προκειμένων, διχῶς λέγεσθαί φησι τὸ, ᾧ ζῶμεν, οὐ τὴν ὕλην λέγων. οὐ γὰρ ᾧ ζῶμεν, ἀλλ᾽ ᾧ δυνάμεθα ζῆν, τὴν ὕλην φαμέν. ἐπειδὴ τὸ δυνάμει ἡ ὕλη εἰσάγει. τὸ δὲ ᾧ ζῶμεν τοῦ ἐνεργείᾳ ζῆν δηλωτικόν. ἀλλὰ διχῶς, ἢ τῷ εἴδει ἢ τῷ συνθέτῳ, τῷ μὲν, ὡς τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τελειότητι τῷ εἴδει. τῷ δὲ ὡς τῷ ἐνεργείᾳ καὶ τελείῳ ὄντι τῷ συνθέτῳ. οὕτω γὰρ καὶ ἐπίστασθαι λέγομεν, ἢ τῇ ἐπιστήμῃ ὡς τῷ εἴδει. ἢ τῇ ψυχῇ, οὐ τῇ μή πω ἀλλὰ τῇ ἤδη ἐπιστημονικῇ, καὶ ὑγιαίνειν τῇ ὑγιείᾳ ὡς τῷ εἴδει, ἢ τῷ ὑγιαίνοντι σώματι. ἀλλ᾽ οὐ τῷ μὴ μετέχοντι, πεφυκότι δὲ μετέχειν, εἰ μὴ κατὰ τὸ δυνάμει.

Τ ΟΥ΄ΤΩΝ δὴ ἡ μὲν ἐπιστήμη καὶ ὑγίεια, μορφὴ καὶ εἶδός τι καὶ λόγος. καὶ οἷον ἐνέργεια τῶν δεκτικῶν. ἡ μὲν τοῦ ἐπιστημονικοῦ. ἡ δὲ τοῦ ὑγιαστικοῦ. δοκεῖ γὰρ ἐν τῷ πάσχοντι καὶ διατιθεμένῳ, ἡ τῶν ποιητικῶν ὑπάρχειν ἐνέργεια. ἡ ψυχὴ δὲ τοῦτο, ᾧ ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα. καὶ διανοούμεθα, πρώτως. ὥστε λόγος τις ἂν εἴη καὶ εἶδος, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ὕλη καὶ τὸ ὑποκείμενον. τριχῶς γὰρ λεγομένης τῆς οὐσίας καθάπερ εἴπομεν, ὧν τὸ μὲν, εἶδος. τὸ δὲ, ὕλη. τὸ δὲ, ἐξ ἀμφοῖν.

Τ οὕτω σαφῶς εἰπὼν ὅτι ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ὑγίεια ἀντὶ τοῦ εἴδους εἴληπται, καὶ οὕτω τοῦτο καὶ τὸ ζῶν τῇ ψυχῇ ὡς τῷ εἴδει ζῇ, οὐκέτι σαφῶς δοκεῖ λέγειν, τίνι δὲ τῷ λοιπῷ, ἅτε μηδὲν πρὸς τὸν μὲν σύνδεσμον ἀποδούς. ἀλλ᾽ εἰ καὶ τῇ λέξει ἐνδεῖ τι, τὰ πράγματα ἀνελλιπῶς ἡρμήνευται. τὸ γὰρ εἶδος τοῦτο ἐνέργειαν τῶν δεκτικῶν εἰπὼν, ὡς οὐχ ἑαυτοῦ ὂν ἀλλ᾽ ἑτέρου, ἐπάγει τί τὸ δεκτικὸν, ὅτι τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ ὑγιαστὸν, τὰ ἤδη δηλονότι ἐνεργείᾳ τοιαῦτα, ἃ καὶ δεκτικὰ ὡς κατὰ τὸ δεδεγμένον ὡρισμένα. καὶ δῆλον ὡς κατὰ θάτερον τρόπον τούτοις, ᾧ μὲν ἐπιστάμεθα, τῷ δὲ ὑγιαίνομεν. τοῦτο δὲ καὶ πάσχον καὶ διατιθέμενον καλεῖ τὸ εἰδοπεποιημένον, ὡς κατ᾽ ἄλλο ὡρισμένον καὶ τέλειον. τὸ δὲ τούτων ὁριστικὸν εἶδος ποιητικὸν, ὡς εἰς τὸ πρόσω ἀποτεινόμενον, καὶ ἐνέργειαν μὲν καὶ τελειότητα ὂν, ἑτέρου δὲ, ὡς οὖν ἡ ἐπιστήμη πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν, οὕτως ἡ ψυχὴ πρὸς τὸ ζῶν. ὥστε λόγος τις αὐτοῦ καὶ εἶδος ἂν εἴη, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ὕλη καὶ τὸ ὑποκείμενον. ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν λοιπῶν ἐναργέστερον τὸ εἶδος τῶν ζώντων ἀποδιδοὺς τῇ ψυχῇ, οὔτε γὰρ τὴν μή πω ζῶσαν ὕλην, οὔτε τὴν ἤδη ζῶσαν, ὑποκείμενον εἶπεν, σημαίνων τὸ ἀρχόμενον καὶ δεύτερον καὶ ὑποτεταγμένον αὐτῆς. τὸ γὰρ πρώτως ἐναργῶς τῇ ψυχῇ ἀποδέδοται, ὡς οὔσῃ ζωῇ καὶ πρώτῃ καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν οὐσίᾳ, τῶν δὲ ἐμψύχων. κατ᾽ ἐκείνην καὶ ὑπ᾽ ἐκείνης ζώντων τε καὶ οὐσιωμένων.

Τ ΟΥ΄ΤΩΝ ΔΗ΄ μὲν ὕλη δύναμις. τὸ δὲ, εἶδος, ἐντελέχεια. ἐπεὶ τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἔμψυχον, οὐ τὸ σῶμά ἐστιν ἐντελέχεια ψυχῆς, ἀλλ᾽ αὕτη σώματός τινος καὶ διὰ τοῦτο καλῶς ὑπολαμβάνουσιν, οἷς δοκεῖ μήτε ἄνευ σώματος εἶναι, μήτε σῶμά τι ἡ ψυχή. σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ἔστι. σώματος δέ, τι. καὶ διὰ τοῦτο ἐν σώματι ὑπάρχει, καὶ ἐν σώματι τοιούτῳ. καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ πρότερον, εἰς σῶμα ἐνήρμοζον αὐτὴν, οὐθὲν προσδιορίζοντες ἐν τίνι καὶ ποίῳ. καίπερ οὐ δὲ φαινομένου τοῦ τυχόντος δέχεσθαι τὸ τυχόν. οὕτω δὲ γίνεται καὶ κατὰ λόγον. ἑκάστου γὰρ ἡ ἐντελέχεια, ἐν τῷ δυνάμει ὑπάρχοντι, καὶ τῇ οἰκείᾳ ὕλῃ πέφυκε γίνεσθαι. ὅτι μὲν οὖν ἐντελέχειά τίς ἐστι καὶ λόγος τοῦ δύναμιν ἔχοντος τοιουδὶ εἶναι, φανερὸν ἐκ τούτων. τῶν δὲ δυνάμεων τῆς ψυχῆς αἱ λεχθεῖσαι, τοῖς μὲν ἐνυπάρχουσι πᾶσαι, καθάπερ εἴπομεν. τοῖς δέ, τινὲς αὐτῶν. ἐνίοις δὲ, μία μόνη. δυνάμεις δὲ εἴπομεν. θρεπτικὸν, αἰσθητικόν. ὀρεκτικόν. κινητικὸν κατὰ τόπον. διανοητικόν. ὑπάρχει δὲ τοῖς μὲν φυτοῖς, τὸ θρεπτικὸν μόνον ἑτέροις δέ, τοῦτό τε καὶ τὸ αἰσθητικὸν, εἰ δὲ τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ ὀρεκτικόν. ὄρεξις μὲν γὰρ ἐπιθυμία, καὶ θυμός. καὶ βούλησις. τὰ δὲ ζῶα πάντα, μίαν γε ἔχουσι τῶν αἰσθήσεων, τὴν ἁφήν. ᾧ δ᾽ αἴσθησις ὑπάρχει, τούτῳ ἡδονή τε καὶ λύπη, καὶ τὸ ἡδύ τε καὶ λυπηρόν. οἷς δὲ ταῦτα, καὶ ἐπιθυμία. τοῦ γὰρ ἡδέος, ὄρεξίς ἐστιν αὕτη. ἔτι δὲ τῆς τροφῆς αἴσθησιν ἔχουσιν. ἡ γὰρ ἁφὴ, τῆς τροφῆς αἴσθησις.

Κ ἄλλως ἄρα οὐ τὴν ὕλην τὸ ᾧ ζῶμεν ἠκούσαμεν. ἐν τελειότητι γὰρ τὸ ζῆν. ἡ δὲ ὕλη δύναμις ὡς ἀτελὴς οὖσα φύσει, ἀλλὰ τινὸς ἐντελέχεια ἡ ψυχὴ, τοῦ ἐμψύχου φησί. τοῦτο γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοῖν, καὶ ὡς τὸν ἰατρὸν χαρακτηρίζομεν τῇ ἰατρικῇ, καὶ τὸν ὑγιαίνοντα τῇ ὑγιείᾳ, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ ἐμψύχου ὡς εἰς ὅρον τὴν ψυχὴν ἀναγόμεθα, καὶ γὰρ ἢ εἰς τὸ σῶμα ἢ εἰς τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τὸ σῶμα ἀόριστον, καὶ ἀντικειμένως ἔχει πρὸς τὸ ἔμψυχον καθ᾽ αὑτὸ ἀπολειφθὲν, μάλιστα δ᾽ ἂν εἴη τελειότης, εἰ καθ᾽ ἑαυτὴν μὲν ἀπολείποιτο ἡ ψυχὴ, ἀλλ᾽ αὐτὴ σώματός τινος τοῦ ἐμψύ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

χου δηλαδή, ἐπαινεῖ οὖν εἰκότως τοὺς μήτε σῶμα τὴν ψυχὴν μήτε ἄνευ σώματος, νομίζοντας. καὶ γὰρ ὅσον τῆς λογικῆς χωριστὴν μάλιστα μὲν νοῦς προσαγορεύεται ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς καὶ σωμάτων ἐστὶν ἐντελέχεια ἐν τῇ ἔξω ῥοπῇ οὕτως, ὡς ὁ πλωτὴρ τοῦ πλοίου. ἐπεὶ δὲ ἡ ζωτικὴ ἐντελέχεια διττή, ἡ μὲν ὡς τοῦ ὀργάνου χαρακτηριστική, ἵνα ὄργανον ᾖ, ἡ δὲ ὡς τῷ ὀργάνῳ χρωμένη, διχῶς καὶ τὸ μὴ ἄνευ σώματος νοεῖν ἀνάγκη, καὶ τὸ σώματός τι εἶναι. καὶ ἐν σώματι ὑπάρχειν οὐ τῷ τυχόντι ἀλλ᾽ ὀργανικῷ, καὶ οἰκείως ἑκάστῃ ζωῇ ὀργανικῷ, καὶ γὰρ τὸ δυνάμει ἑκασταχοῦ τοιοῦτον ὁποία ἡ ἐντελέχεια. καὶ ὁ λόγος οὗτος ἀναγκαιότατος, τὴν ἑκάστου ἐντελέχειαν τῷ οἰκείῳ ἐνυπάρχειν δυνάμει. ἐφ᾽ οἷς πάλιν ἡμᾶς τῶν ζωτικῶν δυνάμεων ἀπομνήσας, ὅσαι τέ καὶ οἷαι, καὶ ὡς μὴ μόνον οἷόν τέ τισιν ὑπάρχειν τὸ θρεπτικόν, τοῖς δὲ ζώοις πρὸς τούτῳ καὶ τὸ αἰσθητικόν, καὶ ὡς τούτῳ καὶ ὄρεξίς τις ἀκολουθεῖ, ἐπειδὴ καὶ ἡδονὴ καὶ λύπη καὶ τὸ ἡδύ τε καὶ λυπηρὸν προσπίπτει· αἱ μὲν ὡς πάθη ἅπτα τοῦ αἰσθητικοῦ· τὰ δὲ ὡς ποιητικὰ τῶν παθῶν, ἑκατέρων δὲ κριτικὴ ἡ αἴσθησις, εἰπὼν δὲ καὶ ποία ὄρεξις πᾶσιν ἕπεται οἷς καὶ αἴσθησις, ὅτι ἡ ἐπιθυμία, οὐ τοῦ ἀγαθοῦ οὖσα ὥσπερ ἡ βούλησις, οὐ δὲ νίκης ἢ τιμῆς ἢ ἀντιλυπήσεως ὥσπερ ὁ θυμός, ἀλλὰ τοῦ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδέος, καὶ τὴν αἰτίαν προσθεὶς δι᾽ ὅτι τῆς τροφῆς αἴσθησιν ἔχουσι, τῇ μὲν τροφῇ ἡδονῆς, τῇ δὲ ἀτροφίᾳ λύπης ἑπομένης, αὐτὸ δὴ τοῦτο πιστοῦται, ὅτι τὰ ζῷα τροφῆς ἔχει αἴσθησιν τὴν ἁφήν, ἣ καὶ πᾶσι πάρεστι τοῖς ζώοις.

ΞΗΡΟΙΣ γὰρ καὶ ὑγροῖς καὶ θερμοῖς καὶ ψυχροῖς, τρέφεται τὰ ζῷα πάντα. τούτων δὲ αἴσθησις, ἁφή.

Καὶ γὰρ πάντα τὰ ἐν γενέσει σώματα τούτων μετέχει τῶν ποιοτήτων. καὶ κατὰ ταύτας αἵ τε γενέσεις καὶ αἱ φθοραί, αἵ τε ἀλλοιώσεις αὐξήσεις τε καὶ μειώσεις. ἡ δὲ ἁφὴ πρόδηλον ὡς τῶν παθητικῶν ἐστιν ἀντιληπτικὴ ποιοτήτων.

ΤΩΝ ΔΕ ἄλλων αἰσθητῶν κατὰ συμβεβηκός. οὐδὲν γὰρ εἰς τροφὴν συμβάλλεται ψόφος. οὐδὲ χρῶμα. οὐδὲ ὀσμή. ὁ δὲ χυμός, ἕν τι τῶν ἁπτῶν ἐστι. πεῖνα δὲ καὶ δίψα, ἐπιθυμία. καὶ ἡ μὲν πεῖνα, θερμοῦ, καὶ ξηροῦ. ἡ δὲ δίψα, ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ. ὁ δὲ χυμός, οἷον ἥδυσμά τι τούτων ἐστί.

Ἔστι μὲν καὶ ἡ ἁφὴ αἴσθησις κατὰ συμβεβηκὸς τῶν ἄλλων αἰσθητῶν, οἷον ψόφων καὶ χρωμάτων. οὐ μὴν τοῦτο λέγειν οἶμαι βούλεται, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς τροφίμων τῶν ἄλλων ὄντων αἰσθητῶν ἡ αἴσθησις ἀντιλαμβάνεται. δηλοῖ δὲ τοῦ εἰρημένου αἰτιώμενος αὐτὸ τοῦτο, τὸ μηδὲν εἰς τροφὴν τὰ ἄλλα συμβάλλεσθαι. ἐπεὶ δὲ τρόφιμος ὁ γλυκύς ἐστι χυμός, ἐπιφέρει πρῶτον μὲν ὅτι τῶν ἁπτῶν καὶ ὁ χυμός. καὶ γὰρ ἡ γεῦσις ὡς καὶ πᾶσιν ὑπάρχουσα οἷς καὶ ἁφή. ἔπειτα δὲ ὅτι καὶ τρόφιμα μὲν καθ᾽ αὑτὰ τὸ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ τὰ ἁπτά, οἱ δὲ χυμοὶ συντελοῦσι πρὸς τὴν τροφὴν ὡς ἡδύσματα τῶν ἁπτῶν.

ΔΙΑΣΑΦΗΤΕΌΝ δὲ περὶ αὐτῶν, ὕστερον. νῦν δ᾽ ἐπὶ τοσοῦτον. διωρίσθω, ὅτι τῶν ζώων τοῖς ἔχουσιν ἁφήν, καὶ ὄρεξις ὑπάρχει. περὶ δὲ φαντασίας, ἄδηλον. ὕστερον δ᾽ ἐπισκεπτέον. ἐνίοις δὲ πρὸς τούτοις ὑπάρχει καὶ τὸ κατὰ τόπον κινητικόν. ἑτέροις δὲ καὶ τὸ διανοητικόν τε καὶ νοῦς.

Οὐκ ἐν μόνοις τοῖς ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ ῥηθησομένοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν. ἀκριβέστερον γὰρ ἐκεῖ περὶ τῶν χυμῶν διορίζεται. ὅτι δὲ αἱ παθητικαὶ ποιότητες τρόφιμοι πρότερον ἐκ τοῦ κατ᾽ αὐτὰς γίνεσθαι τὰς ἀλλοιώσεις πιστωσάμενος, τὸ αὐτὸ καὶ ἐκ τῆς ὀρεκτικῆς τῶν τροφῶν μαρτύρεται ζωῆς. πεῖνα γὰρ καὶ δίψα αἱ τῆς τροφῆς ὀρέξεις. ὧν ἡ μὲν κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ξηροῦ καὶ θερμοῦ, ἡ δὲ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ. καὶ γοῦν ὅσα τῶν ἐδεσμάτων ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ πρὸς ταῦτα καὶ δίψα κινεῖται. καὶ τῶν ξηροτέρων καὶ θερμοτέρων βρωμάτων ἀντέχεται ἡ πεῖνα. ἄδηλον δὲ περὶ φαντασίας, οὐχ ὅτι μὴ ὑπάρχει πᾶσι τοῖς ζώοις. εἴ τις φαντασίαν καὶ τὴν ἀόριστον καὶ ἀδιάρθρωτον καλοίη τῶν ἀπόντων ἁπτῶν συναίσθησιν. ἀλλὰ ἄδηλον διὰ τὸ ἐνίοτε φαντασίαν μόνην τὴν ὡρισμένην καὶ μνημονευτικήν, ἐνίοτε δὲ καὶ μόνην τὴν συνεθίζεσθαί τινα δυναμένην προσαγορεύεσθαι. εἰπὼν δὲ τοῖς ἁφὴν ἔχουσι καὶ ὄρεξιν ὑπάρχειν, προσέθηκε καὶ τὸ κατὰ τόπον κινητικόν, οὐκ ἐν πᾶσι δηλαδή. ἀλλ᾽ ὅτι ἐν τοῖς αἰσθητικοῖς καὶ τοῦτο ὡς καὶ τὸ διανοητικόν.

ΟΙΟΝ, ἀνθρώποις. καὶ εἴ τι τοιοῦτόν ἐστιν ἕτερον, ἢ καὶ τιμιώτερον.

Τοιοῦτον μὲν ἕτερον ἡ τοῦ στερεοῦ τούτου χωρισθεῖσα σώματος ψυχὴ ἀνθρωπεία. ἔτι δὲ πάθη τῷ λεπτομερεστέρῳ χρωμένη σώματι. τιμιώτερον δὲ εἰ καὶ δαιμόνιον ὑποτεθείη γένος ποτέ, καὶ αὐτὸ εἰς παθητὸν προϊὸν σῶμα. εἰ δὲ ζῷα καὶ τὰ οὐράνια, καὶ αἴσθησιν ἔχει καὶ ὄρεξιν οὐ παθητικήν, οὐδὲ ὑπὸ τῶν ἔξωθεν αἰσθητῶν προσπιπτόντων ἐγειρομένην, ἀλλ᾽ ἔνδοθεν γινώσκουσάν τε τὰ αἰσθητὰ πάντα καὶ διακοσμοῦσαν, εἴη ἂν τὸ τιμιώτερον οὐκ ἐπὶ δαιμονίων μόνων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ θείων ἀκούειν ζώων.

ΔΗΛΟΝ οὖν ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον, εἷς ἂν εἴη λόγος ψυχῆς τε καὶ σχήματος.

Φαίνομεν ἤδη διορίζοντες, ὡς ἐπὶ τῶν ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ πρὸς ἓν λεγομένων, ἀναγκαῖον μὲν κοινόν τινα ἀποδοῦναι λόγον, οὐκ ἀρκεῖν δὲ τοῦτον ἄνευ τοῦ καθ᾽ ἕκαστον εἴδους ἰδίου πρὸς τὴν ἀκριβῆ θεωρίαν.

οὕτω δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ κατηγορεῖται, οὐ μόνον τὸ ἁπλῶς ἀλλὰ καὶ τὸ εὐθύγραμμον σχῆμα, τῶν τριγώνων μὲν πρώτως, τῶν δὲ πολυγώνων δευτέρως. ἐπειδὴ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις τὸ τρίγωνον. ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ τῶν διαφόρων οὕτω κατηγορεῖται ψυχῶν. ἀχώριστα μὲν οὖν τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς καὶ τὰ συνωνύμως κατηγορούμενα. ἀλλ᾽ ἐν τούτοις εἰ καὶ μὴ χωριστή, κοινὴ ὅμως μία τις φύσις ἐστὶν, ἑτέρα τῶν ὧν κατηγορεῖται, ἀπαράλλακτος πρὸς ἑαυτὴν, καὶ διὰ τὸ μία εἶναι καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ οὖσα περιληπτή. ἐν οἷς δὲ τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον οὐκ ἔστι τὸ κοινὸν ἀπαράλλακτον, ἀλλὰ καθ᾽ ἕκαστον διαφορούμενον. καὶ διὰ τοῦτο μὴ δὲ εἶναι μίαν φύσιν τὴν κατηγορουμένην, ἀλλὰ τὸ ὅλον τοῦτο μίαν πολλὴν, μὴ δὲ ἕνα τοῦ κοινοῦ εἶναι ὁριστικὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τῷ κοινῷ καὶ τῆς ἰδίας καθ᾽ ἕκαστον δεῖσθαι διακρίσεως. διὸ καὶ ἀποδέδωκε τὸν κοινὸν λόγον ὁ ἀριστοτέλης. ἐπειδὴ οὐ πάντη ἦν ὁμώνυμα τὰ ἀφ᾽ ἑνός, καὶ οὐκ ἀποδέχεται αὐτὸν ὡς ἀκριβῆ. ἀλλὰ μᾶλλον τὸν τὸ καθ᾽ ἑκάστην ψυχὴν ἴδιον, ὡς τὸ κοινὸν ἰδιοτρόπως ἀποδιδόντα.

ΟΥΤΕ γὰρ ἐκεῖ σχῆμα παρὰ τὸ τρίγωνόν ἐστι καὶ τὰ ἐφεξῆς, οὔτε ἐνταῦθα ψυχὴ, παρὰ τὰς εἰρημένας. γίνοιτο δ᾽ ἂν καὶ ἐπὶ τῶν σχημάτων λόγος κοινὸς, ὃς ἐφαρμόσει μὲν πᾶσιν. ἴδιος δὲ, οὐδενὸς ἔσται σχήματος. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις ψυχαῖς.

Οὐκ ἐπειδὴ μὴ χωριστὸν, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ μὴ μία φύσις ἐν πᾶσιν ἀπαράλλακτος. ὅτι ἐνταῦθα ἡ ψυχὴ παρὰ τὰς εἰρημένας. οὐ γὰρ ἑκάστη ὁμοίως ἐστὶ ψυχή. ἐπειδὴ οὔτε ὁμοίως ἐντελέχεια. οὔτε ἀχώριστοί εἰσι σωμάτων ἢ χωρισταὶ ὁμοίως, ἄρα οὖν οὐ δὲ τὸ ζῶον συνωνύμως κατηγορεῖται ἀνθρώπων τε καὶ ἵππων, ἐπειδὴ μετὰ διαφορῶν. ἢ ἐνταῦθα διαιρετικαὶ τοῦ ζώου αἱ διαφοραὶ, τὸ λογικὸν φέρε καὶ ἄλογον. ἐκεῖ δὲ τὸ μὴ συνώνυμον, ὅταν τὰ συστατικὰ τοῦ κατηγορουμένου διαφορούμενα ᾖ. ὡς ἐπὶ τοῦ φθαρτοῦ ἢ ἀφθάρτου ζώου. διότι τὸ φθαρτὸν καὶ ἄφθαρτον οὐκ ἦσαν ζώου διαιρετικαὶ διαφοραί. ἀλλὰ τῆς μὲν οὐσίας διαιρετικαὶ, τῶν δὲ ὑπ᾽ αὐτὴν συστατικαὶ, καὶ τὸ φθαρτὸν οὖν τοῦ ἀφθάρτου συστατικῇ κεχώρισται διαφορᾷ, οὕτω δὴ καὶ τὸ χωριστὸν ἢ ἀχώριστον, καὶ τὸ πῇ μὲν χωριστὸν, πῇ δὲ ἀχώριστον, ἢ πάντη ἀχώριστον, καὶ τὸ ὡς ὀργάνῳ χρώμενον ἀχώριστον ὂν, ἢ ὡς τοῦ ὀργάνου χαρακτηριστικὸν, οὐ διαιρετικαὶ ἀλλὰ συστατικαί εἰσι τῶν ψυχῶν διαφοραὶ, τῆς γὰρ ἀσωμάτου ἁπλῶς οὐσίας διαιρετικαὶ, ὁ δὴ κοινὸς ἐπὶ τῶν τοιούτων λόγος πᾶσι μὲν ἐφαρμόσει, καθ᾽ ὅσον οὐ πάντη ὁμώνυμα. ἴδιος δὲ οὐδενὸς ἔσται. οὐ δὲ γὰρ ὁ τοῦ γένους τῶν εἰδῶν ὡς εἴδους. οὐ γὰρ ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐφήρμοζεν. οὐ δὲ ἑνὸς τοῦ πάντων κοινοῦ. ἐπεὶ μὴ δὲ ἔστι τὸ κοινὸν μία φύσις, διὰ τὸ μὴ συνώνυμον τῆς κατηγορίας.

ΔΙΟ γελοῖον ζητεῖν τὸν κοινὸν λόγον καὶ ἐπὶ τούτων καὶ ἐφ᾽ ἑτέρων. ὃς οὐδενός ἐστι τῶν ὄντων ἴδιος λόγος. οὐ δὲ κατὰ τὸ οἰκεῖον καὶ ἄτομον εἶδος, ἀφέντας τὸν τοιοῦτον.

Οὐχ ἁπλῶς βούλεται γελοῖον εἶναι τὸ ζητεῖν τὸν κοινὸν λόγον, ἀλλὰ τὸ ζητεῖν τὸ κοινὸν, ἀφέντα τὸ κατὰ τὸ οἰκεῖον καὶ ἄτομον εἶδος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν συνωνύμων κατηγοριῶν καὶ καθ᾽ αὐτὸν ὁ κοινὸς ζητητέος λόγος. ὅτι ἑνός τινος ἴδιος ἦν τοῦ κοινῇ κατηγορουμένου. ἐπὶ δὲ τούτων οὐδενὸς, ἐὰν μὴ πρὸς τῷ κοινῷ καὶ τὸ ἴδιον παραλαμβάνηται. οὐ δὲ γὰρ τοῦ κοινοῦ, ὅτι μὴ δὲ ἔστιν ἕν. οὔτε τῶν ἀτόμων εἰδῶν τινός.

ΠΑΡΑΠΛΗΣΙΩΣ δ᾽ ἔχει τῷ περὶ τῶν σχημάτων, καὶ τὰ περὶ τὴν ψυχήν. ἀεὶ γὰρ ἐν τῷ ἐφεξῆς ὑπάρχει δυνάμει τὸ πρότερον, ἐπί τε τῶν σχημάτων καὶ τῶν ἐμψύχων. οἷον, ἐν τετραγώνῳ μὲν, τρίγωνον. ἐν αἰσθητικῷ δὲ, τὸ θρεπτικόν. ὥστε καθ᾽ ἕκαστον ζητητέον, τίς ἑκάστου ψυχή. οἷον, τίς φυτοῦ. καὶ τίς ἀνθρώπου, ἢ θηρίου. διὰ τίνα δ᾽ αἰτίαν τῷ ἐφεξῆς οὕτως ἔχουσι, σκεπτέον. ἄνευ μὲν γὰρ τοῦ θρεπτικοῦ, τὸ αἰσθητικὸν οὐκ ἔστι. τοῦ δ᾽ αἰσθητικοῦ χωρίζεται τὸ θρεπτικὸν ἐν τοῖς φυτοῖς. πάλιν δ᾽ ἄνευ μὲν τοῦ ἁπτικοῦ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, οὐδεμία ὑπάρχει. ἁφὴ δὲ ἄνευ τῶν ἄλλων ὑπάρχει. πολλὰ γὰρ τῶν ζώων οὔτε ὄψιν οὔτε ἀκοὴν ἔχουσιν, οὔτε ὀσμῆς ὅλως αἴσθησιν. καὶ τῶν αἰσθητικῶν, τὰ μὲν, ἔχει τὸ κατὰ τόπον κινητικόν. τὰ δ᾽ οὐκ ἔχει. τελευταῖον δὲ τὸ ἐλάχιστον, λογισμὸν καὶ διάνοιαν. οἷς μὲν γὰρ ὑπάρχει λογισμὸς τῶν φθαρτῶν, τούτοις καὶ τὰ λοιπὰ πάντα. οἷς δὲ ἐκείνων ἕκαστον, οὐ πᾶσι λογισμός.

Ἐν πᾶσι μὲν τοῖς ἀφ᾽ ἑνὸς τὸ πρῶτόν ἐστι καὶ δεύτερον καὶ τρίτον. καὶ τὸ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ὑπάρχει. εἰ καὶ ἐξαλλαττόμενον καὶ ἑτέρως ἀεὶ καὶ ἑτέρως. τὸ δὲ πρώτως μετασχὸν τοῦ κοινοῦ, οὐκ ἔστι πάντως καὶ αὐτὸ ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ἡ γοῦν οὐσία πρώτως οὖσα ὂν οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς συμβεβηκόσιν. ἐπὶ δὲ τῶν σχημάτων τὸ τρίγωνον ἐν τῷ τετραγώνῳ, καὶ τὸ θρεπτικὸν ἐν τῷ αἰσθητικῷ. οὐ δὲ ἐν τούτοις ὡσαύτως. οὔτε γὰρ ἐν τῷ τετραγώνῳ τὸ τρίγωνον ἐνεργείᾳ. οἷον ἦν καθ᾽ αὐτὸ, οὔτε ἐν τῷ αἰσθητικῷ τὸ θρεπτικὸν ὡς καθ᾽ αὑτό. πάντη μὲν γὰρ ἀχωρίστως ἐν τοῖς φυτοῖς, ἐν δὲ τοῖς ζώοις ἐναργέστερον τὸ χρώμενον ἐμφαῖνον, καὶ συμμέτρως πρὸς αἴσθησιν ἔχον. ὅλη γὰρ δι᾽ ὅλης ἑαυτῆς ἡ τῶν ἄλλων ψυχὴ αἰσθητικῶν. ὥστε καὶ τὸ θρεπτικὸν αὐτῆς διὰ τῷ αἰσθητικῷ συμφύεσθαι. καλῶς οὖν συμπεραίνεται δεῖν τὸν ἴδιον καθ᾽ ἕκαστον εἶδος ἀποδοῦναι λόγον. ἵνα μὴ μόνῳ τῷ κοινῷ ἐπαναπαυώμε-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

θαι. μέλλων δὲ ἐξῆς τὴν αἰτίαν ἐπάγειν, ὥσπερ ἐν τοῖς προτέροις ὑπέσχετο, δι᾽ ἣν ἔνιαι μὲν τῶν ζωτικῶν δυνάμεων χωρὶς ὑφίστανται τῶν λοιπῶν, αὗται δὲ οὐκ ἄνευ ἐκείνων, πρότερον τίνες ἑκάτεραι ἀφορίζουσι. καὶ ἔστι σαφῆ τὰ εἰρημένα. ἐπεὶ δὲ λογισμοῦ μετέχει καὶ τὰ ἀΐδια, δηλοῖ δὲ τὸν πρακτικὸν νοῦν ὁ λογισμός, πράττειν δὲ καὶ τὰ οὐράνια φησὶν αὐτὸς ἐν τῇ περὶ οὐρανοῦ, δῆλον δὲ ὡς οὔτε λογισμὸς ἐν ἐκείνοις ἀτελής, οὔτε χρείας ἕνεκεν ἡ πρᾶξις, ὀρθῶς οὐκ ἐν πᾶσι τοῖς λογισμὸν ἔχουσι τὰ λοιπὰ ὑπάρχειν ἀποφαίνεται. ἀλλ᾽ ἐν μόνοις τοῖς φθαρτοῖς.

Ἀ ΛΛΑ' τοῖς μὲν οὐδὲ φαντασία. τὰ δὲ ταύτῃ μόνον ζῶσι.

Φ αντασίαν νῦν προσαγορεύων τὴν ὡρισμένην καὶ μνήμης μετέχουσαν, καὶ συνεθίζεσθαι δυναμένην.

Π ΕΡΙ' δὲ τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ, ἕτερος λόγος. ὅτι μὲν οὖν ὁ περὶ τούτων ἑκάστου λόγος, οὗτος οἰκειότατος καὶ περὶ ψυχῆς, δῆλον.

Ο ὐ περὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀφθάρτοις λέγει θεωρητικοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐν ἡμῖν. καὶ γὰρ περὶ τοῦ λογισμοῦ ἐπέστησεν, ὡς ὁ ἐν τοῖς φθαρτοῖς οὐκ ἄνευ τῶν λοιπῶν, ὡς οὐδὲ περὶ λογισμοῦ τοῦ ἐν τοῖς ἀφθάρτοις ταῦτα φιλοσοφῶν, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐν ἡμῖν. εἴη γὰρ ἄν τις καὶ ἐν ἐκείνοις λογισμὸς οὐχὶ ἀτελὴς οὐδὲ βουλευτικὸς καὶ ἀμφίβολος. καθάπερ καὶ Πλάτων χρῆται ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ. ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐν ἡμῖν λέγει θεωρητικοῦ. ὡς οὔτε ἐν τοῖς ἀφθάρτοις ὄντος τούτου, οὔτε ὁμοίως ἔχοντος τῷ πρακτικῷ ἐν ἡμῖν ἢ τῷ παθητικῷ νῷ. ὧν ὁ μὲν παθητικὸς συμπλέκεται ταῖς λοιπαῖς ζωαῖς. ὁ δὲ πρακτικὸς χρῆται. ὅ γε μὴν θεωρητικὸς οὐδετέρα. διὸ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος ἕτερος, καὶ τοῦ περὶ τῶν κρειττόνων ἢ καθ᾽ ἡμᾶς, καὶ τοῦ περὶ τῶν ἐν ἡμῖν ἄλλων ζωτικῶν δυνάμεων, ὡς ὄντος μὲν ἐν ἡμῖν, οὐ μὴν τῆς ἐντελεχείας αὐτῷ προσηκούσης. συμπερανάμενος δὲ τὸν ἀκριβέστατον περὶ ψυχῆς εἶναι λόγον, τὸν ἴδιον περὶ ἑκάστης ὅρον, ἐπειδὴ καὶ τὸ κοινὸν ἰδιοτρόπως καθ᾽ ἑκάστην παραληφθήσεται, τὸν τρόπον ἐξῆς τῆς περὶ ἕκαστον θεωρίας παραδίδωσιν.

Ἀ ΝΑΓΚΑΙΟΝ δὲ τὸν μέλλοντα περὶ τούτων σκέψιν ποιεῖσθαι, λαβεῖν τί ἐστιν ἕκαστον αὐτῶν. εἶθ᾽ οὕτως, περὶ τῶν ἐχομένων. εἰ δὲ χρὴ λέγειν τί ἕκαστον αὐτῶν, οἷον, τὸ νοητικὸν, ἢ τὸ αἰσθητικὸν, ἢ τὸ θρεπτικὸν, πρότερον ἔτι λεκτέον, τί τὸ νοεῖν καὶ τί τὸ αἰσθάνεσθαι.

Σ κέψιν τὴν ἐπιστημονικὴν καλεῖ γνῶσιν. αὕτη γὰρ τὸ εἶδος καὶ τὸ τί ἦν εἶναι γνοῦσα, ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὁριζόμενον καὶ τὰ καθ᾽ αὑτὸ τούτῳ ὑπάρχοντα ἐπισκοπεῖ. σημαίνει δὲ τὸ μὲν εἶδος τὸ τί ἐστι. τοῖς ἐχομένοις δὲ τὰ ὁριζόμενα, ὡς τοῖς ἄλλοις τὰ ὑπάρχοντα. ἀλλὰ πῶς τὸ τί ἦν εἶναι ἑκάστου εἰσόμεθα, ἀπὸ τῆς ἐνεργείας φησὶ καὶ πράξεως. καὶ γὰρ ὅτι ζῶον ἀπὸ τῶν ζωτικῶν ἴσμεν ἐνεργειῶν. καὶ ὅτι λογικὸν ἀπὸ τῶν λογικῶν, καὶ τί τὸ ζῶον καὶ τί τὸ λογικόν. εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν προστίθησι, δι᾽ ἣν ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν εἰς τὴν οὐσίαν ἀναπεμπόμεθα.

Π ΡΟΤΕΡΑΙ γάρ εἰσι τῶν δυνάμεων, αἱ ἐνέργειαι. καὶ αἱ πράξεις κατὰ τὸν λόγον. εἰ δ᾽ οὕτως, τούτων δ᾽ ἔτι πρότερα τὰ ἀντικείμενα δεῖ τεθεωρηκέναι, περὶ ἐκείνων πρῶτον ἂν δέοι διορίσασθαι, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. οἷον περὶ τροφῆς καὶ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ. ὥστε πρῶτον περὶ τροφῆς καὶ γεννήσεως λεκτέον. ἡ γὰρ θρεπτικὴ ψυχή, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει. καὶ πρώτη καὶ κοινοτάτη δύναμίς ἐστι ψυχῆς, καθ᾽ ἣν ὑπάρχει τὸ ζῆν ἅπασιν.

Ὡ Σ πρὸς ἡμᾶς γὰρ πρότερα τὰ εἰδοποιούμενα τῶν ἰδῶν, καὶ εἰς τὸ εἰδοποιούμενον ἀποβλέψαντας δεῖ τὸ τί ἦν εἶναι ἑκάστου ἑλεῖν. ἀλλὰ τὸ εἰδοποιούμενον ὅτε μὲν ἐνεργοῦν, ὅτε δὲ οὐχί, δῆλον ὡς ἐνεργοῦν αὐτό τε ἐστὶ τελειότερον, καὶ σαφέστερον γίνεται τῷ γινώσκοντι. τὸ γὰρ δυνάμει, καὶ ἀτελέστερον τοῦ ἐνεργείᾳ, καὶ οὔπω οὕτω γνώριμον. καὶ τὸ μὲν χρόνῳ πρότερον ἐφ᾽ ἑκάστου τῶν γενητῶν, τῷ δὲ λόγῳ ὕστερον. ἐπειδὴ ἐκ τοῦ τελείου καὶ τὸ ἀτελὲς γνωριζόμενόν τε καὶ ὁριζόμενον. εἰ δὲ οὕτως. εἰ δὲ ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν ἡ τοῦ τί ἐστιν εἴδησις ἡμῖν ἐγίνεται, καὶ τὰς ἐνεργείας ἀπὸ τῶν περὶ ἃ ἡ ἐνέργεια γινώσκομεν, ἡ μὲν θρεπτικὴ ἀπὸ τῆς τροφῆς, ὡς ταύτης ἀλλοιωτική. ἡ δὲ γεννητικὴ καὶ ἡ γνωστική, ὡς κατὰ τὸ εἶδος ἐνεργοῦσαι, ἡ μὲν τοῦ γινομένου ποιητικῶς, ἡ δὲ τοῦ γνωστοῦ κριτικῶς. ἀναγκαῖον περὶ ἐκείνων προδιαλαβεῖν. ἃ καὶ ἀντικείμενα κατὰ τὴν πρός τι δηλαδὴ ἀντίθεσιν. οὕτω γὰρ ἀντίκειται τὸ τρέφον πρὸς τὴν θρέψιν, καὶ τὸ γνωστὸν πρὸς τὴν γνῶσιν. ὡς γὰρ ἐν κατηγορίαις εἴρηται, ὡς μὲν αἰσθητὸν ἅμα τῇ αἰσθήσει τὸ χρῶμα. ὡς δὲ χρῶμα πρότερον φύσει. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπιστάσεως ἄξιον. κἂν τοῖς πρός τι δὲ τὸ αἴτιον τοῦ αἰτιατοῦ πρότερον. ὡς καὶ τοῦτο ἐν ἐκείνοις εἴρηται. τὸ δὲ γνωστὸν ὡς ἐφετὸν ἐφιεμένου, καὶ ὡς ὅρος ὁριζομένου προτερεύει. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι᾽ ἣν πρὸ τῆς δυνάμεως ἡ ἐνέργεια, καὶ τὸ γνωστὸν πρὸ τῆς γνώσεως. ὡς γὰρ τῇ φύσει πρότερον. κἀντεῦθεν δὲ ἀρχομένοις, ἡ φυτικὴ πρώτη ἀναφαίνεται ψυχὴ καὶ κοινοτάτη. διὰ τὸ πᾶσι τοῖς θνητοῖς ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν, καὶ καθ᾽ ἣν τὸ ζῆν ἅπασι τὸ ὡς πρότερον εἴρηται, ἀντιδιαιρούμενον τῇ τῶν ζώων ζωῇ.

Ἧ Σ ἘΣΤΙΝ ἔργα, γεννῆσαι καὶ τροφῇ χρήσασθαι. φυσικώτατον γὰρ τῶν ἐν τοῖς ζῶσιν ἔργων,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ὅσα τέλεια καὶ μὴ πηρώματα, ἢ τὴν γένεσιν αὐτόματον ἔχει, τὸ ποιῆσαι ἕτερον οἷον αὐτό. ζῷον μὲν, ζῷον. φυτὸν δὲ, φυτόν. ἵνα τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ θείου μετέχωσιν, ᾗ δύνανται. πάντα γὰρ ἐκείνου ὀρέγεται. κἀκείνου ἕνεκα πράττει ὅσα κατὰ φύσιν πράττει.

Συμπαρειλαβὼν τῇ τροφῇ καὶ τὴν αὔξησιν. συντελεῖ μὲν οὖν πρὸς τὸ εἶναι καὶ ἡ τροφή. ἀλλὰ φυσικώτατον τῆς φυτικῆς ζωῆς ἔργον, ἡ γέννησις. τουτέστι πρῶτον καὶ κράτιστον, ὡς πρὸς τὸ ἀεὶ εἶναι ᾗ δυνατὸν τοῖς θνητοῖς συντελοῦν. ὃ δὴ θεῖον καλῶς ὑμνηται. τῷ γὰρ εἶναι καὶ μειζόνως τῷ ἀεὶ εἶναι μετέχει τοῦ θείου τὰ ὄντα. διὸ τοῦ θείου πάντα ἐφιέμενα, καὶ τῆς ἀϊδιότητος ὡς οἷόν τε αὐτοῖς πάντα ὀρέγεται. ἀλλ᾽ ἔνια μὲν πηροῦσθαι τῶν ὑπό τι εἶδος ἀτόμων, ἢ φύσει βεβλαμμένα. ὡς τὰ στεῖρα ἢ ἔξωθεν ὡς τοὺς εὐνούχους, οὐ θαυμαστόν. τὸ δὲ ὅλα εἶναι εἴδη αὐτομάτην ἔχοντα τὴν γένεσιν, οὐδενός ποτε ἀτόμου ἐν αὐτοῖς συντελοῦντος, εἰς τὴν ἑτέρου γένεσιν, ἐπιστάσεως ἄξιον. εἴη γὰρ ἂν διὰ τὴν ἐσχάτην ἀποτελεύτησιν καὶ ὅλα εἴδη ζῴων, προϊόντα οὕτως, ὡς πάντα ἄγονα τὰ κατ᾽ αὐτὰ γίνεσθαι ἄτομα. καὶ οἷον εἶναι ὡς ἐν ζῴοις ὅλα πηρώματα. καὶ τὰ φυτὰ δὲ ὀρέγεται τοῦ θείου, κατ᾽ αὐτὴν τὴν ζωτικῶς ἐγηγερμένην τοῦ αἰτίου ἀντίληψιν. οὐ γὰρ δεῖ πάντως γνωστικὴν ἀκούειν τὴν ὄρεξιν. ἀλλὰ καὶ κατὰ δύναμιν οὐσιώδη τοῦ κρείττονος κατοχήν. εἴγε καὶ ἡ ὕλη τοῦ θείου ἐφίεσθαι εἴρηται.

ΤῸ ΔῈ οὗ ἕνεκα, διττόν. τὸ μὲν, οὗ. τὸ δὲ, ᾧ. ἐπεὶ οὖν κοινωνεῖν ἀδυνατεῖ, τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ θείου τῇ συνεχείᾳ, διὰ τὸ μηδὲν ἐνδέχεσθαι τῶν φθαρτῶν τὸ αὐτὸ καὶ ἓν ἀριθμῷ διαμένειν ἢ μετέχειν δύναται ἕκαστον, ταύτῃ κοινωνεῖ. τὸ μὲν μᾶλλον. τὸ δὲ ἧττον καὶ διαμένει οὐκ αὐτὸ, ἀλλ᾽ οἷον αὐτό. ἀριθμῷ μὲν οὐχ ἕν. εἴδει δὲ ἕν (διόπερ τὸ σπέρμα τῶν ζῴων, καὶ φυτῶν, ὀργανόν ἐστιν.)

Ὥσπερ τὸ ᾧ ζῶμεν διττὸν, τὸ μὲν ὡς τὸ εἶδος, τὸ δὲ ὡς τὸ εἰδοποιούμενον, οὕτω καὶ τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος. τὸ μὲν, ὡς ἡ τελειότης καὶ ἡ ἀγαθότης. τὸ δὲ ὡς τὸ τέλειον καὶ τὸ ἀγαθυνθέν. ὧν τὸ μὲν ὡς ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ὑγεία. τὸ δὲ ὡς ὁ σπουδαῖος καὶ ὁ ὑγιαίνων. καὶ τὸ μὲν ὡς τὸ οὗ, οὗ ἡ τεῦξις. τὸ δὲ ὡς τὸ ᾧ, ᾧ γίνεται καὶ ἡ μέθεξις. τὰ δὲ ἑξῆς δῆλα. ὡς κατ᾽ εἶδος ἀΐδια καὶ οὐ τῇ συνεχείᾳ τὰ φθαρτὰ διὰ τὸ μὴ κατ᾽ ἀριθμὸν τὰ αὐτὰ διαμένειν, μεμερίσθαι δὲ ἀπ᾽ ἀλλήλων.

ἜΣΤΙ ΔῈ ἡ ψυχὴ τοῦ ζῶντος σώματος αἰτία καὶ ἀρχή. ταῦτα δὲ πολλαχῶς λέγεται. ὁμοίως δ᾽ ἡ ψυχὴ κατὰ τοὺς διηρημένους τρόπους τρεῖς, αἰτία. καὶ γὰρ ὅθεν ἡ κίνησις αὐτὴ καὶ τὸ οὗ ἕνεκα. καὶ ὡς ἡ οὐσία τῶν ἐμψύχων σωμάτων, ἡ ψυχὴ αἰτία.

Τετραχῶς μὲν τὰ αἴτια. παρὰ δὲ τὸ ὑλικὸν κατὰ τὰ ἄλλα τρία τὴν ψυχὴν αἰτιᾶται τῶν ζώντων.

ὍΤΙ ΜῈΝ οὖν ὡς οὐσία δῆλον. τὸ γὰρ αἴτιον τοῦ εἶναι πᾶσιν, ἡ οὐσία. τὸ δὲ ζῆν τοῖς ζῶσι, τὸ εἶναί ἐστιν. αἰτία δὲ καὶ ἀρχὴ τούτων ἡ ψυχή. ἔτι δὲ τοῦ δυνάμει ὄντος, λόγος ἡ ἐντελέχεια. φανερὸν δ᾽ ὡς καὶ οὗ ἕνεκα, αἰτία ἡ ψυχή. ὥσπερ γὰρ ὁ νοῦς ἕνεκά του ποιεῖ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ φύσις. καὶ τοῦτ᾽ ἔστιν αὐτῇ τέλος.

Τουτέστιν ὡς εἶδος. τὸ γὰρ αἴτιον τοῦ εἶναι πᾶσιν ἡ οὐσία. πρὸς γὰρ τὸ εἶναι ἅπαντα συντελεῖ τὰ αἴτια οὐ ταὐτῇ αἴτια. ἀλλὰ τὸ μὲν ὑλικὸν ὡς δεκτικὸν, καὶ οὐχ οὕτως ἁπλῶς. τὸ δὲ ποιοῦν ὡς διὰ γενέσεως εἰς τὸ εἶναι ἀγωγόν. τὸ δὲ τελικὸν ὡς τοῦ τελείως καὶ κατὰ φύσιν. ἁπλῶς δὲ τοῦ εἶναι τὸ εἶδος. ἐπειδὴ κατὰ τὸ εἶδος τῷ συνθέτῳ τὸ εἶναι, ὡς κατὰ τὴν ζωὴν τῷ ζῶντι, καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν τῷ ἐμψύχῳ. ἐπεὶ οὖν τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι ἁπλῶς ἄνευ προσθήκης, ἢ τοῦ τελείως εἶναι, ἢ τοῦ διὰ γενέσεως, ἀλλὰ καθ᾽ αὑτὸ τοῦ εἶναι, τὸ εἶδός ἐστι, τοῖς δὲ ζῶσιν τὸ εἶναι ἄνευ προσθήκης, τὸ ζῆν, τοῦ δὲ ζῆν αἴτιον ἡ ψυχὴ, ἔσται ἄρα ὡς τὸ εἶδος αἴτιον τοῖς ζῶσιν ἡ ψυχή. ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἀποδοθέντος αὐτῆς ὁρισμοῦ τὸ αὐτὸ ὑπομιμνήσκει. ἡ γὰρ τοῦ δυνάμει ὄντος ὁποιουοῦν ἐντελέχεια, εἰδητικόν ἐστιν αἴτιον. δυνάμει γὰρ αἰτιατὸν τὸ σύνθετον. ἡ δὲ ἐντελέχεια τὸ εἶδος. τοῦ δὲ δυνάμει ζῶντος ἐντελέχεια ἡ ψυχή. ὥστε καὶ τὸ εἶδος ὅπερ οὐσίαν προσαγορεύει. δείκνυσι δὲ καὶ ὡς τέλος τὴν ψυχὴν τῶν ζώντων αἰτίαν, προλαβὼν τὸ μὴ ἐν μόνοις τοῖς κατὰ λόγον καὶ νοῦν ὑφ᾽ ἡμῶν πραττομένοις, τὸ οὗ ἕνεκα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς φύσει γινομένοις, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως ἔδειξεν, ὅτι τὸ οὗ ἕνεκά ἐστι τὸ τέλος.

ΤΟΙΟΥ͂ΤΟΝ δ᾽ ἐν τοῖς ζῴοις ἡ ψυχὴ κατὰ φύσιν. πάντα γὰρ τὰ φυσικὰ σώματα, τῆς ψυχῆς ὄργανα καθάπερ τὰ τῶν ζῴων, οὕτω τὰ τῶν φυτῶν ὡς ἕνεκα τῆς ψυχῆς ὄντα.

Τοιοῦτον μὲν, αὐτὴ τοῦ οὗ ἕνεκα καὶ τέλος. ὅπερ ἔδειξε διὰ τοῦ τά τε τῶν ζώντων καὶ τὰ τῶν φυτῶν σώματα τῆς ψυχῆς εἶναι ὄργανα. τὰ γὰρ ὄργανα τοῦ χρωμένου εἰσὶν ἕνεκα. ἵνα ἐκεῖνο ἐνεργεῖ. τὸ δὲ καὶ κατὰ φύσιν πρόσκειται, ἑτέραν τοῦ αὐτοῦ παρέχον ἀποδείξεως ἀφορμήν. ἐν γὰρ τοῖς φύσει συνεστῶσι τὸ τέλειον καὶ ἡ τελειότης. τὸ δὲ τέλειον κατὰ φύσιν φαμέν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἄριστον ἐν τοῖς ζῶσι φυσικῶς ἡ ψυχὴ, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ φύσιν, τοῦτο δὲ τέλος, ἡ ψυχὴ ἂν εἴη ἐν τοῖς φυσικῶς ζῶσι τὸ τέλος.

Διττῶς δέ, τὸ οὗ ἕνεκα· τό, τε οὗ, καὶ τὸ ᾧ.

Πάλιν τούτων ὑπομιμνήσκει. ἵνα ὡς αἰτίαν τὴν ψυχήν, ἀλλὰ μὴ ὡς τὸ ἄριστον τῶν ἀποτελεσμάτων τιθῶμεν. καὶ γὰρ τοῦτο τέλος ὡς τὸ ᾧ. ἡ δὲ ψυχὴ ὡς τὸ οὗ. ἐπειδὴ οὐ τοῦ ζῆν μόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ τελείως ζῆν αἰτία τοῖς ζῶσιν ἡ ψυχή.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅθεν πρῶτον ἡ κατὰ τόπον κίνησις ἡ ψυχή. οὐ πᾶσι δ' ὑπάρχει τοῖς ζῶσιν ἡ δύναμις αὕτη. ἔστι δὲ καὶ ἀλλοίωσις καὶ αὔξησις κατὰ ψυχήν. ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις ἀλλοίωσίς τις εἶναι δοκεῖ. αἰσθάνεται δ' οὐδέν, ὃ μὴ ψυχὴν ἔχει. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ αὐξήσεως καὶ φθίσεως ἔχει. οὐδὲν γὰρ φθίνει οὐδ' αὐξάνεται φυσικῶς μὴ τρεφόμενον, τρέφεται δ' οὐδέν, ὃ μὴ κοινωνεῖ ζωῆς. Ἐμπεδοκλῆς δ' οὐ καλῶς εἴρηκε τοῦτο, προστιθεὶς τὴν αὔξησιν συμβαίνειν τοῖς φυτοῖς, κάτω μὲν ῥιζουμένων, διὰ τὸ τὴν γῆν οὕτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν. ἄνω δὲ διὰ τὸ πῦρ ὡσαύτως. οὔτε γὰρ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω καλῶς λαμβάνει. οὐ γὰρ ταὐτὸ πᾶσι, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, καὶ τῷ παντί. ἀλλ' ὡς ἡ κεφαλὴ τῶν ζώων, οὕτως αἱ ῥίζαι τῶν φυτῶν. εἰ χρὴ τὰ ὄργανα ἕτερα λέγειν, καὶ ταὐτὰ τοῖς ἔργοις. πρὸς δὲ τούτοις τί τὸ συνέχον εἰς τἀναντία φερόμενα τὸ πῦρ καὶ τὴν γῆν. διασπασθήσεται γάρ, εἰ μή τι ἔσται τὸ κωλῦσον. εἰ δ' ἔστι, τοῦτ' ἐστὶν ἡ ψυχή, καὶ τὸ αἴτιον τοῦ αὐξάνεσθαι, καὶ τρέφεσθαι.

Ἔστι μὲν τὸ ποιητικὸν τὸ διὰ γενέσεως ὑποστατικόν, ὡς τὸ ἄνευ γενέσεως οὐ ποιητικὸν ἀλλὰ τελικὸν Ἀριστοτέλης προσαγορεύει. ζητήσας δὲ ἐν τῷ θ΄ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, τί τὸ τὰ στοιχεῖα τὴν κατὰ φύσιν κινοῦν κίνησιν, τὸ ὑποστῆσαν εἶναι ἀποφαίνεται. ᾧ ἀκολουθεῖ τὸ ἀνάπαλιν, τὴν ψυχὴν κατὰ φύσιν κινοῦσαν τὰ ζῶα ἔνδοθεν καὶ μόνῃ ὁρμῇ, ὑποστατικὴν αὐτῶν τυγχάνειν οὖσαν. οὐ γὰρ ἂν αὐτοφυῶς αὐτὰ καὶ μόνῃ ἐκίνει ὁρμῇ, μὴ καὶ ὑποστατικὴ αὐτῶν ὑπάρχουσα. μὴ ἀϊδίων δὲ τῶν θνητῶν ὄντων σωμάτων, δῆλον ὡς διὰ γενέσεώς ἐστιν ὑποστατική. καὶ ποιητικὴν οὖν τῶν ὄντων αἰτίαν δείκνυσι τὴν ψυχήν, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν αὐτὰ ὡς ζῶντα κινεῖν. πάντα μὲν ὡς αὐξόμενά τε καὶ μειούμενα, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τρεφόμενα. ἃ καὶ κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν κινεῖται, τὰ δὲ ζῶα πάντα κατὰ τὸ ποιόν. αἰσθητὰ καὶ γὰρ ἅπαντα, καὶ ἀλλοιοῦται ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι. τὰ δὲ πλεῖστα καὶ τὴν κατὰ τόπον ἔνδοθεν κίνησιν. ἀλλ' ὅτι μὲν ἥ, τε ἔνδοθεν τοπικὴ κίνησις καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἀλλοίωσις ὑπὸ ψυχῆς, ἐναργές. ἡ δὲ τροφὴ δόξειεν ἂν οὐχ ὑπὸ ψυχῆς, διὰ τὸ δοκεῖν καὶ ἄψυχα ἔνια τρέφεσθαι, ἐπειδὴ καὶ αὔξεσθαι καὶ μειοῦσθαι. καὶ διὰ τὸ ἐνίους τοῖς στοιχείοις τὴν τῆς τροφῆς ἀποδιδόναι αἰτίαν. ἃ συναίτια μὲν θετέον, οὐ μὴν κινητικά, ἀλλὰ τὴν ψυχήν. ὡς γὰρ καὶ ἤδη εἴρηται, οὐδὲν τρέφεται ὃ μὴ κοινωνεῖ ζωῆς. ἐπειδὴ μὴ κατὰ πᾶν τοῖς ἀψύχοις γίνεται ἡ πρόσθεσις. ἀλλ' οὐ δὲ ἐν τοῖς ζῶσι διὰ τὴν τῶν στοιχείων φορὰν ἡ αὔξησις. ὡς ἐν τοῖς φυτοῖς δοκεῖ λέγειν Ἐμπεδοκλῆς. διὰ μὲν τὴν γῆν κάτω κινουμένην τὴν ῥίζωσιν. διὰ δὲ τὸ πῦρ τὴν ἐπὶ τὸ ἄνω αὔξησιν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ τὸ αὐτὸ ἔν τε τῷ παντὶ καὶ τοῖς ζῶσι τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω. εἰ γοῦν ἐν τοῖς φυτοῖς τὸ ἄνω αἱ ῥίζαι, εἴγε τῇ κεφαλῇ ἀναλογοῦσι τῶν ζώων καὶ τοῖς ἡγεμονικοῖς μορίοις ἐχρῆν ἐπὶ τὸ κάτω ὡς ἐν τοῖς φυτοῖς τὴν γῆν ἰέναι. τὸ δὲ πῦρ ἐπὶ τὸ στέλεχος. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ζώοις ἐπὶ τὰ ὀστέα τὸ γεῶδες. ἐπὶ δὲ καρδίαν καὶ ἧπαρ τὸ θερμόν, ἔπειτα δὲ πῶς οὐ διασπᾶται ἀπ' ἀλλήλων, τὸ ἄνω φερόμενον, τὸ δὲ κάτω. διατί γὰρ οὐχὶ καὶ ἀπολείψει τὸ φυτόν, τὸ μὲν ἐπὶ τὸ ἄνω, ἡ δὲ γῆ ὑπὸ τὰς ῥίζας. ἢ τί τὸ συνάγον ἄμφω εἰς ἕκαστον μόριον. ἢ τί τὸ ὁρίζον μέχρις ὅτου αὔξεσθαι δοκεῖ. εἰ δὲ ἔσται, τοῦτό ἐστιν ἡ ψυχή. ἅπαν μὲν γὰρ εἶδος συνεκτικὸν ὡς τὸ καθ' ὅ. ἡ δὲ ψυχὴ οὐχ ὡς εἶδος μόνον τῶν ζώντων αἴτιον, ἀλλὰ καὶ ὡς ποιητικόν.

Δοκεῖ δέ τισιν ἡ τοῦ πυρὸς φύσις ἁπλῶς αἰτία τῆς τροφῆς καὶ τῆς αὐξήσεως εἶναι. καὶ γὰρ αὐτὸ φαίνεται μόνον τῶν σωμάτων ἢ τῶν στοιχείων τρεφόμενον, καὶ αὐξανόμενον. διὸ καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς καὶ ἐν τοῖς ζώοις, ὑπολάβοι τις ἂν τοῦτο εἶναι τὸ ἐργαζόμενον. τὸ δέ, συναίτιον πὼς μέν ἐστιν, οὐ μὴν ἁπλῶς γε αἴτιον. ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ψυχή. ἡ μὲν γὰρ τοῦ πυρὸς αὔξησις, εἰς ἄπειρον, ἕως ἂν ᾖ τὸ καυστόν.

Ὁ μὲν Ἐμπεδοκλῆς εἰ καὶ μὴ σαφῶς, ἀλλὰ δῆλός ἐστιν ὡς συναίτια τὰ στοιχεῖα τῆς τροφῆς αἰτιώμενος. τὰ γὰρ σώματα ᾐτιᾶτο. ἔνιοι δὲ οὐ τὸ πῦρ ἀλλὰ τὴν τοῦ πυρὸς φύσιν, τουτέστι τὸ ὁρίζον αὐτοῦ εἶδος. οὐχ ὡς συναίτιον, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ κυρίως αἰτιῶνται τῆς τροφῆς, τεκμαιρόμενοι τῷ μόνον αὐτὸ τρέφεσθαι τῶν στοιχείων. ὡς γὰρ τῆς ἄνω φορᾶς τὸ πύρειον αἰτιώμεθα εἶδος, οὕτω καὶ τροφῆς εἰ καθ' αὑτὸ τρέφεται τὸ πῦρ, ὡς καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα διὰ τὴν τοῦ πυρὸς μετουσίαν τρέφεσθαι. ἀλλ' οὐδὲ τρέφεται τὸ πῦρ, ὅτι μηδὲ ἐπιμένει. γίνεται δὲ ἀεὶ καὶ πλεῖον ἐνίοτε ἢ πρότερον. ὅταν πλείονος ἐπιλαμβάνηται ὕλης. οὔτε ἁπλῶς καὶ κυρίως ἐστὶν αἴτιον. ἀλλὰ συναίτιον μᾶλλον τῆς τροφῆς. χρῆται γὰρ αὐτῷ ἡ ψυχὴ ὡς αὐτὴ κινοῦσα. ἅμα γὰρ ὅτι τε καθ' αὑτὸ οὐ τρέφεται τὸ πῦρ, καὶ ὅτι τῶν ἐμψύχων τοῦτο ἴδιον, ὡς καλῶς αἰτιᾶσθαι ἡμᾶς τὴν ψυχὴν δείκνυσιν. ἐκ τοῦ τὸ μὲν πῦρ ἀορίστως τῷ καίειν πλεονάζειν.

Τῶν δὲ φύσει συνεστώτων πέρας ἐστὶ καὶ λόγος. μεγέθους καὶ αὐξήσεως. ταῦτα δὲ ψυχῆς,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἀλλ' οὐ πυρός. καὶ λόγου μᾶλλον, ἢ ὕλης

Οὐ γὰρ τῶν ἐμψύχων μόνον ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν φυσικῶν τὸ εἶδος, τῶν τε ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν αὐτοῖς ὑπαρχόντων, καὶ τοῦ μεγέθους αἰτιατέον. καὶ τὴν λογικὴν παρὰ τὸ εἶδος ἀνέλιξιν, εἰς μερισμὸν ἀπὸ τοῦ ἀμερίστου προϊοῦσαν. διὰ γὰρ τῶν μεταξὺ ἡ πρόοδος. πέρας μὲν οὖν τὸ εἶδος ὡς ἀμέριστος ὅρος. ἡ δὲ μεταξὺ συναγωγὴ ἅμα καὶ διάκρισις ὁ λόγος. ἐπὶ δὲ αὐξήσεως οὐ πῦρ μόνον φυσικὸν, ἀλλὰ καὶ λόγον αἰτιατέον ψυχικόν. λόγου γὰρ μᾶλλον ἢ ὕλης ἡ αὔξησις. ἔστι δὲ ὑλικὴ μὲν αὐτῆς αἰτία τὸ πῦρ. ὡς δὲ λόγος ἡ ψυχή, κυριωτέρα δὲ ἥδε. διὸ μᾶλλον. τὸ μὲν γὰρ κινεῖται. ἡ δὲ τὸ πρῶτον κινοῦν.

Ἐπεὶ δ' ἡ αὐτὴ δύναμις τῆς ψυχῆς θρεπτικὴ καὶ γεννητική, περὶ τροφῆς ἀναγκαῖον διορίσαι πρῶτον. ἀφορίζεται γὰρ πρὸς τὰς ἄλλας δυνάμεις τῷ ἔργῳ τούτῳ.

Ὅτι οὐ τὰ σώματα οὐδὲ τὰ φυσικὰ τῶν σωμάτων εἴδη θρεπτικὰ, ἀλλά τις ψυχὴ ἡ ἐσχάτη δεδειχὼς, προλαμβάνει ὡς εἰ καὶ ἡ αὐτὴ καὶ γεννητική, ἀλλ' ὡς περὶ θρεπτικῆς πρῶτον λεκτέον, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἀρχόμεθα. τελειοτέρα δὲ ἐνέργεια ἡ γέννησις. καὶ ἐπειδὴ τῇ τροφῇ τὸ σπέρμα ἕπεται, εἴτε περίττωμα ὂν τῆς τροφῆς, εἴτε μόριόν τι τοῦ σώματος, ὡς οἱ αἷμα ἢ μυελὸν αὐτὸ εἰπόντες. εἴτε ἄλλο τῆς φύσεως ἔργον, αὐτὸ δὴ τοῦτο γέννημα ἀτελὲς, ἐπεὶ οὖν περὶ τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως ὁ λόγος, περὶ τροφῆς πρῶτον ῥητέον. αὕτη γὰρ ἀντὶ τοῦ τρέφοντος ἀκουομένη, ἀντίκειται τῇ θρέψει ὡς τὰ πρός τι. ἵνα ἡ θρέψις ἀντὶ τοῦ τρεφομένου ἀκούηται. ἀφορίζεται δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων ψυχικῶν δυνάμεων, τῷ ἔργῳ τούτῳ τῇ θρέψει καὶ τὸ τρέφειν.

Δοκεῖ δὲ εἶναι ἡ τροφὴ, τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ. οὐ πᾶν δὲ παντὶ, ἀλλ' ὅσα τῶν ἐναντίων μὴ μόνον γένεσιν ἐξ ἀλλήλων ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ αὔξησιν. γίνεται γὰρ πολλὰ ἐξ ἀλλήλων, ἀλλ' οὐ πάντα ποσά. οἷον, ὑγιὲς, ἐκ κάμνοντος. φαίνεται δὲ οὐδ' ἐκεῖνα τὸν αὐτὸν τρόπον ἀλλήλοις εἶναι τροφή. ἀλλὰ τῷ πυρὶ μὲν, τὸ ὕδωρ τροφή. τὸ δὲ πῦρ, οὐ τρέφει τὸ ὕδωρ. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἁπλοῖς σώμασι, ταῦτ' εἶναι δοκεῖ μάλιστα, τὸ μὲν, τροφή. τὸ δὲ, τρεφόμενον. ἀπορίαν δὲ ἔχει. φασὶ γὰρ οἱ μὲν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ τρέφεσθαι, καθάπερ καὶ αὐξάνεσθαι. τοῖς δ' ὥσπερ εἴπομεν, τοὔμπαλιν δοκεῖ. τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ. ὡς ἀπαθοῦς ὄντος τοῦ ὁμοίου. τὴν δὲ τροφὴν μεταβάλλειν καὶ πέττεσθαι. ἡ δὲ μεταβολὴ πᾶσιν, εἰς τὸ ἀντικείμενον, ἢ τὸ μεταξύ. ἔτι ἡ τροφὴ πάσχει τι ὑπὸ τοῦ τρεφομένου. ἀλλ' οὐ τοῦτο ὑπὸ τῆς τροφῆς. ὥσπερ οὐδ' ὁ τέκτων ὑπὸ τῆς ὕλης ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου αὕτη. ὁ δὲ τέκτων, μεταβάλλει μόνον εἰς ἐνέργειαν ἐξ ἀργίας. πότερον δέ ἐστιν ἡ τροφὴ τὸ τελευταῖον προσγινόμενον, ἢ τὸ πρῶτον, ἔχει διαφοράν. εἰ δ' ἄμφω, ἀλλ' ἡ μὲν ἄπεπτος. ἡ δὲ, πεπεμμένη, ἀμφοτέρως ἂν ἐνδέχοιτο τὴν τροφὴν λέγειν. ᾗ μὲν γὰρ ἄπεπτος τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ τρέφεται. ᾗ δὲ πεπεμμένη, τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ. ὥστε φανερὸν, ὅτι λέγουσί τινα τρόπον ἀμφότεροι καὶ ὀρθῶς καὶ οὐκ ὀρθῶς. ἐπεὶ δ' οὐδὲν τρέφεται μὴ μετέχον ζωῆς τὸ ἔμψυχον ἂν εἴη σῶμα, τὸ τρεφόμενον ᾗ ἔμψυχον.

Διχῶς ὥσπερ λεγομένης τῆς τροφῆς τῆς πεπεμμένης καὶ τῆς ἀπέπτου, καὶ τῆς μὲν ὁμοίας τῆς δὲ ἀντικειμένης τῷ τρεφομένῳ, ταύτην καὶ ἐναντίαν καλεῖ. οὐχ ὡς εἶδος εἴδει. οὐσίαι γὰρ ἄμφω καὶ τὸ τρέφον καὶ τὸ τρεφόμενον. ἀλλ' ὡς τῷ τρέφοντι τῆς στερήσεως τοῦ τρεφομένου παρυφισταμένης. δυνάμει γάρ ἐστι τὸ τρεφόμενον. καὶ ἔστιν ὡς στέρησις καὶ εἶδος τὰ ἐναντία. δεῖ μὲν οὖν καὶ τὸ τρεφόμενον ἐκ τοῦ ἐναντίου μεταβάλλειν, οὐ διὰ τοῦτο δὲ πᾶν τὸ ἐξ ἐναντίου μεταβάλλον τρέφεται. οὐ γὰρ τροφὴ ἡ ἐκ τοῦ μὴ λευκοῦ εἰς λευκὸν, ἢ ἐκ νόσου εἰς ὑγείαν μεταβολή. ἀλλὰ δεῖ μὴ κατὰ μόνον ποιὸν, καὶ κατὰ ποσὸν δὲ, καὶ οὐσιώδη γίνεσθαι μεταβολήν. τοῦτο γὰρ ἡ συναύξησις. ἀλλ' οὐδὲ αὕτη τροφὴ, ἐὰν μὴ τὸ μὲν τρέφον ὑλικώτερον ᾖ, τὸ δὲ τρεφόμενον εἰδικώτερον. καὶ τοῦτο ποιοῦσι ἐκ τῶν ἀκύρως τῷ τρέφεσθαι χρωμένων ἐπὶ τῶν στοιχείων. τὸ γοῦν πῦρ τρέφεσθαι λέγουσιν. ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ ὕδωρ, καίτοι ἐξ ἀλλήλων γινόμενα. ἀλλὰ τὸ εἰδικώτερον, εἰ κυρίως μέλλοιμεν χρῆσθαι τῷ τρέφεσθαι, ἐπὶ τῶν ὅλῳ γένει ὑπερεχόντων ἀκούειν. ᾗ τὸ ἔμψυχον τοῦ ἀψύχου διενήνοχε. τὸ μὲν γὰρ ἔμψυχον εἶναι δεῖ τὸ τρεφόμενον. τὸ δὲ τρέφον οὐκέτι. ἔσται οὖν ἡ τροφὴ κατὰ τὴν ἐξ ἐναντίου μεταβολὴν, οὐ κατὰ ποιὸν μόνον ἀλλὰ καὶ κατὰ ποσὸν καὶ κατ' οὐσίαν εἰς ἔμψυχον εἶδος, δρῶντος μὲν τοῦ τρεφομένου κατὰ τὴν ζωὴν, πάσχοντος δὲ καὶ ἐξομοιουμένου τοῦ τρέφοντος τῷ τρεφομένῳ. δεῖ γὰρ ἄπεπτον μὲν ἔτι ὂν τὸ τρέφον. ἐναντίως ἔχειν πρὸς τὸ τρεφόμενον. ἵνα καὶ πάσχειν καὶ μεταβάλλειν δύνηται. ὑπὸ γὰρ τοῦ ἐναντίου ἡ μεταβολὴ, ἐξομοιωθῆναι δὲ πεφθέν. ἐπεὶ δὲ ὀστοῦν ὀστέῳ καὶ σὰρξ καὶ σαρκὶ, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἐν τῇ τροφῇ προστίθεται, ἀλλὰ καὶ δρᾷ τὸ τρεφόμενον εἰς τὸ τρέφον, τὸ ἐν αὐτῷ δυνάμει τελειοῦν, καὶ εἰς ζωτικὸν μεταβάλλον ὑποκείμενον, ἐπεὶ δὲ δοκεῖ καὶ τὸ νῦν τρεφόμενον ἐκ τοῦ μὴ τρέφεσθαι μεταβάλλειν εἰς τὸ τρέφεσθαι, οὐχ ὑπὸ τρέφοντος γίνεσθαι λέγει τὴν μεταβολὴν, οὐδὲ ὅλως κατὰ πεῖσιν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν, καὶ ἔνδοθεν τῆς θρεπτικῆς ζωῆς ἐξ ἀργίας εἰς ἐνέργειαν μεθισταμένης.

Ὥστε καὶ ἡ τροφὴ πρὸς ἔμψυχόν ἐστι καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Ἡ μὲν τροφὴ ἀντὶ τοῦ τρέφοντος εἴληπται. ἐπεὶ δὲ τὸ τρέφον καὶ τὸ τρεφόμενον ὡς τὰ πρός τι ἀλλήλοις ἀντίκειται, τρέφεται δὲ τὸ ἔμψυχον ὡς ἔμψυχον τὸ θνητὸν δηλαδὴ, λέγοιτο ἂν τὸ τρέφον καθ' αὑτὸ πρὸς τὸ ἔμψυχον καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκὸς, ὡς δοῦλος ἀνθρώπου. ὡς γὰρ τῷ ἥπατι οὐσιῶδες τὸ δεξιὸν, οὕτω καὶ τῷ ἐμψύχῳ τὸ τρέφεσθαι. διὸ καὶ τρεφόμενόν ἐστιν ᾗ ἔμψυχον.

ἜΣΤΙ δ' ἕτερον τροφῇ καὶ αὐξητικῷ εἶναι. ᾗ μὲν γὰρ ποσόν τι τὸ ἔμψυχον, αὐξητικόν. ᾗ δὲ τόδε τι καὶ οὐσία, τροφή. σώζει γὰρ τὴν οὐσίαν. καὶ μέχρι τούτου ἐστὶν ἕως καὶ τρέφηται.

Ταὐτῶς μὲν τὸ τρέφον καὶ κατ' οὐσίαν μεταβάλλει, καὶ κατὰ ποσὸν προστίθεται. καὶ κατ' οὐσίαν μὲν μεταβάλλει, ὡς τὸ αὐτὸ κατ' οὐσίαν τῷ τρεφομένῳ γινόμενον, ἀλλὰ ταύτῃ μὲν τρέφει. κατὰ δὲ τὸ ποσὸν προστιθέμενον αὔξει. καὶ γὰρ τρέφεται μὲν τὸ ἔμψυχον, ὡς τὸ αὐτὸ κατ' οὐσίαν διὰ τῆς προσθήκης σωζόμενον. διὰ δὲ τὴν τοῦ ποσοῦ μετὰ τὴν ἀπόρροιαν πρόσθεσιν αὔξεται. ἐναργῶς μὲν ὅταν πλείων ἡ ἐπιρροὴ τῆς ἀπορροῆς ᾖ. ἤδη δὲ κἂν ἴση κἂν ἐλάττων, διὰ τὴν ὁποιανοῦν μετὰ τὴν ἀπόρροιαν πρόσθεσιν κατὰ μέγεθος.

ΚΑΙ γενέσεως ποιητικόν. οὐ τοῦ τρεφομένου, ἀλλ' οἷον τὸ τρεφόμενον. ἤδη γάρ ἐστιν αὐτὴ ἡ οὐσία. γεννᾷ δ' οὐθὲν αὐτὸ ἑαυτό. ἀλλὰ σώζει. ὥσθ' ἡ μὲν τοιαύτη τῆς ψυχῆς ἀρχὴ, δύναμίς ἐστιν, οἵα σώζειν τὸ ἔχον αὐτὴν ᾗ τοιοῦτον. ἡ δὲ τροφὴ, παρασκευάζει ἐνεργεῖν. διὸ στερηθὲν τροφῆς, οὐ δύναται εἶναι. ἐπεὶ δ' ἐστὶ τρία, τὸ τρεφόμενον, καὶ ᾧ τρέφεται, καὶ τὸ τρέφον, τὸ μὲν τρέφον, ἐστὶν ἡ πρώτη ψυχή. τὸ δὲ τρεφόμενον τὸ ἔχον αὐτὴν σῶμα. ᾧ δὲ τρέφεται, ἡ τροφή. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ τέλους ἅπαντα προσαγορεύειν δίκαιον, τέλος δὲ τὸ γεννῆσαι οἷον αὐτὸ, εἴη ἂν ἡ πρώτη ψυχὴ γεννητικὸν οἷον αὐτό.

Ὅτι καὶ κατ' οὐσιώδη μεταβολὴν ἡ τροφὴ ἐντεῦθεν σαφές. γίνεται γὰρ εἰ καὶ μὴ τὸ τρεφόμενον, ἣν γοῦν καὶ πρότερον ἀλλ' ὅμοιον τῷ τρεφομένῳ. ἡ μὲν οὖν θρεπτικὴ τῆς ψυχῆς δύναμις σωστικῶς ἐνεργεῖ. παρασκευάζει δὲ αὐτὴν ἐνεργεῖν ἡ τροφὴ, οὐχ ὡς κινοῦσα τὴν ζωτικὴν δύναμιν. ἀλλ' ὡς ὕλη ἐπιτηδεία πρὸς τὴν ἐνέργειαν παρακειμένη. καθάπερ τὰ ξύλα τῷ τέκτονι. οὐ γὰρ ἄνευ μὲν τῆς τροφῆς ἔνδοθεν δὲ ἐφ' ἑαυτῆς ἐνεργεῖ ἡ ψυχή. διὸ τὸ τρέφον ἐστὶν ἡ πρώτη ψυχὴ, πρώτη οὖσα διὰ τὸ τοῖς σώμασι προσεχές. τρέφουσα δὲ ὡς τῆς ὅλης ἄρχουσα ἔνδον ἐνεργείας. δι' ἣν καὶ τὸ τρεφόμενον τὸ ἔχειν αὐτὴν τρέφεται. καὶ ἡ τροφὴ μεταβάλλεται καὶ προσκρίνεται καὶ εἰδοποιεῖται ὁμοίως τῷ τρεφομένῳ. ἡ αὐτὴ καὶ σώζουσα τὸ ὑποκείμενον καὶ αὔξουσα, καὶ τοῦ ὁμοίου οὖσα γεννητική. τὴν γὰρ δύναμιν ἀτελεῖ διδόναι τῷ σπέρματι, πρὸς τὴν τοῦ αὐτοῦ εἴδους ὑποδοχὴν, καὶ τοῦτο τῆς τοιαύτης ψυχῆς τὸ ἄριστον ἔργον, ὡς καὶ τῆς ἐνδεχομένης αἴτιον ἀϊδιότητος.

ἜΣΤΙ δὲ ᾧ τρέφεται διττὸν, ὥσπερ ᾧ κυβερνᾷ, ἡ χεὶρ, καὶ τὸ πηδάλιον. τὸ μὲν κινοῦν καὶ κινούμενον. τὸ δὲ, κινοῦν μόνον. πᾶσαν δ' ἀναγκαῖον τροφὴν δύνασθαι πέττεσθαι. ἐργάζεται δὲ τὴν πέψιν, τὸ θερμόν. διὸ πᾶν ἔμψυχον ἔχει θερμότητα.

Ὅτι μὲν ἡ τροφή ἐστιν ᾧ τρέφεται σαφῶς προείρηται. ἐπεὶ δὲ πέττεσθαι δεῖ τὴν τροφὴν τῷ θερμῷ, ἐν αὐτῷ ὄντι τῷ τρέφοντι προηγουμένως, προείρηται γὰρ ὡς ἡ ψυχὴ τὸ αἴτιον τῆς τροφῆς, τὸ δὲ πῦρ συναίτιον, τριῶν οὖν κατηριθμημένων. τοῦ τρέφοντος, τοῦ ᾧ τρέφεται. καὶ τοῦ τρεφομένου, καὶ διττοῦ λεγομένου τοῦ ᾧ τρέφεται, τὸ θερμὸν ἐν τούτῳ τετάξεται. οὐχὶ οὖν θάτερον τὸ ᾧ τρέφεται ἀκουστέον τὴν ψυχὴν, καὶ γὰρ καὶ τὰ παραδείγματα ἡ χεὶρ καὶ πηδάλιον μέσα τῆς ψυχῆς, ὡς κινούσης καὶ ὡς κινουμένου τοῦ πλοίου. ἀλλ' εἰ μέσα τὰ οἷς τρέφεται ἥ τε τροφὴ καὶ τὸ θερμὸν, πῶς οὐκ ἄμφω κινούμενα ὑπὸ τῆς θρεπτικῆς ζωῆς. καὶ γὰρ καὶ ἡ χεὶρ καὶ τὸ πηδάλιον ὑπὸ τῆς τοῦ κυβερνήτου ψυχῆς. διατί οὖν τὸ μὲν λέγει κινεῖν, τὸ δὲ κινεῖν καὶ κινεῖσθαι. ἢ ἄμφω μὲν ὑπὸ τῆς θρεπτικῆς κινεῖται ζωῆς. ἀλλ' ὡς ἐν αὐτοῖς τοῖς οἷς τρέφεται, τὸ μὲν ἔσται κινητικὸν, ὡς τὸ θερμὸν τὸ ἐν τῷ ζῶντι, θατέρου οἷον τοῦ σιτίου. τοῦτο δὲ κινούμενον μὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, κινοῦν δὲ τὸ τρεφόμενον ὡς προσεχῶς αὖξον καὶ σῶζον.

ΤΥΠΩ μὲν οὖν, τίς ἐστιν ἡ τροφὴ, εἴρηται.

Ὅτι ἐναντία πως τῷ τρεφομένῳ οὖσα ἔτι ἄπεπτος. πεφθεῖσα δὲ ὁμοία. καὶ ὅτι ἀντίκειται ὡς τὸ πρός τι τῷ ἐμψύχῳ. ᾗ σώζεταί τε καὶ αὔξεται τὸ τρεφόμενον ἔμψυχον ὄν. καὶ ᾗ χρῆται εἰς τὸ ὅμοιον γεννῆσαι, ὑπὸ μὲν τῆς ψυχῆς προηγουμένης κινουμένη ὑπὸ δὲ τοῦ θερμοῦ πεσσομένη.

ΔΙΑΣΑΦΗΤΕΌΝ δ' ἐστὶν ὕστερον περὶ αὐτῆς, ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις.

Τουτέστιν ἐν τῇ περὶ ζώων γενέσεως, εἰρηκὼς ἤδη καὶ ἐν τοῖς περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς.

ΔΙΩΡΙΣΜΕΝΩΝ δὲ τούτων, λέγωμεν κοινῇ περὶ πάσης αἰσθήσεως.

Μετὰ τὴν περὶ τῆς φυτικῆς θεωρίαν ψυχῆς, ἐπὶ τὴν προσεχῶς αὐτῆς ἐπαναβεβηκυῖαν τὴν αἰσθητικὴν χωρεῖ, καὶ χρήσεται μὲν τῷ προτέρῳ τρόπῳ τῆς διδασκαλίας ἀρχόμενος ὡς πρότερον ἐκ τῶν ἀντικειμένων, καὶ διὰ μέσων τῶν ἐνεργειῶν ὡς τὴν οὐσίαν αὐτῆς παραπεμπόμενος. τέως δὲ τὰ πρὸς τὴν προκειμένην αὐτῷ θεωρίαν χρήσιμα προλαμβάνει. ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ πάσχειν ἡ αἴσθησις ὡς φθάνει εἰρηκὼς, ὅτε τὴν ψυχὴν κατὰ ποιότητα κινοῦσαν ἔφασκε τὸ σῶμα, ὡς τῶν αἰσθήσεων

ἀλλοιώσεων οὐσῶν, προαποδείξεται ὡς τὸ πάσχον ὑπό του, δυνάμει μὲν ὅμοιον εἶναι βούλεται τῷ ποιοῦντι, οὐχὶ δὲ ἐνεργείᾳ ἐν τῷ πάσχειν, ἀλλ' ἐν τῷ πεπονθέναι. καὶ ἐντεῦθεν ὅτι οὐκ ἄλλως οἷά τε ἐνεργεῖν, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν ἔξωθεν κινουμένη, συμπεραίνεται. εἰ γὰρ παθεῖν δεῖ τὸ αἰσθανόμενον, οὐδὲν δὲ πάσχον ἐστὶν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου οὐδὲ ἔτι μᾶλλον ὑφ' ἑαυτοῦ, οὐδ' ἂν ἡ αἴσθησις καθ' ἑαυτὴν ἄνευ τοῦ ποιοῦντος ἐνεργοίη, ὡς πρὶν ἐκεῖνο ποιεῖν δυνάμει εἶναι ἀλλ' οὐκ ἐνεργείᾳ τὸ αἰσθητικόν. γίνεσθαι δὲ ἐνεργείᾳ παρόντος τοῦ ποιοῦντος. διττοῦ δὲ ὄντος τοῦ αἰσθητικοῦ, τοῦ μὲν δυνάμει, τοῦ δὲ ἐνεργείᾳ, ὡσαύτως ἔχειν καὶ τὴν αἴσθησιν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι, ποτὲ μὲν δυνάμει, ποτὲ δὲ ἐνεργείᾳ. οὗτος μὲν οὖν ὁ ὅλος τοῦ προκειμένου σκοπός. τὰ δὲ κατὰ μέρος ὧδε διερμηνευτέον.

ΛΕΓΩΜΕΝ κοινῇ περὶ πάσης αἰσθήσεως.

Ἐρεῖ μὲν γὰρ ἰδίᾳ καὶ περὶ ἑκάστης. πρότερον δὲ ἁπλῶς περὶ αἰσθήσεως λέγων, κοινὴν πασῶν ποιεῖται τὴν θεωρίαν.

ἩΔΕ αἴσθησις ἐν τῷ κινεῖσθαί τε καὶ πάσχειν συμβαίνει, καθάπερ εἴρηται.

Οὐκ αὐτὴν τὴν αἰσθητικὴν ζωήν· ἐνεργεία γὰρ ἐστὶ κριτική. ἀλλ' ἐν τῷ κινεῖσθαι τὸ αἰσθητήριον, διὸ καὶ οὕτως ἔφη ἐν τῷ κινεῖσθαί τι τὸ ὄργανον δηλαδή. καὶ ἐπεὶ ποιὰ πάντα τὰ ἴδια αἰσθητά, ὑφ' ὧν προηγουμένως κινεῖται τὸ αἰσθητήριον, εἰκότως καὶ πάσχειν καὶ ἀλλοιοῦσθαι λέγεται. πεῖσις γὰρ καὶ ἀλλοίωσις ἡ κατὰ ποιότητα κίνησις.

ΔΟΚΕΙ γὰρ ἀλλοίωσίς τις εἶναι.

Τὸ, δοκεῖ· ἐπεὶ οὐκ αὐτή ἐστιν ἀλλοίωσις ἡ αἴσθησις. φαίνεται δὲ τοῖς τὸ τοῦ αἰσθητηρίου πάθος ἐπὶ τὴν συμπλεκομένην αὐτῷ καὶ χρωμένην μετάγουσιν ἐνέργειαν.

ΦΑΣΙ δέ τινες, καὶ τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχειν. τοῦτο δὲ πῶς δυνατὸν ἢ ἀδύνατον, εἰρήκαμεν καὶ ἐν τοῖς καθόλου λόγοις, περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν.

Οὕτω καὶ ἐν τοῖς περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς ἱστορῶν καὶ δι' ἐκείνων τὸν λόγον, οὐ περὶ τοῦ θρεπτικῶς ἢ αἰσθητικῶς, ἀλλὰ καθόλου καὶ ἁπλῶς περὶ τοῦ ποιεῖν τι καὶ πάσχειν. διὸ καὶ νῦν οὕτως εἰπεῖν, εἰρῆσθαι ἐν τοῖς καθόλου περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν λόγοις. οὐ γὰρ ἁπλῶς τὸ περὶ γενέσεως σύγγραμμα καθόλου καλεῖ. ἀλλὰ τοὺς ἐκεῖ ῥηθέντας περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν λόγους.

ἘΧΕΙ δὲ ἀπορίαν, διατί οὐ καὶ τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν γίνεται αἴσθησις.

Πρὸς τὸ εἴρηται μὲν ἀποδέδοται οἶμαι τό, ἔχει δὲ ἀπορίαν. κοινῶς μὲν γάρ φησιν ἐν ἐκείνοις περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν εἴρηται. τὴν δὲ δοκοῦσαν ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων συμβαίνειν ἀπορίαν διὰ τῶν αὐτῶν λυτέον λόγων. ἀλλὰ τίς ἡ ἀπορία, καὶ διατί δοκεῖ εἶναι ἀπορία. ἢ ὅτι ζωτικὴ καὶ γνωστικὴ οὖσα ἐνέργεια, οὔτε ἑαυτῆς οὔτε τῶν ὀργάνων ἐστὶν ἑαυτῆς, ἀφ' ἑαυτῆς ἐγειρομένη, καὶ ἐὰν μὴ κινηθῇ τὸ αἰσθητήριον, παθὸν ὑπό τινος τῶν ἔξωθεν πρότερον. ζωτικὸν γὰρ τὸ ἔνδοθεν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐνεργοῦν καὶ τὸ κινοῦν τὰ σώματα. ἀλλ' οὐκ αὐτὸ κινουμένων ἐκείνων πρὸς τὴν οἰκείαν δεῖσθαι ἐνέργειαν. διατί γὰρ οὐ τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν γίνεται αἴσθησις. οὐκ ἀντὶ τῶν αἰσθητηρίων εἰπὼν τῶν αἰσθήσεων, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηγεῖται. οὔτε γὰρ ἀντὶ τοῦ ὀργάνου εὔλογον τὸ χρώμενον εἰπεῖν, καὶ ἐπάγει τοῦτο ζητῶν.

ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ ἄνευ τῶν ἔξω οὐ ποιοῦσιν αἰσθήσεις, ἐνόντος πυρὸς καὶ γῆς καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων.

Ἔνεστι δὲ δηλαδὴ ἐν τοῖς ὀργάνοις τὰ στοιχεῖα. ἀλλ' οὐχ ὡς τῷ πλουτάρχῳ δοκεῖ πρὸς Ἐμπεδοκλέα ἀποτείνεται, ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν αὐταῖς τὰ στοιχεῖα τιθέμενον. φθάνει τε γὰρ τοῦτο ἐλέγξας. καὶ νῦν πρὸς τῷ μὴ ἐλέγχειν, καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῆς δοκούσης ἀπορίας. ἔστιν οὖν ἡ ἀπορία, διατί γνωστικὴ οὖσα ἡ αἰσθητικὴ ζωή, οὐχ ἑαυτῆς ἐστι γνωστική, αὐτὴ ὑφ' ἑαυτῆς εἰς ἑαυτὴν ἐγειρομένη, ἀλλὰ μόνων σωμάτων, καὶ ὑπ' ἐκείνων κινουμένη. εἰ δὲ καὶ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων ὄντων δεῖται, ἵνα διαστῇ πρὸς τὴν αὐτὴν τῶν αἰσθητῶν γνῶσιν, διατί μὴ πρὸς παρόντα τὰ αἰσθητήρια ἐγείρεται, αἰσθητὰ ὄντα καὶ τάδε, διὰ τὸ ἐκ τεττάρων εἶναι στοιχείων. διατί γάρ φησι μὴ τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν γίνεται αἴσθησις. πρῶτον τοῦτο ἀπορῶν διατί μὴ ἑαυτῶν εἰσὶν ἀντιληπτικαί. ἔπειτα καὶ διατί ἄνευ τῶν ἔξω οὐ ποιοῦσιν αἴσθησιν. τουτέστι διατί οὐκ ἐνεργοῦσιν αἰσθητικῶς, τοῦτο γὰρ τὸ τὰς αἰσθήσεις ποιεῖν αἴσθησιν, καίτοι παρόντων τῶν αἰσθητῶν, κἂν τῶν ἔξω τι μὴ παρῇ, τῶν στοιχείων ἐνόντων ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις.

ὮΝ ἘΣΤΙΝ ἡ αἴσθησις καθ' αὑτὰ ἢ τὰ συμβεβηκότα τούτοις.

Τῶν γὰρ στοιχείων ἐστὶν ἡ αἴσθησις ἢ κατὰ τὰ καθ' αὑτὰ αὐτοῖς ὑπάρχοντα, ἢ κατὰ τὰ ἄλλως αὐτοῖς συμβεβηκότα. καὶ γοῦν τῆς ἀντιτυπίας αἰσθανόμεθα τῆς γῆς, καθ' αὐτὸ αὐτῇ συμβεβηκυίας. καὶ τοῦ ὁποιουοῦν αὐτῆς χρώματός τε καὶ μεγέθους

ΔΗΛΟΝ οὖν ὅτι τὸ αἰσθητικόν, οὐκ ἔστιν ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ δυνάμει μόνον διόπερ οὐκ αἰσθάνεται καθάπερ τὸ καυστόν. οὐ καίεται αὐτὸ καθ' αὑτό, ἄνευ τοῦ καυστικοῦ, ἔκαιε γὰρ ἂν ἑαυτό, καὶ οὐδὲν ἐδεῖτο τοῦ ἐντελεχείᾳ πυρὸς ὄντος.

Λύει διὰ τούτων τὴν δοκοῦσαν ἀπορίαν. τὸ γὰρ ἀφ᾽ ἑαυτῆς εἰς ἑαυτὴν ἐγείρεσθαι, τῆς τελείας ἐστὶ καὶ κατ᾽ ἐνέργειαν ἑστώσης ζωῆς. ὅση δὲ μὴ ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἐγείρεται, ἢ πρὸς τὰ ἔξω ἀποτείνεται, οὐκ αὐτάρκης ἀλλ᾽ ἐνδεὴς ἑτέρου. καὶ δυνάμει ἀτελής πως διὰ τοῦτο, ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἑτέρου ἐνδεής, ἢ τοῦ πρὸς ὅ, ἢ τοῦ ὑφ᾽ οὗ. ἀλλ᾽ ἡ κατὰ θάτερον μόνον οὖσα ἐνδεής, ἐγειρομένη μὲν ἐξ ἑαυτῆς, πρὸς δὲ τὰ ἔξω φερομένη, ἢ ὑπὸ τῶν ἐκτὸς εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρεφομένη, οὐ πάντη ἐστὶν ἀτελὴς οὐδὲ μόνον δυνάμει. ἡ δὲ καὶ ὑπό τινος τῶν ἔξω κινουμένη, καὶ μόνον οὖσα τῶν ἐκτὸς ἀντιληπτική, ὡς κατ᾽ ἄμφω ἐνδεής, μόνον ἐστὶ δυνάμει. ἐσχάτη γὰρ οὕτως γνωστικὴ ζωὴ ἡ αἰσθητική, καὶ ἑτέρων ἐστὶν ἀλλ᾽ οὐχ ἑαυτῆς προηγουμένως γνωστική. καὶ ὑπὸ τῶν ἔξω κινεῖται οὐχ ὡς τὰ ἄψυχα. ἀλλ᾽ ὡς ἔνδοθεν μὲν ἐγειρομένη, ἵνα καὶ ζωτικὴ ἡ ἐνέργεια. προηγησαμένῳ δὲ τῷ περὶ τὸ αἰσθητήριον ἐγινομένῳ ὑπὸ τῶν ἐκτὸς πάθει ἐπακολουθοῦσα, καὶ περὶ αὐτὸ ἐγειρομένη ἔνδοθεν. καὶ τελειουμένη μὲν κατὰ τὴν ἔνδοθεν τῶν λόγων προβολήν. ὑπὸ δὲ τῶν ἐκτὸς λεγομένη τελειοῦσθαι, ὡς περὶ τὸ ὑπ᾽ αὐτῶν ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ γινόμενον πάθος, τελείως οἴκοθεν ἐγειρομένη. ὡς τὸν ἄρτον κινητικὸν φασὶν τῆς ὀρέξεως, οὐ δρῶντά τι εἰς αὐτήν, ἀλλὰ περὶ αὐτὸν ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἐκείνης ἐγειρομένης. καὶ ὡς τὸ σῶμα τῆς ψυχικῆς κακίας αἰτιᾶται Πλάτων, οὐ ποιοῦν εἰς αὐτήν τι. ἀλλ᾽ ἐκείνης διὰ τὴν ἄγαν περὶ τὸ σῶμα στροφὴν ὑφ᾽ ἑαυτῆς κακωσομένης. ἔστι μὲν οὖν καὶ ἡ φαντασία μόνων τῶν ἐκτὸς ἀντιληπτική, καὶ ὑπὸ τῶν τοῦ αἰσθητηρίου κινουμένη παθῶν τὴν ἀρχήν. ἀλλὰ μετὰ τὴν πρώτην κίνησιν καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῆς προβάλλει τοὺς τύπους. καὶ ἐνεργεῖ καὶ μὴ παρόντων τῶν ἔξωθεν. ἡ δὲ αἴσθησις ἀεὶ παρόντων δεῖται. ἵνα ἐνεργήσῃ. διὸ μόνον δυνάμει καὶ οὐχὶ καὶ ἐνεργείᾳ τὸ αἰσθητικόν, ὡς οὐδέποτε καθ᾽ ἑαυτὸ ἄνευ τῶν ἔξω παρόντων ἐνεργοῦν. διατὶ οὖν μὴ ἔστι τῶν αἰσθήσεων αἴσθησις. ὅτι ἐνεργείας ἐστὶν αὐτοτελοῦς ἡ πρὸς ἑαυτὸ ἐπιστροφή. δυνάμει δὲ μόνον ἡ αἴσθησις. διατὶ δὲ μὴ τῶν ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ἀντιλαμβάνεται στοιχείων. ἐπειδὴ παθεῖν τι δεῖ τὸ αἰσθητήριον ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. ἵνα κινηθῇ εἰς ἐνέργειαν ἡ αἴσθησις. πάσχει δὲ οὐδὲν ὑφ᾽ ἑαυτοῦ. ὡς οὐδὲ τὸ καυστὸν καίεται ἄνευ τοῦ καυστικοῦ. ἀπήντησεν οὖν καὶ πρὸς τὴν δευτέραν ἀπορίαν διὰ τῶνδε. ὅτι ὡς οὐδὲ τὸ καυστὸν καίεται ἄνευ τοῦ καυστικοῦ, οὕτω δηλαδὴ οὐδὲ τὸ αἰσθητήριον πάθοι ἂν ὑφ᾽ ἑαυτοῦ. ἀλλ᾽ ἐνεργείᾳ ὂν φέρε τὸ πῦρ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ, πῶς οὐ κινεῖ τὴν αἴσθησιν. ὅτι οὐδὲ τὸ ἔξω πῦρ εἰς αὐτὴν δρᾷ τὴν αἴσθησιν, ἀλλ᾽ εἰς τὸ αἰσθητήριον. αὐτὸ δὲ οὐδὲν εἰς ἑαυτὸ δρᾷ.

ΕΠΕΙΔΗ δὲ τὸ αἰσθάνεσθαι λέγομεν διχῶς, τό, τε γὰρ δυνάμει ἀκοῦον καὶ ὁρῶν, ἀκούειν καὶ ὁρᾶν λέγομεν, κἂν τύχῃ καθεῦδον. καὶ τὸ ἤδη ἐνεργοῦν, διχῶς ἂν λέγοιτο καὶ ἡ αἴσθησις. ἡ μέν, ὡς δυνάμει. ἡ δέ, ὡς ἐνεργείᾳ.

Ὡς τὸ αἰσθάνεσθαί φησι διττόν, δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ, οὕτω διχῶς λέγεται καὶ ἡ αἴσθησις. δηλοῖ δὲ αὐτῷ ἡ μὲν αἴσθησις τὴν οὐσίαν τῆς τοιαύτης ψυχῆς. τὸ δὲ αἰσθάνεσθαι τὴν ἐνέργειαν. καὶ ὀρθῶς ὁποία ἡ οὐσία ἐκ τῆς ἐνεργείας τεκμαίρεται. ἔσται οὖν καὶ ἡ οὐσία ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ. οὐ κατὰ τὸ πρότερον καὶ ἀτελέστατον δυνάμει. ἐν στερήσει γὰρ ἐκεῖνο. ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον. οἷα τὰ κατὰ τὸν ἐπιστήμονα μέν, οὐκ ἐνεργοῦντα δέ, ἤδη γὰρ τῷ αἰσθητικῷ χαρακτηρίζεται εἴδει. ἀτελὲς δὲ καὶ τὸ τοιοῦτον δυνάμει. ἐν γὰρ τῇ ἐνεργείᾳ ἡ τελειότης. καὶ τελεία οὐσία ἡ κατὰ φύσιν ἐνεργοῦσα. ἡ δὲ μὴ ἐνεργοῦσά ποτε τῆς ἁπλῶς ἀπολείπεται τελειότητος.

ΟΜΟΙΩΣ δὲ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι, τό, τε δυνάμει ὂν καὶ τὸ ἐνεργείᾳ.

Ἐκ τῆς ἐνεργείας ἐπὶ τὴν οὐσίαν ἀναπεμφθείς, ὡς ἐξ αἰτιατοῦ εἰς τὸ αἴτιον, ἀξιοῖ καὶ ἐπιστημονικώτερον ἐκ τοῦ αἰτίου ὁρᾶν τὸ αἰτιατόν, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τὴν ἐνέργειαν.

ΠΡΩΤΟΝ μὲν οὖν ὡς τοῦ αὐτοῦ ὄντος τοῦ πάσχειν καὶ τοῦ κινεῖσθαι καὶ τοῦ ἐνεργεῖν, λέγομεν καὶ γάρ ἐστιν ἡ κίνησις, ἐνέργειά τις. ἀτελὴς μέντοι, καθάπερ ἐν ἑτέροις εἴρηται.

Εἰρηκὼς τὸ αἰσθάνεσθαι πρότερον μὲν ἐν τῷ κινεῖσθαι καὶ πάσχειν συμβαίνειν, ὑποκατιὼν δὲ πρὸς τὸ δυνάμει ἀντιδιαιρούμενον ἤδη ἐνεργοῦν φάμενος, καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κατ᾽ ἐνέργειαν αἰσθήσεως, τῷ τε κινεῖσθαι καὶ τῷ πάσχειν καὶ τῷ ἐνεργεῖν χρησάμενος, αὐτό τε τοῦτο ἐπισημαίνεται. καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῆς ἐνεργείας, ὡς καλῶς αὐτῇ τρόπον τινὰ καὶ ἐπὶ τῆς κινήσεως χρώμενος. διὰ τὸ καθάπερ ἐν τῇ φυσικῇ ἀκροάσει εἴρηται, τὴν κίνησιν ἀτελῆ εἶναι ἐνέργειαν. ἡ γὰρ τελεία καὶ ἀμέριστος δηλονότι οὐ κίνησις. οὐκέτι δὲ περὶ τοῦ πάσχειν καὶ κινεῖσθαι ὅπῃ ἀλλήλων διαφέρετον διορισάμενος. εἰ μὲν οὖν ἰδίως ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν παθητικὴν ποιότητα λέγοι τὸ πάσχειν, δῆλον ὡς ἡ κίνησις ἔσται ἐπὶ πλέον. εἰ δὲ κατὰ τὴν ἁπλῶς τροπὴν ὑφ᾽ ἑτέρου πάντως ἐπιγινομένην, εἰς ταὐτὸν ἂν δόξειεν ἄγεσθαι τῷ πάσχειν τὸ μεταβάλλειν. καὶ γὰρ ὑφ᾽ ἑτέρου καὶ ἐν τροπῇ ἅπασα μεταβολή. μήποτε δὲ ἡ μὲν κατ᾽ οὐσίαν καὶ ποιὸν καὶ ποσὸν ἐν τροπῇ πάντως. καὶ ὅση γε ποιητικὴ ἢ ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν, ἢ ἀνάπαλιν γίνεται. ἐν τροπῇ γοῦν ἡ καθ᾽ ὅλον μεταβαλλομένου τινός, διὰ τὸ ἄλλοτε ἄλλοις συντάττεσθαι. ὅση δὲ καὶ τὴν αὐτὴν φυλάττει πρὸς τὰ ἄλλα σύνταξιν, καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν μένει, οὐ πάσχοντος ἀλλ᾽ ἐνεργοῦντος τὴν διάφορον τῶν τόπων μετάστασιν τοῦ

κινουμένου, ὡς ἐν τοῖς εἰς τὸ τέταρτον τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως ἡμῖν εἴρηται, οὐκ ἂν ἐν τῷ πάσχειν εἴη. ὅτι μὴ δὲ ἐν φορᾷ. ἀλλὰ τοῖς ἀριστοτέλους προσεκτέον.

ΠΑ'ΝΤΑ δὲ πάσχει καὶ κινεῖται ὑπὸ τοῦ ποιητικοῦ καὶ ἐνεργείᾳ ὄντος.

ΤΟΥ͂ΤΟ δηλαδὴ ἐνεργείᾳ ὄντος, ὅπερ τὸ πάσχον τέως μὲν δυνάμει, ὕστερον δὲ γίνεται ἐνεργείᾳ. εἴγε ἐν τῷ πεπονθέναι ὁμοιοῦται τῷ ποιοῦντι. ἀλλ' οὐδὲ ἡ πέψις ἔχει θερμότητα, καίτοι ἐμποιοῦσα. οὐδὲ ἡ μάστιξ μώλωπας. οὔτε γὰρ πάσχειν δεῖ τὸ ποιοῦν ὅπερ ποιεῖ, ἀλλ' ἐνεργεῖν. καὶ ταύτῃ ἐστὶ τῇ ἐνεργείᾳ τὸ ὁμοιοῦν, οἷον τὸ ἐν τῷ πάσχοντι ἀποτελούμενον, οὐ παθητικῶς ἀλλ' ἐνεργητικῶς. οὐ κατὰ πλάτωνα γὰρ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀριστοτέλην, ἐν τῷ ποιητικῷ αἰτίῳ, τὰ εἴδη προείληπται τῶν ἀποτελουμένων, οὐ παθητικῶς δηλαδὴ ἀλλ' ἐνεργητικῶς καὶ οὐσιωδῶς. ἐν οἷς ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτὴ τῇ οὐσίᾳ.

ΔΙΟ' ἔστι μὲν ὡς ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχει. ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ ἀνομοίου, καθάπερ εἴπομεν. πάσχει μὲν γὰρ τὸ ἀνόμοιον ὄν. πεπονθὸς δὲ ὅμοιός ἐστι.

ΤΟ' γὰρ ἔτι πάσχον δυνάμει ἐστὶν ὅμοιον ἀλλ' οὐκ ἐνεργείᾳ τῷ ποιοῦντι. τὸ δὲ πεπονθὸς ἁπλῶς ὅμοιον.

ΔΙΑΙΡΕΤΕ'ΟΝ δὲ καὶ περὶ δυνάμεως καὶ ἐντελεχείας.

Ε'Ξ ὧν καὶ τὸ πάσχειν διακριθήσεται. ὅτι ἐν φορᾷ καὶ τῇ ἄλλοτε ἄλλῃ διαθέσει, ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ κατ' ἐνέργειαν μεταβολῇ.

ΝΥ͂Ν ΓΑ'Ρ ἁπλῶς λέγομεν περὶ αὐτῶν. ἔστι μὲν γὰρ οὕτως ἐπιστῆμόν τι ὡς ἂν εἴπωμεν ἄνθρωπον ἐπιστήμονα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν ἐχόντων ἐπιστήμην. ἔστι δὲ ὡς ἤδη λέγομεν ἐπιστήμονα τὸν ἔχοντα τὴν γραμματικήν. ἑκάτερος δὲ τούτων, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον δυνατός ἐστιν. ἀλλ' ὁ μὲν, ὅτι τὸ γένος τοιοῦτον καὶ ἡ ὕλη. ὁ δὲ, ὅτι βουληθεὶς δυνατὸς θεωρεῖν, ἂν μή τι κωλύσῃ τῶν ἔξωθεν. ὁ δ' ἤδη θεωρῶν, ἐντελεχείᾳ ὢν καὶ κυρίως ἐπιστάμενος, τόδε τὸ α. ἀμφότεροι μὲν οὖν οἱ πρῶτοι κατὰ δύναμιν ἐπιστήμονες. ἀλλ' ὁ μὲν διὰ μαθήσεως, ἀλλοιωθεὶς, καὶ πολλάκις ἐξ ἐναντίας μεταβαλὼν ἕξεως.

Α'ΝΤΙ τοῦ ἀδιορίστως. ἐφ' οἷς διὰ παραδείγματος τοῦ ἐπιστήμονος τὸ διττὸν παραδίδωσι τοῦ δυνάμει. τὸ μὲν πρὸς γένεσιν τὴν ἀτελῆ παρέχον ἐπιτηδειότητα. τὸ δὲ πρὸς ἐνέργειαν κατὰ τὴν ἤδη μὲν παρεσκευασμένην εἰς τὸ ἐνεργεῖν ἕξιν, οὔπω μὴν ἐνεργοῦσαν, καὶ ταύτῃ ἀπολειπομένην τῆς τελειότητος. ἐν γὰρ τοῖς φύσει τὸ τέλειον. ἐν οὐσίᾳ, δυνάμει. ἐνεργείᾳ. ἅπας μὲν οὖν ἄνθρωπος δυνάμει ἐπιστήμων, ὡς πεφυκὼς γίνεσθαι διὰ μαθήσεως. καὶ τῷ γένει ἤτοι τουτέστι τῇ ἀνθρωπίνῃ ὑπάρχει φύσει. καὶ ὑλικὸν τὸ τοιοῦτον δυνάμει. ὡς τῷ γίνεσθαι καὶ τῷ ἑτέρωθεν δέχεσθαι τελειούμενον. διὸ προσκεῖται τὸ καὶ ὕλη. ὁ δὲ ἤδη τὴν ἐπιστημονικὴν ἀπειληφὼς ἕξιν, μὴ ἐνεργῶν δὲ, οὐδὲ πρὸς τὸ αὐτό ἐστι δυνατός. οὐ γὰρ πρὸς γένεσιν ἀλλὰ πρὸς θεωρίαν. οὐ κατὰ τὴν ὑλικὴν δύναμιν. ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰδητικὴν μὲν, μεριστῶν δὲ πραγμάτων. οὐ τῷ διεσπάσθαι μόνον ἀπὸ τῆς οὐσίας τὴν ἐνέργειαν. ἀλλὰ μειζόνως μεριζομένην. καὶ τῷ μὴ ἀεὶ ἐνεργεῖν, ἢ τῷ μὴ βούλεσθαι. ἢ τῷ ὑπό τινος κωλύεσθαι. ἅπερ ἄμφω καὶ αὐτὸς ἐδήλωσε. διὰ τοῦ ὅτι βουληθεὶς δυνατὸς θεωρεῖν, ἐὰν μή τι κωλύῃ. δῆλον γὰρ ὡς καὶ βούλεται ἐνίοτε. καὶ βουληθεὶς κωλύεται. ἀλλ' εἰ καὶ τῆς ἀμερίστου ὁ τοιοῦτος ἀπολείπεται τελειότητος, καὶ τοῦ ἀεὶ εἶναι ἐν τέλει, ποτὲ ὅμως κατὰ τὰ αὐτῷ πρέποντα μέτρα γίνεται τέλειος. ὁ ποτὲ ἤδη θεωρεῖ. οἱ δὲ πρῶτοι δύο ἐπιστήμονες ἀτελεῖς πως καὶ κατὰ δύναμιν ἀμφότεροι. ἀλλ' ὁ μὲν τελειούμενος ἀλλοιώσει τῇ διὰ τῆς μαθήσεως, γενέσει τινὶ οὔσῃ, οὐ τῆς ψυχῆς ἀλλοιουμένης, συνεχὴς γὰρ ἡ πάντῃ διαιρετὴ κίνησις ἡ ἀλλοίωσις. ἡ δὲ ψυχὴ καθ' ὅρους ἵσταται. ἀλλὰ ταύτης μὲν ἀθρόως, εἰ καὶ ποτὲ κατὰ τὴν ἔνδοθεν προβολὴν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ γινομένης ἕξει, περὶ δὲ τὸ ζῶον ὁρωμένης τῆς ἀλλοιώσεως. ὡς ἐν τῷ ἑβδόμῳ ταῦτα τῆς φυσικῆς εἴρηται ἀκροάσεως. τὸ δὲ καὶ πολλάκις ἐξ ἐναντίας μεταβαλὼν ἕξεως εἴρηκεν, ἢ διὰ τὸ κατὰ πλείους μερικωτέρων λόγων προβολὰς, καὶ πλεονάκις γινομένας, ἀθρόαν ὕστερον τὴν τελείαν ἐπιγίνεσθαι ἕξιν. ἢ ἀντὶ τοῦ ἐνίοτε τοῦ πολλάκις λεγομένου. ὃ καὶ μᾶλλόν μοι ἀρέσκει. σαφῶς γὰρ ἐν τοῖς ἀποδεικτικοῖς, τὴν μὲν εἶναι λέγει κατὰ ἀπόφασιν ἄγνοιαν, τὴν δὲ ἐναντίαν. τὴν μὲν τοῦ ἀληθοῦς μόνου ἐστερημένην. τὴν δὲ καὶ τὸ ἀντικείμενον προσιεμένην ψεῦδος. ἐνίοτε οὖν ἡ εἰς ἐπιστήμην μεταβολὴ ἐκ ψευδοδοξίας γινομένη, καὶ ἐξ ἐναντίας γίνεται ἕξεως.

Ο῾ ΔΕ' ΕΚ τοῦ ἔχειν τὴν αἴσθησιν, ἢ τὴν γραμματικὴν, μὴ ἐνεργεῖν δὲ, εἰς τὸ ἐνεργεῖν, ἄλλον τρόπον. οὐκ ἔστι δὲ ἁπλοῦν οὐδὲ τὸ πάσχειν. ἀλλὰ τὸ μὲν φθορά τις ὑπὸ τοῦ ἐναντίου.

Πρὸς μὲν γὰρ τὸ ἐπιστημονικῶς ἐνεργῆσαι, οὐδὲ ὅλως ἀλλοιωθῆναι δεῖ τι τὸ ὄργανον. ἐὰν μὴ ἐν μέθαις ἢ νόσοις ἢ ὕπνοις ᾖ. πρὸς δὲ τὸ αἰσθητικῶς παθεῖν μέν τι δεῖ. οὐ μὴν οἷον τὸ ὑπὸ τῆς οὐσιώδους γενέσεως πάθος, ἵνα γένηται αἰσθητικὸν, κατὰ τὰς οὐσιώδεις μεταβαλλόμενον ἐμφάσεις. ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκυίας τινὰς καὶ ταύτας παθητικὰς μεταβαλλόμενον ποιότητας. διὸ ἄλλον τρόπον. πρὶν δὲ αὐτὸ σαφηνίζειν τὸ, πῶς ἄλλον τρόπον, ἐπειδὴ διττὸν ἔθετο τὸ δυνατὸν, τέως ὅτι καὶ τὸ πάσχειν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

διττὸν ὑπομιμνήσκει. περὶ γὰρ ἀμφοῖν πρόκειται λέγειν. τὸ μὲν γὰρ φθορά τις καὶ μεταβολὴ ἀπὸ εἴδους εἰς στέρησιν, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐναντίου μεταβαλλόμενον, ὑπὸ ψυχροῦ φέρε τὸ θερμόν. ἵνα εἰς τὴν τοῦ θερμοῦ ἐλθὸν στέρησιν, ἐξομοιωθῇ τῷ δρῶντι ψυχρῷ. ᾧ ἡ τοῦ θερμοῦ συμπέφυκε στέρησις.

ΤΟ ΔΕ, σωτηρία μᾶλλον, τοῦ δυνάμει ὄντος, ὑπὸ τοῦ ἐντελεχείᾳ ὄντος, καὶ ὁμοίου. οὕτως, ὡς δύναμις ἔχει πρὸς ἐντελέχειαν.

Ἀκριβῶς τὸ μᾶλλον προσθείς. ἐπειδὴ κἂν τῇ γενέσει συντρέχει τι τελειωτικόν. καὶ τὸ πάσχον ὑπὸ τούτου μεταβάλλεται, τοῦ ἐνεργείᾳ ὄντος τοιούτου, ὅπερ δυνάμει ἐστὶ τὸ πάσχον. δι᾽ ὃ ὅμοιον τῷ ποιοῦντι τὸ πάσχον. ἀλλ᾽ ὡς δυνάμει ὂν, ἐντελεχείᾳ ὄντι. οὕτω δὲ τὴν διπλόην τοῦ πάσχειν ἐν μέσῳ ἐμφήνας, ἐξηγήσεται λοιπὸν ὅπως τὸ ἔχον τὴν ἕξιν, ἄλλον τρόπον ἀπὸ τοῦ μὴ ἐνεργεῖν ἔρχεται εἰς τὸ ἐνεργεῖν.

ΘΕΩΡΟΥΝ γοῦν γίγνεται τὸ ἔχον, τὴν ἐπιστήμην. ὅπερ ἢ οὐκ ἔστιν ἀλλοιοῦσθαι. εἰς αὐτὸ γὰρ ἡ ἐπίδοσις καὶ εἰς ἐντελέχειαν, ἢ ἕτερον γένος ἀλλοιώσεως. διὸ οὐ καλῶς ἔχει λέγειν τὸ φρονοῦν, ὅταν φρονῇ, ἀλλοιοῦσθαι. ὥσπερ οὐδὲ τὸν οἰκοδόμον ὅταν οἰκοδομῇ. τὸ μὲν οὖν εἰς ἐντελέχειαν ἄγον, ἐκ δυνάμει ὄντος, κατὰ τὸ νοοῦν καὶ φρονοῦν, οὐ διδασκαλίαν, ἀλλ᾽ ἑτέραν ἐπωνυμίαν ἔχειν δίκαιον. τὸ δ᾽ ἐκ δυνάμει ὄντος, μανθάνον καὶ λαμβάνον ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ ἐντελεχείᾳ ὄντος καὶ διδασκαλικοῦ, ἤτοι οὐδὲ πάσχειν φατέον ὥσπερ εἴρηται. ἢ δύο τρόπους εἶναι ἀλλοιώσεως. τήν, τε ἐπὶ τὰς στερητικὰς διαθέσεις μεταβολὴν, καὶ τὴν ἐπὶ τὰς ἕξεις καὶ τὴν φύσιν.

Ταῦτα συντακτέον πρὸς τὸ, εἰς τὸ ἐνεργεῖν δὲ ἄλλον τρόπον. περὶ δὲ ἀμφοῖν ἀνωτέρω εἰπὼν, τοῦ τε κατ᾽ αἴσθησιν ἐνεργοῦντος, καὶ τοῦ κατὰ γραμματικὴν καὶ ἁπλῶς κατ᾽ ἐπιστήμην τὸ, ἄλλον τρόπον, τέως ὅπως ὁ ἐπιστήμων ἐκ τοῦ μὴ ἐνεργεῖν εἰς τὸ ἐνεργεῖν μεταβάλλει παραδίδωσιν, ὕστερον περὶ τοῦ αἰσθητικοῦ ἐρῶν, καὶ τὸ διάφορον αὐτοῖν προσθήσων. οὐ δὴ ἔστιν ἡ ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς ἕξεως εἰς θεωρίαν ἄφιξις ἀλλοίωσις. διότι σωματικὴ κατὰ ποιότητα μεταβολὴ ἡ ἀλλοίωσις. ἐν δὲ τῇ κατ᾽ ἐπιστήμην θεωρίᾳ, οὐδὲν τῆς σωματικῆς δεῖ μεταβολῆς. εἰ μὴ ἢ νοσεῖν ὡς εἴρηται ἢ καθεύδειν ἢ μεθύειν αὐτῷ συμβῇ. ὅτε οὐχ ὡς συνεργῆσον ἀλλ᾽ ὡς μὴ ἐμποδίσον μεταβαλεῖν χρή. ἀλλὰ μόνης τῆς ψυχικῆς ἐπιδόσεως εἰς ἐνέργειαν ἐκ τῆς μὴ ἐνεργούσης ἕξεως. καὶ τοῦτο δῆλον. εἰς αὐτὸ γὰρ ἡ ἐπίδοσις καὶ εἰς ἐντελέχειαν αὐτοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐπιστήμην, εἰς αὐτὸ τὸ ἐνεργεῖν τελειουμένου ὑφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀπαθοῦς τοῦ σώματος μένοντος. δι᾽ ὃ ἡ τοιαύτη μεταβολὴ οὐκ ἀλλοίωσις, ἢ ἕτερον γένος ἀλλοιώσεως. δι᾽ ὅτι αὐτὸς οὔτε ἀλλοίωσιν οὔτε κίνησιν ὅλως τὴν ψυχικὴν μεταβολὴν προσαγορεύει. εἰδὼς δὲ Πλάτωνα καλοῦντα, οὐ κατὰ τὰς σωματικὰς κινήσεις ἢ καὶ ἀλλοιώσεις, φησὶν ἕτερον γένος ἀλλοιώσεως. ἀλλὰ τὸ μὲν φρονοῦν ὅταν φρονῇ μὴ ἀλλοιοῦσθαι οὐ θαυμαστὸν, ἅτε ψυχῆς καθ᾽ αὑτὴν ἡ ἐνέργεια. πῶς δὲ οὐχὶ ὁ οἰκοδόμος ὅταν οἰκοδομῇ. ἢ ὅτι οὗτος εἰ καὶ τῇ τοπικῇ χρῆται τοῦ σώματος κινήσει, οὔτι γε τῇ κατὰ ποιότητα. εἰ οὖν καὶ ὁ τῷ σώματι χρώμενος οὐκ ἀλλοιοῦται, μειζόνως ὁ μὴ δὲ χρώμενος. εἶτα καὶ τὸ διάφορον ἐπάγει, τῆς εἰς ἐπιστήμην ἐξ ἀγνοίας τῆς ψυχῆς μεταβάσεως, τῆς ἀπὸ ἕξεως εἰς ἐνέργειαν. ὅτι ἡ μὲν κατὰ διδασκαλίαν καὶ μάθησιν ἐπιτελεῖται. ᾗ ἕπεται καὶ σωματική τις μεταβολή, ὡς ἐν τῷ ζῆτα τῆς φυσικῆς λέγεται ἀκροάσεως. ἡ δὲ, κατὰ τὴν ἀφ᾽ ἑαυτῆς ἀθρόαν τῶν λόγων προβολήν. ἕπεται μὲν οὖν ἀλλοίωσίς τις σωματικὴ τῇ μαθήσει. διὰ τὴν ἀπὸ αἰσθήσεως διὰ μνήμης εἰς τοὺς λόγους ἀναφοράν. οὐ μὴν ἡ μάθησις ἀλλοίωσίς ἐστι. κατὰ γὰρ τὴν τῆς ψυχῆς γίνεται καὶ αὐτὴ κατὰ λόγους ἐνέργειαν. καὶ ἡ σωματικὴ δὲ ἀλλοίωσις ἡ τῇ μαθήσει ἀκολουθοῦσα, οὐ πεῖσις. ἐὰν ἐπὶ μόνης φθορᾶς καὶ τῆς εἰς στέρησίν τις ἀκούῃ μεταβολῆς τὸ πάσχειν. ὡς ἡ πολλὴ ἔχει συνήθεια. ἢ κατὰ τὸν ἕτερόν ἐστι τρόπον πεῖσις. ἐάν τις καὶ τὸ ἐπὶ ἕξιν ἢ εἶδος ἢ τὸ κατὰ φύσιν κατάστημα μεταβάλλον, πάσχειν προσαγορεύῃ. ταῦτα περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ διορισάμενος, ἐπιφέρει καὶ περὶ τοῦ αἰσθητικοῦ.

ΤΟΥ ΔΕ αἰσθητικοῦ ἡ μὲν πρώτη μεταβολὴ γίνεται ὑπὸ τοῦ γεννῶντος. ὅταν δὲ γεννηθῇ ἔχει ἤδη ὥσπερ ἐπιστήμην, καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι. καὶ τὸ κατ᾽ ἐνέργειαν δὲ, ὁμοίως λέγεται τῷ θεωρεῖν.

Ὅτι ἡ αἰσθητικὴ αὕτη ζωὴ οὐκ ἦν ἁπλῶς τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τῆς σώματι συμπεπλεγμένης. δι᾽ ὃ τῷ ζῴῳ συνυφίσταται καὶ ἡ ἐκείνου γένεσις, ἡ πρώτη τοῦ αἰσθητικοῦ μεταβολὴ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸ ἄγουσα, ἀναλογοῦσα τῇ μαθήσει. ὡς καὶ τὸ γεννηθέντα ἀναλογεῖν τῷ ἀπειληφότι τὴν ἕξιν. καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι κατ᾽ ἐνέργειαν λέγεται ὁμοίως τῷ θεωρεῖν. ὁμοίως μὲν ὅτι κατὰ ταὐτὰ ἡ τελειότης ἐπ᾽ ἀμφοῖν. καὶ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ αἰσθάνεσθαι ἡ κρίσις ψυχική. καὶ ἔνδοθεν καὶ κατὰ λόγων γίνεται προβολήν. ταύτῃ μὲν οὖν ὁμοίως.

ΔΙΑΦΕΡΕΙ δὲ, ὅτι τοῦ μὲν, τὰ ποιητικὰ τῆς ἐνεργείας, ἔξωθεν, τὸ ὁρατὸν, καὶ τὸ ἀκουστόν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν αἰσθητῶν. αἴτιον δὲ, ὅτι τῶν καθέκαστον ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν αἴσθησις. ἡ δ᾽ ἐπιστήμη, τῶν καθόλου. ταῦτα δὲ ἐν αὐτῇ πως ἐστὶ τῇ ψυχῇ.

Τουτέστιν ὅτι δεῖ τι παθεῖν τὸ αἰσθητήριον ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν, ἔξω καὶ οὐκ ἐν τῷ αἰσθανομένῳ ὄντων. ἅπερ ποιητικὰ τῆς ἐνεργείας λέγεται, οὐχ ὡς ἐμποιοῦντα τὴν κρίσιν, ἀλλ᾽ ὡς πάθος τι ἐν τῷ

αἰσθητηρίῳ, ἐφ' ᾧ ἡ κριτικὴ ἐγείρεται ἐνέργεια. οὐκέτι δὲ τὰ ἐπιστητὰ ποιητικά εἰσιν. οὐ γὰρ εἰς πάθος ἀποτελευτᾷ, ἢ ἔξωθέν ἐστι τοῦ ἐπιστημονικοῦ. τῶν γὰρ καθ' ἕκαστα ἡ αἴσθησις. τῶν δὲ καθόλου ἡ ἐπιστήμη. ἔστι δὲ τὰ μὲν καθ' ἕκαστα σωματικὰ καὶ μεριστὰ ὄντα καὶ αἰσθητά, πάντη ἔξωθεν, τῆς ψυχῆς ἀσωμάτου οὔσης καὶ οὐ μεριστῆς καὶ αἰτίας τῶν ζώων. τὰ δὲ καθόλου ἐν τῇ ψυχῇ, οὐ τὰ κατηγορούμενα τῶν καθ' ἕκαστα. ταῦτα γὰρ ἐν αὐτοῖς ἐστι τοῖς καθ' ἕκαστα. καὶ κατὰ μόνην ἐπίνοιαν ὑπὸ τῆς ψυχῆς χωρίζεται. τὰ δὲ ἐπιστητὰ πολλοῖς τῶν αἰσθητῶν ὑπερῆρται μέτροις. ὅσῳ καὶ ἐπιστήμη αἰσθήσεως. ἐπιστητὰ δὲ τὰ ἐν ψυχῇ. ἀλλὰ καθόλου οὕτω λέγει τὰ ἐπιστητά. ὡς ἐν τῷ ε΄ τῆς μετὰ τὰ φυσικὰ τὴν πρώτην φιλοσοφίαν καθόλου εἶναι ἀποφαίνεται, καίτοι περὶ χωριστὰ καὶ ἀκίνητα
» αὐτὴν θέμενος. καὶ ἐπάγων, εἰ δὲ ἔστι τις οὐσία ἀκίνητος, αὕτη προτέρα καὶ φιλοσοφία καθόλου. ὅτι οὕτω πρώτη. καὶ τὰ ἐν ψυχῇ οὖν καθόλου ὡς πρῶτα καὶ αἴτια τῶν μερικῶν, ἀλλ' ἐπεὶ πρῶτα μάλιστα καὶ αἴτια τὰ νοητά ἐστιν εἴδη, ἅπερ ἀμέριστοι καὶ πάντη ἑαυτῶν εἰσὶν οὐσίαι, τὰ δὲ ἐν ψυχῇ κατὰ λογικὴν οὐσίωται ἀνέλιξιν, οὐκ ἀμερίστως ἡνωμένα, καὶ δευτέρως ἐστὶν αἴτια, διὰ τοῦτο καθόλου τὰ πάντων πρώτιστα αἴτια τὰ νοητά. εἰς ἃ διὰ νοῦ κομίζεται ἡ ἐπιστήμη. νῷ γὰρ τοὺς ὅρους γινώσκομεν. ὅροι δὲ τὰ εἴδη. ταῦτα δὲ οὐ πρώτως ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ δευτέρως. καὶ ὡς ἐν συνημμένῃ τοῖς νοητοῖς, διὰ τοῦτο ἐν αὐτῇ πως εἶναι εἴρηται, ὅτι κατὰ τὴν πρὸς τὸν νοῦν συναφήν.

ΔΙΟ ΝΟΗΣΑΙ μὲν ἐπ' αὐτῷ, ὁπόταν βούληται.

Τῷ νοητικῷ, εἴτε αὐτῷ τῷ ἐν τῇ ψυχῇ νῷ, εἴτε τῇ εἰς νοῦν ἀνεγειρομένῃ ψυχῇ. εἴτε τῷ ἐπιστήμονι ἀνθρώπῳ. διὰ τὸ ἔνδον ἔχειν τὰ νοητὰ εἴδη. ἀφ' ὧν ὡς ἐξ αἰτίων καὶ τὰ δεύτερα γινώσκεται ἐπιστημονικῶς.

ΑΙΣΘΑΝΕΣΘΑΙ δὲ, οὐκ ἐπ' αὐτῷ. ἀναγκαῖον γὰρ ὑπάρχειν τὸ αἰσθητόν.

Τῷ αἰσθητικῷ δηλαδή. ὅτι ὑπάρχειν δεῖ τὸ αἰσθητικὸν ἄτομον ὂν καὶ ἔξωθεν. καὶ οὐ μόνον εἶναι ἀλλὰ καὶ παρεῖναι τῷ αἰσθητικῷ. ἵνα καὶ δράσῃ τι εἰς τὸ αἰσθητήριον. καὶ ἐπὶ τῷ τούτου πάθει ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ προβαλλομένη τοὺς ἐν αὐτῇ τῶν αἰσθητῶν κοινοὺς λόγους, οἰκείως τῷ πάθει γνωρίσῃ τὸ αἰσθητὸν κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν, κατὰ τὸ τοῦ αἰσθητοῦ [illegible] εἶδος.

ὉΜΟΙΩΣ δὲ τοῦτ' ἔχει κἀν ταῖς ἐπιστήμαις ταῖς τῶν αἰσθητῶν. καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὅτι τὰ αἰσθητὰ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἔξωθεν.

Ὅσαι οὐ τοῖς εἴδεσιν ἢ τοῖς λογικοῖς ἀρκοῦνται μόνοις, ὥσπερ αἱ θεωρητικαί. ἀλλὰ συμπεριλαμβάνουσι καὶ τὰ καθ' ἕκαστα καὶ ἔξωθεν. ὁποῖαι αἵ τε πρακτικαὶ ἐπιστῆμαι, καὶ αἱ ποιητικαὶ τέχναι. καὶ γὰρ αὗται παρόντων δέονται τῶν αἰσθητῶν.

ἈΛΛΑ ΠΕΡΙ μὲν τούτων, διασαφῆσαι, καιρὸς γένοιτ' ἂν καὶ εἰσαῦθις. νῦν δὲ, διωρίσθω τοσοῦτον. ὅτι οὐχ ἁπλοῦ ὄντος τοῦ δυνάμει λεγομένου. ἀλλὰ τοῦ μὲν, ὥσπερ ἂν εἴποιμεν τὸν παῖδα δύνασθαι στρατηγεῖν. τοῦ δὲ, ὡς τὸν ἐν ἡλικίᾳ ὄντα, οὕτως ἔχει τὸ αἰσθητικόν. Ἐπεὶ δ' ἀνώνυμος αὐτῶν ἡ διαφορά, διώρισται δὲ περὶ αὐτῶν ὅτι ἕτερα. καὶ πῶς ἕτερα, χρῆσθαι δ' ἀναγκαῖον τῷ πάσχειν καὶ ἀλλοιοῦσθαι, ὡς κυρίοις ὀνόμασι. τὸ δ' αἰσθητικόν, δυνάμει ἐστὶν, οἷον, τὸ αἰσθητὸν ἤδη ἐντελεχείᾳ, καθάπερ εἴρηται. πάσχει μὲν οὖν οὐχ ὅμοιον ὄν. πεπονθὸς δὲ ὡμοίωται, καὶ ἔστιν οἷον ἐκεῖνο.

Περὶ τοῦ πῶς τὰ καθόλου καὶ τὸ θεωρεῖν ἐφ' ἡμῖν. σαφέστερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τῷ τρίτῳ ἐρεῖ. ἐφ' οἷς συμπεραίνεται, ὡς κατὰ τὸ δεύτερον δυνάμει τὸ αἰσθητικὸν ἐν τοῖς ζῴοις πάσχειν λέγεται καὶ ἀλλοιοῦσθαι οὐ κυρίως. διὰ τὸ μὴ δὲ τὴν ψυχὴν εἶναι τὴν πάσχουσαν ἢ ἀλλοιουμένην, τὸ δὲ ὄργανον, οὐ δὲ τοῦτο κατὰ τὴν φθαρτικὴν πάθην, ἀλλὰ τὴν κατὰ γένεσιν οὐ τὴν οὐσιώδη. τὴν δὲ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς ἐνεργείας αὐτοτελῆ οὖσαν. ὥσπερ ἡ οὐσιώδης πρὸς τὴν τῆς οὐσίας τῆς αἰσθητικῆς προηγὴν ὑποδοχὴν τὸ σῶμα. ἔσται οὖν τὸ αἰσθητικὸν δυνάμει, οἷον τὸ αἰσθητὸν ἤδη ἐντελεχείᾳ. τοῦτο μὲν γὰρ οὐ δυνάμει ἀλλ' ἐνεργείᾳ ὥρισται τινὶ εἴδει. τὸ δὲ αἰσθητικὸν οὔπω πρὶν ἐνεργεῖν. ἀλλὰ δυνάμει τὸ ὂν κατὰ τὸ δεύτερον δυνάμει, ὕστερον ἐν τῷ ἐνεργεῖν κατὰ τὸ εἶδος ἵσταται τοῦ αἰσθητοῦ οὐ παθητικῶς. οὐ γὰρ λευκαίνεται ἢ θερμαίνεται, ἀλλ' ἐνεργητικῶς. οὐ τῷ ποιεῖν ὡς τὰ ποιητικὰ αἴτια. ἀλλὰ κριτικῶς καὶ γνωστικῶς. τὸ δὲ ὅπερ ἦν πάθος ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ μένει. ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸ εἶδος τοῦ αἰσθητοῦ ἐν τῇ κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσει ἵσταται τὸ αἰσθητικόν, κατὰ τὴν εἰς ἓν συναίρεσιν, καὶ τὴν ἀμέριστον τοῦ γνωστοῦ παντὸς περίληψιν, ἀπάσης ἱσταμένης γνώσεως, προηγεῖσθαι δὲ χρὴ τὸ τοῦ αἰσθητηρίου πάθημα, διὰ τὴν ἔξω τῆς αἰσθητικῆς ζωῆς ῥοπήν, οὐ δυναμένης ἢ ἄνευ τῶν ὀργάνων ἐνεργεῖν, ἢ προηγουμένως αὐτῆς ἐγειρομένης καὶ κινούσης τὸ ὄργανον, δῆλον ὡς οὐ τῶν ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐστὶ παθῶν. σὺν δὲ τούτοις τῶν ἐν τοῖς σώμασιν εἰδῶν ἀντιλαμβάνεται. κἀκεῖνο δὲ φανερόν, ὅτι μὴ ὡς τὰ ἄψυχα πάσχει ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τὸ αἰσθητήριον. ὡς γὰρ ζῶν πάσχει. διὸ οὐδὲ πάθος τὸ ὅλον, οὐδὲ ἔξωθεν πάντη. ἀλλὰ καὶ κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν. καὶ ἅμα κινεῖταί τε καὶ ἐνεργεῖ. καὶ τὸ τοιοῦτον ὁμοῦ πάθημα καὶ ἐνέργημα, ὑπό τε τῶν αἰσθητῶν καὶ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰ τῆς ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ζωῆς διέγερσιν ἐπιγινόμενον, ὁμοιοῦται τοῖς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εἴδεσιν. ἀλλ' οὔπω τοῦτο ἡ αἴσθησις, οὐ καθαρὸν ἐνέργημα καὶ μεριστὸν καὶ σωματοειδὲς ὑπάρχον καὶ χρόνῳ παρατεινόμενον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἀκριβέστερον. ἀκριβῶς γὰρ ἡ αἴσθησις ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τέλη τοῦ αἰσθητοῦ περιλαμβάνει. καὶ ἐνέργειά ἐστι-κείσις οὖσα τελεία. καὶ ἐν τῷ νῦν ἅμα ὅλη ἑστῶσα, κατὰ τὸ εἶδος τοῦ αἰσθητοῦ οὐκ ἔξωθεν ἐντιθέμενον. ὡς ἡ σφραγὶς ἐν τῷ κηρῷ. οὐ γὰρ ζωτικὸν τοῦτο. οὐδὲ διὰ βάθους ἰόν. οὐδὲ ἔτι μᾶλλον κατὰ γνωστικὴν ἐστὼς ἐνέργειαν. ἀλλ' ἔνδοθεν προβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ προειλημμένου τῶν αἰσθητῶν λόγου, οὐχὶ τῇ τὸ ὄργανον ὡς ὄργανον ζωούσῃ, ἀλλὰ τῇ ἤδη ζῶντι αὐτῷ χρωμένῃ. ἵνα διὰ τὸ ἐξηρῆσθαι τοῦ σώματος, καὶ ἀκριβέστερον ἐνεργῇ, καὶ γνωστικὴ ᾖ τῶν αἰσθητῶν, ἐνὸς μὲν, οὐ κατὰ τὴν ἀπεστενωμένην δὲ ἐν τοῖς ἀτόμοις ἕνωσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰδητικὴν τῶν ἀτόμων αἰτιωδῶς περιληπτικὴν, οἰκείως ἑκάστῳ ἐφαρμόζοντος. τῷ γὰρ ἐν ἰ τοῦ λευκοῦ λόγῳ τῶν κατὰ μέρος πάντων λευκῶν αἰσθάνεται ἡ ψυχή. τὸ γὰρ κρῖνον ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν οἰκείαν τοῦ γνωστοῦ ἐπαφήν. οἰκεία δὲ ἡ κατὰ τὴν τῆς αὐτῆς ἰδιότητος οὐσιώδης αὐτῆς πρόληψις. ὁμοιοῦται τοίνυν τοῖς αἰσθητοῖς ἡ ψυχὴ, οὐ τῷ δέχεσθαί τι ἀπ' αὐτῶν. ἀλλὰ τῷ κατὰ τὸν οἰκεῖον αὐτοῖς λόγον ἐνεργεῖν. τούτων κοινῇ περὶ πάσης διωρισμένων αἰσθήσεως, περὶ τὰ ἑξῆς ἰτέον.

ΛΕΚΤΕΌΝ δὲ καθ' ἑκάστην αἴσθησιν, περὶ τῶν αἰσθητῶν πρῶτον. λέγεται δὲ τὸ αἰσθητὸν, τριχῶς. ὧν δύο μὲν καθ' αὑτά φαμεν αἰσθάνεσθαι. τὸ δὲ ἓν, κατὰ συμβεβηκός. τῶν δὲ δύο, τὸ μὲν, ἴδιόν ἐστιν, ἑκάστης αἰσθήσεως. τὸ δὲ, κοινὸν πασῶν λέγω δ' ἴδιον μὲν, ὃ μὴ ἐνδέχεται ἑτέρᾳ αἰσθήσει αἰσθάνεσθαι, καὶ περὶ ὃ μὴ ἐνδέχεται ἀπατηθῆναι. οἷον, ὄψις, χρώματος. καὶ ἀκοὴ, ψόφου. καὶ γεῦσις, χυμοῦ.

Ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν ὡς πρός τι ἀντικειμένων ἡ περὶ ἑκάστης αὐτῶν πρόεισι θεωρία, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν, εἰκότως περὶ τῶν αἰσθητῶν ὑπομιμνήσκει πρῶτον. καὶ ὅτι λέγεται τριχῶς. ἵνα τὰ κατὰ συμβεβηκὸς χωρίσας, περὶ μόνων ποιήσηται τὸν λόγον τῶν καθ' αὑτά. καὶ τούτων τινὰ μὲν πρώτως, τινὰ δὲ δευτέρως ἑκάστη τούτων γνώσεται αἰσθήσει διδάξῃ. ἄμφω μὲν γὰρ καθ' αὑτὰ καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινά. ἀλλὰ πρώτως μὲν τὰ ἴδια. ἐπειδὴ καὶ πρὸς ταῦτα ἰδιοτρόπως ἡ ἑκάστης τέτακται οὐσία. δευτέρως δὲ τὰ κοινά. ὅτι σὺν τοῖς ἰδίοις πάντως καὶ προηγουμένως καὶ πληκτικώτερον δρῶσιν εἰς τὸ αἰσθητήριον. ἀλλὰ πῶς τὰ κοινὰ πασῶν εἶναι λέγει. μεγέθους γὰρ καὶ σχήματος μόναι ἀντιλαμβάνονται ὄψις καὶ ἁφή. ἴσως μὲν οὖν τὸ πασῶν ἀντὶ τοῦ πλειόνων εἴρηται. μή ποτε δὲ καὶ μεγέθους ἡ μὲν ἀκοὴ ἐναργῶς, καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν τὸ κατενεχθὲν σὺν τῷ ἤχῳ κινοῦσα. ἤδη δὲ καὶ ἡ ὄσφρησις καὶ ἡ γεῦσις, τῷ κατὰ πλείω ἢ ἐλάττω μόρια μεταφερομένη, ἡ μὲν τοῦ εὐώδους, ἡ δὲ τοῦ γλυκέος ἀντιλαμβανομένη. ἀλλὰ καὶ τοῦ σχήματος ἴσως, εἰ καὶ μὴ ἀκριβῶς τῇ μεταφορᾷ ἢ τῶν αἰσθήσεων ἢ τῶν αἰσθητῶν, γένοιτο ἂν καὶ κατὰ ταύτας γνῶσις. ὅτι διϊστάζουσί πως αἱ διαστάσεις, ἢ μία τις ὑπερέχει πολύ. ταύτῃ οὖν διαφέρει ἀλλήλων τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ αἰσθητὰ, τῷ τὰ μὲν μιᾶς εἶναι, τὰ δὲ πλειόνων αἰσθήσεων. καὶ τῷ τὰ μὲν ἀνεξαπατήτως κινεῖν τὴν περὶ αὐτὰ αἴσθησιν, κατὰ φύσιν δηλαδὴ ἔχουσαν, καὶ ἀπὸ συμμέτρου τοῦ διαστήματος ἐνεργοῦσαν, καὶ μὴ παραποδιζομένην ὑπὸ τοῦ μεταξὺ σώματος, ὡς ὑπὸ παχυνομένου ἀέρος ἡ ὄψις, ἢ ἁπλῶς ὑπὸ τῶν ἔξωθέν τινος. ταῦτα γὰρ παραθετέον. κἂν μὴ σαφῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους νῦν λέγηται. τὰ δὲ οὐχ οὕτως ὑποπίπτειν ἀκριβῶς. ἐπειδὴ καὶ προηγουμένως τῶν ἰδίων οὖσα ἑκάστη, σὺν ἐκείνοις καὶ τῶν κοινῶν ἀντιλαμβάνεται. καὶ οὐχ ὥσπερ τὸ λευκὸν ἡ ὄψις. οὕτω καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ὁρωμένου κρίνει. ἀλλὰ καὶ ἀκριβῶς τοῦ χρώματος ἀντιλαμβανομένη, τὸ σχῆμα παχυμερῶς γνωρίζει, ἐνίοτε καὶ ἀπατωμένη, τὸ περιφερὲς εὐθὺ ὁρῶσα. καὶ κεκλασμένον τὸ ὀρθόν. καὶ μή ποτε ὡς παθητικώτερα καὶ σωματικώτερα τὰ ἴδια, συμμετρότερον προσπίπτει σωματοειδεῖ γνώσει οὔσῃ τῇ αἰσθήσει, ἐξῃρημένου τοῦ φωτὸς διὰ τὴν πλείστην ἐκείνου ἐνέργειαν, ἀκριβῶς τῇ ὄψει ἐκείνου γνωσκομένου. τὰ δὲ κοινὰ αἰσθητὰ εἰδητικώτερα ἀσυμμετρότερα εἶναι τῇ αἰσθήσει, οὐχ ὡς μηδόλως τῇ αἰσθήσει, τῷ δὲ λόγῳ μόνῳ γνωριζόμενα, ὥσπερ ἡ οὐσία, ἀλλ' ὡς καὶ τῇ αἰσθήσει μὲν, οὐχ οὕτω δὲ ἐναργῶς ὡς τὰ ἴδια.

Ἡ ἁφὴ, πλείους μὲν ἔχει διαφοράς. ἀλλ' ἑκάστη γε κρίνει περὶ τούτων. καὶ οὐκ ἀπατᾶται ὅτι χρῶμα. οὐδ' ὅτι ψόφος.

Ὅτι τῶν παθητικῶν ποιοτήτων αὕτη μάλιστα ἀντιληπτικὴ, ἅτε καὶ παθητικωτάτη οὖσα τῶν αἰσθήσεων, πολλαὶ δὲ αἱ παθητικαὶ ποιότητες, ὧν ἡ ἁφὴ ὡς ἰδίων αἰσθητῶν γνωριστική. θερμότης. ψυχρότης. ξηρότης. ὑγρότης. σκληρότης μαλακότης. τραχύτης λειότης. βαρύτης κουφότης. εἴπερ καὶ αὗται παθητικαί.

ἈΛΛᾺ ΤΙ τὸ κεχρωσμένον, ἢ ποῦ. ἢ τί τὸ ψοφοῦν. ἢ ποῦ. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα, λέγεται ἴδια ἑκάστου. κοινὰ δὲ, κίνησις. ἠρεμία. ἀριθμός. σχῆμα. μέγεθος. τὰ γὰρ τοιαῦτα, οὐδὲ μιᾶς ἐστιν ἴδια. ἀλλὰ κοινὰ πάσαις. καὶ γὰρ καὶ ἁφῇ, κίνησίς ἐστί τις αἰσθητὴ, καὶ ὄψει. καθ' αὑτὰ μὲν οὖν ἐστιν αἰσθητὰ ταῦτα.

Τίς μὲν ἡ κεχρωσμένη οὐσία ἀπατᾶται, διότι κατὰ συμβεβηκὸς ἡ οὐσία τῇ αἰσθήσει γνωστή. ποῦ δὲ διότι δευτέρως τὸ τοῦ διαστήματος αὐτῆς καταλαμβάνεται μέγεθος, ἅτε κοινὸν ὂν αἰσθητόν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ΚΑΤΑ συμβεβηκὸς δὲ λέγεται αἰσθητόν. οἷον, εἰ τὸ λευκὸν εἴη Διάρους υἱός. κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ τούτου αἰσθάνεται, ὅτι τῷ λευκῷ συμβέβηκε τοῦτο· οὗ αἰσθάνεται.

Ὡς τὸ Διάρους ἢ υἱός, καὶ ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων, ἣ οὔ τί γε τῇ νῦν ἐνεργούσῃ αἰσθήσει, ὡς τὸ γλυκὺ τοῦ μέλιτος τῇ ὄψει, ταῦτα κατὰ συμβεβηκός ἐστιν αἰσθητά, ὡς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὑπάρχοντα. ὥσπερ καὶ τὸν φαλακρὸν ἰατρεύειν φαμέν. διότι τῷ ἰατρῷ τὸ φαλακρῷ εἶναι ὑπάρχει. καὶ οὐ τὸ συμβεβηκὸς μόνον τῷ καθ' αὑτὸ τοιῷδε. ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποκειμένην οὐσίαν, ἂν μὴ καθ' ὃ οὐσία ἡ τοιαύτη, κατὰ συμβεβηκὸς λέγομεν. ὥσπερ καὶ τὸν δεσπότην ἄνθρωπον κατὰ συμβεβηκός. καὶ τὸν ἀνδριαντοποιὸν λέγομεν ὅτι οὐχ ἡ ἄνθρωπος. οὕτως οὖν καὶ ἡ οὐσία κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητή, ὅτι οὐ καθ' ὃ οὐσία. ἀλλὰ πῶς τῷ λευκῷ, οὗ αἰσθανόμεθα, συμβεβηκέναι ἡ οὐσία ῥηθείη ἂν εὐλόγως. τοὐναντίον γὰρ ἀληθές. ἢ καὶ ἀληθέστερόν γε τοῦτο. κατ' αὐτὸ γὰρ τὸ εἶναι, καὶ ὡς τοῦ εἶναι διὰ τῆς οὐσίας μεταλαγχάνον, τὸ λευκὸν συμβέβηκεν αὐτῇ. ἡ δὲ οὐσία τῷ λευκῷ κατὰ τὸ αἰσθητόν, προηγουμένως καὶ καθ' αὑτὸ ὄντι αἰσθητῷ. τῷ δὲ συνυπάρχειν τῷ λευκῷ καὶ αὐτὴ τοῦ αἰσθητοῦ παραπολαύουσα. οὐ γινομένη δευτέρως αἰσθητὴ ὡς τὰ κοινὰ αἰσθητά. ἀλλὰ διὰ τὸ συνυπάρχειν τῷ αἰσθητῷ τοῦ λόγου ἐγειρομένου, εἰς τὴν δοξαστικὴν περὶ αὐτῆς γνῶσιν. οὕτω δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος συμβεβηκέναι τῷ δεσπότῃ ἐν κατηγορίαις εἴρηται.

ΔΙΟ ΚΑΙ οὐδὲν πάσχει ᾗ τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. τῶν δὲ καθ' αὑτὰ αἰσθητῶν, τὰ ἴδια κυρίως ἐστὶν αἰσθητά, καὶ πρὸς ἃ ἡ οὐσία πέφυκεν ἑκάστης αἰσθήσεως. οὗ μέν ἐστιν ἡ ὄψις, τοῦτό ἐστιν ὁρατόν.

Οὐδὲν πάσχει τὸ αἰσθανόμενον ὑπὸ τοῦ λευκοῦ, ᾗ ὁ λευκὸς Διάρους ἐστὶν υἱός. ὅτι οὐ δευτέρως, οὐδὲ ὅλως τὸ Διάρους εἶναι υἱὸν καθ' αὑτὸ αἰσθητόν. εἰ δὲ πρώτως καθ' αὑτὰ αἰσθητὰ τὰ ἴδια, τὰ γὰρ κοινὰ εἰ καὶ καθ' αὑτὰ ἀλλὰ δευτέρως, καὶ αἴτια τὰ ἴδια τοῖς κοινοῖς τοῦ εἶναι αἰσθητοῖς, κυρίως ἂν εἴη αἰσθητὰ τὰ ἴδια. καὶ δι' ὃ αὐτὸς προστίθησιν, ὅτι ἡ ἑκάστης αἰσθήσεως οὐσία πέφυκε πρὸς ταῦτα. πέφυκε μὲν γὰρ καὶ πρὸς τὰ κοινά, ἀλλ' οὐχ ὡς ἑκάστη, κατὰ δὲ κοινοτέραν οὐσίαν. ὡς δὲ αὐτὴ καὶ κατὰ τὴν ἴδιον ἑαυτῆς οὐσίαν πρὸς τὰ ἴδια. δι' ὃ καὶ ἀναγκαίως εἰς τὴν ἑκάστης οἰκείαν οὐσίαν, οὐκ ἐκ τῶν κοινῶν ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων εἰς τὴν ἑκάστης ἀναπεμπόμεθα οὐσίαν. ὅτι πρὸς ταῦτα καθ' αὑτὴν πέφυκεν. οὐ γὰρ πρὸς μέγεθος ὡς ὄψις, ἀλλὰ πρὸς χρῶμα. ἐνέργεια μὲν κατὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἐν τῷ ὁρᾶν ἱσταμένη, πρὶν δέ, τῇ δυνάμει χαρακτηριζομένη. οὔτε γὰρ ἀφ' ἑαυτῆς μόνης καὶ ἔνδοθεν τελειουμένης, οὔτε ἔξωθεν μόνον ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. ἀλλ' ὑπὸ μὲν τούτου πάσχοντος τοῦ αἰσθητηρίου, ὅμοιον τῷ δρῶντι πάθος. ζωτικῶς δὲ τοῦ αἰσθητηρίου πάσχοντος, καὶ τοῦ πάθους εἰς εἰδητικὴν ἐνέργειαν ἀποτελευτῶντος, κατὰ προβολὴν λόγων γνωριζούσης τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς τὸ αἰσθητόν, καὶ κατὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἱσταμένης. ἐπεὶ δ' οὖν καὶ ἡ τελειότης ἑκάστης αἰσθήσεως, καὶ ἡ δύναμις κατ' αὐτὸ τὸ τοῦ αἰσθητοῦ ὁρίζεται εἶδος, ζωτικῶς δηλαδὴ καὶ ἐνεργητικῶς καὶ γνωστικῶς, καὶ διὰ ταῦτα οὐσιωδῶς τούτου οὔσης, οἰκεία γὰρ ἡ κατὰ φύσιν ἐνέργεια τῇ ἐνεργούσῃ οὐσίᾳ, εἰκότως ἐκ τῶν ἰδίων αἰσθητῶν εἰς τὴν ἑκάστης ἴδιον ἀναπεμπόμεθα οὐσίαν, ὡς ἐξ ἐναργεστέρου τοῦ συμβεβηκότος καὶ σωματοειδοῦς, ἐπὶ τὸ οὐσιῶδες καὶ ζωτικὸν καὶ ἀσώματον καὶ λόγῳ ληπτόν. ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. ἀπὸ δὲ τῆς ὄψεως ἀρχόμενος, ὡς ἐναργεστάτης καὶ τιμιωτάτης αἰσθήσεως, διὰ τὸ ἀθρόον τῆς ἐνεργείας. διὰ τὸ ἐνεργητικὸν καὶ ἐπ' ἐλάχιστον παθητικόν. διὰ τὸ φωτοειδὲς καὶ τὴν πρὸς ἥλιον ἀναλογίαν. ἐπεὶ δὲ τοῦ ὁρατοῦ ἡ ὄψις, τί τὸ ὁρατὸν παραδίδωσιν.

ΟΡΑΤΟΝ δέ ἐστι, χρῶμά τε, καὶ ὃ λόγῳ μὲν ἔστιν εἰπεῖν, ἀνώνυμον δὲ τυγχάνει ὄν. δῆλον δὲ ἔσται ὃ λέγομεν προελθοῦσι μάλιστα.

Ἐπειδὴ σῶμα πάντως τὸ αἰσθητόν, δῆλον ὡς καὶ τὸ ὁρατόν. τὸ δὴ ὁρατὸν σῶμα, ἢ ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καθ' ὃ λέγεται ἰδίως ὁρατόν, ὃ καθ' αὑτὸ λέγει ὁρατόν. ἢ ἐπικτήτως τὸ αἴτιον αὐτῷ τοῦ ὁρᾶσθαι δέχεται. ὡς ὁ ἀὴρ διὰ τὸ φῶς ὁρώμενος. καὶ τὸ ἐν αὑτῷ τὴν τοῦ ὁρᾶσθαι ἔχον αἰτίαν, τὸ μὲν ἐν φωτὶ μόνως ὁρᾶται. ὡς τὰ χρώματα καὶ ὅσα οὕτως λαμπρά. ὡς ἱκανὰ τὸ μεταξὺ διαφανὲς κατ' ἐνέργειαν τελειοῦν. τὸ δὲ ἐν σκότει μόνως. ὅσα τινὰ μὲν ἔχει λαμπρότητα, οὐχ οἵαν δὲ καὶ φῶς ἀποδιδόναι. ὡς λεπίδες τινῶν ἰχθύων. καὶ μύκητες. καὶ ξύλα ἔνια σηπόμενα καὶ κέρατα. τὸ δὲ καὶ ἐν φωτὶ καὶ ἐν σκότει. ὡς πῦρ ἐν σκότει μὲν ὁρώμενον. ὅταν μήτε ἀλλαχόθεν παρῇ φῶς, μήτε αὐτὸ ἱκανὸν ᾖ πάντα τὸν μεταξὺ φωτίζειν ἀέρα. ἐν δὲ φωτί, ὅταν τὸ διαφανὲς ὑπ' αὐτοῦ γίνηται ἐνεργείᾳ διαφανές. ἢ καὶ ἐν ἡλιακῷ ὁρᾶται φωτί. κἂν μὴ συντελῇ τι αὐτὸ πρὸς τὸ ὁρᾶσθαι τὸ ἡλιακὸν φῶς. ἔσται οὖν πᾶν τὸ ὁρώμενον ἤδη, ἢ κατὰ ἐπίκτητόν τινα ὁρώμενον τελειότητα. ὡς τὰ κατ' ἐνέργειαν διαφανῆ. ἢ συμφυὲς ἔχον τὸ ὁρώμενον. καὶ τοῦτο ἢ οὐκ αὔταρκες, ἀλλὰ φωτὸς πρὸς τὸ ἐνεργείᾳ ὁρᾶσθαι δεόμενον ὡς τὰ κεχρωσμένα. ἢ αὔταρκες, ὡς πᾶν τὸ λαμπρὸν καὶ πυρῶδες. ἀλλὰ καὶ τούτου τὸ μὲν πρὸς τὸ πᾶν τὸ μεταξὺ τελειοῦν ἱκανόν. ὡς ὁ ἥλιος ἀπὸ ἴσης ἀεὶ διαστάσεως ὁρώμενος, καὶ οὐκ ἀμυδρούμενος ποτὲ καθ' αὑτόν. τὸ δὲ ὡς ποτὲ μὲν τελειοποιὸν τοῦ μεταξὺ πάντως. διὰ τὸ μήτε ἀμυδροῦσθαι καὶ μικρὸν εἶναι τὸ μεταξύ, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ ὁρᾶσθαι φωτί. ποτὲ δὲ ἢ δι' ἀμυδρότητα,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἢ διὰ τὴν πόρρω θέσιν, οὐ φωτίζον τὸ μεταξὺ πᾶν. διὸ καὶ αὐτὸ καὶ ἐν σκότει ὁρᾶσθαι. ἔοικε δὴ πᾶν τὸ ὁρώμενον, ἢ φῶς εἶναι, ἢ συγγενῶς ἔχειν πρὸς τὸ φῶς. τὸ μὲν πῦρ καὶ ὁ ἥλιος, διὰ τὸ γεννητικὸν τοῦ φωτός. καὶ πρὸς πᾶν δὲ τὸ λαμπρὸν τοῦ φωτὸς συγγένεια καὶ ἐκ τῆς αἰσθήσεως ἐναργής. ὡς εἰ δ' ἐξ ὑποθέσεως ἐπιταθείη τὸ ἐν κέρασι καὶ τοῖς τοιούτοις λαμπρόν, κἂν αὐτὸ φῶς ἀποδοίη. ἤδη γοῦν ὤφθη ξύλον ἐν νυκτὶ, σεληνιαῖον εἰς τὸ ὅλον οἴκημα ἀποδιδὸν φῶς. ἀλλὰ καὶ τὰ χρώματα ὡς φῶτα τινὰ κατὰ Πλάτωνα, καὶ ὡς πέρατα τοῦ ἐν τοῖς στερεοῖς διαφανοῦς κατὰ Ἀριστοτέλην. καὶ ὡς κινητικὰ τοῦ κατ' ἐνέργειαν διαφανοῦς, καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ὁρώμενα ἢ τῷ καὶ αὐτὰ ὑπὸ τοῦ φωτὸς καταλάμπεσθαι, δηλοῖ τὴν πρὸς τὸ φῶς αὐτῶν οἰκειότητά τε καὶ συγγένειαν. ἀλλ' ἐπὶ τὴν λέξιν ἰτέον.

ΟΡΑΤΟΝ δέ ἐστι, χρῶμά τε, καὶ ὃ λόγῳ μὲν ἔστιν εἰπεῖν, ἀνώνυμον δὲ τυγχάνει ὄν. δῆλον δὲ ἔσται ὃ λέγομεν προελθοῦσι μάλιστα.

Περιείληπται διὰ τούτων πᾶν τὸ καθ' αὑτὸ ὁρατόν. ὁποῖόν τι χρῶμα. καὶ ὃ λέγει ἀνώνυμον. τὸ γὰρ λαμπρὸν καὶ πυρῶδες, τοῦ φωτιστικοῦ ἐστι σημαντικόν. τοῦ δὲ ἐν σκότει μόνῳ φαινομένου τοῦ ἐν μύκησι καὶ λεπίσιν, οὐκέτι. διὸ οὐκ ὠνόμασται πᾶν τὸ παρὰ τὸ χρῶμα ὁρατὸν καθ' αὑτὸ, εἴτε μετὰ φωτὸς ἀεὶ, εἴτε ἐν μόνῳ σκότῳ, εἴτε καὶ ἐν φωτὶ καὶ ἐν σκότῳ.

ΤΟ ΓΑΡ ὁρατὸν ὃ λέγομεν, ἔστι χρῶμα. τοῦτο δέ ἐστι, τὸ ἐπὶ τοῦ καθ' αὑτὸ ὁρατοῦ. καθ' αὑτὸ δὲ, οὐ τῷ λόγῳ, ἀλλ' ὅτι ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι ὁρατόν. πᾶν δὲ χρῶμα κινητικόν ἐστι, τοῦ κατ' ἐνέργειαν διαφανοῦς. καὶ τοῦτ' ἔστιν αὐτοῦ ἡ φύσις. διόπερ οὐχ ὁρατὸν ἄνευ φωτός. ἀλλὰ πάντως ἕκαστον χρῶμα ἐν φωτὶ ὁρατόν.

Ἀντὶ τοῦ τί ὁρατὸν εἴρηται νῦν τὸ ὁρατόν. ἐπὶ δὲ αὐτοῦ σαφηνίζει πᾶν τὸ καθ' αὑτὸ ὁρατόν. τοῦτο γάρ ἐστι φησὶ τὸ ἐπὶ τοῦ καθ' αὑτὸ ὁρατοῦ. οὐ γὰρ τὸ χρῶμα ἢ ἡ λαμπρότης. ἀλλὰ τὸ κεχρωσμένον κατὰ τὸ χρῶμα, καὶ τὸ λαμπρὸν κατὰ τὴν λαμπρότητα ὁρᾶται. καὶ ἔστιν ἑκάτερον τὸ κεχρωσμένον τε καὶ τὸ λαμπρὸν καθ' αὑτὸ ὁρατὸν, οὐ τῷ λόγῳ. διότι μήτε ἐν τῷ τοῦ κεχρωσμένου ὅρῳ τὸ ὁρατὸν ὡς οὐσιῶδες αὐτοῦ παραλαμβάνεται. μήτε ἀνάπαλιν ὡς ἐπὶ τῶν καθ' αὑτὰ συμβεβηκότων. ἀλλ' ὅτι ἐν αὑτῷ ἔχει τὸ αἴτιον τοῦ εἶναι ὁρατὸν πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ διαφανοῦς, τοῦ μὴ κατά τι ἑαυτοῦ συμφυὲς ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπίκτητον ὁρωμένου φῶς. αἴτιον μὲν γὰρ εἰδητικὸν τοῦ ὁρᾶσθαι τῷ κεχρωσμένῳ τὸ χρῶμα. οὐχ ὡς χρῶμα, ἀλλ' ὡς κινητικὸν τοῦ διαφανοῦς, συμφυῶς δὲ αὐτῷ ὑπάρχον. αἴτιον δὲ καὶ τὸ φῶς τοῦ ὁρᾶσθαι τῷ ἀέρι. ἀλλὰ ποτὲ ἐπιγινόμενον καὶ αὖ ἀπογινόμενον, μένοντος τοῦ ἀέρος. ἐφ' οἷς τῶν καθ' αὑτὰ ὁρατῶν τὰς διαφορὰς παραδιδοὺς, περὶ χρώματος λέγει πρότερον ὁριζόμενος αὐτὸ, οὐχ ᾗ χρῶμα ὡς ἐν τῷ περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν. ἀλλ' ᾗ ὁρατὸν διαφερόντως τῶν ἄλλων ὁρατῶν, ὡς κινητικὸν τοῦ κατ' ἐνέργειαν διαφανοῦς, τοῦ περὶ αὐτὸ δηλαδή. ὅτε συμβαίνει καὶ αὐτὸ πεφωτίσθαι κατ' ἐνέργειαν. διαφανὲς δέ ἐστι τὸ δι' ὅλου ἑαυτοῦ ποτὲ μὲν ἀφώτιστον ὂν, ποτὲ δὲ παρουσίᾳ τοῦ φωτίζοντος φωτιζόμενον. καὶ τοῦτο κατ' ἐνέργειαν διαφανές. δυνάμει δὲ πρὶν ἢ δέξασθαι τὸ φῶς. τὸ δὴ χρῶμα περικεχυθὲν ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ διαφανοῦς, καὶ τῷ φωτὶ καὶ αὐτὸ τελειωθὲν, κινεῖ τὸ ἐνεργείᾳ διαφανές. οὐχ ὡς ἀλλοιοῦν αὐτὸ ἢ ῥέπον ἢ πάθος ἐμποιοῦν. ἴδιον γὰρ τοῦτο τῶν παθητικῶν ποιοτήτων, τὸ κατὰ ῥοπὴν καὶ πάθος ἐγγίνεσθαι τοῖς δεχομένοις. ὧν καὶ τὰ γινόμενα δεῖται πάντα. ἵνα πρὸς τὴν τῶν εἰδῶν ὑποδοχὴν ἀποτελεσθῇ ἐπιτήδεια. ἀποτελεσθέντα δὲ οὐ κατὰ πάθος ἔτι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐνεργητικὴν παρουσίαν ὑπὸ τῶν εἰδῶν τελειοῦται. ὡς ἡ ζωὴ παραγίνεται τῷ σώματι. ὡς τὸ σχῆμα τῷ οἴκῳ. ὡς ἡ ὑγίεια ὡς ἡ ἐπιστήμη τοῖς τούτων δεκτικοῖς. καθάπερ ἐν τῷ ὀγδόῳ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως διακέκειται. ἵνα μὲν οὖν γένηται πρὸς καταδοχὴν φωτὸς ἐπιτήδειόν τι σῶμα, τῶν παθητικῶν δεῖται ποιοτήτων. γίνεται δὲ ὅτε καὶ ἀὴρ ἢ ὕδωρ ἢ ὕαλος γίνεται. ἤδη δὲ ὂν ἐπιτήδειον εἰ παρείη τὸ φωτίζον, ἀπαθῶς καὶ κατ' ἐνέργειαν τελειοῦται. αὐτὸ γὰρ τοῦτο ἐνέργειαι καὶ τελειότητές εἰσι τὰ εἴδη. ὡς αἵ γε ποιότητες αἱ παθητικαὶ οὐχ ἁπλῶς εἰσιν εἴδη, ἀλλὰ παθητικὰ εἴπερ ἄρα εἴδη. ὡς ἐν τῇ γενέσει συμπεφυρμένα, καὶ ἐν τῇ μεταβολῇ ἀναφαινόμενα, καὶ τοῦ ἀτελοῦς ἀνάπλεα. διὸ καὶ τῇ ἀπὸ τοῦ ἀτελοῦς ἐπὶ τὸ τέλειον μεταβολῇ συναναφαίνεται. ὅσα δὲ εἴδη καὶ τελειότητες, ταῦτα ἐπιγίνεται καὶ κατ' ἐνέργειαν καὶ ἀθρόως. διόπερ οὐχ ὁρατὸν ἄνευ φωτός. πεφώτισται γὰρ τὸ κατ' ἐνέργειαν διαφανὲς, οὗ κινητικὸν τὸ χρῶμα. ἀλλ' οὐχὶ τοῦ δυνάμει διαφανοῦς. μὴ γὰρ φωτισθὲν, μηδ' ὑπὸ τοῦ κατ' ἐνέργειαν περιεχόμενον διαφανοῦς, οὐχ ὁρᾶται. εἴρηται δὲ καὶ ὅπως κινητικόν. ὅτι οὐ κατὰ πάθος καὶ ῥοπὴν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν καὶ τελειότητα καὶ εἰδητικὴν παρουσίαν οὐκ οὐσιώδη. ὁποία ἡ τῆς ζωῆς. ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς οὐσίας καὶ μετὰ τὴν οὐσίαν προϊοῦσαν ἐνέργειαν. ὁποῖαι αἵ τε διαθέσεις καὶ ἕξεις.

ΔΙΟ ΠΕΡΙ φωτὸς πρῶτον λεκτέον, τί ἐστιν. ἔστι δή τι διαφανές.

Ἴσως μὲν γὰρ ὡς ἤδη ἔφαμεν καὶ πᾶν τὸ ὁρώμενον, ἢ φῶς ἐστι, ἢ συγγενές ἐστι πρὸς τὸ φῶς. τὸ δ' οὖν χρῶμα ἐν φωτὶ πάντως ὁρώμενον, ἀναγκαῖον τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον δείκνυσι τοῖς περὶ ὁρατοῦ τε καὶ

ὄψεως μαθησομένοις. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ φῶς τοῦ διαφανοῦς ἐστι τελειότης, προληπτέον τί τὸ διαφανές. οὐ γάρ ἐστι τὸ φῶς ὡς ἡ νόησις, ἐμμένουσα τῇ προσαγούσῃ αὐτὴν οὐσίᾳ, καὶ ἡ αὐτὴ οὖσα τῇ οὐσίᾳ. ἀλλ' ἐνέργεια μὲν καὶ τὸ φῶς. οὔτε δὲ ἡ αὐτὴ τῷ ἐνεργοῦντι, οὔτε μένουσα ἐν αὐτῷ. οὐ μὴν οὐδὲ ἀπεσπασμένη. ἀλλ' ἅμα τε τοῦ προϊόντος αὐτὴ ἐχομένη, καὶ ἑτέρωθεν ἐνδιδομένη, οὐ κατὰ πάθος ἀλλὰ κατὰ ἀθρόαν τελειότητα, οἰκειότητος πανταχοῦ θεωρουμένης τοῦ δεκτικοῦ πρὸς τὸ ἐγγινόμενον, ὡς ἀφ' ἑκατέρου τὸ λοιπὸν γνωρίζεσθαι. δυνάμει γάρ ἐστι τὸ δεκτικὸν τοῦτο, ὅπερ ἐνεργείᾳ τὸ δεδεγμένον. ἐνέργεια δὲ καὶ ὅρος καὶ τελειότης ἡ καθ' ἣν τὸ δεδεγμένον ὁρίζεται φύσις. τοῦτο μὲν ἐνέργεια, δυνάμει δὲ τὸ δεκτικόν. οἷον ἡ ὑγίεια, καθ' ἣν καὶ τὸ ὑγιαῖνον καὶ τὸ ὑγιασθῆναι δυνάμενον, τοῦτο μὲν ἀτελῶς, ἐκεῖνο δὲ τελείως. ὡς καὶ τὸ δεκτικὸν καὶ τὸ δεδεγμένον τῇ ἐνδοθείσῃ ἐνεργείᾳ ὁρίζεσθαι. καὶ ἡ μὲν ἐπιστήμη ἀκολούθως τῇ φύσει ἐκ τοῦ ὅρου, καὶ τὰ ἐνεργείᾳ ὁριζόμενα γινώσκει, καὶ τὰ δεκτικά, ὡς κατὰ ἀτελὲς αὐτοῦ ἴχνος χαρακτηριζόμενα. ὁ δὲ ζητῶν ἔτι ἀπὸ τῶν αἰτιατῶν καὶ ὡς πρὸς ἡμᾶς πρώτων, ἐπὶ τὰ φύσει πρῶτα καὶ αἴτια αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἀτελῶν ἐπὶ τὰ τέλεια, ἀπὸ τούτων γνωρίζει τὴν τελειότητα. ἐκ δὴ τοῦ διαφανοῦς ὡς ὕλης ὑστερωμένου τῷ φωτὶ καὶ κατ' αὐτὸ τελειουμένου. ὅτι καὶ ἐνεργείᾳ γίνεται διαφανές, ὁποῖον τὸ φῶς γινώσκομεν. ὅτι τῷ πεφωτισμένῳ ἀλλ' οὐ τῷ εἴδει προηγουμένως προσβάλλει ἡ αἴσθησις. ὁρᾷ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος ἐναργέστατα. τί γὰρ ἂν εἴη φωτὸς ἐναργέστερον. ἡ μὲν οὖν ἁπλῆ τοῦ φωτὸς ἰδιότης, καὶ τῇ νοήσει ἡμῶν κατὰ ἁπλῆν ἐπιβολὴν ἐκ τῆς αἰσθήσεως γίνεται γνώριμος. ὅτι δὲ ἀσώματον καὶ ὅτι οὐ πάθος ἀλλ' ἐνέργεια, συλλογιζόμεθα. τὸ μὲν δι' ὅλου τοῦ διαφανοῦς ἰὸν αὐτὸ ὁρῶντες. τὸ δὲ διὰ τὴν ἄχρονον ἀπουσίαν καὶ παρουσίαν. τὰ γὰρ πάθη ἐν χρόνῳ παραγίνεταί τε καὶ ἀπογίνεται, καὶ τὰ σώματα δι' ἀλλήλων οὐ χωρεῖ τά γε ἔνυλα. ἔνυλον δὲ εἴπερ σῶμα τὸ ἀπὸ τοῦ φωτὸς πῦρ. ἀλλὰ καὶ τὸ δεκτικὸν αὐτοῦ ὁ ἀήρ. ἆρα οὖν οὐσία, ὡς ἡ ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῷ σώματι ἐνδιδομένη ζωή; ἀλλ' εἰ καὶ ἡ ζωὴ τῷ σώματι καὶ αὐτὴ ἀθρόως ἐγγίνεταί τε καὶ αὖ ἀπογίνεται, προηγεῖσθαι ὅμως ἀνάγκη τὴν διεξοδικὴν τοῦ συνθέτου γένεσιν, καὶ τῇ ἀπουσίᾳ ἕπεσθαι τὴν φθοράν. ἀλλὰ καὶ τῶν ἐναντίων δεκτικὴ ἡ ζωή. καὶ ἐναργῶς δὲ τὸ ζῶον οὐσία. ὥστε καὶ τὸ ὁριστικὸν αὐτοῦ εἶδος ἡ ζωή. οὔτε δὲ ὁ πεφωτισμένος ἀὴρ ὡς πεφωτισμένος οὐσία. καθάπερ οὐδὲ ὁ ἐπικτήτως θερμανθείς. οὐδὲ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὸς δεκτικὸς ᾗ τὸ φῶς. οὐδὲ προηγεῖταί τις τῆς παρουσίας αὐτοῦ μεταβολή, ἢ τῇ ἀπουσίᾳ ἐπακολουθεῖ. ἀλλ' ἔστιν αὐτὸ τοῦτο ἐνέργεια, οὐχ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ ἐγγινομένη τῷ διαφανεῖ. χωριστῶς δὲ αὐτῷ παροῦσα, καὶ τελειοῦσα αὐτό, οὐδέποτε τοῦ προσάγοντος αὐτὴν χωριζομένη. ἀλλ' ἐκείνῳ ἐνιδρυμένη, καὶ ἐκείνου ἐχομένη. διὸ καὶ τούτῳ μὲν μεθισταμένῳ συμμεθίσταται. οὐκέτι δὲ τῷ δεχομένῳ ὁπωσοῦν μεταβαλλομένῳ συμμεταβάλλεται.

ΔΙΑΦΑΝῈΣ δὲ λέγω, ὅ ἐστι μὲν ὁρατόν. οὐ καθ' αὑτὸ δὲ ὁρατόν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ δι' ἀλλότριον χρῶμα. τοιοῦτον δέ ἐστιν, ἀὴρ καὶ ὕδωρ καὶ πολλὰ τῶν στερεῶν. οὐ γὰρ ᾗ ὕδωρ οὐδ' ᾗ ἀήρ, διαφανές. ἀλλ' ὅτι ἐστὶ φύσις ἐνυπάρχουσα ἡ αὐτὴ ἐν τούτοις ἀμφοτέροις, καὶ ἐν τῷ ἀϊδίῳ τῷ ἄνω σώματι.

Ὁρᾶται μὲν τῷ φωτὶ οὐ τὸ διαφανὲς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ κεχρωσμένον. ἡ διαφορὰ δὲ ὅτι τὸ μὲν ὡς πεφωτισμένον ὁρᾶται μόνον τὸ διαφανές. καθ' ὃ διαφανές. τὸ δὲ καὶ ὡς κεχρωσμένον. διὸ τοῦτο μὲν καθ' αὑτὸ ὁρατόν, ὡς ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει ἔχον τὸ χρῶμα, ὅπερ ἦν ἐν τῷ φωτὶ ὁρώμενον. τὸ δὲ διαφανὲς οὐ καθ' αὑτό, διότι ἐπίκτητον αὐτῷ τὸ φῶς. ὅπερ ἦν μόνον ὡς ἐν διαφανεῖ ὁρώμενον. κἂν τὸ αὐτὸ γὰρ διαφαίνῃ καὶ κέχρωσται ὡς κέρας καὶ γύψος, ἀλλ' ὡς διαφανῆ καὶ ταῦτα μόνως ὁρᾶται τῷ φωτί. ἀλλὰ τίς ἡ φύσις τοῦ διαφανοῦς. οἶδε μὲν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν ἑτέροις καὶ τὸ ὡρισμένον διαφανές. ἐνταῦθα δὲ ὁ λόγος αὐτῷ περὶ τοῦ ἀορίστου διαφανοῦς. ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐπικτήτως δι' ὅλου ἑαυτοῦ ἢ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ δεχόμενον τὸ φῶς, καὶ οὕτω γινόμενον ὁρατόν. καὶ αὕτη ἡ τοῦ διαφανοῦς φύσις. οὐ πρὸς φωτὸς ὑποδοχὴν δι' ὅλων τῶν ταύτῃ πεφυκότων ἐπιτηδειότης.

ΦΩ͂Σ ΔΈ ἐστιν ἡ τούτου ἐνέργεια τοῦ διαφανοῦς, ᾗ διαφανές.

Οὕτως αὐτοῦ ὡς τελειωτική. ἀλλ' οὐχ ὡς ἀπ' αὐτοῦ πάντῃ προϊοῦσα. τὸ δὲ ᾗ διαφανές, ἐπειδὴ ὡς τοιούτου τελειότης τὸ φῶς.

ΔΥΝΆΜΕΙ δὲ ἐν οἷς τοῦτό ἐστι, καὶ τὸ σκότος.

Ἐπειδὴ καὶ τὸ οὐράνιον σῶμα διαφανὲς εἴρηταί τε καὶ ἔστιν, ὃ ἀεὶ ἐνεργείᾳ ἐστίν, ὡς ἐν αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ φωτὸς ποιητικὴν ἔχον αἰτίαν. ἅμα γὰρ φωτιστικόν τε καὶ διαφανὲς τὸ οὐράνιον. διὸ καὶ εἰ ὑπὸ τοῦ κώνου τῆς γῆς παραποδίζεταί τι μόριον αὐτοῦ τῷ ἡλιακῷ καταλάμπεσθαι φωτί. ἀλλ' οὔτι γε ἐν σκότει διὰ τὸ οἰκεῖον φῶς. ἐν ᾧ δὲ τὸ δυνάμει ὡς ἐν ἀέρι, ἐν τούτῳ οὐ τὸ φῶς μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ σκότος. εἰ μὲν οὖν στέρησις φωτὸς τὸ σκότος, οὐ κατὰ δύο δυνάμεις τὸ διαφανές, ὅτε μὲν τῷ φωτί, ὅτε δὲ τῷ σκότει ὑπέστρωται. ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν τῷ μὲν τελειοῦσθαι τῷ φωτί, τῷ δὲ μή, τῷ σκότει. εἰ δὲ μὴ στέρησις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐνέργεια τῆς γῆς, οὐ τῷ ἀντιφράττειν ποιούσης τὸ σκότος, ἀλλὰ τῷ τινὰ ἰδιότητα ἐνδιδόναι ἐναντίαν τῷ φωτί, καθάπερ ἔχει τὸ ψυχρὸν πρὸς τὸ θερμόν, καὶ τὸ μέλαν πρὸς τὸ λευκόν, διτταὶ καὶ αἱ δυνάμεις ἀμφοῖν ἔσονται. ἡ μὲν κατὰ τὴν πρὸς τὸ φωτίζεσθαι,

τίζεσθαι, ἡ δὲ κατὰ τὴν πρὸς τὸ σκοτίζεσθαι ἐπιτηδειότητα. οὐ γὰρ ἐν ἀπουσίᾳ μόνῃ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος, ἀλλὰ καὶ παρουσίᾳ τινὸς δεήσει. ὁ δὲ ἀριστοτέλης στέρησιν αὐτὸ τίθεται. κἂν γὰρ ἐναντίον αὐτῷ λέγῃ, οὐχ ὡς εἶδος εἴδει ἀντιτιθείς. ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ὡς στέρησιν ἕξει, ὡς δὲ στέρησιν εἴδει ἀντιτιθῶμεν αὐτό. τῇ μὲν γὰρ ἄμφω εἰς ἄλληλα μεταβάλλει ἥτε στέρησις καὶ τὸ εἶδος. τῇ δὲ ἀδύνατον ἐκ στερήσεως εἰς ἕξιν.

Τ ὉΔΕ ΦΩΣ, οἷον χρῶμά ἐστι τοῦ διαφανοῦς, ὅταν ᾖ ἐντελεχείᾳ διαφανὲς ὑπὸ πυρὸς, ἢ τοιούτου. οἷον τὸ ἄνω σῶμα, καὶ γὰρ τούτῳ τι ὑπάρχει ἓν καὶ ταυτόν. τί μὲν οὖν τὸ διαφανὲς, καὶ τί τὸ φῶς, εἴρηται.

Δ ιότι ὡς τὰ κεχρωσμένα κατὰ τὸ χρῶμα, οὕτω τὰ διαφανῆ κατὰ τὸ φῶς ὁρᾶται. οὐ χρῶμα δὲ ὅμως, ἀλλ᾽ οἷον χρῶμα. διότι μὴ ὡς τὸ χρῶμα τοῖς κεχρωσμένοις συμφυὲς, οὕτω τοῖς διαφανέσι τὸ φῶς, ᾗ διαφανῆ. ὑπὸ δὲ πυρὸς ἢ τοῦ κρείττονος ἐγίνεται σώματος. ὡς γὰρ ἐλέγομεν οὐκ ἔστι τοῦ διαφανοῦς ἐνέργεια ὡς ὑπ᾽ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὡς τελειωτικὴ αὐτοῦ. τὸ δὲ οὐράνιον εἰ καὶ ἅμα φωτιστικὸν τί ἐστι καὶ διαφανὲς, ἀλλ᾽ ἕτερον αὐτῷ τῷ διαφανεῖ τε εἶναι καὶ φωτιστικῷ.

Ο ὌΤΙ ΟΥΤΕ πῦρ, οὔθ᾽ ὅλως σῶμα, οὔτε ἀπορροὴ σώματος οὐδενός. εἴη γὰρ ἂν σῶμά τι καὶ οὕτως.

Ο ὐ περὶ τοῦ διαφανοῦς, ἀλλὰ περὶ τοῦ φωτὸς ἔοικεν ἐπάγων, καὶ πρὸς τὸν τίμαιον ἀποτεινόμενος. παρ᾽ ᾧ ὅπως πυρὸς εἶδος λέγεται τὸ φῶς, καὶ ὅπως τὸ μεθημερινὸν τε φῶς, καὶ τὸ τῆς ὄψεως ῥεῦμα συμπαγὲς γινόμενον, ἓν σῶμα συνίστασθαι λέγεται, ἐκ τοῦ ἰαμβλίχου ληπτέον εἰς τὸν τίμαιον ὑπομνημάτων.

Α ΛΛΑ ΠΥΡΟΣ, ἢ τοιούτου τινὸς παρουσία ἐν τῷ διαφανεῖ.

Τ ὸ μὲν τοιούτου τινὸς κατὰ μόνον ἀκουστέον τὸ φωτιστικὸν, τὴν δὲ παρουσίαν οὐ τοπικὴν, ἀλλὰ τελειωτικὴν τοῦ δεχομένου, κατὰ τὴν δραστήριον τοῦ φωτίζοντος ἐνέργειαν, οὐκ εἰς πάθος ἀποτελευτῶσαν ἀλλ᾽ εἰς ἐνέργειαν.

Ο Υ ΔΕ ΓΑΡ δύο σώματα ἅμα δυνατὸν ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι.

Ο μολογημένως τὰ σῦλα. πῶς οὖν ἐν τῷ ἀέρι τὸ πύρειον φῶς. οὐ δὲ γὰρ κατακερματιζόμενα διὰ τῶν πόρων ἀλλήλων δίεισιν, ὡς ὁ πρόκλος ὑποτίθεται. καὶ ὅτι καὶ ὅλος πεφωτισμένος ὁρᾶται ὁ ἀὴρ δι᾽ ὅλου ἑαυτοῦ. καὶ ὅτι οὐκ ἂν τοῦ φωτὸς ἐσώζετο πρὸς τὸ αἴτιον ἑαυτοῦ συνέχεια. καὶ ὅτι οὐ κατὰ πᾶν ἂν ἑαυτοῦ μόριον τὸ φωτίζον ἐνήργει, παρεμποδιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀντιτυποῦντος. οὔτ᾽ ἂν ἡ ὅλη αὐτοῦ ὑφ᾽ ἡμῶν ἐβλέπετο ἐπιφάνεια, ἀθρόως καὶ τῶν μεταξὺ ὥς φασιν ἀκτίνων διὰ τῶν πόρων τοῦ διαφανοῦς ἰουσῶν. τίς δ᾽ ἂν καὶ εἴη κατὰ φύσιν τοῦ φωτὸς κίνησις. σῶμα γὰρ ὂν ἕξει τινά. ἀλλ᾽ οὔτε ἡ κύκλῳ. μάλιστα γὰρ ἡ ἐπ᾽ εὐθείας αὐτῷ προσήκειν δοκεῖ. οὔτε μὴν ἡ ἐπ᾽ εὐθείας. ἐναντίαι γὰρ αἱ ἄνω καὶ αἱ κάτω. καὶ οὐκ ἄμφω τῷ αὐτῷ. τὸ δὲ φῶς καὶ ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς τὰ πλάγια ὁμοίως. πῶς γὰρ ἂν καὶ ἄχρονός τις εἴη κίνησις. εἴη γὰρ ἂν θᾶττον καὶ τῆς τοῦ ὅλου οὐρανοῦ, ἐν τέσσαρσιν ὥραις ἐκείνης τὴν ἑξάτωνον περιφερομένης, τοῦ δὲ ἄστρου φωτὸς ἅμα τῇ ἀνατολῇ ἀνεπαισθήτως ὡς ἂν αὐτοί φασιν, ἐπεὶ κατὰ ἀλήθειαν πανταχοῦ ὄντος.

Δ ΟΚΕΙ ΤΕ τὸ φῶς ἐναντίον εἶναι τῷ σκότει. ἔστι δὲ σκότος, στέρησις τῆς τοιαύτης ἕξεως ἐκ διαφανοῦς. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ἡ τούτου παρουσία τὸ φῶς ἐστι καὶ οὐκ ὀρθῶς ἐμπεδοκλῆς, οὐδ᾽ εἴ τις ἄλλος οὕτως εἴρηκεν, ὡς φερομένου τοῦ φωτὸς καὶ γιγνομένου ποτὲ μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ περιέχοντος, ἡμᾶς δὲ λανθάνοντος. τοῦτο γάρ ἐστι καὶ παρὰ τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀλήθειαν καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα. ἐν μικρῷ μὲν γὰρ διαστήματι, λάθοι ἄν. ἀπ᾽ ἀνατολῆς δὲ ἐπὶ δυσμὰς, τὸ λανθάνειν, μέγα λίαν τὸ αἴτημα. ἔστι δὲ χρώματος μὲν δεκτικὸν τὸ ἄχρουν. ψόφου δὲ, τὸ ἄψοφον. ἄχρουν δὲ ἐστι τὸ διαφανὲς, καὶ τὸ ἀόρατον ἢ τὸ μόλις ὁρώμενον. οἷον δοκεῖ τὸ σκοτεινόν. τοιοῦτον δὲ τὸ διαφανὲς μὲν, ἀλλ᾽ οὐχ ὅταν ᾖ ἐντελεχείᾳ διαφανὲς, ἀλλ᾽ ὅταν δυνάμει.

Κ αὶ τοῦτο τείνει πρὸς τὴν φύσιν ἐμφῆναι τοῦ φωτὸς, οὐ σωματικὴν οὖσαν, ἀλλ᾽ ἐν τελειότητι τὸ εἶναι ἔχουσαν. ἐν ἀπουσίᾳ μὲν γὰρ καὶ στερήσει ὁ σκότος, ἀλλ᾽ οὐ σώματος. οὔτε γὰρ ἐλάττον κατεῖχε τόπον ὁ σκοτισθεὶς ἀὴρ, οὔτε μανώτερος γεγονὼς φαίνεται, οὔτ᾽ ἂν ἀθρόα ἐν τῇ κατὰ λύσει τοῦ ἡλίου ἢ ἐν τῇ κατασβέσει τοῦ πυρὸς, ἐγένετο σώματος τοπικὴ μετάστασις. ἀλλ᾽ ὡς ὁ σκότος φωτός ἐστι στέρησις, ὃ δὴ ἕξιν καλεῖ ὡς τελειότητα τοῦ μετέχοντος, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ φωτίζοντος, οὕτω τὸ φῶς ἡ τούτου παρουσία ἐστί. παρουσία μὲν ἡ ἕξις καὶ τελειότης λεγομένη. τούτου δὲ τοῦ πυρὸς ἢ τινὸς τοιούτου. πρὸς γὰρ ἐκεῖνο ἀποδέδοται. διότι κατὰ τὴν δραστήριον αὐτοῦ πρόεισιν ἐνέργειαν. εἰπὼν δὲ τὸ φῶς οἷον χρῶμα εἶναι τοῦ διαφανοῦς, αὐτὸ καθ᾽ αὑτὸ ἄχρουν εἶναι λέγει τὸ διαφανές. οὕτω γὰρ ἂν καὶ δέχοιτο καλῶς τὸ ἐπίκτητον οἷον χρῶμα, οὐ παραποδίζοντος τοῦ οἰκείου τῷ ἐπεισιόντι. οὐ μόνον δὲ ἄχρουν, ἀλλὰ καὶ ἀόρατον ἢ μόλις ὁρώμενον εἶναι λέγει τὸ διαφανὲς χωρὶς φωτός. ὅτι καὶ σκοτεινὸν αὐτὸ φαμέν. ἀόρατον μὲν ὑπάρχον ὡς κατ᾽ ἐπιβολὴν οὐχ ὁρώμενον. ἐπεὶ δὲ ὅλως ὅτι σκότος ἡ ὄψις ἐστὶν ἡ κρίνουσα, ὥσπερ καὶ πᾶσα αἴσθησις τὴν στέρησιν τοῦ οἰκείου αἰσθητοῦ, οὐ τῷ ὁρᾶν τι τὸ σκότος ἡ ὄψις κρίνουσα, ἀλλ᾽ αὐτῷ τῷ μὴ ὁρᾶν ἐν τῷ πειρᾶσθαι.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ὁρᾶν συναισθανομένη αὐτοῦ, διὰ τοῦτο μόλις ὁρώμενον, καὶ τοῦτο ἴδιον τοῦ ἄνευ φωτὸς διαφανοῦς τὸ ὁπωσοῦν ὁρᾶσθαι, εἰ καὶ μὴ κατ᾽ ἐπιβολήν. ὡς τά γε χρώματα ἀόρατα μὲν καὶ αὐτὰ χωρὶς φωτός. ἀλλ᾽ οὐδὲ πειρωμένοις ὁρᾶν παρέχεται ὁποιανοῦν ἑαυτῆς συναίσθησιν.

Ἡ ΓΑ'Ρ αὐτὴ φύσις, ὁτὲ μὲν σκότος, ὁτὲ δὲ φῶς ἐστιν.

Ἡ αὐτὴ μὲν φύσις ἡ τοῦ διαφανοῦς. ἔστι δὲ ὁτὲ μὲν σκότος, ὁτὲ δὲ φῶς, ὡς δεκτικὴ παρὰ μέρος ἑκατέρου.

ΟΥ' ΠΑ'ΝΤΑ δὲ ὁρατὰ ἐν φωτί ἐστιν, ἀλλὰ μόνον ἑκάστου τὸ οἰκεῖον χρῶμα. ἔνια γὰρ ἐν μὲν τῷ φωτὶ οὐχ ὁρᾶται. ἐν δὲ τῷ σκότει ποιεῖ αἴσθησιν, οἷον τὰ πυρώδη φαινόμενα καὶ λάμποντα. ἀνώνυμα δέ ἐστιν ταῦτα, ἑνὶ ὀνόματι. οἷον μύκης. κέρας. κεφαλαὶ ἰχθύων καὶ λεπίδες, καὶ ὀφθαλμοί. ἀλλ᾽ οὐδενὸς ὁρᾶται τούτων, τὸ οἰκεῖον χρῶμα.

Ταῦτ᾽ λαμπρὰ μὲν, οὐχ οἷα δὲ καὶ φῶς ἐκπέμπειν, ἅπερ ἀνώνυμα ἔλεγεν, ἐν σκότει ὁρᾶται. ἀλλὰ πῶς μόνον τὸ οἰκεῖον ἑκάστου χρῶμα ἐν φωτὶ ὁρᾶσθαι λέγειν. καίτοι καὶ τὸ διαφανὲς φωτισθὲν ὁρᾶται. ἢ τὸ διαφανὲς οὐχ ὡς ἐν ἄλλῳ ἄλλο ὁρᾶται τῷ φωτί, καθάπερ τὸ χρῶμα. κατ᾽ αὐτὸ δὲ τὸ φῶς ἐντελέχειαν ὂν τοῦ διαφανοῦς. εἰρηκὼς δὲ ὅπως καὶ τὸ διαφανὲς ὁρᾶται, ὅταν ᾖ ἐντελεχείᾳ διαφανές, καὶ ὅπως τὰ χρώματα, ἐφεξῆς καὶ τὰ ἐν σκότει ὁρώμενα παραδίδωσιν. οἷον τὰ πυρώδη φησὶ καὶ λάμποντα. οὐχ ὥστε φῶς ποιεῖν. οὐκέτι γὰρ ἂν ἐν σκότει ὁρῷτο. ἀλλ᾽ ὡς ἄνθρακες καὶ νέφη ἐρυθρὰ καὶ αἱ πυγολαμπίδες, καὶ ὅσα ἄλλα ἄνευ τοῦ φῶς ἀφιέναι ἐν σκότει διαλάμπει. ὧν οὐδενὸς οὐδὲ τὸ οἰκεῖον ὁρᾶται χρῶμα. μόνον δὲ τὸ λαμπρόν. ἐπειδὴ καὶ τὸ τούτων χρῶμα ἐν φωτὶ ὁρᾶται. λάμπει δὲ ταῦτα ἄνευ φωτός.

ΔΙ' Η'Ν ΜΕ'Ν οὖν αἰτίαν ταῦτα, ὁρᾶται ἄλλος λόγος. νῦν δὲ ἐπὶ τοσοῦτον φανερόν ἐστιν, ὅτι τὸ μὲν ἐν φωτὶ ὁρώμενον, χρῶμα, διὸ καὶ οὐχ ὁρᾶται ἄνευ φωτός.

Αὐτὸς μὲν οὐ προστίθησι νῦν τὴν αἰτίαν. δήλη δέ, διὰ γὰρ τὸ προηγουμένως ὁρατὸν εἶναι τὸ φῶς, καὶ τὸ τοῦ φωτὸς ἀποδοτικὸν λαμπρόν. τὸ μὲν οὖν οὕτω λαμπρόν, καὶ αὐτό ἐστιν ὁρατόν, καὶ διὰ τοῦ φωτὸς καὶ τῷ διαφανεῖ καὶ τοῖς ἐν φωτὶ ὁρωμένοις, αἴτιον τοῦ ὁρᾶσθαι γίνεται. τὰ δὲ μὴ τοιαύτην ἔχοντα τὴν λαμπρότητα ὡς δύνασθαι ἀποδιδόναι φῶς, ἄλλοις μὲν τοῦ ὁρᾶσθαι οὐ γίνεται, αἴτια. αὐτὰ δὲ διὰ τὴν λαμπρότητα ὁρᾶται καὶ ἐν σκότει μόνῳ. διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ φωτὸς καταλαμπόμενα, τὴν οἰκείαν μὴ ἐκφαίνειν λαμπρότητα. ὡς προηγουμένως μὲν ὁρᾶσθαι τὸ καὶ φωτὸς αἴτιον λαμπρόν. δευτέρως δὲ τὸ φῶς καὶ τὰ ἐντελεχείᾳ διαφανῆ. καὶ τρίτως τὰ κεχρωσμένα. καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ φωτὸς τελειούμενα, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸ συγγένειαν. εἴτε φῶτα ἄττα καὶ τὰ χρώματα κατὰ Πλάτωνα ὄντα, εἴτε πέρατα τοῦ ὡρισμένου ὑπάρχοντα διαφανοῦς. ἐπὶ δὴ τούτοις ἄλλως τὰ ἐν σκότει ὁρώμενα. καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἄλλον τρόπον αὐτὸ τὸ σκότος. συμπεραινόμενος δὲ τὰ περὶ χρώματος παραδεδομένα, γράφει καὶ τάδε.

ΤΟΥ͂ΤΟ γὰρ ἦν αὐτῷ τὸ χρώματι εἶναι. τὸ, κινητικῷ εἶναι τοῦ κατ᾽ ἐνέργειαν διαφανοῦς. ἡ δὲ ἐντελέχεια τοῦ διαφανοῦς, φῶς ἐστι. σημεῖον δὲ τούτου φανερόν. ἐὰν γάρ τις θῇ, τὸ ἔχον χρῶμα ἐπ᾽ αὐτὴν τὴν ὄψιν, οὐκ ὄψεται.

Ὡς ὁρατῷ δηλαδή, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς χρώματι. ἁπλῶς δὲ ὁρατῷ τῷ χρώματι. καὶ τοῦτο ὅταν καὶ αὐτὸ ὑπὸ φωτὸς τελειῶται. ἐπεὶ τὸ ἐν σκότει κείμενον, τὸν ἔξωθεν πεφωτισμένον οὐ κινεῖ ἀέρα. τὸ δὲ φωτισθὲν κινεῖ οὐ παθητικῶς, ἀλλ᾽ ὡς καὶ τὸ φωτίζον κατ᾽ ἐνέργειαν. καὶ γὰρ τὸ χρῶμα τελειωθὲν τῷ φωτί, ἐνεργεῖ καὶ αὐτὸ εἰς τὸ ἐνεργείᾳ διαφανές, οὐ κατὰ πάθος ἀλλὰ κατ᾽ ἐντελέχειαν, οἷον φωτοειδῆ τινα ἐνδιδὸν αὐτῷ ἐνέργειαν. ἐνδίδωσι δὲ καθ᾽ αὑτὸ τελεωθὲν ὑπὸ τοῦ φωτός. καὶ τελειωθέντι τῷ διαφανεῖ, ὡς διὰ μέσου τοῦ ἐνεργείᾳ διαφανοῦς τὴν ὄψιν, ἀλλ᾽ οὐ πρώτως κινεῖν. διὰ τὸ συνεργεῖν καὶ τὸ διαφανὲς πρὸς τὴν τῆς ὄψεως κίνησιν, ὑπὸ τοῦ ὁρωμένου χρώματος, καθάπερ καὶ ὁ μοχλὸς πρὸς τὴν τοῦ λίθου ὑπὸ τῆς χειρὸς κίνησιν. καὶ τούτου σημεῖον τὸ ἐπιτεθὲν αὐτῇ τῇ ὄψει τὸ κεχρωσμένον μὴ ὁρᾶσθαι, ὡς ἄνευ τοῦ διαφανοῦς μὴ οἷόν τε ὂν κινεῖν τὴν ὄψιν.

Α'ΛΛΑ' ΤΟ' μὲν χρῶμα, κινεῖ τὸ διαφανές. οἷον τὸν ἀέρα. ὑπὸ τούτου δὲ συνεχοῦς ὄντος, κινεῖται τὸ αἰσθητήριον. οὐ γὰρ καλῶς τοῦτο λέγει Δημόκριτος οἰόμενος, εἰ γένοιτο κενὸν τὸ μεταξύ, ὁρᾶσθαι ἂν ἀκριβῶς, καὶ εἰ μύρμηξ ἐν τῷ οὐρανῷ εἴη. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀδύνατον. πάσχοντος γὰρ τοῦ αἰσθητικοῦ γίνεται τὸ ὁρᾶν. ὑπ᾽ αὐτοῦ μὲν οὖν τοῦ ὁρωμένου χρώματος, ἀδύνατον. λείπεται δὲ ὑπὸ τοῦ μεταξύ. ὥστ᾽ ἀναγκαῖόν τι εἶναι μεταξύ.

Κινεῖται μὲν ὑπὸ τοῦ χρώματος τὸ διαφανές, ὡς μεταλαμβάνον τῆς ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐνεργείας. καὶ κινεῖ τὸ αἰσθητήριον, ὡς μεταδοτικὸν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς καθ᾽ αὑτὸ ἄνευ τοῦ σώματος ἐνεργοῦν καὶ κινοῦν τὴν ὄψιν, καθάπερ ὁ θερμανθεὶς σίδηρος καὶ μὴ παρόντος ἔτι τοῦ θερμάναντος πυρός, ἀλλ᾽ ὡς διαβιβάζοντος τὴν ἐνέργειαν τοῦ χρώματος. καθάπερ ὁ μοχλὸς τὸν λίθον ὑπὸ τῆς χειρὸς κινούμενος. δι᾽ ὃ καὶ τὸ διαφανὲς ἀποστάντος τοῦ χρώματος, οὐκέτι κατ᾽ ἐκεῖνο κινεῖ.

τὴν ὄψιν. εἰ δὲ καθ' αὑτὸ ἐκίνει τὴν ὄψιν τὸ διαφανές, αὐτοῦ ἐχρῆν εἶναι τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' οὐ τοῦ κεχρωσμένου. νῦν δὲ ἐκείνου καὶ τοῦ μεταξὺ διαστήματος ἀντιλαμβανόμεθα. καὶ σαφέστερόν μοι ταῦτα ἐν τῇ ἐπιτομῇ τῶν Θεοφράστου φυσικῶν διώρισται. ἀλλὰ νῦν τὸ Ἀριστοτελικὸν ἔτι ἐφ' ἓν καθιστάντες, τὸ μὲν χρῶμα φαμὲν κινεῖν τὸ διαφανὲς προσεχῶς. ὑπὸ δὲ τούτου συνεχοῦς ὄντος φησίν, οὐ τῇ ὄψει μόνον ἀλλὰ καὶ τῷ χρώματι. ἵνα διὰ τῆς συνεχείας τὴν προσεχῆ καθ' ἑκάτερον πέρας δηλώσῃ κίνησιν. κινεῖται δὲ ὑπ' αὐτοῦ τὸ αἰσθητήριον οὐ μὴν τοῦ μεταξὺ ὡς πεφωτισμένου ἀντιλαμβανόμεθα, ὡς καθ' αὑτὸ κινοῦντος. τὰ δὲ λαμπρὰ ἢ τὰ χρώματα δι' αὐτοῦ ὁρῶμεν, οὐ καθ' ἑαυτὸ κινοῦντος τὴν ὄψιν. ἀλλ' οὕτως ὑπὸ τούτου ὡς συνεργοῦντος τῷ ὁρατῷ, καὶ ὡς διαβιβάζοντος τὴν ἐνέργειαν ἐκείνου. καὶ ὅτε ἐπάγει μετὰ τὴν πρὸς Δημόκριτον ἀντίρρησιν, ὑπ' αὐτοῦ μὲν τοῦ ὁρωμένου χρώματος ἀδύνατον, λείπεται δὲ ὑπὸ τοῦ μεταξύ, προσυπακουστέον τὸ προσεχῶς. ἐπεὶ ὑπὸ χρώματος κινεῖται τὸ αἰσθητήριον, τῷ διαφανεῖ ἐποχουμένην τὴν εἰς τὸ αἰσθητήριον ἐνδιδόντος ἐνέργειαν, χωριστῶς καὶ ἀμιγῶς τῷ μεταξὺ ἐποχουμένην. δι' ὃ καὶ ἀθρόως πάρεστι. καὶ ὁμοῦ ὅλη, καὶ αἱ τῶν διαφόρων χρωμάτων ἐν ταυτῷ. ἀλλὰ διατί ἀδύνατον τὸ αἰσθητικὸν ὑπ' αὐτοῦ κινηθῆναι τοῦ ὁρωμένου χρώματος προσεχῶς. ἢ ὅτι φωτὸς δεῖ καὶ τῷ ὁρῶντι πρὸς τὴν τῶν χρωμάτων ἀντίληψιν, καὶ τῷ χρώματι πρὸς τὸ κινεῖν τὴν ὄψιν. ἐμπεριέχεσθαι οὖν ἄμφω δεῖ τῷ φωτί. δι' ὃ καὶ μεταξὺ εἶναι τὸ ἐνεργείᾳ δεῖν διαφανές, ὡς ἑκάτερον ὑπ' αὐτοῦ τελειοῦσθαι. ὅθεν οὐ πάνυ ἁπλῶς ἀπαγορεύει τὸ ὁρώμενον ἐπιτεθὲν τῇ ὄψει ὁρᾶσθαι. ἀλλὰ τὸ ἔχον χρῶμα. τὸ γὰρ λαμπρὸν βλέποιτο ἄν. εἰ μὴ διὰ τὸ ἀσύμμετρον ἐκπλήσσοι αὐτήν.

ΚΕΝΟΥ δὲ γινομένου, οὐχ ὅτι ἀκριβῶς, ἀλλ' ὅλως οὐδὲν ὀφθήσεται. δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν τὸ χρῶμα ἀναγκαῖον ἐν φωτὶ ὁρᾶσθαι, εἴρηται.

Τῶν γὰρ κενῷ μεταξὺ διαλαμβανομένων δηλαδή. οὐχὶ τὸ κεχρωσμένον μόνον ἀλλ' ὅλως οὐδέν. ἐπειδὴ γὰρ φῶς ἐστιν ἡ τοῦ διαφανοῦς ἐντελέχεια, οὐδ' ἂν τὸ μεταξὺ ὁρῷτο. διαφανὲς γάρ ἐστι. δεῖ ἐνεργείᾳ τὸ μεταξὺ ὁρώμενον. ἀλλ' οὐδὲ τὸ κεχρωσμένον. ὅτι μὴ ἔστι τὸ καταλάμπον τήν τε ὄψιν καὶ τὸ χρῶμα ἐντελεχείᾳ διαφανές, κενοῦ ὄντος τοῦ μεταξύ. ἀλλ' οὐδέ τι τῶν λαμπρῶν. καὶ γὰρ ἡ τούτων ἀφεστώτων ἐνέργεια, τῷ μεταξὺ διαφανεῖ ὄντι ἢ δυνάμει ἢ ἐντελεχείᾳ διαβιβάζεται.

ΠΥΡ ΔΕ ἐν ἀμφοῖν ὁρᾶται καὶ ἐν σκότει. καὶ ἐν φωτί. καὶ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης. τὸ γὰρ διαφανές, ὑπὸ τούτου γίνεται διαφανές.

Τὰ μὲν γὰρ ἀμυδρῶς ἔχοντα τὸ λαμπρὸν καὶ οὐχ οἷα φωτίζειν, ἐν μόνῳ σκότῳ τὸ δυνάμει διαφανὲς κινοῦντα, οὐχ ὥστε φωτίζειν, ἀλλὰ τοσοῦτον, ὡς ὁρᾶσθαι δι' αὐτοῦ, ταύτῃ τῶν χρωμάτων πλεονεκτοῦντα, τῷ ἄνευ φωτὸς κινεῖν τὸ διαφανές, διὰ δὲ τὸ ἀμυδρὸν τῆς λαμπρότητος οὐκέτι ἐν φωτὶ ὁρᾶται. οὐ τῶν λαμπρῶν οἶμαι μὴ ἐνεργούντων εἰς τὸ πεφωτισμένον διαφανές. ἀλλὰ τῆς ὄψεως διὰ τὸ ὑπὸ πλείονος φωτὸς ἐπιγινόμενον πάθος, οὐκέτι τὸ ἀμυδρὸν ἰσχυούσης ὁρᾶν. τὸ δὲ πῦρ διὰ τὴν μείζονα λαμπρότητα. ὡς καὶ φωτὸς εἶναι ἀποτελεστικόν, ἐν φωτὶ ὁρᾶται, εἴτε ἐν ἡμερινῷ. καὶ ὅλως ἑτέρου ὄντος τοῦ φωτίζοντος, οὐ κωλυόμενον ἀπὸ συμμέτρου διαστήματος ὁρᾶσθαι. εἴτε ἐν τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποτελουμένῳ φωτί. ὡς ἐν νυκτὶ οἱ πλησίον ὄντες αὐτὸ θεῶνται. ἀλλὰ καὶ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ἀντιλαμβανόμενοι. πρὸς ὃ καὶ ἐπῆκται τό, καὶ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης τὸ ἐν φωτὶ ὁρᾶσθαι. ὅταν δηλαδή, ἐν τοῦτο γὰρ προσθετέον, ἐν τῷ οἰκείῳ βλέπηται φωτί. ἐπειδὴ τοιοῦτον τὸ πῦρ. οἷον εἰς τὸ ἐνεργείᾳ διαφανὲς τὸ δυνάμει ἄγειν καὶ αὐτό. ὁρᾶται δὲ καὶ ἐν σκότει τοῖς πόρρωθεν ἰοῦσιν ἐν νυκτὶ τὸ πῦρ. ἐπειδὴ ἢ παρεῖναι δεῖ τὸ κινοῦν τῷ κινουμένῳ. ἢ διακομίζεσθαι εἰς αὐτὸ τὴν τοῦ κινοῦντος ἐνέργειαν. οὐκ ἂν οὖν κενοῦ ὄντος τοῦ μεταξύ, τὸ μὲν κινοίη, τὸ δὲ κινοῖτο. οὔτε μόνη ἡ ἐπιτηδειότης πρὸς τὸ παθεῖν ἀρκέσει. ἐφιστάνει δὲ ὁ Ἀλέξανδρος τῷ Ἀριστοτέλει ὡς δοκοῦντι περὶ μόνων εἰρηκέναι τῶν ὁρατῶν. οὐκέτι δὲ καὶ περὶ τῆς ὁρατικῆς ἐνεργείας. περὶ ἧς προέκειτο λέγειν. καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς εἰρηκότος κινεῖσθαι τὴν ὁρατικὴν δύναμιν ὑπὸ τοῦ κατ' ἐνέργειαν διαφανοῦς, καὶ γινομένης ἐνεργείᾳ τοῦτο ὃ ἦν ὁρατόν. καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ τοῦ βιβλίου τούτου λέγειν αὐτὸ καθόλου περὶ πάσης αἰσθήσεως, ὡς δεκτικῆς τῶν αἰσθητῶν ἄνευ τῆς ὕλης. ταῦτα μὲν οὖν καλῶς. προσδιοριστέον δὲ ὅτι εἰ καὶ τῷ αἰσθητηρίῳ μετὰ πάθους ἡ ἐνέργεια, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ αἰσθητικῇ ζωῇ κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν ἡ τῶν αἰσθητῶν ἀνάληψις, οὐκ ἔξωθεν δεχομένη, ἀλλὰ λόγων προβολῇ κατὰ τὰ εἴδη τῶν αἰσθητῶν ἱσταμένη, οὐ πασχούσῃ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν, ἀλλ' ἐνεργούσῃ κατ' αὐτά, γνωστικῶς καὶ οὐχὶ ποιητικῶς.

Ὁ ΔΑΥΤΟΣ λόγος καὶ περὶ ψόφου καὶ ὀσμῆς ἐστιν. οὐθὲν γὰρ αὐτῶν ἁπτόμενον τοῦ αἰσθητηρίου ποιεῖ τὴν αἴσθησιν.

Ὁ αὐτὸς καθ' ὅσον ὡς εὐθὺς ἐπιφέρει, διὰ μέσου τινὸς ἔξωθεν καὶ ἐπὶ τούτων ἡ ἐνέργεια διαβιβάζεται.

ΑΛΛ' ΥΠΟ μὲν ὀσμῆς καὶ ψόφου, τὸ μεταξὺ κινεῖται, ὑπὸ δὲ τούτου, τῶν αἰσθητηρίων ἑκάτερον. ὅταν δὲ ἐπ' αὐτό τι ἐπιθῇ τὸ αἰσθητήριον τὸ ψοφοῦν ἢ τὸ ὄζον, οὐδεμίαν αἴσθησιν ποιήσει.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Εἴρηται ὅπως ἀπὸ τοῦ μεταξὺ, ὡς οὐ καθ' αὑτὸ κινοῦντος, ἀλλ' ὡς διαβιβάζοντος τὴν ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ποίησιν. διατί οὖν ἐπ' αὐτῶν τῶν αἰσθητηρίων κειμένων τῶν αἰσθητῶν οὐκ αἰσθανόμεθα. διὰ τὸ σύμμετρον ἴσως. ἢ καὶ ἐπειδὴ καὶ τοῦ δι' οὗ δεῖ. ὡς καὶ τοῦ μοχλοῦ ἔν γε τῇ τοῦ λίθου ἀπὸ τῆς χειρὸς κινήσει.

ΠΕΡΙ ΔΕ ἁφῆς καὶ γεύσεως, ἔχει μὲν ὁμοίως. οὐ φαίνεται δέ. δι' ἣν δ' αἰτίαν, ὕστερον ἔσται δῆλον.

Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων μεταξύ τι εἶναι βούλεται, οὐ φαίνεσθαι δὲ, ὅτι ἔνδοθεν οὐκ ἔξωθεν τὸ μέσον.

ΤΟ ΔΕ μεταξὺ ψόφου μὲν, ἀήρ.

Ὡς ἐναργέστερον ἔχων τὸ διηχὲς ὁ ἀὴρ, νῦν ἠξίωται μνήμης. ἐπεὶ καὶ τὸ ὕδωρ, εἰ καὶ ἧττον διαβιβαστικὸν τοῦ ψόφου ὡς ἐρεῖ.

ΟΣΜΗΣ δὲ ἀνώνυμον. κοινὸν γὰρ δή τι πάθος ἐπ' ἀέρος καὶ ὕδατός ἐστιν. ὥσπερ τὸ διαφανὲς χρώματι, οὕτω τῷ ἔχοντι ὀσμὴν ὃ ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχει τούτοις. φαίνεται γὰρ καὶ τὰ ἔνυδρα τῶν ζώων, ἔχειν αἴσθησιν ὀσμῆς. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν πεζῶν ὅσα ἀναπνεῖ, ἀδυνατεῖ ὀσμᾶσθαι, μὴ ἀναπνέοντα. ἡ δ' αἰτία καὶ περὶ τούτων ὕστερον λεχθήσεται.

Ὃ καλοῦσί τινες δίοσμον, τὸ τῆς ὀσμῆς διαβιβαστικὸν, ἀνάλογον ὂν τῷ διαφανεῖ. ὡς γὰρ ἐκεῖνο τῇ τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ χρώματος καὶ ὅλως τῶν ὁρωμένων ἐνεργείᾳ εἰδοποιεῖται, οὕτως τὸ διηχὲς μὲν πρὸς τὴν τῶν ἤχων ὑποδοχὴν, τὸ δὲ δίοσμον πρὸς τὴν τῶν ὀσμῶν ἐπιτήδειον. καὶ ἐν ἀέρι δὲ καὶ ἐν ὕδατι τὸ δίοσμον. ἐν δὲ τῷ, ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος, εἰ καὶ μὴ αὐτὰ παραδέδωκε πρὸς τὸν μὲν, δῆλον ὅμως τὸ αὐτὰ προσθησόμενον, τὸ, τὰ δὲ μὴ ἀναπνέοντα. διατί δὲ ταῦτα μὲν καὶ μὴ ἀναπνέοντα ὀσφραίνεται, τὰ δὲ ἀναπνέοντα οὐχὶ, ὕστερον ἐρεῖ τὴν αἰτίαν.

ΝΥΝ ΔΕ πρῶτον περὶ ψόφου καὶ ἀκοῆς διορίσωμεν. ἔστι δὲ διττὸς ὁ ψόφος. ὁ μὲν γὰρ ἐνέργειά τις. ὁ δὲ, δύναμις. τὰ μὲν γὰρ οὔ φαμεν ἔχειν ψόφον. οἷον, σπόγγον. ἔρια. τὰ δ' ἔχειν, οἷον χαλκὸς, καὶ ὅσα στερεὰ καὶ λεῖα. ὅτι δύναται ψοφῆσαι. ἐκείνου δ' ἐστὶν αὐτοῦ μεταξὺ καὶ τῆς ἀκοῆς, ἐμποιῆσαι ψόφον ἐνεργείᾳ.

Ἐπειδὴ μετὰ τὴν ὄψιν τελεωτέρα τῶν ἄλλων ἥδε πορρωτέρω ἐκτεινομένη. ἔστι δὲ διττὸς ὁ ψόφος, ὁ μὲν γὰρ ἐνέργειά τις, ὁ δὲ δυνάμει. τὸ δὲ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ ποτὲ μὲν πρὸς τὸ εἶναι τῶν ὑποκειμένων λέγεται, ποτὲ δὲ οὐχ ὡς ὄντων ἀλλ' ὡς αἰσθητῶν. ὁ μὲν γὰρ ἤδη λευκὸς κηρὸς ἐνεργείᾳ ὢν λευκὸς, δυνάμει ἐστὶν ἐνίοτε ὁρατός. ὁ δὲ ἔτι ξανθὸς καὶ λευκὸς ἐστὶ δυνάμει, ὁ δὲ καὶ ὢν λευκὸς καὶ ὁρώμενος κατ' ἄμφω ἐστὶν ἐνεργείᾳ. οὕτω δὴ καὶ ψόφος ὁ μέν τις δυνάμει ἐστὶ καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο ψόφος. ὅταν ᾖ στερεὰ καὶ λεῖα τὰ ὑποκείμενα, καὶ οἷα ψοφεῖν. ὡς ἐπὶ τῶν μὴ τοιούτων οὐ δὲ δυνάμει. ὁ δὲ ἐνεργείᾳ ὁ ἤδη γινόμενος, κἂν μηδεὶς ἀκούῃ, ψόφος ὢν ἐνεργείᾳ. δυνάμει δὲ ὡς ἀκουστός. ὡς ὅταν γε ἐπακούηται, ἐνεργείᾳ ὢν καὶ αἰσθητός. καὶ περὶ τοῦ κατ' ἄμφω ἐνεργείᾳ εἴρηται τὸ, ἐκεῖνο δέ ἐστιν αὐτοῦ μεταξὺ καὶ τῆς ἀκοῆς ἐμποιῆσαι ψόφον ἐνεργείᾳ.

ΓΙΝΕΤΑΙ δὲ, ὁ κατ' ἐνέργειαν ψόφος, ἀεί τινος πρός τι καὶ ἔν τινι. πληγὴ γάρ ἐστιν ἡ ποιοῦσα. διὸ καὶ ἀδύνατον ἑνὸς ὄντος, γενέσθαι ψόφον. ἕτερον γὰρ τὸ τύπτον, καὶ τὸ τυπτόμενον. ὥστε τὸ ψοφοῦν, πρός τι ψοφεῖ.

Τινὸς μὲν τοῦ πλήττοντος. πρός τι δὲ τὸ πληττόμενον. ἔν τινι δὲ τῷ διηχεῖ, τῷ τὴν ἐκ τῆς πληγῆς ἐνέργειαν δεχομένῳ καὶ διαβιβάζοντι. ὅταν καὶ ἄμφω στερεὰ ᾖ, ἢ θάτερον τῶν προσπιπτόντων ἀλλήλοις. καὶ μᾶλλον ἐὰν καὶ λεῖα καὶ σφοδρὰ καὶ ταχεῖα γένηται ἡ πρόσπτωσις. καὶ τὸ μεταξὺ δέχεσθαι ἱκανὸν ᾖ, καὶ διαβιβάζειν τὴν ἀποδεδομένην δι' αὐτῶν ἐνέργειαν. δι' ὃ οὔτε ἐν κενῷ ἂν γένοιτο. ἐπειδὴ σῶμα εἶναι δεῖ τὸ διαβιβαζόμενον. οὔτε τῷ μὴ διηχοῦντι.

ΠΛΗΓΗ δ' οὐ γίνεται ἄνευ φορᾶς. ὥσπερ δ' εἴπομεν, οὐ τῶν τυχόντων πληγὴ ὁ ψόφος. οὐθένα γὰρ ψόφον ποιεῖ ἔρια ἂν πληγῇ ἢ πληγέντα.

Δεῖ γὰρ τὸ πλῆσσον ἐστερρῶσθαι προσελθεῖν τε καὶ προσπταῖσαι τῷ πλησσομένῳ. ὡς εἶναι τοῦ μέλλοντος πλήσσειν καὶ πλήσσεσθαι μεταξύ τι σῶμα. ἐπειδὴ μὴ ἔστι τι κενόν. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐν ᾧ ὁ ψόφος. ὅταν ᾖ διηχὲς, καὶ ἀθρόως ἐναπολειφθὲν, διὰ τὴν ταχυτῆτα τῆς φορᾶς ἄθρυπτον μείνῃ. τό τε γὰρ δέχεται τὴν ἐκ τῆς πληγῆς ἐνέργειαν.

ΑΛΛΑ χαλκὸς, καὶ ὅσα λεῖα καὶ κοῖλα. ὁ μὲν χαλκὸς, ὅτι λεῖος. τὰ δὲ κοῖλα, τῇ ἀνακλάσει, πολλὰς ποιεῖ πληγὰς μετὰ τὴν πρώτην, ἀδυνατοῦντος ἐξελθεῖν τοῦ κινηθέντος.

Οὐ τὰ ἠχητικὰ ἁπλῶς, ἀλλὰ τὰ εὔηχα νῦν παραδίδωσιν. ἅπερ στερεά τε εἶναι δεῖ. ὡς καὶ τὸ τοῦ χαλκοῦ δηλοῖ παράδειγμα. καὶ λεῖα. διὰ τὸ τὸν ἀπολαμβανόμενον μεταξὺ ἀέρα, κατὰ μίαν ἐπιφάνειαν προσπίπτοντα τὴν ἠχητικὴν, ἄθρυπτον τηρεῖσθαι, καὶ ἐν ἑνὶ τῷ ὅλῳ τὴν ἐνέργειαν δέχεσθαι. τὰ δὲ κοῖλα διὰ τὸ πλεονάκις γίνεσθαι τὴν πληγὴν τοῦ ἐναπολαμβανομένου ἀέρος, διὰ τὴν τοῦ πλήξαντος ὀξεῖαν φορὰν, μείναντός τε ἀθρύπτου, καὶ σφοδρῶς κινηθέντος, καὶ ἐνειλουμένου τε τοῖς κοίλοις, καὶ πολλάκις αὐτὰ πλήσσοντος διὰ τὸ δυσδιεξόδευτον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἜΤΙ ἈΚΟΎΕΤΑΙ ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι, ἀλλ' ἧττον. οὐκ ἔστι δὲ ψόφου κύριος ὁ ἀήρ, οὐδὲ τὸ ὕδωρ.

Τὸ μὲν ταῖς μήνιγξιν ἐναπειλημμένον τῆς ἀκοῆς ὄργανον ἀήρ. τὸ δὲ ἔξωθεν διαβιβαστικὸν τοῦ ἤχου σῶμα, οὐ μόνον ἀὴρ ἀλλὰ καὶ ὕδωρ. εἰ καὶ ἧττον ἀέρος. ὡς καὶ παχυμερέστερον καὶ ὡς ἐμφράττον τοὺς τῆς ἀκοῆς πόρους. οὐκ ἔστι δὲ ψόφου κύριος ἀὴρ οὐδὲ τὸ ὕδωρ. ὡς γὰρ δεκτικὰ τὰ μέσα αἴτια τοῦ ψόφου, οὐχ ὡς ποιητικά. κύρια δὲ ταῦτα. τὰ γὰρ δεκτικὰ ὑλικά. εἰ μὴ ἄρα ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἀὴρ ὑπὸ μάστιγος ἢ ῥάβδου πληττόμενος ψοφεῖ. ὅτε καὶ δύο ἀναδέχεται λόγους, τόν τε ὑφ' οὗ ὁ ψόφος, καὶ τὸν ἐν ᾧ. καὶ ἔστι κύριος ὡς ὑφ' οὗ. ἀλλ' οὐχ ὡς δεκτικός. ὡς δὲ περὶ δεκτικῶν εἴρηται τὸ μὴ εἶναι κύρια.

ἈΛΛᾺ ΔΕῖ στερεῶν πληγὴν γίνεσθαι πρὸς ἄλληλα, καὶ πρὸς τὸν ἀέρα. τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν ὑπομένῃ πληγεὶς ὁ ἀήρ, καὶ μὴ διαχυθῇ. διὸ ἐὰν ταχέως καὶ σφοδρῶς πληγῇ, ψοφεῖ. δεῖ γὰρ φθάσαι τὴν κίνησιν τοῦ ῥαπίζοντος τὴν θρύψιν τοῦ ἀέρος, ὥσπερ ἂν εἰ σωρὸν ἢ ὁρμαθὸν ψάμμου τύπτοι τις φερόμενον ταχύ.

Διχῶς οἶμαι τὸ ῥητὸν νοητέον. καὶ γὰρ δύο στερεῶν πληττόντων ἄλληλα, καὶ τὸν μεταξὺ ἐν τῇ φορᾷ ἀπολαμβανόμενον ἀέρα, εἰ μέλλοι γίνεσθαι ἦχος, πληγῆναι ἀναγκαῖον καὶ ὑπομεῖναι καὶ μὴ διαχυθῆναι. διὰ τὴν ταχυτῆτα καὶ σφοδρότητα τῆς πληγῆς, νικησάσης τῆς τοῦ ῥαπίζοντος κινήσεως τὴν τοῦ ἀέρος θρύψιν. ὡς ἐπὶ τῆς τῶν πεπληρωμένων ἐκπωμάτων ταχείας περιφορᾶς, μὴ ἐκχεομένου τοῦ ἐν αὐτοῖς ὑγροῦ, καὶ τοῦ στομίου πολλάκις κάτω γινομένου, νικώσης τῆς ἐν τῇ περιφορᾷ ταχυτῆτος τὴν τοῦ ὑγροῦ ἔκχυσιν. καὶ ὡς αὐτὸς ἔφη ἐπὶ τυπτομένου σωροῦ, οἷον σίτου κειμένου καὶ ἄλλου τινὸς ὁμοίου. ἢ φερομένου ὁρμαθοῦ ἄμμου ἢ σίτου. ἐὰν πρὸς τῷ σφοδρῷ καὶ τὸ ταχὺ ἡ τύψις ἔχῃ. καὶ διὰ τοῦτο νικήσῃ τὸν σκορπισμὸν τῶν τέως ἐν ἀλλήλοις ὄντων ψαμμίων. σκορπίζει μὲν γὰρ αὐτὰ ἡ πληγή. ἡ δὲ σφοδρὰ καὶ ταχεῖα, διὰ μὲν τὴν ταχυτῆτα φθάνει τὸν σκορπισμόν. καὶ ὡς ἓν τῷ σωρῷ ἢ τῷ ὁρμαθῷ προσπίπτει. διὰ δὲ τὸ σφοδρὸν τὸν ἦχον ἀποδίδωσιν. οὕτω τε οὖν τὸ προκείμενον νοητέον ῥητόν, ὡς ἅμα τῶν στερεῶν ἄλληλα καὶ τὸν μεταξὺ πληττόντων ἀέρα. καὶ ἔτι ὡς ἰδίᾳ ποτὲ μὲν τῶν στερεῶν ἄλληλα πληττόντων, ποτὲ δὲ τῶν στερεῶν τὸν ἀέρα. ὡς ἡ ὑπὸ τῆς μάστιγος τοῦ ἀέρος πληγή, ὑπομείναντος καὶ μὴ διαχυθέντος. καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως τοῖς εἰρημένοις.

ἨΧῺ ΔῈ γίνεται ὅταν ἀπὸ τοῦ ἀέρος ἑνὸς γινομένου διὰ τὸ ἀγγεῖον τὸ διορίσαν καὶ κωλῦσαν θρυφθῆναι, πάλιν ὁ ἀὴρ ἀπωσθῇ, ὥσπερ σφαῖρα.

Δοκεῖ μὲν ὁ Ἀριστοτέλης ἐπὶ τῆς ἠχοῦς λέγειν τὸν ἐξ ἀρχῆς πληγέντα ἀέρα, φερόμενον μέχρι τινὸς στερεοῦ λείου τε καὶ κοίλου, καὶ οἷον ἀγγείου γινομένου διὰ τὴν κοιλότητα, μείναντα ἕνα καὶ ἄθρυπτον, καὶ ἀθρόως προσπεσόντα τῷ λείῳ καὶ κοίλῳ στερεῷ, εἰς τοὐπίσω ὥσπερ σφαῖραν ἀνακλασθέντα ἐκεῖθεν φέρεσθαι. καὶ τοῦτο εἶναι τὴν ἠχώ. ἀξιοῖ δὲ οἶμαι καλῶς ὁ Ἀλέξανδρος ὑπολαμβάνειν γίνεσθαι τὴν ἠχώ, μήτε ὡς αὐτοῦ τοῦ πρώτου πληγέντος ἀέρος φερομένου μέχρι τοῦ ἀγγείου. μήτε πάλιν ἀπὸ τοῦ ἀγγείου αὐτοῦ τούτου ἀνακλωμένου μέχρι τοῦ πλήξαντος. τοῦτο μὲν οὖν ὀρθῶς ἀξιοῖ. οὔτε γὰρ εὔλογον ταχεῖαν οὕτω γίνεσθαι διὰ πληγὴν τὴν τοῦ ἀέρος φοράν. καὶ δεῖ ὡς ἐπὶ τῶν ῥιπτουμένων ἠξίωται παρεῖναι ἀεὶ τῷ κινουμένῳ τὸ κινοῦν. ἀλλ' ἐκεῖνο σκεπτέον εἰ καλῶς δοκιμάζει. γράφει δὲ ὧδε.

» ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος ἀὴρ πληγείς, διὰ τὸ τάχος τῆς πληγῆς συνεχὴς καὶ ἀδιαίρετος μείνας, τὸν μετ'
» αὐτὸν σχηματίζει τῇ ὁμοίᾳ πληγῇ, ὡς αὐτὸς ὑπὸ τῆς πληγῆς ἐσχηματίσθη. οὗτος δὲ πάλιν τὸν μετ'
» αὐτόν. καὶ οὕτω κατὰ συνέχειαν μέχρι τοῦ ἀγγείου ἡ πρόοδος γίνεται. μέχρι γὰρ ἂν ἰσχυροτέρα ἡ δια-
» διδομένη πληγὴ τῆς θρύψεως τοῦ ἀέρος ᾖ, μέχρι τότε μένει, ἄλλου παρ' ἄλλου σχηματιζομένου. ὃ ἐ-
» λέχθη γινόμενον καὶ ἐπὶ τῶν ῥιπτουμένων. ὁ δὴ τελευταῖος ὁ πρὸς τῷ ἀγγείῳ πληγείς τε καὶ σχημα-
» τισθείς, κωλυθεὶς ἐπὶ τὸ πρόσω διαδοῦναι τὴν πληγὴν ὑπὸ τοῦ ἀγγείου, ἀνάπαλιν ὑπὸ τῆς τοῦ
» στερεοῦ ἀντιτυπίας ἀπωσθεὶς ὡς σφαῖρα ὑπὸ στερεοῦ τινος, τὸν ἐπὶ τάδε αὐτοῦ πάλιν ἔπληξέ τε
» καὶ ἐσχημάτισε. καὶ οὕτω πάλιν ἡ διάδοσις ἐπὶ τὰ αὐτὰ τῆς πληγῆς καὶ τοῦ ψόφου γίνεται.

οἷς ἅπασι τοῖς Ἀλεξάνδρου οὖσιν, ἐπιζητήσειεν ἄν τις ὡς ἐν σχήματι τὸν ἦχον τιθεμένοις. καὶ ὡς μὴ διορίζουσι τὴν τῆς πληγῆς διάδοσιν. πότερον ὁ πρῶτος πληγεὶς ἀὴρ τὸν μετ' αὐτὸν πλήττει, ὥσπερ καὶ σχηματίζειν λέγεται σαφῶς. καὶ τίς ἂν γένοιτο ἀέρος ὑπὸ ἀέρος συνεχοῦς καὶ ἑνὸς μένοντος πληγή, καὶ ἠχητικὴ πληγή. ἢ τοῦ πλήξαντος στερεοῦ τὸν πρῶτον ἀέρα καὶ τὸν μετ' αὐτόν, καὶ τὸν αὖ μετ' ἐκεῖνον πλήττοντος. ἀλλ' εἰ ὅλως διαίρεσιν ἐπινοοῦμεν, οὔτε μένει εἰσέτι ἄθρυπτος ὁ ψοφῶν ἀήρ. καὶ παρεῖναι ἑκάστῳ ἔδει τὸ πλῆττον. οἶμαι οὖν ὅτι οὐχ ὥσπερ ἡ τοῦ φωτίζοντος παρουσία ἐν τῷ διαφανεῖ, καὶ ἡ τοῦ χρώματος ἐν τῷ ἐνεργείᾳ διαφανεῖ, εὐθὺς ἐνήργει τὸ κινησόμενον ὁρατόν, οὕτω καὶ ἡ τοῦ στερεοῦ μόνη παρουσία ἐν τῷ διηχεῖ τὸν ψόφον ἐνεργεῖ. ἀλλὰ πλῆττον ἐνεργεῖ. τουτέστι πάθος ἐμποιοῦν. πάθος γὰρ ἡ πληγή. ὁ δὲ ἦχος οὐ πάθος ἀλλ' ἐνέργεια τῶν πληξάντων ἀπολύτως τῷ διηχεῖ ἐπὶ τῷ πάθει παροῦσα. διὸ προηγεῖται τὸ πάθος. καὶ ὅλος μὲν ὁ ἀὴρ πέπονθεν, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ ἐνέργεια διατείνει. ὃ καὶ μείνας εἷς τε καὶ συνεχὴς καὶ ἄθρυπτος. ἀλλ' οὐ καθ' ὅλον ἑαυτὸν προηγουμένως. κατὰ δὲ τὸ πρὸς τῷ στερεῷ ἑαυτοῦ μόριον. τοῖς δὲ

λοιποῖς δὲ συμπάσχων, μᾶλλον μὲν καὶ πρότερον τοῖς προσεχέσι τοῦ πρωτοπαθοῦς μορίου, ἧττον δὲ καὶ ὑστερίζουσι τοῖς ἀποτέρω. διὸ καὶ μᾶλλον καὶ θᾶττον οἱ ἐγγυτέρω ἀκούουσι τῶν ἀποτέρω. κατὰ γὰρ τὰ μέτρα τῆς πληγῆς καὶ τὸ σφοδρὸν, καὶ ἡ ταχυτὴς καὶ τὰ ἐναντία ὁρίζεται. οὐχὶ οὖν πλήττεται ἢ σχηματίζεται τὰ δεύτερα μόρια ὑπὸ τῶν προτέρων. ἀλλὰ συμπάσχει καὶ συνειδοποιεῖται ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀρχῆς πλήξαντός τε καὶ ἐνεργήσαντος. διὰ τὸ μεταξὺ τῶν πασχόντων σωμάτων ὄντων, μεταξὺ ὡς τῆς πληγῆς διαδιδομένης, καὶ τῶν προτέρων οὐ πληττόντων τὰ ἐφεξῆς, ἀλλὰ μεταβιβαζόντων τὴν πληγήν. καὶ τῷ παθόντι τὴν πληγὴν ἀέρι ὅλῳ ἀπολύτως ἡ ἠχητικὴ πάρεστιν ἐνέργεια. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ὅλη ἑκασταχοῦ ἡ αὐτὴ ὑπῆρχεν. ἐφ' ὅσον δὴ κινεῖται ὁ ἦχος. δὴ κινεῖται δὲ ἐφ' ὅσον ἀέρα καὶ τὸ ἀπὸ τῆς πληγῆς μεταβιβάζεται πάθος, ἄθρυπτον καὶ συνεχῆ καὶ ἕνα διαμένοντα. ὅταν οὖν ὁ εἷς οὗτος ἀὴρ στερεῷ τινι προσαντιλάξων, οὐκέτι κατ' εὐθεῖαν ὁμοίως τοῖς προτέροις μορίοις τὴν συνέχειαν σώζων, διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ στερεοῦ ἀντίφραξιν, ἀλλ' ἢ κατ' αὐτὸ τὸ παθόντα καὶ τὴν ἐνέργειαν σώζοντα, ἢ κατὰ τὸ παρακείμενον αὐτῷ ἐπὶ τάδε τοῦ στερεοῦ μέρη φέρηται, ἡ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἠχήσαντος ἐνέργεια, ἡ λεγομένη ἀποτελεῖται ἠχώ, οὐ τοῦ στερεοῦ πληττομένου καὶ ποιοῦντος τὸν ἦχον, ἀλλὰ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἠχήσαντος συνεργῷ πρὸς τὴν ἀνάκλασιν χρωμένου τῷ στερεῷ καὶ λείῳ καὶ κοίλῳ. διὰ μὲν τὴν λειότητα ἄθρυπτον τὸν ἀέρα φυλάττοντι, ὁμοῦ πλείονα συνηγμένον τὸν τῷ ἤχῳ εἰδοποιούμενον καὶ οὐ διαχεόμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἐναργέστερον εἰδοποιούμενον. διὰ δὲ τὴν ἀντιτυπίαν κωλύοντι τὴν εἰς τὸ πρόσω τῆς ἐνεργείας διέξοδον, καὶ τῆς εἰς τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἀνακλάσεως συναιτίῳ γινομένῳ. οὕτως οὖν καὶ τὸ Ἀριστοτελικὸν νοητέον, τὸ, πάλιν ὁ ἀὴρ ἀπωσθῇ ὥσπερ σφαῖρα. οὐχ ὡς ἀὴρ κατὰ φορὰν κινούμενος. ἀλλ' ὡς ἐνέργεια ἠχητικὴ κατ' αὐτὴν τὴν ἠχήν.

ΕΟΙΚΕ δὲ ἀεὶ γίνεσθαι ἠχὼ, ἀλλ' οὐ σαφής. ἐπεὶ συμβαίνει γε ἐπὶ τοῦ ψόφου, καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ φωτός. καὶ γὰρ τὸ φῶς ἀεὶ ἀνακλᾶται. οὐ γὰρ ἂν ἐγίνετο πάντῃ φῶς ἀλλὰ σκότος ἔξω τοῦ ἡλιουμένου. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἀνακλᾶται ὥσπερ ἀφ' ὕδατος, ἢ χαλκοῦ, ἢ καί τινος ἄλλου τῶν λείων. ὥστε σκιὰν ποιεῖν, ᾗ τὸ φῶς ὁρίζομεν. τὸ δὲ κενὸν, ὀρθῶς λέγεται κύριον τοῦ ἀκούειν. δοκεῖ γὰρ εἶναι κενὸν ὁ ἀήρ. οὗτος δέ ἐστιν ὁ ποιῶν ἀκούειν, ὅταν κινηθῇ συνεχὴς καὶ εἷς. ἀλλὰ διὰ τὸ ψαθυρὸς εἶναι, οὐ γεγωνεῖ, ἂν μὴ λεῖον ᾖ τὸ πληγέν. τότε δὲ εἷς γίνεται ἅμα, διὰ τὸ ἐπίπεδον. ἓν γὰρ τὸ τοῦ λείου ἐπίπεδον.

ὍΤΑΝ ὅλως δηλαδὴ ψοφῇ τι. καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ φωτὸς, καὶ γὰρ τὸ φῶς ἀεὶ ἀνακλᾶται. ἀνάκλασιν καλῶν οὐ τὴν ἀπὸ στερεῶν μόνων κατὰ ἴσας γωνίας, ἐπὶ τὰ ἀντικείμενα τοῦ φωτὸς ἐνέργειαν. ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ὑγρῶν καλουμένην παρὰ τοῖς νεωτέροις διάκλασιν. ἐξ ἀμφοῖν γὰρ πάντῃ τὸ φῶς, ἀλλ' οὐκ ἐν μόνοις τοῖς ἡλιουμένοις. εἰ καὶ μὴ τοιοῦτον πάντως οἷον σκιὰν ποιεῖν, ὡς τὸ ἀπὸ ὕδατος ἢ χαλκοῦ ἀνακλώμενον. μιμεῖται δὲ τὴν μὲν διάκλασιν τοῦ φωτὸς, ἡ εἰς τὰ πλάγια φερομένη ἀπήχησις. ὅτι γὰρ καὶ ὁ ἦχος ὡς καὶ τὸ φῶς κατ' εὐθεῖαν πρόεισι μᾶλλον, δηλοῖ τὸ τοῖς κατ' εὐθεῖαν τοὺς παραβάλλουσιν ἐξάκουστον μᾶλλον γίνεσθαι. τὴν δὲ ἀνάκλασιν ἡ ἠχὼ μιμεῖται. τὴν μὲν σκιὰν ἀποτελοῦσαν ἡ ἐξάκουστος. τὴν δὲ ἄσκιον ἡ μὴ ἀκουομένη διὰ ἀμυδρότητα. τὸ δὲ κενὸν ὀρθῶς λέγεται κύριον τοῦ ἀκούειν, κατὰ τὸ τὸ κενὸν τὸν ἀέρα καλοῦντας. καὶ ὡς αὐτὸς ἐπιφέρει καὶ κύριον οὐχ ὡς ποιητικόν. τοῦτο γὰρ ἀπείπατο. ἀλλ' ὡς διαβιβαστικόν. καὶ ταύτῃ ποιεῖ ἀκούειν. ὑπομιμνήσκει δὲ καὶ ὅτι λεῖον εἶναι δεῖ τὸ πληγὲν, πρὸς τὸ ψόφον γίνεσθαι. ἐὰν γὰρ λεία ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πληττομένου ᾖ, εἷς καὶ ὁ ἐναπολαμβανόμενος μένει ἀὴρ, οὐ καταθραυόμενος ταῖς ἐξοχαῖς καὶ εἰσοχαῖς τοῦ πληττομένου.

ΨΟΦΗΤΙΚΟΝ μὲν οὖν, τὸ κινητικὸν ἑνὸς ἀέρος συνεχείᾳ μέχρις ἀκοῆς. ἀκοῇ δὲ συμφυὴς ἀήρ.

Ψοφητικὸν μὲν εἶπε τὸ κινητικὸν ἑνὸς ἀέρος, οὐ τὸ δυνάμει μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνεργείᾳ κινοῦν. ἑνὸς δὲ ἀέρος ὡς ἀθρύπτου μένειν τοῦ κινουμένου ὀφείλοντος, εἴτε ἀὴρ εἴτε ὕδωρ τοῦτο εἴη. ἀλλὰ τὸ μάλιστα διηχὲς νῦν εἴρηται. καὶ ὅπως ἑνὸς δηλοῖ διὰ τῆς συνεχείας. οὐ γὰρ ὡς τὸ ἀδιαίρετον ἓν ὁ ἀήρ. οὐ δὲ ὡς τῷ λόγῳ ἕν. ἀλλ' ὡς τὸ συνεχές. τὸ δὲ μέχρι ἀκοῆς, οὐ τὸν πάντως ἀκουόμενον, ἀλλὰ τὸν ἱκανὸν ἀκούεσθαι σημαίνει, κἂν μὴ ὁ ἀκούων ᾖ. ἀκοῇ δὲ συμφυὴς ὁ ἀήρ. οὐχ ὁ ἔξωθεν, οὐ δὲ γὰρ συμφυής. ἀλλ' ὁ συνηρτημένος αὐτῇ κατὰ φύσιν ὡς ὄργανον. τοιοῦτος δὲ ὁ καὶ ζῶν, καὶ κατὰ τὴν ἀκουστικὴν εἰδοποιούμενος ζωήν. ὡς τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ὑγρὸν κατὰ τὴν ὁρατικήν.

ΔΙᾺ ΔῈ τὸ ἐν ἀέρι εἶναι, κινουμένου τοῦ ἔξω, τὸ εἴσω κινεῖται.

Διὰ τὸ ἐν ἀέρι εἶναι δηλαδὴ τὴν ἀκοήν. ταύτῃ γὰρ ἦν συμφυὴς ὁ εἴσω ἀήρ. καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀκουστικὴ ζωή. ἡ μὲν ὡς ζωτικοῦ ὀργάνου οὖσα χαρακτηριστικὴ συμφυοῦς, τουτέστι ζωτικοῦ. ἡ δὲ ὡς χρωμένη τῷ τοιούτῳ ὀργάνῳ. διὰ οὖν τὸ ἐν ἀέρι εἶναι, τουτέστιν ἐν διηχεῖ κινουμένου τοῦ ἔξω, καὶ ἐνεργείᾳ γινομένου διηχοῦς, κινεῖται καὶ αὐτὸς συμμεταλαμβάνων τοῦ ἤχου. ὑπὸ μὲν τοῦ πρώτου πλήξαντος, καὶ τοῦ αἰσθητηρίου πάσχοντος. μεταβιβαζομένης δὲ τῆς ἐνεργείας τῆς ἀπὸ τοῦ πλήξαντος, διὰ τοῦ ἔξω διηχοῦς ἐπὶ τὸ συμφυὲς τοιοῦτον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ΔΙΌΠΕΡ οὐ πάντῃ τὸ ζῷον ἀκούει. οὐδὲ πάντῃ διέρχεται ὁ ἀήρ. οὐ γὰρ πάντῃ ἔχει ἀέρα τὸ κινησόμενον μέρος καὶ ἔμψυχον, ὥσπερ ἡ κόρη τὸ ὑγρόν.

Οὐ γὰρ δὴ πάντῃ τὸ ζῷον ἔχει ἀέρα. τοιοῦτον δηλαδὴ συμφυῆ τῇ ζωῇ τῇ ἀκουστικῇ, καὶ φύσει ταύτῃ εἰδοποιούμενον.

ΑΥΤῸ ΜῈΝ δὴ ἄψοφον ὁ ἀήρ, διὰ τὸ εὔθρυπτον. ὅταν δὲ κωλυθῇ θρύπτεσθαι, ἡ τούτου κίνησις ψόφος.

Καθόλου τὸ μὴ ἐνεργοῦν τὸν ψόφον καὶ τὸ μὴ δεκτικὸν ψόφου, δηλοῖ αὐτῷ τὸ ἄψοφον. ἁπλῶς μὲν οὖν ὁ ἀὴρ ὡς ἀὴρ ἄψοφος διὰ τὸ εὔθρυπτον. συστατικὸν γὰρ τοῦ ἀέρος καὶ τὸ εὔθρυπτον. κωλυθεὶς δὲ θρύπτεσθαι καὶ κινηθεὶς, ἢ ὑπὸ τοῦ πρώτως αὐτὸν πλήξαντος, ἢ ὑπὸ τοῦ προηγουμένως μὲν ἄλλο, δευτέρως δὲ αὐτόν. ὅταν ἡ πληγὴ κωλύῃ τὸ θρύπτεσθαι. ὥστε οὐχ ὡς ἀήρ. ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ θρύπτεσθαι δυνατὸς κωλύεσθαι.

Ὁ ΔῈ ἘΝ ΤΟΙ͂Σ ὠσὶν ἐγκατῳκοδόμηται πρὸς τὸ ἀκίνητος εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς αἰσθάνηται πάσας τὰς διαφορὰς τῆς κινήσεως.

Ὁ συμφυὴς ἀὴρ τῇ ἀκοῇ, περιπέφρακται στερεοῖς. ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ πλήττοντος προσεχῶς κινῆται. διὰ τὸ ἀκριβῆ γίνεσθαι τὴν αἴσθησιν τῶν διαφόρων κινήσεων πασῶν. δεῖ μὲν γὰρ καὶ παθεῖν τι τὸ αἰσθητήριον. ἀλλὰ σύμμετρον εἶναι τὸ πάθος. ἵνα ἡ κριτικὴ ἐπικρατῇ καὶ μὴ ἀμβλύνηται ὑπὸ τοῦ πάθους ἡ ἐνέργεια. ἦν δ' ἂν σύμμετρον τὸ πάθος. εἰ προσεχῶς ἐπλήττετο. ἵνα δὲ ἀκριβῶς αἰσθάνηται, οὐ πάσχειν δεῖ σφοδρῶς, ἀλλ' ἐνεργεῖν καθαρῶς. παραποδίζει γὰρ ἡ σφοδροτέρα πάθη τὴν κρίσιν.

ΔΙᾺ ΤΑΥ͂ΤΑ δὲ, καὶ ἐν ὕδατι ἀκούομεν, ὅτι οὐκ εἰσέρχεται πρὸς αὐτὸν τὸν συμφυῆ ἀέρα. ἀλλ' οὐδ' εἰς τὸ οὖς, διὰ τὰς ἕλικας. ὅταν δὲ τοῦτο συμβῇ, οὐκ ἀκούει. οὐδ' ἂν ἡ μῆνιγξ κάμῃ, ὥσπερ τὸ ἐπὶ τῇ κόρῃ δέρμα ὅταν κάμῃ.

Διὰ ταῦτα λέγων. διὰ τὸ τοῖς ὠσὶν ἐγκατῳκοδομῆσθαι τὸν συμφυῆ ἀέρα, καὶ περιπεφράχθαι στερεοῖς σώμασι, καὶ προσεχῶς μὴ κινεῖσθαι ὑπὸ τῶν πληττόντων. διὰ γὰρ τὸ περιπεφράχθαι οὐκ εἴσεισιν εἰς τὸν συμφυῆ ἀέρα τὸ ὕδωρ. εἰσιὸν γὰρ ἢ τῷ ψύχειν ἢ τῷ ὑγραίνειν ἢ τῷ παχύνειν, ἤμβλυνεν ἂν τὴν ἀκουστικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. ὅταν γοῦν παρεισδύῃ εἰς τὸ οὖς, παραποδίζει τὴν ἀκοήν. οὐ ῥᾳδίως δὲ εἴσεισι διὰ τὰς ἕλικας. ὡς δὲ τὸ διαφανὲς ἔχει ὁ κερατοειδὴς λεγόμενος χιτὼν, περιέχων μὲν τὸ συμφυὲς τῆς ὁράσεως ὄργανον ὑγρὸν, μέσος δὲ γινόμενος τοῦ τε ἐκτὸς καὶ τοῦ εἴσω διαφανοῦς, καὶ καμὼν κωλύει τὴν ὅρασιν, οὕτω καὶ ἡ μῆνιγξ περιέχουσα τὸν συμφυῆ ἀέρα, καὶ διηχὴς οὖσα, καὶ μεταξὺ οὖσα τοῦ τε ἔξωθεν καὶ τοῦ εἴσω τοιούτου, ἐπειδὰν κάμῃ καὶ ἔχῃ παρὰ φύσιν, παραποδίζει τὴν ἀκοήν.

ἈΛΛᾺ ΚΑῚ σημεῖον τοῦ ἀκούειν ἢ μὴ, τὸ ἠχεῖν ἀεὶ τὸ οὖς ὥσπερ τὸ κέρας. ἀεὶ γὰρ οἰκείαν τινὰ κίνησιν κινεῖται ὁ ἀὴρ, ὁ ἐν τοῖς ὠσίν. ἀλλ' ὁ ψόφος ἀλλότριος καὶ οὐκ ἴδιος.

Ἔξωθεν μὲν προσεχῶς πλήττεσθαι ὑπό τινος τὸ συμφυὲς πνεῦμα, ἢ παχύνεσθαι ἢ ὀχλεῖσθαι ὅλως οὐ βουλομένη ἡ φύσις, τοῖς τε περιφράγμασι καὶ ταῖς ἕλιξι τῶν ὤτων ἐπεκούρησε. διὸ ἀκίνητον πρότερον εἴρηται, ὡς μὴ ὑπὸ τῶν ἠχητικῶν προσεχῶς κινούμενον. διὰ δὲ τὸ ζωὴν κινεῖται ἀεὶ καθ' αὑτόν. τὴν γοῦν χεῖρα πρὸς τὸ οὖς προσθέντες, καὶ μικρὸν ὤσαντες ἐπὶ τὸ ἔσω, ἤχου γινομένου αἰσθανόμεθα, ἀποστενουμένου διὰ τὴν ὦσιν τοῦ ἔνδον πνεύματος, καὶ ἐν τῷ κινεῖσθαι προσπταίοντος διὰ στενοχωρίαν τοῖς ὠσὶ, καὶ ποιοῦντος τὸν ἦχον. ὥσπερ τὸ τοῖς κέρασι τοῖς αὐλητικοῖς ἐμφυσώμενον πνεῦμα. τοῦ μὲν οὖν ἀκούειν σημεῖον τὸ ἠχεῖν. διότι τὴν ζωτικὴν κίνησιν κινεῖται τὸ πνεῦμα. οὐ γὰρ ἂν ἐν τῇ ὤσει τῶν ὤτων ἤχει. τὸ δὲ μὴ ἠχεῖν τοῦ μὴ ἀκούειν. διὰ τὸ κάμνειν, ἢ μηδόλως ἢ ἀσθενῶς κινουμένου τοῦ πνεύματος. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐν ἀέρι ἦχος γίνεται, ἢ στερεοῦ κινουμένου καὶ τὸν ἀέρα πλήττοντος, ἢ τοῦ ἀέρος κινουμένου καὶ τῷ στερεῷ προσπταίοντος, τοῦτον γίνεσθαι τὸν τρόπον ἐν τοῖς ὠσὶν ἦχον παραδηλοὺς, προστέθεικε τὸ ὥσπερ τὸ κέρας. καὶ γὰρ τὸ αὐλοῦν κέρας ἠχεῖ τοῦ πνεύματος κινουμένου, καὶ τῷ στερεῷ προσκρούοντος. ἀεὶ μὲν οὖν οἰκείαν τινὰ κίνησιν ὁ ἐν τοῖς ὠσὶν ἀὴρ κινεῖται. οὐκ ἀεὶ δὲ ψοφεῖ. ἀλλότριος γὰρ ὁ ψόφος καὶ οὐκ ἴδιος. τουτέστιν οὐ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἰδίαν κίνησιν καθ' ἑαυτὸν κινουμένου τοῦ ἀέρος γίνεται ψόφος. ἀλλὰ κατὰ τὴν ἢ αὐτοῦ πρὸς ἄλλο, ἢ ἄλλου πρὸς αὐτὸν πρόσπτωσιν. καὶ ταύτῃ ἀλλότριος ὁ ψόφος.

ΚΑῚ ΔΙᾺ τοῦτό φασιν ἀκούειν τῷ κενῷ καὶ ἠχοῦντι, ὅτι ἀκούομεν τῷ ἔχοντι ὡρισμένον τὸν ἀέρα.

Ὅσοι οὐκ ὀρθῶς κενὸν τὸν ἀέρα προσαγορεύουσι, καὶ ἡμᾶς φασιν ἀκούειν τῷ κενῷ. ἐπειδὴ τῷ συμφυεῖ ὡς ὀργάνῳ προσεχεῖ ἀκούομεν ἀέρι. ἕως ἂν ἐρρωμένος ᾖ. ὅπερ σημαίνων τῷ ἠχοῦντι προστέθεικεν. ἐν τῇ ἐκ τῆς χειρὸς δηλαδὴ οὕτως ὤσει. καὶ ὅτι ἀκούομεν τῷ ἔχοντι ὡρισμένον τὸν ἀέρα. ὡρισμένος μὲν οὖν οὐχ ὁ περιγεγραμμένος, τοῦτο γὰρ ἂν καὶ ὁ ἔξωθεν πάθοι, ἀλλὰ τῷ ζωτικῷ ἤχῳ χαρακτηριζόμενος. ἀκούομεν δὲ ἡμεῖς οἱ σύνθετοι, ἢ καὶ οἱ κατὰ ψυχὴν ὅλην ἑστῶτες, τῷ ἔχοντι τὸν ὡρισμένον ἀέρα. τουτέστι τῇ χρωμένῃ αὐτῷ ὡς ὀργάνῳ ἀκουστικῇ ζωῇ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Π ΟΤΕΡΟΝ δὲ ψοφεῖ τὸ τυπτόμενον ἢ τὸ τύπτον ἢ καὶ ἄμφω, τρόπον δ' ἕτερον. ἔστι γὰρ ὁ ψόφος κίνησις τοῦ δυναμένου κινεῖσθαι τὸν τρόπον τοῦτον, ὅνπερ τὰ ἀφαλλόμενα ἀπὸ τῶν λείων, ὅταν τις κρούσῃ. οὐ δὴ πᾶν ὥσπερ εἴρηται ψοφεῖ τυπτόμενον, καὶ τύπτον. οἷον ἐὰν πατάξῃ βελόνη βελόνην. ἀλλὰ δεῖ τὸ τυπτόμενον, ὁμαλὸν εἶναι. ὥστε τὸν ἀέρα ἀθρόον ἀφάλλεσθαι καὶ σείεσθαι.

Τ ὰ μὲν οὖν κύρια τοῦ ψόφου τὰ τύπτοντα καὶ τὰ τυπτόμενα. τὰ δὲ δεκτικὰ αὐτοῦ ὡς τὰ διηχῆ. εἴρηται δ' ὡς πολλάκις τοὺς ἀμφοτέρους ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπιδέχεται λόγους. ἅμα τε γὰρ τύπτων ἐστὶ καὶ τυπτόμενος ὁ ἀήρ, καὶ δεχόμενος τὸν ἦχον. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ. πότερον οὖν κυριώτερον τὸ τύπτον ἢ τὸ τυπτόμενον ζητεῖ. καὶ ἐπιφέρει ὡς ἄμφω εἰ καὶ τρόπον ἕτερον, τὸ μὲν ὡς ποιοῦν, τὸ δὲ ὡς πάσχον. τύπτει δὲ τὸ κινούμενον καὶ προσπταῖον. τὸ δὲ ὡς προσπταίει τύπτεται. τοῦ δὲ ἄμφω εἶναι κύρια δεικτικὸν, τὸ τὸ μεταξὺ ἐναπολαμβανόμενον διηχὲς οὕτως ἀποπάλλεσθαι. ὡς τὰ ἀπὸ τῶν λείων ὅταν τις κρούσῃ ἀλλόμενα. διὰ γὰρ τὸ μὴ θρύπτεσθαι, ἀνάγκη οὕτως ἀποπάλλεσθαι, ὥστε μένειν ἓν καὶ συνεχές. πληγὲν μὲν, ἢ πρώτως ἢ καὶ προηγουμένως ἄλλοις πληγεῖσι συμπαθόν. οὕτω δὲ πληγὲν, ὡς φθάνειν τὴν πληγὴν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῇ ἐνδιδομένην ἠχητικὴν τῶν πληξάντων ἐνέργειαν πρὸ τῆς θρύψεως. καὶ ἡ κίνησις αὕτη οὐ φορὰ οὖσα ὡς ἡ τῶν ἀλλομένων, ἀλλὰ διάδοσις ταχεῖα τῆς τε πληγῆς καὶ τῆς ἐνεργείας, ἀπεικασθεῖσα τῇ ἅλσει τῇ ἀπὸ τῶν λείων, ὅταν τις κρούσῃ. διά τε τὸ κατὰ πληγὴν καὶ ταύτην γίνεσθαι καὶ στερεῶν καὶ λείων καὶ ἀθρόαν, καὶ ἔτι ἀπὸ τούτων ἐπ' ἄλλα μεταβαίνειν. ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ τύπτον καὶ τὸ τυπτόμενον πλάτος τι ἔχειν χρὴ, καὶ ὁμαλὸν τουτέστι λεῖον, ὥστε τὸν ἀέρα πλείω ἐναπολαμβανόμενον ἀθρόον ἀφάλλεσθαι καὶ σείεσθαι, εἰκότως οὐ τὸ τύπτον μόνον πλάτος τι ἔχειν χρὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ τυπτόμενον κύριον τοῦ ἤχου. πάλιν δὲ τὸ ἀφάλλεσθαι τὴν τῆς πληγῆς καὶ τοῦ ἤχου δηλοῖ ταχεῖαν διάδοσιν.

Α Ι' ΔΕ' διαφοραὶ τῶν ψοφούντων, ἐν τῷ κατ' ἐνέργειαν ψόφῳ δηλοῦνται. ὥσπερ γὰρ ἄνευ φωτὸς οὐχ ὁρᾶται τὰ χρώματα, οὕτως οὐδὲ ἄνευ ψόφου τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ.

Ἀ πὸ γὰρ τῆς ἐνεργείας φησὶ πλάτων τὰς δυνάμεις καὶ τὰς οὐσίας τῶν πραγμάτων γινώσκομεν. ὥσπερ οὖν ὅτι ψοφητικὸν ἐκ τοῦ ψόφου, οὕτω καὶ ὅτι τοιῶσδε ἐκ τοῦ τοιοῦδε ψόφου γινώσκομεν. ὥσπερ γὰρ ἄνευ φωτὸς οὐχ ὁρᾶται τὰ χρώματα, οὕτως οὐδὲ ἄνευ ψόφου τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρύ. οὐ λέγων ὀξὺ καὶ βαρὺ αὐτοὺς τοὺς ψόφους, ἀλλὰ τὰ ψοφητικὰ ὀξέως ἢ βαρέως. ἵνα καὶ ἀκόλουθα ᾖ τῷ προειρημένῳ. τὰ ψοφοῦντα δὲ εἴρηται, ἵνα ὡς τὸ φῶς ἕτερον τῶν χρωμάτων, οὕτω καὶ ὁ ψόφος τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος. πλὴν ὅτι τὸ μὲν φῶς αἴτιον τοῖς χρώμασι τοῦ ὁρᾶσθαι ὡς ποιητικόν. ὁ δὲ ψόφος τοῦ γινώσκεσθαι τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ, ὡς ἀποτέλεσμα αὐτῶν σημαντικόν.

Τ ΑΥΤΑ δὲ λέγεται κατὰ μεταφορὰν, ἀπὸ τῶν ἁπτῶν.

Ο ὐ τὰ ὀνόματα ὁμοίως ἔχειν λέγων τοῖς ἐπὶ τῶν ἁπτῶν τὰ ἐπὶ τῶν ἀκουστῶν. τὸ γὰρ ἐπὶ τῶν ἁπτῶν ἀντικείμενον τῷ ὀξεῖ, οὐ βαρὺ ἀλλὰ ἀμβλὺ καλοῦμεν. ἀλλὰ τὰ πράγματα ὁμοίως ἔχειν κατὰ ἀναλογίαν ὡς σαφῶς ἐρεῖ βούλεται.

Τ Ο' ΜΕ'Ν γὰρ ὀξὺ κινεῖ τὴν αἴσθησιν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐπὶ πολύ. τὸ δὲ βαρὺ, ἐν πολλῷ ἐπὶ ὀλίγον.

Ὀ ξὺ μὲν τὸ ἀκουστὸν νῦν φησιν. αἴσθησιν δὲ τὴν αἰσθητικήν. τοῦ δὲ ταχέως καὶ ἐπὶ πολὺ διάστημα, καὶ ἐπὶ πολλοῦ ἐπιμένοντος χρόνον ἐξακούεσθαι, δηλωτικὸν τὸ, ἐν ὀλίγῳ ἐπὶ πολύ. ὡς τὸ βαρὺ ἐν πολλῷ ἐπὶ ὀλίγον λέγεται. διὰ τὸ καὶ βραδέως ἐξακούεσθαι, καὶ ἐπὶ ἔλαττον διϊέναι διάστημα, καὶ ἐπὶ βραχύτερον ἐπαρκεῖν χρόνον. οὐ δὴ δοκοῦντα ἑαυτῷ ταῦτα ὁ ἀριστοτέλης, ἀλλ' ὡς ἑτέρων λεγόντων γράφει. καὶ ἔοικε πρὸς τὸν τίμαιον ἀποτείνεσθαι, τὴν συμφωνίαν βουλόμενον τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος ἤχου γίνεσθαι, προλαμβάνοντος τοῦ ὀξέος καὶ θᾶττον κινοῦντος τὴν ἀκοὴν, καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν σφοδροτέραν, ἔπειτα ἀμυδροτέραν. ὅτε ὁ σύμφωνος αὐτῷ βαρὺς ὅμοιος τῷ ἀπολήγοντι ὀξεῖ προσπίπτων, λεῖος ἀλλ' οὐ τραχὺς γίνεται διὰ τὴν ὁμοιότητα, ὡς πρότερον τοῦ ὀξέος κινοῦντος τὴν ἀκοὴν, καὶ ἐπὶ χρόνον μένοντός τινα, τοῦ δὲ βαρέος ὕστερον. ὁ δὲ ἀριστοτέλης οὐ τῷ ταχεῖ καὶ βραδεῖ ἀξιοῖ τὸν ὀξὺν καὶ βαρὺν διακρίνειν. ἀλλὰ ἀνάλογον τῷ ἐπὶ τῶν ὄγκων ὀξεῖ καὶ ἀμβλεῖ, τῷ μὲν κεντοῦντι, τῷ δὲ ὠθοῦντι. ὡς καὶ τὸ ἐν ἤχοις ὀξὺ διεισδύειν καὶ οἷον κατὰ βάθος πλήττειν. τὸ δὲ βαρὺ οἷον ἐπιπολαιότερον καὶ καταθλίβειν, ὡς τὰ ἐπικείμενα καὶ ὠθοῦντα. δι' ὃ τὴν τῶν ἄλλων δόξαν εἰπὼν ἐπάγει.

Κ ΑΙ' ΟΥ' δὴ ταχὺ τὸ ὀξὺ, τὸ δὲ βαρὺ βραδύ. ἀλλὰ γίνεται τοῦ μὲν διὰ τὸ τάχος ἡ κίνησις τοιαύτη. τοῦ δὲ, διὰ βραδυτῆτα. καὶ ἔοικεν ἀνάλογον ἔχειν τῷ περὶ τὴν ἁφὴν ὀξεῖ, καὶ ἀμβλεῖ. τὸ μὲν γὰρ ὀξὺ, οἷον κεντεῖ. τὸ δὲ ἀμβλὺ, οἷον ὠθεῖ διὰ τὸ κινεῖν. τὸ μὲν, ἐν ὀλίγῳ. τὸ δὲ, ἐν πολλῷ. ὥστε συμβαίνει τὸ μὲν, ταχύ. τὸ δὲ, βραδὺ εἶναι. περὶ μὲν οὖν ψόφου, ταύτῃ διωρίσθω.

Κ ἂν γὰρ ἕπηται τῷ ὀξεῖ ἡ ταχυτὴς, ὡς ἐπὶ τῶν πόρρωθεν γινομένων ἀπηχήσεων, ἐπὶ γὰρ τῶν ἐγγὺς ἢ οὐ γίνεται, ἢ ἀνεπαίσθητος ἡ τοῦ ὀξέος πρόληψις, ἀλλ' ὅμως ἑτέρα ἡ ἰδιότης, καὶ ἰδίαν τινὰ δηλοῦσα φύσιν. ἀλλὰ κἂν ἕπηται ὡς εἴπομεν τῇ ὀξύτητι μὲν τὸ τάχος, τῇ δὲ βαρύτητι τὸ βραδὺ,

ὅμως οὐ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ὅμως οὐ ταὐτόν, ἀλλὰ γίνεταί φησι τοῦ μὲν διὰ τὸ τάχος ἡ κίνησις τοιαύτη τοῦ ὀξέος, ἡ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐπὶ πολὺ, διὰ τὸ τάχος, τουτέστι κατὰ τὸ τάχος, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ὀξύτητα. τὸ γὰρ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὴν αἴσθησιν κινεῖν, ταχυτῆτος ἀλλ' οὐκ ὀξύτητος παραστατικόν. ὡς ἡ ἐν πολλῷ χρόνῳ ἐπ' ὀλίγον κίνησις, βραδυτῆτος ἀλλ' οὐ βαρύτητος. δι' ὃ κἂν τοῦ βαρέος καὶ τοῦ ὀξέος τοιαύτας λέγωμεν τὰς κινήσεις, οὐχ ὡς ὀξέος καὶ βαρέος, ἀλλ' ὡς ταχέος καὶ βραδέος ἐροῦμεν. ὡς γὰρ τὸ ἐν ὄγκοις ὀξὺ καὶ ἀμβλὺ, κατὰ τὰ σχήματα ὄντα τοιαῦτα, ὡς τὸ μὲν κεντεῖν, τὸ δὲ ὠθεῖν, διὰ τὸ κινεῖν τὸ μὲν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, τὸ δὲ ἐν πολλῷ, τὸ μὲν ταχὺ, τὸ δὲ βραδὺ συμβαίνει εἶναι, κατὰ συμβεβηκὸς γάρ πως καὶ οὐ καθ' αὑτὸ ταχὺ τὸ ὀξὺ, ἢ βραδὺ τὸ ἀμβλὺ, οὕτω καὶ τὸ ἐν ἤχοις ὀξὺ καὶ βαρὺ οὐχ ᾗ τοιαῦτα, ἀλλ' ἑπομένως τὸ ταχὺ ἔχει καὶ βραδύ. καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τῶν προκειμένων ἔννοια. ἐν δὲ τῇ λέξει, εἰ μὴ ἔχοι ἡ γραφὴ, οὐ δὴ ταχὺ τὸ ὀξὺ, ἀλλ' οὕτω δὴ ταχὺ τὸ ὀξὺ, ὡς ἐφιστάνοντος ἀκούειν τῷ ἐναργῶς φαυλεῖ, τῷ, τὸ ταχὺ καὶ ὀξὺ ταὐτὸν λέγοντι, καὶ τὸ βαρὺ καὶ τὸ βραδύ. ἐφ' οἷς κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ διακρίνει ὅπως γίνονται, ἡ μὲν τοῦ ὀξέος κίνησις ἐν ὀλίγῳ, ἡ δὲ τοῦ βαρέος ἐν πολλῷ, ὅτι κατὰ τὸ ταχὺ καὶ βραδύ. πάλιν ἐν τῇ λέξει τῇ, τὸ μὲν γὰρ ὀξὺ οἷον κεντεῖ, τὸ δὲ ἀμβλὺ οἷον ὠθεῖ, διὰ τὸ κινεῖν τὸ μὲν ἐν ὀλίγῳ, τὸ δὲ ἐν πολλῷ, ἐλλείπει τὸ, τὸ μέν ἐστι ταχὺ, τὸ δὲ βραδύ. οὕτω γὰρ εὐλόγως ἐπάγεται τὸ, ὥστε συμβαίνει καὶ οἷον κατὰ συμβεβηκὸς τὸ μὲν ὀξὺ ταχὺ εἶναι, τὸ δὲ ἀμβλὺ βραδύ.

Η ΔΕ φωνὴ, ψόφος τίς ἐστιν ἐμψύχου. τῶν γὰρ ἀψύχων, οὐδὲν φωνεῖ. ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν. οἷον αὐλὸς καὶ λύρα. καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων, ἀπότασιν ἔχει καὶ μέλος καὶ διάλεκτον. ἔοικε γὰρ ὅτι καὶ ἡ φωνὴ ταῦτα ἔχει. πολλὰ δὲ τῶν ζώων οὐκ ἔχουσι φωνήν. οἷον τά, τε ἄναιμα, καὶ τῶν ἐναίμων, ἰχθύες. καὶ τοῦτ' εὐλόγως.

Ε ἴδιος τι τοῦ ψόφου ἡ φωνὴ, ἄλλοις τε ὑπάρχουσα ζώοις καὶ τῷ λογικῷ, καὶ ταύτῃ μία, καὶ ὡς σημαντικὴ καὶ κοινωνική. διὸ καὶ ἰδίου λόγου τετύχηκε. σαφὲς δὲ καὶ ὅτι ἐν μόνοις τοῖς ἐμψύχοις ἡ φωνή. καὶ ὅτι αὐλὸς ἢ λύρα καθ' ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν. διὰ τὸ ἀπότασιν ἔχειν. ἥτις τὴν διαστηματικὴν παρὰ τοῖς μουσικοῖς φωνὴν λεγομένην δηλοῖ. οἵα ἡ μελιζομένη. ἣν τὰ μουσικὰ μιμεῖται ὄργανα. τῇ μὲν οὖν ἀποτάσει τὸ ἐν τῇ φωνῇ μιμεῖται μέλος. τῇ δὲ τῶν ἤχων διαστάσει τὴν διάλεκτον ταῖς συλλαβαῖς διωρισμένην. ἐναργὲς δὲ καὶ τὸ πολλὰ τῶν ζώων μὴ φωνεῖν, ὅσα μὴ ἀναπνεῖ.

Ε ΙΠΕΡ ἀέρος κίνησίς ἐστιν ὁ ψόφος. ἀλλ' οἱ λεγόμενοι φωνεῖν οἷον ἐν τῷ Ἀχελώῳ ἰχθύες, ψοφοῦσι τοῖς βραγχίοις, ἤ τινι ἑτέρῳ τοιούτῳ. φωνὴ δέ ἐστι ζώου ψόφος, καὶ οὐ τῷ τυχόντι μορίῳ. ἀλλ' ἐπεὶ πᾶν ψοφεῖ τύπτοντός τινος, καί τι καὶ ἔν τινι. τοῦτο δέ ἐστιν ἀήρ, εὐλόγως ἂν φωνοίη ταῦτα μόνα, ὅσα δέχεται τὸν ἀέρα.

Ἀέρος μὲν λέγει τοῦ ἀναπνεομένου, ψόφον δὲ οὐ πάντα. ἐπεὶ καὶ ἐν ὕδατι γίνεται, ἀλλὰ τὸν φωνητικόν. καὶ ὅταν ἐπάγῃ. ἀλλ' ἐπεὶ πᾶν ψοφεῖ τύπτοντός τινος, καί τι καὶ ἔν τινι, τοῦτο δέ ἐστιν ἀήρ, τὸ ἔν τινι, δηλαδὴ τὸ μάλιστα λέγει ἠχητικόν, καὶ οὗ ἐν τῇ φωνῇ χρεία. ἐπεὶ καὶ τὸ ὕδωρ διηχὲς εἰ καὶ ἧττον. διατί οὖν μὴ καὶ ἐν ὕδατι ἡ φωνή. ἢ ἐπειδὴ κατὰ φαντασίαν γίνεται σημαντικήν. τὸ δὲ σημαίνειν ζωῆς ἐστι τελειοτέρας καὶ κοινωνικῆς, καὶ φαντασίαν διηρθρωμένης, ὡς καὶ ὀργάνοις χρῆσθαι θερμοτέροις τε καὶ τοῖς καθαρωτέροις ἐνδιαιτωμένοις στοιχείοις. ὅθεν καὶ καρδίαν ἔχει τὰ φωνοῦντα, καὶ τῷ ἀέρι ἐνδιαιτᾶται. ἀλλὰ καὶ ἡ φωνὴ ὡς ἀρίστη ἐν ἤχοις, διὰ τὸ ἀπὸ ζωῆς προϊέναι τελειοτέρας, καὶ τῷ μάλιστα διηχεῖ εὐλόγως ἐγγίνεται.

Η ΔΗ γὰρ τῷ ἀναπνεομένῳ καταχρῆται ἡ φύσις, ἐπὶ δύο ἔργα, καθάπερ τῇ γλώττῃ ἐπί τε τὴν γεῦσιν καὶ τὴν διάλεκτον. ὧν ἡ μὲν γεῦσις ἀναγκαῖον. διὸ καὶ πλείοσιν ὑπάρχει. ἡ δ' ἑρμηνεία ἕνεκεν τοῦ εὖ. οὕτω καὶ τῷ πνεύματι πρός τε τὴν θερμότητα τὴν ἐντός. ὡς ἀναγκαῖον. τὸ δ' αἴτιον, ἐν ἑτέροις εἰρήσεται.

Α ναγκαίως μὲν ἐπὶ τὴν ἔμψυξίν τε τοῦ περικαρδίου θερμοῦ καὶ ἀνέγερσιν τῷ ῥιπίζειν. ἀκίνητόν τε γὰρ μένον κατασβέννυται. καὶ μὴ ἐμψυχόμενον φθείρει τὸ ζῶον τῇ ὑπερβολῇ. ἔτι τε καὶ τὰ λιγνυώδη περιττώματα ἐκεῖ συνιστάμενα ἐξάγειν. ταῦτα μὲν οὖν πάντα κἂν πλείω ᾖ ἔργα, κοινὸν ἔχοντα τὸ ἀναγκαῖον, ὡς ἐν διὰ τοῦτο λέγεται, καὶ παραδίδοται ὑπ' αὐτοῦ, ἔν τε τῇ περὶ μορίων ζώων, καὶ ἐν τῇ περὶ ἀναπνοῆς.

Κ ΑΙ πρὸς τὴν φωνὴν ὅπως ὑπάρχῃ τὸ εὖ. ὄργανον δὲ τῇ ἀναπνοῇ, ὁ φάρυγξ.

Δ ιακρίνει γὰρ πλατωνικῶς καὶ αὐτὸς τὰ πρὸς τὸ εἶναι συντελοῦντα. ἐν οἷς τὸ ἀναγκαῖον τῶν πρὸς τὸ εὖ εἶναι. ὁποῖον ἥ τε φωνὴ ἁπλῶς, διὰ τὸ σημαντικὸν καὶ κοινωνικὸν γινομένη, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ἑρμηνεία, ὡς καὶ τὸν λόγον τελειοῦσα. ἡ γὰρ γεῦσις ὅτι ἀναγκαία πρόδηλον, πρὸς τροφὴν συνεργοῦσα. δι' ἧς τὸ εἶναι τοῖς ζώοις. ὄργανον δ' ἐστὶ τῇ ἀναπνοῇ ὁ φάρυγξ. ἡ ἡ τραχεῖα καλουμένη ἀρτηρία. δι' ἧς εἴσεισί τε καὶ ἔξεισιν ὁ ἀναπνεόμενος ἀήρ, οὐχ ὅλως αὐτὴν ἀπολιμπάνων. διὰ τὸ μὴ ὁμοίως ταῖς ἄλλαις ἀρ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

τηρείας συστέλλεσθαι καὶ συμπίπτειν, κωλυούσης τῆς στερεότητός τε καὶ παχύτητος, ὡς ἔχειν ἀεὶ ἀέρα ἐν αὐτῇ. ὡς τῷ ἐκπνεομένῳ ἀέρι τῷ κατασχεθέντι χρόνον τινὰ, καὶ ἀθρόως ἐκπεμπομένῳ, πλήττεσθαι ἐν τῇ φωνῇ οὐ τὴν ἀρτηρίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν αὐτῇ περιεχόμενον ἀέρα.

ΟΥ̓ Δ᾽ ἕνεκα καὶ τὸ μόριόν ἐστι τοῦτο πνεύμων.

Τὸ μὲν πρῶτον καὶ κυριώτερον οὗ ἕνεκα ἡ καρδία. προσεχὲς δὲ ὅμως τῇ ἀρτηρίᾳ τέλος ὁ πνεύμων. ἐπεὶ οὗτος προσεχῶς δεῖται τῆς ἀναπνοῆς. ἐπεὶ πρώτως ἡ καρδία. αὕτη γὰρ ἡ θερμοτάτη. καὶ ὁ πνεύμων διὰ τὴν ταύτης παράθεσιν.

ΤΟΎΤΩ γὰρ τῷ μορίῳ πλεῖστον ἔχει τὸ θερμὸν τὰ πεζὰ τῶν ἄλλων. δεῖται δὲ τῆς ἀναπνοῆς, καὶ ὁ περὶ τὴν καρδίαν τόπος πρῶτος. διὸ ἀναγκαῖον εἴσω ἀναπνεομένου, εἰσιέναι τὸν ἀέρα. ὥστε ἡ πληγὴ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος, ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις τοῖς μορίοις ψυχῆς πρὸς τὴν καλουμένην ἀρτηρίαν, φωνή ἐστιν. οὐ γὰρ πᾶς ζώου ψόφος φωνή, καθάπερ εἴπομεν.

Πεζὰ πάντα λέγων τὰ μὴ ἔνυδρα. ὧν τὰ ἀναπνέοντα τῶν ἄλλων πεζῶν θερμότερα. τούτῳ τῷ μορίῳ τῷ πνεύμονι, καὶ μειζόνως τῇ καρδίᾳ, ὡς μᾶλλον ἐγηγερμένα διὰ τὸ τελειότερον τῆς ζωῆς. ὥστε ἡ πληγὴ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος, ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις τοῖς μορίοις ψυχῆς. ἐπεὶ γὰρ πάντα κινεῖται ὑπό τινος, ὑπὸ τῆς ψυχῆς δὲ αἱ ζωτικαὶ γίνονται κινήσεις, ἵνα τὸ κινοῦν δηλώσῃ ὁ φιλόσοφος, ἀκριβῶς ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἔφη. ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν ψυχὴν ἀξιοῖ ἀκούειν. τὸ γὰρ ὑφ᾽ οὗ τοῦ κινητικοῦ δηλωτικόν. ὡς τὸ καθ᾽ ὅ, τοῦ εἰδητικοῦ, τῆς δὲ ψυχῆς τὸ μέν ἐστι καθ᾽ ὅ, ὡς ζωτικοῦ ὀργάνου ὁριστικόν, ὃ καὶ μόνον ὁρᾷ ὁ Ἀλέξανδρος. τὸ δὲ, ὡς τὸ ὑφ᾽ οὗ, τὸ χρώμενον τῷ ὀργάνῳ. ᾧ καὶ κινεῖ τὸ ζῶν σῶμα. ἡ δὴ οὖν τοῖς ἀναπνευστικοῖς μορίοις τοῦ ὀργάνου ψυχή, τουτέστιν ἡ χρωμένη αὐτοῖς, διὰ τούτων ἐπισχοῦσα μικρὸν, καὶ ἀθρόως κινοῦσα τὸν ἀναπνεόμενον ἀέρα, καὶ δι᾽ αὐτοῦ πλήττουσα τόν τε ἐμμένοντα τῇ ἀρτηρίᾳ ἀέρα, καὶ αὐτὴν τὴν ἀρτηρίαν, κατὰ σημαντικήν τινα ὁρμὴν, τὴν φωνὴν ἐργάζεται, αὐτὸ τοῦτο τὴν τοιαύτην οὖσαν πληγήν.

ἘΣΤΙ γὰρ τῇ γλώττῃ ψοφεῖν, ὥσπερ οἱ βήττοντες. ἀλλὰ δεῖ ἔμψυχόν τε εἶναι τὸ τύπτον, καὶ μετὰ φαντασίας τινός. σημαντικὸς γάρ τις ψόφος ἐστὶν ἡ φωνή. καὶ οὐ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος ὥσπερ ἡ βήξ. ἀλλὰ τούτῳ τύπτει.

Ὅτι μὲν ἐν τῇ γλώσσῃ ψόφος οὐ φωνή. ὡς οὐδὲ ὁ ἐν ταῖς χερσὶν, ἐναργές. ἡ δὲ βὴξ δόξειεν ἂν φωνὴ, διὰ τὸ πρὸς τῇ ἀρτηρίᾳ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀναπνεομένου πνεύματος. οὐ μήν ἐστιν, βίαιος γὰρ καὶ οὐ καθ᾽ ὁρμὴν πρόσπτωσις πρὸς αὐτὴν τὴν ἀρτηρίαν τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος ἡ βήξ. ἡ δὲ φωνὴ καθ᾽ ὁρμὴν καὶ οὐκ ἀμέσως τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος τὴν ἀρτηρίαν πλήττοντος. ὅπερ ἐπὶ τῆς βηχὸς συμβαίνει, διὰ τὸ ἐμπεσὸν εἰς αὐτὴν φλέγμα, ἢ ἄλλο τι στερεὸν ἢ ὑγρὸν, ἀποτρίψασθαι τὴν φύσιν ἐπιχειρεῖν. ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ ἐνυπάρχοντος ἀέρος τῇ ἀρτηρίᾳ, ὡς τὸν ἀναπνεόμενον ἀέρα κατασχεθέντα, καὶ ἀθρόως τὸν ἐνυπάρχοντα ἀέρα τύψαντα, δι᾽ αὐτοῦ πλῆξαι τὴν ἀρτηρίαν. καὶ τοῦτο δηλοῖ λέγων, ὅτι ψόφος ἐστὶν ἡ φωνὴ, οὐ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος. ὥσπερ ἡ βὴξ ἀμέσως αὐτὴν πλήττοντος. ἀλλὰ τούτῳ τῷ ἀναπνεομένῳ δηλαδὴ τύπτει τὸ ἔμψυχον. τοῦτο γὰρ τὸ ἔμψυχον εἴρηκε.

ΤῸΝ ἘΝ τῇ ἀρτηρίᾳ πρὸς αὐτήν.

Ὡς τὸν περιεχόμενον εἶναι τὸν ὑπὸ τῆς ἀθρόας κινήσεως τοῦ ἀναπνεομένου κινούμενον, καὶ τῇ ἀρτηρίᾳ σφοδρότερον προσπταίοντα.

ΣΗΜΕΙ͂ΟΝ δὲ, τὸ μὴ δύνασθαι φωνεῖν ἀναπνέοντα, μηδ᾽ ἐκπνέοντα, ἀλλὰ κατέχοντα. κινεῖ γοῦν τοῦτο ὁ κατέχων. φανερὸν γὰρ, καὶ διότι οἱ ἰχθύες ἄφωνοι. οὐ γὰρ ἔχουσι φάρυγγα. τοῦτο δὲ τὸ μόριον οὐκ ἔχουσιν, ὅτι οὐ δέχονται τὸν ἀέρα, οὐδὲ ἀναπνέουσιν. ἀλλ᾽ οἱ λέγοντες ὅτι φωνοῦσιν οἱ ἰχθύες διαμαρτάνουσιν. δι᾽ ἣν μὲν οὖν αἰτίαν, ἕτερός ἐστι λόγος.

Κινεῖ μὲν ὁ ἀναπνέων, ἔμψυχος δηλαδὴ ὢν καὶ κινούμενος ὑπὸ τῆς ψυχῆς, χρώμενος δὲ τῷ ἀναπνεομένῳ οὐ πρὸς τὸ εἰσπνεῖν ἢ ἐκπνεῖν. ἀλλὰ κατέχων, ἵνα τούτῳ ἀθρόως τύψῃ τὸν ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ, καὶ προσκρούσῃ αὐτὸν τῇ ἀρτηρίᾳ. δι᾽ ὃ οὐχ οἷόν τε ἅμα ἀναπνεῖν τε καὶ φωνεῖν. ἐπεὶ ἡ μὲν φωνὴ ἐν κατοχῇ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος, καὶ τῇ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρτηρίᾳ αὐτοῦ κινήσει, ἡ δὲ ἀναπνοὴ ἐν διεξόδῳ, ἢ ἔξω, ἢ εἴσω πρὸς τὸν πνεύμονα. περὶ δὲ τῶν ἰχθύων ὡς μὴ ἀναπνεόντων, εἰς τὴν περὶ ζώων μορίων πραγματείαν ὡς ἐρῶν ὑπερτίθεται. τῷ γὰρ ὕδατι ἀντὶ τοῦ ἀέρος, καὶ τοῖς βραγχίοις ἀντὶ τοῦ πνεύμονος, πρὸς κατάψυξιν τοῦ περικαρδίου χρῶνται θερμοῦ.

ΠΕΡῚ ΔῈ ὀσμῆς καὶ ὀσφραντοῦ, ἧττον εὐδιόριστόν ἐστι τῶν εἰρημένων. οὐ γὰρ δῆλον ποῖόν τί ἐστιν ὀσμὴ, οὕτως ὡς ὁ ψόφος, ἢ τὸ φῶς ἢ τὸ χρῶμα. αἴτιον δ᾽ ὅτι τὴν αἴσθησιν ταύτην οὐκ ἔχομεν ἀκριβῆ.

Ὅτι μὴ ἀκριβὴς μηδὲ διηρθρωμένη ἡμῖν ἡ ὀσφραντικὴ ὑπάρχει αἴσθησις, δηλοῖ οὐ σαφῶς τὸ ὑποκείμενον γνωρίζουσα ὅτι ποτέ ἐστι, πλὴν ὡς ὀσφραντόν. οὐ γὰρ ὡς ὁρατὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς φῶς ἢ

ὡς χρῶμα καὶ τὰ τούτου εἴδη ἡ ὄψις γνωρίζει. ἥ τε ἀκοὴ καὶ ὡς ψόφον καὶ τὰς τούτου διαφοράς, οὐχ οὕτως ἡ ὀσφραντικὴ τί τὸ ὑποκείμενον γνωρίζει, οὔτι παντελῶς ἀγνοοῦσα. εἰ γὰρ ἡ μέν ἐστι γλυκεῖα. ἡ δὲ ἐστι δριμεῖα, ἢ αὐστηρὰ ἢ ὀξεῖα. ἀλλ' οὐ σαφῶς διαρθροῦσα. ὡς μάλιστα μὲν ἂν τοῦτο ἐκ τῆς ἡμετέρας γνοίημεν συναισθήσεως. δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ μήτε ὄνομα τῷ κοινῷ κεῖσθαι ὀσφραντῷ, τὴν ὑποκειμένην αὐτῷ δηλοῦσαν φύσιν. καὶ ἐκ τοῦ τὰ μερικώτερα ἐκ τῶν γευστῶν πάντα εἰλῆφθαι, ἐκεῖθεν γὰρ καὶ τὸ γλυκὺ καὶ τὸ δριμὺ καὶ τὰ πικρά. ἀλλ' οὐχ ὡς ἐπὶ τῶν ἁπτῶν, εἰ καὶ τὸ κοινὸν ἀνώνυμον, διὰ τὴν κατὰ γένος αὐτῶν διαφοράν, οὐκ ἐξ ἄλλης τὰ μερικώτερα ὀνόματα αἰσθήσεως εἴληπται. δηλοῖ δὲ καὶ τὸ μηδενὸς αἰσθάνεσθαι τῶν ὀσφραντῶν, ἄνευ τοῦ λυπηροῦ ἢ τοῦ ἡδέος, οὐχ ὡς μόνων τούτων οὔσης τῆς ὀσφρήσεως, ὡς ὑπενόησεν ὁ Πλούταρχος. καὶ γὰρ ὅτι δριμὺ ἢ γλυκύ. οὐ δὲ μὴν ὁμοίως τῇ γεύσει, ὡς ὁ Θεμίστιος βούλεται. ἐκείνη μὲν γὰρ ἐνίων χυμῶν ἴσως, καὶ ἄνευ πάσης ἡδονῆς τε καὶ λύπης ἀντιλαμβάνεται καὶ ἐφ' ὧν δὲ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ λυπηρὸν ἀκολουθεῖ, τὸ κριτικώτερον μᾶλλον ἐν τοῖς κατὰ φύσιν γευομένοις ἐπικρατεῖ, ἢ τὸ κατὰ ἡδονὴν καὶ λύπην παθαινομένως διαρεσομένου ἢ ἀλλοιόμενον. ἡ δὲ ὄσφρησις πολὺ κατὰ τοῦτο μᾶλλον, ἢ κατὰ τὸ κριτικὸν τῶν ποιούντων τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν λύπην ἵσταται. πότερον οὖν ὁ ἄνθρωπος αἴτιος φαύλως ὀσμώμενος, ὡς τῆς αἰσθήσεως ταύτης οὐκ ἀκριβῶς μετέχων, δι' ὃ καὶ πολλῶν ἐν ταύτῃ ἀπολείπεται ζώων, ἢ ὡς τῷ Πλάτωνι δοκεῖ, ἡ τῆς ὀσφρήσεως αὐτῆς φύσις τοιαύτη. διὰ τὸ καὶ τὸ ὀσφραντὸν εἶναι ἡμιγενὲς καὶ οὐκ ἐν τοῖς στοιχείοις. ἀλλ' ἐν τοῖς μεταξύ. οὐχ ὡς τῶν εἰδῶν τῶν ὀσφραντῶν ὄντων ἀτελῶν. πᾶν γὰρ εἶδος τέλειον. μᾶλλον δὲ τελειότης. ἀλλ' ὡς τῶν δεχομένων αὐτὰ συνθέτων ὄντων καὶ οὐχ ἁπλῶν, καὶ κατὰ μεταβολὴν ὑφισταμένων. καὶ γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν μίξει τοῦ ἐγχύμου ξηροῦ, πρὸς τὸ κοινὸν ὕδατός τε καὶ ἀέρος ὑγρὸν τὸ ὀσφραντὸν τίθεται. ἢ ἄμφω ἀληθῆ. καὶ γὰρ τὸ ὀσφραντὸν οὐχ ἁπλοῦν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὄσφρησις οὐχ ὁμοίως ταῖς ἄλλαις ἀκριβής. καὶ ὁ ἄνθρωπος φαυλότερον αὐτῆς μετέχει πολλῶν ἄλλων ζώων. ἀλλ' ἐκ μέρους εἰπὼν τὴν αἰτίαν τοῦ ἧττον εὐδιόριστον εἶναι τὴν ὀσμὴν καὶ τὸ ὀσφραντόν, διὰ τὸ μὴ τὴν αἴσθησιν ταύτην ἔχειν ἡμᾶς ἀκριβῆ, ὑπόνοιαν δίδωσιν ὡς μόνον τοῦτο αἰτιώμενος. ἐν δὲ τῷ ποῖόν τί ἐστιν ἡ ὀσμή, οὐ τὴν ὀσμὴν ἀντὶ τοῦ ὀσφραντοῦ ἀκουστέον. ἀλλὰ σὺν τῇ ὀσμῇ καὶ τὸ ὀσφραντὸν εἰλῆφθαι ἡγητέον. ἐπειδὴ ἡ κατ' ἐνέργειαν ὀσμή, καὶ τὸ ὀσφραντόν ἐστιν. ἵνα καὶ τό, ὡς ὁ ψόφος ἢ τὸ φῶς ἢ τὸ χρῶμα, ἀκολούθως ἐπάγηται τὸ ἀκουστὸν καὶ τὸ ὁρατὸν τῷ ὀσφραντῷ.

ΑΛΛΑ χείρω πολλῶν ζώων. φαύλως γὰρ ἄνθρωπος ὀσμᾶται.

Φαύλως μὲν ὀσμᾶται, ἐπειδὴ συμπέφυρται ἐπὶ ταύτῃ τοῖς πάθεσιν ἡ κρίσις. καὶ ὡς πρὸς τὰς ἄλλας αἰσθήσεις φαύλως. χεῖρον δὲ τῶν ἄλλων ζώων. οὐκ ἐπειδὴ τῶν ὀσφραντῶν εἰδῶν ἐκεῖνα κριτικώτερα. τοῦτο γὰρ ἐκείνοις κατὰ πᾶσαν αἴσθησιν ἀδύνατον. ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν αἴσθησιν ἐν ἐκείνοις ἡ πρὸς τὰ πάθη τῆς κρίσεως σύγχυσις πολλῷ μειζόνως, ἢ ἐν ἡμῖν ἐπὶ τῆς ὀσμῆς. ἀλλὰ πλεονεκτοῦσιν ἡμᾶς ἐκεῖνα, κατὰ τὸ πόρρωθεν ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ ὀσφραντοῦ. ὡς γῦπες, καὶ τὰ ἔντομα, καὶ τὸ ἀπὸ σμικρᾶς ἀφορμῆς κινεῖσθαι πρὸς ταύτην, ὡς αἱ τοῖς ἴχνεσι τῶν θηρίων ἐπακολουθοῦσαι κύνες.

ΚΑΙ οὐθενὸς αἰσθάνεται τῶν ὀσφραντῶν, ἄνευ τοῦ λυπηροῦ ἢ τοῦ ἡδέος ὡς οὐκ ὄντος ἀκριβοῦς τοῦ αἰσθητηρίου.

Οὐχ ὅτι μόνα ἐστὶ ταῦτα τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν. ἑτέροις γὰρ ἀεὶ ταῦτα ἀκολουθεῖ. οὐδὲ ὅτι ἅμα ταῖς ἄλλαις διαφοραῖς τῶν ὀσφραντῶν, καὶ τὸ ἡδὺ αὐτῶν καὶ λυπηρὸν διακρίνει. οὐ γὰρ ἂν διὰ τοῦτο ὡς μὴ ἀκριβοῦς κατεγίνωσκε τοῦ αἰσθητηρίου. τοὐναντίον γὰρ ἀκριβείας τοῦτο σημεῖον. ἀλλ' ἐκεῖνο λέγει ὡς σφοδροτέρας, διὰ τὸ μὴ εἶναι πρὸς τὴν κρίσιν ἀκριβὲς τὸ ὀσφραντικὸν ἡμῶν ὄργανον, δεῖται πείσεως καὶ πληκτικωτέρας. ἵνα πρὸς τὴν γνῶσιν διεγερθῇ, ὡς διὰ τὴν σφοδρότητα ἡδεῖαν ἢ λυπηρὰν γίνεσθαι τὴν πεῖσιν. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἄνευ τοῦ λυπηροῦ ἢ τοῦ ἡδέος. ὡς οὐκ ἄνευ τοῦ λυπεῖσθαι ἢ ἥδεσθαι, δεομένου σφοδροτέρας πάθης τοῦ αἰσθητηρίου ὡς μὴ ἀκριβοῦς. τοῦτο δέ, διὰ τὸ μὴ παρεσκευάσθαι πρὸς τὴν ῥᾳδίαν εἰς τὸ κρίνειν ἐνέργειαν. ὅθεν οὐδὲ καθαρὰν ἀποδίδωσι τὴν κρίσιν, παραποδιζόμενον ὑπὸ τῆς πάθης. δεῖ μὲν γὰρ πάντως παθεῖν τι ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ τὸ αἰσθητήριον. ἀλλὰ τὸ σφοδρότερον πάθος κωλύει τὴν κριτικὴν ἐνέργειαν. κατὰ φύσιν οὖν ἐν ἡμῖν τὸ ὀσφραντικὸν αἰσθητήριον, ἰσχυροτέρας δεόμενον πάθης, ὡς δηλοῖ τὸ πάντως ἥδεσθαι ἢ λυπεῖσθαι, ἀμυδροτέραν εἰκότως ὡς πρὸς τὰς ἄλλας ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις ἔχοι τὴν κρίσιν.

ΕΥΛΟΓΟΝ δ' οὕτω καὶ τὰ σκληρόφθαλμα τῶν χρωμάτων αἰσθάνεσθαι.

Παραδείγματι οὐκ ἀκριβοῦς αἰσθητηρίου τῷ σκληροφθάλμῳ χρῆται. καὶ γὰρ ἐν τοῖς σκληροφθάλμοις οἷον ἐν τῷ καρκίνῳ, μείζονος τὸ ὀπτικὸν αἰσθητήριον καὶ σφοδροτέρας δεῖται πάθης.

ΚΑΙ μὴ διαδήλους αὐτοῖς εἶναι τὰς διαφορὰς τῶν χρωμάτων. πλὴν τῷ φοβερῷ καὶ ἀφόβῳ.

οὕτω δὲ καὶ τὰς ὀσμὰς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος.

Οὐχ ὅτι μόνον τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀφόβου, οὐχὶ δὲ χρώματος ἢ τῶν ἐν χρώματι διαφορῶν αἰσθάνεται ταῦτα τὰ ζῶα. οὐ γάρ ἐστι φοβεῖσθαι ἐπὶ μηδενί, ὡς οὐδὲ ἥδεσθαι. εἰ δὲ καὶ ποτὲ μὲν φοβεῖται ποτὲ δὲ ἀντικειμένως διατίθεται, δῆλον ὡς καὶ διαφόρων αἰσθάνεται ὁρατῶν. ὁρᾶται δὲ τὰ χρώματα. ἀλλ' ὅτι οὐκ ἄλλως αὐτῶν ἀντιλαμβάνεται, ἢ τῷ καταπλήττεσθαι ἢ καταλεαίνεσθαι. ὧν τὸ μὲν φοβερόν, τὸ δὲ ἄφοβον προσαγορεύει. διὰ τὸ μὴ κινεῖσθαι αὐτῶν τὸ ὀπτικόν, εἰ μὴ τῷ σφόδρα παθεῖν, καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ πλὴν τῷ φοβερῷ καὶ ἀφόβῳ. ἀντὶ τοῦ εἰ μὴ φοβεῖσθαι ἢ ἀφοβεῖν οὐκ ἀποφατικῶς τοῦ ἀφόβου εἰρημένου, ἀλλ' ἀντικειμένης τῷ φοβερῷ διαθέσεως δηλωτικοῦ.

ἜΟΙΚΕ μὲν γὰρ ἀνάλογον ἔχειν πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ ὁμοίως τὰ εἴδη τῶν χυμῶν, τοῖς τῆς ὀσμῆς. ἀλλ' ἀκριβεστέραν ἔχομεν τὴν γεῦσιν, διὰ τὸ αὐτὴν εἶναι ἁφήν τινα. ταύτην δὲ ἔχειν τὴν αἴσθησιν τὸν ἄνθρωπον, ἀκριβεστάτην. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις, λείπεται πολλῶν τῶν ζώων, κατὰ δὲ τὴν ἁφήν, πολλῶν τῶν ἄλλων διαφερόντως ἀκριβοῖ.

Ὡς γὰρ ἡ ὄσφρησις πρὸς τὰ ὀσφραντά, ἡ γεῦσις πρὸς τὰ γευστά. καὶ ἐναλλὰξ ὡς ἡ ὄσφρησις πρὸς τὴν γεῦσιν, τὰ ὀσφραντὰ πρὸς τὰ γευστά. ταῦτα δὲ οἰκειότητα ἔχει πρὸς ἄλληλα, εἰ γευστὸν μὲν ὁ χυμός, ὅς ἐστι ξηροῦ ἐν ὕδατι ἀπόπλυσις. ὀσφραντὸν δὲ ἡ τοῦ ἐγχύμου ξηροῦ ἐν τῷ κοινῷ ὕδατος καὶ ἀέρος ὑγρῷ. καὶ τῇ ὀσφρήσει ἄρα οἰκειότης ἐστὶ πρὸς τὴν γεῦσιν, ὡς συγγενοῦς ἀντιληπτική, ἀλλὰ τῇ ἀκριβείᾳ ὑπερέχει τὴν ὄσφρησιν ἡ γεῦσις, διὰ τὸ ἁφήν τινα καὶ ταύτην εἶναι, τὴν δὲ ἁφὴν ἀκριβεστάτην ἔχειν τὸν ἄνθρωπον, διά τε τὴν λεπτότητα τοῦ δέρματος, καὶ τὴν τοῦ ὅλου σώματος εὐκρασίαν.

ΔΙῸ καὶ φρονιμώτατόν ἐστι τῶν ζώων. σημεῖον δέ, τὸ καὶ ἐν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, παρὰ τὸ αἰσθητήριον τοῦτο, εἶναι εὐφυεῖς καὶ ἀφυεῖς. παρ' ἄλλο δὲ μηδέν. οἱ μὲν γὰρ σκληρόσαρκοι, ἀφυεῖς τὴν διάνοιαν. οἱ δὲ μαλακόσαρκοι, εὐφυεῖς.

Ὡς τοῦ ἀνθρωπείου ὅλου ὀργάνου δι' εὐκρασίαν ἱκανοῦ πρὸς ὑποδοχήν, τῆς κατὰ φρόνησιν ἐνεργούσης ψυχῆς. φρονιμώτατον δὲ εἴρηται, ἢ ὡς καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα διηρθρωμένην καὶ εὐμήχανον ἔχει φαντασίαν κοινότερον φρονίμων λεγομένων, ὡς καὶ ἀρετὴν ἵππου φαμέν, ἢ ὡς μόνον τὸ ἀνθρώπειον ζῶον καὶ φρονήσεως καὶ τῆς ἀρίστης ἔν γε τοῖς ἐν γενέσει τυγχάνον.

ἜΣΤΙ δ' ὥσπερ χυμός, ὁ μέν, γλυκύς. ὁ δέ, πικρός, οὕτω καὶ ὀσμαί. ἀλλὰ τὰ μὲν ἔχουσι τὴν ἀνάλογον ὀσμὴν καὶ χυμόν. τὰ δέ, τοὐναντίον. λέγω δέ, οἷον γλυκεῖαν ὀσμὴν καὶ γλυκὺν χυμόν. ὁμοίως δὲ καὶ δριμεῖα καὶ αὐστηρά, καὶ ὀξεῖα καὶ λιπαρά, ἔστιν ὀσμή. ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα διαδήλους εἶναι τὰς ὀσμὰς ὥσπερ τοὺς χυμούς, ἀπὸ τούτων εἴληφε τὰ ὀνόματα καθ' ὁμοιότητα τῶν πραγμάτων. ἡ μὲν γὰρ γλυκεῖα, ἀπὸ τοῦ κρόκου καὶ τοῦ μέλιτος. ἡ δὲ δριμεῖα, ἀπὸ τοῦ θύμου καὶ τῶν τοιούτων. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἔτι δ' ὥσπερ ἀκοή, καὶ ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων. ἡ μὲν τοῦ ἀκουστοῦ καὶ ἀνηκούστου. ἡ δέ, τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου. καὶ ἡ ὄσφρησις, τοῦ ὀσφραντοῦ καὶ ἀνοσφράντου. ἀνόσφραντον δέ, τὸ μὲν παρὰ τὸ ὅλως ἔχειν ἀδύνατον ὀσμήν. τὸ δέ, μικρὰν ἔχον καὶ φαύλην. ὁμοίως καὶ τὸ ἄγευστον λέγεται. ἔστι δὲ καὶ ἡ ὄσφρησις διὰ τοῦ μεταξύ. οἷον ἀέρος, ἢ ὕδατος. καὶ γὰρ τὰ ἔνυδρα δοκοῦσιν ὀσμῆς αἰσθάνεσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἔναιμα καὶ τὰ ἄναιμα, ὥσπερ καὶ τὰ ἐν τῷ ἀέρι. καὶ γὰρ τούτων ἔνια, πόρρωθεν ἀπαντᾷ πρὸς τὴν τροφὴν ὑπόσμα γινόμενα. διὸ καὶ ἄπορον φαίνεται, εἰ πάντα μὲν ὁμοίως ὀσμᾶται. ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀναπνέων μέν, μὴ ἀναπνέων δέ. ἀλλ' ἐκπνέων ἢ κατέχων τὸ πνεῦμα, οὐκ ὀσμᾶται. οὔτε πόρρωθεν, οὔτε ἐγγύθεν. οὐδ' ἂν ἐπὶ τοῦ μυκτῆρος ἐντὸς τεθῇ. καὶ τὸ μὲν ἐπ' αὐτῷ τιθέμενον τῷ αἰσθητηρίῳ, ἀναίσθητον εἶναι, κοινὸν πάντων. ἀλλὰ τὸ ἄνευ τοῦ ἀναπνεῖν μὴ αἰσθάνεσθαι, ἴδιον ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. δῆλον δὲ πειρωμένοις. ὥστε τὰ ἄναιμα ἐπειδὴ οὐκ ἀναπνέουσιν, ἑτέραν ἄν τινα αἴσθησιν ἔχει παρὰ τὰς λεγομένας. ἀλλ' ἀδύνατον, εἴπερ τῆς ὀσμῆς αἰσθάνεται. ἡ γὰρ τοῦ ὀσφραντοῦ αἴσθησις, καὶ δυσώδους, καὶ εὐώδους, ὄσφρησίς ἐστιν. ἔτι δὲ καὶ φθειρόμενα φαίνεται ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν ὀσμῶν, ὑφ' ὧνπερ ἄνθρωπος. οἷον ἀσφάλτου καὶ θείου καὶ τῶν τοιούτων. ὀσφραίνεσθαι μὲν οὖν ἀναγκαῖον, ἀλλ' οὐκ ἀναπνέοντα. ἔοικε δὲ τοῖς ἀνθρώποις διαφέρειν τὸ αἰσθητήριον τοῦτο, πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ζώων. ὥσπερ τὰ ὄμματα πρὸς τὰ τῶν σκληροφθάλμων. τὰ μὲν γὰρ ἔχει φράγμα καὶ ὥσπερ ἔλυτρον, τὰ βλέφαρα. ἃ μὴ κινήσας μηδ' ἀνασπάσας, οὐχ ὁρᾷ. τὰ δὲ σκληρόφθαλμα, οὐδὲν ἔχει τοιοῦτον. ἀλλ' εὐθὺς ὁρᾷ τὰ γινόμενα ἐν τῷ διαφανεῖ. οὕτως οὖν καὶ τὸ ὀσφραντικὸν αἰσθητήριον, τοῖς μέν, ἀκάλυφον εἶναι ὥσπερ τὸ ὄμμα. τοῖς δὲ τὸν ἀέρα δεχομένοις ἔχειν ἐπικάλυμμα ὃ ἀναπνεόντων, ἀποκαλύπτεσθαι, διευρυνομένων τῶν φλεβίων καὶ τῶν πόρων. καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἀναπνέοντα οὐκ ὀσμᾶται ἐν τῷ ὑγρῷ. ἀναγκαῖον γὰρ ὀσφρανθῆναι ἀναπνεύσαντα. τοῦτο δὲ ποιεῖν ἐν τῷ ὑγρῷ ἀδύνατον.

Ἀπὸ μὲν τῶν χυμῶν καὶ εἰς τὰς ὀσμὰς μετενήνεκται τὰ ὀνόματα, τὸ γλυκὺ τὸ δριμύ, καὶ τὰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ὅμοια. οὐ μάτην δέ, διατί γὰρ μὴ ἀπὸ τῶν ἁπτῶν ἢ ἀκουστῶν. ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς εἴρηται καὶ κατὰ τὰ πράγματά ἐστι συγγένεια, τοῖς ὀσφραντοῖς πρὸς τὰ γευστά, διὰ τὴν τοῦ ἐγχύμου ἀπόπλυσιν, ἐν τῷ κοινῷ ἀέρος τε καὶ ὕδατος ὑγρῷ, διατί οὖν μὴ ἀεὶ τῷ γλυκεῖ χυμῷ ἡ γλυκεῖα ἀκολουθεῖ ὀσμή. ἐπειδὴ παρατρέπεται ἐνίοτε τὸ ἐναποπλυνόμενον ἔγχυμον. ἡ δὲ παρατροπή ἐστι φθορεῖ ὁμογενές. ἢ εἰς τὴν οἰκείαν τοῦ πράγματος στέρησιν. ἡ μὲν γλυκεῖα κρόκου καὶ μέλιτος. ἐπὶ μὲν τοῦ μέλιτος συντρεχούσης τῇ γλυκείᾳ ὀσμῇ τῆς γεύσεως, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ κρόκου. ἀλλὰ διαφωνεῖ πρὸς τὴν ὀσμὴν γλυκεῖαν οὖσαν, οὐ τοιαύτη ὑπάρχουσα ἡ γεῦσις. ὅτι δὲ μετενήνεγκται ἀλλ' οὐ προηγουμένως ἐπὶ τῶν ὀσφραντῶν κεῖται τὰ ὀνόματα, δηλοῖ τὸ ἄκυρον. τίς γὰρ ἂν κυρίως γλυκεῖαν ἢ ὀξεῖαν εἴποι ὀσμήν, εἰ μὴ κατὰ τὴν πρὸς τὰ γευστὰ ἀναφοράν. ὅτι δὲ καὶ ἡ ὄσφρησις τοῦ ἀνοσφράντου πάντῃ ἀντιλαμβάνεται, ἀπὸ τοῦ μὴ αἰσθάνεσθαι, καὶ οὐ τοῦ σφόδρα μόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀμυδρῶς ὀσμώδους ἐναργές. ἀλλὰ καὶ ὅτι διά τινος ἔξωθεν μεταξὺ ὄντος, καὶ διαβιβάζοντος τοῦ ὀσφραντοῦ τὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν αἴσθησιν, πρόδηλον. καὶ ὅτι κοινοῦ ὄντος τοῦ ἀέρος καὶ ὕδατος, ὃ δίοσμον καλοῦμεν. καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ὀσμῶνται ἐν ὕδατι πρὸς τὸ δέλεαρ σπεύδοντες, ὥσπερ καὶ τὰ ἐν ἀέρι. ἔστι γὰρ οὐ μόνον ἐν ὕδατι ἄναιμα, ὡς τὰ ὀστρακόδερμα ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀέρι ὡς τὰ ἔντομα. ἃ καὶ μὴ ἀναπνέοντα ὀσφραίνεται, καίτοι καὶ πεφυκὼς ὀσμᾶσθαι ἄνθρωπος, καὶ ὅσα ἀναπνευστικά, ὅταν μὴ εἰσπνέῃ. ἀλλ' ἢ ἐκπνέῃ ἢ ἐπέχῃ τὸ πνεῦμα, οὐκ ὀσφραίνεται. πῶς οὖν ἐκεῖνα μηδὲ πεφυκότα ἀναπνεῖν. τάχα γὰρ ἂν δόξαι διὰ τὸ μὴ ἀναπνεῖν μηδὲ ὀσμᾶσθαι, ἀλλ' ἑτέρᾳ αἰσθήσει τῶν ὀσφραντῶν ἀντιλαμβάνεσθαι. ὅτι γὰρ ἀντιλαμβάνεται, ἐναργὲς ἐπὶ τὸ μέλι φοιτώσης τῆς μελίσσης καὶ πόρρωθεν ὅταν κέηται, ἀλλὰ καὶ φθειρόμενα ὑπὸ τῶν δυσωδῶν ἢ βαρέων. εἰ δὲ αἰσθάνεται, δῆλον ὡς κατὰ τὴν ὀσφραντικήν. αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστιν ἡ ὄσφρησις, ἡ τῶν ὀσμῶν ἀντιληπτικὴ αἴσθησις, καὶ τῷ ἀέρι κἀκεῖνα διόσμῳ ὄντι χρῆται διαβιβάζοντι τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὀσφραντοῦ, οὐχ ὡς ἀναπνεομένῳ, ἀλλ' ὡς διόσμῳ προσπελάζοντι μέχρι τοῦ ὀσφραντικοῦ αἰσθητηρίου. οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς χρώμενοι αὐτῷ ὀσφραινόμεθα, ὡς διόσμῳ προσπελάζοντι τῷ αἰσθητηρίῳ. ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἵνα προσπελάσῃ, διανοῖξαι τέως βουλόμεθα τὰ τέως εἴργοντα τὴν προσπέλασιν. καὶ πρὸς τὸ διανοῖξαι δεῖ τῷ ἀέρι ὡς ἀναπνεομένῳ χρώμεθα. ἐκεῖνα δὲ οὐδὲν δεῖται, ὡς μὴ ἔχοντα τὸ διεῖργον. οὕτω δὲ καὶ τὰ τῶν σκληροφθάλμων ὄμματα, οὐκ ἴσχοντα βλέφαρα, εὐθέως ὁρᾷ μὴ κινοῦντά τι. δῆλον δὲ ὡς καὶ τὰ ἀναπνέοντα, οὐχ οἷά τε ὀσμᾶσθαι ἐν ὕδατι, ἐπεὶ μηδὲ ἀναπνεῖν.

ΕΣΤΙ Δ᾽ Η ΟΣΜΗ τοῦ ξηροῦ, ὥσπερ ὁ χυμὸς τοῦ ὑγροῦ. τὸ δὲ ὀσφραντικὸν αἰσθητήριον, δυνάμει τοιοῦτον.

Ἐν γὰρ τῷ διόσμῳ ἐναποπλυνόμενον τὸ ἔγχυμον ξηρόν, τὸ ὀσφραντὸν ἐργάζεται. ὡς ἐν τῷ περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν ἐρεῖ, τὸ δὲ γευστὸν κἂν ξηρὸν ᾖ, οὐ γίνεται αἰσθητὸν τῇ γεύσει κατὰ τὸν χυμόν, μὴ ὑγρανθὲν ὡς μετ' ὀλίγον ἐρεῖ. δυνάμει δὲ τὸ ὀσφραντικὸν δεῖ τὸ ὀσφραντὸν ἐν τῷ ἐνεργεῖν κατὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἱστάμενον. ὥσπερ καὶ πᾶσα αἴσθησις κατὰ τὸ τοῦ οἰκείου αἰσθητοῦ. πρὶν δὲ ἐνεργεῖν, δυνάμει ἐστίν.

ΤΟ ΔΕ γευστόν ἐστιν ἁπτόν τι. καὶ τοῦτ' αἴτιον τοῦ μὴ εἶναι αἰσθητὸν διὰ τοῦ μεταξὺ ἀλλοτρίου ὄντος σώματος. οὐδὲ γὰρ ἡ ἁφή. καὶ τὸ σῶμα δέ, ἐν ᾧ ὁ χυμός, τὸ γευστόν, ἐν ὑγρῷ ὡς ὕλῃ. τοῦτο δ' ἁπτόν τι.

Οὐ καθ' αὑτό, κατὰ δὲ τὸ ὑποκείμενον. καθ' αὑτὸ μὲν γὰρ γευστὸν ὁ χυμός. ἐν ὑποκειμένῳ δὲ τὴν χυμώδη γίνεσθαι δεῖ ποιότητα, εἰ ἐνέργεια μέλλει γίνεσθαι γευστή. διὸ τὸ γευστόν, καὶ ἁπτὸν τῷ ὑποκειμένῳ, ἁπτὴ γὰρ ἡ ὑγρότης. οὐδὲν δὲ ἁπτὸν κινεῖ τὴν ἁφὴν διά τινος ἔξωθεν ὄντος μεταξύ, εἰ γὰρ καὶ διά τινος μέσου ἀλλ' οἰκείου. ὥστε οὐδὲ τὸ γευστὸν τὴν γεῦσιν. σὺν γὰρ τῷ ὑγρῷ κινεῖ. τὸ δὲ ὑγρὸν ἁπτόν. τὸ δέ, οὐδὲ γὰρ ἡ ἁφή, ἀποδέδοται πρὸς τὸ διὰ τοῦ μεταξὺ ἀλλοτρίου ὄντος σώματος. καὶ τὸ σῶμα δέ, ἐν ᾧ ὁ χυμὸς τὸ γευστὸν ἐν ὑγρῷ ὡς ὕλῃ, τὴν λέξιν ὧδε χρὴ καταστῆσαι. καὶ τὸ σῶμα τὸ τῇ χυμώδει ποιότητι γευστῇ οὔσῃ ἐν ὑγρῷ πάντως γινομένῃ, ὑποκείμενον ὡς ὕλη ὑπέστρωται. οὐ γὰρ ὡς τὸ διαφανές, οὐ τὰ χρώματα, ἀλλὰ τὴν ἀπ' αὐτῶν ἐνέργειαν, οὕτω καὶ τὸ ὑγρὸν τὴν τοῦ χυμοῦ ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν δέχεται τὸν χυμόν, ὡς ἡ ὕλη τὰ εἴδη, κατὰ μόνην ἀναλογοῦσα τὴν δεκτικὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὰ πράγματα, ὧν λέγεται δεκτική. ἐπεὶ δηλονότι τῇ μὲν ὡς συμβεβηκὸς ὁ χυμὸς ἐν τῷ ὑγρῷ, ὡς ἑδραζόμενος ἐν αὐτῷ. τῇ δὲ ὡς τὰ εἴδη ἐν τῇ ὕλῃ, ὡς ἀνέχοντα καὶ στηρίζοντα ἐν ἑαυτοῖς ἐκείνην.

ΔΙΟ καὶ εἰ ἐν ὕδατι ἦμεν, ᾐσθανόμεθα ἂν ἐμβληθέντος τοῦ γλυκέος. οὐκ ἦν δ' ἂν ἡ αἴσθησις ἡμῖν, διὰ τοῦ μεταξύ, ἀλλὰ τῷ μιχθῆναι τῷ ὑγρῷ, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ποτοῦ.

Οὐχ ὡς τὴν ἐνέργειαν τοῦ γλυκέος διαβιβάζοντος τοῦ ὕδατος, ὡς ὁ ἀὴρ τῶν χρωμάτων, ἀλλ' ὡς αὐτοῦ παρέχοντος τὴν γλυκύτητα, καὶ ὡς γλυκέος εἰς τὸ αἰσθητήριον ἐνεργοῦντος. διὸ οὐκ ἦν ὡς διὰ μεταξύ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ΤΟ ΔΕ χρῶμα, οὐχ οὕτως ὁρᾶται τῷ μίγνυσθαι. οὐδὲ ταῖς ἀπορροίαις.

Ἡ πρός τι τινὸς μίξις τὴν παθητικὴν δηλοῖ μέθεξιν. τὸ δὲ χρῶμα τῷ ἀέρι ἀπολύτως καὶ κατ' ἐνέργειαν πάρεστιν. οὐ γὰρ χρωματίζεται ὁ ἀήρ, καὶ οὕτως εἰς τὸ αἰσθητήριον ὁρᾶ. οὐ μὴν οὐδὲ σωματικαῖς ἀπορροίαις ἑαυτοῦ, εἰς τὸ αἰσθητήριον φερομέναις, τὸ κεχρωσμένον ὁρᾶται.

ΩΣ ΜΕΝ οὖν τῷ μεταξύ, οὐδέν ἐστιν. ὡς δὲ χρῶμα τὸ ὁρατόν, οὕτω τὸ γευστὸν ὁ χυμός. οὐθὲν δὲ ποιεῖ αἴσθησιν χυμοῦ, ἄνευ ὑγρότητος, ἀλλ' ἔχει ἐνεργείᾳ ἢ δυνάμει ὑγρότητα. οἷον τὸ ἁλμυρόν. εὔτηκτόν τε γὰρ αὐτὸ καὶ συντηκτικὸν γλώττης.

ΩΣΠΕΡ ἐπὶ τῶν χρωμάτων καὶ τῆς ὄψεως ἔστι τι καὶ τὸ μεταξὺ ἀλλότριον τὸ διαφανές, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῆς γεύσεως ἔστι τι μέσον ἔξωθεν. ὡς μέντοι τὸ χρῶμα πρὸς τὴν γεῦσιν, οὕτως ἐστὶν ὁ χυμὸς πρὸς τὴν γεῦσιν. γίνεται δὲ γευστὸς ὁ χυμός. ἢ ἤδη ὢν ἐν ὑγρῷ ἐνεργείᾳ, ὡς τὸ γλυκὺ τοῦ μέλιτος. ἢ δυνάμενος ὑγρανθῆναι, ὅταν ὑγρανθῇ, ἢ αὐτὸς χεόμενος ὑπὸ τῆς ἐν τῷ στόματι θερμότητος, ὡς οἱ ὀποί. ἢ μιγνύμενος τῇ ἐν αὐτῷ ὑγρότητι ὡς τὸ πέπερι. οἱ δὲ ἅλες αὐτοί τε τηκόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ στόματι ὑγροῦ διαχέονται, καὶ συντήκοντες τὴν γλῶτταν, ἔτι πλείονι τῷ περὶ αὐτὴν μίγνυνται ὑγρῷ.

ΩΣΠΕΡ δὲ καὶ ἡ ὄψις ἐστὶ τοῦ τε ὁρατοῦ, καὶ τοῦ ἀοράτου. τὸ γὰρ σκότος, ἀόρατον. κρίνει δὲ καὶ τοῦτο ἡ ὄψις. ἔτι τοῦ λίαν λαμπροῦ. καὶ γὰρ τοῦτο ἀόρατον. ἄλλον δὲ τρόπον τοῦ σκότους. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀκοὴ ψόφου τε καὶ σιγῆς. ὧν τὸ μὲν, ἀκουστόν. τὸ δὲ, οὐκ ἀκουστόν. καὶ μεγάλου ψόφου καθάπερ ἡ ὄψις τοῦ λαμπροῦ. ὥσπερ γὰρ ὁ μικρὸς ψόφος ἀνήκουστος τρόπον τινά, καὶ ὁ μέγας τε καὶ ὁ βίαιος. ἀόρατον δὲ, τὸ μὲν, ὅλως λέγεται, ὥσπερ καὶ ἐπ' ἄλλων, τὸ ἀδύνατον. τὸ δὲ, ἐὰν πεφυκὸς μὴ ἔχῃ, ἢ φαύλως. ὥσπερ τὸ ἄπουν καὶ τὸ ἀπύρηνον, οὕτω δὴ καὶ ἡ γεῦσις τοῦ γευστοῦ τε καὶ ἀγεύστου. τοῦτο δὲ τὸ μικρὸν ἢ φαῦλον ἔχον χυμόν, ἢ φθαρτικὸν τῆς γεύσεως.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ εἰρημένον ἐστὶν ἐν ἀρχῇ, ὡς ἑκάστη αἴσθησις προηγουμένως καὶ κατ' ἐπιβολὴν τὸ οἰκεῖον γνωρίζουσα αἰσθητόν, τῷ μὴ αἰσθάνεσθαι πειρωμένη καὶ αὐτῷ τῷ μὴ ἐπιβάλλειν, καὶ τῆς στερήσεως ἀντιλαμβάνεται τοῦ οἰκείου αἰσθητοῦ. ἀλλὰ ταύτης μὲν ὡς κατ' ἔνδειαν ἀναισθήτου, οὐ παρόντος τῷ ὑποκειμένῳ τοῦ αἰσθητικοῦ εἴδους. γνωρίζει δὲ καὶ τὸ ἀσυμμέτρως ὑπερβάλλον αἰσθητόν, ἄλλως εἰκότως ἀναίσθητον λεγόμενον ἢ ἡ στέρησις. ἀντικειμένως γὰρ δι' ὑπερβάλλουσαν τοῦ αἰσθητικοῦ εἴδους παρουσίαν. οὐ γὰρ οἷά τε αὐτῷ ὡς ἂν ὑπερβάλλοντι συναρμόζεσθαι. καὶ πάλιν αὐτῷ τῷ μὴ συναρμόζεσθαι τὸ ἀναίσθητον αὐτοῦ γνωρίζει. οὕτως ἡ ὄψις τὸ ἄγαν λαμπρόν. καὶ ἡ ἀκοὴ τὴν ὑπεραίρουσαν βροντήν. ἥ τε γεῦσις τὸ φθαρτικὸν τῆς γεύσεως, καὶ ἀπαμβλῦνον αὐτῆς τῇ προσβολῇ τὴν ἐνέργειαν. ὅταν μὲν οὖν ἀναίσθητον λέγωμεν κατὰ στέρησιν ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου, τοῦ καὶ τῷ κατ' ἐπιβολὴν αἰσθητῷ ὑπεστερημένου, ὃ ἀναίσθητον λέγομεν, ὅταν μὴ ἔχῃ τὸ εἶδος, καί τοι πεφυκὸς ἔχειν, ἢ ἔχῃ μέν, ἀμυδρῶς δέ, ὡς τὸ ἄπουν καὶ ἀπύρηνον ἐνίοτε φαμέν, ἐπὶ τῶν ἀτελῶς ταῦτα ἐχόντων, τὸ τοιοῦτον ἀναίσθητον γνωρίζει ἡ οἰκεία ἑκάστου αἴσθησις. ὅταν δὲ ἀντὶ ἀποφάσεως τὸ ἀναίσθητον λέγωμεν, ὡς τὴν φωνὴν ἀόρατον, οὐκέτι πάντως τὸ τοιοῦτον αἰσθητὸν τῇ οἰκείᾳ αἰσθήσει. ἐπειδὴ ἡ ἀπόφασις καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ὑποκειμένων τῷ εἴδει φέρεται. διὸ καὶ αὐτὸς ἐφ' ἑνὸς τοῦ ἀοράτου ὁσαχῶς λέγεται ἐπέστησεν. ἵνα εἰδῶμεν ποῖον μὲν ἀόρατον γνωρίζει ἡ ὄψις, ποῖον δὲ οὐχί. τοῦ μὲν γὰρ ἀδυνάτου ὁραθῆναι, ὡς ἔχει ἡ φωνή, οὐκ ἀντιλαμβάνεται ἡ ὄψις. τὸ δὲ πεφυκὸς κἂν μὴ ἔχῃ ἢ φαύλως ἔχῃ, γνωρίζει. φαύλως δὲ ἔχει ἢ τὸ ἀμυδρῶς, ἢ τὸ δι' ὑπερβολὴν βλαπτικῶς. οὕτω δὲ καὶ ἡ γεῦσις τοῦ γευστοῦ καὶ ἀγεύστου, οὐ τοῦ ἀδυνάτου δηλαδή. ὅθεν τοῦτο μὲν ἀφεῖται, διαιρεῖται δὲ τὸ ὑποπῖπτον ἄγευστον. τὸ ἢ μικρόν φησιν ἢ φαῦλον ἔχον χυμόν, ἢ φθαρτικὸν τῆς γεύσεως. τὸ μικρὸν ἢ ἀντὶ τοῦ οὐδὲ ὅλως κατὰ ἀττικὴν εἰρηκὼς συνήθειαν. ὅταν πεφυκὸς ἔχειν μὴ ἔχῃ ἢ τοῦτο μὲν παρεὶς ὡς ἐκ τῶν πολλάκις εἰρημένων γνώριμον ὄν. μικρὸν δὲ λέγων τὸ ἀμυδρῶς ἔχον καὶ φαῦλον, οὐκ ἐκ παραλλήλου τὸ αὐτὸ δηλῶν, ἀλλ' οἶμαι τὸ ἀηδίζον τὴν γεῦσιν, ὃ καὶ αὐτὸ ἄγευστόν πως τῷ ἀνίλλεσθαι περὶ αὐτὸ τὴν γεῦσιν. παρὰ δὲ τοῦτο τὸ φθαρτικόν.

ΔΟΚΕῖ δὲ εἶναι ἀρχή, τὸ ποτὸν καὶ ἄποτον. γεῦσις γάρ τις ἀμφότερα. ἀλλὰ τὸ μέν, φαύλη καὶ φθαρτικὴ τῆς γεύσεως. τὸ δέ, κατὰ φύσιν.

ΕΙ μὴ τὸ εἶδος τοῦ γευστοῦ ὁ χυμός, ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο ἢ ἐνεργείᾳ ἢ δυνάμει ἐστὶν ὑγρός, εἰ μέλλοι εἶναι αἰσθητός, πρὸ δὲ τῇ δυνάμει τὸ ἐνεργείᾳ τὸ δὲ ἐνεργείᾳ ὑγρὸν ποτόν, εἰκότως τοῦτο ἀρχή. καλεῖ γὰρ ποτὸν νῦν τὸ ἔγχυμον ὑδατῶδες ὑγρόν, καὶ προσηκόντως τὸν χυμὸν καὶ ἐν ἀρχῇ ἔχον. ἵνα ἄποτον ᾖ, ὡς ἐξ ὧν αὐτὸς εἴρηκεν, φανερὸν τὸ ὑδατῶδες μὲν ὑγρόν, ἄχυμον δὲ ἢ ἀμυδρὸν ἢ ἀηδῆ χυμὸν ἔχον, ἢ φθαρτικὸν τῆς γεύσεως. οὐ γὰρ ἂν ἀρχὴ εἴη μὴ ὑγρὸν ὄν, σαφῶς δὲ τὸ φαῦλον εἴρηται. ἐν ᾧ καὶ τὸ μηδόλως ἔγχυμον καὶ τὸ ἀμυδρῶς καὶ τὸ ἀηδῶς περιληπτέον. εἴρηται γὰρ καὶ τὸ φθαρτικόν.

ΕΣΤΙ δὲ κοινὸν ἁφῆς καὶ γεύσεως τὸ ποτόν.

ΝΥΝ οὐ τὸ ἀνωτέρω ἀντιδιῃρημένον τῷ ἀπότῳ μόνον λέγων. ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἀμφοῖν, καὶ γὰρ τὸ

ἐκεῖ ἄποτον

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς τε ἁφῆς ὡς ὑγρόν, καὶ τῆς γεύσεως ὡς κατὰ στέρησιν οὖν ἄγευστον, ἢ δι' ἀμυδρότητα ἢ δι' ὑπερβολήν.

Ε ΠΕΙ Δ' ΥΓΡΟΝ τὸ γευστόν, ἀνάγκη τὸ αἰσθητήριον αὐτοῦ, μήτε ὑγρὸν εἶναι ἐντελεχείᾳ, μήτε ἀδύνατον ὑγραίνεσθαι. πάσχει γάρ τι ἡ γεῦσις ὑπὸ τοῦ γευστοῦ, ᾗ γευστόν. ἀναγκαῖον ἄρα ὑγρανθῆναι τὸ δυνάμενον ὑγραίνεσθαι σωζόμενον. μὴ ὑγρὸν δέ, τὸ γευστικὸν αἰσθητήριον. σημεῖον δέ, τὸ μήτε κατάξηρον οὖσαν τὴν γλῶσσαν αἰσθάνεσθαι, μήτε λίαν ὑγράν. αὕτη γὰρ ἁφὴ γίνεται τοῦ πρώτου ὑγροῦ. ὥσπερ ὅταν προγευματίσας τις ἰσχυροῦ χυμοῦ, γεύηται ἑτέρου. καὶ οἷον τοῖς κάμνουσι πικρὰ πάντα φαίνεται, διὰ τὸ τὴν γλῶτταν πλήρη τοιαύτης ὑγρότητος αἰσθάνεσθαι.

Ὅτι μὲν ἄχυμον εἶναι δεῖ τὸ γευστικὸν αἰσθητήριον φανερόν. ἐπειδὴ τὸ ἴδιον τῆς γεύσεως αἰσθητὸν ὁ χυμός. ἵνα οὖν μὴ παραποδίζῃ ὁ ἐγκείμενος χυμὸς πρὸς τὴν τῶν ἄλλων κρίσιν, ἄχυμον εἶναι δεῖ. παθητικὸν δὲ ὑπὸ τῶν χυμῶν οὐ τῷ κατ' οὐσίαν μεταβάλλειν. ἀλλ' ἵνα σωζόμενον τῆς ἰδιότητος μεταλαμβάνῃ. ὁ δὲ ἀριστοτέλης οὔτε ὑγρὸν εἶναι βούλεται. διὰ τὸ εἰ καὶ μὴ τοῦ ὑγροῦ ὡς ὑγροῦ τὴν γεῦσιν εἶναι ἀντιληπτικήν, ὅμως οὐκ ἄνευ ὑγρότητος. ἀλλὰ νόσημα νομίζεται ἡ τῆς γλώττης ξηρότης. διὸ κατὰ φύσιν ἔχειν δεῖ τινὰ καὶ ὑγρότητα, εἰ καὶ ἄχυμον, ἢ τοσαύτην, ὥστε μὴ τῷ ἐξυδαροῦν τὸ ἐπεισιὸν ἔγχυμον ὑγρὸν παραποδίζειν αὐτοῦ τῇ ποιήσει. ἀλλὰ καὶ ἡ ξηρότης μαχομένη πρὸς τὴν ἐπεισιοῦσαν ὑγρότητα, οὐκ ἐᾷ παθεῖν, καὶ τὸ παθεῖν τὸ αἰσθητήριον κρῖναι τὸν ἐν τῷ ἁπτῷ χυμόν. ὅθεν οὐδὲ κατάξηρος οὖσα οὐδὲ ἄγαν ὑγρά, εὐαίσθητος ἡ γλῶσσα. καὶ μάλιστα ἐὰν ἔγχυμος ἡ ἐν αὐτῇ ὑγρότης ᾖ. ὡς ἐπὶ τῶν ἰκτεριώντων, ἢ ὡς ἐπὶ τῶν προγευσαμένων ἑτέρου τινὸς ἐγχύμου. αὕτη γὰρ ἡ ἁφὴ γίνεται τοῦ πρώτου ὑγροῦ ἐπειδὴ οὐ διά τινος μεταξὺ ἀλλ' ἁπτομένη ἡ γλῶσσα πάσχει ὑπὸ τοῦ γευστοῦ. ἐὰν τὸ περὶ αὐτὴν ὑγρὸν πλέον ᾖ τούτου ὡς προσεχοῦς οὗ ἡ ἁφή. ἵνα τὸ πρῶτον τοῦ προσεχοῦς ᾖ δηλωτικόν, ἢ καὶ τοῦ προϋπάρξαντος ἐγχύμου ὑγροῦ. ὡς ἐπὶ τῶν προγευσαμένων ἐγχύμου τινός.

Τ ΑΔΕ εἴδη τῶν χυμῶν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν χρωμάτων. ἁπλᾶ μὲν τἀναντία. τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν. ἐχόμενα δέ, τοῦ μέν, τὸ λιπαρόν. τοῦ δέ, τὸ ἁλμυρόν. μεταξὺ δὲ τούτων. τό, τε δριμὺ καὶ αὐστηρόν. καὶ στρυφνόν. καὶ ὀξύ. σχεδὸν γὰρ αὗται δοκοῦσιν εἶναι διαφοραὶ χυμῶν. ὥστε τὸ γευστικόν ἐστι τὸ δυνάμει τοιοῦτον, γευστὸν δέ, τὸ ποιητικὸν ἐντελεχείᾳ αὐτοῦ.

Ὡς ἐν χρώμασιν ἄκρα τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν, τὰ δὲ ἄλλα μέσα τούτων, οὕτως ἐν χυμοῖς ἄκροι γλυκὺς καὶ πικρός. μεταξὺ δὲ οἱ λοιποί, καὶ οἱ μὲν ἄκροι ἁπλοῖ, ὡς ἄμικτοι πρὸς ἀλλήλους. οἱ δὲ μέσοι ἐκ τῶν ἄκρων μικτοί, οὐχ ὡς ἐξ ἐκείνων συγκιρνάμενοι. ἁπλοϊκῶς δὲ καὶ αὐτοὶ ὑφιστάμενοι, διὰ τὴν πρὸς ἑκάτερον τῶν ἄκρων κοινωνίαν, μικτοὶ ἐνίοτε καὶ ἐξ ἀλλήλων λέγονται. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι κατ' εἶδος ἀλλήλων διάφοροι. ὁ δὲ στρυφνὸς δοκεῖ ἐπίτασις εἶναι τοῦ αὐστηροῦ. ἀπερίληπτοι μὲν οὖν αἱ τῶν χυμῶν ἰδέαι. ὡς δὲ εἰς ἐναργεστέρας ταύτας πειρῶνται πάσας ἀνάγειν. διὸ καλῶς ἔφη τό, σχεδὸν τοιαύτας δοκεῖν εἶναι τὰς διαφοράς. εἰπὼν δὲ τί τὸ γευστόν, τὸ γευστικόν, περὶ οὗ καὶ προὔκειτο λέγειν, τὸ δυνάμει τοιοῦτον εἶναί φησιν, ἐπειδὴ καὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν γνῶσις τῷ γνωστῷ ὁρίζεται, καὶ κατὰ τὸ ἐκείνου ἵσταται εἶδος. πάσχει δηλαδὴ τὸ ὄργανον, καὶ πάσχειν ποιεῖ τὸ γευστόν, τῷ εἰς τὸ ὄργανόν τι δρᾶν.

Π ΕΡΙ δὲ τοῦ ἁπτοῦ καὶ ἁφῆς, ὁ αὐτὸς λόγος.

Διότι ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ τὴν σύστοιχον ἐθεώρει γνῶσιν, οὕτω καὶ νῦν ἀπὸ τοῦ ἁπτοῦ τίς ἡ ἁφὴ διορίζεται, δύο προτείνας περὶ αὐτῆς ἀπορίας. ἓν μὲν πότερον μία ἡ ἁπτικὴ αἴσθησις ἢ πλείους. διὰ τὸ καὶ τὰ ἁπτὰ πλείονα εἶναι, καὶ ἀνομοιογενῆ δοκοῦντα, καὶ ἐναντιώσεις ἔχειν πλείστας. ἕτερον δὲ εἰ τὸ αἰσθητήριον αὐτῆς, καὶ τὸ τῇ ἁπτικῇ ὑπηρετούμενον αἰσθήσει πρώτως ὄργανον, ἡ σάρξ ἐστιν ἐν τοῖς ἐναίμοις ζῴοις, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀναίμοις ἀνάλογον τῆς σαρκί. ἢ ταῦτα μὲν μεταξύ, ὡς ἐπὶ τῶν πρώτων τριῶν αἰσθήσεων ὁ ἀήρ. τὸ δὲ αἰσθητήριον ἑτέροις, καὶ οὕτω γε αὐτὸς φαίνεται ἐγκρίνων τὸ πρῶτον τῆς ἁφῆς αἰσθητήριον οὐκ εἶναι τὴν σάρκα ἢ τὸ ἀνάλογον. ἀλλ' ὡς ἐν τῷ περὶ αἰσθήσεως λέγει, πρὸς τῇ καρδίᾳ τό, τε τῆς ἁφῆς καὶ τὸ τῆς γεύσεως, αἰσθητικῆς μὲν οὔσης καὶ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν νεύρων, ἀλλ' οὐ πρώτως. ὅπερ ζητῶν, τὴν σάρκα ὡς μὴ αἰσθητικήν, ἀλλ' ὡς ἀνάλογον τοῖς μεταξὺ τῷ ἀέρι καὶ τῷ ὕδατι διαγράφει, δηλοῖ γοῦν συμπεραινόμενος τὸν λόγον, καὶ ἁπτὰς μὲν εἶναι λέγων τὰς διαφορὰς τοῦ σώματος ᾗ σῶμα. τὸ δὲ αἰσθητικὸν αὐτῶν τὸ ἁπτικόν, καὶ ἐν ᾧ ἡ καλουμένη ἁφὴ ὑπάρχει αἴσθησις πρώτως, τὸ δυνάμει τοιοῦτον εἶναι μόριον προσθεὶς τό, πρώτως. ἵνα δῆλον ᾖ περὶ οὗ ἐζήτει ἁπτικοῦ αἰσθητηρίου, ὅπου αὐτὸ θετέον. καὶ πρὸς ὃ ὁρῶν οὐκ ἐβούλετο εἶναι τὴν σάρκα τὸ αἰσθητήριον, ὡς πρῶτον μὲν τὴν καρδίαν εἶναι τὸ ἁφῆς καὶ γεύσεως αἰσθητήριον. τὴν δὲ σάρ-

καὶ πρὸς μὲν ἐκείνην τὸν τῶν μεταξὺ λόγον ἔχειν, εἶναι δὲ καὶ αὐτὴν αἰσθητικὴν, εἰ καὶ δευτέρως. ὅπερ δηλοῖ καὶ αὐτὸς, συμφυὲς καὶ οὐκ ἀλλότριον βουλόμενος εἶναι μέσον. ἡ δὲ συμφυὴς μεσότης καὶ οὐκ ἀπηλλοτριωμένη, κοινωνεῖ τῆς πρὸς τὸ ἡγεμονικὸν ζωῆς, ἀλλ' οὐχὶ διατὶ καὶ τὰ ὀστᾶ φαίη ἄν τις αἰσθητικὰ, καί τοι συμφυῆ ὄντα. ἐπειδὴ δρῶ οὐ δὲ τὸν τῶν μεταξὺ πρὸς τὴν αἴσθησιν σώζει λόγον, κατὰ τὴν φυτικὴν ζωὴν ὄντα συμφυῆ. οὕτω μὲν οὖν τὸ δεύτερον διορίζεται πρόβλημα. τὸ δὲ πρότερον διαπορήσας, μή τι πλείους αἱ τῶν λεγομένων ἁπτῶν αἰσθήσεις, διὰ τὰς πλείους αὐτῶν ἐναντιώσεις, μὴ δὲ γὰρ εἰ ἐν ἁπασῶν κοινὸν τὸ αἰσθητήριον, εἴτε τὸ πρῶτον εἴτε τὸ συμφυὲς μεταξὺ, ἱκανὸν εἶναι τοῦτο πρὸς πίστιν τοῦ μίαν ὑπάρχειν, ἐπειδὴ καὶ τῆς γλώττης κοινῆς ἁφῆς οὔσης καὶ γεύσεως, κἂν οὐ μία αὗται, τίθεται ὅμως ὑπάρχειν μίαν τὴν ἁπτικὴν, δεικνὺς καλῶς καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστην πλειόνων οὖσαν ἐναντιώσεων. καὶ ζητῶν πάλιν ὀρθῶς, ὡς εἰ καὶ πλείους, ἀλλ' εἶναι δεῖ τινα μίαν φύσιν καθ' ἑκάστην αἴσθησιν, περὶ ἣν αἱ πλείους, ὡς ἐν ὄψει μὲν τὸ φῶς, καὶ γὰρ τὸ χρῶμα ὡς φῶς τι ὁρατὸν, ἐν δὲ ἀκοῇ ὁ ψόφος, ἐν ὀσφρήσει δὲ ἡ ὀσμὴ, τὸ ἐναποπλυνόμενον οὖσα τῷ κοινῷ ἀέρος καὶ ὕδατος ὑγρῷ ἔγχυμον, ὡς τῇ γεύσει ὁ χυμὸς, ζητῶν οὖν ὀρθῶς τί τὸ ἐν ἁφῇ κοινὸν κἂν μὴ ὠνόμασται, τίθεται αὐτὸ τὸ σωμάτων ὡς σωμάτων διοριστικόν. ὧν ἀρχαὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, τουτέστι τῶν γενητῶν καὶ φθαρτῶν. ἔστι γάρ τι κοινὸν ὡς γινομένων ὁριστικὸν εἶδος, ἰδίας ἔχον ἐπακολουθούσας ποιότητας. κατὰ μὲν τὴν θέσιν βαρύτητα καὶ κουφότητα, καὶ τὰς τούτων μέσας ῥοπὰς, κατὰ δὲ τὰς εἰς ἄλληλα αὐτῶν ποιήσεις, θερμότητα καὶ ψυχρότητα, καὶ ξηρότητα, καὶ ὑγρότητα καὶ τὰς ἐκ τούτων συμπλεκομένας, λειότητα, τραχύτητα. σκληρότητα, μαλακότητα. τὰς ὁμοίας. ὡς παραδέδοσθαι ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐν κοινὸν γένος τῶν ἁπτῶν, τό γε πρᾶγμα. κἂν ὄνομα αὐτῷ μὴ κεῖται, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λέξιν ἰτέον. τὸν αὐτὸν εἶναί φησι περί τε τοῦ ἁπτοῦ καὶ τῆς ἁφῆς λόγον.

ΕΙ ΓΑΡ ἡ ἁφὴ, μὴ μία ἐστὶν αἴσθησις, ἀλλὰ πλείους, ἀναγκαῖον καὶ τὰ ἁπτὰ πλείω αἰσθητὰ εἶναι. ἔχει δ' ἀπορίαν, πότερον πλείους εἰσὶν ἢ μία. καὶ τί τὸ αἰσθητήριον τὸ τοῦ ἁπτοῦ ἁπτικόν. πότερον ἡ σὰρξ. καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ ἀνάλογον, ἢ οὔ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐστὶ τὸ μεταξύ.

Ἀληθὲς μὲν καὶ τὸ ἀντίστροφον, τὸ εἰ πλείω αἰσθητὰ τὸ ἁπτὸν, καὶ τὴν ἁφὴν πλείους εἶναι αἰσθήσεις. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ προηγούμενος νῦν λόγος περὶ τῆς ἁφῆς, ἀπὸ ταύτης ἄρχεται. ἵνα δείξας ὅτι μὴ πλείω αἰσθητὰ τὰ ἁπτὰ, ὁμολογούμενον ἔχει κατὰ τὴν ἐν ἀντιθέσει ἀντιστροφὴν, καὶ τὸ τὴν ἁφὴν μίαν εἶναι αἴσθησιν, ἀναλαβὼν δὲ τὴν ἀπορίαν, πότερον μία ἢ πλείους, ἐπισυνάπτει καὶ τὴν ἑτέραν, τί τὸ αἰσθητήριον τοῦ ἁπτικοῦ, πότερον ἡ σὰρξ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνάλογον ἢ οὔ. ἄλλοις λέγων τοῖς ἀναίμοις ζώοις. καὶ εὐθὺς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἐνδείκνυται. ὡς τοῦτο μὲν ἐστὶ τὸ μεταξύ. καὶ ὅπως μεταξὺ ἐπεξῆλθε ἐπάγων.

ΤΟ ΔΕ πρῶτον αἰσθητήριον, ἄλλο τί ἐστιν ἐντός. πᾶσά τε γὰρ αἴσθησις, μιᾶς ἐναντιώσεως εἶναι δοκεῖ. οἷον, ὄψις, λευκοῦ καὶ μέλανος. καὶ ἡ ἀκοὴ, ὀξέος, καὶ βαρέος. καὶ γεῦσις, πικροῦ καὶ γλυκέος. ἐν δὲ τῷ ἁπτῷ πολλαί εἰσιν ἐναντιώσεις. θερμὸν, ψυχρὸν, ξηρὸν, ὑγρὸν, σκληρὸν, μαλακὸν, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τοιαῦτα.

Ὡς καὶ τῆς σαρκὸς μὲν οὔσης αἰσθητηρίου, δευτέρου δὲ· οὐ γὰρ αὐτὸ τὸ ἄλλο πρῶτον αἰσθητήριον ἦν, ἀλλ' ἁπλῶς αἰσθητήριον, ὡς τὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ ὑγρὸν, καὶ ὁ ἐν τοῖς ὠσὶν ἀήρ. οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖ τὸ μεταξὺ αἰσθητήριον ὁ ἔξω ἀὴρ ἢ τὸ ὕδωρ. εἶτα τὴν πρώτην ἐπεξεργάζεται ἀπορίαν. ἐκ τοῦ δοκεῖν ἑκάστην τῶν ἄλλων αἰσθήσεων περὶ μίαν ἔχειν ἐναντίωσιν. ταύτην δὲ περὶ πλείους.

ἜΧΕΙ ΔΕ τινὰ λύσιν πρός γε ταύτην τὴν ἀπορίαν. ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεών εἰσιν ἐναντιώσεις πλείους. οἷον ἐν φωνῇ. οὐ μόνον ὀξύτης καὶ βαρύτης, ἀλλὰ καὶ μέγεθος καὶ μικρότης. καὶ λειότης, καὶ τραχύτης φωνῆς, καὶ τοιαῦθ' ἕτερα. εἰσὶ δὲ καὶ περὶ χρῶμα διαφοραὶ τοιαῦται ἕτεραι.

Καλῶς καὶ τινὰ φάμενος τὴν λύσιν, καὶ πρὸς μόνην τὴν ἐκ τῶν πλειόνων ἐναντιώσεων ἀπορίαν. ἐπάξει γὰρ καὶ ἑτέραν περὶ τοῦ αὐτοῦ τοῦ πότερον μία ἢ πλείους. ἐκ τοῦ μὴ φαίνεσθαι ἕν τι κοινὸν τῶν ἁπτῶν γένος. πρὸς ἣν ἡ νῦν λύσις μὴ ἀπαντοῦσα, ἀλλὰ πρὸς μόνην τὴν ἐκ τῶν πλειόνων ἐναντιώσεων, εἰκότως οὐχ ἁπλῶς ἀλλά τις ἐστὶ λύσις. τίς οὖν ἡ λύσις. καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεών εἰσιν ἐναντιώσεις πλείους. δῆλον γὰρ ὡς τὸν ψόφον ἡ ἀκοὴ κατὰ πᾶσαν προσοῦσαν αὐτῷ ἰδιότητα γνωρίζει, καὶ τὰς ἀντικειμένας αὐτῷ συμπιπτούσας. οἷον μέγεθος καὶ σμικρότητα λειότητα καὶ τραχύτητα. οὐ τὰ ἐν τοῖς ὄγκοις λέγων, ἵνα τὰ κοινὰ οὐ δέον παρεισάγῃ αἰσθητὰ, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ᾠήθη. ἀλλὰ τὰ τῶν ἤχων ἴδια. ὧν μόνη γνωριστικὴ ἡ ἀκοή. διὸ καὶ τὸ τῆς φωνῆς πρόσκειται. ὡς καλῶς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐπέστησεν. εἰσὶ δὲ καὶ περὶ χρώματα διαφοραὶ τοιαῦται ἕτεραι. οἷον μέγεθος μὲν

ἐπὶ τοῦ στίλβοντος χρώματος, καὶ ὅλως θᾶττον ὁρωμένου, καὶ σφοδρότερον τὴν ὄψιν πλήττοντος, ὡς τὸ τοῦ χρυσοῦ ἔχει χρῶμα καὶ ἀργύρου. σμικρότης δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ καὶ πλείονος δεομένου φωτὸς πρὸς τὸ ὁραθῆναι, καὶ ἀμυδρότερον κινοῦντος τὴν ὄψιν. οἷον τὸ τοῦ μολύβδου. καὶ λειότης μὲν ἐπὶ τῶν προσηνῶν τῇ ὄψει. οἷα ἡ τῶν ἀνθέων. ὡς τραχύτης ἐπὶ τῶν μεμβρασμένων. εἰ δὲ καὶ πᾶσι τοῖς ὁρωμένοις κοινὸν τὸ φῶς, πλείστας ἂν εὕροις διαφοράς, κατά τε τὰ φωτίζοντα λαμπρὰ καὶ τὰ μή, ἀλλ' ἐν σκότει ὁρώμενα. καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς τε φωτίζουσι πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐν τοῖς ἐν σκότει ὁρωμένοις, ἔν τε τοῖς διαφανέσι πλείστη διαφορά, ἐναργέστερον ἢ ἀμυδρότερον φωτιζομένοις. ἢ διὰ τὸ τῶν φωτιζόντων ἢ τῶν διαφανῶν διάφορον, ἢ καὶ παρὰ τὸ συναμφότερον, οὐ θαυμαστὸν οὖν εἰ καὶ περὶ μίαν τὴν τοῦ ἁπτοῦ φύσιν, πολλαὶ συμβαίνοιεν διαφοραί. ἡ μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀντιθέσεων ἀπορία λέλυται. ζητεῖ δὲ λοιπόν.

ἈΛΛᾺ τί τὸ ἐν ὑποκείμενον. ὥσπερ ἀκοῇ ψόφος, οὕτω τῇ ἁφῇ, οὐκ ἔστιν ἔκδηλον. πότερον δ' ἔστι τὸ αἰσθητήριον ἐντός, ἢ οὔ, ἀλλ' εὐθέως ἡ σάρξ.

Ἡ γὰρ ἀπορία οὐκ ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἡμετέρας προτείνεται ἀγνοίας. διὸ οὐκ ἔφη μὴ εἶναι ἕν, ἀλλὰ μὴ εἶναι ἔνδηλον. ἴσως μὲν καὶ τῷ μὴ κεῖσθαι κοινὸν ὄνομα, καὶ τῆς ἐννοίας ἡμᾶς ἀπολειπούσης τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ ἀνάπαλιν, διὰ τὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι δυσθεώρητον, τὸ κοινὴ τῶν γενῶν τῶν σωμάτων ὡς τοιούτων ὁριστικόν, καὶ τοῦ ὀνόματος ἐκλελοιπότος. ἀπορήσας δὲ ὁ φιλόσοφος τί τὸ κοινόν, πρὶν ἢ τὸ δοκοῦν ἀποφήνασθαι, ζητεῖ τὸ τῆς ἁφῆς ὡς αἰσθητήριον. ἔοικε μὲν ἵνα ἐπιτείνῃ πως διὰ τούτων τὴν περὶ τῆς ἁφῆς, ὅτι οὐ μία ἀπορίαν. τῷ ἐνίστασθαι πρὸς τὴν δοκοῦσαν τοῦ μίαν εἶναι ἀπόδειξιν, ἀπὸ τοῦ ἓν τὸ ἁπτικὸν αὐτῆς εἶναι αἰσθητήριον. εἰ γὰρ μὴ ἡ σὰρξ τὸ πρῶτον αἰσθητήριον, μάλιστα μὲν ἄδηλον εἰ μὴ πλείω τὰ πρῶτα. εἰ δὲ καὶ ἕν, οὔπω φανερὸν ὅτι καὶ ἡ ἁφὴ πάντων μία αἴσθησις. ὡς γὰρ τῆς γλώττης κοινοῦ ὑπηρετουμένου ὀργάνου τῇ τε ἁφῇ καὶ τῇ γεύσει, οὐ μία αὗται, οὕτως οὐδὲ αἱ τῶν λεγομένων ἁπτῶν αἰσθήσεις πᾶσαι μία. κἂν κοινὸν ἡ αἰσθητήριον πάντων. ἔοικε δὲ ἵνα διὰ τοῦ αἰσθητηρίου, τὴν ἁφὴν σωματοειδεστέραν τῶν ἄλλων καὶ παθητικωτέραν δείξας αἰσθήσεων, καὶ τὸ σύστοιχον αὐτῇ εὕρῃ αἰσθητόν, τῶν παθητικῶν ἐν σωμάτων χαρακτηριστικόν. πῶς οὖν ἡ ἁφὴ σωματοειδὴς καὶ παθητή, δείκνυται ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς αἰσθητηρίου. αὐτόθεν μὲν οὐδὲ τούτου ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἄλλων τι ἀμέσως τῷ αἰσθητῷ προσπελάζοντος. ἵνα μὴ σφοδρὰ πάθη τὴν κριτικὴν παραποδίζῃ ἐνέργειαν. οὐ μὴν ἔτι δυναμένου διὰ τῶν ἀλλοτρίων μεταξὺ τῶν αἰσθητῶν ἀντιλαμβάνεσθαι, ἀλλὰ συμφυοῦς μέσου δεηθέντος, ζωτικῶς ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ πάσχοντος. καὶ ἤδη εἰ καὶ ἀμυδρῶς καὶ δευτέρως κατὰ τὴν κριτικὴν ἐνέργειαν ἱσταμένου. καὶ τότε τὸ πρώτως καὶ καθαρώτερον ἔσω κατ' αὐτὴν κινοῦντος. ὡς τοῦ πρώτου τῆς ἁφῆς αἰσθητηρίου, καὶ γὰρ ἡ γεῦσις ἁφή τις καὶ οὐ καλῶς πρὸς τὴν οἰκείαν ἐγειρομένη ἐνέργειαν, εἰ μὴ ὑπὸ τοῦ ζωτικοῦ καὶ ἤδη αἰσθητικοῦ κινηθείη, καὶ δραστικωτέρου τοῦ κινοῦντος χρήζοντος, οὐκ ἂν εἴη ἡ ὁρίζουσα αὐτὸ ζωὴ ὁμοίως ἢ ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν ἀπόλυτος, ἀλλὰ διὰ τὸ μᾶλλον εἶναι ἀχώριστος, οὐκ ἐπεκτεινομένη καὶ ἐπὶ τὰ ἀλλότρια.

ΟΥ̓ΔῈΝ δοκεῖ σημεῖον εἶναι, τὸ γίνεσθαι τὴν αἴσθησιν ἅμα θιγγανομένων. καὶ γὰρ εἴ τις περὶ τὴν σάρκα ἐπιτείνειεν, οἷον ὑμένα ποιήσας, ὁμοίως τὴν αἴσθησιν εὐθέως ἁπτόμενος ἂν ἐνσημαίνει. καίτοι δῆλον, ὡς οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ τὸ αἰσθητήριον. εἰ δὲ καὶ συμφυὲς γένοιτο, θᾶττον ἔτι διικνοῖτ' ἂν ἡ αἴσθησις. διὸ καὶ τὸ τοιοῦτον μόριον τοῦ σώματος, ἔχειν οὕτως ἔοικεν.

Ὡς διὰ τὸ σωματοειδέστερον καὶ παθητικώτεραν, καὶ τοῦ πρώτου ἁπτικοῦ αἰσθητηρίου ὑπόνοιαν παρέχοντος, προσπελάζειν ἀμέσως τῷ αἰσθητῷ. πρὸς ὃ πρῶτον Ἀριστοτέλης ἐνίσταται, ὅτι οὐ πρῶτον αἰσθητήριον ἡ σάρξ, κἂν ἅμα τῷ ταύτην θίγειν αἰσθανόμεθα. καὶ γὰρ εἰ τῷ δακτύλῳ περιτεθείη ὑμήν, ἅμα τῇ θίξει ἡ ἁφή, καὶ ἔτι θᾶσσον, εἰ καὶ συμφυὴς γένοιτο. οὐ μὴν καὶ διὰ τοῦτο ζωτικῶς τῆς αἰσθητικῆς μετέχων ζωῆς. διὰ γοῦν τοῦτο θᾶσσον. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐν τῷ ὑμένι οὐδὲ ἐν τῷ συμφυεῖ τι τὸ πρῶτον αἰσθητικόν, πῶς οὖν οὐχὶ καὶ ἡ ἁφὴ γίνοιτο ἂν διὰ μέσου ἀλλοτρίου. ἐπείπερ καὶ δι' ὑμένος καὶ δι' ὕδατος ἐπὶ τοῦ ὑγρανθέντος αἰσθανόμεθα δακτύλου. ἢ οὐ διὰ τοῦ μέσου, ὡς τὸ ὁρατικόν, ὡς αὐτὸς σαφηνιεῖ, διὰ τοῦ κατὰ τὴν ἀσπίδα παραδείγματος.

Ὥ́ΣΠΕΡ ἂν εἰ κύκλῳ ἡμῖν περιεπεφύκει ὁ ἀήρ. ἐδοκοῦμεν ἑνί τινι αἰσθάνεσθαι, καὶ ψόφου. καὶ χρώματος. καὶ ὀσμῆς. καὶ μία τις αἴσθησις εἶναι, ὄψις. καὶ ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις. νῦν δὲ διὰ τὸ διωρίσθαι δι' οὗ γίνονται αἱ κινήσεις, φανερὰ τὰ εἰρημένα αἰσθητήρια ἕτερα ὄντα. ἐπὶ δὲ τῆς ἁφῆς, τοῦτο νῦν ἄδηλον.

Διὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως ἅμα μὲν δεικνύς, ὡς οὐκ ἀνάγκη τὸ συμφυὲς ἡμῖν καὶ προσεχῶς ὁμιλοῦν τῷ αἰσθητῷ, πρῶτον εἶναι αἰσθητήριον. ἅμα δὲ ὡς οὐκ ἀνάγκη διὰ τὸ ἓν τὸ μεταξὺ εἶναι, καὶ μίαν εἶναι τὰς δι' αὐτοῦ κινουμένου αἰσθήσεις, ἐπιτείνων τὴν πρώτην ἀπορίαν. ἀλλὰ νῦν διωρισμένου τοῦ μεταξύ, καὶ φανερῶν ὄντων τῶν αἰσθητηρίων, ἐπὶ τῶν πρώτων τριῶν αἰσθήσεων τὸ πλῆθος αὐτῶν φαίνεται. ἐπὶ δὲ τῆς ἁφῆς τοῦτο νῦν ἄδηλον, τί τὸ πρῶτον αἰσθη-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

πτικὸν, καὶ εἰ μία ἢ πλείους αἱ ἁπτικαί.

ἘΞ ἈΈΡΟΣ μὲν γὰρ ἢ ὕδατος, ἀδύνατον συστῆναι τὸ ἔμψυχον σῶμα. δεῖ γάρ τι στερεὸν εἶναι. λείπεται δὴ μικτὸν ἐκ γῆς καὶ τούτων εἶναι, οἷον βούλεται ἡ σὰρξ καὶ τὸ ἀνάλογον. εἰ γὰρ πᾶσα αἴσθησις διὰ τοῦ μεταξὺ, καὶ ἡ ἁφή.

ΤΗΝ αἰτίαν εἰπεῖν διὰ τούτων βούλεται, δι' ἣν ἄδηλον ἐπὶ τῆς ἁφῆς τὸ πρῶτον αἰσθητήριον. διὸ καὶ τῷ αἰτιολογικῷ χρῆται συνδέσμῳ τῷ γάρ. ἅμα δὲ καὶ ὁποῖον ἐπὶ τῆς ἁφῆς τὸ μεταξὺ σαφηνίζει. τίς οὖν αἰτία τῆς ἀδηλίας. ἐπειδὴ ἐν τῇ ἁφῇ αὐτὸ τοῦτο ἁφῇ οὔσῃ, ἀμέσως δεῖ προσπελάζειν τὸ αἰσθητὸν τῷ ζῶντι σώματι, καὶ αἰσθητικῷ, τὸ δὲ ζῷον ἐπὶ τῶν γενητῶν καὶ φθαρτῶν σῶμα, οὐχ οἷόν τε ἢ ἀέριον ἢ ὑδάτινον εἶναι. ἵνα ᾖ ἀνόμοιον τοῖς ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἀλλοτρίοις μεταξὺ γινομένοις. ἀλλὰ στερεὸν καὶ διὰ τοῦτο ἐκ γῆς τε καὶ τῶν λοιπῶν μικτόν.

ὭΣΤΕ ἀναγκαῖον καὶ τὸ σῶμα εἶναι μεταξὺ τοῦ ἁπτικοῦ προσπεφυκός.

ΤΟ μὲν σῶμα λέγει τὸ τῶν ζώντων, τοῦτο δὲ προσπεφυκὸς ὂν, μεταξὺ ἀνάγκη εἶναι τοῦ τε ἁπτικοῦ καὶ τοῦ ἁπτοῦ. καὶ οὐ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης συνῆκται ἐκ τῶν νῦν εἰρημένων, τὸ δεῖν προσπεφυκὸς εἶναι τὸ μέσον ἐπὶ τῆς ἁπτικῆς. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἴληπται ἔκ τε τοῦ πάντως τὸ δι' οὗ ὑπάρχειν, ὅπερ ὕστερον ὑπομνησθήσεται. καὶ ἐκ τοῦ μὴ διά τινος ἔξωθεν τὴν κίνησιν γίνεσθαι ἐπὶ τῆς ἁπτικῆς, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ δεῖν τοῦ αἰσθητοῦ πάσχειν τὸ σῶμα. οἷς ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τὸ τὸ ἡμέτερον σῶμα, τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ προσπεφυκὸς, τὸν δι' οὗ ἔχειν λόγον, καὶ οὕτω νοητέον τὴν λέξιν. ὥστε ἀναγκαῖον τὸ προσπεφυκὸς σῶμα εἶναι, τὸ μεταξὺ τοῦ ἁπτικοῦ, τοῦ τε πρώτου αἰσθητηρίου, καὶ δηλονότι καὶ τοῦ ἁπτοῦ. ἐπειδὴ δεῖ μὲν εἶναι τὸ δι' οὗ, οὐκ ἔξωθεν δὲ ἐπὶ τῆς ἁφῆς. τὰ δὲ ἐν μέσῳ καὶ οἷον τὸ δι' οὗ ἑρμηνεύει. ὅτι γὰρ ἔμψυχον καὶ στερεὸν, ἐκ γῆς τε καὶ τῶν λοιπῶν μικτόν. καὶ γὰρ ζωτικῶς δεῖ παθεῖν τὸ μεταξὺ, ἵνα κινητικώτερον ᾖ, τοῦ πρώτου ἁπτικοῦ ἀργοτέρου ὄντος, ἢ κατὰ τὰ ἄλλα αἰσθητήρια. διὰ τὸ σωματοειδέστερον τῆς σωματικῆς ζωῆς καὶ μικτὸν εἶναι. ἐπειδὴ τοιοῦτον τὸ συνιστάμενον ἔμψυχον σῶμα οἷον τὸ γενητὸν ζῷον.

ΔΙΟΎ γίνονται αἱ αἰσθήσεις πλείους οὖσαι. δηλοῖ δ' ὅτι πλείους, ἡ ἐπὶ τῆς γλώττης ἁφή. ἁπάντων γὰρ τῶν ἁπτῶν αἰσθάνεται κατὰ τὸ αὐτὸ μόριον, καὶ χυμοῦ. εἰ μὲν οὖν ἡ ἄλλη σὰρξ ᾐσθάνετο τοῦ χυμοῦ, ἐδόκει ἂν ἡ αὐτὴ καὶ μία εἶναι αἴσθησις, ἡ γεῦσις καὶ ἡ ἁφή. νῦν δὲ δύο, διὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφειν.

ΤΟΝ ἀπορητικὸν εἴρηκε τρόπον, ἐκ τοῦ καὶ τὴν γλῶσσαν ὡς αὐτὸς ἐπιφέρει, δύο εἶναι αἰσθήσεων ὄργανον κατὰ τὸ αὐτὸ μόριον, καὶ τῶν χυμῶν καὶ τῶν ἁπτῶν οὖσαν αἰσθητικὴν, ὡς μιᾶς ἂν δόξουσαν εἶναι ἀμφοῖν, εἰ καὶ ἡ ἄλλη σὰρξ τῶν χυμῶν ἦν κριτική. ἐπεὶ δὲ μόνων τῶν ἁπτῶν, ὡς μὴ ἀντιστρέφειν ἀλλ' ὅτι μὲν τὸ τοῦ χυμοῦ τοῦτο καὶ περὶ τῶν ἁπτῶν εἶναι κριτικὸν, οὐχὶ δὲ τὸ τῶν ἁπτῶν πάντως καὶ χυμῶν, ἡ ἑτερότης αὐτῶν ἐστι φανερά.

ἈΠΟΡΗΣΕΙΕ δ' ἄν τις, εἰ πᾶν σῶμα βάθος ἔχει, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τρίτον μέγεθος, ὧν δ' ἐστὶ δύο σωμάτων μεταξὺ σῶμά τι, οὐκ ἐνδέχεται ταῦτα ἀλλήλων ἅπτεσθαι. τὸ δὲ ὑγρὸν, οὐκ ἔστιν ἄνευ σώματος. οὐδὲ τὸ διερόν. ἀλλ' ἀναγκαῖον ὕδωρ εἶναι, ἢ ἔχειν ὕδατος. τὰ δὲ ἁπτόμενα ἀλλήλων ἐν τῷ ὕδατι μὴ ξηρῶν τῶν ἄκρων ὄντων, ἀναγκαῖον ὕδωρ ἔχειν μεταξὺ, οὗ ἀνάπλεα τὰ ἔσχατα. εἰ δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ἀδύνατον ἅψασθαι ἄλλο ἄλλου ἐν ὕδατι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν τῷ ἀέρι. ὁμοίως γὰρ ἔχει ὁ ἀὴρ, πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι. λανθάνει δὲ μᾶλλον ἡμᾶς, ὥσπερ καὶ τὰ ἐν τῷ ὕδατι ζῷα. εἰ διερὸν διεροῦ ἅπτεται. πότερον οὖν ἁπάντων ὁμοίως ἐστὶν ἡ αἴσθησις, ἢ ἄλλων ἄλλως, καθάπερ νῦν δοκεῖ. ἡ μὲν γὰρ γεῦσις καὶ ἡ ἁφὴ τῷ ἅπτεσθαι. αἱ δὲ ἄλλαι ἄποθεν. τὸ δ' οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ καὶ τὸ σκληρὸν καὶ τὸ μαλακὸν, δι' ἑτέρων αἰσθανόμεθα. ὥσπερ καὶ τὸ ψοφητικόν. καὶ τὸ ὁρατόν. καὶ τὸ ὀσφραντόν. ἀλλὰ τὰ μὲν, πόρρωθεν. τὰ δ' ἐγγύθεν. διὸ λανθάνει. ἐπεὶ αἰσθανόμεθά γε πάντων διὰ τοῦ μέσου. ἀλλ' ἐπὶ τούτων λανθάνει. καίτοι καθάπερ εἴπομεν καὶ πρότερον, κἂν εἰ δι' ὑμένος αἰσθανώμεθά γε τῶν ἁπτῶν ἁπάντων λανθάνοντος ὅτι διείργει, ὁμοίως ἂν ἔχοιμεν ὥσπερ καὶ νῦν ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ ἀέρι. δοκοῦμεν γὰρ αὐτῶν ἅπτεσθαι καὶ οὐδὲν εἶναι διὰ μέσου.

ἘΠΕΙΔῊ τρεῖς αἱ τοῦ σώματος διαστάσεις, λαβὼν δὲ ἤδη ἐπὶ τῆς ἁφῆς μὴ εἶναι ἔξωθεν ἀλλὰ προσφυὲς τὸ μεταξὺ, εἰρηκὼς δὲ καὶ ὑμένος περιταθέντος γίνεσθαι τὴν ἁφὴν, ἔνθα καὶ δι' ἀλλοτρίου μέσου δοκεῖ, τὸ διάφορον αὐτῆς ἐνδείξασθαι βούλεται διὰ τούτων πρὸς τὰς τρεῖς αἰσθήσεις. οὐ μόνον ἐν τῇ περιτάσει τοῦ ὑμένος. ἀλλὰ καὶ εἰ ἀεί τι μέσον ὑποτεθείη τοῦ ἁπτικοῦ τε καὶ τοῦ ἁπτοῦ, ὡς ἐπὶ τῶν ὕδατι ἀμφοῖν διαινομένων, καὶ μεταξὺ τοῦ ὕδατος ὑπάρχοντος, σώματος ὄντος καὶ διὰ τοῦτο καὶ βάθος ἔχοντος, καὶ τὴν ἄμεσον τῶν ἁπτομένων διείργοντος συναφήν. τυχὸν δὲ καὶ ἐπὶ

τῷ ἐν ἀέρι, μεταξύ τινος ἀερίου παρεμπίπτοντος σώματος, ἔτι ἄρα καὶ ὁ ἀὴρ προσπελαστικὸν ἔχει ὡς τὸ ὕδωρ. ἀεὶ μὲν οὖν οὐκ ἔστι τι μέσον. οὐ δὲ γὰρ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος ἢ τοῦ ἀέρος. καὶ ἐφ᾽ ὧν δὲ ἐστὶ μέσον οὐ κωλῦον τὴν ἁπτικὴν αἴσθησιν, οὐ διαβιβαστικὸν ἔσται τῆς ἐνεργείας ὡς ἐπὶ τῶν ἰδίων. ἀλλὰ συμπάσχον τῇ σαρκί. καθάπερ σαφῶς παρίστησι διὰ τοῦ κατὰ τὴν ἀσπίδα ὑποδείγματος, καὶ ταῦτα μὲν σαφῆ. ἐν δὲ τῇ λέξει, τὸ, ἀλλ᾽ ἀναγκαῖον ὕδωρ εἶναι ἢ ἔχειν, πρὸς τὸ ὑγρὸν μὲν τὸ εἶναι ὕδωρ, πρὸς δὲ τὸ διερὸν τὸ ἔχειν ἀποδέδοται, ἐν δὲ τῷ, ἀδύνατον ἄλλο ἄλλου ἅψασθαι ἐν ὕδατι, τὸ ἀμέσως προσυπακουστέον. συνηγορήσας δὲ ἐφεξῆς μή ποτε ὁμοίως ἔχουσι ταῖς τρισὶν αἰσθήσεσι καὶ αἱ λοιπαί, τῷ ἐπὶ τούτων παρεμπίπτειν τι μέσον, διακρίνει ἐντεῦθεν.

ἈΛΛΑ διαφέρει τὸ ἁπτὸν τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ψοφητικῶν. ὅτι ἐκείνων μὲν αἰσθανόμεθα, τῷ τὸ μεταξὺ ποιεῖν τι ἡμᾶς. τῶν δὲ ἁπτῶν, οὐχ ὑπὸ τοῦ μεταξὺ, ἀλλ᾽ ἅμα τῷ μεταξὺ, ὥσπερ ὁ δι᾽ ἀσπίδος πληγείς. οὐ γὰρ ἡ ἀσπὶς πληγεῖσα ἐπάταξεν, ἀλλ᾽ ἄμφω συνέβη πληγῆναι.

Ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς ἁφῆς καὶ τῆς γεύσεως οὐδὲν τῶν ἔξωθεν τὸν δι᾽ οὗ ἐπέχει λόγον. χρὴ δὲ εἶναι καὶ ἐπὶ τούτων τὸ δι᾽ οὗ ἵνα μὴ ἀμέσως τὸ πρῶτον αἰσθητήριον, ὡς καὶ ἤδη εἴρηται, ὑπὸ τοῦ οἰκείου πάσχον αἰσθητοῦ, ἀπαμβλύνηται πρὸς τὴν κριτικὴν ἐνέργειαν, κἀπὶ τούτων τὸ δι᾽ οὗ εἰ καὶ μὴ ἀλλότριον ἀλλὰ προσφυὲς ἀπαιτητέον, ἔμψυχον ἂν ὡς εἴρηται, καὶ κατὰ τὴν αἰσθητικὴν ψυχήν. οὕτω γὰρ ἂν καὶ προσφυὲς εἴη τῷ πρώτῳ αἰσθητικῷ. παθεῖν μὲν γάρ τι δεῖ καὶ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. ὡς δηλοῦσιν αἱ ὑπερβολαὶ αἰσθητῶν ποιοῦσαι τὸ πάθος. ἀλλ᾽ ὅσον ἐγερθῆναι εἰς ἐνέργειαν, τὸ δὲ ὑπερβάλλον πάθος κωλύει. ὑπερβάλλει δὲ ὅταν ἄμεσος γένηται, ἡ τοῦ αἰσθητοῦ εἰς τὸ πρῶτον αἰσθητήριον ποίησις. τί οὖν ἐπὶ τῆς γεύσεως καὶ τῆς ἁφῆς τὸ δι᾽ οὗ. ἡ μὲν γλῶττά φησιν ἐπὶ τῆς γεύσεως. ἡ δὲ ὅλη σὰρξ ἐπὶ τῆς ἁφῆς καὶ ταῦτα ἐφεξῆς διακρίνει γεγραφώς.

ὍΛΩΣ ΔΈ ἔοικεν ἡ σὰρξ καὶ ἡ γλῶττα, ὡς ὁ ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν ὄψιν. καὶ τὴν ἀκοὴν, καὶ τὴν ὄσφρησιν, ἔχουσιν, οὕτως ἔχειν πρὸς τὸ αἰσθητήριον, ὥσπερ ἐκείνων ἕκαστον. αὐτοῦ δὲ τοῦ αἰσθητηρίου ἁπτομένου, οὔτ᾽ ἐκεῖ, οὔτε ἐνταῦθα γένοιτ᾽ ἂν αἴσθησις. οἷον εἴ τις σῶμα τὸ λευκὸν ἐπὶ τοῦ ὄμματος θείη τὸ ἔσχατον, ᾗ καὶ δῆλον, ὅτι ἐντός. τὸ τοῦ ἁπτοῦ αἰσθητήριον. οὕτως γὰρ ἂν συμβαίνοι, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἐπιτιθεμένων γὰρ ἐπὶ τὸ αἰσθητήριον, οὐκ αἰσθάνεται. ἐπὶ δὲ τὴν σάρκα ἐπιτιθεμένων, αἰσθάνεται, ὥστε τὸ μεταξὺ τοῦ ἁπτικοῦ ἡ σάρξ.

ΤῸ ΜῈΝ ἕκαστον εἶπεν ἐκείνων, καίτοι δύο προειρηκὼς τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ. ἢ ὅτι τρεῖς αὐτὰ ἔφη διακονεῖν αἰσθήσεις. ἢ τὸ ἐκείνων οὐκ ἀέρος καὶ ὕδατος ἀκουστέον, ἀλλὰ τῶν διαφανῶν ἁπλῶς καὶ διηχῶν καὶ διόσμων. τρία δὲ ταῦτα, καὶ οὐκ ἐν ἀέρι, καὶ ὕδατι μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις. ὁμοίως δὲ ἔχει τούτοις σὰρξ καὶ γλῶττα. καθ᾽ ὅσον καὶ αὗται μεταξὺ καὶ τὸν δι᾽ οὗ ἐπέχουσι λόγον. ἐπεὶ δῆλον ὅτι ᾗ αἱ μὲν προσφυεῖς, τὰ δὲ ἀλλότρια, οὐκ ἔστιν ὁμοία ἡ ἀναλογία. δι᾽ ὃ οὐκέτι καὶ τὴν σάρκα πάντη ἀναίσθητον ὡς τὸ ὕδωρ ῥητέον. οὐ γὰρ ταύτῃ ἡ ὁμοιότης, ἀλλ᾽ ᾗ δι᾽ οὗ καὶ αὐτὴ ὡς πρὸς τὸ πρῶτον καὶ αἰσθητικόν. ἢ καὶ δῆλον ὅτι ἐντὸς τὸ τοῦ ἁπτοῦ αἰσθητικόν. ἐν γὰρ τῇ καρδίᾳ ὡς ἐν ἄλλοις εἴρηται.

ἉΠΤᾺ ΜῈΝ οὖν εἰσιν, αἱ διαφοραὶ τοῦ σώματος, ᾗ σῶμα. λέγω δὲ διαφορὰς, αἳ τὰ στοιχεῖα διορίζουσι. θερμὸν, ψυχρὸν, ξηρὸν, ὑγρόν. περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον ἐν τοῖς περὶ στοιχείων.

Περὶ ὧν ἔλεγεν, ὅτι ἐπιτιθέμενα τῇ σαρκὶ αἰσθητὰ γίνονται. διὰ δὲ τούτων ὡς καὶ ἤδη ἔφαμεν τὸ ἐν γένος τῆς τῶν ἁπτῶν ἀφορίζεται φύσεως, τὸ σωμάτων χαρακτηριστικὸν ᾗ σώματα. οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ὁποῖα διὰ τῶν τὰ στοιχεῖα διοριζουσῶν διαφορῶν ἐδήλωσεν. οὐκοῦν ᾗ σώματα, παθητὰ ἅπερ γεννητά τέ ἐστι καὶ φθαρτά. τούτων γὰρ ἀρχαὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα. καὶ τούτων διαφοραὶ πρῶτον αἱ παθητικαὶ ποιότητες. περὶ ὧν ἐν τοῖς περὶ στοιχείων εἰρηκέναι λέγει οὕτω τὰ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς προσαγορεύων.

ΤῸ ΔῈ αἰσθητήριον αὐτῶν τὸ ἁπτικόν. καὶ ἐν ᾧ ἡ καλουμένη ἁφὴ ὑπάρχει πρώτῳ, τὸ δυνάμει τοιοῦτόν ἐστι μόριον. τὸ γὰρ αἰσθάνεσθαι, πάσχειν τί ἐστιν. ὥστε τὸ ποιοῦν οἷον αὐτὸ ἐνεργείᾳ, τοιοῦτον ἐκεῖνο ποιεῖ δυνάμει ὄν. διὸ τοῦ ὁμοίως θερμοῦ ἢ ψυχροῦ, ἢ σκληροῦ, καὶ μαλακοῦ, οὐκ αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ τῶν ὑπερβολῶν, ὡς τῆς αἰσθήσεως. οἷον μεσότητός τινος οὔσης τῆς ἐν τοῖς αἰσθητικοῖς ἐναντιώσεως. καὶ διὰ τοῦτο κρίνει τὰ αἰσθητά. τὸ γὰρ μέσον, κριτικόν.

Ὁρίσας τὸ τῶν ἁπτῶν γένος, ἐφεξῆς τούτων καὶ τὸ ἁπτικὸν ὁρίζεται. τὸ γὰρ δυνάμει τοιοῦτον, ὁποῖον τὸ ἁπτόν. δι᾽ ὅτι κατὰ τὸ εἶδος τοῦ γνωστοῦ ἀεὶ τὸ ἐνεργείᾳ γνωστικὸν ἕστηκεν. τὸ δὲ αἰσθητικὸν ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κινούμενον, ἑαυτῷ δὲ οὐκ ἀρκοῦν. δι᾽ ὃ καὶ πάσχειν τί ἐστι τὸ αἰσθάνεσθαι, ὅτι μὴ ὡς φθειρόμενον ἀλλὰ τελειούμενον. δι᾽ ὃ οὐχ ἁπλῶς ἀλλά τι πάσχειν. ὅλως δὲ πάσχειν ὡς ἑτέρωθεν τελειούμενον. δυνάμει δὲ τὸ ἁπτικὸν ἀλλ᾽ οὐκ ἐνεργείᾳ. ἁπτόμενον γὰρ τὸ τοιοῦτον. γίνεται δὲ τὸ αἰσθητικὸν ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐνεργείᾳ τοιοῦτον οἷον ἐκεῖνο, διὰ τὴν ἐγγινομένην τῷ αἰσθητηρίῳ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔμφασιν τοῦ εἴδους. ἐπεὶ

ἡ κριτικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ τελεία κατὰ τὸ εἶδος στάσεις, ἔνδοθεν καὶ κατὰ λόγους τῶν αἰσθητῶν οὐσιώδεις. οὐ γὰρ ὡς σφραγὶς ἢ τύπος τις ἔξωθεν ἐντίθεται ἡ γνῶσις καὶ ὁ τῆς γνώσεως ὅρος. ἀλλὰ τὸ αἰσθητήριον παθεῖν ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἀνάγκη. πάσχει γὰρ τὸ δυνάμει ὂν τοιοῦτον, οὔπω δὲ ἐνεργείᾳ. πῶς γὰρ οἷόν τε παθητικὸν ὂν τὸ αἰσθητήριον, μὴ καὶ αὐτὸ τῶν παθητικῶν μετέχειν ποιοτήτων ἐνεργείᾳ. μετέχον δὲ ἤδη πως πείσεται κατ' αὐτάς, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ ὁμοίως φησὶ θερμοῦ καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεται, τῶν δὲ ὑπερβολῶν, καὶ ταύτῃ ὑπ' ἀνομοίου πάσχον, ὡς τῆς αἰσθήσεως δηλονότι μεσότητός τινος οὔσης. ἢ αὐτὸ τοῦ αἰσθητηρίου εἰπὼν τῆς αἰσθήσεως, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς αἰσθητικῆς οὐσίας, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ τινὸς οὔσης μεσότητος. δεῖ γὰρ τὸ ὑποκειμένην χρῆσθαι τῇ μέσῃ τοῦ αἰσθητηρίου εὐκρασίᾳ.

ΓΙΝΕΤΑΙ γὰρ πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν, θάτερον τῶν ἄκρων. καὶ δεῖ ὥσπερ τὸ μέλλον αἰσθήσεσθαι λευκοῦ καὶ μέλανος, μηδέτερον αὐτῶν ἐνεργείᾳ εἶναι, δυνάμει δ' ἄμφω. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων καὶ τῆς ἁφῆς, μήτε θερμὸν, μήτε ψυχρόν. ἔτι δ' ὥσπερ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου ἦν πως ἡ ὄψις. ὁμοίως δὲ, καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν ἀντικειμένων.

ΤΟ μέσον τὸ ὑπερβάλλον θερμὸν ὡς τὸ ψυχρὸν γινόμενον. ὅταν οὖν πάλιν ἀξιοῖ τὸ ἁπτικὸν μήτε θερμὸν εἶναι μήτε ψυχρὸν, οὐχ ὡς πάντῃ αὐτῶν ἀμέτοχον λέγει. ἀλλ' ὡς ἐξ ἀμφοῖν μέσως κεκραμένον.

ΟΥΤΩ καὶ ἡ ἁφὴ τοῦ ἁπτοῦ καὶ ἀνάπτου. ἄναπτον δέ ἐστι, τό, τε ἔχον. πάμπαν μικρὰν διαφορὰν τῶν ἁπτῶν. οἷον πέπονθεν ὁ ἀὴρ, καὶ τῶν ἁπτῶν αἱ ὑπερβολαὶ, ὥσπερ τὰ φθαρτικά.

ΚΑΙ γὰρ ἐν ψύχει ὅτι μὴ θερμὸς ὁ ἀὴρ τῇ ἁφῇ αἰσθανόμεθα, καὶ τοῦ σμικρὰν ἔχοντος θερμότητα, καὶ τοῦ ὑπερβαλλούσαν.,

ΚΑΘ' ἑκάστην μὲν οὖν τῶν αἰσθήσεων, εἴρηται τύπῳ.

ΑΚΡΙΒΕΣΤΕΡΟΝ γὰρ αὐτῷ ἡ περὶ τῶν αἰσθητῶν γίνεται διάρθρωσις, ἐν τῷ ἰδίῳ περὶ αὐτῶν βιβλίῳ.

ΚΑΘΟΛΟΥ δὲ περὶ πάσης αἰσθήσεως δεῖ λαβεῖν.

ΙΔΙΑ περὶ ἑκάστης θεωρήσας αἰσθήσεως, τὸν κοινὸν περὶ πάσης ἐπαναλαμβάνει λόγον, τὸν τῆς αἰσθήσεως ὡς αἰσθήσεως ὁριστικὸν παραδιδοὺς, καὶ τίνι ἁπλῶς τὸ αἰσθητήριον χαρακτηρίζεται ὁποιασοῦν αἰσθήσεως.

ΟΤΙ Η μὲν αἴσθησίς ἐστι, τὸ δεκτικὸν τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν, ἄνευ τῆς ὕλης. οἷον, ὁ κηρὸς, τοῦ δακτυλίου, ἄνευ τοῦ σιδήρου, καὶ τοῦ χρυσοῦ, δέχεται τὸ σημεῖον. λαμβάνει δὲ τὸ χρυσοῦν ἢ τὸ χαλκοῦν σημεῖον, ἀλλ' οὐχ ᾗ χαλκὸς, ἢ χρυσός.

ΟΤΙ δεκτική τίς ἐστιν οὐσία ἡ αἴσθησις ἐναργές. ἐπεὶ δὲ πολλαὶ καὶ ἄλλαι τοιαῦται, τὸ ἴδιον τῆς αἰσθητικῆς νῦν παραδίδοται, τὸ ὑπό τινος ἔξωθεν πάσχειν, καὶ μὴ ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ὅλον ἐγείρεσθαι εἰς τὴν κατ' ἐνέργειαν θεωρίαν, ὡς νοῦς, καὶ ἐπιστήμη, καὶ δόξα, καὶ αὐτὴ ἤδη ἡ φαντασία. ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσα ἡ κατ' ἐνέργειαν γνῶσις τῷ εἴδει ὁρίζεται τοῦ γνωστοῦ οὐ πάσχουσα αὐτὸ ἀλλ' ἐνεργοῦσα, καὶ ἐνεργοῦσα οὐ ποιητικῶς ἀλλὰ κριτικῶς καὶ συνετικῶς. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι γνωστικαὶ ἐνέργειαι ἐκ τῆς οἰκείας τελειοῦνται οὐσίας, τὸ τοῦ γνωστοῦ εἶδος ἀφ' ἑαυτῶν προβαλλόμεναι. ἡ δὲ αἰσθητικὴ, καὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἔξω κειμένου δεῖται, πρὸς τὴν τοῦ γνωστοῦ εἴδους κατ' ἐνέργειαν προβολήν. διὸ καὶ παθητικὴ καὶ δεκτικὴ λέγεται τῶν εἰδῶν, ὡς ἀλλαχόθεν δηλονότι ἐπεισιόντων καὶ ὑπὸ ἑτέρων τελειουμένη. ὅπερ σημαίνει δεῖ γὰρ τὸ ἐσχάτην οὖσαν ὀργάνῳ χρῆσθαι, καὶ οὕτως ὡς μήτε αὐτὴν ἰσχύειν, εἰς τὸ ἀρκεῖν ἑαυτῇ πρὸς τὴν χρῆσιν, μήτε τὸ ὄργανον ἔχειν ἀρκούμενον τῇ χρωμένῃ ζωῇ, δεόμενον δὲ προπαθεῖν τι ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, ἅμα τῇ ἔξωθεν πείσει καὶ τῆς ζωτικῆς ἐγειρομένης ἐνεργείας, ὡς τὸ μὲν ὄργανον σῶμα ὂν αἰσθητικῶς ζῶν, παθητικὴν ἔχειν τὴν ἐνέργειαν. τὴν δὲ χρωμένην ἀπαθῶς ἐνεργεῖν, συμμέτρως τῇ παθητικῇ τοῦ ὀργάνου ἐνεργείᾳ, τοὺς τῶν αἰσθητῶν λόγους ἔνδοθεν προβαλλομένην. καθ' οὓς ὡς εἴρηται συνίησι καὶ κριτικῶς ἐνεργεῖ. δεκτικὴ τοίνυν λέγεται τῶν εἰδῶν, καὶ πάσχειν ὑπὸ τοῦ ἔχοντος χρῶμα ἢ χυμὸν ἢ ψόφον, τῷ δεῖσθαι τὸ ὄργανον αὐτῆς, παθεῖν ὑπὸ τούτων ἔμφασίν τινα, τῶν ἐν αὐτοῖς δεξάμενον εἰδῶν. ὡς γὰρ ἡ ἐν τῷ ποιοῦντι ἐνέργεια οἰκεία τῷ ἀποτελουμένῳ εἴδει, οὕτω καὶ ἡ κατὰ εἴδη πεῖσις ἐμφαίνει τὴν πρὸς τὰ δρῶντα οἰκειότητα, καὶ τῇ ἐγγινομένῃ τῷ αἰσθητηρίῳ τοῦ εἴδους ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐμφάσει, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἐνεργεῖ ζωή, καὶ ἡ χρωμένη κατ' οἰκείους τῇ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ παθητικῇ ἐνεργείᾳ λόγους, καθαρὰν τὴν κριτικὴν προβάλλεται ἐνέργειαν, οὐ πάσχουσα ἤδη, οὐ δὲ δεχομένη ἔξωθεν τὰ εἴδη. ἔνδοθεν γὰρ ἡ γνῶσις. ὥστε καὶ ἡ κατὰ τὸ γνωστὸν στάσις. ἀλλὰ πάσχειν καὶ γίνεσθαι τὰ εἴδη λέγεται ἡ αἴσθησις, τῷ τὸ αἰσθητήριον τὰς εἰδητικὰς ἔξωθεν δέχεσθαι ἐμφάσεις. καὶ οὐκ ἄνευ τοῦ ἐνεργεῖν. δέχεται δὲ τὰ εἴδη ἄνευ ὕλης. οὐ γὰρ εἶδος ἀλλ' εἰδοπεποιημένον ἅπαν ἐστὶν αἰσθητόν. ὥσπερ δέ ἐστι κατὰ τὸ εἶδος, οὕτως αὐτὸ καὶ λέγει ἡ αἴσθησις κατὰ τὸ εἶδος, καὶ γινώσκεται κατ' αὐτό, καὶ τὸ αἰσθητήριον οὖν τὴν τοῦ εἴδους δέχεται ἔμφασιν, καὶ ἡ αἴσθησις κατὰ τὸ εἶδος ἑστῶσα τὸ αἰσθητὸν γινώσκει. ὡς οὖν ὁ κηρὸς τὴν τοῦ χρυσοῦ δακτυλίου δέχεται σφραγῖδα, οὐ τὸν χρυσὸν εἰσδεχόμενος, οὐ δὲ ὡς ὑπὸ χρυσοῦ πάσχον, ἀλλὰ μόνον τὸν τύπον καὶ ὡς ὑπό τε τυπωμένου πάσχων.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ΟΜΟΙΩΣ δὲ καὶ ἡ αἴσθησις ἑκάστου, ὑπὸ τοῦ ἔχοντος χρῶμα ἢ χυμὸν ἢ ψόφον πάσχει. ἀλλ' οὐχ ᾗ ἕκαστον ἐκείνων λέγεται, ἀλλ' ᾗ τοιονδί, καὶ κατὰ τὸν λόγον.

Πάσχει μὲν ἡ αἴσθησις τοῦ τοῦ αἰσθητηρίου προηγουμένως πάσχοντος, εἰς τὴν οἰκείαν ἐγείρεσθαι ἐνέργειαν καὶ πάσχει ὑπὸ τοῦ συναμφοτέρου. οὐ καθ' ὃ δὲ ἕκαστον ἐκείνων λέγεται. καὶ τὸ συναμφότερον γὰρ κατὰ τὸ εἶδος ἐνεργεῖ. καὶ ἡ αἴσθησις τὴν εἰδητικὴν δέχεται ἐνέργειαν. οὐχ ὡς ὁριζομένη διὰ λευκαινομένη, ἢ ψοφοῦσα, ἢ γλυκαζομένη, ἢ θερμαινομένη, οὐδὲ ταύτῃ πάσχουσα. ἀλλ' ὡς κατὰ τὸ λευκὸν ἢ τὸν ψόφον ἢ ὁποιονοῦν τῶν λοιπῶν ἐνεργοῦσα γνωστικῶς. πάσχειν δὲ λεγομένη, τοῦ ἔξωθεν τοῦ αἰσθητηρίου τὴν ἐνέργειαν δεχομένου, τότε καὶ αὐτὴ ἐγείρεσθαι. κἂν γὰρ θερμαίνηται τὸ σῶμα, οὐκ ἐν τῷ θερμαίνεσθαι τοῦ εἴδους ἡ εἰσδοχή, ἀλλ' ἐν τῷ κατὰ τὸ εἶδος τοῦ θερμοῦ γνωστικῶς ἐνεργεῖν. ἐπεὶ ὡς θερμανθὲν τὸ ὄργανον αἰσθητὸν ἀλλ' οὐκ αἰσθητικὸν γίνεται. ὥστε κἂν διακρίνηται ὑπὸ τοῦ λευκοῦ τὸ ὀπτικόν, οὐκ ἐν τῷ πάθει, ἀλλ' ἐν τῇ κατὰ τὸ εἶδος τῆς λευκότητος ἐνεργείᾳ ἡ κρίσις.

ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΟΝ δὲ πρῶτον, ἐν ᾧ ἡ τοιαύτη δύναμις.

Αἰσθητήριον μὲν καθ' ἑκάστην αἴσθησιν ἄλλο. τὸ δὲ ἐν ᾧ τὸ κοινὸν πάσης αἰσθήσεως, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος πρῶτον, εἰκότως τὸ ζωτικὸν ὂν πνεῦμα. ἐν ᾧ ἡ τοιαύτη δύναμις ἡ κοινὴ πασῶν περιληπτικὴ αἴσθησις, καὶ οὐχὶ τίς, ἀλλ' ἁπλῶς οὖσα αἴσθησις, ὡς καὶ ἐν πάσαις ἐνεργοῦσα, καὶ εἰς ἑαυτὴν πάσας συνάγουσα.

ΕΣΤΙ ΜΕΝ ΟΥΝ ταὐτόν. τὸ δ' εἶναι ἕτερον. μέγεθος μὲν γὰρ ἄν τι εἴη τὸ αἰσθανόμενον. οὐ μὴν τῷ γε αἰσθητικῷ εἶναι. οὐδ' ἡ αἴσθησις μέγεθός ἐστιν, ἀλλὰ λόγος τις καὶ δύναμις ἐκείνου.

Ἣν μὲν καὶ ἡ τοῦ ζωτικοῦ ὀργάνου ὡς τοιούτου χαρακτηριστικὴ ψυχή, εἶδος ἔχουσα πρὸς αὐτὸ λόγον ὡς εἰδοποιούμενον κατ' αὐτήν. ἣν δὲ καὶ ὡς ὀργάνῳ αὐτῷ χρωμένη ψυχή. ἐντελέχεια γὰρ ἣν αὐτοῦ καὶ ἥδε, κατὰ τὴν ἔρπουσαν πρὸς αὐτὸ νεῦσιν, διὰ τὸ χρῆσθαι αὐτῷ ὁριζομένη, ὡς ἑνὸς καὶ τοῦ χρωμένου καὶ τοῦ ὀργάνου γινομένου, διὰ τὴν μίαν ἀμφοῖν ἐνέργειαν, ὡς ἓν μὲν καὶ ταὐτὸ γίνεσθαι ἐξ ἀμφοῖν, τῷ δὲ εἶναι διαφέρειν ἀλλήλοιν καὶ διακεκρίσθαι, μάλιστα μὲν τὸ χρώμενον καὶ τὸ αἰσθητήριον ὅπερ τὸ αἰσθανόμενον. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ αἰσθητικὸν διττὴν ἔχον τὴν αἰτίαν. τὴν μὲν ὑλικὴν ὡς μέγεθος καὶ ὡς σῶμα. τὴν δὲ εἰδητικὴν κατὰ τὴν ὡς ζωτικὸν ὄργανον αὐτὸ εἰδοποιοῦσαν ζωὴν αἰσθητικήν. οὔτε γὰρ αὕτη μέγεθος, οὔτε μᾶλλον ἡ χρωμένη ψυχή. ἀλλὰ λόγος τις καὶ δύναμις ἐκείνου. ἡ μὲν ὡς αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου ὁριστική. ἡ δέ, ὡς ἐν τῷ χρῆσθαι αὐτῷ οὐσιωμένη, λόγος κυρίως καὶ οὐχὶ εἶδος εἰρημένη, τὸ μὲν γὰρ ἀμέριστον. ἡ δὲ ἀνειλιγμένη ἐστὶν οὐσία. τοιαύτη δὲ ἡ ψυχικὴ ζωή. ἐπεὶ δὲ πολλοὶ καὶ ζωτικοὶ καὶ φυσικοί εἰσι λόγοι, εἰκότως λόγος τις ἡ αἰσθητικὴ εἴρηται ζωή. ἀλλὰ καὶ δύναμις εἰκότως τοῦ αἰσθητηρίου, ἡ μὲν καθ' ἣν ζωτικῶς κινεῖται, ἡ δὲ ὡς κινητική, ἐντελέχεια γὰρ τοῦ δυνάμει ἡ κίνησις, καὶ δύναμις οὕτω καὶ ἡ ἐν τῷ κινουμένῳ, καὶ ἡ ἐν τῷ κινοῦντι. διώρισται δὲ ἐν τῷ δέλτα τῆς μετὰ τὰ φυσικὰ περὶ δυνάμεως.

ΦΑΝΕΡΟΝ δ' ἐκ τούτων, καὶ διατί ποτε τῶν αἰσθητῶν αἱ ὑπερβολαὶ φθείρουσι τὰ αἰσθητήρια. ἐὰν γὰρ ᾖ ἰσχυροτέρα τοῦ αἰσθητηρίου ἡ κίνησις, λύεται ὁ λόγος. τοῦτο δ' ἦν ἡ αἴσθησις.

Αὕτη τε γὰρ ἡ αἰσθητικὴ ζωὴ τῶν ἀντικειμένων οὖσα εἰδῶν γνωριστική, καὶ πρὸς ἄμφω ὁμοίως ἔχουσα, μεσότης ἐστίν, οὐ τῷ ὑπ' ἀμφοῖν ὁρίζεσθαι. ἀλλ' ὡς ἀμφοτέρων ἐνεργητική. καὶ ὀργάνῳ ἐπιγίνεται οἰκείῳ, δεκτικῷ ὁμοίως τῶν ἀπ' ἀμφοῖν ἐμφάσεων. διὸ ἐν μεσότητι καὶ αὐτή, οὐ τῇ προβλητικῇ ἀλλὰ τῇ δεκτικῇ, οὐχὶ καθαρᾶς ἐνεργείας ἀλλὰ τῆς πρὸς πάθος συμμιγοῦς. ἐὰν οὖν τὸ πάθος τὴν συστατικὴν φθείρῃ μεσότητα, δι' ὑπερβολὴν ὁποτερουοῦν τοῖν ἄκροιν, φθείρεται τὸ αἰσθητήριον ὡς αἰσθητήριον. καὶ λύεται ὁ λόγος φησίν. ὅ ἐστιν ἡ αἴσθησις. φθειρομένου γὰρ τῇ συμμετρίᾳ τοῦ δεκτικοῦ, καὶ τὴν ὡς ὀργάνου μεριμνὴν ὁριστικὴν ζωὴν φθείρεσθαι ἀνάγκη, ἐν τῷ ἐκεῖνο ὁρίζειν οὐσιωμένην, καὶ τὴν χρωμένην, ἐὰν ἐν τῷ τοιούτῳ μόνῳ χρῆσθαι οὐσίωται. ὡς εἴγε μή, ἀλλ' ἢ χωριστὰς ἔχοι ἐνεργείας, ὡς ὁ πλωτὴρ τῆς νεὼς ἢ ἄνθρωπος, ἢ πρώτως ἐν ἀϊδίῳ ὑφίσταται σώματι, ὡς μηκέτι μὲν τούτῳ χρωμένη λύεται, οὐχ ἁπλῶς δέ.

ΩΣΠΕΡ καὶ ἡ συμφωνία καὶ ὁ τόνος, κρουομένων σφόδρα τῶν χορδῶν.

Ἐνίοτε μὲν καὶ κοπτομένων αὐτῶν, ὅτε καὶ ἁπλῶς ἀναιρεῖται ἡ συμφωνία. ἐνίοτε δὲ μόνης παρεμποδιζομένης τῆς συμφώνου ἐνεργείας, διὰ τὴν τῆς πληγῆς σφοδρότητα. ἔχει δὲ τὸ ὑπόδειγμα οἰκείως, πρὸς τὴν σωματοειδῆ τοῦ ὀργάνου συμμετρίαν. ἀλλ' οὐχὶ πρὸς τὴν αἰσθητικὴν ζωήν. οὐ γὰρ συμφωνία αὕτη. τῇ δὲ συμφωνίᾳ ἐπανθοῦσα.

ΚΑΙ διατί ποτε τὰ φυτὰ οὐκ αἰσθάνεται, ἔχοντά τι μόριον ψυχικόν, καὶ πάσχοντά, τι ὑπὸ τῶν ἁπτῶν. καὶ γὰρ ψύχεται καὶ θερμαίνεται. αἴτιον γάρ, τὸ μὴ ἔχειν μεσότητα, μηδὲ τοιαύτην ἀρχήν, οἵαν δέχεσθαι τὰ εἴδη τῶν αἰσθητῶν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Φανερῶς καὶ ἡ ζήτησις εἴρηται. καὶ ἡ εὕρεσις τοῦ αἰτίου, ἀπό τε τῆς σωματικῆς ἰδιότητος ὡς ὑλικῆς, καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς ὡς εἰδητικῆς. τὸ μὲν γὰρ μὴ ἔχειν μεσότητα, κατὰ τὴν σωματοειδῆ νοητέον τῶν ἄκρων μεταξὺ συμμετρίαν. τὴν δὲ τῶν αἰσθητῶν δεκτικὴν εἰδῶν ἀρχὴν κατὰ τὴν αἰσθητικὴν ζωήν, ἐφ᾽ ἧς ὅπως τὸ δεκτικὸν νοητέον ἤδη εἴρηται.

ἈΛΛΑ πάσχειν μετὰ τῆς ὕλης.

Τουτέστιν ὁριζόμενα ταῖς ποιότησι, καὶ κατ᾽ αὐτὰς χαρακτηριζόμενα. ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ εἰς τὴν κατ᾽ αὐτὰς ἐγειρόμενα γνωστικὴν ἐνέργειαν. καὶ ὥσπερ ἡ ἐνέργεια, κατὰ τὸ εἶδος καὶ ζωὴ τῷ εἴδει, οὕτως ἡ πεῖσις μετὰ τῆς ὕλης. εἰ γὰρ καὶ προηγουμένως τὸ σύνθετον τῇ θερμότητι ἐν τῷ θερμαίνεσθαι ὁρίζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ συνθέτου ὕλη. καὶ ὡς αὐτὴ πρώτως ὑπὸ τῶν οὐσιωδῶν εἰδῶν, οὕτω τὰ σύνθετα ταῖς ποιότησιν.

ἈΠΟΡΗΣΕΙΕ δ᾽ ἄν τις, εἰ πάθοι ἄν τι ὑπὸ τῆς ὀσμῆς τὸ ἀδύνατον ὀσφρανθῆναι, ἢ ὑπὸ χρώματος τὸ μὴ δυνάμενον ἰδεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. εἰ δὲ τὸ ὀσφραντὸν, ὀσμὴ, εἴ τι ποιεῖ τὴν ὄσφρησιν, ἡ ὀσμὴ ποιεῖ. ὥστε τῶν ἀδυνάτων ὀσφρανθῆναι, οὐθὲν οἷόν τε πάσχειν ὑπ᾽ ὀδμῆς. ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. οὐδὲ τῶν δυνατῶν, ἀλλ᾽ ᾗ αἰσθητικὸν ἕκαστον.

Εἰρηκὼς καὶ ἀναίσθητα ἔνια πάσχειν, καὶ τούτων τὰ μὲν μετὰ τῆς ὕλης, ὡς τὰ θερμαινόμενα καὶ ψυχόμενα, τὰ δὲ ἄνευ ὕλης, ὡς τὸν κηρὸν δεχόμενον τὸ ἐν τῷ δακτυλίῳ σημεῖον ἄνευ τοῦ χρυσοῦ ἢ τοῦ σιδήρου πάσχειν δὲ εἰπὼν καὶ τὴν αἴσθησιν, διὰ τῶν προκειμένων ἀποριῶν τε καὶ λύσεων τὴν διαφορὰν τῶν παθῶν διακρίνει, καὶ τῶν τὰ πάθη ἐμποιουσῶν ποιήσεων. αἱ μὲν γὰρ ἀλλοιοῦσαι καὶ τρέπουσαι τὸ δεχόμενον δρῶσι. καὶ δῆλον ὡς καὶ τὰ δεχόμενα ἀλλοιούμενα πάσχει, ὡς τὰ βαπτόμενα πάσχει χρωματιζόμενα, καὶ τὰ εὐωδίας τινὸς ἐκ τῶν παρακειμένων μεταλαγχάνοντα. καὶ γλυκαζόμενα ἅπτα καὶ θερμαινόμενα, ἢ καὶ εὐχρούστερα γινόμενα. ὡς ἡ μαλαττομένη καὶ τεινομένη χορδή. αἱ δὲ κατὰ μόνον τὸ εἶδος ἐνεργοῦσαι, καὶ εἴδους τινὸς ἄνευ πάθους γινόμεναι εἰς τὸ δεχόμενον μεταδοτικαί, ὥσπερ τὸν κηρὸν ἔφην τοῦ σημείου μεταλαγχάνειν. καὶ ἔτι καθαρώτερον ὁ ἀὴρ τοῦ φωτὸς, καὶ ὅλως τὰ μεταξὺ τῶν αἰσθητηρίων καὶ τῶν αἰσθητῶν, τὴν τοῦ αἰσθητοῦ διαβιβάζοντα ἐνέργειαν. οὕτω γὰρ καὶ τὴν τοῦ χρώματος τὰ διαφανῆ, καὶ τὴν τοῦ ψοφητικοῦ μὲν τὰ διηχῆ, τὴν δὲ τοῦ ὀσφραντοῦ τὰ δίοσμα. εἰ δὲ καὶ ἡ γλῶττα καὶ ἡ σὰρξ μεταξὺ, ἔχοιμεν ἂν καὶ ἐπὶ τῶν χυμῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἁπτῶν τὰ τὴν ἐνέργειαν ὡς τὰ διαβιβαστικὰ δεχόμενα. ἀλλ᾽ ἐνταῦθα ὡς ἅμα καὶ αἰσθητικὰ λαμπροτέρως. αἱ δέ τινων ποιήσεις αἰσθητῶν οὖσαι ὡς αἰσθητῶν, ὅταν τὸ δεκτικὸν αἰσθητὸν ᾖ. εἴγε πρὸς ἄλληλα ταῦτα λέγεταί τε καὶ ἐνεργεῖ. τὸ μὲν αἰσθητικὸν αἰσθητοῦ ὂν αἰσθητικόν, τὸ δὲ αἰσθητὸν αἰσθητικῷ ὂν αἰσθητόν. ἐνεργεῖ οὖν ὡς αἰσθητὸν εἰς τὸ αἰσθανόμενον. ὡς δὲ χρῶμα καὶ ὡς ψόφος, τὸ μὲν εἰς τὸ διαφανὲς, τὸ δὲ εἰς τὸ διηχές. κἂν μὴ τὸ ὁρῶν ἢ τὸ ἀκοῦον ᾖ, οὐκ ἐν τῷ ἐνεργεῖν τι. ἀλλ᾽ ἐν τῷ δέχεσθαι τὴν ἀλλήλων ἐνέργειαν ἐντελεχείᾳ γινομένου διαφανοῦς ἢ διηχοῦς. τοῦ δὲ αἰσθητικοῦ, καὶ ἐν τῷ ἐνεργεῖν. ἡ γὰρ κριτικὴ ἐνέργεια αὐτοῦ, διττὴ γοῦν ἥ τε ποίησις καὶ ἡ πάθη, ἡ μὲν κατ᾽ ἀλλοίωσιν καὶ τροπὴν τοῦ δεχομένου, ἡ δὲ κατὰ εἰδητικῆς ἐνεργείας μετάδοσιν μὲν τοῦ ποιοῦντος, μετάληψιν δὲ τοῦ δεχομένου, πάθην καὶ αὐτὴν διὰ τὴν ἔξωθεν τελείωσιν λεγομένην, ἡ δὲ πρὸς τῇ ἔξωθεν εἰσδοχῇ καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν ὁριζομένη ἐνέργειαν, πάθη καὶ αὐτὴ διὰ τὴν ἑτέρωθεν οὖσαν εἰσδοχήν, καὶ ἐνταῦθα ἡ αἴσθησις μόνον. δι᾽ ὃ οὐ πᾶσι πάθη αἰσθητική. διακρίνων οὖν ταῦτα ὁ φιλόσοφος ἀπορεῖ, εἰ τὸ ὀσφραντὸν ἢ τὸ χρῶμα δρᾷ τι εἰς τὸ μὴ αἰσθητικόν. καὶ τέως ὅτι μὴ δρᾷ συνηγορεῖ. εἴπερ φησὶν ὀσφραντὸν μὲν ἡ ὀσμή, ἡ δ᾽ ὀσμὴ εἰς τὴν ὄσφρησιν ποιεῖ, αἴσθησις δέ τις ἡ ὄσφρησις, καὶ συνάγει τὰ μὴ ὀσφραινόμενα μὴ πάσχειν ὑπὸ ὀσμῆς. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων φησὶν, ὡς μὴ ὑπὸ χρώματος ἄλλο τι πάσχειν εἰ μὴ τὸ ὁρατικόν. δι᾽ ὃ ἐπάγει ὡς οὐδὲ τῶν δυνατῶν, ἀλλ᾽ ᾗ αἰσθητικὸν ἕκαστον. κἂν γὰρ αἰσθάνεσθαι δύνηται τὸ ἀκουστικὸν, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπὸ χρώματός τι πείσεται. ᾗ δέ ἐστιν αἰσθητικὸν ὑπὸ ψόφου, καὶ τὸ γευστικὸν ὑπὸ χυμοῦ. δῆλον δὲ ὡς ἀληθῆ τὰ λεγόμενα, ἐὰν μὴ ὡς χρῶμα ἁπλῶς ἢ ὡς ὀσμὴ, ἀλλ᾽ ὡς αἰσθητὸν νοῆταί τε καὶ λέγηται. οὐδὲ γὰρ τὰ ἀναίσθητα ὡς ὑπὸ αἰσθητῶν πάσχει.

ἍΜΑ ΔΕ δῆλον καὶ οὕτως. οὔτε γὰρ φῶς καὶ σκότος, οὔτε ψόφος. οὔτε ὀσμὴ, οὐδὲν ποιεῖ τὰ σώματα ἀλλ᾽ ἐν οἷς ἐστιν. οἷον, ἀὴρ ὁ μετὰ βροντῆς, διΐστησι τὸ ξύλον.

Καὶ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο εἰς ταὐτὸν τείνει τῷ προειρημένῳ. ὅτι εἰς τὰ σώματα ὡς σώματα δηλαδή, οὐ δρᾷ τὰ τῶν αἰσθητῶν εἴδη καθ᾽ αὑτά, ἀλλὰ κατὰ τὰ ὑποκείμενα αὐτοῖς. ὡς ἡ βροντὴ ῥήγνυσι ξύλα ἐνίοτε, οὐχ ὡς ψόφος δὲ. ἀλλὰ τῷ τὸ πνεῦμα ἐν ᾧ ὁ ψόφος, σφοδρῶς κινούμενον, ἐμπίπτειν εἰς τὸ ξύλον. ὅτι οὐ μόνον ὡς αἰσθητὰ οὐδὲν δρᾷ τὰ αἰσθητά. ἀλλ᾽ οὐδὲ καθ᾽ αὑτὰ τῆς ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἐνεργείας μεταδιδόντα, κατ᾽ ἄλλο δέ τι, ὡς εἰ τὸ κεχρωσμένον ἐπικείμενόν τῳ, εἰς τὸ κάτω συνωθοίη, οὐ κατὰ τὸ χρῶμα δηλαδὴ, ἀλλὰ κατὰ τὴν βαρύτητα, καὶ εἰ θερμαίνοι, κατὰ θερμότητα, οὔτε οὖν ὡς αἰσθητὸν οὔτε ὡς χρῶμα δρῶν ἂν τότε.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἈΛΛᾺ τὰ ἁπτὰ καὶ οἱ χυμοὶ ποιοῦσιν. εἰ γὰρ μή, ὑπό τινος ἂν πάσχοι τὰ ἄψυχα καὶ ἀλλοιοῖτο. ἆρ' οὖν κἀκεῖνα ποιήσει, ἢ οὐ πᾶν σῶμα παθητικὸν ὑπὸ ὀσμῆς καὶ ψόφου. καὶ τὰ πάσχοντα ἀόριστα, καὶ οὐ μένει, οἷον ἀήρ. ὄζει γὰρ ὥσπερ παθών, τι.

Δοκεῖ μὲν τῷ ἐναντίῳ συνηγορεῖν, ὅτι ὁρᾶται αἰσθητὰ καὶ εἰς τὰ μὴ αἰσθητικά, δι' ἀμφοῖν δὲ τοῖν λόγοιν τὸ ἀληθὲς ἐμφαίνει, ὅτι καὶ ὡς αἰσθητά ποτε ὁρᾷ τὰ εἴδη τῶν αἰσθητῶν. ὥστε εἰς τὸ αἰσθητικόν, καὶ ὡς μὴ αἰσθητά. καὶ τοῦτο διχῶς, καὶ γὰρ κατὰ τὰ εἴδη ἑαυτῶν, καὶ κατὰ τὰ ἑαυτοῖς ὑποκείμενα ἢ συνυπάρχοντα. ὅτι γὰρ ὁρᾷ, ἐκ τῶν ἁπτῶν μάλιστα ἐναργὲς καὶ ἐκ τῶν χυμῶν· καὶ γὰρ θερμαίνεται καὶ τὰ ἄψυχα, καὶ γλυκέα γίνεται καὶ ἁλμυρὰ ἀλλοιούμενα, ὡς καὶ αὐτὸς λέγει, κατὰ τὸν εἰρημένον ἡμῖν πρῶτον πάσχοντα τρόπον.

ΤΙ ΟΥ̓Ν ἐστι τὸ ὀσμᾶσθαι παρὰ τὸ πάσχειν τι.

Παρὰ τὸ οὕτω πάσχειν ὡς ὁ ἀὴρ ὁ τὴν τοῦ ὄζοντος διαβιβάζων ἐνέργειαν, ἑκατέρου καὶ τοῦ μεταξὺ καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ εἰδητικὴν δεχομένου ἐνέργειαν.

Ἢ ΤΟ ΜΕΝ ὀσμᾶσθαι, αἰσθάνεσθαι.

Τουτέστιν οὐ κατὰ μόνην τὴν ἔξωθεν ἵστασθαι ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ κατ' οἰκείαν. εἴ γε γνωστικῶς ἐστιν ἐνεργεῖν τὸ αἰσθάνεσθαι.

Ὁ ΔΕ ἀὴρ παθών, ταχέως αἰσθητὸς γίνεται.

Τὸ μὲν διαφανὲς ἀθρόαν δέχεται τὴν ἀπὸ τοῦ φωτίζοντος ἐνέργειαν. τὸ δὲ διηχὲς καὶ δίοσμον, οὐκ ἀθρόως μέν. ἐπειδὴ τῷ προπάσχειν πως δέχεται τὴν ἐνέργειαν. τὸ δὲ πάθος ἐν χρόνῳ, ταχέως δέ, παθὼν οὖν ὁ ἀήρ, ἢ ὡς τῷ προπαθεῖν ἐνεργείᾳ δίοσμος γινόμενος, ἢ καὶ ὡς ἑτέρωθεν τὴν τοῦ ὀσφραντοῦ ἐνέργειαν δεχόμενος, αἰσθητὸς γίνεται, ἐνίοτε μὲν καὶ αὐτὸς ποιούμενος καὶ ὀσφραντὸς γινόμενος, πάντως δὲ τὴν τοῦ ὀσφραντοῦ ἐνέργειαν εἰς τὴν ὄσφρησιν ἄγων. ἑκατέρως δὲ οὐκ αἰσθητικὸς ἀλλ' αἰσθητὸς γινόμενος. διότι μὴν καὶ ἔνδοθεν κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν κατὰ τὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἵστασθαι εἶδος.

ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΥ ὙΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, ΔΙΑΙΡΟΥΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΔΥΟ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΤΙ δ' οὐκ ἔστιν αἴσθησις ἑτέρα παρὰ τὰς πέντε.

Ὁ μὲν προηγούμενος σκοπὸς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ, περὶ τῆς προαιρετικῆς εἰπεῖν ψυχῆς, τουτέστι τῆς ἐν τοῖς θνητοῖς λογικῆς καὶ νοερᾶς. ἐπεὶ καὶ ἐν τῇ ὅλῃ πραγματείᾳ, τὴν περὶ τῆς ἐν τοῖς θνητοῖς ψυχῆς ἐνεστήσατο θεωρίαν, ὡς ἐντεῦθεν καὶ ἐπὶ τὰς κρείττους ἴσως κατά τινα ἀναλογίαν ἀναπεμφθησομένων ἡμῶν. καὶ οὐχ ἥκιστα ἐκ τῆς ἐν τούτοις λογικῆς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὴν πλείστην ποιησάμενος διδασκαλίας, περὶ τῆς καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις κοινῆς, ἐν τῷ τρίτῳ τὸν προηγούμενον ἐνίσταται σκοπὸν περὶ τῆς λογικῆς, ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως, ἅμα μὲν συνεχῆ πρὸς τὰ πρότερα τὸν λόγον ἐργαζόμενος, ἅμα δὲ ἵνα ῥᾷον ἐκ παραθέσεως τὴν ἑτερότητα θεωρῶμεν τῆς λογικῆς ζωῆς πρὸς αὐτήν, καὶ πρός γε ἵνα καὶ ὅσον εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ λόγου ἥκει ἴχνος ἐπισκοπῶμεν. ὡς τὸ ἀμέριστον, ὡς τὸ χωριστόν πως. ὡς τὸ ἑαυτῆς ἀντιληπτικόν, καὶ ἐπειδὴ χρῆται ὁ πρακτικὸς νοῦς καὶ τῇ αἰσθήσει, ζητεῖ δὲ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ εἰ ἔστι τις ἄλλη παρὰ τὰς πέντε αἰσθήσεις. ἵνα καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς τὴν τοῦ λόγου πρὸς αὐτὰς διαφορὰν θεωροῦντες, μὴ ἀμφισβητῶμεν, ὡς καὶ ἄλλης τινὸς οὔσης ἡμῖν ἀγνώστου ὑπολελειμμένης. καὶ ἐπειδὴ ἐπιστημονικόν, ἐφ' ὅσον οἷόν τε τὰ εἴδη πάντα περιλαμβάνειν τῶν γνωστῶν, χρήσιμον δὲ καὶ πρὸς τὸ ἑκάστην αἴσθησιν πιστώσασθαι ἑαυτῆς ἀντιληπτικὴν εἶναι. ὅταν ἡ ὄψις τόδε ὁρῶσα τὸ χρῶμα, καὶ ὅτι γινώσκει συναισθάνηται. οὐ γὰρ λόγος πρώτως γνωριστικός. ἐπειδὴ μερικὸν καὶ ἄτομον τὸ γνωστόν. ἀλλ' οὐδὲ ἑτέρα τις αἴσθησις. ἐπεὶ μηδὲ τῶν λοιπῶν τεσσάρων τις. μὴ ἔστιν ἄλλη τις παρὰ τὰς πέντε, ὡς καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι τὸ περὶ τοῦ μὴ ἄλλην παρὰ τὰς πέντε ὑπολελεῖφθαι αἴσθησιν. ἵνα μὴ ἐκείνης οἰκείαν τὴν ἑκάστης ὑπονοήσωμεν συναίσθησιν. καὶ ἔοικεν ἢ μόνως ἢ μάλιστα τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου ἀπονέμειν αἰσθήσει,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

τὸ γνωριστόν πως ἑαυτῆς. διὸ καὶ ἐν τῷ τρίτῳ προτείνεται βιβλίῳ. νοῦ γὰρ μάλιστα καὶ δευτέρως τοῦ λόγου οἰκεῖον, τὸ ἑαυτοῦ γνωριστικόν. καὶ ζωῆς χωριστῆς σωμάτων. τὸ γὰρ σῶμα διὰ τὸν μερισμὸν, ἄλλων ἀλλαχοῦ κειμένων αὐτοῦ τῶν μορίων, ἀνεπίστροφον πρὸς ἑαυτό. ὥστε καὶ αἰσθήσει τῇ λογοειδεῖ, εἰ καὶ μὴ παντελῶς, ἀλλὰ τῇ ἀπολυομένῃ παντὸς σώματος, πόθεν οὖν ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη αἴσθησις παρὰ τὰς πέντε, οὐκ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς ἡ πίστις. πλείω γὰρ τῶν ἡμῖν φανερῶν ζώων. τὰ ἀφανῆ. τὰ μὲν καὶ θνητὰ, τὰ δὲ ὅσα δαιμόνια. οὐ δὲ μὴν ἐκ τῶν στοιχείων, ὡς ἰδίως ἑκάστου οἰκεία ὑποπίπτοντος τεσσάρων ὄντων, καὶ τῆς ἀναθυμιάσεως. ἧς λέγεται εἶναι ἡ ὄσφρησις. ὡς τοῦ πυρὸς μὲν ἡ ὄψις, ἀέρος δὲ ἡ ἀκοή. καὶ τῶν λοιπῶν αἱ λοιπαὶ, ὕδατος ἡ γεῦσις, καὶ γῆς ἡ ἁφή. οὐ γὰρ τῇ ὄψει μόνῃ ἀλλὰ καὶ τῇ ἁφῇ ὡς θερμὸν γνωρίζεται τὸ πῦρ, ἄδηλον οὖν μὴ καὶ ἄλλη τίς ἐστιν αὐτῶν ποιότης, ἣν ἀγνοοῦμεν ἡμεῖς, διὰ τὸ ἀντιληπτικὴν αὐτῆς ἐλλείπειν ἡμῖν αἴσθησιν. πόθεν οὖν ὅτι πέντε μόναι αἱ αἰσθήσεις, πιστοῦται ὁ ἀριστοτέλης, ἔκ τε τῆς ζωτικῆς ἐν ἡμῖν τελειότητος, καὶ ἐκ τῶν αἰσθητηρίων μὴ ἐλλειπόντων. ἐλλείποι γὰρ ἄν τις αἴσθησις, ἢ διὰ τὸ ἀμυδρὸν καὶ οἷον ἀπεψυγμένον τῆς ζωῆς, ἀδυνατούσης κατὰ πάσας ἐνεργεῖν, ἢ διὰ τὸ τὰ ὄργανα ἐνδεῖν, ἅπερ ἐστὶ τὰ αἰσθητήρια. ἐὰν οὖν ἥ τε ζωὴ τελεία παρῇ, καὶ μὴ ἐλλείπῃ τι τῶν αἰσθητηρίων, εὔλογόν τε καὶ ἀναγκαῖον τοῖς τοιούτοις πάσας ὑπάρχειν τὰς αἰσθήσεις. πῶς οὖν ἡ τελεία ἡμῖν ὁρίζεται ζωὴ, καὶ αὐτὴ ἡ ἐν θνητοῖς, περὶ ἧς ὁ λόγος. ἐπειδὴ κινήσεως ἔνδοθεν ἄρχει, πρώτη δὲ φύσει ἡ κατὰ τόπον, ἐν τοῖς οὕτως κινουμένοις τὸ τέλειον ζητητέον τῆς κινούσης ζωῆς. ὡς οὐκ ἐκ μορίου μόνου τινὸς ὡς τὰ ὄστρεια, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ὅλων, καὶ οὐκ ἀορίστως, ὡς σκώληκες καὶ ψύλλαι, ἀλλ᾽ ὡρισμένως. καὶ οὐκ ἀπεστενωμένον ἔχουσι τὸ ὡρισμένον ὡς μύρμηκες καὶ μέλισσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐθυνοητικὸν καὶ εὐμήχανον ἐμφαίνουσι καὶ μάλιστα τοῖς κατακούειν λόγου δυναμένοις, καὶ τάττεσθαι ὑπὸ λόγου, καὶ συνεθίζεσθαι καὶ γνωρίζειν τὰ προστασσόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἰσχύουσιν. οὐχ ἥκιστα δὲ τελεία ἡ αἰσθητικὴ ζωὴ, ἡ καὶ τῇ κρείττονι πάντῃ ἱκανὴ ἑαυτῆς συμφύεσθαι τῇ λογικῇ. τοῦτο γὰρ ἀκρότητος τεκμήριον. εἰ τοίνυν αὕτη μὲν τελειοτάτη, κατὰ μόνα δὲ ἤδη πέντε εἴδη αἰσθήσεων ὁρίζεται, ἀναγκαῖον μηδὲν ἄλλο αἰσθήσεως ὑπάρχειν εἶδος, καὶ οὐ τοῦτό φημι ὡς ἡ ἐν τοῖς λογικοῖς αἰσθητικὴ μόνη τελεία. ἐν βάθει γὰρ καὶ τὸ τέλειον. καὶ τελειοτάτη μὲν αὕτη, καὶ ἡ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ κατακούουσα λόγου. καὶ ἡ τὸ εὐμήχανον καὶ εὐθυνοητικὸν καὶ μὴ ἀπεστενωμένον ἐμφαίνουσα τὸ ὡρισμένον. ἀτελὲς γὰρ ἤδη τὸ ἀπεστενωμένον, καὶ τὸ ἀόριστον καὶ τὸ κατὰ τόπον ἀκίνητον, οὐχ ὡς τὸ παρὰ φύσιν ἀλλ᾽ ὡς κατὰ φύσιν τῶν εἰς ἔσχατον καὶ ἀμυδρῶς ζώντων ὁριστικόν. διὸ κατὰ φύσιν καὶ τὸ τοιοῦτον ἀτελὲς, καὶ εἰδῶν ὅλων ὁριστικόν. ὅτι μὲν οὖν ὅσον ἐπὶ τῇ τελειότητι τῆς ζωῆς οὐκ ἂν ἐν τοῖς τελείοις ἐλλείποι αἴσθησις, ἀρκούντως διὰ τούτων ὑπομεμνήσθω. λείπεται δὲ σκοπεῖν μὴ ὀργανόν τι ἐλλεῖπον τὴν ἔνδειαν παρέχεται. ἀλλ᾽ ἐπεὶ τὸ αἰσθητικὸν ὄργανον ἢ μικτὸν ἐκ πάντων τῶν στοιχείων εἶναι ἀνάγκη, ἢ ἁπλοῦν, ζητητέον ἐκ ποίων μὲν ἁπλῶν οἷόν τε εἶναι τὰ αἰσθητήρια. ποίαις δὲ αἰσθήσεσι τὰ ἁπλᾶ καὶ ποίαις τὸ μικτὸν ἀποδοτέον, καὶ εἰ πάντα ὅσα οἷόν τε εἶναι αἰσθητήρια, ἐν τοῖς τελείοις ὑπάρχει ζώοις. ἵνα ὅτι μὴ ἔστι τῇ τῶν ὀργάνων ἐνδείᾳ ἐλλείπει τις αἴσθησις γινώσκωμεν. ἐπεὶ τοίνυν διά τινων μέσων τὰ πρῶτα αἰσθητήρια, οὐκ ἀμέσως ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν κινεῖται, καλῶς ἀπὸ τῶν μεταξὺ τὴν τῶν αἰσθητηρίων τεκμαίρεται φύσιν. δεκτικὰ γάρ τε ἄμφω τῆς τῶν αἰσθητῶν ἐνεργείας, καὶ οἷον συμφυῶς καὶ κατὰ συνέχειαν τὰ μεταξὺ τὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τὰ αἰσθητήρια μεταβιβάζοντα, τὴν ἑαυτῶν πρὸς ἐκεῖνα ὁμοφυῆ σημαίνει οὐσίαν, οἷον διαφανὲς εἶναι δεῖ τὸ δεκτικὸν τοῦ ὁρατοῦ. ἀμφοῖν οὖν τοῦτο ὑπάρξει, καὶ τῷ μεταξὺ καὶ τῷ αἰσθητηρίῳ. ἀλλὰ καὶ κατ᾽ οἰκειότητα ἡ ἀπὸ θατέρου ἀβιάστως καὶ αὐτοφυῶς γινομένη μετάδοσις, δι᾽ ὃ ὡς κατὰ συνέχειαν καὶ σύμφυσιν. ὥστε τὸ μέσον ὅμοιον τῷ αἰσθητηρίῳ. τίνα οὖν τὰ μέσα. τὰ μὲν ἐν ἡμῖν ὡς ἐπὶ ἁφῆς καὶ γεύσεως. τὰ δὲ ἔξωθεν, ὡς ἐπὶ τῶν λοιπῶν αἰσθήσεων. τῶν δὲ ἐν ἡμῖν τὰ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν, ἃ καὶ μεταξὺ γίνεται, μικτὰ πάντως. ὅτι ἡ τῶν θνητῶν ζώων φύσις στερεοῦ μὲν καὶ ἀντιτύπου δεῖται περιβλήματος, διὰ τὸ δυσπαθὲς, οὐ μὴν παντελῶς ἀκινήτου. διὸ οὐχ ἁπλοῦν ἀλλὰ μικτόν. τῶν δὲ ἔξωθεν δύο ἁπλᾶ διαβιβαστικὰ τῆς τῶν αἰσθητῶν ἐνεργείας, ὕδωρ τε καὶ ἀήρ. ἢ εἰ καὶ μικτὰ, θατέρου πάντως τούτων ἐπικρατοῦντος ἐν τῇ μίξει. οὔτε γὰρ ἐκ γῆς διὰ τὸ ἀκίνητον καὶ δυσπαθὲς καὶ δυσμετάληπτον, τῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐντελεχειῶν, οὔτε ἐκ πυρὸς, διὰ τὸ δραστήριον αὐτοῦ, κινητικοῦ τῶν ἄλλων ὄντος, καὶ μεταδοτικοῦ τοῖς ἄλλοις μᾶλλον τῶν ἰδίων, ἢ κινουμένου ὑπὸ τῶν ἄλλων μεταληπτικοῦ τῶν ἐν ἐκείνοις. πῶς οὖν μικτὸν τὸ ἐν ἡμῖν, καὶ ἐπικρατοῦντος τοῦ γηΐνου προσεχῶς, ἀναδέχεται τὰς τῶν ἁπτῶν τε καὶ γευστῶν ἐνεργείας αἰσθητάς, ἢ ὅτι ζωτικὸν καὶ οἷον κουφιζόμενον ὑπὸ τῆς ἐν ἡμῖν ζωῆς. πῶς δὲ τὸ ὑπέκκαυμα διαφανές τέ ἐστι καὶ διηχές. ἢ ὅτι πῦρ ἐκεῖνο τὸ στοιχειῶδες. ἔοικε δὲ πῦρ νῦν τὸ καυστικὸν καὶ ὑπερζέον ἀποδιοπομπεῖσθαι ὡς μὴ ὂν καθ᾽ αὑτὸ αἰσθητήριον. ἵνα τὸ ὑπέκκαυμα ἐν τῷ ἀέρι ὂν, συνειλημμένον ᾖ κοινὸν ἢ πάντων. οὐδὲν γὰρ ἄνευ θερμότητος αἰσθητικὸν, τὸ δὲ καυστικὸν οὐδενός. ἐπεὶ οὖν δύο τὰ μεταξὺ ἐκ τῶν ἁπλῶν ὕδωρ τε καὶ ἀὴρ, ἔστω γὰρ καὶ τὸ στοιχειῶδες ἐν τῷ ἀέρι ἢ κοινὸν, ἐκ δὲ τῶν παραπλησίων καὶ

τὰ αἰσθητήρια,

τὰ αἰσθητήρια, ἔχομεν δὲ ἄμφω ὄντα τέλεια ζῶα, ἐν τοῖς τελείοις ἄρα ζώοις οὐ μόνον ἡ τελεία ὑπάρχει ζωή, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀργάνων οὐδὲν ἐλλείπει. εἴη ἂν οὖν μὴ δὲ αἴσθησις ἐλλείπουσα. εἰ δὲ ταῦτα, μόναι ἂν αἱ πέντε εἶεν αἰσθήσεις. ἀλλ' ὁ μέγας Ἰάμβλιχος πολλὰ τὰ ἀφανῆ ἡμῖν οἴεται εἶναι ζῶα, δαιμόνιά τε καὶ κρείττω. καὶ μηδὲν ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δεῖν διισχυρίζεσθαι τὸ ποσὸν τῶν αἰσθήσεων. ὀρθῶς λέγων. οὐ μὴν ὁ Ἀριστοτέλης τῇ ἐπαγωγῇ ἐπερείδεται. ἀλλὰ τῇ τελειότητι τῆς ζωῆς, καὶ τῷ μὴ ἐνδεῖν τι ἡμῖν αἰσθητήριον. ἀλλ' εἶναι κρείττονα λέγει τὴν τῶν οὐρανίων αἴσθησιν, ἀπαθῆ ὑπάρχουσαν, καὶ ἔνδοθεν ὅλην ἐγειρομένην, καὶ οὐδὲν τῶν ἔξωθεν κινούντων προσδεομένην, αὐτὴν δὲ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ πρὸς ὑπόστασιν καὶ πρὸς γνῶσιν τῶν αἰσθητῶν ἐξαρκοῦσαν. ἆρα οὖν πλείους τῶν πέντε καὶ διὰ τὴν τῶν οὐρανίων θετέον; ἢ μάλιστα μὲν οὐ συναριθμητέον ταύταις ἐκείνην, ὡς αἰτίαν αἰτιαταῖς, καὶ ὡς ἑνιαίαν τούτων πασῶν περιληπτικήν. ὅπου γε οὐδὲ τὴν κοινὴν ἐν ἡμῖν αἴσθησιν, ὡς ἕκτην ταῖς πέντε συναριθμοῦμεν, καίτοι γε ἀχωρίστως αὐταῖς ἐγκατατεταγμένην, διὰ τὸ κοινὴ περιληπτικόν. μειζόνως οὖν τὸ ἐξῃρημένον πασῶν καὶ χωριστῶς καὶ αἰτιωδῶς περιεκτικὸν οὐ συναριθμητέον. ἔπειτα δὲ οὐδὲ ἑτέρα ἁπλῶς τῶν πέντε ἡ τῶν οὐρανίων. ἡ γὰρ ἑτερότης ἐν τοῖς λόγοις. κατὰ τὸ τῶν λόγων διάφορόν τε, καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς. ἡ δὲ οὐρανία οὐ ταύτῃ ἑτέρα. ἀλλὰ τῷ τρόπῳ. ἐπεὶ οὐ πλείω τὰ αἰσθητὰ τῶν καὶ ἡμῖν καταληπτῶν. ἡ μὲν οὖν ὅλη τοῦ προκειμένου ἀπόδειξις, τοιάδε τις εἶναί μοι δοκεῖ, τῇ τῆς ζωῆς ἐπιδιδομένῃ τελειότητι, ἐν τοῖς μὴ πηρώμασι τῶν ζώων, μὴ δὲ παρὰ φύσιν ἔχουσι. καὶ τῷ ἀνενδεεῖ τῶν ὀργάνων, ὃ καὶ αὐτὸ οὐ δι' ἐπαγωγῆς ἀλλὰ διὰ τῆς φύσεως τῶν αἰσθητικῶν ὀργάνων ἐπιστώσατο, δύο μὲν ἁπλῶν ὄντων ἐπὶ τῶν τὰ πόρρω γνωριζουσῶν αἰσθήσεων, τοῦ δὲ μικτοῦ ἐπὶ τῆς ἁφῆς. ἐπειδὴ καὶ μικτὸν τὸ τοῦ θνητοῦ ζώου σῶμα, ὡς τὸ ὅλον φάναι. λοιπὸν δὲ ἀναγκαῖον καὶ κατὰ μέρος τὴν ταῦτα δηλοῦσαν ἑρμηνεῦσαι λέξιν.

ὍΤΙ Δ' ΟΥ̓Κ ἔστιν αἴσθησις ἑτέρα παρὰ τὰς πέντε, λέγω δὲ ταύτας, ὄψιν. ἀκοήν. ὄσφρησιν. γεῦσιν. ἁφήν. ἐκ τῶνδε πιστεύσειεν ἄν τις.

Αὕτη μὲν γεωμετρικῶς φάναι, ἡ τοῦ προβλήματος πρότασις. ἄρχεται δὲ τῆς κατασκευῆς τοῦ λόγου ἐντεῦθεν.

ΕἸ ΓἈΡ παντὸς οὗ ἐστιν αἴσθησις ἁφή, καὶ νῦν ἔχομεν αἴσθησιν, πάντα γὰρ τὰ τοῦ ἁπτοῦ ᾗ ἁπτὸν πάθη, τῇ ἁφῇ ἡμῖν αἰσθητά ἐστιν.

Ἐπειδὴ τέσσαρες μόναι αἱ πρῶται παθητικαὶ ποιότητες, θερμότης, ψυχρότης, ξηρότης, ὑγρότης, ἐξ ὧν αἱ ἄλλαι, ὡς ἐν τῷ περὶ γενέσεως εἴρηται, ὧν ἁπασῶν ἡ ἁφὴ ἀντιληπτική, ἐπειδὴ καὶ τῶν πρώτων πασῶν, τὰ δὲ ἁπτὰ ἅπαντα ὡς ἁπτὰ ταῖς παθητικαῖς χαρακτηρίζεται ποιότησιν, ὡς καὶ τοῦτο ἐν τῷ ὀγδόῳ ὑπέμνησε τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, δῆλον ὡς ἀληθῶς εἴληπται πάντα τὰ τοῦ ἁπτοῦ πάθη ᾗ ἁπτόν, τῇ ἁφῇ γνωρίζεσθαι. εἰ δὲ ἡ ἁφὴ καίτοι ἐσχάτη οὖσα, οὐδὲν ἀφίησι τῶν ἁπτῶν ἄγνωστον, πάντως που καὶ ἑκάστη τῶν λοιπῶν, οὐδενὸς τῶν οἰκείων ἀπολειφθήσεται αἰσθητῶν. τοῦτο γὰρ ἕπεται μὲν τῷ ὑποθετικῶς προειρημένῳ, τῷ εἰ γὰρ παντὸς οὗ ἐστιν αἴσθησις ἁφή. οὐ μὴν ἀποδέδοται ὑπὸ Ἀριστοτέλους. ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ προηγούμενα, τὸ εἰπεῖν εἰ ἐκλείποι τις αἴσθησις, ἀναγκαῖον εἶναι καὶ αἰσθητήριον ἐκλείπειν. ἔτι τρίτον ὅπερ καὶ ἐν μέσῳ κατασκευάζει, καὶ εἰ μηδὲν ἐλλείπει ἐν ἡμῖν αἰσθητήριον. κοινῇ δὲ μακρῶν ἀποδίδωσι πρὸς πάντα τὰ ἡγούμενα, τὸ πάσας ἄρα αἰσθήσεις ἔχονται ὑπὸ τῶν μὴ ἀτελῶν. εἰ γὰρ μὴ λείπει αἰσθητήριον, ὅπερ τὸ τρίτον τῶν ἡγουμένων ἀξιοῖ, διὰ τὸ ἢ ἀμέσως τῶν αἰσθητῶν, ἢ διὰ μέσων ἀέρος καὶ ὕδατος ἀντιλαμβάνεσθαι, ἔχειν δὲ ἡμᾶς καὶ τὸ ἁπτικὸν καὶ ἑκάτερον τῶν μεταξύ, οὐδὲ αἴσθησις. ἐπειδὴ κεῖται εἴπερ ἐκλείποι τις αἴσθησις, καὶ αἰσθητήριόν τι ἡμῖν ἐκλείπειν. καὶ ταύτῃ πρὸς τὸ δεύτερον τῶν ἡγουμένων ὑποθετικῶν, πρὸς τὸ ἀνάγκη τε εἴπερ ἐκλείποι τις αἴσθησις, καὶ αἰσθητήριόν τι ἡμῖν ἐκλείπειν, ἀποδέδοται τὸ πάσας ἄρα αἱ αἰσθήσεις ἔχονται ὑπὸ τῶν μὴ ἀτελῶν. πρὸς δὲ τὸ πρῶτον τό, εἰ γὰρ παντὸς οὗ ἐστιν αἴσθησις ἁφή, καὶ νῦν αἴσθησιν ἔχομεν, ἀποδέδοται τὸ αὐτό, τὸ πάσας ἄρα αἱ αἰσθήσεις ἔχονται ὑπὸ τῶν μὴ ἀτελῶν. ἐπειδὴ οὕτω πᾶσαι, ὡς καὶ μηδοτιοῦν τῶν οἰκείων ἀπολείπουσαι αἰσθητῶν. διὰ τὸ καὶ τῇ ἁφῇ καὶ νῦν αἴσθησιν ἔχειν ἡμᾶς, παντὸς οὗ ἐστιν αἴσθησις ἁφή. τοῦ καὶ νῦν προσκειμένου δηλοῦντος, τὸ καὶ πρὶν ἀποδειχθῆναι μόνας τὰς πέντε εἶναι αἰσθήσεις. τὴν γὰρ ἁφὴν τελείαν ὡς οὐδὲν τῶν ἁπτῶν ἄγνωστον ἀφιεῖσαν ἔχομεν. ὅπερ κατασκευάζει διὰ τοῦ, πάντα γὰρ τὰ τοῦ ἁπτοῦ ᾗ ἁπτὸν πάθη, τῇ ἁφῇ ἡμῖν αἰσθητά ἐστιν. εἴγε ὡς εἴρηται καὶ τῶν ἁπλῶν τῶν πρώτων, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν κατὰ μῖξιν συγκειμένων παθητικῶν ποιοτήτων πασῶν, γνωριστικοὶ τῇ ἁφῇ ὑπάρχομεν. εἰ γοῦν ἡ ἁφὴ πάντα γνωρίζει τὰ ἁπτά, ἀναγκαῖον καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστην πάντων εἶναι τῶν οἰκείων αἰσθητῶν ἀντιληπτικήν. καλῶς οὖν πάσας λέγονται ἔχεσθαι αἱ αἰσθήσεις, ἐν τοῖς τὰς πέντε ἔχουσι. καὶ ὡς μὴ οὐσῶν πλειόνων. καὶ ὡς ἑκάστης οὐδὲν ἀπολειπούσης ἄγνωστον τῶν οἰκείων αἰσθητῶν.

ἈΝΆΓΚΗ τε εἴπερ ἐκλείπει τις αἴσθησις, καὶ αἰσθητήριόν τι ἡμῖν ἐκλείπειν.

Ἔστι μὲν δεύτερον ὡς εἴρηται συνημμένον τῶν ἡγουμένων. ὅπως δὲ ἀναγκαῖον λέγεται, ἐπιστάσεως ἄξιον. διὰ τί γὰρ εἰ ἡ ὁρατικὴ ἐλλείπει αἴσθησις μόνη, δυνατὸν δὲ εἶναι καὶ ἀέριον τὸ τῆς ὄψεως ὄργανον, μὴ πάρεστι δὲ τοῖς ἔχουσι ἀκολουθεῖν. ὥστε τὸ μὲν αἰσθητήριον αὐτοῖς παρεῖναι, τὴν δὲ ὅρασιν ἀπουσιάζειν μὴ ὡς ὁρατικῷ αὐτῷ χρῆσθαι. μή ποτε οὖν διττὴ ἡ τοῦ αἰσθητηρίου ἔλλειψις, ἡ μὲν, ὡς μηδόλως τοῦ ὑποκειμένου παρόντος σώματος, ὃ ἂν ᾖ πρὸς τὴν ἐλλείπουσαν χρήσιμον αἴσθησιν. ὡς εἰ μηδὲ ὅλως εἴη καθ' αὑτὸν ἐν τισι ζώοις ὁ ἀὴρ ἢ τὸ ὕδωρ ἀμιγῆ. ἡ δὲ ὡς ὄντος μὲν, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁρατοῦ δὲ φθορε. οὐ γὰρ ἂν μάτην καὶ ὡς ὁρατικὸν ὑφίστατο, ἐπὶ τοῦ μὴ πεφυκότος ὁρᾶν. μή ποτε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τελείων ζώων ἀληθέστερον ἔχει ὁ λόγος. διὸ καὶ ἡμῶν, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς ἔφη, ἐὰν ἐκλείπῃ αἴσθησις, καὶ αἰσθητήριον ἐκλείπειν. ἀλλ' ἡμῶν τοῖς τὰς πέντε ἔχουσιν. ἐὰν γὰρ ἤ τις ἄλλη, καὶ αἰσθητήριον ἄλλο τι ἕξει σῶμα. ἢ τούτοις κατ' ἄλλο τι χρήσεται, ἀλλ' ἕτερον μὲν ὀργανικὸν εἶναι αἰσθητήριον ἀδύνατον. ἐπειδὴ μήτε ἔστιν ἄλλο παρὰ τὰ τέσσαρα σώματα φθαρτὸν, μήτε τὸ οὐράνιον ὡς ὄργανον τῇ θείᾳ αὐτοῦ ὑπέστρωται ψυχῇ. οὐ γὰρ ὡς χρωμένῃ, ἀλλ' ὡς αὐτὸ ἐκείνης ὅλον ὄν. οὐ μὴν οὐδὲ ταῦτα ἔχει τὸ κατ' ἄλλο τι εἶναι αἰσθητικά. ἣν γὰρ ἄν τις ἐν τῇ τελείᾳ ζωῇ. καὶ ἡ χρωμένη αὐτῇ δύναμις. διὸ ἀναγκαῖον οἷς μὴ πάρεστιν αὐτὴ, μὴ διὰ πήρωσιν ἢ ἀτέλειαν, μηδὲ τὸ ὄργανον ὑπάρχειν. ἐν γὰρ τῇ τελείᾳ πᾶσαι αἱ δυνάμεις. καὶ ἡ φύσις ἀκολούθως καὶ τὰ ὄργανα πάντα ἀποδίδωσιν, ἐὰν μὴ παρὰ φύσιν πηρωθῇ. ὅταν τὸ ἀνάπαλιν καὶ παρούσης τῆς δυνάμεως τὸ ὄργανον ἐκλείπῃ. διὸ οὐκ ἠξίωται τοῦ, τὸ, ἐκλείποντος αἰσθητηρίου καὶ τὴν αἰσθητικὴν ἐκλείπειν οὐσίαν. ἀλλὰ τὸ ἀνάπαλιν μὴ ἐκλείποντος αἰσθητηρίου, μὴ δὲ τὴν αἴσθησιν ἐκλείπειν. καὶ ἐν ἡμῖν τοῖς τὰς πέντε ἔχουσι καὶ οὖσι τελείοις, ὡς καὶ τὴν κατὰ τόπον ὡρισμένην κίνησιν κινουμένοις.

ΚΑΙ ΟΣΩΝ μὲν αὐτοὶ ἁπτόμενοι, αἰσθανόμεθα τῇ ἁφῇ αἰσθητά ἐστιν, ἣν τυγχάνομεν ἔχοντες. ὅσα δὲ διὰ τῶν μεταξὺ καὶ μὴ αὐτῶν ἁπτόμενοι, τοῖς ἁπλοῖς διαστήμασι. λέγω δ' οἷον, ἀέρι, καὶ ὕδατι.

Τὸ τρίτον ἐστὶ τοῦτο τῶν ἡγουμένων. δι' οὗ καὶ κατασκευάζειν ἀξιοῖ, μήτε αἰσθητήριον μήτε αἴσθησιν ἡμῖν ἐλλείπειν. ἐπειδὴ γὰρ ἀνάγκη ἢ ἁπτομένων ἡμῶν τῶν αἰσθητῶν γίνεσθαι τὴν αἴσθησιν, ἢ διὰ τῶν μεταξύ. καὶ ἔστιν ἄμεσος ἡ διαίρεσις, καὶ ἄλλως ἀδύνατον. ἐπειδὴ γὰρ γνωστικὴ μὲν ζωὴ ἡ αἴσθησις, σωμάτων δὲ καὶ τούτων ἔξω κειμένων, καὶ δι' αἰσθητηρίου σώματος ὄντος γινομένη, τοῦ τῇ γνωστικῇ ταύτῃ χαρακτηριζομένου ζωῇ, ἀναγκαῖον τὸ αἰσθητήριον ἢ αὐτῶν ἐφάπτεσθαι τῶν αἰσθητῶν. ἢ δι' ἑτέρων τινῶν μεταξὺ σωμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν. οὐ γὰρ διὰ κενοῦ. ἵνα καὶ διαβιβάζηται ἡ τοῦ αἰσθητοῦ ἐντελέχεια εἰς τὸ αἰσθητήριον. βούλεται μὲν γὰρ καὶ τὴν ἁφὴν ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τοῦ μεταξὺ γίνεσθαι, ἀλλ' οὐκ ἔξω ὄντος τοῦ μεταξὺ, ἐν ἡμῖν δὲ, ὡς καὶ αὐτὸ ζῆν κατὰ τὴν αἰσθητικὴν ζωήν. ἀλλ' ἕτερον ὅμως εἶναι τὸ προηγουμένως αἰσθητήριον. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρώτως οὐκ ἄμεσος οὐδὲ ἡ ἁφή. πρὸς δὲ τὸ ἁπλῶς καὶ ὁπωσοῦν αἰσθητικὸν, ἄμεσος. καὶ ἴσως καὶ ἡ καλουμένη συναίσθησις ἡμῖν γίνεται. ὅτε γὰρ ἐν ἡμῖν τινος μορίου ψυχομένου ἢ θερμαινομένου αἰσθανόμεθα κατὰ τὴν ἁφὴν, τοῦ προηγουμένου αἰσθητηρίου προσαπίπτοντος τῷ πάσχοντι μορίῳ. τὴν μὲν οὖν ἁπτικὴν ζωὴν πάντα ἔχει τὰ ζῶα. τὴν δὲ διὰ τῶν μεταξὺ, ὧν αἰσθητῶν μὴ αὐτῶν ἁπτόμενα αἰσθάνεται, οὔτε πάντα. καὶ ὅσα ἔχει οὐ πάσης τῆς τῶν αἰσθητῶν ἀντιλαμβάνεται ἰδιότητος. οὐ δὲ γὰρ ἐπειδὴ ὀσφραντικὰ ἤδη καὶ ἀκουστικά. οὐδὲ τὰ ἤχου γνωριστικὰ, ἤδη καὶ χρώματος. πῶς οὖν ἀξιοῦται καὶ τοῖς ἁπλοῖς ἀποστήμασι, καὶ τούτοις ἀέρι καὶ ὕδατι, τὰ διὰ τῶν μεταξὺ γνωρίζεσθαι, καὶ τῶν ὁποτερονοῦν αὐτοῖν ἐχόντων ζώων ἕκαστον δύνασθαι ἀντιλαμβάνεσθαι, τῶν δι' ἀμφοῖν τοῖν μεταξὺ αἰσθητῶν. λέγει δὲ οὕτως. ὅσα δὲ διὰ τῶν μεταξὺ καὶ μὴ αὐτῶν ἁπτόμενοι, τοῖς ἁπλοῖς ἀποστήμασι. λέγω δὲ οἷον ἀέρι καὶ ὕδατι. ὅτι μὲν οὖν διὰ μόνων δύο τῶν μεταξὺ ἀέρος τε καὶ ὕδατος. μικρὸν προελθὼν δείξει. τὸ δὲ οἷον πρόσκειται ἐν τῷ, λέγω δὲ οἷον ἀέρι καὶ ὕδατι. ἵνα οἶμαι ἐνδείξηται, ὡς οὐ μόνα τὰ δύο ταῦτα ἁπλᾶ ἐν τῷ μεταξὺ γινόμενα, διαβιβάζει τὴν τῶν αἰσθητῶν εἰς τὸ αἰσθητήριον ἐνέργειαν. ἀλλὰ καὶ τὰ οἷα ταῦτα. ὡς περ καὶ τὸ ὑπέκκαυμα οἷον ἀὴρ ὄν. καὶ τὰ σύνθετα μὲν εἴδη, ἐπικρατοῦντος δὲ τοῦ ἀέρος ἢ τοῦ ὕδατος. ὁποῖον ἔλαιον, καὶ οἶνος, καὶ ὁμίχλη.

ἜΧΕΙ Δ' ΟΥΤΩΣ, ὥστε εἰ μὲν δι' ἑνὸς πλείω αἰσθητὰ ἕτερα ἀλλήλων ὄντα τῷ γένει, ἀνάγκη τὸν ἔχοντα τὸ τοιοῦτον αἰσθητήριον, ἀμφοῖν αἰσθητικὸν εἶναι. οἷον εἰ ἐξ ἀέρος ἐστὶ τὸ αἰσθητήριον. καὶ ἔστιν ὁ ἀὴρ καὶ ψόφου καὶ χρόας. εἰ δὲ πλείω τοῦ αὐτοῦ οἷον χρόας καὶ ἀὴρ καὶ ὕδωρ. ἄμφω γὰρ διαφανῆ. καὶ ὁ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἔχων μόνον, αἰσθήσεται τοῦ δι' ἀμφοῖν.

Εἰ δι' ἑνὸς ἐκ τῶν δύο τῶν μεταξὺ ὁποιουοῦν πλείω αἰσθητὰ ἐνεργεῖν οἷά τε εἰς τὸ αἰσθητήριον, ἕτερα φησὶν ὄντα ἀλλήλων τῷ γένει, ὡς διαφόροις αἰσθήσεσιν ὑποπίπτοντα. οὐ γὰρ ἑτερογενῆ πάντη τὸ θερμὸν καὶ ξηρὸν ἁπτὰ ἄμφω ὄντα. ἀλλὰ χρῶμα καὶ ἦχος. ὅτι τὸ μὲν ὁρατὸν, ὁ δὲ ἀκουστός. ἄμφω δὲ ὅμως καὶ δι' ἀέρος ὡς καὶ δι' ὕδατός ἐστιν ἑκάτερον αἰσθητόν. ἀλλὰ καὶ τὸ ὀσμῶδες γένος δι' ἑκατέρου ἐνεργεῖ τῶν μέσων. ἀναγκαῖον δέ φησι τὸν ἔχοντα τοιοῦτον αἰσθητήριον, ὑδάτινον δηλαδὴ ἢ ἀέριον, ἢ κατὰ τὴν ἑτέραν ἐπικράτειαν χαρακτηριζόμενον, ἀμφοῖν αἰσθητικὸν εἶναι, ὡς ἐπὶ δύο

ἑτερογενῶν

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

» ἑτερογενῶν τὸν λόγον ποιούμενος. καὶ διὰ ἐστὶν ἀμφοῖν εἰπών. διὸ καὶ ἐπήγαγε δύο τινά, λέγων, καὶ
» ἐστὶν ὁ ἀὴρ ψόφου καὶ χρόας. ἀλλὰ διατί ὅπερ ἐλέγομεν οὐχὶ καὶ ὁρᾷ ἡ ἀσπάλαξ, ἔχουσα ἀέρα, ᾧ ἀκούει. διατί δὲ οὐχὶ καὶ ἀκούει ἡ πορφύρα, ἔχουσα τὸ, ᾧ ὀσφραίνεται, εἴτε ἀὴρ ἐστὶν εἴτε ὕδωρ εἴη. διότι δρῶ οὔτε ἀξιοῦται ἁπλῶς οὔτε ἀληθεύει τὸ λεγόμενον. ἀλλ' ἐπὶ τῶν τελείων ζώων. ὅθεν ὡς εἴρηται καὶ ἐπὶ ἡμῶν ἐποιεῖτο τὸν λόγον, ἡμῶν λέγων, καὶ ὅσων αὐτοὶ ἁπτόμενοι αἰσθανόμεθα. τελείας γε τῆς αἰσθητικῆς παρούσης ζωῆς, καὶ οὔτε τῶν πρὸς τὴν ἁφὴν δηλαδὴ ἐλλειπόντων ὀργάνων, οὔτε γὰρ ἂν ζῶον ἄλλο ταύτης εἴη, οὔτε τῶν πρὸς τὴν διὰ τῶν μεταξὺ ἀντιληπτικὴν ἐν τοῖς τελείοις ζώοις, καὶ εἰ θατέρου μόνον εἴη τῶν μεταξύ, χρῶντο γὰρ ἂν αὐτῷ ἅπασαι αἱ διὰ τῶν μέσων γινόμεναι, ὥς που καὶ τῷ ἐκτὸς ὄντι ὕδατι καὶ ἀέρι, οὔπω δεδειχὼς ὅτι οὐ μόνα τὰ ἐν ἡμῖν ἁπλᾶ ὄργανα, ταῖς διὰ τῶν μεταξὺ ἀντιληπτικαῖς αἰσθήσεσιν ὑπηρετικά, ἀλλὰ μόνον ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς λαβὼν τὸ δύο εἶναι τὰ μεταξὺ ἀέρα τε καὶ ὕδωρ, νῦν αἰσθητήριον ποτὲ μὲν ἓν ὑποτίθεται μόνον, τὸ δι' οὗ τὰ πλείω καὶ ἑτερογενῆ αἰσθητὰ γνωρίζεται. ἐν οἷς γράφει, ὥστε εἰ μὲν δι' ἑνὸς πλείω αἰσθητά. καὶ τὰ ἑξῆς. ὥστε δὲ καὶ πλείω εἶναι τὰ τοιαῦτα μέσα, ὡς δι' ἑκατέρου τὰ αὐτὰ γνωρίζεσθαι, οἷον χρόαν καὶ δι' ἀέρος καὶ δι' ὕδατος. ὅπερ καὶ ὡς ἀληθέστερον ἐγκρίνει, τὴν αἰτίαν προστιθείς. ἄμφω γὰρ διαφανῆ φάσκων. ἐπεὶ οὐχ ᾗ ἀὴρ οὐδὲ ᾗ ὕδωρ διαβιβαστικὰ τῆς χρόας. ἀλλὰ κατὰ τὸ διαφανές. ἀξιοῖ δὲ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ὑποθέσει, τὸ ἓν ἐκεῖνο τὸ ἐν ἔχοντα τὸ τῶν πλειόνων καὶ ἑτερογενῶν διαβιβαστικὸν, ἀμφοῖν τοῖν ἑτερογενοῖν εἶναι αἰσθητικὸν, ὡς ἐπὶ δύο καθάπερ εἴρηται ποιούμενος τὸν λόγον. καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας τὸν ὁποτερονοῦν τῶν μέσων ἔχοντα αἰσθάνεσθαι τοῦ δι' ἑκατέρου ὄντος αἰσθητοῦ. τὸ γὰρ δι' ἀμφοῖν, ἐν τῷ, καὶ ὁ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἔχων μόνον αἰσθήσεται τοῦ δι' ἀμφοῖν, οὕτως ἀκουστέον, ὡς δι' ἑκατέρου ἰδίᾳ, ἀλλ' οὐχ ὡς ἅμα, οὐδὲ ὡς ἐκ τοῦ ἐξ ἀμφοῖν. τῇ γὰρ τελείᾳ ζωῇ καὶ ὁρατικῶς ἐνεργεῖν δυναμένῃ, ὑπηρετοίη ἂν καὶ ὁποτερονοῦν τῶν διαφανῶν παρῇ.

ΤΩΝ ΔΕ ἁπλῶν, ἐκ δύο τούτων αἰσθητήρια μόνον ἐστίν. ἐξ ἀέρος καὶ ὕδατος. ἡ μὲν γὰρ κόρη, ὕδατος. ἡ δὲ ἀκοή, ἀέρος.

Λαβὼν ἀνωτέρω τὰ μεταξὺ δύο μόνα εἶναι ἀέρα τε καὶ ὕδωρ, βούλεται καὶ τὰ αἰσθητήρια ἐκ δύο μόνων τούτων ἁπλῶν ὑφίστασθαι. ἐπειδὴ τὸ μὲν τῆς ἁφῆς σύνθετον. ἐκ τῶν τεσσάρων γάρ. καὶ ἐπικρατοῦντος τοῦ γηΐνου στοιχείου. ἐν δὲ τῇ ἁφῇ συνείληπται καὶ ἡ γεῦσις. τῶν δὲ διά τινων μέσων ἀντιληπτικῶν, ἡ μὲν κόρη ὕδατος. ἡ δὲ ἀκοὴ ἀέρος. ἡ δὲ ὄσφρησις θατέρου τούτων. καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς πιστούμενος τὸ δύο μόνα εἶναι ἐν ἡμῖν ἁπλᾶ αἰσθητήρια, καὶ διὰ τοῦ προλαβεῖν ὡς τὰ μεταξὺ δύο, τὰ αὐτὰ ἐνδειξάμενος, καὶ τὸ κατὰ λόγον δύο μόνα εἶναι τὰ ἁπλᾶ αἰσθητήρια. ὅσα γὰρ καὶ οἷα τὰ ἔξω διαβιβαστικὰ τῶν αἰσθητῶν, τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα καὶ τὰ ἐν ἡμῖν δεκτικὰ τῆς τῶν αἰσθητῶν ἐκείνων ἐνεργείας.

Η ΔΕ ΟΣΦΡΗΣΙΣ, θατέρου τούτων.

Ἢ ὡς ἐν ἡμῖν μὲν ἀέρος, ἐν ἰχθύσι δὲ ὕδατος ὄντος. ἢ ὡς τοῦ ἀμφοῖν μεταξὺ ἐν πᾶσι.

ΤΟ ΔΕ ΠΥΡ, ἢ οὐδενός, ἢ κοινὸν πάντων. οὐδὲν γὰρ ἄνευ θερμότητος αἰσθητικόν.

Οὐδενὸς μὲν τὸ καυστικόν. κοινὸν δὲ πάντων τὸ στοιχειῶδες. εἰ δὲ ἐστί, καὶ τὰ ἁπλᾶ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐλέγετο ἁπλᾶ. καὶ γὰρ τὸ ὅλον ζῶον ἐφ' ἑκάστου τῶν θνητῶν, ἐκ τῶν τεσσάρων. καὶ πᾶν αὐτοῦ μόριον. ὥστε καὶ τὰ αἰσθητήρια.

Η ΔΕ ΓΗ ἢ οὐδενὸς ἢ ἐν τῇ ἁφῇ μάλιστα μέμικται ἰδίως.

Οὐδενὸς μὲν ἡ ἁπλῆ. καὶ ἐν τοῖς συνθέτοις ἡ σφόδρα ἐπικρατοῦσα. ὡς ἐπὶ ὀστέων καὶ τριχῶν. ἐν δὲ τῇ ἁφῇ μάλιστα ἰδίως μέμικται. διότι καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις μέν, ἀλλ' οὐκ ἐναργῶς. διαφαίνεται δὲ ὡς ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ ἁφῇ. καὶ οὕτως ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἐμφαίνεσθαι. ἐστὶ γὰρ τῶν ἁπτικῶν αἰσθητηρίων ἴδιον.

ΔΙΟ ΛΕΙΠΟΙΤ' ΑΝ μηθὲν εἶναι αἰσθητήριον, ἔξω ὕδατος καὶ ἀέρος.

Αὕτη ἡ λέξις φαίνεται μὲν ὡς ἀποδιδομένη πρὸς ἕτερα, διὰ τὸν ἂν σύνδεσμον. οὐ μὴν δὲ πρὸς ἅπαντα τὰ προειρημένα. οὐ γὰρ καὶ πρὸς τὰ περὶ τῆς ἁφῆς. ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐντεῦθεν ἀρχομένην λέξιν. ὅσα δὲ διὰ τῶν μεταξὺ καὶ μὴ αὐτῶν ἁπτόμενοι. καὶ γένοιτ' ἂν σαφεστέρα ἡ λέξις, εἰ ὥσπερ ὁ πλούταρχος ἀξιοῖ, κατὰ κοινοῦ τὸν ὑποθετικὸν σύνδεσμον, ἐπὶ πάντων τῶν ἡγουμένων ἐν τῇ λέξει τῇ ῥηθείσῃ προστιθείημεν. ἵνα καὶ ὧδε ἡ λέξις ἔχῃ. εἰ δὲ ὅσα διὰ τῶν μεταξὺ καὶ μὴ αὐτῶν ἁπτόμενοι, δύο μόνα τὰ ἁπλᾶ ἀποστήματα ἀήρ τε καὶ ὕδωρ, τοσαῦτα δὲ καὶ τοιαῦτα καὶ τὰ ἐν ἡμῖν εἶναι δεῖ ἁπλᾶ αἰσθητήρια, λείποιτ' ἂν μηδὲν εἶναι αἰσθητήριον ἔξω ὕδατος καὶ ἀέρος. ἁπλοῦν δηλαδή.

ΤΑΥΤΑ δὲ καὶ νῦν ἔχουσιν ἔνια ζῶα.

Ταῦτα λέγων, τὰ δύο ἁπλᾶ, ἢ ἀληθῶς ἢ οὕτως ἐπικρατοῦντα, ὡς μὴ φαίνεσθαι τὴν μῖξιν. ἔνια δὲ ἔφη ζῶα, διὰ τὰ καλούμενα ζωόφυτα. ἐν οἷς οὐκ ἔστιν οὐδεμία, τῶν διὰ τῶν μεταξὺ ἀντιληπτικὴ

αἴσθησις. διὸ οὔτε ἀὴρ οὔτε ὕδωρ αἰσθητήρια ἁπλᾶ. ἐπεὶ ἐν πᾶσιν ἄμφω κατὰ τὴν μίξιν.

ΠΑΣΑΙ ἄρα αἱ αἰσθήσεις ἔχονται ὑπὸ τῶν μὴ ἀτελῶν μηδὲ πεπηρωμένων.

Τοῦτό ἐστιν ὃ πρὸς πάντα τὰ προληφθέντα ἡγούμενα ἀποδέδοται. εἰ γὰρ παντὸς οὗ ἐστιν αἴσθησις ἁφὴ, καὶ νῦν αἴσθησιν ἔχομεν, καὶ εἴπερ ἐκλείποι τις αἴσθησις καὶ αἰσθητήριόν τι ἡμῖν ἐκλείποι, καὶ εἰ ὅσων μὲν αὐτῶν ἁπτόμενοι αἰσθανόμεθα, τῇ ἁφῇ αἰσθητά ἐστιν, ἣν τυγχάνομεν ἔχοντες, ὅσων δὲ διὰ τῶν μεταξὺ καὶ μὴ αὐτῶν ἁπτόμεθα τοῖς ἁπλοῖς ἀποστήμασι, λέγω δὲ οἷον ἀέρι καὶ ὕδατι, καὶ εἰ τῶν ἁπλῶν ἐκ δύο τούτων αἰσθητήρια μόνον ἐστὶν, ἃ καὶ νῦν ἔχουσιν ἔνια ζῶα, πᾶσαι ἄρα αἱ αἰσθήσεις ἔχονται ὑπὸ τῶν μὴ ἀτελῶν μηδὲ πεπηρωμένων, τὸ ἄρα συνδέσμου ἢ ὡς παραπληρωματικοῦ νῦν κειμένου, ἢ καὶ ὡς συλλογιστικοῦ, ὡς καὶ τῆς ἀποδόσεως ἅμα καὶ συμπερασματικῆς ὑπαρχούσης. προσθεὶς δὲ τὸ ὑπὸ τῶν μὴ ἀτελῶν, ἐδήλωσεν ὡς πάντα τὸν λόγον ἐπὶ τῶν τελείων ζώων πεποίηται. τέλεια δέ ἐστι τὰ τεταγμένως πορευτικά. ἀτελῆ οὖν τὰ μὴ πορευτικὰ, οὐχ ὡς τῆς ἐπιβαλλούσης τῷ εἴδει αὐτῶν ἐστερημένα ζωῆς. πάντα γὰρ τὰ ὁμοειδῆ τοιαῦτα. ἀλλ' ὡς τῆς τῷ γένει τῶν ζώων ὡς ζώων ὑπαρχούσης ζωῆς ἀπολειπόμενα. ὡς γὰρ ζώῳ ἁπλῶς τὸ αἰσθητικὸν ὑπάρχει. ὅσοις οὖν μὴ πᾶν τὸ αἰσθητικὸν πρόσεστι, ταῦτα οὐχ ὡς τοιάδε ζῶα, ὡς δὲ ζῶα ἁπλῶς ἐστιν ἀτελῆ. πεπηρωμένα δέ ἐστιν, ὅσα ἄτομα καὶ τῆς τοῖς ὁμοειδέσι προσηκούσης ἀπολείπεται αἰσθήσεως, ἢ ἐν τῇ κυήσει βλαβέντα, ἢ μετὰ ταῦτα ὀργάνου τινὸς στερηθέντα.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ γὰρ καὶ ἡ ἀσπάλαξ ὑπὸ τὸ δέρμα ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμούς.

Καίτοι γε πορευτικὴ οὖσα οὐχ ὁρᾷ. διὰ τὸ μᾶλλον τοῦ εἶναι ἔσω αὐτῆς φροντίσαι τὴν φύσιν, ἢ τοῦ εὖ εἶναι, ὀρυττούσης τῷ προσώπῳ τὴν γῆν, καὶ ἐντεῦθεν τρεφομένης. μήποτε δὲ οὐκ ἀκριβὴς ἡ αἰτία, ἐπακολουθοῦσαν ποιοῦσα τὴν πρόνοιαν, ἡγουμένην καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ ἐπιβάλλοντος ἑκάστοις ἀγαθοῦ. διὰ δὲ τὴν πάντων ζώων ὑπόστασιν, οὐ μόνα φήσομεν εἶναι τὰ τέλεια, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα καὶ τὰ μέσα, οὐδαμοῦ τοῦ κενοῦ παρεμπλεκομένου, οὐδὲ μέσου τῆς προόδου γινομένης. νοητέον οὖν οἶμαι ἐπὶ τῆς ἀσπάλακος, οὐ παντελῆ στέρησιν τῆς ὁρατικῆς δυνάμεώς τε καὶ ἐνεργείας. ἀλλὰ τῆς ἐναργοῦς. μετέχειν δὲ τῆς ὡς διὰ χιτώνων. οἷα περ καὶ ἡμῖν γίνεταί τις συναίσθησις διὰ τῶν βλεφάρων φωτός. οὐ γὰρ ἂν μάτην ὑπὸ τὸ δέρμα ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῷ ζώῳ, εἰ μὴ καὶ ἐνεργεῖν ὑπὸ τὸ δέρμα ἠδύναντο. ἀλλ' ἀμυδρῶς καὶ ἐν σκότῳ διαισθάνεσθαι. ὡς καὶ τὰ νυκτινόμα.

ΩΣΤΕ ΕΙ μή τι ἕτερόν ἐστι σῶμα καὶ πάθος ὃ μηδενός ἐστι τῶν ἐνταῦθα σωμάτων, οὐδεμία ἂν ἐκλείποι αἴσθησις.

Εἰ μὲν καὶ τὰ προκείμενα ῥητὰ τοῦ αὐτοῦ δεικτικὰ, τοῦ μόνας εἶναι τὰς πέντε αἰσθήσεις, καὶ τοῖς ταύτας ἔχουσι μὴ ἐλλείπειν τινά. διὸ καὶ ὡς συμπέρασμα ἐπήχηται τῶν προρρηθέντων. ἐπειδὴ πρὸς ἓν ἀτείνει σκοπόν. τὸ γὰρ ὥστε συμπερασματικόν. δείκνυσι δὲ ἕτερον τρόπον τὸ ἐξ ἀρχῆς προτεθέν. τὰ μὲν γὰρ μέχρι τοῦδε κατεσκεύαζε τὸ πρόβλημα, ἔκ τε τῆς τελείας αἰσθητικῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς ἀνενδεοῦς τῶν ὀργάνων ἀποδόσεως. αὕτη δέ μοι δοκεῖ ἡ λέξις ἐκ τῶν αἰσθητῶν τὸ αὐτὸ ὑπομιμνήσκειν. εἰ γὰρ πέντε μόνα τὰ ἁπλᾶ σώματα ἐν τῇ περὶ οὐρανοῦ ἀποδέδεικται, καὶ πᾶσαι αἱ αἰσθήσεις περὶ τὴν οὐσίαν αὐτῶν, κατὰ ποιότητα ἢ ποσότητα, ἢ κατά τινα τῶν ἐννέα κατηγοριῶν προσοῦσαν ἰδιότητα, ἡ γὰρ οὐσία λόγῳ καὶ νῷ, ἀλλ' οὐκ αἰσθήσει καταληπτὴ, δῆλον ὡς οὐκ ἂν ἐλλείποι τις αἴσθησις. αἱ γὰρ πέντε σωμάτων τῶν πέντε κατὰ πάσης τὰς προϊούσας ἰδιότητάς εἰσι γνωριστικαί. εἰ οὖν μήτε σῶμα ἐστὶν ἕτερον παρὰ τὰ πέντε ὡς δέδεικται, μήτε πάθος ὃ μηδενός ἐστι τῶν ἐνταῦθα σωμάτων, πάθη μὲν λέγων τὰ μετὰ τὴν οὐσίαν καὶ περὶ αὐτὴν προϊόντα εἴδη, οἷον σχήματα καὶ μεγέθη καὶ κινήσεις καὶ χρόας καὶ ἤχους καὶ ὀσμὰς, εἴδη ὄντα ἄλλων τῶν οὐσιωδῶν ἠρτημένα, καὶ ἐν ἐκείνοις ὑφιστάμενα, καὶ διὰ τοῦτο πάθη κεκλημένα, ἐνταῦθα δὲ σώματα οὐ τὰ ὑπὸ σελήνην, ἀλλὰ τὰ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, εἰ τοίνυν ἀδύνατον ἢ σῶμα εἶναι ἄλλο ἢ πάθος ἄλλου σώματος, διὰ τὸ τούτων πάντα εἶναι τὰ αἰσθητὰ, ὡς ἂν βεβαιώσαιτο ὁ τὴν ἀκριβῆ τῆς οὐσίας αὐτῶν λαβὼν ἐπιστήμην, ἐξ ἧς ἂν καὶ τὰ ἐπακολουθοῦντα ὅσα καὶ οἷα γνοίη, οὐδεμία ἂν ἐλλείποι αἴσθησις.

ΑΛΛΑ ΜΗΝ οὐδὲ τῶν κοινῶν οἷόν τε εἶναι αἰσθητήριόν τι ἴδιον, ὧν ἑκάστῃ αἰσθήσει αἰσθανόμεθα κατὰ συμβεβηκός. οἷον, κινήσεως. στάσεως. σχήματος. μεγέθους. ἀριθμοῦ ἑνός. ταῦτα γὰρ πάντα κινήσει αἰσθανόμεθα. οἷον μέγεθος κινήσει.

Διώρισται ἡ μὲν ἤδη τίνων μὲν ἡ αἴσθησις γίνεται καθ' αὐτὰ, ὑφ' ὧν πάσχει τὸ αἰσθητήριον. τίνων δὲ κατὰ συμβεβηκὸς, τῶν συνυπαρχόντων μὲν τῷ αἰσθητῷ, οὐ μὴν τῇ αὐτῇ ὑποπιπτόντων αἰσθήσει. ὡς ἡ ὄψις καθ' αὑτὸ μὲν τὸ ξανθὸν τῆς χολῆς, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ πικρόν. πάσχουσα μὲν ὑπὸ τοῦ ξανθοῦ, οὐ μὴν ὑπὸ τοῦ πικροῦ. ἀλλ' ὡς συνόντος ἐν τῇ χολῇ τῷ ξανθῷ, λέγομεν καὶ αὐτοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι. καὶ τοῦτο ὅταν καὶ τοῦ πικροῦ ἡ ἴδιος αὐτοῦ παρῇ, ἢ πρότερον γεγονυῖα αἴσθησις. ὡς καὶ νῦν ἐν τῇ θέᾳ τοῦ ξανθοῦ συναναφέρειν τὸ πικρὸν τὴν ψυχήν. διώρισται δὲ ὡς καὶ τὸ

καθ' αὑτὸ

καθ' αὑτὸ διττόν. ἢ προηγουμένως καὶ δι' ἑαυτὸ ὑποπίπτον τῇ αἰσθήσει. ἢ δευτέρως καὶ ὡς αὐτῷ ἐπακολουθοῦν, δρῶν μὲν καὶ αὐτὸ εἰς τὸ αἰσθητήριον, ἀλλὰ σὺν ἄλλῳ πάντως προηγουμένῳ. ὡς τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα τοῦ πράγματος ἡ ὄψις ὁρᾷ, διὰ τοῦ χρώματος πάσχουσά τι καὶ ὑπὸ τοῦ μεγέθους καὶ ὑπὸ τοῦ σχήματος, ἀλλὰ κεχρωσμένων καὶ σὺν τῷ χρώματι δρώντων. τὰ μὲν οὖν προηγουμένως καθ' αὑτὰ αἰσθητὰ, τὰ ἑκάστης ἐστὶν ἴδια. τὰ δὲ καθ' αὑτὰ μὲν, σὺν δὲ τοῖς ἰδίοις προηγουμένοις δευτέρως γνωριζόμενα, τὰ κοινὰ λεγόμενα. διὰ τὸ μὴ μιᾷ μόνῃ ὡς τὰ ἴδια, ἀλλὰ πλείοσιν ἢ πάσαις γινώσκεσθαι. δεικνὺς τοίνυν μή τινα ἡμᾶς ἐλλείπειν αἴσθησιν, τῷ μὴ δὲ εἶναι ἑτέραν παρὰ τὰς πέντε, οἷον ἔνστασιν λύει. τὴν ἀξιοῦσαν καὶ τοῖς κοινοῖς ἰδίαν τινὰ ἀπονέμειν αἴσθησιν. ὡς κατὰ συμβεβηκὸς αὐτὰ ἑκάστης τῶν πέντε γινωσκούσης. ὡς γὰρ τὸ πικρὸν τῆς ὄψεως ἐπὶ τῆς χολῆς κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθανομένης, ἑτέρα ἐστὶν ἡ καθ' αὑτὸ γνωρίζουσα αὐτὸ ἡ γεῦσις, ἀναγκαῖον καὶ τοῖς κοινοῖς ἐπιστῆσαι ἰδίαν αἴσθησιν. εἰ αἱ ἄλλαι κατὰ συμβεβηκὸς αὐτῶν ἀντιλαμβάνονται. τοῦτο δὲ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἑκάστῃ τῶν πέντε τὰ κοινὰ γινώσκεσθαι, φαῖεν ἂν οἱ τὴν αἴσθησιν κρατύνοντες. διὸ καὶ οὕτως εἴρηκεν. ὧν ἑκάστῃ αἰσθήσει αἰσθανόμεθα κατὰ συμβεβηκὸς, ὡς ἐκείνων ἂν τοῦτο φαμένων. οὐ μὴν ἀληθὲς ὅτι κατὰ συμβεβηκός. ὡς εὐθὺς δείκνυσι, πρότερον ἀποδείξας τὰ κοινὰ ποῖα. ταῦτα γὰρ πάντα κινήσει αἰσθανόμεθα. τῷ τὸ μὲν αἰσθητήριον ἢ πάσχειν τι ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, οἷον διακρινόμενον ἢ συγκρινόμενον. ἢ καὶ ἄλλου πάθους κατ' ἐνέργειαν ἔξωθεν, τὴν ἐνέργειαν τοῦ αἰσθητοῦ δεχόμενον. ὡς ὁ ἀὴρ τὸ φῶς. τὴν δὲ αἰσθητικὴν ψυχὴν κατὰ τὴν τοῦ αἰσθητηρίου ὡς εἴρηται πεῖσιν. καὶ ἡ ἔξωθεν ἐπιγινομένη ἐντελέχεια, καὶ αὕτη ἡ τῆς ψυχῆς γνωστικὴ προβολή. διὰ τὸ ἔξωθεν ἐγείρεσθαι, καὶ πρὸς τὸ ἔξω ἀποτείνεσθαι. ὑπὸ μὲν οὖν τῶν κοινῶν κινεῖται καὶ πάσχει ἑκάστη αἴσθησις. ὑπὸ δὲ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς οὐδοτιοῦν. ὡς τὰ κοινῶς αἰσθητὰ μὴ εἶναι κατὰ συμβεβηκός. μὴ δὲ διὰ τοῦτο ἄλλην εὐλόγως ἀπαιτεῖν ἐπ' αὐτῶν αἴσθησιν. ἀλλὰ καὶ ἀναγκαίως οὐκ ἂν εἴη τις ἀφωρισμένη αὐτοῖς ἴδιος αἴσθησις, ἅτε πλειόνων αὐτὰ καθ' αὑτὰ γνωριζουσῶν, κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλας κοινωνίαν. ἀντίκειται γὰρ τὸ ἴδιον τῷ κοινῷ. καὶ ἡ κοινὴ πλείοσιν ὑπάρχουσα δύναμις, οὐκ ἂν αὐταῖς ἀντιδιαιροῖτο, ἵνα καὶ ἴδιος ᾖ. οἷον μέγεθος κινήσει. ὅτι γὰρ καὶ ὡς μέγεθος εἰς τὸ αἰσθητήριον δρᾷ τὸ αἰσθητὸν, δηλοῖ ἡ ἀπὸ τῆς χιόνος ὡς λευκῆς τῇ ὄψει ἐπιγινομένη βλάβη τῆς ἐπὶ πολὺ ἐκπεταμένης πεδίον. ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκ τοῦ μεγάλου πεσόντος λίθου μᾶλλον πλήττων ἦχος.

ΩΣΤΕ ΚΑΙ τὸ σχῆμα. μέγεθος γάρ τι καὶ τὸ σχῆμα. τὸ δὲ ἠρεμοῦν, τῷ μὴ κινεῖσθαι. ὁ δὲ ἀριθμὸς, τῇ ἀποφάσει τοῦ συνεχοῦς, καὶ τοῖς ἰδίοις.

Κατὰ γὰρ τὸ ὑποκείμενον ὡς ὕλῃ τῷ μεγέθει χρώμενον. ὡς καὶ τὸ βάθρον ξύλον λέγομεν. ἐπεὶ ὑπὸ τὸ ποιὸν πᾶν σχῆμα. πῶς οὖν κινήσει. οὐ τῷ τὰ αἰσθητὰ πάντως κινεῖσθαι, ἀλλὰ τῷ τὸ αἰσθανόμενον ὑπ' αὐτῶν. τὸ γοῦν μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα εἰπὼν τῇ κινήσει γνωρίζεσθαι, τὸ δὲ ἠρεμοῦν τῷ μὴ κινεῖσθαί φησιν. ἵνα σαφηνίσῃ ὅπως εἴρηται τῇ κινήσει. ὅτι οὐχὶ τῷ αὐτὰ κινεῖσθαι. τὸ γοῦν ἠρεμοῦν οὐ κινούμενον ὅμως γνωρίζεται. ὡς αὐτὸ μὲν μὴ κινούμενον, κινοῦν δὲ καὶ αὐτὸ τὴν αἴσθησιν. οὐ γὰρ οἶμαι τῇ στερήσει τῆς κινήσεως γνωρίζεσθαι λέγει τὸ ἠρεμοῦν, τῷ μὴ κινεῖν ὡς τὸ σκότος τὴν ὄψιν. προείρηται γὰρ ὡς πάντα κινήσει αἰσθανόμεθα καὶ αὐτὴν τὴν στάσιν. καὶ ὅπως νῦν λέγεται. ὅτι οὐχὶ τῷ αὐτὴ κινεῖσθαι. ἀλλὰ τῷ διατιθέναι πως τὸ αἰσθητήριον, καὶ προκαλεῖσθαι εἰς ἐνέργειαν τὴν αἰσθητικὴν ζωήν. ἀλλ' οὐ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῇ ἀποφάσει τοῦ συνεχοῦς. ὡς ἐν στερήσει εἴρηται. καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν ὁ ἀριθμὸς αἰσθητὸς, ὡς καὶ τὸ ἕν. καὶ κινητικὸς τῆς αἰσθήσεως. ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ σκότος τῷ μὴ κινεῖν τὴν ὄψιν ἐπιχειροῦσαν ὁρᾶν. ἢ ὡς τὸ ἄηχον τῇ ἀκοῇ γνωρίζεται. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀντίκειται μὲν τὸ ἓν τῷ πλήθει. οὕτω δὲ, ὡς τὸ πλῆθος συνεισάγειν ἅμα τὸ ἓν τὸ συνεχὲς, καθ' ἕκαστον τῶν ἐξ ὧν τὸ πλῆθος. ἐπειδὴ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς τὸ ἓν ὡς συνεχές ἐστιν ἕν. οὐ μὴν ἐν τῇ πάντων συναγωγῇ τῶν συνεχῶν ἀναφαίνεται ἕν. καίτοι εἷς ὢν καὶ ὁ ἀριθμὸς, κατὰ τὴν διῃρημένην συναγωγὴν καὶ εἷς ἐστὶ καὶ γνωρίζεται. ἀλλ' οὐχ ὡς συνεχής. καὶ τοῦτο δηλοῖ ἡ τοῦ συνεχοῦς ἀπόφασις, τὸ μὴ ὡς μόνον ἕν. τοῦτο γὰρ πάντως συνεχὲς ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν. ἀλλ' ὡς ἐν συναγωγῇ τῶν πολλῶν τοιούτων, τῆς συναγωγῆς ἀναιρουμένης τὴν συνέχειαν. τὸ δὲ καὶ τοῖς ἰδίοις οὔ μοι δοκεῖ πρὸς τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀνωτέρω εἰρημένον ἀποδεδόσθαι. ἵνα συνάψῃς πρὸς τὸ πάντα γὰρ ταῦτα κοινῇ αἰσθανόμεθα, τὸ καὶ τοῖς ἰδίοις. ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ μὲν κινεῖ τὰ κοινὰ αἰσθητά. ἐπακολουθεῖ δὲ προηγουμένοις ὡς εἴρηται τοῖς ἰδίοις αἰσθητοῖς.

ἙΚΑΣΤΗ γὰρ ἓν αἰσθάνεται αἴσθησις.

Προηγουμένως τὸ ἴδιον ἓν τῷ εἴδει ὑπάρχον. οἷον ὡς ἐν ὄψει. ἓν γὰρ τὸ χρῶμα ἢ τὸ φῶς. καὶ ἦχος ἐν ἀκοῇ. καὶ ἐν ἁφῇ δὲ ἓν τὸ κατὰ τὴν παθητικὴν ποιότητα, ἢ ὁπωσοῦν ἄλλως ἀφοριζόμενον, εἰ καὶ

κοινὸν οὐκ ἔχομεν ὄνομα.

Ὥστε δῆλον, ὅτι ἀδύνατον ὁτουοῦν ἰδίαν αἴσθησιν εἶναι τούτων, οἷον κινήσεως. οὕτω γὰρ ἔσται.

Εἰ γὰρ ἦν τις ἴδιος τῶν κοινῶν, αὐτὴ διῄρητο ἂν ταῖς λοιπαῖς, καὶ οὐδεμία περὶ ἐκείνης ἐνήργει καθ᾽ αὑτήν. νῦν δὲ ἐνεργοῦσι καὶ κινοῦνται ὑπ᾽ αὐτῶν. ὡς εἴγε ἦν τις αὐτῶν ἴδιος, οὕτως ἂν αἱ ἄλλαι εἶχον πρὸς αὐτά.

Ὥσπερ νῦν τῇ ὄψει τὸ γλυκὺ αἰσθανόμεθα. τοῦτο δὲ ὅτι ἀμφοῖν ἔχοντες τυγχάνομεν αἴσθησιν.

Τουτέστι κατὰ συμβεβηκός, ὅτι ἀμφοῖν ἔχοντες τυγχάνομεν αἴσθησιν. διαφόρους δηλαδὴ, χρώματος μὲν τὴν ὄψιν οὖσαν, τοῦ δὲ γλυκέος τὴν γεῦσιν.

Ἣ ὅταν συμπέσωσι γνωρίζομεν.

Ἀντὶ τοῦ καθ᾽ ὅ. κατὰ τὸ δύο ἔχειν διαφόρους, ὅταν συνδράμωσι. τοῦτο γὰρ τὸ συμπέσωσιν, ὡς ἅμα τοῦ αὐτοῦ καὶ ὡς ξανθοῦ καὶ ὡς γλυκέος αἰσθάνεσθαι γνωρίζομεν, ὅτι τὸ ξανθὸν τοῦτο γλυκὺ τυγχάνει ὄν.

Εἰ δὲ μὴ, οὐδαμῶς ἂν, ἀλλ᾽ ἢ κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθανώμεθα. οἷον τὸν Κλέωνος υἱὸν, οὐχ ὅτι Κλέωνος υἱὸς, ἀλλ᾽ ὅτι λευκός. τούτῳ δὲ συμβέβηκεν υἱῷ Κλέωνος εἶναι.

Εἰ μὴ κατὰ τὴν συνδρομὴν τῶν διαφόρων αἰσθήσεων, οὐ γίνεται ἡ ἀμφοῖν ἅμα γνῶσις. ὡς ὅταν ξανθὸν ἰδόντες καὶ ὡς γλυκὺ ὂν τὸ αὐτὸ κρίνωμεν. διὰ τὸ ἤδη κατὰ τὴν συνδρομὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ᾐσθῆσθαι. οὕτω γὰρ καὶ ὅτι Κλέωνος υἱὸς ὁ προσιὼν ἴσμεν, ὡς λευκὸν ἄγαν ὄντα ὁρῶντες. οὐ νῦν ὅτι Κλέωνος υἱός ἐστιν ἀκούοντες, ἀλλὰ προαισθόμενοι.

Τῶν δὲ κοινῶν ἔχομεν αἴσθησιν ἤδη κοινὴν, οὐ κατὰ συμβεβηκός. οὐκ ἄρα ἐστὶν ἰδία. οὐδαμῶς γὰρ ἂν ᾐσθανόμεθα. ἀλλ᾽ οὕτως ὥσπερ εἴρηται, τὸν Κλέωνος υἱὸν ἡμᾶς ὁρᾶν. τὰ δ᾽ ἀλλήλων ἴδια κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθάνονται αἱ αἰσθήσεις.

Ὡς ἐν τῷ ὁρᾶν τὸ ξανθόν. καὶ τὸ μέγεθος αὐτοῦ θεωρεῖν ἢ τὴν κίνησιν. καὶ ἐνεργεῖν τὴν ὄψιν κριτικῶς ἤδη καὶ πρὸς τὸ μέγεθος. ὅταν αὐτοῦ καὶ τὸ χρῶμα ὁρᾷ. τοῦτο γὰρ τὸ ἤδη δηλοῖ. κοινὴν δὲ λέγει τὴν τῶν κοινῶν αἴσθησιν. οὐχ ὡς ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν πλειόνων κατὰ τὴν συναίρεσιν ἐνεργοῦσαν. ἀλλ᾽ ὡς καὶ ἑκάστῃ τῶν πλειόνων παροῦσαν, κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα αὐτῶν κοινωνίαν. οὐ γὰρ οὕτω διῄρηνται. ὡς καὶ μὴ κοινωνεῖν. διὸ καὶ τὸ ἴδιον ἑκάστη, καὶ τινὰ ταῦτα γνωρίζουσιν. ἕτερον δὲ τρόπον κοινὴ λέγεται αἴσθησις, ἡ ἐπὶ τῇ τῶν πλειόνων συνδρομῇ κρίνουσα τὸ αὐτὸ καὶ γλυκὺ εἶναι καὶ ξανθὸν, ἅμα μὲν περὶ τὸ μέλι καὶ τῆς ὄψεως ὡς περὶ ξανθὸν ἐνεργούσης, καὶ τῆς γεύσεως ὡς περὶ γλυκὺ, οὐδετέρας δὲ περὶ τὸ συναμφότερον, ἀλλὰ τῆς εἰς ἓν τὰ δύο συναιρούσης. ἣν καὶ κοινὴν καλοῦμεν αἴσθησιν ἐν τῇ τῶν ἰδίων συνδρομῇ ἅμα τὰ πλείω κρίνουσαν. ἄλλως δὲ κοινὴ ἡ τῶν κοινῶν ἀντιληπτικὴ λέγεται, ὡς ἑκάστης πρὸς τῷ ἰδίῳ καὶ τὸ κοινὸν ἐχούσης. ὥσπερ κοινὴ ὑπάρχειν ἀνθρώποις λέγομεν τὸ δίπουν, διότι ἑκάστῳ. ἐκείνως δὲ κοινὴ τῶν δακτύλων τὴν πεντάδα κατηγοροῦμεν, ὡς ὁμοῦ πάντων κατὰ τὴν συναγωγήν. συμπεραίνεται τοίνυν ὡς οὐκ ἔστιν ἴδιός τις τῶν κοινῶν αἴσθησις. οὐδαμῶς γὰρ ἂν αὐτῶν ᾐσθανόμεθα. ἀλλ᾽ ἢ οὕτως ὥσπερ εἴρηται. ὡς τὸν Κλέωνος υἱὸν λευκὸν ἰδόντες ἐνταῦθα. οὐ δὲ συναναφέροντες τῷ προτέρῳ ᾐσθῆσθαι. τῷ γὰρ μὴ ἔχειν τὴν ἰδίαν αὐτῶν αἴσθησιν, οὐδέποτε ἂν αὐτὰ καθ᾽ αὑτὰ ἔγνωμεν. πῶς οὖν ὅλως κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθάνονται αἱ αἰσθήσεις.

Οὐχ ᾗ αὐταὶ, ἀλλ᾽ ᾗ μία. ὅταν ἅμα ἡ αἴσθησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ γένηται. οἷον, ὅτι ἡ χολὴ πικρὰ καὶ ξανθή.

Εἰ καὶ σωματοειδεῖς ὡς ἀχώριστοι σωμάτων εἰσὶ ζωαὶ, ἀλλὰ φαίνεται καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν τὸ κοινὸν τῆς ἀσωμάτου οὐσίας. τῷ συντρέχειν τῇ διακρίσει τὴν ἕνωσιν. καὶ γὰρ αὗται διῄρηνταί τε ἐναργῶς ἀλλήλων. ὡς δηλοῖ ἡ ἴδιος ἑκάστης περί τι ἀφωρισμένον ἐνέργεια. καὶ ἀμερίστως ἥνωνται. ὡς δηλοῖ πάλιν ἡ τὰ διάφορα καὶ διαφόροις αἰσθήσεσι καταληπτὰ ἅμα γινώσκουσα αἴσθησις. οὔτε γὰρ ἡ ὄψις ἀντιληπτικὴ τοῦ γλυκέος, οὔτε ἡ γεῦσις τοῦ ξανθοῦ. ἀλλ᾽ ἔστι τις ὅμως ἡ ἄμφω ἅμα γνωρίζουσα μία καὶ ἡ αὐτή. καὶ τήν τε διαφορὰν αὐτῶν, καὶ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ συνδρομὴν ἀμφοτέρων γνωρίζουσα. ἡ κοινὴ καλουμένη αἴσθησις, κατὰ τὴν πασῶν ἀμέριστον πρὸς ἀλλήλας ἱσταμένη ἕνωσιν. οὐ γὰρ ἄλλως ἡ συνεκάστη τὸ ἑκάστη γινώσκει ἴδιον. ᾗ μὲν οὖν διακέκρινται τὸ ἴδιον γνωρίζει ἑκάστη. κατὰ δὲ τὴν ἀμέριστον ἕνωσιν αὐτῶν, ὅτε μὴ μόνον πολλαὶ ἀλλὰ καὶ μία πᾶσαι, καὶ τὰ ἀλλήλων γνωρίζουσι. κατὰ συμβεβηκὸς μὲν, ᾗ διῄρηνται. καθ᾽ αὑτὰ δὲ ᾗ μία. ὧδε γὰρ οἶμαι τὴν λέξιν ἀπευθυντέον. τὰ ἀλλήλων ἴδια κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθάνονται αἱ αἰσθήσεις. διὸ ἡ ὄψις τὸ γλυκὺ καὶ ἡ γεῦσις τὸ λευκόν. τῷ γὰρ φάναι τὰ ἀλλήλων καὶ τὰ ἄλλων ἐδήλωσεν. οὐχ ᾗ αὐταί φησιν. τουτέστιν οὐχ ὅταν ἑκάστη αὐτὴ καθ᾽ αὑτὴν ἐνεργῇ. ὅτε καὶ ὡς διῃρημέναι ἐνεργοῦσι. τότε γὰρ οὐδὲ κατὰ συμβεβηκός.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

συμβεβηκός. ἀλλ' ἡ μία τε καὶ ἡνωμένως. ἅμα τε περὶ τὸ ἴδιον ἑκάστῃ, καὶ εἰς ἓν ἀμέριστον αἱ πλείους συναιρούμεναι. τό τε γὰρ κατὰ συμβεβηκὸς τὰ ἀλλήλων γινώσκουσιν ἴδια, ἐν τῷ ἑνίζεσθαι, τῆς μὲν μιᾶς καθ' αὑτὰ πάντα γινωσκούσης, αὐτῶν δὲ ὡς διῃρημένων κατὰ συμβεβηκός. ἑνίζονται δὲ ὅταν ἅμα γένηται ἡ αἴσθησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ. οἷον χολῆς ὅτι πικρὰ καὶ ξανθή. δεῖ γὰρ καὶ τὴν ὄψιν τοῦ ξανθοῦ, καὶ τὴν γεῦσιν τοῦ πικροῦ τῆς χολῆς ἅμα αἰσθάνεσθαι. ἵνα τῆς κοινῆς ἄμφω καθ' αὑτὰ γινωσκούσης, ἑκατέρα ἐκείνων κατὰ συμβεβηκὸς τὰ τῆς λοιπῆς γινώσκῃ. ὅτι γὰρ ἡ κοινὴ ἄμφω καθ' αὑτὰ τότε γνωρίζει, δηλοῖ ἐπάγων.

ΟΥ ΓΑΡ δὴ ἑτέρας γε τὸ εἰπεῖν, ὅτι ἄμφω ἕν. διὸ καὶ ἀπατᾶται, καὶ ἐὰν ᾖ ξανθόν, χολὴν οἴεται εἶναι.

ΑΜΦΩ τὸ ξανθόν τε καὶ πικρόν. ὅτι οὖν τὸ ἄμφω πεπονθός, οὐκ ἄλλης εἰδέναι ἢ τῆς ἑκατέρου καθ' αὑτὸ γνωριζούσης. δι' ὃ καὶ ἀπατᾶται. καὶ ἐὰν ᾖ ξανθόν, χολὴν οἴεται εἶναι. τότε δηλαδή, ὅτε μὴ ἄμφω ἅμα ἐνεργοῦσιν. ἀλλὰ μόνη ἡ ὄψις, διὰ τὴν προτέραν ἤδη γενομένην συνδρομὴν ἀμφοτέρων. καὶ ἐν τῇ τῆς προτέρας ἐνεργείᾳ συναναφερούσης τὸ λοιπὸν τῆς κοινῆς, ἐνίοτε μὲν ἀληθῶς, ἐνίοτε δὲ καὶ ψευδῶς.

ΖΗΤΗΣΕΙΕ δ' ἄν τις, τίνος ἕνεκα πλείους ἔχομεν αἰσθήσεις, ἀλλ' οὐ μίαν μόνην.

Προσυπακουστέον τῶν κοινῶν. καλῶς γὰρ ὁ φιλόσοφος ἐπέστησε Πλούταρχος, ὡς οὐχ ἁπλῶς ζητεῖ νῦν, διὰ τί μὴ μίαν ἔχομεν αἴσθησιν μόνην, ἀλλὰ πλείους. τούτου γὰρ ἄλλαι αἰτίαι, τὸ διάφορον πλῆθος τῶν αἰσθητῶν. ἡ μεριστὴ τοῦ γενητοῦ σώματος πρὸς τὰς διαφόρους αἰσθήσεις ἐπιτηδειότης. ἀλλὰ διὰ τί τῶν κοινῶν πλείοσιν αἰσθήσεσιν ἀντιλαμβανόμεθα, καὶ οὐ μιᾷ μόνῃ. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς αἰτίας τὴν ζήτησιν.

Η ΟΠΩΣ μὴ λανθάνῃ τὰ ἀκολουθοῦντα καὶ κοινά, οἷον κίνησις καὶ μέγεθος. καὶ ἀριθμός.

Ὅτι γὰρ πᾶσι τοῖς αἰσθητοῖς ὡς αἰσθητοῖς ὑπάρχει καὶ ἡ κίνησις, καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστον, γνωρίζομεν ἐκ τοῦ πάσας αὐτῶν ἀντιλαμβάνεσθαι τὰς αἰσθήσεις. ἐντεῦθεν γὰρ ἅμα τε ὅτι ἕτερον τῶν κοινῶν ἕκαστον παρὰ τὸ ἑκάστης ἴδιον, καὶ ὅτι οὕτως ἕτερον ὡς κοινῇ πᾶσιν ἐπακολουθεῖν ἐγνωρίσαμεν.

ΕΙ ΓΑΡ ἦν ὄψις μόνη καὶ αὕτη λευκοῦ, ἐλάνθανεν ἂν μᾶλλον. κἂν ἐδόκει ταὐτὸ εἶναι πάντα, διὰ τὸ ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις ἅμα χρῶμα καὶ μέγεθος. νῦν δ' ἐπεὶ ἐν ἑτέρῳ αἰσθητῷ τὰ κοινὰ ὑπάρχει, δῆλον ποιεῖ, ὅτι ἄλλο τι ἕκαστον αὐτῶν.

Ἀντὶ τοῦ χρώματος νῦν λέγων τὸ λευκόν. ὡς δηλοῖ ἐπιφέρων, διὰ τὸ ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις ἅμα χρῶμα καὶ μέγεθος. καὶ διὰ τοῦτο ἧττον ἂν ἐγνώριζε τὸ μέγεθος, ὡς οὐ καὶ τοῖς ἄλλοις συνυπάρχον αἰσθητοῖς. μόνῳ γὰρ ἂν ἐδόκει τῷ χρώματι. οὐδὲ γὰρ τότε τῷ λευκῷ, ὡς καὶ ἐν τῷ μέλανι φαινόμενον, ἀλλὰ τῷ χρώματι. ᾧ ταὐτὸν ἂν ἐδόκει, οὐ τῷ λόγῳ δηλαδή. ἀλλὰ τῷ ὑποκειμένῳ. διὰ τὸ ἀλλήλοις ἐπακολουθεῖν τὸ χρῶμά τε καὶ τὸ μέγεθος. ἀλλὰ διὰ τί καὶ νῦν ἐλάνθανεν ἂν μᾶλλον ἔφη καὶ πρότερον. ἢ ὅπως ἂν ἧττον λανθάνῃ. ὡς γὰρ καὶ νῦν λανθάνοντός πῃ. ἢ ὅτι καὶ νῦν τὴν ἀκριβῆ ἑτερότητα τῶν κοινῶν πρὸς τὰ ἴδια αἰσθητά, ἐκ λογισμοῦ καὶ οὐ τῇ αἰσθήσει αἱροῦμεν. οὐ γὰρ διακρίνει ἡ αἴσθησις, εἰ μὴ ὡς γένος εἴη ἕτερον τὸ κοινὸν τῶν ἰδίων. ὡς τὸ χρῶμα ἔχει πρὸς τὸ λευκὸν καὶ μέλαν. ὅπερ ὁ λόγος ἐλέγχει διὰ τὸ τῶν κατηγοριῶν διάφορον.

ΕΠΕΙ δ' αἰσθανόμεθα ὅτι ὁρῶμεν καὶ ἀκούομεν, ἀνάγκη ἢ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαι ὅτι ὁρᾷ, ἢ ἑτέρᾳ. ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτὴ ἔσται τῆς ὄψεως καὶ τοῦ ὑποκειμένου χρώματος. ὥστε ἂν ἢ δύο τοῦ αὐτοῦ ἔσονται, ἢ αὐτὴ αὑτῆς. ἔτι δ' εἰ καὶ ἑτέρα εἴη τῆς ὄψεως αἴσθησις. ἢ εἰς ἄπειρον εἶσιν. ἢ αὐτή τις ἔσται αὑτῆς. ὥστε, ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦτο ποιητέον.

Ὁ πᾶς ὡς καὶ ἤδη εἴρηται τῷ τρίτῳ βιβλίῳ σκοπός, πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην τέταται ψυχήν. δι' ὃ καὶ ἐξ ἀρχῆς ὡς περὶ ἀνθρώπων ζητῶν, εἰς ἡμᾶς ἀναφέρων ποιεῖται τὸν λόγον. καὶ νῦν ἔχομεν αἴσθησιν φάσκων. καὶ τῇ ἁφῇ ἡμῖν αἰσθητά ἐστι. καὶ εἴπερ ἐκλείποι τις αἴσθησις, καὶ αἰσθητήριόν τι ἡμῖν ἐκλείπειν. καὶ ὅσων μὲν αὐτῶν ἁπτόμενοι αἰσθανόμεθα, τῇ ἁφῇ αἰσθητά ἐστιν. ἣν τυγχάνομεν ἔχοντες. καὶ διὰ τὸ τελείαν ἡμῶν καὶ τὴν αἰσθητικὴν ζωὴν ἐπιδεῖξαι, κεκινηκέναι φαίνεται καὶ τὸν περὶ τοῦ μὴ πλείους εἶναι ἐν τοῖς τελείοις ζώοις τῶν πέντε αἰσθήσεις λόγον. καὶ ὡς οὐδὲ τῶν κοινῶν ἴδιός τις ἐστὶν αἴσθησις. ἵνα ἀνενδεὴς κατὰ τὴν αἴσθησιν ἀποφανθῇ ὁ ἄνθρωπος. ἀλλὰ τούτου μὲν πολλοῖς καὶ τῶν ἄλλων μέτεστι ζώοις. τὸ δὲ αἰσθάνεσθαι ὅτι αἰσθανόμεθα. ἀνθρώπου μοι μόνου ἴδιον εἶναι δοκεῖ. λογικῆς γὰρ ζωῆς ἔργον τὸ πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρεπτικόν. καὶ δείκνυται διὰ τοῦδε καὶ μέχρι τῆς αἰσθήσεως ἡμῶν τὸ λογικὸν διῆκον. εἴ γε καὶ αἴσθησις ἡ ἀνθρωπεία ἑαυτῆς ἀντιληπτική. γινώσκει γάρ πως ἑαυτὸ τὸ αἰσθανόμενον, ὅτε αἰσθανόμενον ἑαυτὸ γνωρίζει. καὶ διὰ τοῦτο

ἐπιστρέφειν πρὸς ἑαυτό, καὶ αὐτὸ ἑαυτοῦ ὄν. καὶ ἤδη μειζόνως τὸ χωριστὸν ἀπὸ σωμάτων ἐμφαῖνον. εἴγε ἅπαν σῶμα ἄλλα ἀλλαχοῦ κείμενα ἔχον τὰ ἑαυτοῦ μόρια, οὐκ ἄν ποτε εἰς ἑαυτὸ συννεύοι. εἰς ἀμερὲς γὰρ συνάγεται τὸ τοιοῦτον. πᾶν δὲ σῶμα μεριστόν. λογικὴ οὖν ἡμῶν ἡ αἴσθησις. καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ σῶμα λογικῶς διοργάνωται. καὶ ἔστιν ὅ φησιν ὁ Ἰάμβλιχος ὁμώνυμος ἡ ἡμετέρα αἴσθησις τῇ ἀλόγῳ. τῇ ὅλῃ πρὸς σῶμα νευούσῃ ἡ καὶ εἰς ἑαυτὴν συναγομένη. οὐχ ὡς ὁ νοῦς μὲν οὐ δὲ ὡς ὁ λόγος. οὐ γὰρ καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς δυνάμεως γνωριστικὴ γίνεται. οὐδὲ ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ὅλον ἐγειρομένη. ἀλλὰ μόνης τῆς ἐνεργείας, καὶ ὅτι ἐνεργεῖ. ἐνεργεῖ δὲ ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ πως κινουμένη. λαβὼν δὲ ὁμολογούμενον ἐκ τῆς ἡμετέρας συναισθήσεως, τὸ αἰσθάνεσθαι ἡμᾶς ὅτι ὁρῶμεν, καὶ ὁμοίως ὅτι ἀκούομεν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως, ἀποδείκνυσιν εὐθύς, ὅτι μὴ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει, ἀλλ' αὐτῇ τῇ αἰσθήσει ᾗ καὶ αἰσθανόμεθα, οἷον τῇ ὄψει ὅτι ὁρῶμεν. ἡ γὰρ αὐτὴ ἐν τοιαύτῃ αἰσθήσει γίνεται. τῆς τε ὄψεως καὶ τοῦ ὑποκειμένου χρώματος. τουτέστι καὶ τουδὶ τοῦ χρώματος. ὅπερ νῦν τῇ ὄψει ὑπόκειται. ὅθεν ὅτι οὐδὲ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ καθ' ἑαυτὸν τούτων γνώσκων δείκνυται. οὐδὲ ἄλλη τις αἴσθησις. οὔτε γὰρ ὁ λόγος τῶν ἀτόμων καθ' ἑαυτὸν γνωστικός. οὔτε ἄλλη αἴσθησις χρώματος ἢ φωτός. διότι ὄψεως τοῦτο ἴδιον αἰσθητόν. τὸ δὲ τὴν ὁρατικὴν τουδὶ χρώματος ὡς ὁρῶσαν αὐτὸ γνωρίζειν, καὶ τὸ ὁρώμενον χρῶμα γνωρίζειν ἀναγκαῖον. μία μὲν οὖν αὕτη ἀπόδειξις, ἐκ τῆς οἰκείας φύσεως ἑκάστης αἰσθήσεως εἰλημμένη. ἥ τις πρὸς τὸ ἴδιον αἰσθητὸν τέτακται, καὶ ἐν τούτῳ οὐσίωται. ἑτέρα δὲ ἐκ τῆς εἰς ἀδύνατον ἐπαγωγῆς. εἰ γὰρ ἄλλη αἴσθησις εἴη ἡ τὴν ὄψιν ὅτι ὁρᾷ γνωρίζουσα, ἑπόμενόν ἐστι κατὰ τὸ εὔλογον, τό. καὶ ἐκείνην γνωρίζεσθαι ἐνεργοῦσαν ὅτι ἐνεργεῖ. εἰ καὶ ἑκάστη τῶν πέντε, μειζόνως ἐκείνη ἡ μὴ τῶν αἰσθητῶν μόνον ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν αἰσθήσεων ἀντιληπτική. γνωρισθήσεται οὖν ἢ ὑφ' ἑτέρας καὶ ἥδε. καὶ ἐκείνη ὑπ' ἄλλης. ὡς ἀπειρίας συμβαινούσης ἀναιρεῖσθαι τὴν τοιαύτην συναίσθησιν, μηδενὸς ὄντος τοῦ πρώτου. ἢ ἔσται τις αὐτὴ ἑαυτῆς γνωριστικὴ αἴσθησις. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τῇ ὄψει καὶ ἑκάστῃ τῶν πέντε τὸ αὐτὸ δοτέον. εἴγε ὅλως αἴσθησίς τις οὖσα πέφυκεν ἑαυτῆς εἶναι ἀντιληπτική. εἰ γὰρ καὶ ὡς λογική, ἀλλὰ καὶ αἱ πρῶται λογικαί, πρὸς τῷ καὶ πλασματίαν εἶναι τὸν ἄλλας αἰσθήσεις ὑποτιθέμενον λόγον παρὰ τὰς πέντε. διά τε τὰ προειρημένα. δι' ὧν τὸ τέλειον ἐν ταύταις ἐδείκνυτο. καὶ διότι πᾶσα αἴσθησις προηγουμένως αἰσθητοῦ τινος ἀλλ' οὐκ αἰσθήσεώς ἐστι. καὶ γὰρ αἰσθήσεως οὖσα καὶ αἰσθητοῦ τυγχάνει οὖσα, οὐ ἡ αἴσθησις. ἴδιόν τε ἕξει τι αἰσθητόν, ὡς καὶ ἑκάστη τῶν πέντε. τί οὖν ἄρα τῇ κοινῇ καλουμένῃ αἰσθήσει τοῦτο γέρας ἐξαίρετον; δοτέον ἢ οὐδοτιοῦν μόνη γνωρίζει ἡ κοινή, ἑκάστη δὲ συνεργοῦσα τῶν πέντε. καὶ τὴν ὄψιν οὖν γνωρίζουσα, καὶ τὸ χρῶμα περὶ ὃ ἡ ὄψις ἣν αὐτῇ γνωριεῖ τῇ ὄψει. καὶ οὐ μόνης ἣν ἄρα τῆς κοινῆς, ἀλλὰ καὶ ἑκάστης τὸ ἑαυτῆς γνωριστικόν, εἰ καὶ καθαρώτερον τῆς κοινῆς. ἐπειδὴ καὶ ἐμφαίνει μᾶλλον τὸ χωριστόν.

ἜΧΕΙ δ' ἀπορίαν. εἰ γὰρ τὸ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαι, ἐστὶν ὁρᾶν, ὁρᾶται δὲ χρῶμα. ἢ τὸ ἔχον, εἰ ὄψεταί τις τὸ ὁρῶν, καὶ χρῶμα ἕξει τὸ ὁρῶν πρῶτον.

Αὐτὴν ἑαυτῆς ἀντιληπτικὴν δεδειχώς, ἐν τῇ τοῦ ὁρᾶν ὅτι ὁρᾷ συναισθήσει, ἀπορεῖ πρὸς τὴν θέσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ὁρώμενον χρῶμα ἢ τὸ ἔχον χρῶμα, πῶς οὐχὶ καὶ ἡ ὄψις ἢ χρῶμα ἔσται ἢ χρῶμα ἕξει, ἐὰν ὁρᾶται καὶ αὐτή. ὁρᾶται δὲ εἴπερ ἑαυτῇ γνωστή. τὸ δὲ πρῶτον πρόσκειται, ἐν τῷ καὶ χρῶμα ἕξει τὸ ὁρῶν πρῶτον, ἵνα φασὶ τὸ κεχρωσμένον σῶμα δηλώσῃ, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐν τῇ αἰσθήσει ἄνευ τῆς ὕλης ἐγγινομένου εἴδους. τὸ γὰρ ἐν τῇ αἰσθήσει ἀναλαμβανόμενον εἶδος τοῦ χρώματος, οὐ πρῶτον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. πρῶτον οὖν τὸ ἐν τῷ αἰσθητῷ. οἶμαι δὲ ὅτι κάλλιον τὸ πρῶτον ἀντὶ τοῦ καθ' αὑτὸ ἀκούειν. ἐπειδὴ καὶ εἰ τὸ γευστὸν κέχρωσται, ἀλλ' οὐχ ὡς κεχρωσμένον ἐστὶ γευστόν. τὸ δὲ ὁρατόν ἐστι τὸ καθ' αὑτὸ χρῶμα ἔχον. καὶ γὰρ τὸ φῶς εἰλήφθω ὡς χρῶμα. ἐπεὶ αὐτὸς λύων τὴν ἀπορίαν, ἐρεῖ κεχρῶσθαί πως καὶ τὴν ὄψιν. δι' ὃ οὐκ εὔλογον ἐν τῇ ἀπορίᾳ εἰλῆφθαι, ὃ ἐν τῇ λύσει προσίεται.

ΦΑΝΕΡΟΝ τοίνυν, ὅτι οὐχ ἓν τὸ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαι. καὶ γὰρ ὅταν μὴ ὁρῶμεν τῇ ὄψει, κρίνομεν καὶ τὸ σκότος καὶ τὸ φῶς. ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως. ἔτι δὲ καὶ τὸ ὁρῶν ἐστιν ὡς κεχρωμάτισται. τὸ γὰρ αἰσθητήριον, δεκτικὸν τοῦ αἰσθητοῦ ἄνευ τῆς ὕλης ἕκαστον. διὸ καὶ ἀπελθόντων τῶν αἰσθητῶν, ἔνεισιν αἱ αἰσθήσεις καὶ φαντασίαι ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις.

Διχῶς τὸ πρὸς τὸ ἑαυτῆς αἰσθάνεσθαι τὴν ὄψιν ἀπορηθὲν λύει. πρῶτον μὲν ὡς οὐκ ἐπειδὴ χρωμάτων ἀντιληπτικὴ ἡ ὄψις προηγουμένως, διὰ τοῦτο οὐχὶ καὶ ἕτερον τρόπον ἔνια γνωρίζει. αὐτῷ γοῦν τῷ μὴ ὁρᾶν ἡ ὄψις κρίνει, ὅταν πειρωμένη αὐτῇ μὴ ὑποπίπτῃ τὸ αἰσθητόν. ὥσπερ ὅταν σκότος ᾖ. ἔνθα καὶ ὅτι σκότος, καὶ ὅτι οὐχ ὁρῶμεν. εἰ οὖν ἐνταῦθα τῷ μὴ ὁρᾶν ὅτι οὐχ ὁρῶμεν κρίνομεν ἐν τῇ ὄψει, μειζόνως ἐν τῷ ὁρᾶν αὐτῷ δὴ τοῦτο ὅτι ὁρῶμεν κρινοῦμεν. καλῶς οὖν οὐχ ἓν τὸ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαι.

πρῶτον

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

πρῶτον μὲν ὅτι οὐ μόνον τῶν πεφωτισμένων χρωμάτων, ἀλλὰ καὶ μόνου τοῦ φωτός. ὁρῶμεν γὰρ τὸν πεφωτισμένον ἀέρα. ἔπειτα ὅτι καὶ τοῦ σκότους ἄλλον τρόπον ἀντιλαμβάνεται ἡ ὄψις. καὶ πρὸς τούτοις ὡς καὶ ἑαυτῆς μὴ ὁρώσης τι καὶ ὁρώσης. ἐνεργούσης μὲν δηλαδὴ ὅταν ὁρᾷ. καὶ ἅμα τῆς οἰκείας συναισθομένης ἐνεργείας. ἐν δὲ τῷ μὴ ὁρᾶν οὐ παντελῶς οὔσης ἀνενεργήτου. οὐ γὰρ ἂν συνῄσθετο. διότι ἐπ᾽ ἐνεργείᾳ τινὶ ἡ συναίσθησις. ἀλλὰ πειρωμένην ὁρᾶν, καὶ τῷ πειρᾶσθαι ἐνεργοῦσαν οὐ τὴν ὅρασιν ἀλλὰ τὴν πεῖραν. ὡς καὶ τὴν συναίσθησιν οὐχ ὁράσεως εἶναι, ἀλλὰ πείρας οἷον ἀποτυγχανούσης. διὸ καὶ ὅτι οὐχ ὁρᾷ κρίνει. ἐπάγει δὲ καὶ ἑτέραν λύσιν, ἐνδηλοὺς πρὸς τὸ χρωμάτων εἶναι γνωριστικὴν τὴν ὄψιν. καὶ γὰρ εἰ καὶ μὴ ἀεί, ἀλλ᾽ ὅτι τῶν κεχρωσμένων αἰσθάνεται, ἀναλαμβάνουσα τὸ τοῦ αἰσθητοῦ εἶδος, καὶ κατ᾽ ἐκεῖνο ἑστῶσα, ὥσπερ καὶ πᾶσα γνῶσις τῷ τοῦ γνωστοῦ χαρακτηρίζεται εἴδει, κεχρωμάτισταί πως καὶ αὐτή. καὶ ὁρᾷ τοίνυν τότε ὡς κεχρωσμένην πως ἑαυτήν. διότι οὐ πάσχει ἀλλ᾽ ἐνεργεῖ τὰ χρώματα, οὐ ποιητικῶς ἡ ὄψις. ἀλλὰ κριτικῶς. διὸ οὐδὲ ἔξωθεν ἐντιθέμενον αὐτῇ τὸ γνωστὸν δέχεται ἡ αἴσθησις. ἀλλ᾽ αὐτὴ μὲν κατὰ προβολὴν τῶν λόγων ἵσταται, τὸν οἰκεῖον προχειρισαμένη τῷ γνωστῷ λόγον. προχειρίζεται δὲ παθόντος τοῦ αἰσθητηρίου πρότερον ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. διὸ καὶ τὸ δεκτικὸν οὐ τῆς αἰσθήσεως ἀλλὰ τοῦ αἰσθητηρίου κατηγορεῖ ὁ ἀριστοτέλης. ἐπειδὴ τὸ ἐγγινόμενον αὐτῷ πάθος ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐγγίνεται. ἐπεὶ δὲ πάσχει οὐχ ὡς τὰ ἄψυχα σώματα, οὐδὲ ὡς τὰ μόνην τὴν φυτικὴν ζῶντα ζωήν, ἀλλ᾽ ὡς γνωστικὴν ζωὴν ζῶν, ἐνεργητικῶς δέχεται τὸ πάθος, κατὰ μὲν τὴν τοῦ ὀργάνου ζωὴν παθητικῆς γινομένης τῆς ἐνεργείας, κατὰ δὲ τὴν τῷ ὀργάνῳ χρωμένην καθαρᾶς οὔσης καὶ κατὰ λόγων προβολὴν τῆς ἐνεργείας. ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἤδη ἐπὶ πλέον εἴρηται. νῦν δὲ πῶς τὸ αἰσθητήριον τοῦ αἰσθητοῦ ἄνευ τῆς ὕλης δεκτικὸν γίνεται, ὑπομνηστέον. οὐ γὰρ τὸ λευκόν, ἀλλὰ τὴν τοῦ λευκοῦ δέχεται ἐνέργειαν. ἔστι μὲν οὖν καὶ ἡ ἐνέργεια οἰκεία τῷ τοῦ αἰσθητοῦ εἴδει. περὶ αὐτὴν δὲ οἰκείως ἡ ζωτικὴ ἐγειρομένη κρίσις, κατὰ τὸ εἶδος ἵσταται τοῦ αἰσθητοῦ, ἄνευ ὕλης τοῦτο καὶ οὐχ ὡς τὸ ἐν τῷ αἰσθητῷ ὑφιστάμενον. τὸ μὲν γὰρ σὺν τῇ ὕλῃ. τὸ δὲ ἄνευ ὕλης, ἅτε ἐν ζωῇ κριτικῇ κατὰ τὴν γνωστικὴν ὑφέσεως ἐνέργειαν. δεκτικὸν δὲ τὸ αἰσθητήριον τοῦ αἰσθητοῦ εἴδους, ἑκατέρωθεν αὐτὸ δεχόμενον, ἀπό τε τοῦ αἰσθητοῦ κινοῦντος πρῶτον τὸ αἰσθητήριον. καὶ ἀπὸ τῆς χρωμένης αὐτῷ αἰσθητικῆς ζωῆς, πρώτως αὐτῆς κατὰ τὴν τοῦ ἀΰλου εἴδους κριτικὴν ἱσταμένης ἐνέργειαν, καὶ τελειούσης καὶ τὸ αἰσθητήριον. ὡς καὶ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ ζωήν, καθ᾽ ἣν ὀργανόν ἐστι ζωτικόν. τελειούμενον ὑπὸ τῆς χρωμένης αὐτῷ ζωῆς, δευτέρως τὸ ἄϋλον τοῦ αἰσθητοῦ ἀπ᾽ ἐκείνης δέχεσθαι εἶδος. τουτέστι τὴν γνωστικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. οὐ συμπληρουμένην ἔτι ἐκ τῆς ἐγγινομένης ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐν τῷ ὀργάνῳ κινήσεως. τὸ γὰρ ὅλον τοῦτο παθητικὴ ἡ ἐνέργεια, ἡ καὶ ἐκ ταύτης συμπληρουμένη. ἡ δὲ ἀπὸ τῆς χρωμένης αἰσθήσεως ἐφήκουσα, ἀπαθὴς καὶ ἄϋλος. διὸ καὶ ἀπελθόντων τῶν αἰσθητῶν, ἔνεισιν αἰσθήσεις καὶ φαντασίαι ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις. ὅταν γὰρ ἐναργεστέρα τινὸς γένηται αἴσθησις, ἐμμένει τις καὶ μετὰ τὴν ἀπόστασιν τοῦ αἰσθητοῦ. καὶ μηκέτι κινοῦντος τὸ αἰσθητήριον. αἰσθητικὴ ἐν αὐτῷ ἐνέργεια, μιμουμένη τὴν φαντασίαν. ὡς τῆς ἐμμενούσης αἰσθήσεως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν αἰσθητῶν, κατὰ τὴν πρὸς φαντασίαν γινομένης κοινωνίαν, καὶ οὔσης φαντασιώδους. τοῦτο δὲ ἐπήγαγε πιστούμενος τό, καὶ μέχρι τοῦ αἰσθητηρίου τὴν ἄϋλον καὶ συμπληρουμένην, ἐκ τοῦ σωματικοῦ κινήματος προϊέναι ἐνέργειαν. εἰ γὰρ καὶ μηκέτι ὄντος μένει, ἐναργὲς ὡς οὐκ ἦν αὐτῆς συμπληρωτικὸν τὸ κίνημα.

Ἡ ΔΕ ΤΟΥ αἰσθητοῦ ἐνέργεια καὶ τῆς αἰσθήσεως, ἡ αὐτὴ μέν ἐστι καὶ μία. τὸ δὲ εἶναι αὐταῖς, οὐ ταὐτόν.

Δεκτικὸν θέμενος τὸ αἰσθητήριον τοῦ αἰσθητοῦ ἄνευ τῆς ὕλης, καὶ ὅτι μὴ ἀεὶ κατ᾽ ἐνέργειαν ἕστηκεν ἐνδειξάμενος, καὶ γὰρ ὅτι μὴ ὁρῶμέν φησι, καὶ αὖθις καὶ ἀπελθόντων τῶν αἰσθητῶν, εἰκότως ποτὲ μὲν δυνάμει, ποτὲ δὲ ἐνεργείᾳ ἐστὶ τὸ αἰσθητόν τι καὶ τὸ αἰσθητικόν, ἐν οἷς γὰρ τὸ μὴ ἀεὶ ἐνεργεῖν, καὶ τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ παρὰ μέρος ἀναφαίνεται, ἐπεξεργάζεται εὐλόγως πότε ἑκάτερον ἐπ᾽ ἀμφοῖν, τοῦ τε αἰσθητοῦ ἢ αἰσθητόν, καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ ὡσαύτως. καὶ πῶς ἑκάτερον αἴτιον τῆς ἐνεργείας τό, τε αἰσθητὸν καὶ ἡ αἴσθησις. καὶ ὅτι κατὰ λόγον. καὶ ἅμα, καὶ οὐκ ἔξω, ἀλλ᾽ ἐν τῷ αἰσθανομένῳ ἡ ἀμφοῖν ἐνέργεια καὶ τελειότης. καὶ προσήκει μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις τὸ κεφάλαιον. κεκίνηται δὲ ἐν τῷ τρίτῳ, διὰ τὸ τὴν κατὰ λόγον ὑπόστασιν τῆς αἰσθήσεως, ἐν τῷ λογικῷ ζώῳ ἐμφαίνεσθαι. τὸν δὲ σκοπὸν εἶναι τῷ τρίτῳ περὶ τῆς λογικῆς ζωῆς. μίαν δέ φησιν εὐθὺς ἀρχόμενος τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι τῷ ὑποκειμένῳ, τήν τε τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τῆς αἰσθήσεως ἐνέργειαν. τὸ δὲ εἶναι οὐ τὸ αὐτό. ἡ γὰρ ἑκατέρας ἰδιότης διάφορος. ἐνέργεια

ται, τῆς μὲν αἰσθήσεως ὅταν αἰσθάνηται. τοῦ δὲ αἰσθητοῦ, οὐχ ὅταν χρῶμα ἢ ὅταν ψόφος ᾖ, ἀλλ' ὅταν αἰσθητόν. ἵνα ὡς αἰσθητὸν ἐνεργείᾳ ᾖ. συντρέχει γὰρ πάντως τὸ κατ' ἐνέργειαν αἰσθητὸν, τῇ κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσει. ἐπειδὴ καὶ πρὸς ἄλληλα λέγεται. ὡς καὶ τὸ ἐνεργείᾳ διπλάσιον, τῷ ἐνεργείᾳ ἡμίσει. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πάντα τὰ πρός τι. καὶ ἐπειδὴ πᾶσα ἐνέργεια γνῶσις κατὰ τὸν ὅρον ἵσταται τοῦ γνωστοῦ, ὡς τελειουμένη καὶ χαρακτηριζομένη κατ' αὐτὸ, οὐκ ἀπολλῦσα τὸ οἰκεῖον τὸ εἶναι γνῶσις, ἀλλὰ μένουσα, καὶ μάλιστα οὖσα τελεία γνῶσις, ὅλη δι' ὅλης γίνεται τὸ γνωστὸν, ἑτέρου μὲν τοῦ γνωστικοῦ ὄντος ἰδιώματος παρὰ τὸ γνωστὸν, ἐφιεμένου δὲ καὶ πρὸς αὐτὸ ἱεμένου, καὶ ὅταν τύχῃ καταδραττομένου, καὶ δι' ὅλου ἑαυτοῦ ἐγκολπιζομένου καὶ ἑνιζομένου πρὸς αὐτό. ὡς εἶναι ἄμφω ἕν. διὰ μὲν τὸ διάφορον τῆς ἰδιότητος, ἄμφω ὄντα καὶ δύο, ἑτέρα ἡ γνωστικὴ καὶ ἑτέρα ἡ τοῦ γνωστοῦ. διὰ δὲ τὴν ἕνωσιν ἕν.

ΛΕΓΩ δ' οἷον ψόφος ὁ κατ' ἐνέργειαν. καὶ ἀκοὴ ἡ κατ' ἐνέργειαν. ἔστι γὰρ ἀκοὴν ἔχοντα, μὴ ἀκούειν.

Ἐνεργοῦντα ψόφον, οὐχ ὡς ψόφον ἁπλῶς λέγων. ἀλλὰ τὸ ὅλον τοῦτο ὡς αἰσθητὸν ψόφον. οὗτος γὰρ εἰς ταυτὸν εἶσι τῇ κατ' ἐνέργειαν ἀκοῇ. ἐπεὶ ἐνδέχεται καὶ ψόφον εἶναι καὶ μὴ ἀκούεσθαι. ἔστι γὰρ ἀκοὴν ἔχοντα μὴ ἀκούειν φησί.

ΚΑΙ ΤΟ ἔχον ψόφον, οὐκ ἀεὶ ψοφῇ.

Ἔχων ψόφον εἶπεν τὸ ἤδη ἠχοῦν. ὡς ὁ πληττόμενος χαλκὸς, ψοφεῖν δὲ λέγων, ὅταν ὡς ἀκουστὸς ἐνεργῇ. διὸ καὶ ἐπάγει.

ΟΤΑΝ ΔΕ ἐνεργῇ τὸ δυνάμενον ἀκούειν, καὶ ψοφῇ τὸ δυνάμενον ψοφεῖν, τότε ἡ κατ' ἐνέργειαν ἀκοὴ ἅμα γίνεται καὶ ὁ κατ' ἐνέργειαν ψόφος.

Τὴν μὲν δύναμιν τοῦ ψοφεῖν ἀποδιδοὺς, καὶ τῷ μήπω πληττομένῳ χαλκῷ, καὶ τῷ πληττομένῳ μὲν, οὐκ ἐξακουομένῳ δὲ, ψοφεῖν δὲ αὐτὸ, καὶ τὸ ἐνεργητικὸν φθόγγων ῥῆμα ἔθηκε τοῦ ἐξακούεσθαι. δι' ὧν τὴν μὲν δυνάμει αἴσθησιν, καὶ τὸ δυνάμει αἰσθητὸν, κεχωρισμένα καὶ οὐχ ἅμα ὄντα ἔδειξεν. τὰ δὲ ἐνεργοῦντα ὡς αἴσθησιν καὶ αἰσθητὸν ἅμα.

ΩΣΤΕ ΚΑΙ φήσειεν ἄν τις, τὸ μὲν εἶναι ἄκουσιν. τὸ δὲ ψόφησιν.

Ἄκουσιν μὲν τὴν ἀκουστικὴν ἐνέργειαν, ψόφησιν δὲ τὴν ἀκουστὴν ἢ ἀκουστή. ἵνα δὲ σαφέστερον τοῖς ἑξῆς παρακολουθήσωμεν, ὑπομνηστέον, ὡς εἰ τὸ κατ' ἐνέργειαν τελειότερον τοῦ κατὰ δύναμιν, δῆλον ὡς καὶ ἡ ἐνεργοῦσα αἴσθησις τῆς μὴ ἐνεργούσης. καὶ ἔτι σαφέστερον τὸ ἐνεργείᾳ αἰσθητὸν τοῦ δυνάμει. τὸ γὰρ ἐνεργείᾳ ζωτικὸν, καὶ κατὰ ζωὴν γνωστικὴν ὑφιστάμενον, εἰς ταυτὸν ἰὸν τῇ αἰσθήσει ζωῇ οὔσῃ γνωστικῇ. καὶ οὐ δή που τὸ ἄζων τοῦ ζωτικοῦ, ἢ τὸ ἀτελὲς τοῦ τελείου αἴτιον. οὐδὲ ἄρα τὸ κατὰ δύναμιν αἰσθητὸν τοῦ κατ' ἐνέργειαν. ἀλλὰ δῆλον ὡς καὶ τὸ αἰσθητὸν τελειοῦται, καὶ εἰς ἐνέργειαν καθίσταται ὑπὸ τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς, αὐτῆς καὶ τὸ τοῦ αἰσθητοῦ προβαλλούσης εἶδος. ἀφ' ἑαυτῆς μὲν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προβολὴν ἐγειρομένη, ἐκ τῆς ἐγγινομένης τῷ αἰσθητηρίῳ κινήσεως ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. διὰ τὸ μήτε παντελῶς εἶναι χωριστὴν σωμάτων τὴν αἰσθητικὴν ζωὴν, μήτε πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἀμέσως. ἀλλὰ πρὸς τὸ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ζωτικὸν πάθος, ἢ παθητικὸν ἐνέργημα, τὸν οἰκεῖον προβάλλειν λόγον, συμμέτρως πρὸς αὐτὸ συναρμοζόμενον, καὶ συμμέτρως ἐξ αὐτοῦ εἰς τὴν τῶν λόγων προβολὴν ἐγειρόμενον. πόρρω γὰρ τὸ ἔξω κείμενον.

ΕΙ ΔΕ ΕΣΤΙΝ ἡ κίνησις καὶ ἡ ποίησις καὶ τὸ πάθος ἐν τῷ κινουμένῳ, ἀνάγκη καὶ τὸν ψόφον καὶ τὴν ἀκοὴν τὴν κατ' ἐνέργειαν, ἐν τῇ κατὰ δύναμιν εἶναι. ἡ γὰρ τοῦ ποιητικοῦ καὶ κινητικοῦ ἐνέργεια, ἐν τῷ πάσχοντι ἐγγίνεται. διὸ οὐκ ἀνάγκη τὸ κινοῦν κινεῖσθαι. ἡ μὲν οὖν τοῦ ψοφητικοῦ ἐνέργεια, ἐστὶ ψόφος, ἢ ψόφησις. ἡ δὲ τοῦ ἀκουστικοῦ, ἀκοὴ, ἢ ἄκουσις.

Ποιητικὸν μὲν λέγει τὸ δυνάμει αἰσθητόν. κινούμενον δὲ καὶ πάσχον καὶ ποιούμενον, τὸ δυνάμει αἰσθητικόν. ἐν ᾧ καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν αἰσθητὸν, καὶ τὴν κατ' ἐνέργειαν ὑπάρχειν αἴσθησιν. μὴ γὰρ ἐν τῷ ποιοῦντι ἢ ἐν τῷ κινοῦντι εἶναι τὴν ποίησιν ἢ τὴν κίνησιν. ἀλλ' ἐν τῷ πάσχοντι καὶ κινουμένῳ. ὡς ἐν τῷ τρίτῳ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως παραδέδοται. διὸ τὸ κινοῦν μὴ πάντως κινεῖσθαι, ὡς οὐκ ἐν αὐτῷ τῆς ἀπ' αὐτοῦ οὔσης κινήσεως. οὕτως οὖν καὶ ὁ ψόφος ὡς αἰσθητὸς δηλαδή. καὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν ἀκοὴ ἐν τῇ κατὰ δύναμιν ἔσται αἰσθήσει. ἐν τῇ τέως δηλαδὴ κατὰ δύναμιν οὔσῃ. ἐπειδὰν δὲ δέξηται. ἐνέργεια γινομένη. τίς οὖν ἡ κίνησις καὶ ἡ ποίησις, ἧς τὸ αἰσθητὸν ποιητικόν. οὐ δή που ἡ κατ' ἐνέργειαν γνῶσις, οὐδὲ ἡ κατ' ἐνέργειαν αἴσθησις. ἡ γὰρ ποίησις ἡ αὐτὴ τῷ πάθει. οὔτε δὲ πάθη οὔτε κίνησις. ἀλλ' εἴδη καὶ ἐνέργειαι καὶ τελειότητες. οὔτε τὸ ἄζων τῶν ζωτικῶν ὑποστατικόν. ἀλλ' ἐπειδὴ παθεῖν τι δεῖ τὸ αἰσθητήριον σωματικὸν πάθος, καὶ κινηθῆναι ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, ἐφ' ᾧ ἡ αἰσθητικὴ ἐγείρεται ψυχὴ, εἰς προβολὴν τῶν οἰκείων τῷ ἐγγινομένῳ πάθει λόγων. καθ' οὓς

καὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν αἴσθησις, καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν αἰσθητόν ἐστιν. ποιητικὸν μὲν τὸ δυνάμει αἰσθητὸν, τῆς ἐν τῷ ὀργάνῳ σωματικῆς πείσεως. παθητικὴ δὲ ἡ κατὰ δύναμιν αἴσθησις κατὰ τὸ ὄργανον, καὶ τὴν τούτου ἔξωθεν σωματικὴν κίνησιν. ἐπεὶ ἡ ἐπὶ τῇ κινήσει καὶ τῇ πείσει ἐνέργειά τε κριτικὴ, καὶ ἡ τοῦ γνωστοῦ τελειότης, καὶ τὸ ἄνευ ὕλης τοῦ γνωστοῦ ἐν τῇ ζωῇ εἶδος, ἔνδοθεν καὶ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ, δεομένη πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς τοῦ ὀργάνου ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ πείσεως. ἐπειδὴ σωματικὴ μὲν ἔξωθεν αὐτῷ ἡ ἐπιγινομένη κίνησις. αὐτὸ δὲ τὸ αἰσθητήριον, ἅτε αἰσθητικῶς ζῶν, οὐ πάσχει ὡς τὰ ἄψυχα. ἀλλ' ἐνεργητικῶς πάσχει. καὶ ταύτῃ προκαλεῖται τὴν καθαρὰν τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς ἐνέργειαν, προσεχῶς καὶ προσφυῶς προσαρμοζομένην τῇ ζωτικῇ κινήσει.

ΔΙΤΤΟΝ γὰρ ἡ ἀκοὴ, καὶ διττὸν ὁ ψόφος. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν. ὥσπερ γὰρ ἡ ποίησις καὶ ἡ πάθησις ἐν τῷ πάσχοντι, καὶ οὐκ ἐν τῷ ποιοῦντι, οὕτω καὶ ἡ τοῦ αἰσθητοῦ ἐνέργεια ἐν τῷ αἰσθητικῷ.

Διὰ τὸ ἐφ' ἑκάτερα δυνάμει τε καὶ ἐνέργεια. ἀλλ' ἡ μὲν ἀκοὴ καὶ ἡ δυνάμει καὶ ἡ ἐνέργεια ἐν τῷ αἰσθητικῷ. ὁ δὲ ψόφος ὁ μὲν κατ' ἐνέργειαν ἐν τῷ αἰσθητικῷ καὶ αὐτός. ὡς γὰρ αἰσθητὸς κατ' ἐνέργειαν ἐν τούτῳ. ἡ δὲ κατὰ δύναμιν ἔξωθεν.

ΑΛΛ' ἘΠ' ἘΝΊΩΝ μὲν καὶ ὠνόμασται. οἷον ἡ ψόφησις, καὶ ἡ ἄκουσις. ἐπὶ δ' ἐνίων ἀνώνυμον θάτερον. ὅρασις γὰρ λέγεται, ἡ τῆς ὄψεως ἐνέργεια. ἡ δὲ τοῦ χρώματος, ἀνώνυμος. καὶ γεῦσις, ἡ τοῦ γευστικοῦ. ἡ δὲ τοῦ χυμοῦ, ἀνώνυμος. Ἐπεὶ δὲ μία μέν ἐστιν ἐνέργεια, ἡ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ. τὸ δὲ εἶναι ἕτερον, ἀνάγκη ἅμα φθείρεσθαι καὶ σώζεσθαι τὴν οὕτω λεγομένην ἀκοὴν καὶ ψόφον. καὶ χυμὸν δὴ καὶ γεῦσιν, καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως. τὰ δὲ κατὰ δύναμιν λεγόμενα οὐκ ἀνάγκη. ἀλλ' οἱ πρότεροι φυσιολόγοι, τοῦτο οὐ καλῶς ἔλεγον. οὐθὲν οἰόμενοι, οὔτε λευκὸν, οὔτε μέλαν εἶναι ἄνευ ὄψεως, οὐδὲ χυμὸν ἄνευ γεύσεως. τῇ μὲν γὰρ ἔλεγον ὀρθῶς. τῇ δ' οὐκ ὀρθῶς. διχῶς γὰρ λεγομένης τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ αἰσθητοῦ, τῶν μὲν, κατὰ δύναμιν. τῶν δὲ, κατ' ἐνέργειαν, ἐπὶ τούτων μὲν συμβαίνει τὸ λεχθέν. ἐπὶ δὲ τῶν ἑτέρων, οὐ συμβαίνει. ἀλλ' ἐκεῖνοι ἁπλῶς ἔλεγον, περὶ τῶν λεγομένων οὐχ ἁπλῶς.

Ἄκουσις μὲν ἡ κατ' ἐνέργειαν ἀκοή. ψόφησις δὲ ὁ κατ' ἐνέργειαν αἰσθητὸς ψόφος. ἐπὶ δὲ τοῦ κατ' ἐνέργειαν ὁρατοῦ καὶ τοῦ γευστοῦ ἐκλείπει τὸ ὄνομα. θάτερον δὲ ἡ κατ' ἐνέργειαν γνῶσις ὠνόμασται καὶ ἐπὶ τούτων, ὅρασις καὶ γεῦσις. καλῶς δὲ καὶ ἐναργῶς καὶ ἐκεῖνο συμπεραίνεται, τὸ ἅμα ὑφίστασθαι, καὶ διαμένειν ὄντα καὶ φθείρεσθαι, τὰ κατ' ἐνέργειαν αἰσθητά τε καὶ αἰσθητικά. ἐπειδὴ εἰ καὶ τῇ ἰδιότητι ἕτερα τὸ αἰσθητόν τε καὶ αἰσθητικὸν, ἀλλ' αἱ ἀμφοῖν ἐνέργειαι τῷ ὑποκειμένῳ μία. ἀπὸ δὲ τῶν περὶ Δημόκριτον, καὶ τὸ δυνάμει αἰσθητὸν, οἷον αὐτὸ τὸ χρῶμα καὶ ὁ ψόφος, ἠξίουν τὸ ἐν τῷ αἰσθητικῷ ὑφίστασθαι, καὶ ἄνευ τῆς ἐνεργούσης αἰσθήσεως μὴ εἶναι. οὐκ ὀρθῶς τοῦτό γε. ἐπὶ γὰρ τῶν κατ' ἐνέργειαν ἀληθὲς μόνων.

ΕΙ ΔΗ συμφωνία φωνή τίς ἐστιν, ἡ δὲ φωνὴ καὶ ἀκοή ἐστιν ὡς ἕν, καὶ ἔστιν ὡς οὐχ ἓν τὸ αὐτό. λόγος δὲ ἡ συμφωνία, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀκοὴν λόγον τινὰ εἶναι. καὶ διὰ τοῦτο, καὶ φθείρεσθαι ἕκαστον ὑπερβάλλον καὶ τὸ ὀξὺ καὶ τὸ βαρὺ τὴν ἀκοήν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν χυμοῖς τὴν γεῦσιν. καὶ ἐν χρώμασι τὴν ὄψιν. τὸ σφόδρα λαμπρὸν, ἢ τὸ ζοφερόν. καὶ ἐν ὀσφρήσει, ἡ ἰσχυρὰ ὀσμὴ καὶ γλυκεῖα καὶ πικρὰ, ὡς λόγου τινὸς ὄντος τῆς αἰσθήσεως.

Καλῶς μοι δοκεῖ ὁ Πλούταρχος ἐπιστῆσαι, ὡς τὸ ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ ἦτα, οὐκ ἔστιν ἄρθρον, ἀλλὰ συνδέσμου μέρος. ἵνα μὴ τρία ἀλλὰ δύο μέρη λόγου ᾖ τό, εἰ δή, καὶ ἵνα ἡ τὶς φωνὴ ὑποκείμενον ᾖ, κατηγορουμένης τῆς συμφωνίας. καὶ ὁ λόγος ἀπὸ τοῦ κατηγορουμένου ἄρχηται, καὶ τοῦ προκειμένου συλλογισμοῦ, ἐκ τριῶν συγκειμένου προτάσεων οὕτως. ἡ κατ' ἐνέργειαν ἀκοή. ἡ κατ' ἐνέργειαν ἐστὶ φωνή. ἡ κατ' ἐνέργειαν φωνὴ συμφωνία ὑπάρχει. πᾶσα συμφωνία λόγος ἐστίν. ἡ κατ' ἐνέργειαν ἄρα ἀκοὴ λόγος ἐστὶ. πρώτη ἔκκειται τῶν τριῶν ἡ μέση, ἀπὸ τοῦ κατηγορουμένου ἀρχομένη. ὅτι μὲν οὖν ἡ κατ' ἐνέργειαν ἀκοὴ, ἡ κατ' ἐνέργειαν φωνή ἐστιν ὡς μία καὶ ἡ αὐτὴ, δι' ὅτι τῷ ὑποκειμένῳ, ἐστὶ δὲ οὐχ ὡς αἱ αὐταὶ, ἕτεραι οὖσαι κατ' ἰδιότητα, ἐκ τῶν ἄρτι προειρημένων γνώριμον. καὶ ἀληθὴς ἄρα ἡ ἀξιοῦσα πρότασις, τρόπον τινὰ τὴν αὐτὴν εἶναι τὴν κατ' ἐνέργειαν φωνήν τε καὶ ἀκοήν. ὅτι δὲ καὶ τὴν συμφωνίαν καλῶς κατηγορεῖ τῆς τινὸς φωνῆς, τουτέστι τῆς κατ' ἐνέργειαν, γνοίημεν ἂν ἐκ τοῦ ἐπιτεινομένων τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος, ἀπόλλυσθαι τὴν κατ' ἐνέργειαν φωνήν. μὴ γὰρ γίνεσθαι ἀκουστὴν ἢ τὴν ἄγαν βαρεῖαν, ἢ τὴν ἄγαν ὀξεῖαν, τῆς ἄγαν ὀξείας καὶ φθειρούσης τὴν ἀκοήν, ὡς τὴν ὄψιν τῆς ἄγαν λαμπρότητος. ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν αἰσθήσεων, καὶ τῆς ὅλης τοῦ ζώου φθειρομένης συστάσεως, ἐναργῶς μὲν ἀπὸ τῶν ἐπιτεταμένων ἁπτῶν, καὶ τῶν πληκτικῶν χυμῶν. ἤδη δὲ καὶ ὀσμῶν τινῶν, ὁποῖαι ἐν τοῖς χαρωνείοις. καθ'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἑκάστην οὖν τὸ κατ᾽ ἐνέργειαν αἰσθητὸν, ἐν συμφωνίᾳ τινὶ εἶναι βούλεται τῶν ἄκρων. ὥστε μήτε ἐλλείπειν, μήτε ὑπερβάλλειν, ἔχειν δὲ μέσως πως. ἔστι γὰρ ἡ συμφωνία, οἷον κρᾶσίς τις οὖσα τῶν ἄκρων. ὀξέος μὲν καὶ βαρέος ἐν ἀκοῇ. λαμπρότητος δὲ καὶ ἀμυδρότητος ἐν ὄψει. καὶ ἐν ἑκάστῃ τῆς καθ᾽ ἑκάστην πληκτικοῦ, καὶ τῆς οἰκείας στερήσεως. εἰκότως ἄρα καὶ τῆς κατ᾽ ἐνέργειαν φωνῆς, ὥσπερ γὰρ παντὸς τοῦ κατ᾽ ἐνέργειαν αἰσθητοῦ τὴν συμφωνίαν κατηγορεῖ. ἡ δὲ μεγίστη τῶν τριῶν προτάσεων λόγον εἶναι τὴν συμφωνίαν ἀξιοῖ, ὡς κατά τινα λόγον ἐπιτελουμένην, ἔκ τινων διαφερομένων εἰς ἑνός τινος ἀποπλήρωσιν. προηγεῖσθαι γὰρ ἀνάγκη ὁριστικήν τινα αἰτίαν. εἰ ἕν τι ἐκ πλειόνων ἀποτελεῖσθαι μέλλοι, εἴτε φυσικὸν εἴτε τεχνικόν. ἐν ὅρῳ γὰρ πάντως τὸ ἕν. καὶ ἐν τελειότητι τὸ κυρίως ἕν. ἀλλὰ τὸ μὲν σωματικὸν ἓν ὡς τέλειον καὶ ὡρισμένον. οἷον ἡ τῶν χορδῶν συμφωνία. ἢ ἡ λίθων τε καὶ πλίνθων καὶ ξύλων εἰς οἶκον κατασκευὴν ἐναρμόνιος σύνθεσις, κατὰ τὸν τεχνικὸν ὁριζομένη λόγον. ὡς ἡ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων τῆς σαρκὸς γένεσις κατὰ τὸν φυσικόν. ἡ δέ γε αἰσθητὴ κατ᾽ ἐνέργειαν συμφωνία, τὸ ἄνευ ὕλης οὖσα τοῦ αἰσθητοῦ εἶδος, καὶ εἰς τὸ ἀμερὲς συναιρουμένη, οὐδὲ κατὰ λόγον ἔτι. ἀλλὰ καὶ ὅρος καὶ λόγος καὶ τελειότης. οὐκοῦν καὶ ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ἀκοὴ, καὶ πᾶσα αἴσθησις, ἡ αὐτὴ τῷ ὑποκειμένῳ οὖσα αἰσθητῷ, λόγος ἔσται καὶ ὅρος κριτικός. οὐ γὰρ ἂν εἰς ταὐτὸν ἴοι τὸ ὁριζόμενον τῷ ὅρῳ οὐδὲ ἔτι μᾶλλον τὸ ἀόριστον. ἀλλὰ λόγος λόγῳ. καὶ ὅρος ὅρῳ. πᾶσα ἄρα αἴσθησις λόγος. ἐνεργητικὸς μὲν ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν. ἡ δὲ ταύτης προβλητικὴ, ὁ οὐσιώδης λόγος. ὡς τὸ ἄνευ ὕλης εἶδος. καὶ ὡς εἰς τὸ ἀμέριστον συναιρουμένη, καὶ κυριώτερον εὐφημουμένη λόγος ἀλλ᾽ οὐκ εἶδος. ἐπειδὴ ψυχή τις καὶ ἡ αἰσθητικὴ οὐσία. μετὰ δὲ τὰ εἴδη ἡ ψυχὴ καὶ ἀνελισσομένη ἐστὶν οὐσία, πρὸ τῶν μεριστῶν μὲν, οὐ παντελῶς δὲ ἀμέριστος. καὶ δευτέρως οὖσα αἰτία. καὶ τὶς λόγος, ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς. ἁπλῶς γὰρ μᾶλλον ἡ διανοητική. ἡ δὲ αἰσθητική τις. διὰ τὴν ὕφεσιν καὶ τὴν ζωὴν τῷ σώματι ἐνέργειαν. δῆλον δὲ ὡς καὶ εἷς ἐστι καὶ πολὺς ἑκάστη αἴσθησις λόγος. τοσοῦτος ὢν, ὅσων τὸ αἰσθητὸν αὐτῆς περιεκτικὸν εἰδῶν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ φθείρει ἕκαστον ὑπερβάλλον, εἰς τὸ αἰσθητήριον δρῶν, καὶ ἀνεπιτήδειον ἐργαζόμενον πρὸς τὴν τοῦ λόγου ὑποδοχήν. τῇ γὰρ τοιᾷδε τῶν στοιχείων κράσει συμμέτρως ἑκάστη ζωὴ ἐγγίνεται. ἥ τε ὡς ζωτικὸν αὐτὸ εἰδοποιοῦσα ὄργανον. καὶ ἡ ὡς ὀργάνῳ χρωμένη. ἡ δὲ τοῦ αἰσθητοῦ ὑπερβολὴ φθείρει τὴν σύμμετρον τοῦ ὀργάνου κρᾶσιν. καὶ διὰ τοῦτο κωλύει καὶ τὴν τῆς αἰσθήσεως δι᾽ αὐτοῦ ἐνέργειαν, ὡς λόγου τινὸς ὄντος τῆς αἰσθήσεως οὐ σχέσεως, καὶ οἷον ἁρμονίας τῶν κιρναμένων στοιχείων. δέδεικται γὰρ ὅτι ἀδύνατον ἁρμονίαν εἶναι τὴν ψυχὴν, ἀλλ᾽ οὐσίας κατὰ λόγον οὐσιωμένης κριτικὸν τῶν αἰσθητῶν, καὶ χρωμένης οἰκείως ἑαυταῖς κατεσκευασμένῳ ὀργάνῳ.

ΔΙΟ ΚΑΙ ἡδέα μὲν, ὅταν ἄγηται, εἰλικρινῆ καὶ ἀμιγῆ ὄντα εἰς τὸν λόγον. οἷον, τὸ ὀξύ. ἢ γλυκύ. ἢ ἁλμυρόν. ἡδέα γὰρ τότε. ὅλως δὲ μᾶλλον τὸ μικτὸν συμφωνία, ἢ τὸ ὀξὺ, καὶ βαρύ. ἁφῇ δὲ, τὸ θερμαντικὸν ἢ ψυκτόν.

Ὅταν πρότερα ἄμικτα ὄντα ἄγηται κατά τινα πρὸς ἄλληλα ἁρμονίαν, εἰς τὴν τοῦ ἑνὸς λόγου οἰκειότητα. εἰπὼν δὲ καθόλου τὴν αἰσθητὴν συμφωνίαν ἐν μίξει εἶναι, καὶ οὐχὶ ἐν ἀκοῇ τὸ ὀξὺ ἢ τὸ βαρὺ ἄμικτα, οὐδὲ ἐν τῇ ἁφῇ τὸ θερμὸν ἢ τὸ ψυχρὸν τὰ ἄκρα δηλαδὴ, ἀλλὰ ἐν τῇ τούτων μίξει, ἀντὶ δὲ τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ τὸ θερμαντὸν καὶ ψυκτὸν εἶπε, τὰς ὕλας σημαίνων τὰς ἄκρας, τῷ θερμῷ ἢ τῷ ψυχρῷ χαρακτηριζομένας, ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἐπιφέρει.

ἩΔΕ αἴσθησις, ὁ λόγος.

Τουτέστιν ἡ κριτικὴ ἀμέριστος ἐνέργεια καὶ οὐσία, τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ζωῆς τῷ ὀργάνῳ οὖσα προβλητική.

ὙΠΕΡΒΑΛΛΟΝΤΑ δὲ, ἢ λυπεῖ, ἢ φθείρει.

Δηλαδὴ λυποῦντα μὲν ἐν τῇ κατὰ βραχὺ παρεκβάσει. φθείροντα δὲ ἐν τῇ ἐπιτεταμένῃ.

ἙΚΑΣΤΗ μὲν οὖν αἴσθησις, τοῦ ὑποκειμένου αἰσθητοῦ ἐστιν. ὑπάρχουσα ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ᾗ αἰσθητήριον.

Βούλεται μὲν ἐνθένδε τὴν κοινὴν καλουμένην ἀναζητῆσαι αἴσθησιν, μίαν οὖσαν πάντων τῶν αἰσθητῶν, καὶ ταύτῃ τὸ ἐξαίρετον ἔχουσαν, ὅπερ σαφέστερον εἰσόμεθα, ἐκ παραθέσεως τῶν πέντε ἑκάστης ἰδίᾳ θεωρουμένης, περὶ ἕν τι ὑποκείμενον γένος καὶ οὐ περὶ πάντα. διὸ καὶ αὐτὸ τοῦτο προϋπέμνησεν. ἵνα τὸ διάφορον πρὸς αὐτὰς τῆς κοινῆς εὐεπίγνωστον ᾖ, οὐχ οὕτως ἐχούσης τὸ διάφορον, ὡς ἰδίου τινὸς ὑποκειμένου παρὰ τὰς πέντε γνωριστικῆς, ἀλλ᾽ ὡς κατὰ τὴν κοινωνίαν πασῶν ἑστώσης, καὶ κατὰ τὸ κοινὸν πασῶν κριτικὸν πέρας. διό οὔτε δύο αἱ χρώματος αἰσθήσεις ἀλλὰ μία ἡ ὄψις. ἡ γὰρ κοινὴ κατὰ τὴν ὄψιν. ὡς τοῦ κοινοῦ κατὰ τὴν γεῦσιν. ἀμφοῖν δὲ ὁμοῦ μᾶλλον δὲ πάντων, κατὰ τὴν εἰς ἓν πασῶν ἀποπεράτωσιν. τὸ δὲ, ὑπάρχουσα ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ᾗ αἰσθητήριον, ἑκάστη μὲν τῶν πέντε τὸ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἀχώριστον ἀποδίδωσιν. ἀλλ' οὐ σωμάτων ἁπλῶς. ὡς δὲ αἰσθητηρίων τῶν ἤδη καὶ ζώντων, καὶ τοιαύτην ζώντων ζωήν, ὡς τῇ αἰσθήσει ὀργάνου τρόπον ὑπηρετεῖν. διό καὶ οὕτως ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ἑκάστη ὡς χρωμένη. αὕτη γὰρ ἡ κυρίως αἴσθησις. ἐπεί γε τὸ αἰσθητήριον εἰδοποιοῦσα ἐν σώματι ὑπάρχουσα, αὐτὸ δὴ τοῦτο αἰσθητήριον αὐτὸ ἐργάζεται, καὶ συμπάσχει τῷ σώματι. καὶ ἀπολείπεται τῆς καθαρᾶς ἐνεργείας. ἡ μέντοι χρωμένη, ὡς ὀργάνῳ τῷ αἰσθητηρίῳ χρωμένη, ἐνυπάρχειν αὐτῷ λέγεται.

ΚΑΙ ΚΡΙΝΕΙ τοῖς τοῦ ὑποκειμένου αἰσθητοῦ διαφοράς. οἷον, λευκὸν μὲν καὶ μέλαν, ὄψις. γλυκὺ δὲ καὶ πικρὸν, γεῦσις. ὁμοίως δ' ἔχει τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Ἐνέργεια δὲ καθαρὰ ἡ κρίσις, καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἀλλ' οὐ σώματος. διό καὶ εἰς εἶδος ἄϋλον ἀποτελευτᾷ τὸ αἰσθητόν. καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ ἐξῃρημένον τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὴν ἄνευ σώματος ἐνεργητικὸν παρέστησεν, προσθεὶς τὸ κρίνειν τὰς τοῦ ὑποκειμένου αἰσθητοῦ διαφοράς. ὥστε μὴ μόνον τὴν ὄψιν τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανος εἶναι κριτικὴν, ἀλλὰ καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα αὐτῶν διαφορᾶς. ἥ τις καὶ ἀδιαιρέτου ἐστὶν ἐνέργεια ὡς ἐρεῖ, καὶ ἐν ἀδιαιρέτῳ χρόνῳ καὶ ἀπαθής. πάσχειν γὰρ ἅμα τὰ ἐναντία ἀδύνατον. ἐνεργεῖν δὲ οὐδὲν κωλύεται. οὐκοῦν ἀχώριστος μὲν ἔσται τοῦ αἰσθητηρίου, ὡς ὀργάνῳ τῷ ἤδη ζῶντι χρωμένη, πρὸς τὴν εἰς τὸ ἐνεργεῖν ἔγερσιν. ἐγερθεῖσα δὲ καθ' αὑτὴν ἐνεργεῖ ὡς ἀσώματος. εἴγε ἀδιαιρέτου ἡ τῶν ἀντικειμένων ἅμα κρίσις, καὶ ὡς ἀδιαιρέτοις αὐτοῖς ἐπιβάλλουσα. εἴδη γὰρ ἄνευ ὕλης τὰ κατ' ἐνέργειαν αἰσθητά. καὶ ἐνέργεια ἐνεργοῦσα ἀμερίστως. ἐν γὰρ τῷ νῦν. μεριστὴ δὲ ἡ σωματική. διό ἡ κίνησις ἡ τοῦ σώματος ἐνέργεια. καὶ εἰ μὴ μόνη ἡ ὄψις ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ τοιαῦται, μειζόνως ἡ κοινὴ, ὡς καὶ τὰς πασῶν ἐναντιότητας γνωρίζουσα ἐξῃρημένως, καὶ καθ' ἑαυτὴν ἔχει τὴν κριτικὴν ἐνέργειαν, τὸ οἷον κέντρον οὖσα πασῶν, καὶ τὸ ἑνοειδὲς αὐτῶν συναιρετικὸν πέρας.

ἘΠΕΙ ΔΕ καὶ τὸ λευκὸν καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ ἕκαστον τῶν αἰσθητῶν, πρὸς ἕκαστον κρίνομέν τινι, καὶ αἰσθανόμεθα, ὅτι διαφέρει, ἀνάγκη δὴ αἰσθήσει. αἰσθητὰ γὰρ ἐστίν.

Ἑκάστην τῶν πέντε ὑπομνήσας ἄλλην ἄλλου εἶναι ὑποκειμένου αἰσθητοῦ ἰδίου, ὅτι μία τις καὶ κοινὴ πάντων ἐστὶν αἴσθησις, δείκνυσιν ἐκ τοῦ εἶναι τι ἐν ἡμῖν τὸ παραβάλλον καὶ ἕκαστον κρῖνον οὐ μόνον ὅτι τόδε τι ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι διαφέρει τῶν ἄλλων, καὶ τῶν ταῖς ἄλλαις ὑποκειμένων αἰσθήσεσιν. οἷον τὸ λευκὸν τοῦ γλυκέος. οὐδὲ γὰρ ἄλλη τις τῆς ψυχῆς δύναμις, ἢ τὸ διάφορον τουδὶ τοῦ λευκοῦ, καὶ τὸ διάφορον τουδὶ τοῦ γλυκέος γνωρίζουσα. ἀλλ' ἡ αἰσθητική. τῶν γοῦν αἰσθητῶν ἀτόμων ἡ αἴσθησις ἀντιληπτική. ἐπεὶ καὶ ἡ δόξα μετ' αἰσθήσεως, ὅταν ὡς ἄτομα λέγῃ. ἢ δι' αἰσθήσεως, ἐὰν ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὸ καθόλου ἀναδράμῃ. ἢ ὅταν καὶ τὰ ἄτομα λέγῃ μετὰ φαντασίας ἐνεργοῦσα.

ᾟ ΚΑΙ δῆλον ὅτι ἡ σὰρξ οὐκ ἔστι τὸ ἔσχατον αἰσθητήριον. ἀνάγκη γὰρ ἦν ἁπτόμενον αὐτοῦ, κρίνειν τὸ κρῖνον.

Οὐ περὶ τοῦ ἁπτικοῦ αἰσθητοῦ ὁ λόγος αὐτῷ νῦν, ὡς οὐκ ἔστι τὸ πρῶτον ἁπτικὸν ἡ σάρξ. ἀλλὰ φέρε τὸ περικάρδιον πνεῦμα ἢ τὸ ὁποιονοῦν. καὶ γὰρ εἰ μὴ αὐτόθεν ἅπτεται τοῦ αἰσθητοῦ ἐκείνου ὡς ἡ σάρξ, ἀλλὰ σῶμα ὂν, οὐκ ἂν κατὰ τὸ αὐτὸ μόριον τὰ διάφορα καὶ ἐναντία τῶν αἰσθητῶν ἀναδέχοιτο πάθη. οὔτε οὖν σὰρξ οὔτε ἄλλο τι. ἰδίως οὖν ἐπὶ τῆς σαρκὸς διατὶ ἠξίωται. φαίνεται τοίνυν τὴν σάρκα μὲν ἀντὶ παντὸς εἰπὼν σώματος. ἔσχατον δὲ αἰσθητήριον οὐ τὸ ὄργανον ἀλλ' αὐτὴν καλῶν τὴν αἰσθητικὴν ψυχήν. εἰς ἣν ἀποτελευτᾷ τὸ αἰσθητόν. ἥ τις καὶ τὸ κρῖνον. ἐπεὶ οὖν τὸ δύο τινῶν καὶ πλειόνων τὸ διάφορον γνωρίζον, τὰ δύο ἢ καὶ πάντα, ἅμα τε γινώσκει καὶ οὐκ ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ μέρει, ἀλλὰ ἀδιαιρέτῳ ἑνὶ, δηλονότι σῶμα οὐκ ἔστι τὸ ἔσχατον κρῖνον. τὸ γὰρ σῶμα ἁπτόμενον κρίνει, τουτέστιν ἑκάστῳ αἰσθητῷ κατὰ διάφορα προσπίπτον μέρη. ὡς τὰ ἁπτόμενα τῶν ὧν ἅπτεται, κρίνει κατὰ τὴν ἑκάστου μέρους προσβολὴν ἐκείνου μόνον. διό ὅμοιον ὡς εἰ τοῦ μὲν ἐγὼ, τοῦ δὲ σὺ αἴσθοιο.

ΟΥ̓ΤΕ ΔΗ κεχωρισμένοις ἐνδέχεται κρίνειν, ὅτι ἕτερον τὸ γλυκὺ τοῦ λευκοῦ, ἀλλὰ δεῖ ἑνί τινι, ἄμφω δῆλα εἶναι. οὕτω μὲν, κἂν εἰ τοῦ μὲν, ἐγώ. τοῦ δὲ, σὺ αἴσθοιο, δῆλον ἂν εἴη ὅτι ἕτερα ἀλλήλων. δεῖ δὲ τὸ ἓν λέγειν, ὅτι ἕτερον. ἕτερον γὰρ τὸ γλυκὺ, τοῦ λευκοῦ. λέγει ἄρα τὸ αὐτό. ὥστε ὡς λέγει, οὕτω καὶ νοεῖ καὶ αἰσθάνεται. ὅτι μὲν οὖν οὐχ οἷόν τε κεχωρισμένοις κρίνειν τὰ κεχωρισμένα, δῆλον.

Τουτέστι διαφόροις. δεῖ γὰρ ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἄμφω δῆλα εἶναι. εἰ μέλλοι τῆς πρὸς ἄλληλα αὐτῶν συναισθάνεσθαι ἑτερότητος. διότι σχέσις τις ἡ ἑτερότης. ἡ δὲ σχέσις καὶ ἔστι καὶ γνωρίζεται σὺν τοῖς πεπονθόσι τὴν σχέσιν. οὐ γὰρ ἂν ὅτι ἕτερον τὸ γλυκὺ τοῦ λευκοῦ λέγοι, εἰ μὴ ἑκάτερον εἰδείη. δῆλον γοῦν ὡς ὁ λέγων εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν πρὸ τοῦ λέγειν. γινώσκει εἴτε αἰσθητικῶς εἴτε νοερῶς.

ὍΤΙ Δ' ΟΥ̓Δ' ἘΝ κεχωρισμένῳ χρόνῳ, ἐντεῦθεν. ὥσπερ γὰρ τὸ αὐτὸ λέγει, ὅτι ἕτερον τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, οὕτω καὶ ὅτε θάτερον λέγει ὅτι ἕτερον, καὶ θάτερον.

Ὡς γὰρ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ ἄμφω λέγων τὰ ἀλλήλων ἕτερα, οὕτω καὶ ὅτε θάτερον καὶ τὸ λοιπὸν λέγει. εἴτε ἐν μεριστῷ τινι χρόνῳ τὸ ἕτερον γνωρίζει, ἐν παντὶ αὐτῷ καὶ θάτερον γινώσκων, εἰ ὡς ἕτερα

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ἀλλήλων ἐν ὅλῳ αὐτῷ εἰδέναι. ἔτι ἐν τῷ νῦν. ὅπερ οὐ χρόνος μὲν ἁπλῶς, τὸ δὲ ὅλον ἐστὶν ἀδιαίρετος χρόνος. ὡς πέρας ὢν τοῦ χρόνου. αἰνίσσεται δὲ ἴσως ὅτι αἱ ψυχαὶ καὶ καθαραὶ καὶ τέλειοι ἐνέργειαι, καθ᾽ ὅρους ἀεὶ μεταβαίνουσαι, καὶ ἐν χρόνῳ εἰσὶ τῷ ἐκ τῶν νῦν, ὡς ἐκ μονάδων ἀριθμουμένῳ. ἀλλ᾽ οὐχ οἷος ὁ φυσικὸς χρόνος ἐν συνεχείᾳ. ὧν πλέον δὲ ἡμῖν περὶ τούτου ἐν τοῖς εἰς τὴν φυσικὴν ἀκρόασιν εἴρηται. οὐ γὰρ μεριστὴ ἡ κρίσις, ἀλλὰ τελεία ἐνέργεια. ἀλλ᾽ ἐν τῷ νῦν ὅλη ἅμα.

ΟΥ̓ ΚΑΤᾺ συμβεβηκὸς τὸ ὅτε. λέγω δ᾽ οἷον νῦν λέγω, ὅτι ἕτερον. οὐ μέντοι ὅτι νῦν ἕτερον. ἀλλ᾽ οὕτω λέγει καὶ νῦν, καὶ ὅτι νῦν ἅμα ἄρα.

Ἕτερον δηλονότι τὸ καθ᾽ αὑτὸ τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς, καὶ περὶ ὄντων καὶ περὶ αἰτίων, ὡς ἐν τῇ φυσικῇ εἴρηται ἀκροάσει. καὶ τὸ νῦν τοίνυν τῆς μὲν καὶ νῦν γιγνομένης ναυμαχίας καὶ νῦν λεγομένης, κατ᾽ ἄμφω καθ᾽ αὑτὸ κατηγορεῖται. ἐὰν γὰρ πρότερον γινόμενον νῦν λέγηται, καθ᾽ αὑτὸ μὲν ὡς λεγομένης τὸ νῦν κατηγορεῖται. τῆς δὲ ναυμαχίας αὐτῆς κατὰ συμβεβηκός. οὐ γὰρ ὡς γινομένης νῦν, ἀλλ᾽ ὡς λεγομένης νῦν. ἀλλ᾽ ἥ γε αἴσθησις οὐ τῶν προτέρων ἢ τῶν ἑσομένων, τῶν δὲ ἀεὶ παρόντων οὖσα γνωριστική, ὅτε λέγει τὴν ἑτερότητα τῶν αἰσθητῶν, τουτέστιν ὅτε κρίνει, ὡς καὶ νῦν οὖσαν κρίνει. ὡς μὴ κατὰ συμβεβηκὸς τῆς τῶν αἰσθητῶν πρὸς ἄλληλα ἑτερότητος τὸ νῦν κατηγορεῖσθαι. ἐπειδὴ νῦν κρίνεται. ἀλλὰ καὶ αὐτῆς καθ᾽ αὑτό, περὶ γὰρ τῆς μνήμης τὸ κατὰ συμβεβηκός.

ὭΣΤΕ ἀχώριστον καὶ ἐν ἀχωρίστῳ χρόνῳ.

Εἰ δύο τινῶν ἑτερότητα κρίνοι τὸ αἰσθητικὸν αἰσθητῶν, τὸ αὐτὸ ἀμφοῖν ἀντιλήψεται, οὐ κατὰ διάφορα μόρια. ἀλλ᾽ ἑνὶ καὶ ἀμερίστῳ ἀμφοῖν. καὶ ἐστὶ τὸ ἀχώριστον καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ. ἐν ᾧ καὶ ἔστιν ἡ ἑτερότης. ἔστι δὲ ἐν τῷ νῦν. ἐπειδὴ καὶ τῶν ὄντων ἡ αἴσθησις. ἀλλὰ διατί μὴ ἅμα μὲν, ἐν μεριστῷ δὲ χρόνῳ. ἢ πάντως μὲν καὶ οὕτως ὅτι θάτερον καὶ θάτερον. καὶ ὅτε ἐστὶν ἡ ἑτερότης. τότε καὶ γινώσκεται. πλὴν ἀμέριστος οὖσα ἐνέργεια ἡ κρίσις, καὶ οὐ μεριστὴ οἷα κίνησις, οὕτως ἂν εἴη ἀχώριστος ὡς ἀδιαίρετος. καὶ οὕτως ἐν ἀχωρίστῳ χρόνῳ ὡς ἐν τῷ νῦν.

ἈΛΛᾺ ΜῊΝ ἀδύνατον ἅμα τὰς ἐναντίας κινήσεις κινεῖσθαι τὸ αὐτό, ᾗ ἀδιαίρετον, καὶ ἐν ἀδιαιρέτῳ χρόνῳ. εἰ γὰρ τὸ γλυκὺ, ὡδὶ κινεῖ τὴν αἴσθησιν, ἢ τὴν νόησιν. τὸ δὲ πικρὸν, ἐναντίως. καὶ τὸ λευκὸν, ἑτέρως.

Δεῖξας ὡς ἓν τὸ κρῖνον τὰ πλείω, οὐ κατ᾽ ἄλλο καὶ ἄλλο μόριον. ἀλλ᾽ ὡς ἀδιαίρετον καὶ ἅμα, ὅταν τὴν πρὸς ἄλληλα αὐτῶν διακρίνῃ ἑτερότητα, διὰ τούτων ἑπομένως τοῖς δεδειγμένοις, ὅτι μὴ πάθος μηδὲ κίνησίς ἐστιν ἡ αἰσθητικὴ κρίσις δεικνύει, ἀλλ᾽ ἐνέργεια καὶ τελειότης ἔνδοθεν ἐγειρομένη. πάσχειν μὲν γὰρ τὰ ἐναντία πάθη, ἢ μεταβάλλειν εἰς τὰ ἀντικείμενα ἅμα ἀδύνατον. ὅτι ἡ μαχητικὴ καὶ ἐμποδιστικὴ καὶ ἀναιρετικὴ ἐναντίωσις, ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς μεταβολαῖς. ἐνεργεῖν δὲ ἅμα ἀφ᾽ ἑαυτοῦ κατὰ τοὺς διαφόρους λόγους ἐν ἑαυτῷ τὰ ἐναντία οὐκ ἀδύνατον. ὅτι οὐκ ἔστι μαχητικὴ ἡ τοιαύτη ἐναντίωσις. ὅταν περὶ διάφορα τὰ δεχόμενα τὰς ἐναντίας ἐνεργείας γίνηται. ὡς τὸ πῦρ ἅμα σκληρύνει μὲν τὸν πηλὸν, μαλάττει δὲ τὸν κηρόν. καὶ ἡ αἴσθησις ἡ αὐτὴ ἅμα τὸ λευκὸν τοῦ χάρτου, καὶ τὸ μέλαν κρίνει τῶν γραμμάτων. διὸ αὕτη ἡ κρίσις ἡ αἰσθητική, οὐ κίνησις ἡ αὐτή. ἢ πάθη. ἢ ἔξωθεν εἰσδοχή. οὐ γὰρ ἂν ἅμα τῶν ἐναντίων ἐγίνετο. ἐπειδὴ φέρεσθαι ἀντικειμένως καὶ διατίθεσθαι ἀδύνατον. ὑπὸ δὲ τοῦ γλυκέος καὶ τοῦ πικροῦ ἀντικειμένως κινεῖται ἡ γλῶσσα. διὸ οὐκ ἂν ἅμα κατὰ τὸ αὐτὸ μόριον ὑπὸ τῶν ἐναντίων κινηθείη. κατὰ διάφορα δὲ μόρια ὑπ᾽ αὐτῶν ταύτης πασχούσης, ἡ γευστικὴ αἴσθησις διὰ τὴν ἀμέριστον ἑαυτῆς οὐσίαν, τοῖς διαφόροις τῆς γλώσσης μορίοις ἡ αὐτὴ ὅλη παροῦσα, ἐνεργεῖ τὴν περὶ ἄμφω κρίσιν καθ᾽ αὑτήν.

Ἆρ᾽ ΟΥ̓Ν ἅμα μὲν καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον καὶ χρόνῳ ἀχώριστον τὸ κρῖνον. τῷ εἶναι δὲ κεχωρισμένον. ἔστι μὲν δή πως ὡς τὸ διαιρετὸν τῶν διῃρημένων αἰσθάνεται. ἔστι δ᾽ ὡς ᾗ ἀδιαίρετον. τῷ εἶναι μὲν γὰρ διαιρετόν. τόπῳ δὲ καὶ χρόνῳ, καὶ ἀριθμῷ, ἀδιαίρετον.

Ἀξιώσας τὸ αὐτὸ μόνον ἀδιαίρετον, μὴ ἄν ποτε κινηθῆναι τὰς ἐναντίας κινήσεις, ἢ παθεῖν τὰ ἀντικείμενα πάθη, προσιέμενος τὸ ἀξίωμα, ἀπορεῖ ὅμως μή ποτε οὐ πάντῃ ἡ ἀδιαίρετον τὸ ὑπομένον τὰ ἐναντία. τῷ μὲν γὰρ ἀριθμῷ καὶ ἅμα ἔσω ἀδιαίρετον, ὡς καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καθ᾽ ὅλον ἑαυτὸ τὰ ἐναντία δεχόμενον. τῷ εἶναι δὲ τουτέστι τῷ λόγῳ διῃρημένον καὶ κεχωρισμένον. ἐπειδὴ διάφοροι αἱ δεκτικαὶ τῶν ἐναντίων ἐν αὐτῷ δυνάμεις. ὥστε ᾗ διαιρετὸν πείσεται τὰ ἐναντία. κἂν οὖν πάθος ἡ κίνησις καὶ ἡ κρίσις ᾖ, οὐ κωλυθήσεται τὸ κρῖνον ἅμα τὰ ἐναντία κρίνειν. ἐπειδὴ τῷ λόγῳ ἐστὶ διαιρετὸν κατὰ διαφόρους κρῖνον λόγους. τόπῳ μὲν καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον ὄν, ὡς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, καθ᾽ ὅλον ἑαυτὸ ἀμφότερα καὶ τὰ πλείω πάσχον, τοῦ μὲν ἀριθμοῦ τὸ ἓν δηλοῦντος, τοῦ δὲ τόπου τὸ μὴ δὲ κατὰ τὰ διάφορα μέρη. τῷ δὲ εἶναι διαιρετὸν, τουτέστι τῷ λόγῳ, διότι κατὰ τὰ εἴδη καὶ τοὺς λόγους ἡ ἑκάστων ὁρίζεται οὐσία.

Ἢ ΟΥ̓Χ οἷόν τε. δυνάμει μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ διαιρετὸν καὶ ἀδιαίρετον καὶ τὰ ἐναντία. τῷ δὲ εἶναι, οὔ. ἀλλὰ τῷ ἐνεργεῖσθαι διαιρετόν. καὶ οὐχ οἷόν τε ἅμα λευκὸν καὶ μέλαν εἶναι.

Ἀδύνατόν φησι τὸ τῷ ἀριθμῷ ἓν καὶ τὸ αὐτό, κἂν τῷ εἶναι ᾖ διαιρετόν, τὰ ἐναντία ἅμα πάσχειν ἐνεργείᾳ. μόνον γὰρ δυνάμει ἅμα πρὸς τὰ ἀντικείμενα τὸ αὐτὸ πεφυκέναι δυνατόν. ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐνεργείᾳ ἅμα δέχεσθαι. ὅπερ τῷ εἶναι ἔφη. δι' ὃ τῷ εἶναι ἐνεργείᾳ αὐτήν, ἐξηγούμενος ὅπως νῦν χρῆται, ἐπήγαγεν οὐ τῷ ἐνεργεῖσθαι φήσας. ἵνα τὸ πάθος καὶ τὴν κίνησιν δηλώσῃ. καὶ ἔτι σαφέστερον καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος σημαίνει. τὸ γὰρ λευκὸν καὶ μέλαν παθητικαί εἰσι ποιότητες. καὶ ἔτι ἐναργέστερον συμπεραινόμενος, τῷ πάσχειν αὐτῷ κέχρηται.

ὭΣΤΕ ΟΥ̓ δὲ τὰ εἴδη πάσχειν αὐτῶν, εἰ τοιοῦτον ἡ αἴσθησις καὶ ἡ νόησις.

Οὐ γὰρ αὐτὰ τὰ αἰσθητὰ ἀλλὰ τὰ εἴδη τῶν αἰσθητῶν ἀναδέχεται ἡ αἴσθησις καὶ ἡ νόησις. εἰ τοιοῦτόν φησιν οἷον πάσχειν καὶ ἔξωθεν εἰσδέχεσθαι καὶ τῷ ἐνεργεῖσθαι, ὡς αὐτὸς εἶπεν. ἐνέργεια γὰρ ἅμα πάσχειν τὰ ἀντικείμενα. ὥστε ἢ ἅμα ἑκάτερα ἄμφω μεταβάλλειν, ἢ ἅμα κατ' αὐτὰ διακεῖσθαι δυνατόν.

ἈΛΛ' ὭΣΠΕΡ ἣν καλοῦσί τινες στιγμήν, ᾗ μία καὶ ᾗ δύο, ταύτῃ καὶ διαιρετή.

Διὰ τοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν παραδείγματος ἱκανῶς ἐνδείκνυται, τό, τε ἀπαθὲς καὶ τὸ ἐνεργητικὸν τῆς αἰσθητικῆς κρίσεως. καὶ πρός γε τὸ ἀμέριστον, καὶ ἐν ἀμερεῖ τῷ νῦν. τῶν γὰρ ἀμερίστων καὶ αἱ ἐνέργειαι ἀμέριστοι. ἐν μερισμῷ δὲ πᾶσα κίνησις καὶ πάθος ἅπαν. ἐν ῥοπῇ γάρ. δι' ὃ τοῦ συναμφοτέρου καὶ τὰ πάθη καὶ αἱ λοιπαὶ μεταβολαί. μόνη δὲ ἡ κύκλῳ φορά, εἰ καὶ μὴ τοῦ ἐνύλου, ἀλλὰ καὶ ἤδη τοῦ εἰδοπεποιημένου. δι' ὃ μεριστοῦ σώματος γάρ. τὸ δὲ μεριστὸν ἅπαν καθ' αὑτό, ἀμέριστον ἔχει καὶ τὴν ἐνέργειαν. ἵνα ὡς ἔστι, καὶ ἐνεργῇ. ἡ στιγμὴ δὲ ἀμέριστος, ἡ καὶ θέσιν ἔχουσα, γραμμῆς οὖσα πέρας. καὶ τῇ τε πεπερασμένῃ συμπεριλαμβανομένη γραμμῇ, τῇ πηχυαίᾳ φέρε ἢ ὁποσηοῦν, καὶ καθ' αὑτὴν ἰδιόν τι εἰσάγουσα. ὅ, τι πέρας ἐστὶ καὶ ἀρχή, ποτὲ μὲν ἄλλης οὖσα πέρας, ἄλλης δὲ ἀρχή. πολλάκις δὲ δύο ἢ καὶ πλειόνων οὖσα ἀρχή τε καὶ πέρας. ὡς τὸ τοῦ κύκλου κέντρον. πασῶν τῶν πρὸς τὴν περιφέρειαν ἀπ' αὐτοῦ γραφομένων. στιγμῇ τοίνυν ἡ αἰσθητικὴ ἀπείκασται ψυχή, ὡς ἀσώματος μὲν καὶ ἀμέριστος οὐσία, χρωμένη δὲ μεριστῷ ὄντι τῷ αἰσθητηρίῳ, καὶ ζῶν ἐκείνῳ πάσχοντί τε καὶ κινουμένῳ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν, ἐνεργοῦσα διαφόροις τοῦ ὑποκειμένου σώματος μορίοις, τῶν διαφόρων προσπιπτόντων παθῶν. καὶ αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῇ κριτικῇ οὐκ οὖσα πάντῃ σωμάτων χωριστή. ἐπειδὴ καὶ εἰς ταύτην διὰ τῆς τοῦ ὀργάνου πείσεως τελευτᾷ. οὐ πάθην οὐδὲν οὐδὲ κίνησιν, οὐδὲ τῶν ἔξωθεν εἰσδοχήν, ἀλλ' ἐνέργειαν ἀμέριστον ἔνδοθεν προϊοῦσαν, οὐ ποιητικὴν ἀλλὰ γνωριστικὴν τῶν αἰσθητῶν. κατὰ τοὺς προειλημμένους αὐτῶν ἐν αὐτῇ λόγους, ποτὲ μὲν καθ' ἕνα τινά, ποτὲ δὲ κατὰ πλείους. ὅτε καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα αὐτῶν γνωρίζει ἑτερότητα. δῆλον γὰρ ὡς οἱ λόγοι τῶν αἰσθητῶν ἐν αὐτῇ. εἴγε ἀφ' ἑαυτῆς ἐνεργοῦσα, κατὰ τὰ ἄνευ ὕλης τῶν αἰσθητῶν ἵσταται εἴδη. ἐπεὶ οὖν πάσχειν μὲν καὶ κινεῖσθαι ἀντικειμένως καὶ εἰσδέχεσθαι τὰ ἐναντία ἅμα ἐντελεχείᾳ ἀμήχανον, ἐνεργεῖν δὲ δυνατόν, ὅ, τὸ ὑποκείμενον πρᾶγμα πῃ ἓν καὶ δύο ποιῶν, καὶ ἀδιαίρετον καὶ διαιρετόν, πρὸς μὲν τὸ ἅμα πάσχειν τὰ ἐναντία καὶ ἐνεργεῖσθαι οὐδὲν συντελεῖ. πρὸς δὲ τὸ ἐνεργεῖν. καὶ γὰρ ἡ στιγμὴ ὅταν τῆς μὲν ᾖ γραμμῆς ἀρχή, τῆς δὲ πέρας, μία τε καὶ ἀδιαίρετος, ὡς ἡ αὐτὴ ἄμφω ἐνεργοῦσα. καὶ αὖ δύο καὶ διαιρετή, κατὰ τοὺς διαφόρους τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ πέρατος λόγους. οὕτω δὲ καὶ ἡ αἰσθητικὴ ψυχή, ᾗ τὰ δύο αἰσθητὰ ἅμα γνωρίζουσα, μία μὲν καὶ ἀδιαίρετος. ἐπειδὴ καὶ ἓν τὸ κοινὸν ἄμφω καὶ ἅμα. ᾗ δὲ διαιρετὸν ὑπάρχει, δὶς τῷ αὐτῷ χρῆται σημείῳ ἅμα, ᾗ κατὰ λόγους ἐνεργεῖ διαφόρους ἐν τῷ νῦν καὶ ἅμα. δι' ὅτι οὐκ ἀδύνατον καὶ τὰ ἀντικείμενα ἅμα ἐνεργεῖν.

ἩΜΕ͂Ν οὖν ἀδιαίρετον, ἓν τὸ κρῖνον ἐστὶ καὶ ἅμα. ᾗ δὲ διαιρετὸν ὑπάρχει, οὐχ ἕν. δὶς γὰρ τῷ αὐτῷ χρῆται σημείῳ ἅμα. ᾗ μὲν οὖν δυσὶ χρῆται τῷ πέρατι, δύο κρίνει. καὶ κεχωρισμένα ἐστίν, ὡς κεχωρισμένων.

Χρῆται μὲν τὸ κρῖνον. τὸ δὲ πέρας αὐτὴ ἡ αἰσθητικὴ ψυχή. καίτοι τὸ κρῖνον ἡ ψυχή. ἀλλ' ἐνεργοῦσα ἤδη. πέρας δὲ καὶ ὅρος καὶ ἀμέριστος φύσις κατὰ τὴν οὐσίαν. τῇ δὲ αὐτῇ καὶ δυσὶ χρῆται, κατὰ δύο ἱσταμένη τῶν αἰσθητῶν εἴδη. ὅταν δύο ἅμα κρίνῃ, ἃ κεχώρισται τῷ λόγῳ καὶ τῇ ἰδιότητι ἀλλήλων, ὡς κεχωρισμένοις ταύτῃ τὰς τῶν διαφόρων πραγμάτων γίνεσθαι κρίσεις.

ἩΔΕ͂Ν, ἙΝῚ καὶ ἅμα. περὶ μὲν οὖν τῆς ἀρχῆς ἣ φαμὲν τὸ ζῷον αἰσθητικὸν εἶναι, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

Ἧι ἓν τὸ κρῖνον τῷ ὑποκειμένῳ, καὶ μία ἐστὶν οὐσία ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ ἡ κρίνουσα, ἐν ᾗ τε χρῆται πέρατι αὐτῇ τῇ αἰσθητικῇ ψυχῇ. καὶ ἅμα ὡς ἐν ἀδιαιρέτῳ ἐνεργοῦσα τῷ νῦν. ἐφαρμόζει μὲν οὖν καὶ ἑκάστῃ τῶν πέντε αἰσθήσεων τὰ εἰρημένα. καὶ γὰρ ἑκάστη πλειόνων ἅμα ἀντιληπτικὴ καὶ ἐναντίων. μειζόνως δὲ τῇ κοινῇ. ὡς καὶ πολλῷ πλειόνων τῶν καὶ πασῶν ὑποκειμένων γνωριστικὴ καὶ ἀρχοειδεστέρα, καὶ μᾶλλον τῶν αἰσθητηρίων ὑπερέχουσα. οὐ γὰρ ἐν συναγωγῇ τῶν πλειόνων ἐνταῦθα τὸ κοινόν. ἀλλ' ἐν προϋπαρχούσῃ μᾶλλον συναιρέσει. ἀρχὴ δὲ ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ καὶ ὡς εἶδος. καὶ μειζόνως ὡς τὸ χρώμενον.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Ἐπεὶ δὲ δύο διαφοραῖς ὁρίζονται μάλιστα τὴν ψυχήν, κινήσει τε τῇ κατὰ τόπον, καὶ τῷ νοεῖν καὶ αἰσθάνεσθαι.

Ἐφ' ἑτέραν μετὰ τὴν αἴσθησιν τῆς ψυχῆς κριτικὴν δύναμιν μεταβαίνων, καὶ εὐτάκτως ἤδη τὴν προσεχῆ τῇ αἰσθήσει τὴν φαντασίαν, πρῶτον μὲν διορίζεται ὡς γνωστικὴ καὶ αὕτη τῆς ψυχῆς ἐστι δύναμις καὶ οὐκ ὀρεκτική. ἥ τις ἐν τῇ κατὰ τόπον αὐτῆς κινητικῇ συναναφαίνεται. ἔπειτα δὲ ὅτι μὴ ἡ αὐτὴ τῇ αἰσθήσει. εἴγε αὕτη μὲν ἀεὶ πρὸς τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν παρόντων δεῖται τῶν αἰσθητῶν, καὶ κινούντων τὰ αἰσθητήρια. ἡ δὲ φαντασία καὶ μὴ παρόντων ἐνίοτε ἀφ' ἑαυτῆς ἐγειρομένη προβάλλει τὰ γνωστά, κοινωνοῦσά πως ταύτῃ ταῖς λογικαῖς ζωαῖς. ὃ δεύτερον τίθεται ἰδίωμα. τὴν ἀφ' ἑαυτῆς τῆς γνωστικῆς ζωῆς εἰς τὴν ἐνέργειαν ἔγερσιν. διὸ καὶ τὴν φαντασίαν νοῦν καλεῖ, οὐκέτι τῷ νῷ καὶ τῆς αἰσθήσεως κατὰ τοῦτο κοινωνούσης, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ κρῖνον. διὸ καὶ τῷ κατὰ τόπον κινητικῷ ὡς καὶ ὀρεκτικῷ τὸ κριτικὸν ἀντιτιθείς, ἐν τούτῳ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ νοεῖν συνείληφεν, ἀντὶ πάσης τῆς ἀφ' ἑαυτῶν ἐγειρομένης γνώσεως παραλαβὼν τὸ νοεῖν. ἐν δὲ τῇ λέξει πρὸς τὸν ἐπεὶ σύνδεσμον διὰ μακροῦ ἀποδέδωκεν, ὅτι οὐ ταυτόν ἐστι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ φρονεῖν φανερὸν εἶναι γράφων, διὰ τὴν διὰ μακροῦ ἀπόδοσιν τὸν οὖν προσθεὶς σύνδεσμον.

Δοκεῖ δὲ τὸ νοεῖν, καὶ τὸ φρονεῖν, ὥσπερ αἰσθάνεσθαί τι εἶναι. ἐν ἀμφοτέροις γὰρ τούτοις ἡ ψυχὴ κρίνει τε καὶ γνωρίζει τῶν ὄντων. καὶ οἵ γε ἀρχαῖοι τὸ φρονεῖν, καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ταυτὸν εἶναί φασιν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἀέξεται ἀνθρώποισι. καὶ ἐν ἄλλοις. ὅθεν σφίσιν αἰεὶ καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίσταται. τὸ δ' αὐτὸ βούλεται τούτοις καὶ τὸ τοῦ Ὁμήρου. τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. πάντες γὰρ οὗτοι τὸ νοεῖν σωματικόν, ὥσπερ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ὑπολαμβάνουσι.

Τὸ μὲν νοεῖν ὡς εἴρηται ἀντὶ πάσης παρείληπται αὐτῷ, τῆς ἀφ' ἑαυτῆς προβαλλούσης τὴν ἐνέργειαν γνωστικῆς ζωῆς. ἡ δὲ φρόνησις ἀντὶ τῆς λογικῆς παρείληπται γνώσεως, τὸ διάφορον τῶν γνωστικῶν ἐνεργειῶν καὶ αὐτὴ δηλοῦσα. εἰ καὶ ἔνιοι οὐ τὴν νόησιν μόνην ἀλλὰ καὶ τὴν φρόνησιν εἰς τὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν καθέλκουσι ταυτότητα, πρὸς μόνον τὸ κριτικὸν καὶ γνωριστικὸν ὡς καὶ αὐτὸς ἐπιφέρει ἀποβλέψαντες. ἐπειδὴ τοῦτο κοινὸν ταῖς γνωστικαῖς ζωαῖς. τὸ μὲν οὖν ἐνίους ἢ φυσικοὺς ἢ σοφιστικοὺς ἄνδρας οὕτως οἰηθῆναι, οὐκ ἀπιστητέον. καὶ γὰρ ὁ παρὰ τῷ Πλάτωνι Θεαίτητος εἰς ταυτὸν ἄγει τῇ αἰσθήσει τὴν ἐπιστήμην. οὐ μὴν Ἐμπεδοκλέα ἢ Ὅμηρον ἤδη ταύτης θετέον τῆς δόξης. κἂν ὁ Ἀριστοτέλης τῶν παχυμερῶς λεγομένων ἐφιστάνων, ἐλέγχῃ τὰ καὶ ἄλλως ἀκούεσθαι δυνάμενα. ἀκούσειε μὲν γὰρ ἄν τις αἰσθητὸν εἶναι τὸ παρόν. οὐ μὴν ἡ ὑπὸ Ἐμπεδοκλέους οὕτως εἴρηται, ἢ τὸ ἀληθὲς ὧδε ἔχει. ἢ γὰρ μή τις οὐ τοῖς αἰσθητοῖς ἀλλὰ τοῖς νοητοῖς αὐτῇ παροῦσιν ἀεί, εἰς τὴν ἑαυτῆς ἐπιδίδωσι τελειότητα. καὶ τὸ φρονεῖν ἐν τοῖς ὀνείροις ἀλλοῖα παρίστα. οὐ διὰ τὰ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ὡς ἄν τις εἴποι ἐγκαταλείμματα. οὐ γὰρ φρονεῖν τὸ τοιόνδε. ἀλλ' ὅτε κατά τινα τοῦ λόγου ἀπολυομένου τῆς πρὸς τὸ σῶμα κατατάσεως, κρείττων τις ἐν τοῖς ὕπνοις τῆς ἐν τῷ ἐγρηγορέναι γνῶσις τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ ἀληθοῦς γίνεται. ὁ δὲ Ὅμηρος ταυτὸν μέν, μεταβαλλόμενον δὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν λέγει, οὐχ ἁπλῶς τὸν νοῦν, ἀλλὰ τὸν τῶν χθονίως ζώντων καὶ ἀκιδνῶς ὡς αὐτὸς ἔφη ἀνθρώπων.

Καὶ αἰσθάνεσθαί τε καὶ φρονεῖν, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον. ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς κατ' ἀρχὰς λόγοις διωρίσαμεν.

Ἐν οἷς καὶ ἡμῖν διώρισται, ὅπῃ τε τῶν παλαιῶν ὁ λόγος ἀληθής, τῷ ὁμοίῳ τε ὅμοιον γινώσκεσθαι ἀξιῶν. καὶ ὅπως ἀκουομένου ὀρθῶς Ἀριστοτέλης ἐπιλαμβάνεται.

Καίτοι ἔδει ἅμα καὶ περὶ τοῦ ἠπατῆσθαι αὐτοὺς λέγειν, οἰκειότερον γὰρ τοῖς ζώοις καὶ πλείω χρόνον ἐν τούτοις διατελεῖ ἡ ψυχή. διὸ ἀνάγκη, ἤτοι ὥσπερ ἔνιοι λέγουσι πάντα τὰ φαινόμενα εἶναι ἀληθῆ, ἢ τὴν τοῦ ἀνομοίου θίξιν, ἀπάτην εἶναι. τοῦτο γὰρ ἐναντίον, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον γνωρίζειν.

Οὐ δοκεῖ μοι ὡς ἔλεγχον τὸν ἀπὸ τῆς ἀπάτης λόγον ἐπιφέρειν, τοῖς τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ γινώσκεσθαι φάσκουσιν. ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ὡς μὴ διορίσασι περὶ τῆς ἀπάτης ἐφιστάνειν. αὐτὸς δὲ τὸ ἀκόλουθον τῇ ὑποθέσει ἐπιφέρειν. ἢ γὰρ οὐ διωρίσαντο περὶ ἀπάτης, ὡς μὴ δὲ οὔσης κατὰ τοὺς τὸ φαινόμενον ἀληθὲς οἰομένους. ἢ τιθέμενοι καὶ ψευδῆ γίνεσθαι δόξαν, ἐν τῇ τοῦ ἀνομοίου αὐτὴν ἐροῦσι θίξει, τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ἀπονέμοντες.

Δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἀπάτη, καὶ ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι.

Τοῦτό οἱ ὑπομνηματισταὶ ὡς ἄτοπον ἐπιφέρεσθαί φασι τῇ ὑποθέσει. οὐ γὰρ μόνον τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ γινώσκεσθαί φασιν, ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ θεωρίᾳ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον. ὁμοίως δὲ καὶ ἀγνοεῖσθαι ἑκάτερον ἐν τῇ ἀπάτῃ. ἐπειδὴ ἐν τὸ γινώσκειν ἄμφω ἢ ἀγνοοῦν. ἀλλ' ἐν μὲν τῷ ὑποκειμένῳ, τῷ δὲ εἶναι ὡς αὐτὸς εἴωθε λέγειν ἕτερον, κατὰ διαφόρους λόγους ἑκατέρου τῶν ἀντικειμένων θιγγάνον. τῷ ὁμοίῳ μὲν τοῦ ὁμοίου ἐπ' ἀμφοῖν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ θεωρίᾳ. ἀνομοίως δὲ ἐφ' ἑκατέρου ἐν τῇ ἀπάτῃ.

ἐν ᾗ μὲν οὖν ἐπιστῆσαι χρή, ὡς οὐ τὴν πρὸς αἴσθησιν ἀντικειμένην λέγει νῦν ἀπάτην, ἀλλὰ τὴν πρὸς φρόνησιν. ἀεὶ μὲν γὰρ ἀληθὴς ὡς ἐρεῖ ἡ τῶν ἰδίων αἰσθητῶν. ἐν δὲ τῷ ἀπατᾶσθαι πλείω φησὶ χρόνον διατελεῖ ἡ ψυχή. ἑτέρως δὲ ὅτι ἡ οἰκειότης οὐκ ἐν τῇ ψυχῇ ἀλλ' ἐν τῷ ζώῳ εἴρηται. ὡς ἐν τῇ μετὰ σώματος ζωῇ τὸν πλείω χρόνον ἐν ἀγνοίᾳ γινομένης τῆς ψυχῆς. ἐπεὶ τῇ λογικῇ ζωῇ, ἐν ᾗ καὶ τὸ φρονεῖν, τὸ ἀληθεύειν οἰκειότατον, οὐκοῦν καὶ τῷ λογικῷ ζώῳ. πῶς οὖν τὸ ἐναντίον αὐτῷ λέγει οἰκειότερον, διότι ὡς αὐτὸς ἐπάγει τὸν πλείω χρόνον ἐν τούτῳ διατελεῖ ἡ ψυχή. τοῦτο δὲ ἐπειδὴ γενητὸν καὶ φθαρτὸν ὂν τὸ ζῶον, πολὺν μὲν διαμένει χρόνον ἄδεκτον τῶν ἐμφρόνων τῆς ψυχῆς ἐνεργειῶν, πολλοῖς δὲ τοῖς συμπίπτουσιν αὐτῷ κωλυόμενον πάθεσιν. ἔτι δὲ ταῖς πρὸς τὸν βίον χρείαις περισπῶν τὴν ψυχήν, καὶ τῆς περὶ τὴν ἀλήθειαν σχολῆς ἀπεῖργον. τὸ δὲ μέγιστον αὐτὴ ἡ πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς σφοδρὰ ῥοπὴ καὶ τῆς γενέσεως περίπτυξις, ἀφίστησι τῆς εἰς ἑαυτὴν στροφῆς. ἐν ᾗ τὸ φρονεῖν καὶ ἡ κατὰ λόγον ἀλήθεια.

ΟΤΙ ΜΕΝ οὖν οὐ ταυτόν ἐστι τὸ αἰσθάνεσθαι, καὶ τὸ φρονεῖν, φανερόν. τοῦ μὲν γὰρ πᾶσι μέτεστι. τοῦ δὲ, ὀλίγοις τῶν ζώων.

Ἡ φρόνησις εἴτε κοινότερα καὶ ἐπὶ πάσης λέγοιτο τῆς κατὰ λόγον θεωρίας, εἴτε ἰδίως ἐπὶ τῆς τῶν πρακτῶν, πάντως ἐπὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς καὶ τῆς μετ' αἰτίας λέγεται γινομένης. δι' ὃ καὶ ὀλίγοις τῶν ζώων αὐτῆς μέτεστιν. οὐ δὲ γὰρ ἀνθρώποις πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ τούτων ὀλίγοις. τό γε μὴν αἰσθάνεσθαι οὐ μόνοις ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ζώοις ἅπασιν. οὕτω δὲ τὴν ὀρθὴν κατὰ λόγον θεωρίαν τῆς αἰσθήσεως διακρίνας, χωρίζει καὶ τὴν ὁποιανοῦν κατὰ λόγον θεωρίαν τῆς αἰσθήσεως, ἐπάγων.

ἈΛΛ' οὐδὲ τὸ νοεῖν ἐν ᾧ ἐστι τὸ ὀρθῶς, καὶ τὸ μὴ ὀρθῶς. τὸ μὲν γὰρ ὀρθῶς, φρόνησις, καὶ ἐπιστήμη καὶ δόξα ἀληθής. τὸ δὲ μὴ ὀρθῶς, τἀναντία τούτων. οὐδὲ τοῦτο δή ἐστι, τὸ αὐτὸ τῷ αἰσθάνεσθαι. ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις τῶν ἰδίων, ἀεὶ ἀληθὴς καὶ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ζώοις.

Νοεῖν νῦν τὸ ἁπλῶς κατὰ λόγον ἐνεργεῖν προσαγορεύων, τὸ καὶ τοῦ ὀρθῶς καὶ τοῦ μὴ ὀρθῶς περιεκτικόν. ὡς σαφῶς αὐτὸς ἐξηγεῖται. τοῦ δὴ τοιούτου νοεῖν χωρίζει τὴν αἴσθησιν, οὐχ ὡς ἀληθείας ἀμέτοχον. ἀεὶ γὰρ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ τῶν ἰδίων αἰσθητῶν ἀληθής. ἀλλ' ὡς πρῶτον μὲν αὐτὴ ἐν τῇ διὰ σώματος ἐνεργείᾳ περιγεγραμμένη, ἐκείνου πολὺ τὸ βάθος ἔχοντος καὶ χωριστόν. καὶ ἐν ταῖς ἀεὶ ἀληθευούσαις γνώσεσιν, ἐπιστήμῃ τε καὶ φρονήσει, καὶ ἐν ταῖς ποτέ, ὡς δόξῃ ἀληθεῖ. ἀλλ' ὡς καὶ τὸ ἀεὶ ἀληθεύειν ἐπὶ τῶν ἰδίων αἰσθητῶν δι' ἀσθένειαν ἔχουσα, τῷ ὀλίγων ἀντιλαμβάνεσθαι. καὶ οὐχ ὡς ἡ δόξα ψεύδεται ποτέ, διὰ τὸ καὶ ἐφαπτομένην πῃ τοῦ πράγματος, τῇ πολλῶν καὶ ἄλλων θεωρίᾳ, ἐνίοτε καὶ τὰ μὴ προσήκοντα αὐτοῦ κατηγορεῖν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐσχάτη οὖσα γνωστικὴ ζωή. ὡς δηλοῖ καὶ τοῖς ἀτιμοτάτοις ὑπάρχουσα ζώοις, ἐκείνου μόνοις ὑπάρχοντος τοῖς λογικοῖς.

ΔΙΑΝΟΕΙΣΘΑΙ δ' ἐνδέχεται καὶ ψευδῶς, καὶ οὐδενὶ ὑπάρχει ᾧ μὴ καὶ λόγος.

Τὴν διεξοδικὴν τοῦ λόγου ἐνέργειαν διάνοιαν καλῶν, ἀληθεύουσαν μὲν πάντως ὅταν τῶν αἰτίων ἐχομένη διεξοδεύῃ. ἄνευ δὲ τῶν αἰτίων ψευδομένην ἐνίοτε. διάνοια μὲν οὖν ἐστιν ἡ διεξοδικὴ τοῦ λόγου ἐνέργεια. ἐπεὶ δὲ καθ' ὅρους ἡ διέξοδος, καὶ οὐχ οἵα ἡ φυσικὴ μετάβασις κατὰ συνέχειαν, ἥ τε καθ' ἕκαστον ὅρον συγκατάθεσις τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ἐπίστασις ὡς ἐν ὅρῳ ὑπόληψίς ἐστιν, ἡ ὡς ἀληθεῖ αὐτῷ ὁμολογοῦσα. ὡς οὐ ταυτὸν μὲν εἶναι διάνοιάν τε καὶ ὑπόληψιν, συναναφαίνεσθαι δέ. ἀεὶ γὰρ ἐν διεξόδῳ ἡ λογικὴ ἐνέργεια. καὶ ἐν τῇ συγκαταθέσει τοῦ φαινομένου ἀληθοῦς. οὔτε δὲ διάνοια οὔτε ὑπόληψις ἡ αἴσθησις. τοῦτο μὲν ὡς οὐκ οὖσα λογική, ἐπεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζώοις. τοῦτο δὲ ὡς οὔτε διεξοδεύουσα. οὐ γὰρ ἐξ ἄλλων ἄλλα συνάγει. οὔτε ἀληθεύουσα οὕτως, ὡς ἑαυτῆς ὅτι ἀληθεύει ἀντιλαμβανομένη. τὰ ἴδια μὲν γὰρ αἰσθητὰ ἀληθῶς γινώσκει, ὅτι λευκὸν φέρε ἡ ὅρασις. τοῦ δὲ ὅτι ἀληθῶς γινώσκει, ἀναίσθητος. οὐ γὰρ ταυτὸν ἡ τοῦ πράγματος γνῶσις, καὶ ἡ τοῦ ὅτι ἀληθὴς ἡ γνῶσις, ἀντίληψις. οἷα ἡ ὑπόληψις φαίνεται μετὰ τὴν τοῦ πράγματος σύνεσιν, εἰ ἀληθὴς ἡ σύνεσις κρίνουσα, καὶ τότε συντιθεμένη καὶ περιπτυσσομένη τὸ γνωσθέν. ἡ δὲ αἴσθησις μόνον γινώσκει τὸ προσπίπτον, κἂν ψευδῶς προσπίπτῃ, ὡς ἐπὶ τῶν εἰκόνων διακρίνειν οὐκ ἰσχύουσα. κἂν ἐπὶ τῶν ἰδίων οὖν ἀληθὴς ἀεί, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἀληθὴς ἔσται. ἡ δὲ διάνοια κἂν ἀληθῶς κἂν ψευδῶς προσβάλλῃ τοῖς γνωστοῖς, οὐκ ἀρκεῖται τῇ προσβολῇ. οὐ δὲ συγκατατίθεται, εἰ μὴ καὶ ὅτι ἀληθὴς ἡ σύνεσις ἐπικρίνῃ, ἢ ὀρθῶς ἢ οὔ, ποτὲ καὶ περὶ τὴν ἐπίκρισιν ἁμαρτάνουσα. καὶ εἴ ποτε οὖν ψεύδεται ἡ διάνοια, οὐ διὰ τοῦτο χείρων τῆς ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἰδίων αἰσθητῶν ἀληθοῦς. τὸ γὰρ ψεύδεσθαι ποτὲ ἐκείνην διὰ τὸ ἅμα πολλὰ ὁρᾶν, καὶ τὸ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι, οὐ κατὰ μόνην τὴν πρώτην προσβολὴν καὶ σύνεσιν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς συνέσεως ἐπίκρισιν.

ΦΑΝΤΑΣΙΑ γὰρ ἕτερον καὶ αἰσθήσεως, καὶ διανοίας. αὐτή τε οὐ γίγνεται ἄνευ αἰσθήσεως. καὶ ἄνευ ταύτης, οὐκ ἔστιν ὑπόληψις.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Ὁ γὰρ σύνδεσμος αἰτιολογικὸς ὢν νῦν εἴρηται, διὰ τὸ μόνοις εἰρῆσθαι τοῖς λογικοῖς τὴν διάνοιαν ὑπάρχειν. ὡς εἰ ἔτυχεν, οὐ γὰρ δὴ ἡ αὐτὴ τῇ διανοίᾳ ἡ φαντασία. ὥσπερ οὐδὲ τῇ αἰσθήσει ἡ αὐτή. προστίθησι γὰρ καὶ τοῦτο. ἐπειδὴ καὶ περὶ φαντασίας αὐτῷ ὁ προκείμενός ἐστι λόγος, περὶ ἧς εἰπὼν, ὡς καὶ αἰσθήσεως καὶ διανοίας ἐστὶν ἑτέρα, δι' ὧν ἐπιφέρει, ἅμα μὲν τὸ αἴτιον λέγει, τοῦ δοκεῖν τοῖς μὲν ἀδιάφορος εἶναι πρὸς αἴσθησιν, τοῖς δὲ πρὸς διάνοιαν ἤτοι ὑπόληψιν, διὰ γὰρ τὸ συνυπάρχειν, ὁτὲ μὲν διάνοιαν, ὁτὲ δὲ ὑπόληψιν καλεῖ τὴν λογικὴν ἐνέργειαν, ἅμα δὲ καὶ δι' αὐτῶν τούτων διακρίνειν ἀξιοῖ τὴν φαντασίαν ἑκατέρας, αἰσθήσεώς τε καὶ διανοίας. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως, προϋπαρξάσης δὲ πάντως, ἐπιγίνονται αἱ φαντασίαι, δι' ὅτι ἐν διαστάσει μέν τινι καὶ μερισμῷ καὶ διαιρέσει καὶ σχήμασιν οἱ φανταστικοὶ τύποι, αἰσθητὰ δὲ ταῦτα, τὰ δὲ αἰσθητὰ κατ' αἴσθησιν ἡμῖν εἶναι γνωστὰ, τοῖς μὴ εἰς νοῦν ἀναδραμοῦσι, καὶ ἱκανοῖς ἐξ αἰτίας καὶ τὰ ἔσχατα τῶν αἰτιατῶν γινώσκειν, εἰκότως ἄλλοι μὲν ἀπατῶνται, οὐ διακρίνοντες τὸ ἐπιγινόμενον τοῦ οὗ οὐκ ἄνευ. οἱ δὲ διακρίνοντες καὶ ταύτην τὴν φαντασίαν ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως γνωρίζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ὑπολήψεως, ταῖς γὰρ ἔξω ὅλαις ῥεψάσαις ψυχαῖς, καὶ πάντη μὲν τῆς καθ' αὑτὰς ἀποστάσαις ἐνεργείας, πρὸς δὲ μόνα τεταγμέναις τὰ αἰσθητὰ, συνεργούσης καὶ τῆς γενέσεως πρὸς τὴν ἀποστροφὴν τῆς κατὰ λόγον ζωῆς, δεῖται καὶ ἡ διάνοια πρώτης μὲν αἰσθήσεως, ἔπειτα δὲ πείρας τε καὶ μνήμης. ἵνα τὸ καθόλου τέως τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος ὁριζομένων γνωρίσαι δυνηθῇ, καὶ ἐντεῦθεν καὶ εἰς τὸ ὁριστικὸν αὐτῶν ἀναδραμεῖν εἶδος. ὧν διανοητικὴ καὶ νοερὰ ἡ γνῶσις, ὡς κἂν ταῦθα τοῖς μὴ διακρίνουσι τὸ μνημονικὸν τοῦ συναγωγοῦ τῶν καθόλου, σύγχυσιν ἀμφοῖν ἕπεσθαι. καὶ τοῖς αὐτῷ τούτῳ ἐφιστάνουσι τεκμήριον τῆς ἑτερότητος γίνεσθαι ἱκανὸν, ὅτι τὸ μὲν ὡς τέλος, τὸ δὲ ὡς οὗ οὐκ ἄνευ.

ὍΤΙ δ' οὐκ ἔστιν ἡ αὐτὴ φαντασία καὶ ὑπόληψις, φανερόν. τοῦτο μὲν γὰρ τὸ πάθος ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ὅταν βουλώμεθα.

Ὑπόληψιν μὲν τὴν λογικὴν ὡς εἴρηται γνῶσιν, νόησιν δὲ νῦν τὴν φαντασίαν καλῶν, ἣν καὶ πάθος προσαγορεύει, καὶ ἐν τῇ μνημονικῇ τίθεσθαι βούλεται δυνάμει. πῶς οὖν κἂν ἄνευ ταύτης μὴ γίνηται ὑπόληψις, διακρίνει αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὑπολήψεως. ὅτι τοῦτο τὸ πάθος ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ὅταν βουλώμεθα. οὐχ ὅτι πᾶσα φαντασία ἐφ' ἡμῖν. καὶ γὰρ ἀκούσιοι γίνονται. ἀλλ' ὅτι καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐνίας εἰς τὸ προχειρίσασθαι. οὐ μέντοι καὶ εἰς τὸ ἀναστεῖλαι ὁμοίως. πάθος μὲν οὖν ἡ φανταστικὴ ἐνέργεια διὰ τὸ μεριστὸν καὶ τυπωτικὸν αὐτῆς, καὶ ἀχώριστον σωμάτων, ἐφ' ἡμῖν δὲ οὖσα, διότι οὐχὶ τοῖς πράγμασι πάντως ἑπομένως ἀναπλάττομεν τοὺς τύπους, οὐδὲ προβάλλομεν τὰς φαντασίας, τῆς ἀληθείας φροντίζοντες πάντως. ὥσπερ γὰρ ἡ αἴσθησις οὐκ ἦν ὡς ἀληθοῦς ἀντιληπτικὴ, ἀλλὰ μόνον τοῦ αἰσθητοῦ, ὡσαύτως οὐδὲ ἡ φαντασία. ἀλλὰ μόνον τῶν τύπων, τοσοῦτον προσλαβοῦσα παρὰ τὴν αἴσθησιν, τὸ μὴ ἀεὶ παρόντων δεῖσθαι τῶν αἰσθητῶν οἷς ὅμοιοι οἱ τύποι. ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς τούτους προβάλλεσθαι, καὶ οὐδὲ πάντως ἀκολουθοῦσα τοῖς ἐξ ἀρχῆς ὀφθεῖσιν, ἀλλὰ καὶ προστιθεῖσα καὶ ἀφαιροῦσα, καὶ μεταμορφοῦσα, καὶ παντοίως ποικίλλουσα.

ΠΡΟ' ὀμμάτων γάρ ἐστι ποιήσασθαι, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς μνημονικοῖς τιθέμενοι καὶ εἰδωλοποιοῦντες.

Τουτέστι προχειρίσασθαι τοὺς τύπους, καὶ κατ' αὐτοὺς ἐνεργεῖν. ὥσπερ φησὶν οἱ ἐν τοῖς μνημονικοῖς τιθέμενοι, τουτέστι ἀναμιμνησκόμενοι. ἵν' ἀντὶ τῆς ἀναμνήσεως ἡ μνήμη λέγηται. οὕτω γὰρ ὁ Ἀλέξανδρος. ἢ μᾶλλον ὥσπερ ὅτε μεμνῆσθαι θέλομεν, πολλάκις ἐνεργοῦμεν κατὰ τὸν τύπον. τὸ δὲ καὶ εἰδωλοποιεῖν δηλοῖ, τὸ μὴ πάντως τοῖς πράγμασιν ὁμοίαν ποιεῖσθαι τὴν τῶν τύπων προβολήν.

ΔΟΞΑ'ΖΕΙΝ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἀνάγκη γὰρ ἢ ψεύδεσθαι ἢ ἀληθεύειν.

Ἐπὶ πλέον μὲν τῆς δόξης ἡ ὑπόληψις. εἴληπται δὲ ἀντὶ πάσης ὑπολήψεως ἡ δόξα. πάσης γὰρ κοινὸν τὸ ἢ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι. ἐπειδὴ ἐν συγκαταθέσει πᾶσα ὑπόληψις. ἡ δὲ συγκατάθεσις οὐ κατὰ μόνην τὴν τῶν προσπιπτόντων σύνεσιν. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τοῦ ἀληθοῦς ἢ ψευδοῦς διάκρισιν ἐν δὲ τῇ πρὸς τὰ πράγματα συμφωνίᾳ καὶ διαφωνίᾳ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος. τὰ πράγματα δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

ἜΤΙ ΔΕ' ὅταν μὲν δοξάζωμεν δεινόν τι ἢ φοβερὸν, εὐθὺς συμπάσχομεν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν ᾖ θαρραλέον.

Τὴν ἐν τῇ ὑπολήψει συγκατάθεσιν τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκ τῶν ἑπομένων αὐτῇ πιστοῦται παθῶν. φοβεῖται γὰρ καὶ θαρρεῖ κατὰ τὴν οἴησιν, ἐπειδὴ ἐν πίστει ἡ οἴησις.

ΚΑΤΑ' ΔΕ' τὴν φαντασίαν, ὡσαύτως ἔχομεν, ὥσπερ ἂν οἱ θεώμενοι ἐν γραφῇ τὰ δεινὰ καὶ θαρραλέα.

Ἀφομοιωματικὴ γὰρ ἡ φαντασία, καὶ ὡς τὰ ἐν τῇ γραφῇ ἑτέρων ἐστὶν ἀπεικάσματα, οὕτως ἔχει καὶ τὰ ἐν τῇ φαντασίᾳ, δι' ὃ οὐχ ὡς ἀληθέσι συντίθεται ἡ ψυχή. ἵνα καὶ θαρρήσῃ ἢ φοβηθῇ ἢ ἥδεταί γε μὴν ἢ λυπεῖται, οὐχ ὡς ἐν αὐτοῖς γινομένη τοῖς πράγμασιν. ὡς δὲ ἐν τῇ ἐκείνων μνήμῃ.

ΕΙΣΙ ΔΕ καὶ αὐτῆς τῆς ὑπολήψεως διαφοραί, ἐπιστήμη. καὶ δόξα. καὶ φρόνησις. καὶ τὰ ἐναντία τούτων.

Ἐπειδὴ τῆς μὲν ὑπολήψεως προέθετο διακρῖναι τὴν φαντασίαν, τὴν δὲ δόξαν ἀντὶ πάσης παρέλαβεν ἐν μέσῳ τῆς ὑπολήψεως, κοινὰ γὰρ πάσῃ ὑπάρχει, καὶ οὐ μόνῃ δόξῃ, ἤτε πίστις, καὶ τὸ μὴ ἐφ᾽ ἡμῖν ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῖς πράγμασιν εἶναι τὴν περὶ τούτων ἀλήθειαν, καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς ὡς ἀληθέσιν ὑπολαμβανομένοις ἐγειρόμενα πάθη, θάρροι τε καὶ φόβοι, διαιρεῖ τὰ τῆς ὑπολήψεως εἴδη. ἵνα ὅτι κοινὰ ἐπὶ πάσης τὰ εἰρημένα, ἐκ τῶν εἰδῶν ἐπιόντες γνωρίσωμεν. ἡ μὲν οὖν φρόνησις πρακτική ἐστι μετ᾽ αἰτίας γνῶσις. θεωρητικὴ δὲ ἡ ἐπιστήμη. ἐπαμφοτερίζει δὲ ἡ ἀληθὴς δόξα, τῆς αἰτίας ἑκατέρωθι ἀμοιροῦσα. δεῖ γὰρ νῦν τὴν ἀληθῆ ἀκούειν δόξαν. ἐπειδὴ συντάσσεταί τε ἐπιστήμῃ καὶ φρονήσει. καὶ ἵνα ἐν τοῖς ἐναντίοις ὡς τὴν ἀνεπιστημοσύνην καὶ τὴν ἀφροσύνην ἔχομεν, οὕτω καὶ τὴν ψευδοδοξίαν.

ΠΕΡΙ οὖν τῆς διαφορᾶς ἕτερος ἔσται λόγος.

Ἐν γὰρ τοῖς ἠθικοῖς, ἃς νῦν εἶπε τῆς ὑπολήψεως διαφοράς, διακρίνει σαφέστερον.

ΠΕΡΙ δὲ τοῦ νοεῖν, ἐπεὶ ἕτερον τοῦ αἰσθάνεσθαι, τούτου δὲ τὸ μὲν, φαντασία δοκεῖ εἶναι. τὸ δὲ, ὑπόληψις. περὶ φαντασίας διορίσαντας, οὕτω περὶ θατέρου λεκτέον.

Ἐπὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς καὶ τὸ νοεῖν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ἀκουστέον. οὐ γὰρ τὸ κρεῖττον ἢ κατὰ ψυχὴν νοεῖν, φαντασία ἐστὶν ἢ ὑπόληψις, ἀλλὰ δεῖ ἀκοῦσαι τοῦ λεγομένου, ὡς οὕτως εἰρημένου, περὶ δὲ τοῦ νοεῖν τῆς ψυχῆς.

ΕΙΔΗ ἐστὶν ἡ φαντασία, καθ᾽ ἣν λέγομεν φάντασμά τι ἡμῖν γίνεσθαι καὶ μὴ, εἴτι κατὰ μεταφορὰς λέγομεν.

Ὡς τῇ αἰσθήσει τὸ αἰσθητὸν, καὶ τῇ ἐπιστήμῃ τὸ ἐπιστητὸν, οὕτω καὶ τῇ φαντασίᾳ τὸ φάντασμα σύστοιχόν ἐστι γνωστὸν, καὶ ὡς τῶν αἰσθήσεων ἑκάστην ἀπὸ τῶν οἰκείων διωρίζετο αἰσθητῶν, οὕτω καὶ νῦν ὑπογράφει τὴν φαντασίαν, καθ᾽ ἣν τὰ φαντάσματα ἡμῖν γίνεται, διακρίνων αὐτὴν ἀπὸ τῆς κατὰ μεταφορὰν ἐκ ταύτης λεγομένης, ὅτε ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῇ φαντασίᾳ χρώμεθα καὶ ἐπὶ αἰσθήσεως καὶ ἐπὶ δόξης.

ΜΙΑ ΤΙΣ ἐστι τούτων δύναμις ἢ ἕξις, καθ᾽ ἣν κρίνομεν καὶ ἀληθεύομεν, ἢ ψευδόμεθα. ταῦτα δ᾽ εἰσὶν αἴσθησις. δόξα. νοῦς ἐπιστήμη.

Διαφόρων οὐσῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, οἷον θρεπτικῆς, κινητικῆς κατὰ τόπον, γνωστικῆς, ὀρεκτικῆς, ἡ φαντασία γνωστική τίς ἐστι δύναμις, κριτικὴ οὖσα, τουτέστιν ἀντιληπτικὴ καὶ γνωστικὴ τοῦ φαντάσματος. ἀληθεύει γὰρ ἢ ψεύδεται. ὅμοιον μὲν τὸ φάντασμα ἀναζωγραφοῦσα τῷ πράγματι, ὑφ᾽ οὗ τὸ φάντασμα, ἀληθεύουσα. ἀνόμοιον δὲ, ψευδομένη. εἴτε ἀκουσίως τοῦτο πάσχουσα διὰ λήθην φθορᾷ. εἴτε καὶ κατ᾽ ἰδίαν ὁρμὴν προστιθεῖσα τὶ ἢ ἀφαιροῦσα, ἢ ὅπως οὖν ποικίλλουσα. δι᾽ ὧν πιστοῦται τὸ κριτικὴν εἶναι δύναμιν τὴν φαντασίαν. τῆς γὰρ γνωστικῆς τὸ ἀληθεύειν ἴδιον πάσης. ἐπί τινος δὲ καὶ τὸ ψεύδεσθαι.

ΔΥΝΑΜΙΣ ἕξις, καθ᾽ ἣν κρίνομεν καὶ ἀληθεύομεν, ἢ ψευδόμεθα. ταῦτα δ᾽ εἰσὶν, αἴσθησις. δόξα. νοῦς ἐπιστήμη.

Δύναμιν μὲν τὸν οὐσιώδη προσαγορεύων χαρακτῆρα. καθ᾽ ὃν πάντα ἄνθρωπον λογικόν φασι, ἕξιν δὲ τὴν προβεβλημένην διάθεσιν, καὶ ἡ φαντασία δὲ οὐσιώδης τέ ἐστι δύναμις, καὶ προβαλλομένη διάθεσις καθ᾽ ἣν ὡρισμένως ἢ ἀορίστως τὰ φαντάσματα τυποῦμεν, καὶ ἢ ἀληθῶς ἢ ψευδῶς, καὶ ἐμμεθόδως ἢ ἀτάκτως. ἐφ᾽ οἷς καταριθμεῖται τὰς γνωστικὰς δυνάμεις, αἴσθησιν, δόξαν ἐπιστήμην νοῦν, ὧν διαφέρουσαν δεῖξαι τὴν φαντασίαν προτίθεται. αἴσθησιν μὲν, τὴν δι᾽ ὀργάνου δεχομένου πρότερον τὴν ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐνέργειαν, ἐγειρομένην γνῶσιν, αὐτῶν μὲν τῶν αἰσθητῶν ὑπαρχουσῶν, συναρμοζομένην δὲ προσεχῶς τοῖς ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐγινομένοις τῶν αἰσθητῶν εἴδεσιν, δόξαν δὲ τὴν περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως ἔχειν ὑπόληψιν. καὶ περὶ τὰ ἀναγκαῖα ἄνευ τῆς αἰτίας πίστιν, ἐπιστήμην δὲ τὴν μετ᾽ αἰτίας καὶ τῶν ἀεὶ ὡσαύτως ἐχόντων λογικὴν ἀνέλιξιν. νοῦν δὲ τὴν ἀθρόαν καὶ ἀμέριστον τῶν ὅρων θεωρίαν.

ὍΤΙ μὲν οὖν οὐκ ἔστιν αἴσθησις ἡ φαντασία δῆλον ἐκ τῶνδε. αἴσθησις μὲν γὰρ, ἤτοι δύναμις, ἢ ἐνέργεια. οἷον ὄψις καὶ ὅρασις.

Πρώτῳ διείργει λόγῳ τὴν φαντασίαν τῆς αἰσθήσεως τοιῷδε. ἡ αἴσθησις ἤτε ἐνέργεια λέγεται ἡ αἰσθητικὴ ὡς ἡ ὅρασις, ἢ ἡ δύναμις ὅτε μὴ ἐνεργεῖ ὡς ἡ ὄψις.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ δέ τι καὶ μηδετέρου τούτων ὑπάρχοντος. οἷον τὰ ἐν τοῖς ὕπνοις.

Οὐ τῷ ζώῳ, μὴ δὲ τῆς ἐνεργείας, μὴ δὲ τῆς δυνάμει ὑπαρχούσης αἰσθήσεως. τοῦτο γὰρ ἀδύνατον. ἀλλὰ ταῖς φαντασίαις μηδετέρας ἐνυπαρχούσης, φαίνεταί τι, τουτέστι φάντασμα γίνεται, ὡς τὰ ἐν ὕπνοις ὀνειρατικὰ φαντάσματα, οὔτε τῆς ὡς ἐνεργείας αἰσθήσεως

τῆς αὐτῆς τούτοις οὔσης. οὐ γὰρ ἐνεργεῖ ἐν τοῖς ὕπνοις ἡ αἴσθησις, οὔτε τῆς δυνάμεως μὲν μὴ ἐνεργούσης δέ. ἐπειδὴ κατ᾽ ἐνέργειαν πάρεστι τὰ φαντάσματα. ὡς τὴν μὲν φαντασίαν ἐνεργεῖν, οὐχὶ δὲ τὴν αἴσθησιν, διὸ οὐχ αἱ αὐταί.

ΕΙ͂ΤΑ αἴσθησις μὲν, ἀεί. πάρεστι. φαντασία δ᾽ οὔ.

Εὐθὺς γὰρ τικτομένοις τοῖς ζώοις ἡ αἰσθητικὴ δύναται παρεῖναι ἐνέργεια. οὐ μὴν ἡ φανταστική. προσγεγενῆσθαι γὰρ δεῖ τὴν αἴσθησιν καὶ πλεονάκις ἴσως. ὕστερα οὖν καὶ οὐκ ἀεὶ διὰ τοῦτο. ἔτι γε μετὰ τὴν αἴσθησιν καὶ ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως κινεῖται. δεύτερος οὖν οὗτός ἐστι χωρίζων αὐτὰς λόγος. καὶ τρίτος ὅδε.

ΕἸ ΔῈ τῇ ἐνεργείᾳ τὸ αὐτὸ, πᾶσιν ἂν ἐνδέχοιτο, τοῖς θηρίοις φαντασίαν ὑπάρχειν. δοκεῖ δ᾽ οὔ. οἷον μύρμηκι, ἢ μελίττῃ ἢ σκώληκι. εἶτα αἱ μὲν ἀληθεῖς ἀεί. αἱ δὲ φαντασίαι γίνονται αἱ πλείους, ψευδεῖς. ἔπειτα, οὐδὲ λέγομεν ὅταν ἐνεργῶμεν ἀκριβῶς περὶ τὸ αἰσθητὸν, ὅτι φαίνεται ἡμῖν τοῦτο ἄνθρωπος. ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι μὴ ἐναργῶς αἰσθανώμεθα, τότε ἢ ἀληθὴς ἢ ψευδής. καὶ ὅπερ δὴ ἐλέγομεν πρότερον. φαίνεται καὶ μύουσιν ὁράματα.

Ὁ τρίτος οὗτος λόγος ἀπὸ τῶν κατ᾽ ἐνέργειαν αἰσθήσεών τε καὶ φαντασιῶν, καὶ τὰς δυνάμεις τε καὶ οὐσίας αὐτῶν διορίζεται, τρισὶν ἐφεξῆς ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν χρώμενος ἐπιχειρήμασιν. ἐνὶ μὲν τῷ μὴ ἐπὶ πάντων τῶν ζώων καὶ τύπον ἑκάστου αἰσθητοῦ ἐγγίνεσθαι. ὥσπερ κυνὶ ὁμολογουμένως. καὶ ἵππῳ δὲ γνωρίζοντι τὸν ἱπποκόμον. καὶ πολλοῖς ἄλλοις μύρμηκι δὲ καὶ μελίσσαις, καὶ ἐναργέστερον σκώληκι. οὐχὶ ἑκάστου ὡρισμένους. ἀλλὰ κοινότερον τροφῆς, ἢ εἰ καὶ τῆς ἐν τῷδε τῷ ἄλσει ὡς ἐπὶ μελισσῶν, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἀτόμου τουδὶ τοῦ ἄνθους. οὕτω γὰρ ἀκουστέον μὴ ἐν πᾶσιν ὑπάρχειν τὴν φαντασίαν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς μηδόλως ὑπαρχούσης. ἐν πᾶσι γὰρ κἂν μὴ ὡρισμένη, ἡ δὲ αἴσθησις τοῦ ἀτόμου ἀεὶ κατ᾽ ἐνέργειαν. ὥστε οὐκ ἂν ἡ φανταστικὴ ἐνέργεια ἡ αὐτὴ εἴη τῇ αἰσθητικῇ. δευτέρῳ δὲ ἀπὸ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους. ἔτι γε αἱ μὲν αἰσθητικαὶ ἐνέργειαι ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἀληθεῖς, ἐὰν μὴ τὸ διάστημα ἤ τι ἔξωθεν παρεμποδίζῃ. αἱ δὲ φανταστικαὶ αἱ πλεῖσται ψευδεῖς. συμβαίνει δὲ ταῖς μὲν τὸ ἀληθεύειν, διὰ τὸ ἀπηκριβωμένον. ταῖς δὲ τὸ ψεῦδος, διὰ τὸ καὶ καθ᾽ ὁρμὴν ἀοριστούσης ἐγείρεσθαι. τρίτῳ δὲ τῷ ἀπὸ τοῦ ἐναργοῦς καὶ ἀμυδροῦ τῆς τῶν αἰσθητῶν γνώσεως τρόπου. ἀκριβέστερα μὲν γὰρ τὰ φανταστὰ τῶν αἰσθητῶν. οἷον εὐθεῖα, ἐπίπεδον, σχῆμα. ἀλλ᾽ ἡ περὶ αὐτὰ τὰ αἰσθητὰ ἐνέργεια, τῆς μὲν αἰσθήσεως ἐναργής. τῆς δὲ φαντασίας πόρρωθεν καὶ ἀμυδρά. διὸ καὶ τοῦ αἰσθάνεσθαι κατὰ μεταφορὰν κατηγοροῦμεν τὸ φαίνεσθαι, καὶ τὸ φαντάζεσθαι τοῦ μὴ ἐναργοῦς. ὅτε συμβαίνει μὴ πάντως ἀληθεύειν, ἐνίοτε δὲ καὶ ψεύδεσθαι τὴν αἴσθησιν, τὰ δὲ ὁράματα καὶ μύουσι φαίνεσθαι εἶπεν, ὡς ἐν τοῖς ὕπνοις, ὁράματα γὰρ τὰ φαντάσματα ἔφη τῶν ὁρατῶν.

ἈΛΛᾺ ΜῊΝ, οὐδὲ τῶν ἀεὶ ἀληθευόντων, οὐδεμία ἔσται. οἷον ἐπιστήμη, ἢ νοῦς. ἔστι γὰρ φαντασία καὶ ψευδής.

Οὔτε γὰρ ἐπιστήμη οὔτε φρόνησις, οὔτε ἔτι μᾶλλον νοῦς ἐστιν ἡ φαντασία. τὸ γὰρ ἀεὶ ἀληθεύειν, νῷ τε καὶ ταῖς κατὰ λόγον πάρεστιν γνώσεσιν, ὅσαι τῶν αἰτίων ἔχονται. πᾶσα δὲ αἰτία οὐσία, καὶ ἔτι γε κυρίως αἰτία καὶ πρώτη οὐσία. πόρρω δὲ αἰτίας καὶ πάσης οὐσίας ἡ φαντασία.

ΛΕΙ͂ΠΕΤΑΙ ἄρα ἰδεῖν εἰ δόξα. γίνεται γὰρ δόξα καὶ ἀληθὴς καὶ ψευδής. ἀλλὰ δόξῃ μὲν ἕπεται πίστις. οὐκ ἐνδέχεται γὰρ δοξάζοντα οἷς δοκεῖ μὴ πιστεύειν. τῶν δὲ θηρίων, οὐδενὶ ὑπάρχει πίστις, φαντασία δὲ πολλοῖς.

Ἡ πρὸς τὴν δόξαν τῆς φαντασίας διαφορὰ, ἡ αὐτή μοι δοκεῖ τῇ προειρημένῃ ἡ νῦν λεγομένη. ἐκεῖ τε γὰρ τὸ δοξάζειν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐλέγετο εἶναι, διὰ τὸ ἐξ ἀνάγκης ψεύδεσθαι ἢ ἀληθεύειν, καὶ ἐν τούτοις δόξῃ πίστιν ἕπεσθαι πάντως. πίστις δέ ἐστιν ἡ ὡς ἀληθεῖ τῷ γνωσθέντι συγκατάθεσις. διὸ καὶ ἀλόγοις οὐχ ὑπάρχει. ἡ γὰρ ὡς ἀληθοῦς τοῦ πράγματος κρίσις μετὰ τὴν σύνεσιν, λογική. οἶδε μὲν γὰρ καὶ ὁ νοῦς ὅτι ἀληθές. ἀλλὰ ἀμερίστως καὶ ἑνοειδῶς ἄμφω. ἡ δὲ λογικὴ γνῶσις, καὶ εἰ ἀληθὴς ἡ σύνεσις κρίνουσα, οὕτω συγκατατίθεται, λόγῳ πάντως ἐπερειδομένη ἢ ἀναγκαίῳ ἢ πιθανῷ, ἢ τῷ λέγοντι ὡς ἀξιοπίστῳ προσώπῳ. καὶ τοῦτο κατά τινα κρίνουσα λόγον. οἷον καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν, διττὴ ἐγγίνεται γνῶσις, ἐκείνη μὲν αἰσθητική. αὕτη δὲ λογική. διαφαίνεται δὲ τὸ διττὸν ἐν τοῖς πόρρωθεν ὁρωμένοις. οὐ γὰρ συντίθεμαι ὅτι ἄνθρωπος, εἰ μὴ ὅτι κινούμενον καὶ δίπουν καὶ ὄρθιον λογίσωμαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἐγγὺς λανθάνει, διὰ τὸ εὐθὺς ἐπακολουθεῖν τῇ τοῦ ὁρωμένου γνώσει τὴν τοῦ ὅτι καὶ ἀληθῶς γινώσκομεν. οὐ γὰρ ταυτὸν ἡ περὶ ὁτουοῦν σύνεσις, καὶ ἡ περὶ τοῦ, ὅτι καὶ ἀληθὴς ἡ σύνεσις, ᾗ ἕπεται ἡ συγκατάθεσις, παραδοχὴ οὖσα τοῦ ἀληθοῦς. φιλαλήθης γὰρ ἡ ψυχὴ, οὐδέ

ποτε

ὥστε κατὰ τὸ ψεῦδος ἀνεχομένη διατίθεσθαι. ἀλλὰ κατὰ τὸ φανὲν ἀληθὲς πάντως καὶ εὐθὺς διακέκειται μὲν οὖν ἐνταῦθα πάσης ἀπολήψεως τὸ διττὸν τῆς γνώσεως. ἀλλὰ τῇ μὲν ἐπιστημονικῇ τῶν ὄντων γνώσει ἀκριβεῖ οὔσῃ, εὐθὺς καὶ ἡ ὅτι ἀληθὴς ἡ γνῶσις συνακολουθεῖ. ὡς καὶ τῇ ἐγγὺς γινομένῃ ὀρέξει. ἐνταῦθα τῆς δοξαστικῆς δὲ γνώσεως κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ ἐπιπόλαιον καὶ οἷον πόῤῥωθεν, διὰ τὸ μὴ εἰς βάθος χωρεῖν, μὴ δὲ τῶν πρώτων ἔχεσθαι αἰτιῶν, διαφαίνεται τὸ διάφορον. καὶ ὀρθῶς δὲ ἔφη ἕπεσθαι τῇ δόξῃ τὴν πίστιν. ἐπειδὴ συστατικὸν τῆς δόξης ὄν, ἐπιπλέον αὐτῆς ἐστίν. ὡς τὸ ζῶον τοῦ ἀνθρώπου. καὶ γὰρ ἐπιστήμῃ τε καὶ νῷ ὑπάρχει καὶ φρονήσει, καὶ αὐτῇ τῇ δόξῃ. ἐν ἀμφοῖν γὰρ τὸ εἶναι τῇ δόξῃ, ἔν τε τῇ ἐπιπολαιοτέρᾳ τῶν πραγμάτων συνέσει, καὶ ἐν τῇ ὡς ἀληθεῖ συγκαταθέσει. ἡ δὲ πίστις πάσῃ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ ἑπομένη γνώσει, οὐδενὶ ὑπάρχει τῶν θηρίων. ἐπειδὴ οὔτε ὡς ἀληθοῦς ἀντιληπτικὴ ἡ ἄλογος γνῶσις, ἀλλὰ μόνου τοῦ πράγματος, οὗπερ καὶ ἔστι γνωστική, ἀληθὴς μὲν ὑπάρχουσα, οὐκ αὐτὸ δὲ τοῦτο κρίνουσα ὅτι ἀληθής. ἐπιστρεπτικῆς γὰρ εἰς ἑαυτὴν γνώσεως, τῆς ὅτι αὐτὸ τοῦτο γινώσκοι ὅλως, ἢ ὅτι ἀληθῶς ἢ ψευδῶς, ἀντιληψομένης. αὕτη γὰρ ἑαυτὴν γνώσεται. πρὸς δὲ μόνον τὸ ἔξω πᾶσα ἡ ἄλογος τέταται ζωή. ἐπεὶ καὶ ὀρέγεται μόνων τῶν ἐκτὸς, καὶ γινώσκει μόνα ταῦτα. καὶ οὔτε ἡ ὄρεξις αὐτῶν ὡς ἀγαθῶν γίνεται τῶν ἐκτὸς, ἀλλ' ὡς ἡδέων μόνων. οὔτε ἡ γνῶσις ὡς ἀληθῶν, ἀλλ' ὡς αἰσθητῶν μόνων. ἐν μὲν γὰρ τῇ ὡς ἀγαθοῦ ἢ ὡς ἀληθοῦς συναισθήσει, συναναφέρειν ἀνάγκη καὶ τὸ ὠφελούμενον ἢ τὸ ἀληθεῦον ἑαυτό. οὔτε δὲ ἐν τῇ τοῦ ἔξω γνωστοῦ κρίσει τὸ γινώσκειν πάντως, οὔτε ἐν τῇ τοῦ ὀστοῦ συναισθήσει τὸ ἡδόμενον. τοὐναντίον γὰρ καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, ἡ σφοδρὰ περὶ τὰ ἐκτὸς ἡδονὴ, ὡς καὶ ἡ σύντονος αὐτῶν αἴσθησις ἐξίστησιν ἑαυτῆς.

Ἔ ΤΙ ΠΑ'ΣΗ μὲν δόξῃ ἀκολουθεῖ πίστις, πίστει δὲ τὸ πεπεῖσθαι, πειθοῖ δὲ λόγος. τῶν δὲ θηρίων ἐνίοις, φαντασία μὲν ὑπάρχει. λόγος δὲ, οὔ.

Ἀ πὸ μὲν τῆς αὐτῆς ὥρμητο ἐννοίας καὶ τὸ νῦν ἐπιχείρημα. οὐ μὴν ἀπαράλλακτως ἐστὶ ταυτὸν τῷ προειρημένῳ. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐκ τοῦ τέλους, τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα τὸ τέλος πορείας ὥρμηται. διότι τέλος μὲν ἡ πίστις. ὁδὸς δὲ ἐνταῦθα ταύτην τὸ πείθεσθαι. καὶ ἡ μὲν ἰσχὺς ἐκείνῳ ἐκ τοῦ ὅρου τῆς πίστεως, συγκαταθέσεως οὔσης ὡς ἐνταῦθα ἀληθεῖ. τούτῳ δὲ ἐκ τῆς περὶ πειθοῦς ἐννοίας, ἣν προηγεῖσθαι δεῖ τῆς πίστεως, ὡς τέλους ἐπιγινομένης τῇ πειθοῖ. ἔστι γὰρ ἡ πειθὼ ἡ διὰ λόγου ἐπιγινομένη συγκατάθεσις, ὡς ἡ πίστις ἡ ἤδη οὖσα συγκατάθεσις. καὶ γὰρ ἐν τῇ πειθοῖ ἐξέτασίς τις ἐγγίνεται τῆς τῶν πραγμάτων συνέσεως. καὶ ὡς ἀληθῶν γινομένη ἀποδοχή, ἐνίοις δὲ θηρίοις ὑπάρχειν λέγει φαντασίαν, τὴν ὡρισμένην καὶ τοῦ δέ τινος καλῶν φαντασίαν.

Φ ΑΝΕΡΟ'Ν τοίνυν, ὅτι οὐδὲ ἡ δόξα μετ' αἰσθήσεως, οὐδὲ δι' αἰσθήσεως, οὐδὲ συμπλοκὴ δόξης καὶ αἰσθήσεως, φαντασία ἂν εἴη. διά τε ταῦτα.

Τ οῦ Πλάτωνος ἔν τε τῷ Σοφιστῇ καὶ ἐν τῷ Φιλήβῳ τὴν φαντασίαν ἐν μίξει δόξης τε καὶ αἰσθήσεως τιθεμένου, ἐνίστασθαι μὲν πρὸς τὴν θέσιν διὰ τούτων δοκεῖ. τὸ δὲ ἀληθὲς ὅπως χρὴ τῆς μίξεως ἀκούειν ἐνδείκνυται διὰ τῆς τῶν παρακειμένων ὑπονοιῶν ἀναιρέσεως. οὔτε γοῦν οὕτως ὡς προηγουμένης μὲν τῆς αἰσθήσεως, ἑπομένης δὲ τῆς δόξης, καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀμφοῖν ἐνεργείᾳ τῆς φαντασίας τὸ εἶναι ἐχούσης. ἣν τινα ὑπόνοιαν ἐδήλωσε, διὰ τοῦ οὔτε δι' αἰσθήσεως. οὔτε ὡς ἅμα ἀμφοτέρων γινομένων. οὔτε ὡς συντρεχουσῶν μὲν, ἑκατέρας δὲ ἀπλῶς τὴν ἴδιον ἀποδιδούσης ἐνέργειαν, πρὸς τὴν λοιπὴν ἄμικτον. ὅπερ νοητέον λέγειν αὐτὸν, οὔτε δόξα μετ' αἰσθήσεως φάσκοντα. ἢ ὡς καὶ συντρεχουσῶν καὶ συμπλεκομένων ἀλλήλαις, οὐ διακεκριμένως ἔτι. ἀλλὰ μιᾶς κοινῆς τῆς ἐξ ἀμφοῖν γινομένης ἐνεργείας, οὐ κατὰ σύγκρισιν ἐν παραφθορᾷ τινι ἑκατέρας. ὡς ἐνταῦθα τοῦ οἰνομέλιτος. οὐ γὰρ ἐνταῦθα τῶν ἀσωμάτων τοῦτο οἷόν τε ὑποτίθεσθαι, ἀλλὰ σωζομένων μὲν εἰλικρινῶν. ὅσον δὲ ὅλης ἑκατέρας δι' ὅλης διαβαινούσης τῆς λοιπῆς, οὐδὴ ὁπωσοῦν αἰσθήσεως καὶ δόξης τοιάδε μίξις φαντασία ἐστί. διάτι ταῦτά φησι τὰ εἰρημένα λέγων, ὅσα καὶ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς δόξης ἑκατέρας ἴδια, διέκρινε τὴν φαντασίαν. οἷον εἰ ἐν τοῖς φαντάσμασι τοῖς ὀνειρατικοῖς, μὴ δὲ ἡ κατὰ δύναμιν μὴ δὲ ἡ κατ' ἐνέργειαν ὑπάρχει αἴσθησις. καὶ εἰ παρόντων μὲν ἡ αἴσθησις, ἡ δὲ φαντασία καὶ ἀπόντων γίνεται τῶν αἰσθητῶν. καὶ εἰ ἡ μὲν δόξα οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μετὰ τῆς ὡς πρὸς ἀληθὲς συγκαταθέσεως καὶ διὰ πειθοῦς καὶ λόγων ἐπιγινομένης, ἡ δὲ φαντασία καὶ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἄνευ πίστεως καὶ λόγων, οὐκ ἂν οὔτε ἐν τῇ ἀμφοῖν ἐκείνων ἐνεργείᾳ, ἢ ὁμοῦ συνδραμουσῶν, ἢ τῆς μὲν ἡγουμένης, τῆς δὲ ἑπομένης, ἡ φαντασία εἴη. διά τε ταῦτα. καὶ δι' ὃ νῦν ἐπιφέρει ἐπιχείρημα. τίνα οὖν αὐτῶν λέγει μίξιν ὁ Πλάτων, τὴν ἐν τοῖς μέσοις ἁπλοῖς καὶ αὐτοῖς οὖσι, διὰ τὴν πρὸς

ἄμφω τὰ ἄκρα κοινωνίαν, λεγομένην ἐκ τῶν ἄκρων σύνθεσίν τε καὶ μῖξιν. οὕτω γὰρ καὶ Ἀριστοτέλης ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος τὰ μεταξὺ λέγει εἶναι χρώματα. καὶ ὁ Τίμαιος τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς ἀμερίστου καὶ τῆς περὶ τὰ σώματα μεριζομένης οὐσίας, διὰ μόνην τὴν πρὸς τὰ ἄκρα τῶν μέσων κατὰ τὴν ἁπλότητα κοινωνίαν. μέση γὰρ καὶ ἡ φαντασία αἰσθήσεώς τε καὶ δόξης.

ΚΑΙ ΔΗΛΟΝ ὅτι οὐκ ἄλλη τίς ἐστιν ἡ δόξα, ἀλλ᾿ ἐκείνου ἐστὶν, οὗ καὶ αἴσθησις. λέγω δὲ ἐκ τῆς τοῦ λευκοῦ δόξης, καὶ αἰσθήσεως ἡ συμπλοκὴ φαντασία ἐστίν. οὐ γὰρ δὴ ἐκ τῆς δόξης μὲν τῆς τοῦ ἀγαθοῦ, αἰσθήσεως δὲ τῆς τοῦ λευκοῦ. τὸ οὖν φαίνεσθαί ἐστι τὸ δοξάζειν, ὅπερ αἰσθάνεται μὴ κατὰ συμβεβηκός.

Ἐναργὲς τὸ ἀξιούμενον, μὴ ἐκ τῆς περὶ ἄλλου μὲν αἰσθήσεως, περὶ ἄλλου δὲ δόξης, τὴν ἐξ ἀμφοῖν συντίθεσθαι φαντασίαν. ἀλλ᾿ ἐκ τῆς περὶ τοῦ αὐτοῦ. καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκὸς ἐκ τῆς περὶ τοῦ αὐτοῦ. οἷον περὶ Σωκράτους, οὐ τῆς μὲν, ὅτι λευκὸς, τῆς δὲ ὅτι ἀγαθὸς, κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ οὕτω περὶ τοῦ αὐτοῦ. ἐπειδὴ ἀμφοῖν καὶ τῷ λευκῷ καὶ τῷ ἀγαθῷ ὁ Σωκράτης ὑπόκειται. ἀλλ᾿ ἵνα καθ᾿ αὑτὸ περὶ τὸ αὐτὸ ὦσιν ἀμφότεραι. ὅτι καὶ λευκὸς καὶ ἀγαθὸς Σωκράτης, εἰ μέλλοι καὶ μία ἐξ ἀμφοῖν φαντασία γίνεσθαι.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ δὲ καὶ ψευδῆ περὶ ὧν ἅμα ὑπόληψιν ἀληθῆ ἔχει. οἷον, φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος, ποδιαῖος, πεπεῖσθαι δὲ εἶναι μείζων τῆς οἰκουμένης. συμβαίνει γοῦν, ἤτοι ἀποβεβληκέναι τὴν ἑαυτοῦ ἀληθῆ δόξαν ἣν εἶχε σωζομένου τοῦ πράγματος, μὴ ἐπιλανθανόμενον μὴ δὲ μεταπεισθέντα, εἰ ἔτι ἔχει, ἀνάγκη τὴν αὐτὴν ἀληθῆ εἶναι, καὶ ψευδῆ. ἀλλὰ ψευδὴς ἐγένετο ὅτε λάθοι μεταπεσὸν τὸ πρᾶγμα. οὐκ ἄρα ἕν, τι τούτων ἐστίν. οὔτε ἐκ τούτων ἡ φαντασία.

Ἐναργὲς οἶμαι καὶ τοῦτο ὡς οὐ μόνον δεῖ ἀμφοτέρας καθ᾿ αὑτὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι, ἀλλὰ καὶ μὴ διαστασιάζειν πρὸς ἀλλήλας. στάσις δὲ ἐν ταῖς γνώσεσιν ἡ κατὰ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος. ὅταν οὖν ὡς ἐπὶ τοῦ ἡλίου ἡ μὲν αἴσθησις ᾖ ψευδὴς, ἡ δὲ δόξα ἀληθὴς, συμβήσεται τὴν ἐξ ἀμφοῖν κατὰ συμπλοκὴν συστᾶσαν φαντασίαν, τὴν αὐτὴν ἅμα τε ἀληθῆ καὶ ψευδῆ γίνεσθαι. εἰ μὴ ἄρα μεταπίπτειν τις καὶ γίνεσθαι ψευδῆ θεῖτο καὶ τὴν δόξαν. ὅτι γὰρ ἡ αἴσθησις οὐ μετατίθεται εἰς τὸ ἀληθὲς ἡ περὶ τοῦ ἡλίου, φανερόν. ἀλλ᾿ οὔτε ἡ δόξα ἐπὶ τὸ ψεῦδος, μήτε ἡμῶν μεταδοξασάντων, μήτε τοῦ ἡλίου ἄλλως νῦν ἢ πρότερον ἔχοντος. διχῶς γὰρ οὕτως ὡς καὶ ἐν κατηγορίαις λέγεται συμβαίνει τὸν πρότερον ἀληθῶς ὑπολαμβάνοντα περί τινος, ψευδῶς ὕστερον δοξάσαι, ἢ αὐτὸν μεταπεισθέντα ἢ ἐπιλανθανόμενον, ἢ τοῦ πράγματος ἄλλως αὐτῷ μεταπεσόντος. οὐκοῦν μία οὖσα ἡ φαντασία καὶ περὶ πράγματος ἑνὸς, ἔσται καὶ ψευδὴς διὰ τὴν αἴσθησιν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, φαίνεται καὶ ψευδὴς καὶ ἀληθὴς διὰ τὴν ὑπόληψιν. οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τοῦ, φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος ποδιαῖος, ἐπὶ τοῦ φαντάζεσθαι τοῦ φαίνεσθαι ἀκουσόμεθα, διὰ τὴν αἴσθησιν, τοῦ αὐτοῦ φαντάσματος καὶ ἀληθοῦς γινομένου, διὰ τὴν περὶ τοῦ ἡλίου ὡς μείζονος ὄντος τῆς γῆς πίστιν.

ἈΛΛ᾿ ἘΠΕΙΔΗ ἐστι κινηθέντος τουδὶ, κινεῖσθαι ἕτερον ὑπὸ τούτου. ἡ δὲ φαντασία, κίνησίς τις δοκεῖ εἶναι, καὶ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως γίνεσθαι. ἀλλ᾿ αἰσθανομένοις καὶ ὧν αἰσθήσεις εἰσίν. ἔστι δὲ γίνεσθαι κίνησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθήσεως. καὶ ταύτην ὁμοίαν ἀνάγκη εἶναι τῇ αἰσθήσει. εἴη ἂν αὕτη ἡ κίνησις οὔτε ἄνευ αἰσθήσεως ἐνδεχομένη.

Διὰ τῶν προειρημένων ὅτι διώρισται τῶν ἄλλων γνωστικῶν δυνάμεων ἡ φαντασία ἐπιδείξας, ἐφεξῆς τίς ποτέ ἐστιν αὕτη παραδίδωσιν, ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς τὴν οὐσίαν τεκμαιρόμενος. κινεῖται μὲν οὖν προσεχῶς ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν τὸ αἰσθητήριον, οὐ πάσχον μόνον ἀλλὰ καὶ ἐνεργοῦν διὰ τὸ ζωτικὸν, ἐγειρομένης δὲ ἐπὶ τῷ ἐνεργητικῷ τούτῳ πάθει τῆς αἰσθητικῆς καθαρᾶς ἐνεργείας καὶ κρίσεως, κατὰ τὸ αἰσθητοῦ ἐσώσης εἶδος, οὐκ ἔξωθεν οὐδὲ κατὰ πάθος, ἀλλ᾿ ἔνδοθεν τῆς αἰσθητικῆς οὐσίας κατὰ τοὺς οἰκείους λόγους αὐτὸ προβαλλούσης, συμφώνως τῇ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ γινομένῃ παθητικῇ ἐνεργείᾳ, ὡς κίνησιν μὲν εἶναι τὴν ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ γεγονυῖαν πάθην. τὴν δὲ τοῦ λόγου προβολὴν, καὶ τὴν καθαρὰν τῆς αἰσθητικῆς ζωῆς κρίσιν, καὶ τὸν κατὰ τὸ εἶδος τοῦ αἰσθητοῦ ὅρον, οὐ κίνησιν, ἀλλ᾿ ἀμέριστον ἐνέργειαν. ἐφ᾿ ᾗ προσεχῶς αὐτῇ συνημμένη ἡ φανταστικὴ ἐγείρεται ζωὴ, ὀργάνῳ μὲν τῷ αὐτῷ χρωμένη, ἀλλ᾿ οὐχ ὡς αἰσθητικῷ καὶ ἔξωθέν τι παθαινομένῳ. ὡς δὲ φανταστικῷ καὶ ὑπὸ τῆς φανταστικῆς ζωῆς τυπουμένῳ καὶ μορφουμένῳ, καὶ οὐ θαυμαστὸν εἰ τὸ αὐτὸ ὄχημα ταῖς διαφόροις ἡμῶν ὑπέστρωται ζωαῖς. ὅπου γε καὶ τῇ λογικῇ ἡμῶν ζωῇ, συνδιατίθεται γοῦν ταῖς λογικαῖς ἡμῶν ἐνεργείαις οὐ τὸ πνεῦμα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ στερεὸν τοῦτο ὄρ-

χανει. προηγουμένως δ' οὖν ὡς αἰσθητικὸν παθὸν τὸ πνεῦμα, καὶ τῆς αἰσθήσεως εἰς τὴν κατὰ τὸ εἶδος στάσης ἐνέργειαν, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπιτήδειον γίνεται, πρὸς τὴν τῶν φανταστῶν τύπων ὑποδοχήν, καὶ αὐτὴ ἡ φαντασία ἐγείρεται, πρὸς τὴν κατ' οἰκείους λόγους τῶν φανταστικῶν τύπων προβολήν, οἰκείως τοῖς αἰσθητικοῖς εἴδεσιν, οὐχ ἅπαξ ἢ δὶς ἐνίοτε μόνον τῶν αἰσθητικῶν ἐντεθεῖσα τύπων, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις πρὸς τὴν τῶν ὁμοίων προβολήν. ἐγερθεῖσα δ' οὖν καὶ ἀφ' ἑαυτῆς, προβάλλει τὰ φαντάσματα καὶ τυποῖ καὶ διαμορφοῖ τὸ σχῆμα ἀφ' ἑαυτῆς. ἢ ὁμοίως τοῖς εἴδεσι τῶν αἰσθητῶν, ἢ κατὰ τὸ ἀκριβὲς προστιθεῖσα, ὡς καὶ τὴν ἀπλατῆ προστείνουσα εὐθεῖαν, καὶ σχήματα τὰ ἀκριβέστατα. καὶ ἀοριστάνουσα δὲ ἐνίοτε, καὶ ποικίλλουσα πολυτρόπως τοὺς τύπους, καὶ τὸ μὲν τῆς αἰσθήσεως δεῖσθαι πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔγερσιν, κοινὸν ἔχουσα καὶ ταῖς λογικαῖς ἡμῶν ζωαῖς. καὶ γὰρ αὗται διὰ τὴν ὅλην ἔξω τῆς ψυχῆς στροφήν, τῆς ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ὑπὸ πληγῆς τοῦ αἰσθητηρίου τὴν ἀρχὴν ἐδεήθησαν, πρὸς τὴν τῶν οἰκείων γνωστῶν ἀντίληψιν, ἀλλὰ τούτων μεταβαινουσῶν ἐπὶ τὸ ἀσώματον καὶ ἀτύπωτον καὶ ἀμέριστον γνωστόν, ἡ φαντασία ἐν τῷ σωματοειδεῖ καὶ τυπωτικῷ καὶ μεριστῷ κατέχεται. καὶ χωρεῖ καὶ τὰς λογικὰς ἡμῶν ὡς ὁ Ἰάμβλιχος βούλεται ἀποτυποῦται ἐνεργείας πάσας, ὅμως κατὰ τὰ αἰσθητὰ ἀπεικονίζεται εἴδη μορφωτικῶς καὶ μεριστῶς. διὸ καὶ προσεχής ἐστι τῇ αἰσθήσει, ὑπερέχουσα ὅμως τῷ μετὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔγερσιν καὶ ἀφ' ἑαυτῆς ἐνεργεῖν, καὶ οὐκ ἀεὶ παρόντων δεῖσθαι τῶν αἰσθητῶν. καὶ τῷ τὴν ἀκρίβειαν προστιθέναι, ὅπερ ἴσως οὐ πᾶσα ἀλλ' ἡ τῶν λογικῶν ἔχει φαντασία. ἅπασα δὲ τὸ ἡγεμονικὸν καὶ κινητικὸν τῶν ζώων, τῶν μὲν ἄλλων ὡς πρώτη ἐν αὐτοῖς οὖσα γνωστικὴ ζωή. ἐν δὲ τοῖς ἀνθρώποις. ὅταν δι' ἥν τινά ποτε αἰτίαν ἐπικαλύπτηται ὁ λόγος. νῦν δὴ οὖν καὶ τοῖς τοῦ Ἀριστοτέλους συνακολουθῶμεν ῥήμασιν.

ἈΛΛ' ἘΠΕΙΔΗ' ἐστὶ κινηθέντος τουδί, κινεῖσθαι ἕτερον ὑπὸ τούτου. ἡ δὲ φαντασία, κίνησίς τις δοκεῖ εἶναι, καὶ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως γίγνεσθαι. ἀλλ' αἰσθανομένοις καὶ ὧν αἰσθήσεις εἰσίν. ἔστι δὲ γίνεσθαι κίνησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθήσεως. καὶ ταύτην ὁμοίαν ἀνάγκη εἶναι τῇ αἰσθήσει. εἴη ἂν αὕτη ἡ κίνησις οὔτε ἄνευ αἰσθήσεως ἐνδεχομένη.

Ὡς ὑπὸ τοῦ μοχλοῦ ὁ λίθος κινηθέντος ὑπὸ τῆς χειρός, δεῖ δὴ κατὰ κοινοῦ τὸ ἐπειδὴ παρασυναπτικὸν σύνδεσμον τοῖς ἐφεξῆς προστιθέναι. ἕως οὗ τὴν ἀπόδοσιν ποιήσηται. διὸ καὶ ἐπειδὴ ἡ φαντασία κίνησίς τις δοκεῖ εἶναι, καὶ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως γίνεσθαι ἀλλ' αἰσθανομένοις, καὶ ὧν ἐστιν αἴσθησις. καὶ ἐπειδὴ ἐστὶ γίνεσθαι κίνησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθήσεως. καὶ ἐπειδὴ ταύτην ἀνάγκη ὁμοίαν εἶναι τῇ αἰσθήσει. καὶ λοιπὸν ἀποδίδωσι διὰ τοῦ, εἴη ἂν αὕτη ἡ κίνησις. καὶ ἐφεξῆς, ἀλλὰ πῶς ἐνέργεια οὖσα γνωστικὴ καὶ ἔνδοθεν ἐγειρομένη ἡ φαντασία, κίνησίς ἐστιν. ἢ δοκεῖ ἔφη. δοκεῖ δὲ ὅλως, ἐπειδὴ μετὰ σώματος ὑπάρχει ὃ πάσχει πως καὶ κινεῖται, ὡς μὲν αἰσθητικὸν ἔξωθεν, ὡς δὲ φανταστικὸν ὑπὸ τῆς φανταστικῆς τυπούμενον ζωῆς. τὸ μὲν οὖν μὴ ἄνευ αἰσθήσεως γίνεσθαι, ἀλλ' αἰσθανομένοις τὴν ἀρχὴν δηλαδή, κοινὸν αὐτῇ ὡς εἴρηται καὶ πρὸς τὰς λογικὰς ἡμῶν ζωάς. ἐκεῖνο δὲ ἴδιον αὐτῆς, τὸ καὶ ὧν ἡ αἴσθησίς ἐστιν. οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ ἀσώματον αὕτη μεταβαίνει, ἀλλ' ἐμμένει τοῖς σωματοειδέσι τύποις καὶ ταῖς διαστάσεσι καὶ μορφαῖς. τὸ μὲν οὖν γίνεσθαι ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθητικῆς κίνησιν, ἤτοι ἐνέργειαν ἄλλην, οὐκ ἐπὶ τῆς φαντασίας μόνης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν λογικῶν ἡμῶν γνώσεων, ἀληθές τε καὶ ἐναργές. ἀλλὰ τῇ γε προσεχεῖ καὶ διὰ τὴν σωματοειδῆ πάθην ἐξ ἀνάγκης, ὁμοία γίνεται ἡ φαντασία τῇ αἰσθήσει. συμπεραίνεται οὖν εἰκότως ὡς κίνησις οὖσα, διὰ τὴν ὡς εἴρηται σωματικὴν διαμόρφωσιν, οὔτε ἄνευ αἰσθήσεως ἐγίνεται. μερικὸν γὰρ πάντως. καὶ σωματοειδεῖς οἵ τε τύποι καὶ αἱ μορφαί. τὰ δὲ μεριστὰ καὶ σωματοειδῆ, δι' αἰσθήσεώς ἐστι πρώτως γνωστά. ὅτι οὐ δὲ εἰς τὰ καθόλου ἡ μὴ ἄνευ αἰσθήσεως ἡ ἀναφορά.

ΟὔΤΕ μὴ αἰσθανομένοις ὑπάρχειν.

Οὔτε γὰρ φυτοῖς ἢ τοῖς μηδόλως ζῶσιν, οὔτε τοῖς ὑπὲρ αἴσθησιν, ὅση κατὰ νοῦν ἢ λόγον οὐσίωται νοερόν. ἐπειδὴ μετὰ διαστάσεως καὶ μορφῆς αἱ φανταστικαὶ ἐνέργειαι, αἱ δὲ τοῦ καθαροῦ λόγου καὶ ἔτι μᾶλλον αἱ τοῦ νοῦ, τοῦ διαστατικοῦ καὶ μορφωτικοῦ ὑπερέχουσι μερισμοῦ. ἆρα οὖν οὐχὶ καὶ τοῖς οὐρανίοις δοτέον φαντασίαν; ἢ εἴπερ καὶ αἴσθησιν. καὶ οὕτως ὡς καὶ αἴσθησιν ἔνδοθεν ὅλην ἐγειρομένην καὶ ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ ὑποστατικὴν καὶ γνωστικὴν τῶν τε αἰσθητῶν πάντων. καὶ πρό γε τῶν ἔξω τῆς ἐν αὐτοῖς τοῖς θείοις αὐτῶν ὀχήμασιν ὡρισμένης τῶν αἰσθητῶν, κατὰ λόγους σωματοειδεῖς προλήψεως οὐ μορφωτικούς, οὐ δὲ ἄλλοτε ἄλλους, προσεχῶς δὲ τῶν μορφωτικῶν καὶ τῆς ἀπειρίας, τῶν ἄλλοτε ἄλλων γινομένων ἐξῃρημένως περιεκτικούς.

ΚΑΙ ΠΟΛΛΑ κατ' αὐτὴν καὶ ποιεῖν, καὶ πάσχειν τὸ ἔχον, καὶ εἶναι καὶ ἀληθῆ καὶ ψευδῆ. τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τάδε. ἡ αἴσθησις τῶν μὲν ἰδίων, ἀληθής ἐστιν, ἢ ὅτι ὀλιγοστὸν ἔχουσα τὸ ψεῦδος. δεύτερον δὲ τοῦ ᾧ συμβέβηκε καὶ ταῦτα. καὶ ἐνταῦθα ἤδη ἐνδέχεται διαψεύδεσθαι. ὅτι μὲν γὰρ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

λευκόν, οὐ διαψεύδεται. εἰ δὲ τοῦτο τὸ λευκὸν ἢ ἄλλο τι, ψεύδεται. τρίτον δὲ τῶν κοινῶν καὶ ἑπομένων τοῖς συμβεβηκόσιν, οἷς ὑπάρχει τὰ ἴδια. λέγω δὲ οἷον κίνησις καὶ μέγεθος, ἃ συμβέβηκε τοῖς αἰσθητοῖς. περὶ ἃ μάλιστα ἤδη ἐστὶν ἀπατηθῆναι κατὰ τὴν αἴσθησιν, ἡ δὲ κίνησις ἡ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινομένη, διοίσει τῆς αἰσθήσεως ἡ ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων.

Γ ἄγειν μὲν ὡς ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων κινουμένην. ποιεῖν δέ, διὰ τὸ κινηθεῖσαν ἤδη καὶ ἀφ' ἑαυτῆς ἐγείρεσθαι, καὶ τῇ μνήμῃ τὰ ζῷα κινεῖν. τὸ γὰρ κατ' αὐτὴν οὐχ ὡς ὁριστικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς κινητικὴν αὐτὴν τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἀκουστέον. εἴ γε καὶ ἡ φανταστικὴ ψυχὴ χρῆται ὡς ὀργάνῳ τῷ ζῶντι σώματι, καὶ εἶναι καὶ ἀληθῆ καὶ ψευδῆ. καὶ γὰρ ἡ φαντασία τῶν γνωστικῶν ἐστιν ἐν ἡμῖν δυνάμεων. πάσῃ δὲ γνώσει τέλος τὸ ἀληθές. ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἔστι τῶν ἀεὶ ἀληθευουσῶν ὡς νοῦς καὶ ἐπιστήμη, εἰκότως ἢ ἀληθής ἐστιν ἢ ψευδής. ἐνίοτε μὲν οὖν καὶ οἷον ἑκοῦσα ψεύδεται. ἐφ' ἡμῖν γὰρ καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς εἴρηται ἀναπλάττειν φαντάσματα. ἀλλὰ τοῦτο ἡ λογικὴ πάσχει ἂν ἴσως φαντασία ποικίλλουσα, διὰ τὴν ἐπὶ πολλὰ καὶ ἐπὶ τὰ ἀντικείμενα τοῦ λόγου μετάστασιν. ἡ δέ γε τῶν ἀλόγων οὐκέτι, διὰ τὸ ἀπεστενωμένον. ἀλλὰ τὸ πάσῃ φαντασίᾳ ἑπόμενον ἀληθὲς καὶ ψεῦδος, κατὰ τὴν πρὸς τὰς αἰσθήσεις ἀκολουθίαν ὑπογράφει, τὴν μὲν τοῖς ἰδίοις συγκινουμένην αἰσθητοῖς ἀληθῆ λέγων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. ὅταν μὴ διὰ τὸ πόρρω ἢ ἄλλο τι παρεμπῖπτον καὶ αὐτὴ ἡ αἴσθησις ἁμαρτάνῃ. ἐπεὶ ἀληθευούσῃ τῇ αἰσθήσει, συναληθεύει καὶ ἡ ἄρτι κινουμένη φαντασία. ὥς ἥ γε μετὰ χρόνον ἐγειρομένη, καὶ ἡ τῶν ἰδίων αἰσθητῶν φαντασία, ψεύδεται πολλάκις. διὸ καὶ προείρηται ἀληθεῖς μὲν εἶναι ἀεὶ τὰς τῶν ἰδίων αἰσθήσεις, ψευδεῖς δὲ τὰς πολλὰς φαντασίας. οὐχ ὅταν ἔτι παρῶσιν αἱ αἰσθήσεις. ἀλλ' ἤδη γεγονυιῶν καὶ μετὰ χρόνον, περὶ μέντοι τὰ κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητὰ καὶ παρόντα γίνονται φαντασίαι ψευδεῖς. οἷον ὅτι Κλέωνος υἱὸς ὁ λευκός, ἐπειδὴ καὶ αἱ αἰσθήσεις αἱ περὶ ταῦτα. ὁμοίως δὲ ἔχουσι καὶ αἱ περὶ τὰ κοινὰ αἰσθητὰ αἰσθήσεις τε καὶ φαντασίαι, καὶ περὶ παρόντα ψευδόμεναι ἐνίοτε, διὰ τό, εἰ καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς τούτων ἀντιλαμβάνονται αἱ αἰσθήσεις, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ πρώτως. τῶν γὰρ ἰδίων πρώτως. ὑπάρχει δὲ τὰ κοινὰ ὥσπερ καὶ τὰ ἴδια συμβεβηκότα ὄντα ἄμφω τοῖς κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθητοῖς, ἅπερ αἱ ὑποκείμεναι οὐσίαι. τὸ δὲ περὶ ἃ μάλιστα ἤδη ἐστὶν ἀπατηθῆναι, περὶ ἀμφοτέρων ἀκουστέον, τῶν τε κατὰ συμβεβηκὸς καὶ τῶν κοινῶν αἰσθητῶν.

ΚΑΙ Η ΜΕΝ ΠΡΩΤΗ παρούσης τῆς αἰσθήσεως ἀληθής. αἱ δ' ἕτεραι καὶ παρούσης καὶ ἀπούσης, εἶεν ἂν ψευδεῖς. καὶ μάλιστα ὅταν πόρρω τὸ αἰσθητὸν ᾖ. εἰ οὖν μηδὲν μὲν ἄλλο ἔχει τὰ εἰρημένα, ἡ φαντασία, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λεχθέν, ἡ φαντασία ἂν εἴη κίνησις ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειαν γιγνομένης. ἐπεὶ δὲ ἡ ὄψις μάλιστα αἴσθησίς ἐστι, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ φάους εἴληφεν, ὅτι ἄνευ φωτὸς οὐκ ἔστιν ἰδεῖν. καὶ διὰ τὸ ἐμμένειν καὶ ὁμοίας εἶναι ταῖς αἰσθήσεσι, πολλὰ κατ' αὐτὰς πράττει τὰ ζῷα. τὰ μέν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν νοῦν, τὰ θηρία. τὰ δέ, διὰ τὸ ἐπικαλύπτεσθαι τὸν νοῦν ἐνίοτε, πάθει, ἢ νόσοις, ἢ ὕπνῳ. οἷον οἱ ἄνθρωποι.

Ἐγείρεται γὰρ καὶ παρούσης εὐθὺς ἡ φαντασία. κἂν ἐνίοτε λανθάνῃ διὰ τὸ πληκτικὸν τῆς αἰσθήσεως, ἐπισπωμένης τὴν ἐπίστασιν, καὶ μάλιστα ὅταν πόρρω τὸ αἰσθητικόν. ὅτε συμβαίνει καὶ τῶν ἰδίων αἰσθητῶν διαψεύδεσθαι οὐ τὴν φαντασίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν αἴσθησιν. ἐφ' οἷς συνάγει μηδενὶ ἄλλῳ τὰ λεχθέντα προσήκειν ἢ τῇ φαντασίᾳ, ἣν δὲ τὰ λεχθέντα, τὸ κίνησιν ὑπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως ἐπιγινομένην εἶναι. σωμάτων δὲ ἡ κίνησις. καὶ διὰ τὸ τυποῦσθαι καὶ μορφοῦσθαι τὸ πνεῦμα, ἐγειρομένης τῆς φαντασίας, τῆς κινήσεως αὐτῆς κατηγορουμένης, τῷ ὁμοίαν εἶναι αὐτὴν τῇ αἰσθήσει διὰ τὸ ἀχώριστον τῶν σωμάτων, συντυπουμένου ἀεὶ τῇ φανταστικῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ τοῖς μὴ αἰσθανομένοις μὴ ὑπάρχειν, καὶ ἄνευ αἰσθήσεως μὴ ἐπιγίνεσθαι. ἐπειδὴ ἡ προβολὴ πᾶσα τῆς ψυχῆς τῆς ὅλης ἔξω γινομένης, διὰ τῶν αἰσθητῶν ἐγείρεται. ἡ δὲ φαντασία καὶ ἐμμένει τοῖς αἰσθητοῖς τύποις. καὶ πολλὰ κατ' αὐτὴν ποιεῖ καὶ πάσχει τὸ ἔχον καὶ γὰρ ὁρμᾷ, ὅπερ ἐστὶ ποιεῖν. καὶ ἐρυθριᾷ. καὶ ὠχριᾷ. ὅπερ ὑπὸ τὸ πάσχειν καὶ τὸ ἀληθεύειν καὶ ψεύδεσθαι. διὰ τὸ τῶν γνωστικῶν ὑπάρχειν δυνάμεων, καὶ τούτων οὐ τῶν ἀεὶ ἀληθευουσῶν, καὶ τὸ ὄνομα δὲ ἐτυμολογεῖ τῆς φαντασίας, κατὰ τὴν πρὸς τὰς αἰσθήσεις κοινωνίαν, ἀπὸ τῆς

ἀρίστης

ἀρίστης ἐν αὐταῖς τῆς ὄψεως, ἧς ἡ ἐνέργεια μετὰ φωτὸς, ἀφ' οὗ ὠνομάσθαι τὴν φαντασίαν, καὶ διὰ τὸ ἐμμένειν καὶ ὁμοίας εἶναι ταῖς αἰσθήσεις, πολλὰ κατ' αὐτὰς πράττει τὰ ζῶα. πᾶσα γὰρ πρᾶξις περὶ τὰ αἰσθητὰ, ὡς καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τοῖς αἰσθητοῖς χρῆσθαι, καὶ ἐν ταῖς πρὸς αὐτὰς ὁρμαῖς τῇ τῶν αἰσθητῶν μνήμῃ. ἥτις μόνιμός ἐστιν ὁμοία ταῖς αἰσθήσεσιν ἐνέργεια. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ τὸ κατάρχον καὶ ἡγεμονοῦν τῶν πράξεων ἡ φαντασία ἐστίν. ἐπειδὴ μὴ ἔχει τί κρεῖττον. ἐν δὲ τοῖς ἀνθρώποις τὸ μὲν ἄρχον τῶν πράξεων ὁ πρακτικός ἐστι νοῦς, ὅταν κατὰ λόγον ἐνεργῶμεν. οὐκ ἄνευ δὲ φαντασίας. καὶ γὰρ αὐτὸς χρῆται ταῖς φαντασίαις, διὰ τὸ περὶ τὰ αἰσθητὰ εἶναι τὰς πράξεις, καὶ τὴν ἐπ' αὐτὰς ὁρμὴν σὺν τῇ τῶν αἰσθητῶν γίνεσθαι μνήμῃ. διὰ δὲ τὸ ἐνίοτε ἐπικαλύπτεσθαι τὸν πρακτικὸν νοῦν, καὶ ἡμεῖς κατὰ φαντασίαν ἡγουμένην τότε κινούμεθα, ἐναργέστατα ἐν τοῖς ὕπνοις τῆς φαντασίας ἄνευ λόγου τῇδε κἀκεῖσε ἀορίστως ἀττούσης, καὶ τὸ ζῶον ἐνίοτε κινούσης. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πάθεσιν, ὡς ἐν ταῖς ἀμέτροις ἐπιθυμίαις καὶ ὀργαῖς ἡδοναῖς τε καὶ λύπαις καὶ φόβοις, οὐ χρωμένης τῷ λόγῳ τῆς ψυχῆς. καὶ ἐν νόσοις δέ τισιν ὡς ἐν ταῖς παραφροσύναις. αἰτία δὲ τοῦ ἐπικαλύπτεσθαι καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία.

ΠΕΡΙ ΜΕΝ ΟΥΝ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ, τί ἐστι, καὶ διατί ἐστιν, εἰρήσθω ἐπὶ τοσοῦτον.

Καὶ γὰρ ὡρίσατο αὐτήν. τοῦ δὲ τί ἐστι δηλωτικὸς ὁ ὅρος, ἀλλὰ καὶ ὅτι γνωστικὴ δύναμις. ποτὲ μὲν ἀληθεύουσα, ποτὲ δὲ ψευδομένη, καὶ τὰς αἰτίας δὲ αὐτῆς, ὧν τὸ διατί ἐστι δηλωτικὸν, παραδέδωκεν. τὴν μὲν ὡς ποιητικὴν, τὴν κατ' ἐνέργειαν αἴσθησιν. τὴν δὲ ὡς τελικὴν. ἵνα κατ' αὐτὴν πολλὰ ποιῇ τε καὶ πάσχῃ τὰ ζῶα.

ΠΕΡΙ ΔΕ τοῦ μορίου τῆς ψυχῆς, ᾧ γινώσκει τε ἡ ψυχὴ καὶ φρονεῖ, εἴτε χωριστοῦ ὄντος, εἴτε καὶ μὴ χωριστοῦ κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ κατὰ λόγον, σκεπτέον τίν' ἔχει διαφορὰν, καὶ πῶς ποτε γίνεται τὸ νοεῖν.

Τί μὲν καὶ ποῖος ὁ χωριστὸς τῶν ψυχῶν νοῦς, ὅτι ἡ πρώτη οὐσία καὶ ἀμέριστος καὶ ἡ ἀρίστη ζωὴ καὶ ἡ ἀκροτάτη ἐνέργεια. καὶ ὁ αὐτὸς νοητόν τε καὶ νόησις, καὶ νοῦς, καὶ ἀϊδιότης, καὶ τελειότης, καὶ μονὴ, καὶ ὅρος, καὶ αἰτία πάντων, εὐκαιρότερον ἡμῖν καὶ τελειότερον, ἐν τοῖς εἰς τὸ λάβδα τῆς μετὰ τὰ φυσικὰ γεγραμμένοις, ἑπομένως ταῖς Ἰαμβλίχου περὶ αὐτοῦ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλους σκοπὸν θεωρίαις, πεφιλοσόφηται. μᾶλλον δὲ νῦν ποῖός τις ὁ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς μετεχόμενος νοῦς, ζητέον. ἔστι γάρ τις καὶ ἴδιος ὑφ' ἑκάστης λογικῆς ψυχῆς μετεχόμενος νοῦς. ᾧ ὁρίζεται ἑκάστη ψυχὴ ὑποβᾶσα εἰς τὸ ὁριζόμενον, καὶ εἰς λόγον ἀντὶ εἴδους. ἀμέριστον γὰρ ἅπαν εἶδος. ἐπειδὴ καὶ ὅρος καὶ τελειότης. ἡ δὲ ψυχὴ οὐκ ἀμέριστος ὡς ἡ ἀνελισσομένη αὐτῆς δηλοῖ ἐνέργεια, ἐν διαιρέσει ἅμα καὶ συναγωγῇ προϊοῦσα. ὑποβᾶσα οὖν εἰς τὸ ὁριζόμενόν τε καὶ εἰδοποιούμενον μετέχει, καὶ οὐσιωδῶς ἐξήρτηται ὅρου καὶ εἴδους καὶ ἰδίου ἑκάστη, εἴγε καὶ ἐπὶ τῶν συνθέτων τὸ ἀτομωθὲν ὑπάρχει εἶδος. καθ' ὃ ἰδίως παρὰ τοῖς ἐκ τῆς στοᾶς λέγεται ποιός. ὃ καὶ ἀθρόως ἐπιγίνεται καὶ αὖ ἀπογίνεται, καὶ τὸ αὐτὸ ἐν παντὶ τῷ τοῦ συνθέτου βίῳ διαμένει καίτοι τῶν μορίων ἄλλων ἄλλο τε γινομένων τε καὶ φθειρομένων. εἰ δ' οὖν καὶ τῶν συνθέτων ἕκαστον οἰκείῳ ὁρίζεται εἴδει, μειζόνως ἡ ψυχὴ, ἅτε καὶ προσεχῶς ἐχομένη τῶν εἰδῶν, καὶ διοίσει δηλαδὴ τὸ μετεχόμενον ταύτης εἶδος, καὶ τῶν πρώτων καὶ ἀμεθέκτων εἰδῶν, ὡς μετεχόμενον καὶ οὐ πάντη μεῖναν ἐν ἑαυτῷ, οὐδὲ ὅρος ὢν χωριστὸς, ἀλλ' ἑτέρου ὑπάρχων τῆς ψυχῆς. αὐτὸ δὲ ταύτης ὅρος τῆς εἰς τὸ ὁριζόμενον ὑποβάσης, καὶ αὐτῆς οὖν διοίσει τῆς ψυχῆς ὡς κρείττων οὐσία. ὡς γὰρ ὅρῳ ὁριζομένης, καὶ ὡς τελειότητι τελειουμένης, καὶ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ἡ κατὰ λόγον ἐστὶ γνωστικὴ οὐσία, τὸ ταύτην ὁρίζον ἀμέριστος ἔσται γνωστικὴ οὐσία. ταύτης δὲ ὁ νοῦς. ἀλλὰ μεθεκτὸς νοῦς καὶ τὸ ὅλον ταύτης ψυχῆς νοῦς. ἄρα οὖν περὶ τοῦδε νῦν τῷ Ἀριστοτέλει ὁ λόγος. ἀλλ' οὔτι γε μόριον οὗτος τῆς ψυχῆς. αἰτία δὲ αὐτῆς εἰδητική, καὶ κρείττων οὐσία, πρὸς τῷ καὶ ἄτοπον αὐτῷ γίνεσθαι τὴν ἄμεσον ἀπὸ τῆς φαντασίας ἐπ' ἐκεῖνον μετάβασιν, ὑπερβαίνοντι τὴν λογικὴν οὐσίαν, καίτοι ἀπὸ τῆς θρεπτικῆς διὰ τῶν μέσων ἀεὶ ἀναβαίνοντι. ὁπότε καὶ σαφῶς διορίζεται γράφων, λέγω δὲ νοῦν ᾧ διανοεῖται καὶ ὑπολαμβάνει ἡ ψυχή. καὶ ἐλέγειν μὲν δεῖ καὶ τὸν ὅρον τῆς ψυχῆς. ἵνα ἐπιστημονικῶς αὐτὴν γνωρίζωμεν μᾶλλον, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οἷον ζῶον λογικὸν θνητὸν γνόντες τὸν ἄνθρωπον, ἐν τῇ ζωῇ τῇ κατὰ λόγον οὐσιωμένῃ, πεπερασμένα κατὰ χρόνον μέτρα ἐχούσῃ, τὸ εἶδος νοοῦμεν

τὸ ἀνθρώπειον. οὕτω δὴ καὶ τὴν ψυχὴν ἐν οὐσίᾳ καὶ ζωῇ ἀνελισσομένην πρακτικῇ τε καὶ θεωρητικῇ θεωρήσαντες, καὶ ποτὲ μὲν πρὸς τὰ αἰσθητὰ, ποτὲ δὲ πρὸς τὰ νοητὰ στρεφομένην, καὶ τὸ εἰδητικὸν αὐτῆς αἴτιον θησόμεθα ἐν ἀμερίστῳ καὶ νοερᾷ οὐσίᾳ τε καὶ ζωῇ. οὐ πρακτικῇ μὲν οὐδὲ ἀνειλιγμένως θεωρητικῇ, ὁριστικῇ δὲ ταύτης αἰτίᾳ, καὶ ἐνδοτικῇ πράξεώς τε καὶ τῆς τοιᾶσδε θεωρίας ἐνεργείας, λέγω δὲ εἰδητικὴν τῆς ψυχῆς αἰτίαν, τὴν καθ' ἣν παροῦσαν αὐτῇ ἀχωρίστως ὁρίζεται, ἤδη εἰς τὸ ὁριζόμενον ὑποβᾶσα. ὥσπερ καὶ πᾶν τὸ ὁριζόμενον κατά τινα αὐτῷ παρόντα ὁρίζεται ὅρον, κοινή τε πᾶσι τοῖς ὁμοειδέσι καὶ τὸν ἑκάστου ἴδιον, ἐφ' ὧν πολλὰ τὰ ὁμοειδῆ. ἔστι τοίνυν ὁ προκείμενος σκοπὸς, οὐ περὶ τοῦ μετεχομένου ὑπὸ τῆς ψυχῆς νοῦ, οὐδὲ ἔτι μᾶλλον περὶ τοῦ ἀμεθέκτου. ἀλλὰ περὶ τῆς λογικῆς οὐσίας. ἐπειδὴ καὶ περὶ ψυχῆς ἡ πραγματεία. μόριον δὲ καὶ ὁ λόγος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὅτι μία ἦν ἡ ὅλη, εἴρηται δὲ ὅτι νῦν γίνεται μία, συμπλεκομένου τοῦ λόγου ἐν τῇ πρὸς τὸ σῶμα ῥοπῇ, ταῖς δευτέραις καὶ σωματοειδέσι ζωαῖς, εἰπὼν δὲ ᾧ γινώσκει ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴ γνῶσις καὶ ἡ αἰσθητική τε καὶ φανταστικὴ, ἵνα τὴν λογικὴν δηλώσῃ, προσέθηκε τὸ, καὶ φρονεῖ. ὅπερ ἴδιον τοῦ λόγου βάθος ἔχοντος. καὶ τοῦ μὲν οὐδὲ χρωμένου ταῖς δευτέραις ζωαῖς, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸν ἐνεργοῦντος, καὶ οὐ πάσχοντος ἀλλ' ἐνεργοῦντος τὰ γνωστά. διὰ τὸ μὴ ἔξωθεν ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ προβάλλειν. τοῦ δὲ εἰς τὸ ἔξω ἀποτεινομένου, καὶ συμπλεκομένου ταῖς σωματοειδέσι γνώσεσι, καὶ τούτου ἢ ἀτελοῦς, ἢ τελείου μὲν, ὑπὸ δὲ τοῦ πρώτου τελειουμένου καὶ πληρουμένου τῶν εἰδῶν. ὡς εἶναι διττὸν τὴν πρώτην τὸν τῆς ψυχῆς λόγον. τὸν μὲν χωριστὸν καὶ πλήρη ἀφ' ἑαυτοῦ τῶν οἰκείων γνωστῶν. καθ' ὃν ἡ εἰς ἑαυτὴν τῆς ψυχῆς ἐπιστροφὴ, καὶ πρὸς τὰ κρείττω συναφή. τὸν δὲ, καθ' ὃν ἐξισταμένη τῆς ἐν αὐτῇ μονῆς, ὅλη πρὸς τὰ δεύτερα ἀποτείνεται. ἢ παντελῶς τῶν αἰτίων ἀφισταμένη, διά τε τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ὑστέρων πολλὴν τοῦ λόγου ἀπόστασιν, δυνάμει μόνον καὶ ἀτελῶς ἔχοντος τὰ εἴδη. ἢ τελειουμένου καὶ ἐν τῇ προβεβλημένῃ ζωῇ, κατὰ τὸν οὐ μείναντα μὲν ἐν ἑαυτῷ λόγον, οὐδὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς κατ' οὐσίαν αὐτῷ ἐνυπάρχουσι γνωστοῖς, ἀλλὰ πάντῃ ὅμως ἀφιστάμενον, ὑποβάντα δὲ εἰς τὴν κατὰ προβολὴν ζωὴν, καὶ τὴν κατὰ ὑπόστασιν τῶν οὐσιωδῶν λόγων, καὶ ἐν ταῖς περὶ τὴν οὐσίαν ἕξεσιν ὑποδεχόμενον τὰ γνωστὰ, προϊόντα ἀπὸ τῶν οὐσιωδῶν, ὥσπερ ὁ ἐπιστήμων. ἔσται οὖν ὁ μὲν ὑλικὸς καὶ δυνάμει καὶ παθητικὸς, ὁ ἔξω ῥέπων καὶ συμπεφυρμένως ταῖς δευτέραις γνώσεσιν, ὁ ἀτελὴς καὶ ὅλος ἔξω. ὁ δὲ, ἐν προβολῇ μὲν ἀλλὰ πληρούμενος καὶ τὸ τέλειον ἔχων. ὅμως δὲ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ οὐ κατ' αὐτὴν τὴν οὐσιώδη ἐνέργειαν, παθητικὸς ὢν καὶ αὐτὸς, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν οὐσιωδῶν καὶ πρώτων γνωστῶν καὶ γνώσεων, κατὰ δεύτερα τελειοῦσθαι μέτρα. καὶ δυνάμει οὖν ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ ἀτελὲς πάντῃ. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον δυνάμει, τὸ ἤδη μὲν κατὰ τὴν ἕξιν τέλειον, οὐκ ἐνεργοῦν δέ. ὡς γὰρ τὸ ζωτικὸν ὄργανον δυνάμει ζωὴν ἔχειν λέγεται καί τοι ζῶν, διὰ τὸ ἑτέρωθεν ἐπικτήτως ζῆν, οὕτω καὶ τὸ κατὰ προβολὴν νοοῦν, ὡς μὲν τοῖς μένουσιν εἴδεσι, καὶ τοῖς συμφυέσιν αὐτοῖς νοήσεσιν, ἐπικτήτως τελειούμενον, δυνάμει νοεῖν λέγεται, κἂν ἤδη νοῇ. ὁ δέ ἐστιν ὁ πρῶτος οὐσιώδης λόγος, αὐτὸς ὢν τό, τε πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ γνωστὸν, καὶ ἡ πρώτη γνῶσις, καὶ ὡς λόγῳ ψυχικῷ δυνατὸν τῇ οὐσίᾳ ὢν ἐνέργεια, διὰ τὴν πρὸς νοῦν συναφήν. ὡς γὰρ ὁ ὑλικὸς καὶ ἀτελὴς ὅμοιος τῷ αἰσθητικῷ, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸ ῥοπὴν, ὅλως καὶ αὐτὸς ὡς οἷόν τε τῷ λόγῳ τοῦ ἔξω γινόμενος, οὕτως ὁ τοῦ ἔξω παντελῶς ἀφιστάμενος, καὶ ἑαυτῷ ἀμερίστως ἑνούμενος, ὡς δυνατὸν ἀφομοιοῦται τῷ νῷ, ὃς πρῶτός ἐστι τῇ οὐσίᾳ ἐνέργεια, οὕτως ἔμοι γε δοκεῖ διττὸς καὶ τριττὸς ὁ τῆς ψυχῆς εἶναι νοῦς, τοῦ δευτέρου ὅτε μὲν ἀτελοῦς, ὅτε δὲ τελείου γινομένου, καὶ ταύτῃ διχῇ διαιρουμένου. οὐ γινομένης τῆς εἰς δύο ἢ τρία διαιρέσεως, ὡς πάντῃ κεχωρισμένων τῶν λόγων ἀλλήλων. ἀλλ' ὡς περὶ ἕνα τὸν πρῶτον τῶν δύο καὶ ἀπ' αὐτοῦ προϊόντων, καὶ περὶ μίαν οὐσίαν τὴν πρώτην τῆς δευτέρας καὶ τρίτης οὐσιουμένης. αὕτη γὰρ ἡ πρώτη ἀφ' ἑαυτῆς προϊοῦσα, τὰς δευτέρας καὶ τρίτας προβάλλεται ἐν ἑαυτῇ ζωὰς, οὐκ ἐνεργείας ἀνουσίους οὔσας, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο ζωὰς, πᾶσα δὲ ζωὴ οὐσία καὶ ἡ ἐσχάτη, εἴγε καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ὁριζόμενον ζῶον. καὶ εἴγε τῶν ἐναντίων δεκτικὴ ἡ γενεσιουργὸς ζωή. ἀλλ' οὐκ οὕτως ἡ πρώτη εἰς τὸ ἔξω πρόεισιν, ὡς μὴ καὶ μένειν ἐν ἑαυτῇ. ἐν γὰρ τῷ μένειν καὶ αὐτῇ τὸ εἶναι, καὶ ταῖς ἄλλαις, διὰ τὸ ὁπωσοῦν μένειν παρέχεται. ἀλλ' ὅταν προΐῃ, οὐκ εἰλικρινῶς μένει. εἷς οὖν ὁ μένων τε εἰλικρινῶς πρότερον, καὶ αὖθις χαλῶν τὸ μόνιμον, τῇ εἰς τὸ ἔξω ἀφ' ἑαυτοῦ προβολῇ καὶ προόδῳ. καὶ ἀτελὴς κατὰ ταύτην ἢ τέλειος γινόμενος, καὶ πάλιν τῶν δευτέρων προβολῶν χωριζόμενος, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνατρέχων. ὅτε καὶ ἔστιν ὅπερ ἐστίν. ἐν γὰρ τῇ προβολῇ ἀφίσταταί πως ἑαυτοῦ. καὶ οὔτε μένει ἐν ἑαυτῷ παντελῶς. οὔτε ἔστιν εἰλικρινῶς, ὅπερ ἐστὶ, παραθραυόμενός πως καὶ κατ' οὐσίαν. οὐχ ὡς πάντῃ ἀπολλύμενος. οὐδὲ ὡς μὴ καὶ μένων τὴν ἔξω ἰών. ἀλλὰ πρεπόντως τῇ ψυχικῇ μεσότητι, ὡς τοῦ μεριστοῦ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

καὶ ἀμερίστου τυγχάνοι ἂν μέσος, οὕτω καὶ τοῦ ἀεί τε μένοντος ἐν ἑαυτῷ, καὶ τοῦ ποτὲ παντελῶς ἀφισταμένου ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ ἀγενήτου τε καὶ γενητοῦ, καὶ ἀθανάτου τε καὶ θνητοῦ μέσος ἂν εἴη. τῇ μὲν κατὰ προβολὴν ζωῶν ποτὲ προχειριζομένων, καὶ αὖθις συναιρουμένων εἰς τὴν ἐν ἑαυτῇ μένουσαν. ταύτης δὲ παραθραυούσης ποτὲ τὴν ἀκραιφνῆ ἐν ἑαυτῇ τε μονήν, καὶ τὴν τῆς ὑπάρξεως ἑαυτῆς ἀκρότητα, κατὰ τὴν εἰς ἑαυτὴν στροφὴν οὐσιωμένην. ὡς μήτε μένειν ἀεὶ ὡσαύτως, ὡς τῷ Πλάτωνι δοκεῖ, μήτε μὴν οὕτως ἔνδοθεν προϊέναι ὡς παντελῶς ἑαυτῆς ἐξίστασθαι. οὔτε γὰρ ἂν προΐοι ἔτι, οὔτ᾽ ἂν ὅλως μένοι. ἐπειδὴ ἐν τῇ εἰς ἑαυτὴν οὐσίωται στροφῇ. ἔστι τοίνυν ὁ πᾶς λόγος τῷ Ἀριστοτέλει ἐν τούτοις, περὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς, ἀλλ᾽ οὐ περὶ τοῦ μετεχομένου ὑπ᾽ αὐτῆς νοῦ πρώτως. δυνατὸν γὰρ ὡς ἔφαμεν καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀπὸ τούτου μεταβαίνειν, οὐ πάσχοντα ἅπερ ἡ ψυχή. ἀλλ᾽ ὁριστικῶς ἐνεργοῦντα ταῦτα, ἅπερ ἡ ὁριζομένη ὑπ᾽ αὐτοῦ ψυχὴ ἔστι τε καὶ ζῇ. αὕτη τοίνυν ἡ καὶ μεταβαλλομένη καὶ μένουσα, προϊοῦσά τε εἰς τὰ δεύτερα, καὶ αὖθις εἰς τὴν ἀκραιφνῆ καὶ χωριστὴν ἀποκαθισταμένη οὐσίαν. ὁ δὲ μετεχόμενος ὑπ᾽ αὐτῆς νοῦς μένων ἀεὶ ὡσαύτως ὅπερ ἐστίν, ὁρίζει τὰς παντοίας τῆς ψυχῆς καταστάσεις. ὡς καὶ τὸ φυσικὸν καὶ τὸ τῶν γενητῶν ὁριστικὸν εἶδος. ἀμέριστον ὄν, καὶ μένον ὅπερ ἐστί, τῶν μεριστῶν καὶ παντοίως μεταβαλλομένων ὁριστικόν. ἀλλὰ νοῦς φησὶν ἡ κρείττων ἐστὶ τῆς ψυχῆς οὐσία, περὶ δὲ νοῦ ποιεῖται τὸν λόγον ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ οὐ περὶ τῆς λογικῆς οὐσίας. καὶ πῶς ἔτι περὶ ψυχῆς ἡ πραγματεία, ἡ ἀρίστη τῆς ψυχῆς παρεῖται ζωὴ ἡ λογική. πῶς δὲ ἀπὸ τῆς ἐσχάτης ἀρξάμενος τῆς θρεπτικῆς, καὶ διὰ τῶν προσεχῶν ἀνιὼν διὰ τῆς αἰσθητικῆς καὶ φαντασίας, οὐχὶ τῶν λογικῶν ἔχεται γνώσεων, ἐντάκτως ἀνιών, ὥσπερ καὶ φαίνεται, πρῶτον μὲν τὴν κατὰ τὸ πρῶτον δυνάμει ἀτελῆ παραδιδούς, ἔπειτα τὴν καθ᾽ ἕξιν τελείαν, καὶ οὕτω τὴν κατὰ τὴν τῇ οὐσίᾳ σύνδρομον ἑστῶσαν ἐνέργειαν. ἀλλ᾽ ὑπερβὰς πᾶσαν τὴν λογικήν, περὶ τοῦ ἐξῃρημένου τῆς ψυχῆς φιλοσοφεῖ νοῦ, περὶ οὗ μὴ δὲ προὔκειτο λέγειν. πῶς δὲ οὐ σαφῶς μόριον εἴρηται τῆς ψυχῆς, τὸ νῷ εἰς θεωρίαν προκείμενον. ᾧ καὶ φρονεῖν εἴρηται. λογικὴ δὲ γνῶσις, ἀλλ᾽ οὐ τοῦ ὑπὲρ ψυχὴν νοῦ ἡ φρόνησις. καὶ πάλιν ἐπάγει. λέγω δὲ νοῦν ᾧ διανοεῖται καὶ ὑπολαμβάνει ἡ ψυχή. ὑπόληψις δὲ καὶ διάνοια λογικαὶ γνώσεις. ἀλλὰ νοῦν καλεῖ καὶ τὸν λόγον. διατείνει δὲ τὸ ὄνομα τοῦ νοῦ καὶ μέχρι τῆς φαντασίας. τὴν γοῦν δόξαν ἀπὸ τῆς φαντασίας διακρίνων γράφει. ὅτι δὲ οὐκ ἔστιν ἡ αὐτὴ ὑπόληψις, φανερόν. τοῦτο μὲν γὰρ τὸ πάθος ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι, τὸ νοεῖν λέγων ἐκεῖνο τὸ φανταστικόν, τὸ πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον, ὅταν βουλώμεθα, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς μνημονικοῖς τιθέμενοι καὶ εἰδωλοποιοῦντες. καὶ φαντασίαν αὐτὸ σαφῶς ὀνομάζει λέγων, κατὰ δὲ τὴν φαντασίαν ὡσαύτως ἔχομεν, ὥσπερ ἂν εἰ θεώμενοι ἐν γραφῇ τὰ δεινὰ ἢ θαρραλέα. ἐν τούτοις μὲν μόνην τὴν φαντασίαν νόησιν εἰπών. ὑπόληψιν δὲ τὴν λογικὴν γνῶσιν. κοινῇ δὲ ἀμφοῖν τὸ νοεῖν κατηγορῶν ἐφεξῆς. περὶ δὲ τοῦ νοεῖν ἐπεὶ ἕτερον τοῦ αἰσθάνεσθαι, τούτου δὲ τὸ μὲν φαντασία δοκεῖ εἶναι, τὸ δὲ ὑπόληψις. τοῦτο λέγων τοῦ νοεῖν καὶ οὐχὶ τοῦ αἰσθάνεσθαι, ὡς δηλοῖ τὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν τῆς φαντασίας ἐπάγων διαφοράν. ἀλλὰ καὶ μόνον τὸν λόγον καλεῖ νοῦν, ἀντιδιαιρῶν αὐτὸν πρὸς τὴν φαντασίαν, πολλὰ φάσκων κατὰ τὰς φαντασίας πράττειν τὰ ζῷα. τὰ μὲν διὰ τὸ μὴ ἔχειν νοῦν οἷον τὰ θηρία. τὰ δὲ διὰ τὸ ἐπικαλύπτεσθαι τὸν νοῦν ἐνίοτε πάθεσιν ἢ νόσοις ἢ ὕπνῳ. οἷον οἱ ἄνθρωποι, καὶ γὰρ ἔοικε. καὶ πᾶν τὸ καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ εἰς ἐνέργειαν ἐγειρόμενον, γνωστικὸν νοῦν προσαγορεύειν. ὅτι καὶ μέχρι φαντασίας αὐτὸν διατείνει. καὶ ἰδίως τὸν ψυχικὸν λόγον, ὡς προσεχῶς κατὰ τὸν νοῦν ὁριζόμενον, καὶ οὐχ ἥκιστα ὅτε μὴ περὶ τὰ αἰσθητὰ στρέφεται ὁ λόγος καθ᾽ ὃ αἰσθητά. ἀλλ᾽ ἢ τὰ τούτων κατ᾽ οὐσίαν γνωριστικὰ εἴδη, ἢ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ λογικῇ οὐσίᾳ θεωρεῖ. ἢ καὶ δι᾽ αὐτῶν πρὸς τὰ κρείττω ἀνατείνεται. τότε γὰρ ἐνεργείᾳ γίνεται νοῦς ὡς τὰ νοητὰ γινώσκων, οὐ τὰ αἰσθητὰ ὡς αἰσθητά, ὧν καὶ ἡ αἴσθησις ἀντιληπτική. τό τε γὰρ δυνάμει μόνον ἐστὶ νοῦς. ὁ μὲν οὖν Πλάτων καὶ ἐνθάδε πάντων εἴωθεν ὁμωνύμως τά τε εἴδη καὶ τὰ κατ᾽ αὐτὰ εἰδοποιούμενα προσαγορεύειν. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὅταν μὲν μεριστὸν τὸ εἰδοποιούμενον ᾖ, φυλάττεται τὴν ὁμωνυμίαν, διὰ τὴν πολλὴν τοῦ μεριστοῦ πρὸς τὸ εἶδος ἀμέριστον ὂν ἀπόστασιν. τὴν δὲ λογικὴν ψυχὴν ὡς μὴ μόνον ὁριζομένην ἀλλὰ καὶ ὅρον οὖσαν. μεταξὺ γὰρ ὡς τοῦ ἀμερίστου καὶ μεριστοῦ ἄμφω πως οὖσα, οὕτω καὶ τοῦ ὅρου καὶ τοῦ ὁριζομένου ἀμφότερον ἐμφαίνουσα. τὸ μὲν ὡς ἀνελιττομένη, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀεὶ κατὰ ὅρους μετάβασιν, καὶ διὰ τὴν τῶν ἀνειλιγμένων πάντων εἰς ἓν συναγωγήν, ὡς παρισουμένην τῷ ὁρίζοντι νῷ. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ Εὐδήμῳ τῷ περὶ ψυχῆς αὐτῷ γεγραμμένῳ διαλόγῳ, εἶδός τι ἀποφαίνεται τὴν ψυχὴν εἶναι. καὶ ἐν τούτοις ἐπαινεῖ τοὺς τῶν εἰδῶν δεκτικὴν λέγοντας τὴν ψυχήν, οὐχ ὅλην, ἀλλὰ τὴν νοητικήν, ὡς τῶν ἀληθῶν δευτέρως εἰδῶν γνωριστικήν. τῷ γὰρ τῆς ψυχῆς κρείττονι νῷ τὰ ἀληθῆ εἴδη σύστοιχα. τούτων προδιωρισμένων, τὴν Ἀριστοτελικὴν ἀναλαβόντες λέξιν, σκοπώμεθα εἰ συμφωνεῖ αὐτῇ.

τὰ προδιωρισμένα ἡμῖν.

ΠΕΡΙ ΔΕ τοῦ μορίου τῆς ψυχῆς, ᾧ γινώσκει τε ἡ ψυχὴ καὶ φρονεῖ, εἴτε χωριστοῦ ὄντος, εἴτε καὶ μὴ χωριστοῦ κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ κατὰ λόγον, σκεπτέον τίν' ἔχει διαφορὰν, καὶ πῶς ποτε γίνεται τὸ νοεῖν.

Τὸν σκοπὸν τῶν προκειμένων ἀφορίζεται λόγων, ὅτι περὶ τῆς λογικῆς ἐν ἡμῖν ψυχῆς. αὕτη γὰρ μόριον τῆς ὡς μιᾶς ζωῆς τῇ αἰσθητικῇ καὶ ὀρεκτικῇ καὶ θρεπτικῇ λαμβανομένης, καὶ οὐχὶ πως κινητικῆς τῶν σωμάτων, ἀλλ' ὡς γνωστικῆς τε καὶ πρακτικῆς. τὸ γὰρ φρονεῖν τῷ γινώσκειν προσθεὶς, οὐ μόνον ὁποῖον τὸ γινώσκειν εἶπεν, ἑρμηνεύουσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρακτικὴν αὐτῆς ἐδήλωσεν ἀρετήν. οὐ γὰρ μόνον λογικὴ ἀλλὰ καὶ πρακτικὴ ζωὴ ἡ φρονοῦσα. ἀλλὰ καὶ τὴν πρέπουσαν τῇ λογικῇ ψυχῇ ληπτέον γνῶσιν, ἢ τοὺς οἰκείους ἀνελίττουσαν λόγους, ἢ πρὸς τὰ κρείττω ἀνατεινομένην. ἢ καὶ τῶν ὑφειμένων τὰ εἴδη καὶ ὅλως τὰς οὐσίας θεωροῦσαν, ἀλλ' οὐ τὰ συμβεβηκότα. τούτων γὰρ καὶ ἡ αἴσθησις. τὸ δὲ εἴτε χωριστοῦ ὄντος εἴτε μὴ οὐ πρὸς τὸ σῶμα ἀκουστέον. εἴγε καὶ πρότερον ἀπεφαίνετο, ὡς νοῦς ἔτι συνέχει σῶμα καὶ πλάσαι χαλεπόν. καὶ ἔγε καὶ νῦν εὐθὺς ἐπιφέρεται, μὴ δὲ μεμίχθαι αὐτὸν τῷ σώματι, μὴ δὲ ὄργανόν τι αὐτῷ εἶναι ὡς τῷ αἰσθητικῷ. ἀλλὰ πρὸς τὰ εἰρημένα ἤδη τῆς ψυχῆς μόρια, τὸ θρεπτικὸν, τὸ φανταστικόν. ἢ μᾶλλον ἐπειδὴ τεχνικῶς ὡς εἴρηται αὐτῷ τὸ λογικῶς γινώσκον παραδώσει, προτίθεται αὐτὸ καθ' αὑτὸ τὸ φρονοῦν σκοπεῖν, εἴτε χωριστόν ἐστι κατὰ μέγεθος ἑαυτοῦ, εἴτε μὴ, ἀλλὰ κατὰ λόγον. ὡς εἶναι ζητητέον, πότερον τρεῖς εἰσιν ἐν ἡμῖν νοῖ, ὡς καὶ χωριζόμεναι ἀλλήλων οὐσίαι. ἢ εἷς μὲν ὁ νοῦς καὶ μία οὐσία, τῷ λόγῳ δὲ διαφερομένη. ποτὲ μὲν εἰς ἑαυτὴν ὅλη ἐστραμμένη. ποτὲ δὲ ἔξω ῥέπουσα. καὶ αὕτη ἡ ἀτελὴς ἢ τελεία. ὡς εἰ καὶ διάφοροι αἱ οὐσίαι, ἀλλ' οὐ χωριζόμεναι τῷ ὑποκειμένῳ. περὶ δὲ μίαν αἱ τρεῖς τὴν πρώτην συνιστάμεναι. διαφερόμεναι δὲ τῇ τοῦ εἴδους κατὰ διαφόρους λόγους ζωῇ. τὸ γὰρ σκεπτέον τίνα ἔχει διαφορὰν, ὡμολογημένως οὐ πρὸς τὰς εἰρημένας ἀναπέμπει ἡμᾶς ζωάς. ἤδη γὰρ ὑπέμνησται ὡς ἐκείνων ἡ ὑπόληψις διενήνοχεν. ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὰς ἐν αὐτῷ τῷ φρονεῖν διαφορὰς, ὅπερ καὶ ὕστερον ποιήσει. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀεὶ τελείαν τὴν νόησιν ἡ ἡμετέρα ἔχει ψυχὴ, σκεπτέον καὶ πῶς ποτε γίνεται τὸ νοεῖν. δι' ὃ ἀναγκαίως αὐτῷ πρότερον ὁ δυνάμει καὶ ἀτελὴς παρείληπται νοῦς. ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀτελοῦς ἅπασα ἄρχεται γένεσις, καὶ διὰ μέσου τοῦ καθ' ἕξιν τελείου ἐπὶ τὴν κατ' ἐνέργειαν ἱσταμένην ἀποτελοῦσα τελειότητα.

ΕΙ ΔΗ ΕΣΤΙ ΤΟ νοεῖν, ὥσπερ τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ πάσχειν τι ἂν εἴη ὑπὸ τοῦ νοητοῦ, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον.

Οὐ περὶ παντὸς τοῦ νοεῖν λέγων τοιοῦτον αὐτὸ εἶναι, οἷον τὸ αἰσθάνεσθαι. οὔτε γὰρ τὸ κατὰ τὴν ἕξιν τέλειον ὅταν δύνηται ἐνεργεῖν δι' αὑτοῦ. καὶ αὐτὸς τότε ἑαυτὸν δυνάμενος νοεῖν. ἐπειδὴ μήτε γνωστικὴ ἑαυτῆς ἡ αἴσθησις. καὶ οὐ δὲ ποτε δι' αὑτῆς ἀλλ' ὑπὸ τῆς τῶν αἰσθητῶν παρουσίας ἐγείρεται, οὔτε ἔτι μᾶλλον τὸ ἐν τῷ πάντα ποιεῖν, ἐν τῷ πάντα γινομένῳ, καὶ ἀναλογοῦν τῇ τέχνῃ. ὅπερ καὶ ἀπαθὲς σαφῶς λέγεται καὶ χωριστὸν, καὶ τῇ οὐσίᾳ εἶναι ἐνέργεια. τοῦτο δὲ δυνάμει καὶ ὑλικοῦ καὶ πάσχοντος ὑπὸ τοῦ νοητοῦ. οὐ δὴ οὖν περὶ παντὸς, ὡς ἀκούσαντες ἔνιοι, κατηγοροῦσι τοῦ ἀριστοτέλους ἐναντιολογίαν πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ἵνα δὴ μὴ δοκῇ τοῦτο πάσχειν, ταῦτα ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἀκούοντες, ἢ ἐπὶ τοῦ μετεχομένου ὑπὸ τῆς ψυχῆς νοῦ, τὸν δὲ ἀνάλογον τῇ τέχνῃ νοῦν, τὸν ἀμέθεκτον καὶ ἐξῃρημένον φάσκοντες εἰρῆσθαι. καὶ γὰρ πᾶν τὸ ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ προτεινόμενον εἰς σκέψιν γινώσκειν τε καὶ φρονεῖν, σαφῶς μόριον εἴρηται τῆς ψυχῆς. καὶ νοῦς εἶναι ᾧ διανοεῖται καὶ ὑπολαμβάνει ἡ ψυχή. καὶ περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἕξιν τελείου. ὅτι ποτὲ γίνεται ὡς ὁ ἐπιστήμων. καὶ ποτὲ δύναται δι' ἑαυτοῦ ἐνεργεῖν καὶ μανθάνειν τε καὶ εὑρίσκειν. ἅπερ ἅπαντα μόνῃ τῇ ἀνθρωπείᾳ προσήκει ψυχῇ. ἀλλὰ καὶ οὐ τὸν πάσχοντα μόνον καὶ τὸν ποιοῦντα δὲ νοῦν ἐν τῇ ψυχῇ τίθεται. ἀνάγκη γάρ φησι καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ὑπάρχειν ταύτας τὰς διαφοράς. δι' ὃ καὶ ἕξει καὶ φωτὶ τὸν ἐν τῇ ψυχῇ ποιοῦντα ἀφομοιοῖ. ἵνα μᾶλλον κατὰ τὸν φωτίζοντα ὁ ὑπὲρ τὴν ψυχὴν ἑστήκῃ νοῦς. πρόκειται μὲν οὖν ἡ πᾶσα αὐτῷ πραγματεία, ὡς καὶ ἤδη εἴρηται, περὶ τῆς λογικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τούτοις εἰπεῖν οὐσίας. ἣν δὴ νοῦν καλεῖ. τριχῶς δὲ τὸ νοεῖν αὐτῆς θεωρῶν, ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου ἄρχεται, καὶ μάλιστα τοῖς ἀκούουσι γνωρίμου, καὶ ὡς αὐτὸ τοῦτο προτείνας εἰς ζήτησιν, ὅπως γίνεται τὸ νοεῖν. ἐκ δὲ τοῦ ἀτελοῦς πᾶσα γένεσις. ἔσχατος δὲ ὁ ὑλικὸς καὶ τῷ πάντα πάσχειν καλούμενος, ὡς αὐτὸς ἐρεῖ, ἢ ἑτέρωθεν τελειούμενος. τῷ μήπω εἶναι τὰ νοητὰ ἀλλὰ τῷ δέχεσθαι αὐτὰ τελειούμενος, ὡς ἡ αἴσθησις τῷ δέχεσθαι τὰ αἰσθητά. δι' ὃ καὶ ἀπεικάζεται τῇ αἰσθήσει. καὶ διὰ τοῦτο ἄρα καὶ ὑποθετικῶς προήνεγκε τὸν λόγον, τῷ συναπτικῷ χρησάμενος

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

συνδέσμῳ. εἰ ὡς τὸ αἰσθάνεσθαί ἐστι τὸ νοεῖν. τουτέστιν εἰ ἐκεῖνο τὸ νοεῖν θεωρηθείη, ὃ ὡς τὸ αἰσθάνεσθαι τυγχάνει ὄν. διὰ τὸ τῆς ἐν αὐτῷ μόνης καὶ πρὸς ἑαυτὸ ἐπιστροφῆς ἀφιστάμενον. ἔξω δὲ ῥέπον καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ εἰδῶν, οὐ παντελῶς, ὡς μὴ καὶ μενόντων πῃ αὐτοῦ τε τοῦ νοεῖν καὶ τῶν ἐν αὐτῷ εἰδῶν ἀλλοτριωθὲν, διὰ τὴν ἔξω ῥοπὴν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐν αὐτῷ εἰδῶν, ὡς ἄλλο τὸ προϊὸν ὑπ' ἄλλων τῶν μενόντων τελειοῦταί τε καὶ πληροῦται. μία γὰρ οὖσα ἡ ψυχὴ ἡ ἡμετέρα ἡ λογική φημι, ἅμα τε μένει μία καὶ πληθύνεται ἐν τῇ πρὸς σῶμα ῥοπῇ. οὔτε μένουσα καθαρῶς, οὔτε ἐξισταμένη παντελῶς. ἀλλὰ καὶ μένουσά πῃ, καὶ προϊοῦσα ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ τῷ ἑτεροιοῦσθαι πρὸς ἑαυτὴν, ἀμυδροῦσα τὴν πρὸς ἑαυτὴν ταυτότητα. καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τὴν πρὸς ἑαυτὴν χαλῶσα. τῇ πρὸς τὰ δεύτερα ῥοπῇ οὐχ οὕτω ῥεύσασα, ὡς μὴ καὶ ἐπιστρέφειν πως. μετ' ἐπιστροφῆς γὰρ πᾶσα ἡ λογικὴ συγκατάθεσις, ὡς καὶ ἤδη εἴρηται. ὁ δὲ κατὰ τὴν ἔξω ῥοπὴν τῆς ψυχῆς νοῦς, νοεῖ οὐ καθ' ἑαυτόν. οὐ δὲ ὑφ' ἑαυτοῦ, οὐ δὲ δι' αὐτοῦ. ἀλλ' ὡς ἡ αἴσθησις ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, οὕτως αὐτὸς ὑπὸ τοῦ νοητοῦ καὶ τοῦ συστοίχου ἐκείνῳ νοῦ διεγειρόμενός τε καὶ πληρούμενος, ὡς ἄλλος ὑπ' ἄλλου, διὰ [illegible] τοῦ ῥεύσαντος πρὸς τὸν μείναντα ἑτερότητα. καὶ ταύτῃ πάσχειν τι ἂν εἴη, τὸ κατὰ τὸν ῥεύσαντα νοεῖν, ὡς ὑφ' ἑτέρου πληρούμενον, τὸ μὲν γάρ τι πρόσκειται τῷ πάσχειν, ἵνα μὴ φθαρτικὸν τὸ πάσχειν ἀκούσωμεν. τὸ δὲ ἤτοι τοιοῦτον ἕτερον, ὡς καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ διαφέρον πάθους. κυριώτερον γὰρ ἐκεῖ διά τε τὴν τοῦ ὀργάνου κίνησιν. καὶ διὰ τὴν τῶν αἰσθητῶν παντελῆ πρὸς τὴν αἴσθησιν ἑτερότητα, καὶ τὴν ἔξω ὕπαρξιν. ἐπὶ δὲ τοῦ νοεῖν οὔτε ἄλλο πάντη τὸ νοητὸν, οὔτε ἔξω ἀλλ' ἔσω. οὔτε σωματική τις γίνεται κίνησις. ἐπεὶ μὴ δὲ ὡς ὀργάνου δεῖ. ἀλλὰ κατὰ μόνην τὴν ὡς ὑφ' ἑτέρου πλήρωσιν ἡ πάθη. ᾗ δὲ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ πως διὰ τὴν μίαν τῆς ψυχῆς οὐσίαν, τοιοῦτόν τι ἕτερον, ὡς ἅμα μὲν ὁμοιότητα σῶζον πρὸς τὸ πάθος, διὰ τὴν ὡς ἑτέρωθεν ἔνδοσιν. ἅμα δὲ ἕτερον ὂν τοῦ πάθους, διὰ τὴν καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ τελείωσιν. ὅθεν καὶ ζητεῖ ἡ ψυχὴ ὡς μὴ ἔχουσα. καὶ εὑρίσκει τὰ πράγματα. εἰς ἑαυτὴν βλέπουσα ὡς ἔχουσα. ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν ἐναργεστέρων οὐσῶν, εἰς τὰς οὐσίας ἡμῖν ἡ ἀναφορὰ, εἰκότως ἀπὸ τοῦ νοεῖν εἰς τὴν περὶ τῆς τοῦ οὕτω νοοῦντος ἡμᾶς προσβιβάζει θεωρίαν. οὐ μὴν ὡς ἐπὶ τοῦ αἰσθάνεσθαι τὰ αἰσθητὰ, καὶ πρὸ τῆς αἰσθητικῆς ἐνεργείας, οὕτω καὶ τὰ νοητὰ πρὸ τοῦ ἐνεργεῖν προλαμβάνει. διότι τὸ νοητὸν κρυφιώτερον τοῦ κατὰ τὸν προϊόντα νοῦν νοεῖν, ὡς οὐσιωδέστερον, ὡς μονιμώτερον. ὡς ὅλως πρῶτον καὶ ἀκρότατον τῆς ψυχῆς.

ἈΠΑΘῈΣ ἄρα δεῖ εἶναι. δεκτικὸν δὲ τοῦ εἴδους.

Ἐπειδὴ πάσχειν ἔφη τὸ δέχεσθαι καὶ ἑτέρωθεν ἔχειν τὰ γνωστὰ, εἰκότως ἀπαθὲς λέγει τὸ δεκτικὸν μὲν, μήπω δὲ ἔχον. ὁρᾷ γὰρ τὴν προελθοῦσαν, καὶ ἀφισταμένην ἑαυτῆς, καὶ ταύτην ἔτι ἀτελῆ λογικὴν ἡμῶν ζωήν. οἷα ἡ τῶν ἀνεπιστημόνων, καὶ οὐδέπω τὰς τῶν πραγμάτων οὐσίας γινώσκειν ἰσχυόντων. ἐπεὶ γινώσκει γε καὶ τότε ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ τὰ συμβεβηκότα καὶ ἐπακολουθοῦντα τῇ οὐσίᾳ. οὐχ ὡς ἡ αἴσθησις καὶ ἡ φαντασία τὰ ἄτομα. ἀλλὰ τὰ κοινὰ, λογικῶς περὶ αὐτὰ ἐνεργοῦσα. καὶ τὸ πρὸς ἄλληλα αὐτῶν ἀκόλουθον ἢ ἀντίθετον, τὸ προηγούμενόν τε καὶ ἑπόμενον θεωροῦσα. ὡς πᾶσαι αἱ περὶ τὰ ἔνυλα τέχναι. ἤδη δὲ καὶ αἱ μαθηματικαὶ λεγόμεναι ἐπιστῆμαι. οὐ δὲ γὰρ αὗται οὐσίας. ἀλλὰ σχήματα καὶ μεγέθη, καὶ πάθη, καὶ κινήσεις. καὶ πρὸς ἄλληλα συμφωνίας ἐπισκοποῦσιν, οὐ τοὺς οὐσιώδεις αὐτῶν λόγους. ἀδιάστατοι γὰρ καὶ ἡνωμένοι οὗτοι. ἀλλὰ τὰς ἐκβεβηκότως ἀπ' αὐτῶν, καὶ δι' ἑτερότητος προελθούσας διαστάσεις καὶ μερισμούς. ἀλλ' εἰ καὶ ταῦτα ἀπὸ τῶν εἰδῶν ἥκει, πῶς οὐχὶ καὶ ταῦτα ὁ ἔξω προελθὼν γνώσεται νοῦς κατά τινα τῶν εἰδῶν μέθεξιν. ἵνα καὶ μὴ μάτην ὑπάρχῃ τὰ νοητὰ ἐν τῇ ψυχῇ εἴδη, οὐδὲν εἰς τὸν νοῦν ἐνεργοῦντα. ἢ ἐνεργήσει μὲν καὶ τότε, ἀλλ' οὐχ ὡς νοητὰ, οὐ δὲ ὡς εἴδη. οὐσίαι γὰρ ἀμέριστοι καὶ ὅροι τὰ νοητὰ καὶ πᾶν εἶδος. μεταλαμβάνει δὲ ἐν τῇ ἀτελεῖ ἔξω ῥοπῇ τῶν νοητῶν εἰδῶν, οὐχ ὡς οὐσιῶν, οὐ δὲ ὡς ἀμερίστων γνωστῶν. ἀλλ' ὡς ἀποτελευτώντων εἰς μερισμὸν καὶ πάθη, καὶ ὅλως τὴν ταῖς οὐσίαις ἐπακολουθοῦσαν φύσιν, εἰκότως ἄρα τὸ ἀπαθὲς αὐτοῦ ἑρμηνεύων, ὡς μήπω μὲν ἔχον, δεκτικὸν δὲ, οὐχ ἁπλῶς ἔφη τοῦ γνωστοῦ, ἀλλὰ τοῦ εἴδους. ὅπερ ἀμέριστός ἐστι καὶ οὐσιώδης ὅρος καὶ νοητός. νοῦς γὰρ ᾧ τοὺς ὅρους γινώσκομεν.

ΚΑῚ δυνάμει τοιοῦτον, ἀλλὰ μὴ τοῦτο.

Οὐ γὰρ ἐπειδὴ μὴ ἤδη τέλειος ὁ ἔξω ῥέψας τῆς ψυχῆς νοῦς, καὶ πέφυκεν εἶναι ἀεὶ ἀτελὴς, ἀλλὰ καὶ τελειοῦσθαι δύναται. ὅτε καί τοι μένων ἐν τῇ ἔξω ῥοπῇ ὡς ὁ ἐπιστήμων, κατὰ τὴν ἕξιν τελειοῦται, προβολὴν τῆς οὐσίας καὶ αὐτὴν ὑπάρχουσαν. διὸ καὶ αὐτὴ ἐν ἀποστάσει τῆς οὐσίας καὶ ἔξω. ταύτῃ μὲν οὖν δυνάμει, καὶ ὡς ἑτέρωθεν ὑποδεχόμενος, καὶ ὡς ἔτι ἀτελὴς καὶ οὔπω δεδεγμένος. ἐπεὶ δὲ δευτέρως ἐστὶ νοῦς ὁ προελθὼν τοῦ κατ' αὐτὴν τὴν πρώ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

τὴν οὐσίαν, οὐδὲ τὸ ἐκείνῳ τῷ νῷ σύστοιχον, ἀλλ᾽ ὑφειμένον καὶ τοιοῦτον, ἀλλ᾽ οὐκ αὐτό. ὀρθῶς ἄρα δυνάμει τοιοῦτον, ἀλλὰ μὴ ὄντως εἴρηται.

ΚΑΙ ὉΜΟΙΏΣ ἔχειν, ὥσπερ τὸ αἰσθητικὸν πρὸς τὰ αἰσθητά, οὕτω τὸν νοῦν πρὸς τὰ νοητά.

Τοῦτο δηλαδὴ τὸ νοοῦν τὸ περὶ οὗ λόγος. ὅπερ καὶ πρόκειται σκοπεῖν, καὶ προείρηται. εἰ δὴ ἐστὶ τὸ νοεῖν ὥσπερ τὸ αἰσθάνεσθαι, καὶ ἀφ᾽ οὗ γίνεται τὸ νοεῖν. ὃ εὐλόγως ἐπάξει καὶ τὸν ἤδη γενόμενον οὕτως ἕκαστα, ὡς ὁ ἐπιστήμων λέγεται ὁ κατ᾽ ἐνέργειαν. ὁ δὴ μήπω γεγονὼς ὁμοίως ἔχει πρὸς τὰ νοητά, ὡς τὸ αἰσθητικὸν πρὸς τὰ αἰσθητά, αἰσθητικὸν καλῶν τὸ δυνάμενον μὲν αἰσθάνεσθαι, οὔπω δὲ αἰσθανόμενον. ὡς καὶ κατὰ τὸ ἑτέρωθεν τελειοῦσθαι, καὶ κατὰ τὸ δυνάμενον ὁμοιοῦσθαι, καὶ πρός γε κατὰ τὸ μὴ αὐτά, ἀλλὰ τοιαῦτα οἷα τὰ πρωτότυπα εἶναι τὰ ἐπινόμενα. οὔτε γὰρ τὰ αἰσθητὰ αὐτὰ ἐν τῷ αἰσθητικῷ, ἀλλὰ τὰ τούτων εἴδη συμβεβηκότων ὄντα εἴδη. οὔτε τὰ νοητὰ αὐτὰ ἐν τῷ νῷ τούτῳ, ἀλλὰ τοιαῦτα. πλὴν ὅτι τὰ μὲν αἰσθητικὰ κρείττω τῶν αἰσθητῶν, ὡς ζωτικὰ καὶ εἰς τὸ ἀμερὲς συναιρούμενα, τὰ δὲ νοητικὰ ὑφεῖται τῶν νοητῶν, ὡς εἴσω μενόντων, προϊόντα εἰς τὰ ἔξω. καὶ ὅτι τὰ μὲν αἰσθητὰ πάντῃ ἕτερα τῶν αἰσθητικῶν, τὰ δὲ νοητὰ ἅμα ἕτερα καὶ ταὐτά. οὐ γὰρ ἕτερος μόνον ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτός, ὁ ῥυεὶς τῷ μένοντι νῷ. καὶ ὅτι τὰ μὲν αἰσθητὰ διὰ μέσου τοῦ αἰσθητηρίου ἐγείρει τὸ αἰσθητικόν, εἰς τὸ αἰσθητήριον ἐπιόντα. ἡ γὰρ αἰσθητικὴ ψυχὴ τῇ προβολῇ τῶν οἰκείων λόγων, κατὰ τὸ εἶδος ἵσταται τῶν αἰσθητῶν, τὰ δὲ νοητὰ ἀμέσως αὐτὸν τελειοῖ τὸν νοῦν, αὐτενεργήτως καὶ ὄντως ἐκεῖθεν πληρούμενον.

ἈΝΑΓΚΗ ἄρα ἐπεὶ πάντα νοεῖ, ἀμιγῆ εἶναι, ὥσπερ φησὶν Ἀναξαγόρας, ἵνα κρατῇ. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ἵνα γνωρίζῃ. παρεμφαινόμενον γὰρ κωλύει τὸ ἀλλότριον καὶ ἀντιφράττει.

Δῆλον ὅτι καὶ ταῦτα περὶ τοῦ νῦν προκειμένου λέγεται νοῦ, τοῦ καὶ προελθόντος καὶ ἔτι ἀτελοῦς. καὶ οὗτος οὐδέν ἐστι τῶν νοητῶν. ἀλλὰ πρὸς πάντα ὑπάρχει ἀμιγής. ἵνα πάντα κατὰ μέθεξιν νοῇ καὶ οὐ δι᾽ αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑτέρωθεν τελειότητα. ἐπεὶ ὅ γε ὡς ὁ ἐπιστήμων ἕκαστα γενόμενος δι᾽ ἑαυτοῦ. καὶ οὐκέτι ἀμιγής, ἀλλὰ ὢν ἕκαστα. καὶ μειζόνως ὁ κατὰ τὴν πρώτην τῆς ψυχῆς ἑστὼς οὐσίαν, καὶ τῇ οὐσίᾳ ὢν ἐνέργεια. ἀλλ᾽ ὁ κατὰ μετάληψιν ἑτέρων πάντα νοῶν, ἀμιγής ἐστι πρὸς πάντα πρὶν νοεῖν, ὡς γὰρ ὕλη ὑπόκειται τοῖς οἷς νοεῖ. ἀνείδεον δὲ πάντῃ τὸ καθαρῶς ὑλικόν. διὸ οὐδὲ ἐπὶ τῶν σωμάτων συγχωροῦμεν ἔτι τῶν στοιχείων, ἢ ὅλως τι εἰδοπεποιημένον εἶναι τὴν πρώτην ὕλην. ἔστι γάρ τις πρὸς ἄλληλα τοῖς εἴδεσιν ἀντίθεσις. δι᾽ ἣν τὸ καθ᾽ ὁτιοῦν αὐτῶν οὐσιωμένον παραποδισθήσεται πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ὑποδοχήν, ἀντιφράττοντος ἢ ἀντιφράξοντος τοῦ ἐνυπάρχοντος πᾶσιν αὐτοῖς. ἵνα οὖν κατακρατῇ καὶ εἰλικρινῶς ἕκαστα γνωρίζῃ ὁ τοιοῦτος νοῦς, ἀμιγὴς ἔστω πρὸς πάντα. ὥσπερ Ἀναξαγόρας φυλάττει ἀμιγῆ πρὸς τὰς ὁμοιομερείας τὸν νοῦν, ἵνα αὐτῶν πασῶν κρατῇ. οὗτος μὲν πάντα δημιουργῶν καὶ νοῶν ἐξῃρημένως. ὁ δὲ τῆς ψυχῆς ὑλικὸς οὗτος νοῦς ὑφειμένως. ἵνα ἀκωλύτως μετέχῃ πάντων.

ὯΣΤΕ ΜΗ δ᾽ αὐτοῦ εἶναι φύσιν τινὰ μηδεμίαν. ἀλλ᾽ ἢ ταύτην, ὅτι δυνατόν. ὁ ἄρα καλούμενος τῆς ψυχῆς νοῦς.

Τὸ ὥστε μηδ᾽ αὐτοῦ, οὐχὶ καὶ ὡς τῆς ὕλης ἀκουστέον. ἐκείνη μὲν γὰρ ἀνείδεος καθ᾽ αὑτὸ μόνον τὸ δεκτικὸν τῶν σωματικῶν εἰδῶν οὐσιωμένη. ὁ δὲ νοῦς οὗτος κατὰ τὴν λογικὴν οὐσίωται καὶ αὐτὸς ψυχήν. καὶ γινώσκει τὰ αἰσθητὰ ὡς εἴρηται. ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ὡς τῆς αἰσθήσεως μηδεμίαν ἐχούσης φύσιν νοητέον, ἐπὶ τοῦ μὴ δ᾽ αὐτοῦ. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς καὶ ἡ αἴσθησις ἰδίας ἔχουσι τινὰς φύσεις. ἀλλὰ τὸ μὲν ῥητὸν καταστῆσαι χρή, μεταθέντας τὸ, αὐτοῦ, τῷ δέ πως. ὥστε μηδὲ εἶναι φύσιν αὐτοῦ μηδεμίαν. ἵνα μὴ καὶ ἄλλο τι αὐτῷ ὡς ὅμοιον συμπαραλαμβάνειν ἀναγκαζόμεθα. τὸ δὲ μηδεμίαν αὐτοῦ εἶναι φύσιν ἀληθές, εἰ φύσιν ἀκούοιμεν τὴν νοητήν τε καὶ νοεράν. οὔτε γὰρ νοεῖ οὔτε νοεῖται κατ᾽ ἐνέργειαν. ἀλλὰ μόνον ἐστὶ πρὸς ἄμφω δυνάμει πρὶν νοεῖν, ἕως ἂν ἀτελὴς ᾖ. κἂν γὰρ τὰ αἰσθητὰ γινώσκῃ, ἀλλ᾽ οὐ τὰ νοητά, ἅ εἰσιν οὐσιώδεις ὅροι. οὐ δὲ νοῦς οὖν ἐστιν. ἐπειδὴ νοητῶν γνῶσις ὁ νοῦς. νοητὰ δὲ ὅσων μὴ αἴσθησις γνωριστική. ἐπεὶ καὶ διαιρεῖν εἰς δύο τὰ ὄντα εἰώθαμεν, εἰς νοητά τε καὶ αἰσθητά, εἰκότως ἄρα καὶ καλεῖσθαι λέγει τὸν τοιοῦτον τῆς ψυχῆς νοῦν, ὡς μήπω ὄντα, διὰ τὸ μὴ ἐνεργείᾳ εἶναι. καλούμενον δὲ ὅμως, διὰ τὸ δυνάμει εἶναι νοῦν μόνον, καὶ μηδὲν εἶναι τῶν νοητῶν εἰδῶν. ἅπερ ὄντα λέγει, ὡς κυρίως ὄντα ἐνεργείᾳ πρὶν νοεῖν. νοῶν γὰρ κατά τι πάντως ὁρίζεται τῶν νοητῶν, καὶ ἔστιν οἷον τὸ νοούμενον.

ΛΕΓΩ ΔΕ ΝΟΥΝ, ᾧ διανοεῖται καὶ ὑπολαμβάνει ἡ ψυχή, οὐδέν ἐστιν ἐνεργείᾳ τῶν ὄντων πρὶν νοεῖν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

Ἐν γὰρ ταῖς διεξοδικαῖς τοῦ λόγου μεταβάσεσιν, ἃς ἀπὸ τοῦ διανύειν γνωστικῶς ἡ διάνοια δηλοῖ, καὶ ἐν τῇ κατά τινα ἀπόστασιν θεωρίᾳ, ἣν ἡ ὑπόληψις σημαίνει, τό, τε ἀτελὲς ἐπισυμβαίνει αὐτῷ, ὡς μὴ δὲ νοεῖν καὶ τὸ καθ' ἕξιν τέλειον, ὅτε δύναται καὶ τἆλλα δι' ἑαυτοῦ καὶ αὐτὸν νοεῖν.

ΔΙΟ᾿ ΟΥ᾿ δὲ μεμίχθαι εὔλογον αὐτὸν τῷ σώματι, ποιὸς γὰρ ἄν τις γίγνοιτο, θερμὸς ἢ ψυχρός· κἂν ὄργανόν τι εἴη ὥσπερ τῷ αἰσθητικῷ, νῦν δὲ οὐδέν ἐστιν.

Ἐπειδὴ δυνάμει μόνον εἶπε τὸν εἰρημένον νοῦν, καὶ μηδὲν εἶναι ἐνεργείᾳ τῶν ὄντων, καὶ μηδεμίαν εἶναι φύσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ μόνον ὅτι δυνατός, εὐλαβήθη οὐχὶ μὴ ἀνούσιον ἢ ἄζωον αὐτὸν ὑποπτεύσωμεν· ζωὴ γὰρ πάντως καὶ οὐσία ἡ γινώσκειν τε καὶ φρονεῖν δυναμένη, καὶ τῶν νοητῶν γνωστικῶς μεταλαγχάνειν εἰδῶν, οὐ μέντοι οὕτω εὐλαβήθη. ἀλλὰ μὴ σωματοειδής τις ὑπονοηθῇ εἶναι ζωὴ καὶ οὐσία. διότι ἐν σώματι μάλιστα τὸ δυνάμει καὶ ἀτελές, καὶ αἱ μεταβολαὶ δεικνύουσιν αὐτὸν πάσης ἀχωρίστου σωμάτων ζωῆς ἐξῃρημένον. διττὴ δὲ ἡ ἀχώριστος ἥ τε αὐτὸ εἰδοποιοῦσα τὸ ζωτικὸν ὄργανον, καθ' ἣν ζῶν ἐστιν. καὶ ἡ ὡς ὀργάνῳ τῷ ἤδη ζῶντι σώματι χρωμένη, ὡς ὁ πλωτὴρ τῇ νηΐ, καθ' ὅσον χρῆται ἀχώριστος οὖσα οὐδετέρα πρὸς τὰ νοητὰ δυναμένη συναρμόζεσθαι. οὔτε ἡ τοῦ ὀργάνου ζωή, καὶ μεμιγμένη τῷ σώματι, καὶ συμπεφυρμένη ταῖς ἐν αὐτῷ ποιότησι. τό, τε γὰρ σῶμα καὶ τῶν φυσικῶν ὑφεῖται εἰδῶν, καὶ μειζόνως τῶν νοητῶν. αἵ τε παθητικαὶ ποιότητες πάσης ἐκβεβηκυῖαι οὐσίας, πόρρω τῶν νοητῶν ἀποπεπτώκασιν. ὥστε καὶ ἡ ταύταις συμπεφυρμένη ζωή, καὶ τῷ σώματι μεμιγμένη, οὐκ ἄν ποτε τοῖς νοητοῖς συναρμοσθείη. τὸ γὰρ ὅλον τοῦ σώματος γινόμενον, ὅπερ ἡ μῖξις δηλοῖ, καὶ τοῦ κοινῇ ὁριστικοῦ τῶν γενητῶν εἴδους ἀπολείπεται, οὔπω λέγω τῶν ἐξῃρημένων. ἀπολείπεται δὲ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστροφῆς. ὡς μὴ δύνασθαι ἑαυτὴν νοεῖν. καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ τῶν ποιοτήτων ἀνάπλησις. τὸ ἀνεπιτήδειον αὐτῆς πρὸς νοερὰν ἐνέργειαν, καὶ τὸ πρὸς νοητὰ εἴδη ἀνάρμοστον, ἐπιδείκνυσι. τὸν γὰρ οὐσιῶν εἰδητικῶν ἀντιληψόμενον λόγον, καθαρεύειν δεῖ τῶν συμβεβηκότων, καὶ μάλιστα τῶν ἐσχάτων, οἷαι αἱ παθητικαὶ ποιότητες. καὶ ἀμιγῆ πρὸς σῶμα εἶναι. ἵνα καὶ νοῇ τὰ ἀμέριστα, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφειν ἰσχύῃ, ἀλλὰ πόθεν ὅτι. οὐδέν ἐστιν αὐτοῦ ὄργανον, ὥστε παντελῶς εἶναι χωριστὸν σωμάτων. ἢ μέντοι ὕστερον ἐναργῶς ἐπιδείξει, μικρὸν προελθών. ὅταν τὸ διάφορον τῆς ἀπαθείας τοῦ νοῦ καὶ τοῦ αἰσθητικοῦ ἐμφαίνῃ.

ΚΑΙ᾿ ΕΥ᾿ δὴ οἱ λέγοντες τὴν ψυχὴν εἶναι τόπον εἰδῶν, πλὴν ὅτι οὔτε ὅλη, ἀλλ' ἡ νοητική· οὔτε ἐντελεχείᾳ, ἀλλὰ δυνάμει τὰ εἴδη.

Ἐπαινεῖ μὲν τοὺς τόπον εἰδῶν τὴν ψυχὴν ἀποφηναμένους, καὶ ἅμα μὲν δηλῶν, ὡς οὐ περὶ τοῦ μετεχομένου ὑπὸ ψυχῆς νοῦ ἦν ὁ λόγος αὐτῷ. ἐκεῖνος γὰρ οὐ ψυχή, ἀλλὰ κρείττων οὐσία. ἅμα δὲ ὅτι εἴδη οὐ τὰ συμβεβηκότα καλεῖ. τούτων γὰρ καὶ ἡ αἰσθητικὴ δεκτική. ἀλλὰ τὰς καθ' αὑτὰς οὐσίας, ἢ πάντη ἑαυτῶν οὔσας. ἢ καθ' αὑτὰ ὁριζόμενα οὐσιοῦται. τόπος δὲ ὡς δεκτικὴ ἐπικτήτως καὶ ἔξωθέν πως ἵνα σώζηται ἡ πρὸς τὸν σωματικὸν τόπον ἀναλογία. εἰ δὲ μέντοι, οὐδὲ ἡ νοητικὴ ὅλη ἔσται τόπος. ἀλλ' ἡ εἰρημένη καὶ ὅλως ἡ ἔξω ῥυεῖσα. ἐπεὶ ἥγε μένουσα ἔστι τὰ σύστοιχα αὐτῇ εἴδη, ἀλλ' οὐ δέχεται. καὶ δυνάμει ἀλλ' οὐκ ἐντελεχείᾳ ἡ ἀποστᾶσά πως ἑαυτῆς, ἡ δὲ εἰς ἑαυτὴν ὅλη στραφεῖσα. καὶ κατὰ τὴν ἑαυτῆς στᾶσα οὐσίαν, οὐ δυνάμει ἔτι ἀλλ' ἐνεργείᾳ. μᾶλλον δὲ ἡ ἐνέργεια αὐτή.

Ὅ ΤΙ δ' οὐχ ὁμοία ἡ ἀπάθεια τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ τοῦ νοητικοῦ, φανερὸν ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ τῆς αἰσθήσεως. ἡ μὲν γὰρ αἴσθησις, οὐ δύναται αἰσθάνεσθαι ἐκ τοῦ σφόδρα αἰσθητοῦ. οἷον ψόφου ἐκ τῶν μεγάλων ψόφων. οὐδ' ἐκ τῶν ἰσχυρῶν χρωμάτων καὶ ὀσμῶν, οὔτε ὁρᾶν οὔτε ὀσμᾶσθαι. ἀλλ' ὁ νοῦς ὅταν τι νοήσῃ σφόδρα νοητόν, οὐχ ἧττον νοεῖ τὰ ὑποδεέστερα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον. τὸ μὲν γὰρ αἰσθητικόν, οὐκ ἄνευ σώματος. ὁ δὲ νοῦς χωριστός.

Βούλεται μὲν διὰ τούτων ἐπιδεῖξαι τὸ προειρημένον. ὅτι οὐδέν ἐστιν ὄργανον ἐν τῇ τῶν νοητῶν εἰδῶν θεωρίᾳ, δείκνυσι δὲ ἐκ τῆς πρὸς τὴν αἴσθησιν τοῦ νοῦ παραβολῆς. ἵνα διὰ τῆς αἰσθήσεως γνόντες τί πάσχει, πᾶν τὸ δι' ὀργάνου τι γινῶσκον, ἀπηλλαγμένον δὲ τοῦ πάθους ὁρῶντες τὸ νοητικόν, καὶ τῆς δι' ὀργάνου θεωρίας ἐξῃρημένον αὐτὸ θώμεθα, ἀπάθειαν δὲ καλεῖ τὴν ἐν τῷ δεκτικῷ τινὸς οὔπω γεγονυῖαν ὑποδοχήν. εἰ τοίνυν μὴ ὁμοία ἥ, ἔν τε τῷ αἰσθητικῷ καὶ τῷ νοητικῷ ἀπάθεια, οὔτε τὸ δεκτικὸν ἐν ἀμφοτέροις ὅμοιον, οὔτε ἡ ὑποδοχή. τίς οὖν ἡ ἀνομοιότης, ὅτι ἡ μὲν τοῦ αἰσθητικοῦ ὑποδοχὴ μετὰ τροπῆς τινὸς καὶ μεταβολῆς καὶ σωματικῆς ἐγίνετο πείσεως. παθεῖν γάρ τι δεῖ τὸ αἰσθητήριον ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. εἰ ἐνεργεῖν μέλλοι ἡ αἴσθησις. ἡ δὲ τοῦ νοητικοῦ ἄτρεπτος. καὶ κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν ἡ μετάληψις τῶν, μέντοι δῆλον. ὅτι ἡ μὲν αἴσθησις σφοδροῦ τινος ἀντιλαμβανομένη ἰδίου αἰσθητοῦ, οἷον λαμπροῦ χρώματος ἡ ὄψις, ἀδυνατεῖ παραυτίκα τῶν ἀμυδροτέρων ἀντιλαμβάνεσθαι. ὁ δὲ νοῦς οἷός τε, ἐκ τῆς τῶν σφόδρα νοητῶν θεωρίας, τοιαῦτα δὲ ὅσα εἰδικώτερα, καὶ οἱ ἐπαναβεβηκότες ὅροι, καὶ κρείττους τελειότητος, καὶ οὐσίαι καθαρώτεραι, καὶ τὰ ἐλάττω νοεῖν. καὶ μᾶλλον οἷός τε ἢ πρὶν νοῆσαι τὰ μείζω, ἐπιρρώννυται γὰρ ἡ νόησις, ἐκ τῆς τῶν κρειττόνων θεωρίας, πρὸς τὴν τῶν δευτέρων γνῶσιν. ὅθεν ἀρίστη ἡ ἐκ τῶν ἀρχῶν καὶ αἰτίων γνῶσις τῶν ἀρχομένων τε καὶ αἰτιατῶν. τί οὖν τὸ τῆς διαφορᾶς αἴτιον

ὅτι τὸ μὲν αἰσθητικὸν οὐκ ἄνευ σώματος ἐνεργεῖ, καὶ δέχεται τὰ εἴδη, ἐν τῇ ὑποδοχῇ διακειμένου ἢ συγκεινομένου, καὶ ὅλως σωματικὴν ὑπομένοντος πάθην τοῦ ὀργάνου, καὶ ἐναργέστατα πληττομένου ἐν ταῖς τῶν σφόδρα αἰσθητῶν μεταλήψεσι. μειζόνως οὖν φθαρὲν διακείμενον τὸ αἰσθητήριον, ὑπὸ τοῦ ἐλάττονος διακείνοντος ἀπαθὲς μένον, οὐ κινεῖ τὴν περὶ αὐτὸ τῆς αἰσθητικῆς ζωῆς ἐνέργειαν. ὁ δὲ νοῦς χωριστὸς ὢν παντὸς σώματος, οὐδὲν δεῖται τροπῆς ἢ σωματοειδοῦς πείσεως. διὸ οὐδὲ παραποδίζεται πρὸς τὴν τῶν ὑφειμένων θεωρίαν, κατὰ καθαρὰν ἴδιον ἐνέργειαν, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἥκοντα ὑποδεχόμενος. καὶ οὐ πάσχων τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐνεργῶν τὰ διάφορα, πάσχειν λεγόμενος.

ὍΤΑΝ δ' οὕτως ἕκαστα γένηται, ὡς ὁ ἐπιστήμων, λέγεται ὁ κατ' ἐνέργειαν.

Ὁ ἀφιστάμενός πως ἑαυτοῦ, καὶ εἰς τὸ ἔξω προϊὼν νοῦς, ὅτε μὲν ὅλως περὶ τὰ αἰσθητὰ στραφείς, καὶ οὐδαμῇ τῶν εἰδῶν οὔτε τῶν οὐσιῶν ἐπαΐων. ἅπερ λόγῳ καὶ τῷ κρείττονι νῷ ἐστι καταληπτά. τῇ δὲ αἰσθήσει οὔ, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται νοητά. ἐπειδὴ καὶ τὸν λόγον νοῦν προσαγορεύει, δυνάμει ὢν νοῦς καὶ ἀτελὴς καὶ ὑλικός, ὡς ἐπιτήδειος μὲν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν νοητῶν εἰδῶν, καὶ τῆς τούτων νοήσεως, οὔπω δὲ δεξάμενος. ὅτε δὲ ἤδη τέλειος, καὶ τῶν νοητῶν εἰδῶν πλήρης, ὡς οἷόν τε τῷ προελθόντι νῷ, οὐχ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν τελειούμενος, ἀλλὰ τούτοις μὲν ὡς ἐσχάτοις ἴχνεσι τῶν εἰδῶν ἐπιβαίνων, ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν αὐτῶν τῶν εἰδῶν ζήτησιν ἐγειρόμενος, τῇ εἰς ἑαυτὸν συννεύσει. καὶ ταύτῃ τῇ μενούσῃ τῆς ψυχῆς καὶ πρωτίστῃ συναπτόμενος οὐσίᾳ, τελειοῦται ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ μενόντων εἰδῶν, καὶ ὑπὸ τῆς ἡνωμένης ἐκείνης γνώσεως, οὐ γινόμενος μὲν ὅπερ ἡ οὐσιώδης αὐτῆς νόησις. οὐδὲ αὖ τὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς μένοντα εἴδη. κατὰ δὲ τὰ προσεχῶς αὐτῶν ἐξηρτημένα καὶ κατὰ τὴν συναπτομένην τῇ οὐσιώδει γνῶσιν, πληρούμενός τε καὶ τελειούμενος. ἅμα τε ὡς ὑφ' ἑτέρων τῶν μενόντων, ἢ προῆλθεν ἑτεροιωθείς. ἅμα δὲ ὑφ' ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ εἷς πως καὶ ὁ αὐτὸς μένει τε καὶ πρόεισι. καὶ ἡ τελειότης τοίνυν ἐν τῷ προελθόντι οὐχ οἵα ἡ οὐσιώδης, ἀλλὰ κατὰ προβολήν, καὶ δευτέρα μετὰ τὴν οὐσιώδη καὶ κατὰ ἕξιν. περὶ γὰρ τὴν οὐσίαν ἀλλ' οὐκ οὐσία ἡ ἕξις. ἀπὸ οὖν τῶν ὑστέρων ἐπὶ τὰ πρῶτα, ἐν τῇ περὶ τῶν δύο μερῶν τῆς ψυχῆς θεωρίᾳ, διὰ τῶν προσεχῶν αἰτιῶν ὁ φιλόσοφος, ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ καὶ ἀτελοῦς καὶ δυνάμει, μέτεισιν ἐπὶ τὸν προϊόντα μὲν καὶ αὐτόν, τελειωθέντα δὲ τὴν κατὰ προβολὴν τελειότητα νοῦν. ὃς ἕκαστα λέγεται γίνεσθαι ὡς ὁ κατ' ἐνέργειαν ἐπιστήμων δηλαδὴ ἄνθρωπος. διὰ τοῦτο μὲν οὖν ἵνα μὴ δὲ ἐπὶ τοῦ οὕτω τελείου νοῦ τὴν ἐνέργειαν, ἢ τὴν αὐτὴν τῇ ἕξει ἢ ἀεὶ ἑπομένην τιθῶμεν. ἀλλ' ὡς ἔχει ὁ κατ' ἐνέργειαν ἐπιστήμων, τουτέστιν ὁ ἤδη τελείαν ἀπειληφὼς τὴν ἕξιν, οὐκ ἀεὶ δὲ κατ' αὐτὴν ἐνεργῶν, οὕτω καὶ τὸν προελθόντα τέλειον ὑποτιθώμεθα νοῦν. διὰ τὴν πρόοδον ὥσπερ αὐτὸς ἀπομερίζεται τῆς οὐσίας, οὕτω καὶ τὴν ἐνέργειαν μεριζομένην τῆς ἕξεως ἔχοντα, καὶ οὔτε ὡς ἑπομένην ἀεὶ ἀλλὰ ποτέ, διὰ τὸ ποτὲ καὶ αὐτὸς τελειοῦσθαι. οὐκοῦν καὶ τὸ ἕκαστα ὀρθῶς ἐπ' αὐτοῦ εἴρηται, διὰ τὴν διῃρημένην ἐν αὐτῷ συναγωγὴν τῶν εἰδῶν. τὸ δὲ γίνεσθαι, διά τε τὴν ἑτέρωθεν καὶ τὴν οὐκ ἀΐδιον ἀλλὰ ποτὲ τελειότητα.

ΤΟΥΤΟ δὲ συμβαίνει ὅταν δύνηται ἐνεργεῖν δι' αὑτοῦ. ἔστι μὲν ὁμοίως, καὶ τότε δυνάμει πως. οὐ μὴν ὁμοίως καὶ πρὶν μαθεῖν ἢ εὑρεῖν.

Τὸ δύνασθαι ἐνεργεῖν δι' αὑτοῦ, ἴδιον τοῦ προελθόντος μέν, τελείου δὲ νοῦ. ὁ γὰρ ὑλικὸς νοῦς τελειοῦται μὲν καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ, ᾗ εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστιν, ὅ, τε μένων καὶ ὁ προϊὼν τῆς ψυχῆς νοῦς. οὐ μὴν ἐνεργεῖν δύναται καὶ γινώσκειν καθ' ἑαυτὸν τὰ νοητά. ἕως ἂν ᾖ ἀτελής, ἀλλὰ τελειωθείς, ὅς ἐστιν ὁ νῦν εἰς θεωρίαν προκείμενος. οὐ μὴν οὐδ' ὁ οὐσιώδης τῆς ψυχῆς νοῦς δύναται δι' ἑαυτοῦ ἐνεργεῖν. οὐ γὰρ ἐν τῷ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῷ ἤδη ἐνεργεῖν, αὐτῷ τὸ εἶναι. οὗτος δὲ ἐν δυνάμει, διὰ τὸ μὴ ἀεὶ ἐνεργεῖν, διὸ καὶ αὐτὸς δυνάμει πως, καὶ ὡς μὴ ἀεὶ ἐνεργῶν, καὶ ὡς ἑτέρωθεν τελειωθείς. καθάπερ καὶ τὸ ἤδη ζῶν σῶμα δυνάμει ζωὴν ἔχειν λέγεται. διὰ τὴν ἐπίκτητον τῆς ζωῆς μετάληψιν, οὐ μόνον ἑτέρωθεν ἀλλὰ καὶ ποτὲ ἐνδιδομένην. ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καὶ πρὶν μαθεῖν ἢ εὑρεῖν. οἷος ἦν ὁ ἀτελὴς νοῦς, ἐκεῖνος γὰρ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τελείωσιν δυνάμει ἦν, καὶ τὴν πρὸς τὸ τελειοῦν ἑτερότητα πλείονα καὶ ἐναργεστέραν διέστηκεν.

ΚΑΙ ΑΥ̓ΤΟΣ δὲ αὑτὸν τότε δύναται νοεῖν.

Οὐ κατὰ συμβεβηκὸς τῷ τὰ νοητὰ ἔχειν, καὶ εἶναί πως ὁ αὐτὸς τοῖς νοουμένοις εἴδεσιν, ὡς προηγουμένως τὰ εἴδη ἀλλ' οὐχ ἑαυτὸν νοῶν, ὡς ὁ ἀλέξανδρος βούλεται, καὶ ἑαυτὸν δὲ νοῶν προηγουμένως, ἐπεὶ πόθεν ἢ ὁ ἀλέξανδρος ἢ ἡμεῖς περὶ αὐτοῦ τι γράφομεν, μὴ νοοῦντος ἑαυτὸν καὶ τὴν νόησιν καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν οὐσίαν ἑαυτοῦ. ἵνα καὶ νοῦς ᾖ, ἀλλὰ μὴ αἴσθησις, πρὸς ἄλλα ἀποτεινόμενος, καὶ τῇ πρὸς αὐτὰ ἀποτάσει ἑαυτοῦ συναισθανόμενος. καὶ γὰρ οὐ μόνον ἐστὶ νοῦς, ἀλλὰ καὶ νοητός. ὥσπερ τὰ ἄλλα νοητὰ εἴδη μεταλαγχάνων ἐκ τῶν οὐσιωδῶν τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ νοῦς καὶ νοητός τε ὑπὸ τοῦ οὐσιώδους νοεροῦ τε καὶ νοουμένου γινόμενος. ἀλλ' οὐδέν φησιν ὁ ἀλέξανδρος αὐτὸν

ὑφ' ἑαυτοῦ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D

ὑφ' ἑαυτοῦ πάσχει. τὸ δὲ νοεῖν ἐν τῷ πάσχειν τὸν νοῦν ὑπὸ τοῦ νοητοῦ εἶναι ἐδόκει. οὐχ ἁπλῶς. ἀλλὰ τὸ τῷ αἰσθάνεσθαι ὅμοιον. καὶ ὁ ἑτέρωθέν πως τελειοῦται, κἂν αὐτενέργητος ᾖ, τὴν ἑτέρωθεν παραδέχηται τελειότητα. πάσχει οὖν καὶ ὁ ὑλικὸς νοῦς, καὶ ὁ ἤδη κατὰ τὴν προβολὴν τελειωθείς. ἢ ὑπὸ τοῦ οὐσιώδους τελειοῦται νοητοῦ, καὶ ὡς νοῦς καὶ ὡς νοητὸς γινόμενος. ἅπαξ δὲ τελειωθείς, αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ εἴδη νοεῖ ἀπαθῶς κατ' ἐνέργειαν τελείαν. τὸ γὰρ πάθος ἦν ἐν τῇ ἑτέρωθεν μεταλήψει καὶ πληρώσει, ἀλλ' οὐκ ἐν ῥοπῇ τινί.

ἘΠΕῚ Δ' ἌΛΛΟ ἐστὶ μέγεθος καὶ τὸ μεγέθει εἶναι, καὶ ὕδωρ καὶ τὸ ὕδατι εἶναι. οὕτω δὲ καὶ ἐφ' ἑτέρων πολλῶν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πάντων. ἐπ' ἐνίων γὰρ ταυτόν ἐστι τὸ σαρκὶ εἶναι καὶ σάρκα, ἢ ἄλλῳ, ἢ ἄλλως ἔχοντι κρίνει. ἡ γὰρ σὰρξ, οὐκ ἄνευ τῆς ὕλης. ἀλλ' ὥσπερ τὸ σιμὸν τόδε ἐν τῷδε.

Ὁ σκοπὸς αὐτῷ ἐν τούτοις, τοῦ προελθόντος μὲν ἀπὸ τῆς οὐσιώδους μονῆς, τελειωθέντος δὲ καθ' ἕξιν ὑπὸ τῆς οὐσιώδους ἐν τῇ ψυχῇ τελειότητος, διαφόρους παραδοῦναι νοήσεις. τὴν μὲν τῶν συνθέτων καὶ μεριστῶν οὐσιῶν, τὴν δὲ τῶν ἁπλῶν καὶ ἀμερίστων. ἵνα καὶ ταύτῃ διακρίνῃ τὴν οὐσιώδη τῆς ψυχῆς θεωρίαν. μένουσαν ὡς οἷόν τε αὐτὴν ἐν τοῖς ἁπλοῖς καὶ ἀμερίστοις. ὥσπερ ὁ κρείττων τῆς ψυχῆς νοῦς, οὐ μεταβαίνων ἀπὸ τῶν εἰδῶν ἐπὶ τὰ εἰδοποιούμενα, ἵνα καὶ ταῦτα γνῷ. ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ εἰδῶν νοήσει, ὡς ἐξ αἰτίων καὶ τὰ εἰδοποιούμενα καὶ τὰ τούτοις ἐπισυμβαίνοντα. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν καὶ τὰ αἰτιατὰ πάντα. καὶ τὴν τῶν ἐσχάτων αὐτῶν δεκτικὴν ὕλην. καὶ τὰ ὅπως οὖν αὐτοῖς παρυφιστάμενα, κατὰ τὴν αἰτιώδη γνωστικὴν νόησιν. ἣ ἐν τοῖς εἴδεσιν αἰτιωδῶς προείληπται τὰ αἰτιατά. ἓν δὴ καὶ ἡ εἰς τὴν οὐσίαν ἑαυτῆς ἀναδραμοῦσα ψυχὴ ὡς οἷόν τε αὐτὴ μιμεῖται, ἅτε συμφυῶς αὐτῷ συνημμένη, ἐν τοῖς ἀκροτάτοις ἑαυτῆς μένουσα λόγοις. καὶ εἰς τὸ ἔξω οὐδαμῇ προϊοῦσα. συναπτομένη δὲ καὶ τοῖς ἐν τῷ νῷ εἴδεσι. καὶ ἐν τούτοις καὶ αὐτὴ τὰ αἰτιατὰ κατὰ τὴν αἰτιώδη θεωρεῖ ἁπλότητα. οὐ μὴν ἔτι ἡ ἀφ' ἑαυτῆς προϊοῦσα ψυχή, κἂν ἤδη τελείαν ἐνστήσηται τὴν θεωρίαν, μένει ἐν τῇ εἰδητικῇ ἁπλότητι. ἀλλὰ διὰ μὲν τὴν ἐκ τῆς οὐσίας ἐνδοθεῖσαν τελειότητα, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν ὡς ἑτέρας πως πρὸς ἑτέραν συναφήν. οὐ γὰρ καθ' ἕνωσιν ἐπιβάλλει τοῖς εἴδεσιν, εἰ καὶ πορρώτερον ἢ ἡ ἐν αὐτῇ εἰλικρινῶς μένουσα. διὰ δὲ τὴν ἔξω πρόοδον, οὐκ ἐκ μόνων τῶν αἰτίων, ἀλλὰ καὶ συστοίχως αὐτοῖς ἐπιβάλλει τοῖς αἰτιατοῖς τοῖς προελθοῦσι προελθοῦσα. αἰσθήσει μὲν τὰ αἰσθητά. λογικῇ δὲ γνώσει τὰς συνθέτους, καὶ ὅλως τὰς εἰδοπεποιημένας οὐσίας, καὶ ἑτέρα οὖσα τῆς τῶν εἰδῶν ἀντιληπτικῆς, καὶ τῇ αὐτῇ μὲν ἀλλ' οἷον καμφθείσῃ, καὶ οὕτω τὰ ὁριζόμενα νοούσῃ. τοὺς γὰρ ὅρους ὀρθῶς καὶ ἀκαμπῶς. τελειότητες μὲν γὰρ οἱ ὅροι. καὶ ἡ νόησις αὐτῶν κατὰ τελειότητα ἵσταται. ἐπειδὴ καὶ πᾶσα γνῶσις κατὰ τὸ γνωστόν. τὰ δὲ εἰδοπεποιημένα τέλεια. καὶ ὁ συστοίχως τούτοις ἐπιβάλλων νοῦς. ἀλλ' οὐ τελειότητες. ἀλλὰ κατὰ μέθεξιν τῆς τελειότητος. ἡ δὲ κλάσις δηλοῖ τὴν μέθεξιν. καὶ γὰρ ὁ ἰατρὸς οἷον καμφθεῖσά ἐστιν ἰατρική. διὰ τὴν κατὰ ἰατρικὴν μὲν, δευτέραν δὲ ὑπόστασιν καὶ ἐκβεβηκυῖαν. διὰ τὸ, τὸ ἐν τῷ μετέχειν ὂν ὅπερ ἐστὶν, ἕτερον εἶναι τοῦ μετεχομένου, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸ ὄν, καὶ ἡ κλασθεῖσα δὲ εὐθεῖα, τουτέστιν ἡ καμφθεῖσα, ὡς γωνίαν ποιεῖν, ἀπὸ μὲν τῆς ἐκτεταμένης γέγονεν. ἐκβᾶσα δὲ τὸ ἁπλοῦν καὶ οἷον εἰς μερισμὸν ὑποβᾶσα. ταῦτα ἐν τούτοις περὶ τοῦ τελείου ἐν τῇ προόδῳ φιλοσοφεῖ νοῦ ὁ ἀριστοτέλης, πρὸ πάντων ἡμᾶς ὑπομιμνήσκων αὐτὸ τοῦτο. ὅτι ἕτερον τὸ εἰδοπεποιημένον τοῦ εἴδους. τὸ μὲν οὖν μέγεθος καὶ ἡ σὰρξ καὶ τὸ ὕδωρ, εἰδοπεποιημένα. τὸ δὲ εἶναι τούτων ἑκάστου, τὸ ἑκάστου εἶδος. ἐν γὰρ τῷ τί ἦν εἶναι τὸ εἶδος εἴωθεν ὁρίζεσθαι. ἐπειδὴ κατ' αὐτὸ καὶ τοῖς εἰδοπεποιημένοις τὸ εἶναι. ἐφ' ὧν οὖν τὸ εἶδος οὐ μένει αὐτὸ, καὶ ἑαυτοῦ ὄν, ἀλλ' ἑτέρου ἐστὶν ὁριστικὸν, ἐπὶ τούτων ἕτερόν ἐστιν αὐτὸ, τουτέστι τὸ ὁριζόμενον, καὶ τὸ εἶναι αὐτῷ, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὅρος καθ' ὃν ὁρίζεται. ἐφ' ὧν δὲ τὸ εἶδος ἄϋλον καὶ καθ' ἑαυτὸ μένον, καὶ οὐχ ἑτέρου ὅρος, ἐπὶ τούτων ταυτὸν αὐτό τε καὶ τὸ εἶναι αὐτῷ. οἷον σὰρξ καὶ τὸ σαρκὶ εἶναι. οὐκ ἀληθὲς παράδειγμα εἰληφώς. ἐπάγει οὖν ὡς ἔνυλον ἡ σάρξ. καὶ ὡς τὸ σιμόν ἐστιν. ἀλλ' ὅτι οὕτως ἔχει τὸ ἄϋλον ἐνδεικνύμενος. ἀλλὰ πῶς λέγεται τόδε ἐν τῷδε ἡ σὰρξ καὶ τὸ σιμὸν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τὸ σύνθετον ἐξ ὕλης καὶ εἴδους. εἴγε τὸ μὲν τόδε, τοῦ εἴδους. τὸ δὲ ἐν τῷδε, ἢ τῆς ἐν ὕλῃ τοῦ εἴδους φύσεως. ἢ καὶ τῆς ὁποιασοῦν εἰς ἕτερον ὡς εἰς ὁριζόμενον κατ' αὐτὸ σχέσεως. οὐ γὰρ ταυτὸν τῷ εἰδοποιούμενον, τῷ ἐν ἑτέρῳ εἴδει. αὐτὸ μὲν γὰρ ὅρος εἰ καὶ ἄλλου. ἐκεῖνο δὲ ὁριζόμενον κἂν ᾖ ἄϋλον. ὡς τὸ οὐράνιον σῶμα. οὐ ταυτὸν μὲν οὖν τὸ σιμὸν τῇ ἐν ῥινὶ κοιλότητι. οὐδὲ τὸ ζῶον τῇ ἐν σώματι ζωῇ. ὡς οὐδὲ ὁ ἰατρὸς τῇ ἰατρικῇ τῇ ἐν ἀνθρώπῳ. ἐκ δὲ τῶν στοιχειωδῶν καὶ προσεχῶν ἐπιστημονικῶς γνωρίζεται αἰτίων. ἐκ γὰρ τοῦ ὁριστικοῦ αὐτοῦ εἴδους, καὶ τῆς τούτου δεκτικῆς ὕλης. τὸ οὖν τόδε ἐν τῷδε. οὐ τὸ σύνθετον, ἀλλὰ τὰ αἴτια τοῦ συνθέτου δηλοῖ. ἡ γὰρ τοῦ εἴδους ἐν τῇ ὕλῃ θέσις, τὸ σύνθετον ἀποτελεῖ.

ΤῼῚ ΜῈΝ οὖν αἰσθητικῷ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν κρίνει, καὶ ὧν λόγος τις ἡ σάρξ. ἄλλῳ δὲ ἤτοι χωριστῷ, ἢ ὡς ἡ κεκλασμένη ἔχει πρὸς αὑτὴν ὅταν ἐκταθῇ, τὸ σαρκὶ εἶναι, κρίνει.

Ἐπειδὴ ἄλλῳ ἢ ἄλλως ἔχοντι κρίνειν ἔφη τό, τε μέγεθος καὶ τὸ μεγέθει εἶναι, διακρίνει τίνα μὲν ἄλλῳ, τίνα δὲ ἄλλως ἔχοντι. ὅσα μὲν γὰρ αἰσθητά, οἷον ποιότητες. χρώματα. σχήματα, καὶ μεγέθη, καὶ ὡς

αὐτὸς ἔφη ὧν λόγος τις ἡ σάρξ, τουτέστιν ὧν αἰτία ἡ προσεχὴς ἡ ὁριζομένη οὐσία. πολλαχοῦ γὰρ ὡς καὶ τῷ Πλάτωνι ἐν Γοργίᾳ καὶ ἐν Θεαιτήτῳ, οὕτω καὶ τῷ Ἀριστοτέλει, ἀντὶ τῆς προσεχοῦς αἰτίας εἴληπται ὁ λόγος. προσεχὴς δὲ αἰτία τῶν συμβεβηκότων πάντων ἡ ὁριζομένη οὐσία. διότι ἐν αὐτῇ καὶ περὶ αὐτὴν καὶ ἐξ αὐτῆς ὑφίσταται. ἡ σὰρξ οὖν παρείληπται ἀντὶ πάσης τῆς ὁριζομένης οὐσίας. τὰ μὲν οὖν αἰσθητὰ τῇ αἰσθήσει κρίνει ὁ νοῦς. συμβεβηκότα γὰρ καὶ μερικὰ τὰ αἰσθητὰ πάντα. ὧν συστοίχως ἀντιληπτικὴ ἡ αἴσθησις. ὁ δὲ νοῦς τὰς οὐσίας. διὸ ἐπὶ τούτων ἄλλῳ κρίνει. τῇ γὰρ αἰσθήσει ἄλλῃ οὔσῃ παρὰ τὸν νοῦν. ὅ γε μὴν τῆς ὁριζομένης οὐσίας κριτικὸς νοῦς ὢν πάντως. ἐπειδὴ καὶ τὸν λόγον νοῦν αὐτῷ δέδοκται καλεῖν ὡς προείρηται, οὐκ ἄλλῳ τοὺς ὅρους κρίνει. ἀλλ' ἑαυτῷ μὲν, ἄλλως δὲ ἔχοντι κρίνει. ἕως ἂν τῷ προελθόντι καὶ τελεωθέντι ἐν ἡμῖν νῷ, καὶ τὰ εἴδη θεωρῶμεν. ἐπεὶ ἀνακάμψασα εἰς τὴν ἑαυτῆς οὐσίαν ἡ ψυχὴ, καὶ κατὰ τὴν τελείαν ἑστῶσα ἐνέργειαν, καὶ τοῖς εἴδεσιν ἑνιζομένη, καὶ χωριζομένη πάντη ἀπὸ τῆς τῶν δευτέρων προσβολῆς, ἑτέρα ἐστὶ τῆς ἔξω προϊούσης ζωῆς. διὸ ἐνταῦθα ὀρθῶς πρόσκειται, τὸ, ἄλλῳ δὲ ἤτοι χωριστῷ, ἢ ὡς ἡ κεκλασμένη ἔχει πρὸς αὑτὴν ὅταν ἐκταθῇ, τὸ σαρκὶ εἶναι κρίνει. ἄλλῳ μὲν γὰρ ὅταν χωριστῷ, τουτέστι τῇ χωριζομένῃ θεωρίᾳ ἀπὸ τῶν ἔξω προβαλλομένων, καὶ εἰς ἕξεις καὶ δυνάμεις προϊουσῶν ἐνεργειῶν, κρίνει τὰ εἴδη. εἰ μὴ ἄρα καὶ τότε οὐκ ἄλλῳ ἀλλὰ τῷ αὐτῷ ἑτέρως ἔχοντι. διὰ τὸ μίαν εἶναι τὴν ὅλην ψυχὴν, τήν τε μένουσαν καὶ προϊοῦσαν. ὁμολογημένως δὲ τῷ αὐτῷ μὲν, ἄλλως δὲ ἔχοντι, ὅταν ὁ προελθὼν νοῦς, καὶ τὰς ὁριζομένας γινώσκῃ οὐσίας, καὶ τὰ εἴδη καθ' αὑτὸ ὁρίζηται, οὕτως ἔχοντι ἄλλως ὡς ἔχει ἡ εὐθεῖα πρὸς τὴν κεκλασμένην. καὶ γὰρ ἡ κεκλασμένη ὡς ἤδη διωρίσαμεν, τὴν τῶν εἰδοπεποιημένων συστοίχων δηλοῖ γνῶσιν. ἡ δὲ ἐκταθεῖσα ὡς ὀρθὴ καὶ ἀκαμπὴς, τῆς τῶν ὅρων καὶ τελειοτήτων γνώσεως εἴληπται σύμβολον. δι' ἃς ἀνωτέρω ἔφαμεν αἰτίας.

Γ ΑΛΙΝ δ' ἐπὶ τῶν ἐν ἀφαιρέσει ὄντων, τὸ εὐθὺ ὡς τὸ σιμόν. μετὰ συνεχοῦς γάρ. τὸ δὲ τί ἦν εἶναι, εἰ ἔστιν ἕτερον τὸ εὐθεῖ εἶναι, καὶ τὸ εὐθὺ, ἄλλῳ. ἔστω γὰρ δυάς, ἑτέρῳ ἄρα ἢ ἑτέρως ἔχοντι κρίνει.

Ε' ν ἀφαιρέσει ὄντα τὰ μαθηματικὰ εἴωθε δοξάζειν τε καὶ λέγειν, οὐχ ὡς οἱ Πυθαγόρειοι ζητῶν τοὺς προβλητικοὺς τῶν ἐν τῇ φαντασίᾳ μαθηματικῶν τύπων λόγους, οὐσιώδεις ὄντας ἐν τῇ σωματοειδεῖ τῆς ψυχῆς ζωῇ. ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς φανταστικοῖς τύποις τὰ μαθήματα εἶναι λέγων. περὶ οὓς καὶ κατὰ ἀλήθειαν τὴν πᾶσαν ποιοῦνται πραγματείαν οἱ μαθηματικοί. οἱ μὲν οὖν Πυθαγόρειοι εἰς τοὺς προβλητικοὺς τῶν τύπων ζωτικοὺς ἀποβλέποντες λόγους, οὐσίας ἐτίθεντο τὰ μαθήματα. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τῶν τύπων ἀποφάσκει τὴν οὐσίαν. καὶ ἐξ ἀφαιρέσεως ἐγίνεσθαι λέγει τοὺς τύπους, ὡς κατὰ τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ μίμησιν προσδεχομένης αὐτοὺς τῆς ψυχῆς. οὐ διότι μὴ κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν καὶ τούτους ἡ ψυχὴ προβάλλεται. δηλοῖ δὲ ἡ εἰς τὸ ἀληθὲς καὶ ἀκριβὲς περιαγωγή. οὔτε γὰρ ἀληθῶς κυβικὸν τὸ αἰσθητὸν σχῆμα. οὔτε ἀπλατὴς ἀκριβῶς ἡ εὐθεῖα ἡ φυσική. ἀλλ' ἡ μαθηματική. ἔνδοθεν μὲν οὖν καὶ οἱ τύποι, ἀλλ' οὐκ αὐτοὶ τῆς τῶν αἰσθητῶν γνώσεως τὴν προβολὴν αὐτῶν τῆς ψυχῆς ποιουμένης, ὡς οὐδὲ τῶν κρειττόνων ἐπιστητῶν ἢ νοητῶν. ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν φαντασιῶν πρὸς τὰ αἰσθητὰ πλείστην ὁμοιότητα, τὸ τῆς ἀφαιρέσεως χώραν ἔχει ἰδίως ἐπὶ τῶν φαντασιῶν. ὡς οἷον τῶν αὐτῶν ὄντων τοῖς αἰσθητοῖς χωρὶς τῆς φυσικῆς οὐσίας. ἐπεὶ καὶ ὁ ἐν φαντασίᾳ τύπος οὐχ ὡς τὸ εἶδος, ἀλλ' ὡς τὸ εἰδοπεποιημένον. ἀμέριστον γὰρ καὶ ἀδιαίρετον πᾶν εἶδος. ἐν διαστάσει δὲ τὰ μεγέθη. καὶ οἱ ἀριθμοὶ ἐν διαιρέσει. ὀρθῶς ἄρα καὶ τὸ εὐθὺ ὡς τὸ σιμὸν λέγεται, διὰ τὴν συνέχειαν καὶ τὴν διάστασιν, τῷ μὴ τὸ εἶδος καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, ὅπερ ἐστὶ τὸ εὐθεῖ εἶναι, ἄλλο παρὰ τὸ εὐθύ. ὁ δὲ φιλόσοφος ὑποθετικῶς εἰ ἔστιν ἕτερον ἔφη, ὅτι μὴ νῦν ἐπεξεργάζεσθαι ταῦτα προτίθεται. ἐπεὶ ἐν τῇ μετὰ τὰ φυσικὰ καὶ ἐπεξειργάσατο καὶ ἀπεφήνατο. καὶ νῦν δὲ ὑπόμνησιν εἰπὼν, ἔστω γὰρ δυάς. τὸ εὐθὺ δηλαδή. μονὰς μὲν γὰρ τὸ εὐθεῖ εἶναι διὰ τὸ ἀδιαιρέτως ἕν. δυὰς δὲ τὸ εὐθὺ, οὐχ ὡς δύο. ἓν γὰρ καὶ αὐτό. ἀλλὰ συνεχὲς καὶ διαιρετὸν, καὶ ταύτῃ δυαδικόν. καὶ τὰ μαθηματικὰ οὖν ἡ ψυχὴ ἑτέρῳ ἢ ἑτέρως ἔχοντι κρίνει. ὡς ἐπὶ τῶν ὁριζομένων ἡρμήνευται ἱκανῶς.

Κ ΑΙ' ΟΛΩΣ ἄρα ὡς χωριστὰ τὰ πράγματα τῆς ὕλης, οὕτω καὶ τὰ περὶ τὸν νοῦν.

Ο ὐ περὶ πάντα νοῦ. οὔτε γὰρ περὶ τὸν ἐξῃρημένον τῆς ψυχῆς νοῦν. οὔτε περὶ τὸν ἐν τῇ ψυχῇ ἐκείνῳ συμφυῶς ἑνιζόμενον. οὐ γὰρ ἐξίστανται ἐκεῖνοι τῆς τῶν εἰδῶν γνώσεως. ἀλλὰ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος, τὸν ἐν τῇ προόδῳ τελειωθέντα, συστοίχως τὰ πράγματα γινώσκοντα. ἵνα καὶ ὡς ὅρος διὰ τὴν τελειότητα τοῖς εἴδεσιν ἐπιβάλλῃ. καὶ ὡς ὁριζόμενος διὰ τὴν ἔξω νεῦσιν τοῖς εἰδοποιουμένοις, ὡς ἐκ τῶν εἰδῶν προελθοῦσι. νοεῖ δὲ ὁ τοιοῦτος νοῦς καὶ τὰ πάσης ὕλης χωριστὰ, ὡς τὴν ψυχικὴν οὐσίαν καὶ τὸν κρείττω νοῦν. καὶ τὰ πῇ χωριστὰ ὡς τὰ μαθηματικὰ καὶ φυσικὰ εἴδη. οὐ πρὸς τὸ εἶναι ὑποκειμένου δεόμενα, καὶ ταύτῃ ὄντα χωριστά. τῷ δὲ ἑτέρων εἶναι ὁριστικὰ ἀχώριστα αὐτῶν ὑπάρχοντα. καὶ πρός γε αὐτὰ τὰ εἰδοπεποιημένα. οὐκέτι ταῦτα τῆς ὕλης χωριστά. ἔοικε γὰρ ὕλην αὐτὴν νῦν καλεῖν τὴν ὁριζομένην οὐσίαν. ὡς οὖν ἔχει τὰ πράγματα κατὰ τὸ χωριστὸν ἢ ἀχώριστον τῆς ὕλης, οὕτω καὶ αἱ τοῦ νοῦ τούτου θεωρίαι. αὗται γὰρ περὶ τὸν νοῦν, ἢ τῶν πάντη χωριστῶν, ἢ τῶν πῇ χωριστῶν, ἢ τῶν

ἀχωρίστων ἀντιλαμβανόμεναι. εἰ δὲ αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ τοιαῦται, δῆλον ὡς καὶ αὐτὸς οὔτε μόνον ἢ ταύτῃ ἢ τῇ χωριστὸς, οὔτε μόνον ἀχώριστος. ἀλλὰ καὶ ταύτῃ χωριστὸς, διὰ τὴν ἤδη πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν σύμφυσιν, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς τελειότητα. καὶ ἔτι τῇ τε χωριστὸς καὶ αὖ ἀχώριστος. διὰ τὴν ἔξω τάσιν. πρός τε τὰ ἄλλων ὁριστικὰ ἤδη, καὶ πρὸς τὰ ὁριζόμενα κατ' αὐτά.

Ἀ ΠΟΡΗΣΕΙΕ δ' ἄν τις, εἰ ὁ νοῦς ἁπλοῦν ἐστι καὶ ἀπαθὲς, καὶ μηδενὶ μηθὲν ἔχει κοινὸν, ὥσπερ φησὶν Ἀναξαγόρας. πῶς νοήσει, εἰ τὸ νοεῖν πάσχειν τί ἐστιν. ᾗ γάρ τι κοινὸν ἀμφοῖν ὑπάρχει, τὸ μὲν ποιεῖν δοκεῖ. τὸ δὲ, πάσχειν.

Συμπληρώσας τὴν περὶ τοῦ προϊόντος διττοῦ νοῦ θεωρίαν, ἢ δύο ὄντων κατὰ τὸ ἀτελὲς καὶ τέλειον διακεκριμένων. καὶ κατὰ τὸ διττὸν δυνάμει, καὶ κατὰ τὸ ἢ ὅλον ταῖς δευτέραις συμπλέκεσθαι ζωαῖς, ἢ καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὴν οὐσίαν ἀνανεύειν, ἀφ' ἧς τελειοῦται, καὶ μέλλων ἐπὶ τὸν οὐσιώδη τῆς ψυχῆς ἀνατρέχειν νοῦν, δύο περὶ τῶν προειρημένων νῶν ἐκτίθεται ἀπορίας. ὧν ἡ πρώτη μάλιστα τῷ ἀτελεῖ προσήκει. ἧττον δὲ τῷ ἤδη τελείῳ. ἡ δὲ δευτέρα ἀνάπαλιν. δι' ἀμφοῖν δὲ κοινωνίαν τινὰ τῶν εἰρημένων πρὸς τὸν ῥηθησόμενον παραδίδωσι, τοῦ μὲν, πορρώτερον, τοῦ δὲ, πλησιαίτερον. καὶ γὰρ ὁ ἔσχατος καὶ ὑλικὸς κοινόν τι ἔχειν πρὸς τὸν ποιοῦντα, ὡς πεφυκὼς τελειοῦσθαι δείκνυται. καὶ ὁ κατὰ τὴν ἕξιν τέλειος μειζόνως κοινωνεῖ πρὸς τὸν ἀφ' ἑαυτοῦ τέλειον, τῷ καὶ αὐτὸς εἶναι νοητὸς καὶ ἄϋλος. ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἀΰλοις τὸ νοητὸν νοεῖ. τίς οὖν ἡ πρώτη ἀπορία, καὶ πόθεν ὡρμημένη. ἐκ τοῦ κατ' ἐνέργειαν καὶ ὑπὲρ ψυχὴν νοῦ. ἐκεῖνος γὰρ ἀπαθὴς ὡς ὑπ' οὐδενὸς πάσχων. καὶ ἀμιγὴς πρὸς τὰ δεύτερα, νοούμενα καὶ αὐτὰ κατὰ τὴν αἰτιώδη αὐτῶν πρόληψιν. ἀλλ' οὐ συστοίχως αὐτοῖς. διὸ οὐδὲ ἔχει τι κοινὸν κατὰ τὴν ὁμοταγῆ κοινωνίαν. ἐπεὶ κατὰ τὴν αἰτιώδη τῶν αἰτιατῶν πρόληψιν, ἡ ἐξῃρημένη ἐν τοῖς πρώτοις πρὸς τὰ δεύτερα ὑπάρχει κοινωνία. πῶς οὖν ἡμεῖς τὸ νοεῖν ἐν τῷ πάσχειν ἐτιθέμεθα, καὶ ἐν τῇ κατὰ μίξιν κοινωνίᾳ. ἵνα καὶ συστοίχως ᾖ πως ἡ κοινωνία, ὡς ἐπὶ τῶν ποιούντων καὶ πασχόντων. τὰ γὰρ ἐξῃρημένα καὶ ὑπερφυῆ αἴτια, ὑποστατικὰ μὲν πάντων, οὐ ποιητικὰ δὲ ὑπ' Ἀριστοτέλους λέγεται. ὅτι μὴ γενέσεως ἄρχει προσεχῶς. πρὸς γοῦν τὸ γινόμενον τὸ ποιοῦν. ἀλλ' οὐσίας καὶ τοῦ εἶναι πᾶσιν ἐκεῖνα αἴτια. ἡ τοίνυν ἀπορία, πῶς ἐν τῷ πάσχειν τὸ νοεῖν, ἀπαθοῦς ὄντος τοῦ νοῦ, ὡς καὶ τῷ Ἀναξαγόρᾳ δοκεῖ. πῶς δὲ οὐχ ἕξει τι κοινὸν πρὸς τὰ ποιοῦντα, εἰ πάσχει. κατὰ κοινὸν γάρ τι τὸ μὲν ποιεῖ. τὸ δὲ πάσχει, καίτοι ἀμιγοῦς ὄντος, καὶ μηδενὶ μηδὲν ἔχοντος κοινὸν τοῦ νοῦ. τοιαύτη μὲν ἡ ἀπορία. ἐπάγει δὲ καὶ ἑτέραν, γράφων ὧδέ πῃ.

Ἔ ΤΙ ΔΕ͂Ι νοητὸς καὶ αὐτὸς, ἢ γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁ νοῦς ὑπάρξει, εἰ μὴ κατ' ἄλλο αὐτὸς νοητός. ἓν δέ τι τὸ νοητὸν εἴδει, ἢ μεμιγμένον τι ἕξει, ὃ ποιεῖ νοητὸν αὐτὸν ὥσπερ τὰ ἄλλα.

Αὕτη ἡ ἀπορία προσήκει μὲν καὶ τῷ ἀτελεῖ νῷ, ὡς δυναμένῳ καὶ αὐτῷ ἑαυτὸν νοεῖν, κατὰ τὸ πρῶτον δυνάμει. ἐναργέστερον δὲ ἐπὶ τοῦ ἤδη τελειωθέντος. περὶ οὗ σαφῶς εἴρηται, καὶ αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν τότε δύναται νοεῖν, κατὰ τὸ δεύτερον δυνάμει δηλαδή. τὸ δὲ νοεῖν ἑαυτὸ δυνάμενον, δῆλον ὡς οὐ μόνον ἔσται νοοῦν ἀλλὰ καὶ νοούμενον, καὶ νοῦς ἅμα καὶ νοητόν. καὶ δῆλον ὡς καὶ τῷ οὐσιώδει τῆς ψυχῆς, καὶ πρός γε τῷ κρείττονι ψυχῆς, ἀφομοιοῦται ταύτῃ, ὡς εἰς τὸ ἄϋλον περιαγόμενος. διὰ τὴν ἀμέριστον πρὸς ἑαυτὸν ἕνωσιν. διὸ καὶ ἡ ἀπορία κοινὴ πρὸς τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀμιγὲς ἐνισταμένη τοῦ νοῦ. εἰ γὰρ τὸ μὲν νοητὸν καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει τοῖς τε φυσικοῖς εἴδεσι, καὶ ἁπλῶς ταῖς φυσικαῖς οὐσίαις, νοῦς δὲ οὐχ ὑπάρχει πάσαις, οὐ ταυτὸν ἂν εἴη τῷ εἴδει, τουτέστι τῷ λόγῳ, νοῦς τε καὶ νοητόν. κἂν τῷ ὑποκειμένῳ συντρέχῃ ποτέ. ἐφ' ὧν οὖν συντρέχει, ἐπειδὴ οὐχ ᾗ νοῦς ἐστι νοητὸς, κατ' ἄλλο τι κοινὸν καὶ τοῖς ἄλλοις ἰδίωμα ἕξει τὸ νοητόν. οὔτε ἄρα ἁπλοῦς. τὸ μὲν μεμιγμένον, διὰ τὴν τοῦ νοητοῦ πρόσθεσιν, τῇ ἰδιότητι διαλλάττοντος τοῦ νοῦ. τὸ δὲ ὥσπερ τὰ ἄλλα πρόσκειται, ἐπιτείνον τὴν ἀπορίαν, διὰ τὴν πρὸς αὐτὰ τοῦ νοῦ κοινωνίαν, καίτοι μεριστὰ καὶ ἔνυλα ὄντα. τοιαῦτα γὰρ τὰ ἄλλα.

Ἢ ΤῸ ΜῈΝ πάσχειν κατὰ κοινόν τι διήρηται πρότερον ὅτι δυνάμει πώς ἐστι τὰ νοητὰ ὁ νοῦς. ἀλλ' ἐντελεχείᾳ οὐδὲν, πρὶν ἂν νοῇ. δεῖ δ' οὕτως, ὥσπερ ἐν γραμματείῳ ᾧ μηδὲν ὑπάρχει ἐντελεχείᾳ γεγραμμένον, ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τοῦ νοῦ.

Ἀναλαμβάνει διὰ τούτων τὴν προτέραν ἀπορίαν. καὶ σώζων τὴν οἰκείαν ὑπόθεσιν, τῷ πάσχειν νοεῖν τὸν ἔξω ἀφ' ἑαυτοῦ προϊόντα νοῦν, καὶ κοινόν τι πρὸς τὰ νοητὰ αὐτὸν ἔχειν ὁμολογῶν, καὶ τὸν ἔτι ἀτελῆ, οὐ παντελῶς ὅμως ἀπεσπάσθαι ἐνδείκνυται τοῦ κατ' ἐνέργειαν νοῦ, αὐτῷ τε τῷ πεφυκέναι νοεῖν, καὶ τῷ δεκτικῷ τῶν νοητῶν εἰδῶν, ἐκ τῶν ὑπερτέρων δηλαδὴ πληρούμενον εἰδῶν. ἀεὶ γὰρ τιμιώτερον τὸ ποιοῦν τοῦ πάσχοντος, ὡς αὐτὸς ἐρεῖ. εἰ δὲ καὶ αὐτενεργήτως ὑπὸ τοῦ κρείττονος τελειοῦται, ὡς αὐτὴ δηλοῖ ἡ νόησις καθαρὰ οὖσα ἐνέργεια, πῶς οὐχὶ μειζόνως τῷ καθαρῷ συμφύεται νῷ. καὶ ἔτι μειζόνως ὁ προϊὼν μὲν, τελειωθεὶς δὲ, καὶ ἤδη δυνάμενος δι' ἑαυτοῦ ἐνεργεῖν, κατὰ τὸ δεύτερον δυνάμει. ὁ μὲν οὖν σκοπὸς τῶν πρὸς τὴν πρώτην λεγομένων ἀπορίαν, οὗτος. τὴν δὲ λέξιν σκεπτέον. τὸ πάσχειν φησὶ κατὰ κοινὸν διήρηται πρότερον. διότι ἐστί τις τῷ πάσχοντι ὁπωσοῦν πρὸς τὸ ποιοῦν κοινωνία. ὅτι δυνάμει εἶναι ἀνάγκη, ὅπερ ἐνεργείᾳ τὸ ποιοῦν. διὸ καὶ δυνάμει πῶς

ἐστι τὰ νοητὰ ὁ νοῦς, οὗτος δηλαδὴ ὁ τῷ πάσχειν νοῶν, καὶ ὁ ἔτι ἀτελής. καὶ οὗτος δὲ δυνάμει πως, ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς ὡς ὕλη. διὰ τὴν αὐτενέργητον τοῦ νοῦ ὑπὸ τῶν νοητῶν τελειότητα. καὶ διὰ τὸ μὴ δύο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕνα πως τόν τε μένοντα καὶ προϊόντα εἶναι νοῦν. καὶ ταύτῃ καὶ ἐνεργείᾳ πως ὄντα. ὡς δὲ προϊόντα καὶ ἀφιστάμενον ἑαυτοῦ καὶ ἔτι ἀτελῆ, δυνάμει. καὶ ἐντελεχείᾳ οὐδὲν πρὶν νοεῖν. πρὶν καὶ ἱκανὸν γενέσθαι δι᾽ ἑαυτοῦ νοεῖν. καὶ οὗτος ὁ τῷ ἀγράφῳ ἀπεικαζόμενος γραμματείῳ. καὶ γὰρ ἔτι ἐπιτήδειον ὂν πρὸς τὸ ἐγγράφεσθαι, οὔπω ἐγγέγραπται. τοσοῦτον γὰρ ἀπὸ τῆς οἰκείας οὐσίας εἰς τὸ ἔξω ῥέουσα ἡ ἡμῶν ἡ ψυχή, ὡς εἰς ἀμαθίαν καὶ ἄγνοιαν, ἑαυτῆς τε καὶ πάσης εἰδητικῆς οὐσίας ὑποφέρεσθαι, τῆς ὡς ὑφ᾽ ἑτέρου δεῖται τελειώσεως. ὑφ᾽ ἑαυτῆς μὲν γάρ, ἀλλ᾽ ὡς ὑφ᾽ ἑτέρας. διότι ἑαυτῆς καὶ τῆς οἰκείας ἐξέστη οὐσίας. τελειοῦται γοῦν ἐπιστραφεῖσα πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ οὐσιώδεις λόγους, κατ᾽ αὐτοὺς ζητοῦσά τε καὶ εὑρίσκουσα τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν, ἐγειρομένους εἰς θεωρίαν, καὶ τελειοῦντας τὸ ἔξω προϊὸν ἑαυτῆς. διὸ καὶ τελειωθεὶς ὁ προελθὼν νοῦς, κατὰ τὸ ἐγγέγραφθαι καὶ οὐκ ἐπικτήτως καὶ ἑτέρωθεν. ὑπὸ γὰρ τῆς οὐσιώδους ἐνεργείας τελειοῦται. ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τοῦ νοῦ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος, τοῦ ῥυέντος δηλαδή. καὶ ἢ ἔτι ἀτελοῦς, ἢ καθ᾽ ἕξιν καὶ προβολὴν τελειουμένου. μόνος γὰρ ὁ οὐσιώδης κατ᾽ ἐνέργειαν καθαράν, καὶ μένων ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἐστι τέλειος.

ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ δὲ νοητός ἐστιν, ὥσπερ τὰ νοητά. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄνευ ὕλης, τὸ αὐτό ἐστι τὸ νοοῦν, καὶ τὸ νοούμενον. ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἡ θεωρητική, καὶ τὸ ἐπιστητόν, τὸ αὐτό ἐστιν.

Τὴν δευτέραν ἐφεξῆς διακρίνει ἀπορίαν. αὐτὸ τὸ ἀπὸ νοῦ ἴδιόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸν νοεῖν, ἢ δύνασθαι νοεῖν. διὸ νοητὸς καὶ ὁ ἔτι ἀτελής, ὡς δυνάμει νοητὸς κατὰ τὸ πρῶτον δυνάμει. καὶ ὁ τελειωθεὶς κρειττόνως νοητός, κατὰ τὸ δεύτερον δυνάμει. καὶ δι᾽ ἑαυτοῦ νοεῖν ἑαυτὸν ἱκανός, καὶ ὡς ἤδη τέλειος καὶ ὡς παρεισούμενος τῷ οὐσιώδει νῷ, καὶ πλησιάζων αὐτῷ ἐνεργείᾳ ὄντι νῷ. εἰ δὲ καὶ δυνάμει καὶ ὁ τελειωθεὶς νοῦς, ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον δυνάμει. ἀλλ᾽ εἰ νοητὸς καὶ ὁ νοῦς ὥσπερ τὰ νοητά, νοητὰ δὲ καὶ τὰ ἔνυλα ἤδη, ἕξει τέ τι κοινὸν πρὸς αὐτά. καὶ οὐκ ἔστιν ἀμιγὴς πρὸς αὐτά. καὶ οὐχ ἁπλῶς ὑπάρξει. εἴ γε ἕτερον τὸ νοητὸν τῷ εἴδει τοῦ νοῦ, ὡς δηλοῖ τὸ νοητὸν μὲν ὑπάρχον τοῖς ἐνύλοις, οὐχὶ δὲ ὁ νοῦς, τὰ γὰρ καὶ τῷ λόγῳ ταὐτὰ συμφέρειν ἀεὶ ἀνάγκη. τὴν δὴ πρὸς ταῦτα τοῦ φιλοσόφου ὅρα ἀπάντησιν. ἐπὶ μὲν τῶν ἄνευ ὕλης τὸ αὐτό ἐστί φησι τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον, τῷ αἰτιολογικῷ συνδέσμῳ τῷ γὰρ χρησάμενος, τὴν αἰτίαν ἀποδιδούς, δι᾽ ἣν νοητός ἐστιν ὁ νοῦς. ἄυλος γὰρ ἅπας. καὶ εἴ τι συνέχει σῶμα καὶ πλάζει χαλεπόν. καὶ ἐπιστρέφων πρὸς ἑαυτόν. ὅπου γε καὶ τῇ δόξῃ ἐσχάτῃ οὔσῃ τῆς ψυχῆς λόγῳ, πίστις ἕπεται πάντως, ἡ ὡς ἐπὶ ἀληθείας συγκατάθεσις, κατὰ τὴν τῆς δόξης πρὸς ἑαυτὴν ἐπιτελουμένην ἐπιστροφήν, κρινούσης ὡς ἀληθῆ τὴν περὶ τῶν πραγμάτων ἑαυτῆς σύνεσιν. ἐπεὶ οὖν ὁ νοῦς ἄυλος πάντως καὶ νοητὸς ὡς ἑαυτὸν νοῶν, ἐν δὲ τῷ κατ᾽ ἐνέργειαν νῷ καὶ εἴδει, τὸ αὐτὸ τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον, διότι πᾶσα γνωστικὴ ἐνέργεια τῷ γνωστῷ ὁρίζεται, καὶ ἔστιν ὥσπερ τὸ γνωστόν, ἤδη μὲν καὶ ἡ αἴσθησις, μειζόνως δὲ ἡ ἐπιστήμη, καὶ γὰρ ὅσῳ κρείττων ἡ γνῶσις, τοσούτῳ κρείττων καὶ ἡ πρὸς τὸ γνωστὸν αὐτῆς ἕνωσις, ἐπεὶ καὶ ἡ μὲν αἴσθησις προηγουμένως τῶν ἐν ὕλῃ κειμένων ἐστὶ γνωριστική, κατὰ τὰ ἐν αὐτῇ ἐκείνων εἴδη, ἀλλ᾽ οὐ τῶν ἐν ἑαυτῇ ἐστὶν εἰδῶν, διὸ οὐκ ἔστι κυρίως τὰ αἰσθητά, ἡ δὲ ἐπιστήμη προηγουμένως τῶν ἐν αὐτῇ ἐστὶν εἰδῶν τε καὶ λόγων θεωρητική, ἵνα καὶ τὰ αἰτιατὰ ἐκ τῶν αἰτίων θεωρῇ, κἂν οὖν μεταβαίνῃ καὶ ἐπὶ τὴν σύστοιχον τῶν αἰτιατῶν γνῶσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν προηγουμένην αὐτῶν ἀντίληψιν, τὴν κατὰ τὰ αἴτια ἐν ἑαυτῇ ὄντα, ἡ αὐτή ἐστι τοῖς ἐπιστητοῖς, τοῖς γὰρ ἐν αὐτῇ, ἃ καὶ κυρίως καὶ πρώτως ἐστὶν ἐπιστητά, ἡ τοίνυν ἐπιστήμη ἡ θεωρητική, καὶ τὸ οὕτως ἐπιστητὸν ὡς ἤδη θεωρούμενον, ἀλλὰ μὴ δυνάμει ὂν ἔτι, τὸ αὐτό ἐστι. διότι εἰς ἑαυτὸν ὁ ἐπιστημονικὸς ἐπιστραφεὶς λόγος, καὶ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐπιστητὸν ἔχων, καὶ κατ᾽ αὐτὸ ἐν τῷ ἐνεργεῖν ὁριζόμενος, καὶ κατὰ τὸν τοῦ γνωστοῦ ὅρον ἵστησι τὴν γνῶσιν, ὡς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι λόγον, τοῦ τε κατ᾽ ἐνέργειαν ἐπιστητοῦ, καὶ τῆς κατ᾽ ἐνέργειαν ἐπιστήμης, τὸν τοῦ ἐπιστητοῦ ὅρον. εἰπὼν δὲ ἐπὶ τῶν ἄνευ ὕλης, τὸ αὐτὸ εἶναι
» τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον, ἐπήγαγεν. ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἡ θεωρητικὴ καὶ τὸ οὕτως ἐπιστητόν, τὸ αὐτό ἐστιν,
» ὡς ὃν ἤδη παραδέδωκεν νοῦν τοιοῦτον εἶναι τὴν ἐπιστήμην βουλόμενος, δυνάμει μὲν τὸν ἀτελῆ, ἐνεργείᾳ δὲ τὸν τέλειον καὶ ἤδη θεωροῦντα. οὐ γὰρ ὡς παραδείγματι τοῦ νοῦ χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ. ἀλλ᾽ ὡς διασαφεστέρου ὀνόματος τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐπιστητοῦ, τὴν πρὸς ἄλληλα αὐτῶν δεικνὺς ταυτότητα.

ΤΟΥ ΔΕ μὴ ἀεὶ νοεῖν, τὸ αἴτιον ἐπισκεπτέον.

Οὐ πάντως τὸ ἄυλον νοητὸν καὶ ἀεὶ νοεῖ. οὐ δὲ τοῦτο ἠξίωται. ἀλλὰ μόνον ταὐτὸν εἶναι τῷ νῷ τὸ νοητὸν ἐπὶ τῶν ἀύλων. ὡς καὶ ἐνεργείᾳ ὂν νοούμενον, ἐνεργείᾳ εἶναι νοοῦν. καὶ ἕως ἂν δυνάμει ᾖ νοητόν, δυνάμει καὶ νοοῦν ὑπάρχειν. ἄξιον δὲ οὐδὲν ἧττον τὴν αἰτίαν ἐπιζητεῖν, δι᾽ ἣν ἔνια τῶν ἀύλων νοητῶν οὐκ ἀεὶ νοεῖ. ὅτε οὔτε ἐνεργείᾳ ἐστὶν ἑαυτοῖς νοητά. καὶ αἰτία δὲ ἡ διὰ τῶν μέσων ἀεὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων ἐπὶ τὰ ἔσχατα πρόοδος. ἵνα μηδὲν ᾖ κενόν. ἐπεὶ καὶ μείζονα εἶναι τὰ μέσα τῶν ἐσχάτων ἀνάγκη,

ὡς κρείττω

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
428/D